2 full page woodcuts
+ 37 plates of woodcuts
+ engraved title

SERIES EORVM QVÆ IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

SICILIA ET MAGNA GRAECIA SIVE HISTORIAE VRBIVM ET POPVLORVM GRAECIAE EX ANTIQVIS NOMISMATIBVS LIBER PRIMVS.

HVBERTO GOLTZIO HERBIPOLITA Venloniano, ciue Romano auctore et ſcalptore:

Diu deſideratum opus, et denuo editum, cum nouis Scholijs AND. SCHOTTI SOC. IESV *Quibus Auctorum loca, quæ deërant, indicantur.*

ANTVERPIÆ, IN OFFICINA PLANTINIANA
ANNO M. DC. XLIV.

ILLVST^MO ET EXCELL^MO
PRINCIPI ET HEROI

PHILIPPO

PRINCIPI ET COMITI

ARENBERGIO,

DVCI

ARSCHOTANO,

BARONI ZEVENBERGIO,
EQVITI AVREI VELLERIS
D. D.

ILLVSTRISSIME & EXCELLENTISSIME PRINCEPS, Quæcumque homines agunt atque moliuntur, ſenio & fato obnoxia ſunt: quædam etiam infeliciori ſorte producta, priuſquam conſeneſcunt, pereunt; & mox, quaſi non fuiſſent, ignorantur. Hinc lacera, imperfecta, ſemiuiua Antiquitatis notitia eſt: & plura ingeniorum funera quàm monumenta. Vt verò tam magno malo remedium aliquod eſſet, indefeſſa & erudita noſtri ſuperioriſque ſæculi ſudauit ſollertia; & laborantem Græcorum atque Latinorum memoriam reſtituit. SICILIAM veterem MAGNAMQVE GRÆCIAM quis noſſet hodie, niſi ad Numiſmatum reliquias itum fuiſſet? niſi ad libros reuocaſſet noua induſtria, quidquid Auro,

 Argento,

Argento, Æri vetus elegantia impreſſerat? Et nuper tamen tam laudabilis opera, etſi ſtudioſiſſimè adhibita, propemodum intercidit. MARCVS LAVRINVS, vir Nobilis, inter alia Vetuſtatis opera, geminam hanc quoque HISTORIAM ingentibus ſumptibus ante annos quinquaginta adornauerat, Doctorum virorum ingenio quà vſus, quà adiutus; HVBERTVS GOLTZIVS Venlonianus typis ſuis elegantiſſimis in publicum produxerat; ſed heu! quaſi non victuram. Etenim pauca exemplaria, & in ſpecimen velut deprompta, oſtenderunt magis pulcherrimum opus, quàm dederunt; irritato hominum deſiderio, non expleto. Atque hoc potiùs infelici editione actum eſt, vt quo theſauro res litteraria careret, fuerit indicatum. Itaque renaſci debuit liber, vt vitalis eſſet; TVVS fieri, ne vmquam deſineret: TVVS, ſed iam quoque melior, maiorque. Nam & à noſtra aliquid manu acceſſit, vt velut nouus videretur: & incomparabili induſtriâ atque eruditione Reuerendi Patris ANDREÆ SCHOTTI, SOC. IESV, factum eſt, vt abſolutus perfectuſque dici poſſit. Numiſmata ego auxi & correxi: ille Hiſtoriam totam interpollauit & recenſuit, Auctorum loca in margine expreſſit; tamque ſedulus & accuratus fuit, vt ſecundus velut Auctor dici mereatur. Ille Auctor, TV PATRONVS, PRINCEPS OPTIME: quem veteris SICILIÆ MAGNÆQVE GRÆCIÆ velut Genium Tutelarem conſtituimus; vt tui velut Reges, tuæ Vrbes, tui Populi ſint hîc deſcripti. Tui & ſic clari, qui velut in nocte tot hactenus ſæculorum iacuerunt. Orere MAGNE PRINCEPS, radios emitte, diem immitte: videre omnes incipient, quàm inſignes Antiquitatis theſauri ſeruati ſint, & in lucem poſtliminio reducti. Deinceps verò, quamdiu diuiſa à Magnâ Græciâ Sicilia erit, quamdiu Scyllam & Charybdim fretum diuidet, TIBI debebitur, quidquid à nobis elaboratum eſt:

TIBI,

TIBI, quem Heroïcæ Virtutis exemplum ætas noſtra admiratur, dum auunculum tuum CAROLVM CROIIVM, cuius heres ex parte exſtitiſti, exprimere doctrina Antiquitatiſque ſtudio maximè videaris. Nouiſti, alios corpore, alios animo ad laudem gloriamque niti; alios porrò promouere ingenij viribus, quidquid manu moliuntur. Solo autem corpore quia nemo fortis fuit, verum robur mente quàm manu metiri alij malunt. Tua verò hæc in primis felicitas eſt, intelligere, & ſimul facere optima; relucere Virtutibus, quæ ne quidem corpore indigent: imò tua hæc felicitas eſt, robore corporis inter homines præſtare. Tu pernobili oculo iſto Muſas reſpicis, & ſimul defendis; quæ ſe tuo patrocinio tutas aduerſus barbariem ſæculi arbitrantur, ſecuras aduerſus iniuriam omnem ſenij & fati. Tam benignâ naturâ tuâ motus, imò fretus, inſcribere hunc Antiquitatis Theſaurum Nomini ARENBERGICO, hanc inquam SICILIAM MAGNAMQVE GRÆCIAM volui: in quibus nuper quoque Maiorum tuorum gloria reſplenduit, numquam extinguenda. Cùm igitur aliena & diſſita leges Regna, Maiores tuos inuenies; cùm Antiqua, etiam noua & immutata intueberis. Sed hoc Volumen, ſi non indignum fauore tuo habebitur, nouum ſemper erit, nulla ſæcula timere poterit. Viuent LAVRINI ſumptus, GOLTZII induſtria, denique & noſter hic labor, quo benè de LAVRINO & GOLTZIO, benè de Antiquitate meriti ſumus; conati certè benè mereri. Quidquid fecimus, tuo inſigniuimus nomine, muniuimus tutelâ, illuſtrauimus famâ. Sic inſignitum, munitum, illuſtratum, ſenij expers & fati erit. Vale, & viue. Antuerpiæ, Eidib. Martiis, M. DC. XVIII.

EXCELLENTIÆ TVÆ

Perpetuus Cliens

IACOBVS BIÆVS Antuerpianus.

IN FASTOS THESAVRVMQVE
REI ANTIQVARIÆ
HVBERTI GOLTZII
MELCHIOR BARLÆVS ANTVERPIANVS.

QVI *petit Italiam, videat quò mœnia Romæ,*
Et tantâ pulchrum quidquid in Vrbe fuit:
Errat is, abſceßit Latio ſua gloria regno,
Preſſat Jülæos tetra ruina Lares:
Non vetus HVBERTAS *illic, Capitolia lauri*
Non cingunt, Tiberi nec famulantur aquæ:
Antiqui ſpecies rediјt miſerabilis æui
Facta, quod Æneæ tempore Roma fuit.
Juppiter è nuda rurſum ſua fulmina rupe
Proјcit, admiſſo pulſus ab hoſte quater.
Sæcula Romuleo non defectura labori,
Ritè, ſed haud illo fata dedêre loco.
Romulea hîc Laurus, priſcæ HVBERTASQVE *monetæ,*
Quæ fuit à Pyrrhi tempore cuſa Ducis.
Hîc alius Tibris fluit, hîc præſente licebit
Cum Ducibus Latiј Cæſaris ore frui.
Hîc quoque ſurrexit iam ter magis AVREA ROMA,
Nec cupit Italiæ regna videre ſuæ.
Lætaq́; felici meritò nunc ſorte, Ruinis
Omne meis Latium flebile viuat, ait:
Namq́; aliò HVBERTVS *reuocat me* GOLTZIVS; *& iam*
FASTIS, THESAVRO *perlocuplete beat.*

FRAN-

FRANCISCI MODII BRVGENSIS
IN FRONTISPICIVM HISTORIÆ SICILIÆ ET MAGNÆ GRÆCIÆ
AB HVBERTO GOLTZIO HERBIPOLITA VENLONIANO, CIVE ROMANO, ANTIQVARIO CELEBERRIMO RESTITVTÆ.

NIL æui poterit longinqua abolere vetustas,
  HVBERTI hubertas cùm volet ingenij:
Hæc ROMAM ROMÆ Romanis artibus olim
  Reddidit, & LATIVM restituit LATIO:
Condentemque caput fœdè inter nubila IVLVM
  Lucidulum templis cæli iterùm apposuit:
AVGVSTVMQVE PATREM PATRIÆ, quo læta triumphat
  Pacis alumna fides, eruit è tenebris:
Nunc eadem, magè quod visu mirabile, terras
  Coniungit, fluctus quas maris absciderant:
Et facit, vt rursum, sicut multò antè solebat,
  Pars sit firma nouæ SICILIA ITALIÆ.
TRINACRIA en iterùm triquetræ sub imagine formæ
  Propter aquas trino nixa genu residet.
Internisque ausus cælum incæstare quadrigis,
  Raptam fert cupido PERSEPHONEN gremio
REX EREBI, frustrà pugnantem & nomine cassum
  Sæpè appellantem in subsidium CEREREM.
Adspice, currentes SCEPTRO vt premat vsque IVGALES
  Improbus, & parui temporis impatiens.
At parte ex alia mœrens sua pignora MATER
  Quærit, & assiduis ora rigat lacrumis;
Flammiferasque Ætnæ quatiens de vertice PINVS,
  Quîs noctem potis est discutere & tenebras,
Tortilibus vehitur per inane DRACONIBVS, omnes
  Explorans terrarum & pelagi latebras.
Nequicquam tamen; illis namque est abdita in oris
  Nata, vbi nulla dies occidit aut oritur.

Sed

ELENCHVS

VRBIVM, POPVLORVM ET REGVM, QVORVM NVMISMATA ET HISTORIÆ HOC LIBRO EXHIBENTVR.

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ

TABVLA PRIMA

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ

TABVL·SECVNDA

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ

TABVLA TERTIA

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ

TABVLA QVARTA

TABVLA QVINTA

ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ

TABVLA SEXTA

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ

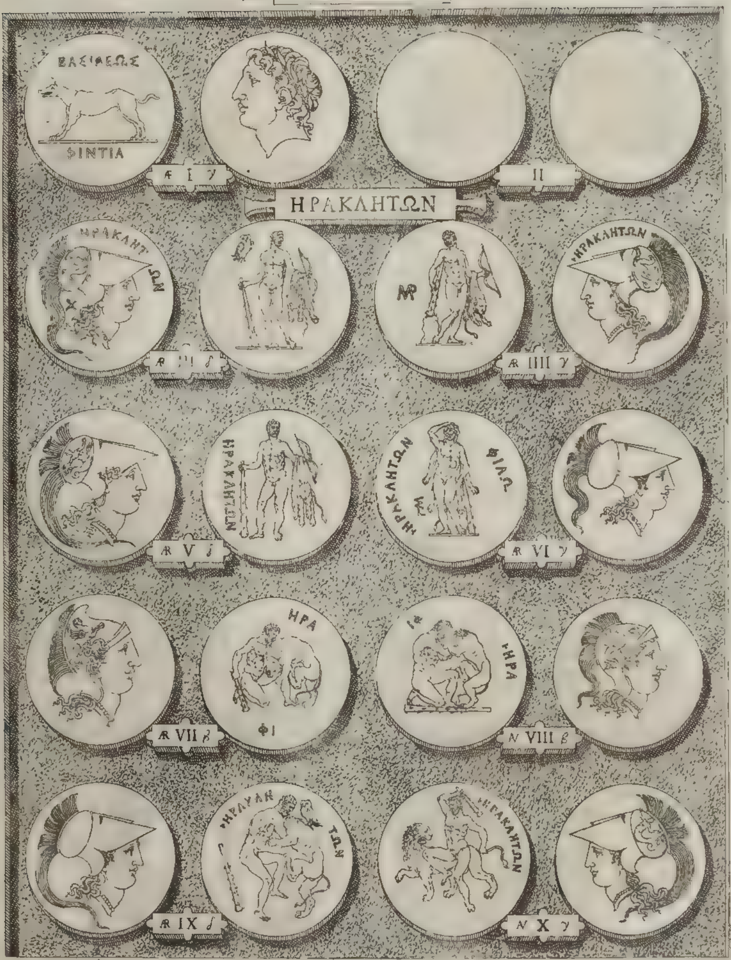
TABVLA SEPTIMA

ΠΑΝοΡΜΙΤΑΝ

TABVLA OCTAVA

ΦΙΝΤΙΑΣ

TABVLA NONA

ΗΡΑΚΛΗΤΩΝ
ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ
TABVLA DECIMA

ΙΜΕΡΑΙΩΝ

TABVLA XI

ΕΜΠοΡΙΤΩΝ
ΜΗΝΑΝΙΝΩΝ
ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ
TABVLA XII

ΓΕΛΩΝΟΣ

TABVLA XIII

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
Æ I ε
Ν II γ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
Æ III ε
ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ
Æ IIII δ
ΣΩΤΕΙΡΑ
ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ
Ν V γ
ΚΟΡΑΣ
ΚΟΡΑΣ
Æ VI δ
ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
Æ VII δ
VIII
IX
TABVLA XIIII

ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ

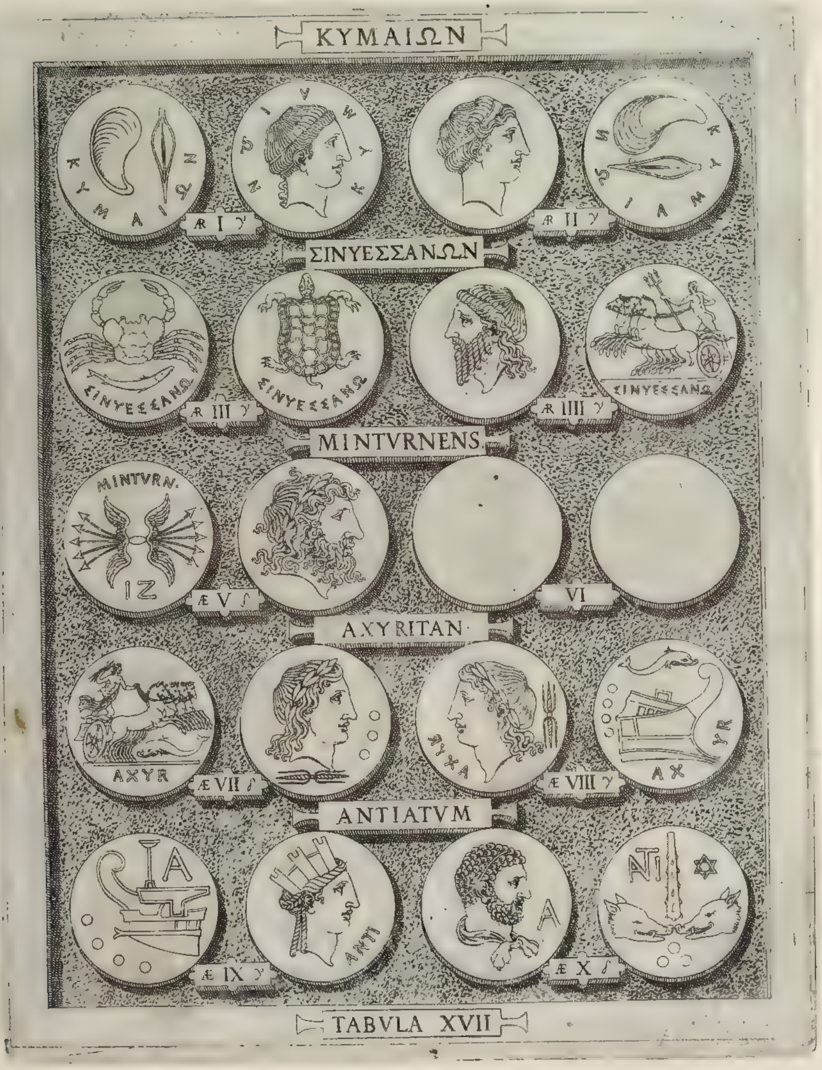

TABVLA XV

ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ

TABVLA XVI

ΚΥΜΑΙΩΝ
ΚΥΜΑΙΩΝ
Æ I ϒ
Æ II ϒ
ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩΝ
ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ
Æ III ϒ
Æ IIII ϒ
MINTVRNENS
MINTVRN.
IZ
Æ V ʃ
VI
AXYRITAN
AXYR
Æ VII ʃ
Æ VIII ϒ
AX
YR
ANTIATVM
IA
ANTI
A
Æ IX ϒ
Æ X ʃ
TABVLA XVII

ROMANORVM

TABVLA XVIII

TIANEΩN

TABVLA XIX

ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ
CALENO
ΚΑΠΥΑΝΩΝ
ΚΑΠΥ
Æ III
ΑΤΕΛΛΑΝΩΝ
ΑΤΕΛΛΑΝΩΝ
Æ V
VI
ΝΩΛΑΙΩΝ
ΝΩΛΑΙΩΝ
ΝΩΛΑΙ
ΩΝ
ΠΙΚΕΝΤΙΕΩΝ
ΠΙΚΕΝΤΙΕ
Æ IX
Æ X

TABVLA XX

TABVLA XXI

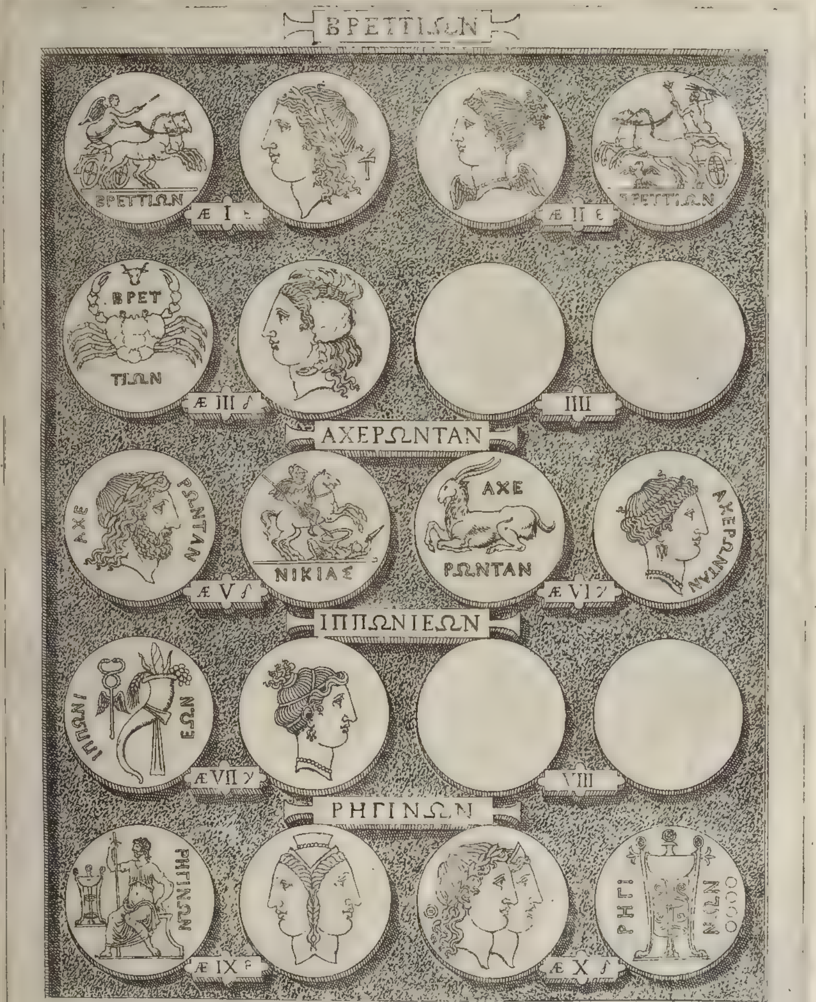
TABVLA XXII

ΥΕΛΗΤΩΝ
ΥΕΛΗΤΩΝ
ΥΕΛΗ
ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ
ΠΑΝΔΩΣΙΕΩΝ
TABVLA XXIII

ΒΡΕΤΤΙΩΝ

TABVLA XXIIII

ΒΡΕΤΤΙΩΝ
ΒΡΕΤΤΙΩΝ
Æ I
Æ II
ΒΡΕΤΤΙΩΝ
ΒΡΕΤ
ΤΙΩΝ
Æ III
IIII
ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ
ΑΧΕ
ΡΩΝΤΑΝ
ΝΙΚΙΑΣ
ΑΧΕ
ΡΩΝΤΑΝ
Æ V
Æ VI
ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ
ΙΠΠΩΝΙΕΩΝ
Æ VII
VIII
ΡΗΓΙΝΩΝ
ΡΗΓΙΝΩΝ
Æ IX
Æ X
ΡΗΓΙ
ΝΩΝ

TABVLA XXV

ΡΗΓΙΝΩΝ
ΡΗΓΙ
ΝΩΝ
ÆIy
ΡΗ
ÆIIy
ΡΗΓΙ
Ν.ΩΝ
ΡΗ
ΡΗΓ
ΖΕΦΥΡΙΕΩΝ
ΛΟΚΡΩΝ
ÆIXy
ΛΟΚΡΩΝ

TABVLA XXVI

ΛΟΚΡΩΝ

TABVLA XXVII

ΚΑΥΛΩΝΙΑΤΑΝ
ΚΑΡΚΙΝΙΩΝ
ΣΚΥΛΛΑΤΙΩΝ
ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ
TABVLA XXVIII

ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ

TABVLA XXIX

ΘΟΥΡΙΩΝ

TABVLA X·XX

ΜΕΤΑΠΟΝΤΙΩΝ
ΜΕΤΑ
Æ I y
Æ II b
ΜΕΤΑ
Æ III y
Æ IIII b
ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ
ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ
ΤΕΛ
Æ V b
Æ VI y
ΣΑΛΑΝ
ΤΙΝΩΝ
ΕΥΦ
ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ
ΤΑΡΑΣ
ΚΛΑ
ΚΛΑ
Ν
ΖΩ
ΛΩΡ
Æ VII y
Æ VIII y
ΤΑΡΑΣ
ΤΑΡΑΣ
Æ IX y
ΑΓΑ
Æ X y
ΤΑΡΑΣ
Ζ Ρ

TABVLA XXXI

ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ

TABVLA XXXII

TAPANTINΩN

TABVLA XXXIII

ΑΡΠΑΝΩΝ
ΑΡΠΑΝΩΝ
ΔΑΞΟΥ
ΔΑΞΟΥ
ΑΡΠΑ
ΝΩΝ
Æ I
Æ II
ΑΓΚΩΝΙΤΩΝ
III
ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ
ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ
Æ V
ΑΡΙΜΕΙΝΕΩΝ
ΙΜ
ΕΙ
ΝΕ
ΩΝ
Æ VII
ARIM.
Æ VIII
IX
TABVLA XXXIIII

ΣΥΒΑΡΙΤΩΝ των και ΘΟΥΡΙΩΝ και ΚΟΠΙΑΤΑΝ
ΣΥΒΑ
Æ I α
Æ II γ
ΟΟΟΟ
COΠIA
VALENTIAE quae et ΙΠΠΩΝΙΟΝ
VALENTIA
I
Æ III δ
Æ IIII γ
VALENTIA
VALENTIA
S
Æ V δ
Æ VI γ
VALENTIA
ΓΑΛΕΙΩΝ
F A
Æ VII γ
Æ VIII γ
F A
Æ IX γ
Æ X γ
A F

TABVLA XXXV

ΓΑΛΕΙΩΝ
ΚΟΣΩΝ
ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΩΝ
ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ
TABVLA XXXVI

ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ

TABVL· XXXVII

LECTORI S.

NON tantùm vt ordinem, quem in diſponendis, ex lege Geographiæ, Siciliæ & Magnæ Græciæ numiſmatibus ſequuti ſumus, rectiùs, Lector, intelligeres; verùm etiam in Hiſtoriæ noſtræ lectione, modò oram maritimam legens, modò fluuios tranſmittens, inde porro nunc in hanc, nunc in aliam ciuitatem excurrẽs, maiore cum voluptate verſareris: earundem regionum Tabulas Geographicas numiſmatibus continuò ſubiecimus, in quibus Vrbes & Flumina, quorũ numiſmata exhibemus, litteris maioribus deſcripſimus: opida verò, mõtes, flumina, promontoria, inſulas, aliaq; loca, quorum ſingillatim in Hiſtoria noſtra meminimus, minoribus characteribus expreſſimus. Neque tamen vlterius in Italia, quàm, ſecundũ mare Hadriaticum, Ariminum, ſecundùm Tyrrhenum (quod etiam Etruſcum appellamus) Coſam & Faliſcos vſq; proceſſimus. Minimè enim neceſſariũ eſſe videbatur, duarum dumtaxat vrbium Maſſiliæ & Antipolis gratia, quæ in noſtris etiã numiſmatibus viſuntur, Italiæ tabulam in Narbonenſem vſque Galliam extendere. Illud etiam monendus es; nos in noſtris tabulis eas vrbes, flumina, montes, alia loca, quæ idem nomen habent, ſemel tantũ nominaſſe; neq; eadem nomina ſępius repetere voluiſſe. Veluti, cum Ætna mons ſit, & ei eodem nomine ciuitas adiaceat; vel etiam de Eryce monte & ciuitate poſſumus dicere; nec non de Eloro, quod & fluminis, & vrbis, & arcis nomen in Pachyno erat. Nos huiuſmodi nomẽ ſemel poſuiſſe contenti, iterum delineare abſtinuimus. Quod etiã de Thuſa ciuitate, flumine, & emporio, vti ex Vulturno flumine & opido, Truẽto flumine & ciuitate, Ariminoq́ue vrbe & fluuio, eiq́ue ſimilibus intelligi volumus. Ceterùm quia in Sybari vrbe, fluuioque Sybari contrarium fecimus, vtpote quorum nomina in Magnæ Græcię tabula ſeorſim expreſſerimus, id eo conſilio à nobis factum, vt faciliùs error animaduerteretur, qui in Ptolemæi geographia obrepſit; vbi Thurium (quæ prius Sybaris dicta fuerat) inter Crotonem & Metapontum ponitur, quod & nos in numiſmatum ordine obſeruauimus. In tabula tamen noſtra Geographica, & in Sybaris, Thurijq́ue deſcriptione Strabonem ſequuti ſumus, qui Thurium inter Sybarim Crathimq; amnes collocat. Et hæc quidem differentia inter duos tam probatos auctores, (ſimul & quia erant, qui dubitabant vtrum Thuriũ in ipſis Sybaris ruinis, exſtructum eſſet) me mouit, vt Sybaris numiſmata, extra ordinem in XXXV. Tabulam, reijcerem. Vale & faue benigne Lector.

SICILIA
OCCIDENS
MERIDIES
SEPTENTRIO
ORIENS
MARIS TYRRHENI PARS
MARIS MEDITERRANEI PARS
MARE SICVLVM
ΣΕΓΕΣΤΑ
ΠΑΝΟΡΜΟΣ
ΑΚΡΑΓΑΣ
ΛΕΟΝΤΙΟΝ
ΣΥΡΑΚΟΣΑΙ
ΚΑΤΑΝΗ
ΜΕΣΣΑΝΑ
ΤΥΝΔΑΡΙΟΝ
ΑΓΥΡΗΝΑ
ΜΗΝ
ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΟΝ
ΡΗΓΙΟΝ
MILLIARIA ITALICA M.P.
25 50 75 100

MAGNA GRAECIA ET ITALIAE PARS
MARIS TYRRHENI PARS
MARIS HADRIATICI PARS
MARIS IONII PARS
MILLIARIA ITALICA M.P.
SEPTENTRIO
OCCIDENS
MERIDIES
ORIENS
ROMA
Tiberis
Tibur
ANTIVM
AXVR
MINTVRNVM
SVESA
MESSANA

IN HISTORIAM VRBIVM ET POPVlorum Siciliæ & Magnæ Græciæ ab Huberto Goltzio illustratam, Gisleni Gerardij Medici Brugensis,

AD PHILIPPVM HISPANIARVM ET VTRIVSQVE SICILIAE REGEM EPIGRAMMA.

GOLTZIVS Hubertas ipsa est; deque hubere censu,
Huberis omnigenas fundit opes animi.
SICILIAM illustrat magnis conatibus, inde
Illustrat totam mox vagus ITALIAM.
Parthenopenque tuam celebrat REX MAGNE PHILIPPE:
Ergo tua meritò viuere dignus ope.

FRANCISCI NANSII FRANCISC. F. AD D. PHILIPPVM REGEM.

GOLTZIVS ingenio toto celeberrimus orbe,
Ecce etiam cælo est nobilis artifice.
GRAECIA testatur MAGNA, eius maior ab arte,
Notaque iam cunctis SICELIS ora plagis.
Fas igitur crescat per te REX MAXIME; cuius
Auspicijs crescunt maxima regna tua.

FRANCISCI MODI BRVGENSIS, AD HVBERTVM GOLTZIVM.

Vtramque, æternum mansuro condere in ære
Hellada; cuiusuis non erat artis opus.
Nam quis tot maria ac terras, tot flumina & vrbes,
Exiguis speret fingere posse notis?
Vnicus hoc GOLTZI tu, qui potes omnia, posse
Diceris; & faciunt hæc monumenta fidem.
Quæ deberi igitur tali pro munere dicta est
Olim, solius, laus, ea iure tua est.
Verum ego pro nummis nummos malo, inquis; inani
Se nemo & natos pascere laude potest.
Credo equidem, REGI sed quin canis ergo PHILIPPO
Tale aliquid? forsan quod petis, ille dabit.

HISTORIAE

HISTORIAE VRBIVM ET POPVLORVM SICILIAE

A SICILIA, quæ olim tenui admodum ceruice paſſibus mille quingentis Italiæ adhærebat, ab eadem terræmotu vel maris æſtuoſi violentia circa Rhegium (quo nomine Græci *abrupta* vocant) auulſa, Inſulaq; facta, tribus in mare Mediterraneum promõtorijs extenditur; quod trium femorum ſymbolo, quæ in numiſmatibus vno veluti vertice connectuntur, ab antiquitate expreſſum eſt. Ab ea ſitus ſpecie Græcis quondã TRINACRIA, à tribus nimirũ promontorijs dicta eſt: vti & ab Latinis à tribus, ſed inæqualibus lateribus Triquetra appellata B fuit. Vertex trianguli qui cõtra Cænim Calabriæ promontoriũ in Boreã excurrit, PELORVS dicitur: ſiue quod eo vocabulo, montis magnitudinem Græcia antiquitus ſignificaret: aut vti multorum auctoritate confirmatum eſt, à Peloro nauis Annibalis gubernatore. Annibal namque Romanos victores ex Petilia fugiens eò delatus, aut quod alij produnt, ex Africa profugus, per ea loca Suriam petens, quia procul intuenti cõtinua videbantur littora, neque peruium eſſe pelagus; ſeſeque gubernatoris perfidia proditum arbitratus, illũ interfeciſſe traditur: ſed cauſa erroris ſui cognita, & fidei teſtimonium mortuo ſtatuam poſuiſſe, & promontorio *Pelori* nomen indidiſſe. Ceterùm à Peloro, ſinuoſo quidem & C concauo littore Ortum Auſtrumq; verſus per CLX.M. paſſuum vſque in PACHYNVM alterum Siciliæ promontorium à craſſo caliginoſoque aëre ſic dictum, quod contra Peloponeſum extenditur, Inſulæ latus terminatur. Inde Sicilia in Auſtrum conuerſa, ſecundum littora Africi maris per CLXXXIII.M. paſſuũ ſenſim in tertiũ verticem extenuatur, qui LILYBÆVM contra Africani promontorij quod Mercurij dicitur angulum extendit. Hinc Siciliæ littora ſecundum mare Tyrrhenum ab Auſtro in Septentrionem latere ceteris duobus longiore per CCLXXXI. M. paſſuum in Pelorum extenduntur: vt hac ratione totius inſulæ ambi-

TRINACRIA.

PELORVS

PACHYNVS.

LILYBÆVM.

tus DCXXIIII. M. passuum includatur. Quibus curæ fuit cæli spacia suis limitibus comprehensa terræ situi tractibusque maris comparare, Siciliam quarto Climati, parallelis decimo, & illi qui per Rhodum describitur vndecimo: diem verò maximum horarum XIIII.s putant. At Lilybæum ab Insulis Fortunatis, (quæ extremos eo sæculo terræ cognitæ limites terminabant) XXXVII. temporibus secundum longitudinem versus Ortum; Ennam verò vrbem, vt insulæ eiusdem vmbilicum XXXIIX; Messanam, vt in freto extremam, XXXIXs, mensurantur. Latitudinis quidem siue ab Æquinoctio versus polum distantiam, Lilybæo XXXVI. partes; Syracusis XXXVII. Messanæ XXXIIXs. attribuunt: vsqueadeo vt hic cæli tractus Siciliam definiat, aëre temperato, soloque fertili & omni prouentuum genere, frumenti, olei, vini, felicissimo sitam. A continente commodo vndique interuallo, & commerciis opportuno distat: & primum Euripo quidem breuissimo, ceterum ancipiti & vorticibus inter se collisis, scopulorumque asperitate, & monstrosis Scyllæ, Charybdisque nominibus infami, ab Italia per mille quingentos passus, quasi ab corpore suo diuellitur: vbi ab eadem longissimè, vtpote ab Drepano ad Neapolim CCC. M. passuum seiungitur; à Sardinia versus Occasum CCXXX. M. Passuum recedit. Ceterum ad meridiem mare inter Lilybæum & Mercurij promontorium C. M. passuum patet; etiamsi priscorum auctoritas, (nisi forte librariorũ imperitia aut negligentia corrupta sint exemplaria) LXXX. M. passuum adiicere videatur. Siciliam verò primo incoluisse velut indigenas, Cyclopas & Lestrygonas, genus hominum tum corporum proceritate horrendum, tum feritate & latrociniis infame, ab antiquitate proditum est. Priscorum traditionem etiam recentiorum experientia confirmat: qui cadauera immani proceritate ad viginti cubitos intra proximum sæculum aut effossa, aut in specubus deprehensa testimoniis etiam nuncupatis asseuerare non dubitent. Extinctis Cyclopibus Æolus regnum insulæ occupauit: post quẽ singulæ ciuitates in Tyrannorum imperia concessêre, eorum namque nulla vnquã terra feracior fuit. Siciliæ nomẽ TRINACRIA quod ab initio ab situs forma ipsi (vti diximus) attributum fuit, variasse semel atque iterum obseruo. Nam quemadmodum mare mediterraneum variis vndique nauigationibus ex Asia, Africa & Europa patebat: ita hæc Insula quæ tribus promontoriis tres illas terræ tunc potissimùm habitatæ partes prospectabat, varia ob fertilitatem, portuúmque commoditatem negociatoribus commerciorum genera, paratam ad hæc nouis, qui subinde appellebant, colonis sedem, colendi habitandique opportunitatem olim præbuisse verisimile est. Hinc *Sicani* Tarraconensis Hispaniæ ad Sicorim fluuium populi suis sedibus ab Ligyensibus expulsi, atque huc appulsi

Hieronymus Magius Miscellan. lib. 1. cap. 4 & 5.

Lege Steph. Vinandum Pighium Annalium Rom. tomo II Præfat. libri. VII.

SICANIA.

A B C D

A appulſi, inſulæ nomen, præcipuè ea qua in Occidentem flectitur parte, Sicaniã fecerunt: quamuis non deſint auctores, qui indigenas fuiſſe *Sicanos* tradere malint. Multis poſtea ſæculis Siculi Ligurum genus (habitauerat ea vicatim inter flumen Tiberim, & montem Circæum) Aboriginum armis profligati, traiecto freto inſulam inuaſerunt: debellatisque Sicanis, partem quæ in meridiem & occaſum extenditur occupantes, *Sicaniam* hactenus dictam, mutato nomine quia armis plus poterant, SICILIAM ab ſe vocarũt. Mox & Troiani ab duce Elymo, Elymi cognominati, deleta Troia profugi iuxta Sicanorum fines conſidentes, *Erycem*(ab Eryce Veneris & Butæ filio dictam) & *Segeſtam* aliaſque B vrbes, quarum obſcura nunc memoria eſt, condidêre. Cœperat antea quoque hæc inſula Coloniarum frequentia celebrari: atque vt non longius abiero, Phænices qui nauigationis peritia & opum affluentia inter primos mortalium celebrantur, *Panormum, Motyam, Soloëntem* annis propè trecentis ante illata Græcorum in eam inſulam arma, condiderunt: ſicuti alijs deinde atque alijs temporibus, ab Afris ad Pachynum altera *Motya*; à Cretenſibus & Rhodijs *Gela & Minoa*; à Corinthiis *Syracuſæ*, *Meſſana*, quæ antea *Zancla*, ab Meſſeniis; *Leontium*, *Naxos Megara*. à Chalcidenſibus conditæ ſunt & colonis frequentatæ. Ceterum vt peculiaria ſingularum vrbium & coloniarum fata & conuerſiones ad C ſingula, vt ſeſe ex deſcriptione Geographica offerent, numiſmata proſequuturi ſumus: ita etiam quomodo *Sicilia* Græcorum armis & Pyrrhi quoque regis, quum Romanos bello laceſſeret, ambitione tentata fuerit, ſuo loco & ordine referemus. Pyrrhus autem ſpe ſua fruſtratus, ita ad ſuos locutus fertur: *qualem nos ô amici Pœnis & Romanis palæſtram relinquimus?* Nec eum fefellit præſagium: ſiquidem quod is diuinatione ſua præſenſerat, id haud multò pòſt ita eueniſſe conſtat. Id quomodo euenerit, & quanto cum diſcrimine inter Romanos Pœnoſque per ſexaginta annos de Siciliæ imperio certatum ſit deinceps referemus.

SICILIA.

Inſulam verò quondam variè ac diu ab tyrannis poſſeſſam, poſtremò partim Syracuſani reges vetuſto imperii iure, iam inde ab *Gelone* Dino-D menis filio, qui regnauit Olympiadis ſeptuageſimæ ſecundæ anno ſecundo (Erat is annus ab Vrbe condita CCLX.) tenebãt: partim *Carthaginienſes* multis in Sicilia bellis ab Gelonis vſque temporibus geſtis occupabant: his tertii poſtmodum *Mamertini* Siciliæ ad ruinæ quaſi cumulum acceſſêre. *Romani* itaque qui eius inſulæ dominationem affectabant, maxima duo bella pro eius imperio geſſêre: vnum quo Pœnorum; alterum quo Syracuſanorum regionem in poteſtatẽ ſuam redegerunt. Flagrabat iampridem inter ſe odio Romanus & Pœnus: Romanũ impulerat, quod Pœnus Tarẽtinos cõtra vetuſti fœderis leges

Romanorũ cum Pœnis bella.

contra classem suam auxilio iuuisset: Pœnum quod Romanus cum Hierone Syracusanorum rege societatem iniisset. Quum itaque vterque occasioni quo sese vlcisceretur, incúberet, Mamertini candé peropportunè præbuerunt. Campani namq; qui in Sicilia sub Agathocle meruerant intra Messanæ mœnia admissi, violata fide ciuitaté occupauerát. Itaque quum supplicium sumtum de Campana legione, quæ idem in Rheginos ausa fuerat, per Genucium Consulem Romanum intellexissent, in simili crimine, parem pœnam veriti, quum super hæc etiã prælio ab Hierone Syracusanorum rege profligati fuissent, partim Pœnorũ, partim Romanorum auxilium petierunt. Romani veriti ne Carthaginiéses ea opportunitate vsi totam *Siciliam* occuparent, Mamertinis statim ferendum auxilium decernunt. Ita Romanus varijs vtrinque acceptis & illatis cladibus, ancipiti Marte per annos viginti tres bellum contra Pœnos gessit, vicitque tandé fortitudine & virtute. Victis Pœnis pacis leges imposuit. Ea victoria Sicilia, excepto Hieronis regno, omniũ prima in Prouinciã, Olympiadis octauæ & Centesimæ anno quarto (qui erat ab V. C. quingentesimus nonus) redacta est: ita vt Prætor quotannis cum vno Quæstore in eandem mitteretur, primúsque C. Flaminius eã sortitus est. Annis abhinc vigintisepté, quũ secundo bello Punico vexaretur Italia, Hierone fidissimo socio P. R. vita functo, Hieronymus eiusdé ex filio nepos rem Syracusanam ad Pœnos traducere conatus, paullò pòst à coniuratis Leontini occiditur. M. Marcellus in Siciliã Hieronymi morte tumultuantem, & ad Pœnorum amicitiam inclinatam missus, Syracusas à Romana societate abalienatas, omnemque eius impetum per trienniũ ferè, Archimedis industria frustratas, tandé vi expugnat. Mox ab Marcelli successore M. Leuino Consule, qui belli reliquias sustulit, Pœnosque prorsus ex insula eiecit, hæc quoque pars in Prouinciæ formam redacta est. Atque ab eo tempore vtraque Prouincia, vetus nimirum, & ea qua Hieronis regnum fuerat Syracusæ, vni Prætori, & duobus Quæstoribus Lilybætano & Syracusano commissa est. Inde duobus rursum seruilibus bellis concussa est Sicilia: quorum alterum ab Cleone quodam Syro & Euno seruis conflatũ, à P. Rupilio Consule anno V. C. DCXXXVI. confectum, & Prouincia tertium ex decem legatorum sententia constituta est. Alterum ab Athenione seruo commotum, à M'. Aquillio Consule anno V. C. DCLII. oppressum: & Prouincia quartum ordinata est. Quum igitur quater in Sicilia bellatum sit, bis cum Pœnis, bis cum seruis, quatuor itidem victores, totidem eiusdem Prouinciæ confectores apud veteres celebrantur: Q. Catulus; M. Læuinus; P. Rupilius & M'. Aquillius: qui alij alijs temporibus Prouinciã constituentes leges de vectigalibus exigendis; & de iure dicundo dedêre. nisi si quæ ciuitates fœderatæ,

BELLVM PVNICVM.

SICILIA *Prima Ro. Prouincia, teste M. Tullio 4. Verr.*

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

SYRACVSAE CAPTAE, *Plutar. in Marcello.*

BELLA SERVILIA *De quibus Diod. Siculus copiose*

A deratæ, aut immunes, aut liberæ ob fidé seruatam relictæ fuerant. Conuentus quoque in Prouincia quattuor fuisse constitutos, in iisque Prætores iuris dicendi causa versatos, vtpote Syracusanum, Lilybætanum, Panormitanum & Mamertinum constat. Atque quum Cn. Pompeio primum M. Crasso Coss. Prætor C. Verres Quæstura perfunctus, successisset in Siciliam C. Sacerdoti Prætori: & in ea non succedente, sibi Arrio, per trienniũ libidinosè, auarè, crudeliterque versatus esset, succedente tandem in eius locum L. Metello, repetundarum reus ab Siculis postulatus est, qui omnes præter Syracusanos & Mamertinos M. Tullium Ciceronem illo tempore defensionibus amicorum florentem B ad accusandum Verrem compulerunt: iampridem illis necessitudine copulatum, quod Quæstor in Sicilia fuisset Prætore Sex. Peducco, & quod quum decederet, in illa oratione, quam Lilybæi habuit, multa Siculis de se benignè promisisset. Accedit adhæc quod Verres Prouinciã Pop. Ro. *cellam penuariam; & plebis R. nutricem* tot rapinis exhauserat, tot iniuriis vexarat, vt Sestertium millies ex lege Cicero ab eo repeteret. Ceterũ Verres Tullii artes lusus est, & Hortensius, qui eius patrocinium susceperat, quum interrogandos ipsi testes Cicero dedisset, ita fatigatus est, vt nihil quod contra diceret, inuenirет. Itaque Verres desperato patrocinio, clam in exsilium discessit, & absens quadringenties* Sestertium, quum octingenties ex lege deberet, repetundarum est C condemnatus. Atque hic quidem Siciliæ vsque ad Cæsarem Dictatorem status fuit. Siculos inde ab Cæsare Latinitate, & post mortem Cæsaris à M. Antonio ciuitatis iure donatos queritur Verrina.4 Cicero. Quarum tamen legum neutram post obseruatam esse, tum multa alia documento sunt, tum quod C. Plinius, qui Vespasianorum fuit æqualis, Mamertinos solos ciues Romanos appellat, Centuripinos autem, Netinos & Segestanos Latinæ conditionis. Cæterum antequam singularum vrbium per partes descriptionem aggrediamur: operæ preciũ me Lectori facturum putaui, & lucem aliquam præteritarum rerũ memoD riæ aperturũ: si prius veluti per ITINERARIVM obeamus primũ Siciliam, secundum Littora & oram maritimam, inde eius mediterranea enumeremus: vtrumque eo consilio facturi vt veteres vrbium, fluminum & promontoriorum nomenclaturas, recentibus si quæ exstent, compararemus: adhæc intervallla & locorum distantias aliquot præcipui nominis vrbibus & fluminum ostiis promontoriisq; adscribemus, ea ratione vt si quæ intermedia loca á nobis interserantur, intelligendum sit ab vltimo, quem adscripsimus, passuum numero, ad proximi numeri distantiam mensurandum, intermedia nobis non satis explorata fuisse, atque propterea numeris à nobis non esse distincta.

SICILIAE CONVENTVS IIII.

Cicero

SICILIA *Romanorũ cella penuaria. etc. 4 Verrina hoc est*

62500000 *floren. Brabant.*

id est 2500000. Brab. flor.

SICVLI *M. Antonio ciuitate Ro. donati.*

SICILIAM

SICILIAM *itaque, vt insulam ambit ab Occasu & Septentrione Tyrrhenum mare: à Meridie Africum: ab Ortu Hadriaticum: & tribus promontorijs in Triangulum, vti memorauimus, definit. Ora verò maritima qua cingitur hanc habet descriptionem.* A

ITINERARIUM SICILIAE

A Peloro ad Lilybæum promontorium numerantur M. P. CCLXXXII.

Ab extremitate Pelori, vbi nunc Pharus ad Phalacrium promontorium nunc Rasiculmum M. P. XII.

Inde Diuetum oppidulum; ostia fluminum, Malpertuti, Nucithij, Frundonis, Oliueti, sequuntur.

Mylæ oppidum, nunc Mylazzo M. P. XIIX.

Chersonesus, nunc promontorium Mylazzi, *interpreti Apollonij, S. Basilij fluminis ostium & ædicula.* B

Castri Regalis fluminis ostium & oppidulum.

Furnaris oppidulum; huic Tripis *in edito & prærupto colle ad imminet.* P. M. V.

Heliconis fluminis ostium Ptolemæo, nunc Oliuerij.

Tyndarium, Τυνδάριον, *nunc* L'otyndaro. M. P. XIIX.

Pactæ nouum oppidum. M. P. V.

Promontorium Calauæ, naufragijs infame M. P. VI.

Brolus arx & promontorium. M. P. VI.

Nasi fluminis ostium. C

Promontorium Rolandi, colle in mare prominente. M. P. XII.

& in eo Agathyrium vrbs olim, nunc suis ruderibus obruta, Ptolemæus, Strabo Diodorus & Plinius.

Calata Ciceroni, Diodoro Calatina. Ptolemæo Καλάκτα *vrbs; nunc* S. Marcus, *vt est coniectura.*

Chydæ fluminis ostium, nunc Rosmarini.

Aluntium vrbs deleta.

Aquæ dulces Diodoro M. P. XII.

Alesa vrbs, Ciceroni, Ptolemæo, Straboni: nunc obruta, ad littus Caroniæ *iacet.* M. P. XII.

Caronia. D

Thusa flumen, arx & frumenti Emporium M. P. XIIX.

Monali fluminis ostium Ptolemæo, nunc Pollinæ.

Malpertusi & Carbonis fluminis ostia.

Cephalœdis vrbs, Ciceroni, Straboni, Ptolemæo, nunc Cifalu. M. P. XIIX.

Rocella arx & flumen.

Himeræ fluminis ostium, Ptolemæo, Plinio & alijs nunc fl. Magnus

Himera vrbs ab Annibale deleta, Diodorus Siculus: M. P. VI.

Brucatum oppidulum olim, nunc arx tantum.

Thermæ

A *Thermæ Himeræ, & Balneæ Himerenses Ciceroni, nunc* Thermini. M.P.XII.

Thermarum fluminis ostium, nunc Termini.

Trabia arx & aquæ.

Olulis oppidum Ptolemæo, nunc non exstat.

Arx, portus, Emporium & ostium fluminis S. Michaelis.

Soloe vrbs, nunc Solanto M.P.XII.

Mons Gerbinus & turris specula.

Orethi fluminis ostium Ptolemæo, Vibio, Polybio, nunc Eleutherij. Panormus vrbs. M.P.IX.

Peregrinus mons. *Mondellum arx.*

B *Motya vrbs, & sinus, nunc promontorium* S. Galli. M.P.IX.

Hyccaris oppidum, Laidis patria, nunc murus Carinis, cui insula puellarum vocata opponitur. M.P.IX.

Elyma vrbs vetusta, nunc Palamyta, *vt est coniectura.* M.P.XII.

Macella vrbs Polybio, non exstat.

Parthenicus ager, Antonino, hodie nomen retinet.

Bathei fluminis, Βάθεος *ostium, nunc lati.*

Crimisij fluminis ostium, nunc S. Bartolomæi.

Segestanum Emporium, & ora Segestana, nunc Castrum ad mare, & frumenti Emporium. M.P.XII.

C Cetaria, *Ptolemæo* Κηταρία, *nunc* Scupellus, *turris & statio.*

AEgitharsus, Αἰγίθαρσος, *promontorium, nunc* S. Viti. M.P.XVII.

Bonagiæ statio. *Eryx mons & vrbs, nunc* Trapani d'el monte.

Drepanum, Δρέπανον, *vrbs & portus.* M.P.XIIX.

Acithij fluminis ostium, nunc Birgi.

Lilybæum promontorium & vrbs, nunc Marsala. M.P.XIIX.

A Lilybæo secundum oram Africi maris vsque ad Pachynum promontorium, & tractum Austrini lateris numerantur. M.P.CLXXXIII.

Sic,

Marsalæ fluminis ostium, qui Lilybæo Marsalæ nomen fecit. M.P.XII.

Sibylliana turris, & promontorium Fœderis.

D *Mazari fluminis ostium & stagnum, Diodoro & Ptolemæo.*

Mazara emporium, Diodorus XIIII. M.P.XII.

Arenæ fluminis ostium, & trium fontium promontorium.

Selinis fluminis ostium, siue Selinontis, nunc Madiunis.

Hypsæ fluminis ostium, nunc Bilicij.

Atys fluminis ostium Plinio, nunc Carabi siue Garbi.

Phintia vrbs Ptolemæo, nunc ruderibus suis sepulta.

Thermæ vrbs, nunc Sacca.

Sossij fluminis ostium, nunc Caltabellotæ.

Isburi

Isburi fluminis ostium,nunc Mayhasoli. A
Lyci fluminis ostium Ptolemæo & Plutarcho,nunc Platani.
Heraclea quæ & Minoa: ad promontorium album prostrata iacet. M.P.XX.
Siculiana,frumenti Emporium.
Agrigentinum Emporium. M.P.XXV.
Agragæ fluminis ostium,qui nomen Agrigento dedit.
Camicus vrbs deleta & prostrata.
Mons clarus,arx noua. *Insula S. Nicolai.*
Flumicelli fluminis ostium. *Gela vrbs prostrata.*
Alicata,sunt qui Achata malint M.P.XIIX
Gela fluuius Ptolemæo Himera,nunc ab aquarum salsedine Salsus. B
Falconera arx.
Tharrubæ & Namphriæ Saraceni nominis fluminum ostia.
Terranoua oppidum,& fluminis ostium. M.P.XIIX.
Manumuzæ fluminis ostium.
Dirilli maximi fluminis ostium.
Ipori flumen, Ἰπώρυ, *Hipparis Pindaro,Vibio Hipponis,nunc* Camarinæ *flumen.*
Camarina vrbs,nunc Camarana. M.P.XX.
Oani fluminis ostium Pindaro,nunc Frascolari.
*Caucanæ,*Καυκάνα *portus, Caucones Procopio.nunc* Scalambris *statio,& S. Crucis fluminis ostium.*
Inyctos vrbs,Herodoto: Inyctum Straboni & Stephano, Inycum Pausaniæ. nunc C
Longobardorum statio.
Hirminij flumini ostium Plinio,nunc Mauli & Rhagusæ.
Motychani fluminis ostium Ptolemæo, nunc Siclis.
P*uzallus,arx & frumenti emporium,ex quo breuißimus in Melitam insulam traiectus.* M.P.XX.
Insulæ geminæ & exiguæ,à porris cognominatæ.
Odysseia promontorium Ptolemæo , nunc Marzæ.
Edissa portus Ciceroni, Marza *sinus & statio.*
Motyon oppidum Pausaniæ,non exstat.
Pachyni portus Ciceroni,nunc Longobardus. D
Pachynus promontorium,nunc caput Passarum. M.P.XX.
Tertium inde promontorium à Pachyno,Pelorus sequitur & orientale Siciliæ latus; distat Pachynus à Peloro. M.P.CLX.
Elorina stagna.
Machara,vrbs Ciceroni,nunc Citadella, *vt est coniectura.*
Naustathmus portus Plinio, Ptolemæo Phœnicus , nunc Bindicaris, frumenti Emporium, arx.& eiusdem nominis insula.
Elori fluminis stagnantis ostium,nunc Abysus.

Elorus

A *Elorus vrbs & castrum Plinio, nunc Sta in pace.*
Asinarij fl. ostium, nunc Falconaræ, *Plutarchus, in Nicia, Thucydides.*
Orini fluminis ostium, ὀρίνε, Erines Thucydidi, nunc Mirandæ.
Cacyparis fluminis ostium Thucydidi nunc Casibli.
Longum promontorium, Ptolemæo Μακρὸν ἄκρον, *nunc* Logimia statio.
Cherson-sus Ptolemæo, Plemmyrium Thucydidi & Vergilio, nunc Massa Oliueria.
Plemmyria exigua insula promontorio opposita, nunc S. Martiani.
Anapi fluminis & Cyanes ostium Ouidio & Plutarcho.
Arethusa fons. *Syracusæ vrbs & portus* M.P.XXIV.
B *Trogilorum portus.* *Tapsus peninsula, nunc* Magnisi.
Bacena vrbs Diodoro; Bigenis *ager nunc appellatus.*
Megara vrbs quæ & Hybla, non exstat.
Limpetra vrbs Diodoro, nunc deleta.
Alabi fluminis ostium Diodoro & Ptolemæo; nunc Cantari.
Miliæ fluminis ostium Thucydidi, Plinio, Plutarcho in Marcello, nunc Marcellinus dictus.
Chersonesus Ptolemæo, nunc Augusta *vrbs & portus* M.P.XIIX.
Taurus promontorium, nunc S. Crucis.
Pantagij fluminis ostium Vergilio, Ouidio, Claudiano, nunc Porcari.
C *Leontinum vrbs.*
Murgentium Ciceroni & Straboni, Murgantia Liuio, deletum, nunc, vt est coniectura, Leontinorum emporium.
Simæthi fluminis ostium, nunc S. Paulli.
Teriæ fluminis ostium, nunc Catanæ *flumen &* Iaretta.
Amenanus Straboni & Ouidio, Amenas Pindaro, nunc Iudicellus *Catanam perlabitur.*
Catana vrbs nomen & situm retinet. M.P.XXX.
AEtnæ montis ramenta.
Portus Vlyssis, Homero, Vergilio, Plinio, nunc AEtnæis lapidibus obstructus.
Cyclopum scopuli tres Plinio, hodie Faragliuni.
D *Acis, arx in scopulo vndique prærupto.*
Xiphonium promontorium, à Xiphiorum piscium frequentia Straboni, nunc Caput Molendini.
Acis fluminis ostium, nunc Fredi siue Frigidi.
Acesines Thucydidi, Onobalæ Appiano, nunc Cantaræ fluminis ostium.
Naxas vrbs Diodoro, Plinio, Pausaniæ, nunc arx Schison.
Tauromenium vrbs, nomine parum deflectit, Taormina. M.P.XXX.
Argenum promontorium, nunc S. Alexij.
Enisis fluminis ostium, nunc Nisi.

Messana vrbs, nunc Messina *olim* Zancla M.P XXX. A

Charybdis in Euripo mare vorticosum. Scylla Calabriæ scopulus.

Pelorus promontorium M.P.XII.

Obiuimus itaque tria Siciliæ latera, & litora, nomináque & veterum & recentium, quæ obuia erant, adscripsimus, nunc etiam, vt ordo postulat, adiacentes ipsi in mari INSVLAS, *& à lateribus vtcumque semotas, paucis recensebimus, inde ad Mediterranea reuertemur.*

Insulæ in Tyrrheno mari Siciliæ prætenduntur, septem, aut, quod nonnulli malunt, octo, quæ partim Hephæstiæ, *Græcis, Latinis* Vulcaniæ, *quia Vulcano sacræ: partim ab AEolo* AEoliæ *dictæ sunt, quarum omnium maxima* Lipara, *à Liparo denominata est, & patet in ambitu.* M.P.XIIX. B

1. *Lipara insula & vrbs, nunc Lipari, distat ab Siciliæ litoribus* M.P.XX.
2. *Hiera hinc, siue* Hephæstia, *nunc* Vulcania *dicta, distat ab Sicilia* M.P.XVI. *hanc enatam anno* V.C.DL. *Plinius, Eutropius, Orosius, & Isidorus auctores sunt: & eam perpetuis lucere flammis scribunt. Obtenditur Hieræ exigua insula*
3. *Vulcanellus dicta, quæ exiguo Euripo ab ea distat.*
4. *Didyme, gemella, ab geminis collibus dicta, nunc* Salinis, *ambitu* P. M. XII. *hanc vini & fructuum feracissimam scribunt.*
5. *Icesia vel Thermisia, nunc* Panaria, *aut* Lisca blanca, *vt opinio est.*
6. *Strongyle, à rotunditate situs dicta, flamma, fumoq; nobilis, in qua AEoli regiam fuisse fama tenet.*
7. *Ericodes siue Ericusa ab Ericetis dicta, nunc* Ericudia. C
8. *Phænicodes à palmularum copia, nunc Phænicuria.*

Osteodes, ab ossiũ copia dicta, eam nonnulli esse opinantur, quæ nunc Vstica *dicitur; quamuis Ptolemæus* Vsticam & Osteodem *magno interuallo disiungat.*

Euonymos insula, vt nonnulli censent, Liparæ prætenditur, & orientalior est Ptolemæo, in hoc quidem parallelo M.P.VII.

Ceteras, quæ huic ordini adijci possent, suo loco descripsimus, quum de Lilybæo & Drepano ageremus, nunc Mediterraneum indicem, aut Catalogum recensebimus. Ceterùm quum tanta nominum & veterum & recentium confusio obrepserit, quæ neque locorum, neque interuallorum distantia satis exactè metiri, neque ita seriei suæ includi posset; vt lectoris exspectationi hac in parte; nisi totam Siciliæ Geographiam proponeremus, satisfieret: nobis iccirco consultum videbatur, quidquid est vrbium, aut montium, aut particularium nomenclaturarum præter ea, quæ à nobis dicta sunt, reliquum: nunc ex ordine Alphabetico prosequi. D

ACILLA *oppidum, cuius & Polybius & Liuius meminerunt, non exstat, neque eius vestigia notari possunt.*

ACRAE *Syracusanis conditæ, quod nonnulli* Palaziolum, *alij* Clarimontem *in agro Notensi esse malunt.*

Adranum

A Adranum *in AEtna monte, à parte Austrina situm ab Adrano deo (ut satis memorauimus) dictum nunc* Aterno *aut* Aderno.

Aedonium *haud procul à Teria oppidum in monte situm.*

Alcamum *oppidum ab Alcamo Saracenorum duce, haud procul ab Crimisio flumine conditum.*

Alceum *oppidum, &* Alcei *populi, in agro* Rachalbutio, *ultra Agrigentum habitasse putantur.*

Apollonia *Diodoro, in agro Catanensi fuisse uerisimile est, ex eius ruinis nonnulli opinantur Pollinam iuxta Cephalœden fuisse conditam.*

Aquillia, *quæ nunc* Ochula *deprauatè scribitur, in agro Catanensi, à M'. Aquil-* B *lio, dum fugitiuos bello prosequeretur, conditam uolunt.*

Assorum *oppidum montanum est, haud procul ab Enna, unde* Assorini *populi &* Assorinus *ager Ciceroni.*

Bidis, *siue* Bideni, *in agro Syracusano populi; auctores habeo, qui idem esse oppidum, quod* Vizinium *nunc in agro Næetino uocatur, opinentur.*

Bicarum *oppidum agri Mazariensis.*

Bricatum *castellum iuxta Thermas.*

Bruca *frumenti emporium, in sinu Engij contra Augustam.*

Brontes *oppidum sub AEtna monte ad occasum, ab uno fabrorum Vulcani, ut est opinio, cognominatum.*

C Buxemium *oppidum in agro Notensi, inter Vizinium & Palatiolum urbes.*

Bryra *uicus est agri Messanensis, Academia celebris.*

Cacamus *siue* Cacabus *oppidum Thermis uicinum.*

Cacyrum *nunc* Cassarum *creditur, iuxta Anapum in agro Syracusano flumen.*

Camicum *oppidum à Dædalo, haud procul ab Agrigento exstructum, & Minois clade ut memorauimus nobilitatum.*

Calata, *siue* Calatina, *sunt qui* Calacta *(uariat enim scriptura) malint nunc* S. Marcum *dici, in litore Tyrrheno credunt.*

Calatabellota, *Calataxibetha. Saraceni nominis oppida, quorum illud ad Sossium flumen; istud ad Gelam; utrumque in edito monte situm est.*

D Caputium *Ptolemæo, oppidum agri Deminij, nunc* Capizzi *dictum.*

Casmenæ *Syracusanorum colonia, in agro Notensi, nunc, ut est opinio,* Comisum *dictum.*

Ceramium *oppidum in agro Deminio, nunc uoce parum deflexa* Ceramio.

Clarimons, *in agro Notensi, olim* Acræ.

Centoripæ, *olim ingens oppidum ad Teriam flumen, cuius nunc uix aliqua uestigia exstant; eius hic obiter meminimus, eam tamen suo loco descripsimus.*

Dumethus, Δύμηθος *Ptolemæo decem ferè P. M. quam Centoripæ orientalius fuit. Errant, qui diuersorium & turrim* Diuetum *in agro Mylensi cum Dumetho eandem putant.*

ENGYVM *duplex fuisse obseruo, vnum maritimum ad Teriæ fluminis ostium; alterum mediterraneum, quod Ptolemæus Leontino* XXV. M. P. *australius ponit.* A

FERVLA *oppidum in agro Syracusano, vulgo* Fera *dictum.*

Francofontium *oppidum in agro Leontino.*

Francauilla *vrbecula, inter Tauromenium & Randacium.*

Furianus *iuxta Caroniam fluuius, ad litus Etrusci maris.*

GALATEA *oppidum ad ripas Chydæ, nunc* Rosmarini *fluminis, à lactis copia dictum.*

Gallianum *oppidum, haud procul ab Argyra siue S. Philippi vrbe.*

Gurlonga *fluuius iuxta Assorum in Teriam labitur.* B

Gurrida *fluuius in agro Randacio; qui ibidem sese condit, & in Catanensi agro iterum emergit.*

Gypsum *oppidum montanum iuxta Messanam.*

HERBITA, *Ptolemæus* ἔρβιτα *scribit, olim ea fuisse vrbs creditur, quæ nunc in agro Leontino* Citadella *vocatur, vnde* Herbitenses *populi Ciceroni noti; accedit adhæc quod Ptolemæus* Erbitam *sextante partis Menanino occidentaliorem; vncia particulæ Septemtrionaliorem ponat.*

Herbessus, *quod tenui spiritu ab alijs pronuntiatur* Erbessus; *quum de Agrigentinis agitur à nobis descripta. Erbessum Ptolemæus in eodem parallelo cum Assoro describit, sed Erbessum sextante partis, siue* VI. M. P. *orientaliorem collocat, eam nunc* Pantalicam *inter Leontinum & Syracusas dici autumant. ex descriptione tamen Liuij & Polybij altera* Erbessus *erit, non longè à Sutera vrbe & fontibus Lyci fluminis, nunc* Grutta *à specubus, quibus frumentum condebant, dicta.* C

Hieracium *oppidum, à litore Cephalædis* XII. M. P. *distat, quod opinantur nonnulli olim* Triracum *fuisse; vnde populi* Triracienses *dicti sunt.*

Hippon *siue* Vibon *ab Gelone condita, nunc* Biuona, *vltra Lycum flumen oppidum.*

IETVM *vel* Ietas *Silio, nunc* Iatum *oppidum agri Mazariensis.*

Ispia *vel* Ispa *in Pachyno vrbs erat, vnde* Ispicæ *fundus, qui nunc corruptè* Spaccafurnus *vocatur.* D

Iuliana *oppidum agri Mazariensis cis Atyn flumen.*

LEGVM *Ptolemæus mediterraneum* λῆγον, *& Thucydides nominant; nisi fallant apud Ptolemæum numeri,* VII. P. M. *à Pintia in occidentem distabat. Thucydides* Legum *agri Syracusani oppidum facit, & à Siculis conditum scribit.*

Libriccum *oppidulum est agri Pactensis.*

Lingua grossa *vrbis ad AEtnæ Australem partem sitæ nomen; ita à barbara & incondita ciuium pronuntiatione vocata.*

Lycodia

A Lycodia *oppidum agri Neætini.*

Longium *oppidum iuxta Calatam erat; à Lancea dictum.*

MANIACIUM *vrbs ad AEtnæ radices, à Georgio Maniaco conditum.*

Maron *mons iuxta Cephalæden, qui Nebrodes; sub quo gemelli colles, qui Monticelli dicuntur, siluis & feris luxuriant.*

Massa *agri Messanensis oppidulum, in quinque vicos distinctum.*

Mendula *oppidulum in agro Neætino iuxta Palaciolum, haud procul ab æde D. Luciæ, vbi pyramis & vestigia vrbis antiquæ adhuc extare scribuntur.*

Militellum *duplex fuisse obseruo, in agro Nemorum vnum; alterum in agro Neætino.*

B Milillæ *in agro Notensi, quod quidam Hyblam fuisse opinantur, nominisque confusionem ex melle Hyblæo esse factam.*

Misistratum, *vel Amastra, nunc* Mistretta, *oppidum in agro Nemorensi, distat à Caronia* XIV. M. P.

Mottas *in Sicilia tres fuisse obseruo, vnam in agro Nemorensi haud procul ab Mistretta, cognomento* Feruni: *alteram Camastrensem cognomine, in iugis Tauromitanis; tertiam in edito colle in agro Catanensi, cui nomen est à* S. Anastasia.

NASOS *vel* Nesus *oppidum & flumen ad promontorium Rolandi, oppidum quidem in edito colle situm est: à Nesidia antiqua vrbe dictum, vt nonnulli putant.* C *Nasum flumen opinantur esse, qui à Ptolemæo Timethus in ora Tyrrheni maris describitur; & inter Brolum & Orlandum promontoria ostium habet.*

NEA *Diodoro* Νέητον *Ptolemæo: Ciceroni* NEAETINI *populi; & Plinio* NEENII, *oppidum quod nunc Notum dicitur, haud procul ab Asinari fluminis fontibus situm, clarum est origine Deucetij Siculorum regis, & quod ab hac vrbe late patens,* ager Notensis, *vti mox explicabimus, dicatur.*

Nicosia *oppidum mediterraneum, ingens & populosum, inter Spirlingam & Trainam.*

PAPYRITUS *fluuius, prope Stagnum eiusdem nominis mediam Panormum influit, à papyri copia nomen habet.* D

Partana, *quasi Spartana dicta creditur, agri Mazariensis oppidum, haud procul ab Entella situm, & vino nobilitatum.*

Paternio *in agro Catanensi ad AEtnæ radices oppidum.*

Pergusa *lacus siue Pergum, ab Enna quinque* M. P. *versus meridiem distat, raptu Proserpinæ nobilis, quem Claudianus carmine Heroico descripsit, lib. IV.*

Petralias *ab asperitate situs dictas in Sicilia duas obseruo, vnam in iugo montis, quam Petram ab Ptolemæo vocatam autumant; alteram ad radices montis sitam, mille passibus ab priore distantem. Habere fontem scribitur ex quo* petroleum

siue Naphta *colligatur, circa eius agrum fons est Gelæ fluminis, utrumque situm est ad Nebrodis, siue Cratis montis ramenta.* A

Petra precia *oppidum & arx in agro Notensi, cis Gelam.*

Pharus *turris ad Pelorum, & interius oppidulum.*

Pittia & Pittienses *populi, nunc* Pittineum, *haud procul* VI. M. P. *abest à Tusa oppido.*

Placia *siue* Plotium, *agri Notensis oppidum.*

Policium *noui nominis oppidum, ad Madomam siue Nebrodem situm ingens & opulentum, à Rogerio Siciliæ Comite conditum, vrbis positus vtrinque fontem Himeræ fluminis habet.*

RANDACIVM *oppidum ad latus AEtnæ montis, olim ut est opinio Triracium dictum.* B

RACHALBVTVM *Saracenici nominis oppidum frumentarium, in agro Nemorensi.*

RAGHVSA *oppidum agri Notensis.*

RACHALMVTVM *in agro Mazariæ.*

Rocca *oppidulum iuxta Mylas.* Rocella *iuxta Randacium.*

Rocella *castellum littorale, inter Cephalæden & Thermas, cum flumine eiusdem nominis, qui apud Colisanum oppidum oritur.*

Rometta *oppidulum montanum in agro Messanensi, natura & situ munitissimum.* C

Rasicanzir, Rasicarambi, Rasichelbi, Rasiculnum *promontoriorum nomina Saracenica sunt.* Rasicanzir *iuxta Syracusas, olim* Plemmyrium.

Rasicarambi *promontorium ad Caucona portum.* Rasichelbi, *post Cephalæden, iuxta Pollinam promontorium & piratarum statio, & turris.*

Rasiculnum *esse Phalacrium, quod à Peloro* XII. M.P. *distat, iam diximus.*

SALEMVS *oppidum agri Mazariensis, in collibus situm, & aquis irriguum, & frugiferarum arborum feracissimum.*

Scaletta *oppidum montanum agri Messanensis.* Spirlinga *arx munitissima & in edita rupe, à Nicosia* III. M. P. *distat.*

Traiana & Traianopolis, *sunt qui* Troynam *vocent, vrbs mediterranea in edito colle in agro Nemorensi sita; hanc quidam ab Vlpiano* Traianopolim *vocari autumant.* D

Terillus *fluuius, quem vulgò* Dirillum *vocant, oritur à duobus fontibus circa Vizinium vrbem in agro Notensi; & in mare Africum sese ad Terillæ vrbis prostratæ ruinas exonerat.*

VCHRIA *oppidum vallis Nemorensis, ad Nasum flumen.*

Vicaris *oppidum vallis Mazariæ: vt Viscaris Notensis agri.*

Villafranca *in agro Mazariæ.*

CETERVM

A CETERVM vt olim Latini & Græci Siciliam tribus promontorijs; ita Saraceni, & qui post eos in Sicilia rerum potiti sunt Principes, eam in tres valles siue agros distinxerunt: eosque fluminum ripis, aut maris litoribus circumscriptos hac dimensione terminarunt.

SICILIA in tres regiones diuisa.

Prima Vallis à Peloro initium ducens, supero inferoque litori alluebatur: & secundum Tyrrheni maris oram Himera flumine; ad Hadriaticum verò fluuio Teria includebatur. hanc Demini vallem vocant, de nominis ratione vt Arabici & ignoti, certatur. Sunt qui à nemorum & saltuum colliumque, quibus hæc pars horrescit, asperitate vallem Nemorensem aut Nemorum dici malint. Totus enim hic tractus montosus & inæqualis, præcipuè AEtna monte B ceteras duas despicit. frumenti frugumque cultum non recipit, aut prouentui non respondet. Oleo, vino, omni fructuum genere luxuriat; præcipuè mororum siluis, quarum folijs bombyces vermiculos alunt, ex quibus sericum magna cum Mamertinorum vtilitate, quotannis vltra trecentena librarum millia colligunt. hanc regionem habere regiæ ditionis vrbes quattuordecim scribunt; & totam parere Prætori siue Stratego Mamertino, hoc est, Messanensi.

VALLIS NEMORENSIS.

Altera Siciliæ Vallis nomen habet à Noto vrbe, olim Nea siue Neetum dicta, populi Næetini Ciceroni, nunc vallis ista Notensis vocatur. Huius initium à Teria secundum litora Hadriatici maris; inde vltra Pachynum oram Africi C maris vsque ad Gelæ fluminis ostia sequitur. In mediterranea verò secundum ripas Teriæ fluminis, linea per Ennam vsque ad Gelam ducta, citra eius fluuij crepidinem includitur. Huius ager ceteris Siciliæ partibus humilior; verùm petrosus, abundat frumento, vino, pecore. Hæc pars olim nobilissimis vrbibus frequentata erat, Syracusis, Leontio, Catana, Nea, Menis, Centuripis, Enna, Agyra, Assoro, alijsq; quas iam suo loco prosequuti sumus. Auctores nostro sæculo æquales, in huius vallis regione regij imperij vrbes vndecim ita recensent: Catana, Notum, Enna, Calatagirone, Plotium, Calatasibetha, Syracusæ Leontium, Mineum, Vizinium, Agyra.

VALLIS NOTENSIS.

D Tertia Vallis, siue Siciliæ pars reliqua, nomen à Mazara emporio habens, Mazarensis vocatur. ea vltra Himeram flumen secundum mare Tyrrhenum versus Lilybæum in occasum; à Lilybæo vsque ad Mazaram emporium in Austrum secundum litora extenditur; mox oram Africi maris sequuta in Orientem conuertitur, & vlterioribus Gelæ ripis, eiusq; ostio includitur: Ita vt Hymera in supero mari, Gela in infero mari terminetur. Ea Siciliæ pars frumenti, segetis, vini, mellis, olei præstantissimi, & pecorum armentorumq; copia luxuriat. Montes habet editissimos, præcipites, steriles, nudos. Littorales vrbes: Soloën, Panormum, Drepanum, Lilybæũ, Mazaram, Thermas, Agrigentũ, Leocatam. Montes Nebrodem, Gerbinum litoralem, Peregrinum Panormo ab occasu; Erycem

VALLIS MAZARENSIS.

Erycem Drepano ab ortu imminentem. Cetera mediterranea loca & oppida, & quæ ijs gesta aut obseruata sunt posteritatis memoria & cognitione digna suo loco persequemur; idque partim Itinerario, *partim Historia nostra, & generali* SICILIÆ *descriptione.*

Nec inofficiosè me facturum confido, si in gratiam lectoris, hic ex Itinerario, *quod Antonino adscribitur, maritimo, pauca quædam, quæ ad Siciliam pertinent, à mẽdis, quæ in numerorum notis deprauata sunt, liberemus.*

ITINERARIVM MARITIMVM
quod Antonino Pio, vt multorum est opinio, adscribendum est.

A Messana Tauromenio Stadia CCL. M.P.XXXI.

A Tauromenio Catana. Stadia CCC.

Hic in numero Stadiorum mendum est, quum enim æquali propemodum interuallo distet Catana vltra Tauromenium, quo Messana citra, scribendum, Stadia. CCL. M.P.XXXI.

A Catana Syracusis stadia DCCC. *Hic numeri positi ad veram distantiam duplo maiores sunt, quàm iustum fit; vitium aut notarum inuersione, aut confusione cõmissum est, vt scriptum fuerit.* CD *.quas notas ignarus numeri designati aut dissoluerit, aut transpositione vitiosè auxerit. Sunt enim ex ratione Geographica, inter vtramque stadia.* CCCC. M.P.LI.

A Syracusis Pachyno stadia CCCXX. M.P.XL.

sic enim scribendum est pro eo, quod mendosum erat stadia CCCC.

A Agrigento Lilybæo stadia CCL. *Hic numerus admodum diminutus est; scribendum namque erat: stadia* DCLVI. M.P.LXXXII.

A Lilybæo ad insulam Maretimam, (ea olim Hieronesus *vocabatur) stadia* CCC. M.P.XXXII.

A Maretima siue Hieroneso, traiectus ad Mercurij promontorium Africæ stadia DCC. M.P.LXXIIX.

Eandem diligentiam in ceteris, quæ de Sicilia in Itinerario illo enumerantur locis, præstare satis anxiè conati sumus, sed deterrebat nominum, quæ obrepserat, barbaries, & quod vnicum tantum exemplar haberemus, ita vt ab omni collatione excluderemur, adhæc notarum in numeris aut transpositio, aut deprauatio. Nunc & Itinerarij illius Antonini Augusti melior exstat Parisiensis editio Christophori Longolij, & Simleri Basiliensis: & optima in vbijs Coloniæ Hieronymi Suritæ Cæsaraugustani hominis doctissimi nuper exijt editio.

A

ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ.

SYRACVSAE

Corinthiorum Colonia. Quattuor eius vrbis valles. Reges quot.

QVIA ordo seriesque Historiæ postulat, vt de Syracusis vrbe non solum totius Siciliæ principe, sed & Metropoli atque inter Orbis vrbes celeberrima dicamus; hoc prius exponẽdum
B erit, à quibus initijs & à quibus colonis frequẽtata in tantam pomerij amplitudinẽ creuerit, vt nõ modo maxima, sed & pulcherrima, quattuor simul vrbes, triplici muro, totidẽ arcibus, portubusq; duobus inclusas, ambitu triginta passuũ millia, imperio autẽ totã quasi Siciliam amplecteretur. Ipsius Reipublicæ status admodũ inconstans fuit, & ad frequentẽ conuersionem cum magna ciuitatis perturbatione præceps. Ab initio namque sub legibus, & institutis Doricorum & vnius imperio adoleuit : post *Archiæ* mortem sub optimatum gubernatione aliquandiu floruit: donec ad statum popularem seditionibus, discordijs ciuilibus & factionibus semper irrequietum prolapsa iusto tandem Gelonis
C imperio recrearetur. Mox iniusta aliquot tyrrannorum dominatione, audacia, & libidine vexati ciues, asserta tandem armis & legibus, libertate tyrannidẽ expulerunt. Sequuta deinde iterum est optimatium administratio, quorũ prudentia, & fortitudine difficillimis temporibus respublia conseruata est, & affectata armis Atheniensium dominatio fortiter repulsa. Cæterum quum plebs (vti ferè solet) post victoriam impotentius iterum insolesceret, factionibus & partium studijs, tum etiam petalismo † optimum quemque ciuitate eijceret, armisque Punicis ob discordiam intestinã lacesseretur, vsus ea occasione artibusque suis Dionysius, rempublicam inuadens; eandem annis duodequadraginta tenuit.
D Eo sublato filius regnum paternum armis occupat. Huius potentiam Dio Syracusanus labefactauit; Timoleon Corinthius, restituta Syracusanis libertate, euertit. Nec hic status vltra vicesimum annum diuturnus fuit. dum namque vim externam discordijs iterum ciuilibus fessi depellere, sed frustra, conantur, domestica iterũ dominatione per Agathoclem opprimuntur. cuius fortuna, vt frequenter variabat, ita Reipublicæ statum percellebat, aut sedabat. Eo defuncto quũ Pyrrhum Epirotarum regem Syracusani domestica clade perculsi, contra Pœnos sollicitassent, atque is Romanorum bello oppressus Syracusanos deserere cogeretur, Hieroni secundo vltrò sese dediderunt, sub cuius imperio, &

SYRACVSANORVM *Respublica.*

† Hoc est, ostracismo cũ folijs oleæ quod etiam testularum fiebat Suffragijs. Vide inf. pa. 23. a.

societate, amicitiaq; Populi Romani Syracusana Respublica multis antea malis fessa nonnihil respirauit, donec Hierone mortuo Hieronymus eiusdem nepos, qui successerat in tyrannidem prolapsus, & ad Pœnorum amicitiam procliuis, suorum insidiis opprimeretur. Quum etenim ab istius morte Respublica denuo factionibus laboraret, & Syracusani ad Pœnorum sese societatem inclinarent, vrbe tandem à M. Marcello expugnata, Romanorum deinde legibus & magistratui parere coacti sunt. atque hæc paucis de Reipublicæ istius conuersione hic præfari visum est, quò tot mutationum & turbarum caussæ intelligerentur. Sequitur nunc vt de vrbis ipsius origine, & situ agamus; à tenuibus namque progressa initiis in magnam amplitudinem extensa est. Prima vrbis pars peninsula erat, quæ à prima origine, à similitudine balnearum *Omothermon* dicebatur. eam AEtoli ex Ortygia profecti, mortalium primi incoluerunt, vocaruntq: Ortygiam, vel ab ipsorum patria, vel à Diana, quæ & ipsa *Ortygia* ab vna Cycladum cognominabatur: Dianæ namque hanc peninsulam antiquitas consecrauerat. Post hæc Siculi expulsis AEtolis, quum locum hunc construendæ vrbi peropportunum obseruassent, (aggere enim angusto veluti ceruice quadam continenti adhærens, sexcentorum ferè passuum ambitu comprehendebatur) mœnia loco tutissimo, & quem pauci defendere possent, circumducere placuit. Portus verò duos inæquales habebat, maior orientem, minor occidentem respiciebat. Maior ad mare Ionium quingentos passus patebat: coarctabantur eius fauces tum Plemmyrio promontorio è regione vrbis sito, tum & insula *Plemmyria*; ita vt centum ferè passuum angustiis clauderentur: portus autem ipse in latitudinem duobus passuum millibus, in ambitu verò quinque patebat. in huius portus sinum *Anapus* fluuius ingenti & perpetuo alueo influebat, sinistra vinetis & oliuetis vestiebatur, dextera fonte *Arethusa* apud antiquitatem celeberrimo alluebatur. Fons enim ille mediis è saxis ac specu exundans, magnos in mare fluctus prouoluebat. Auctores tradunt *Alphæum* Arcadiæ fluuium iuxta Cyllenen Eleorum nauale in mare irrumpere, atque mare Ionium per quingenta passuũ millia subtermeare, & ex hoc fonte iterum erumpere: atque id multis & verisimilibus argumentis affirmare cõtendunt. *Arethusa* verò aquas habuit crassas salsioresque, & proinde potui insuaues, plenissimas tamen piscium, quos, quòd Dianæ sacri essent: religio erat violare. atque hinc varia numismata cum Arethusæ capite piscibus circumdato inter Syracusana spectari credibile est. Prodit Diodorus obseruatum etiam illos, qui belli tempore eos pisces comedere ausi fuissent, variis calamitatibus oppressos infelicem habuisse exitum.

[Margin: SYRACVSARVM origo & situs.]
[Margin: ORTYGIA]
[Margin: ARETHVSA FONS]
[Margin: ALPHAEVS FL.]
[Margin: *Numismata Syracusarũ.*]

Portus minor, qui Occidentem respiciebat, marmoreũ vndiq; sinum fundumque

A fundumque quadratis ac prægrãdibus lapidibus magnà arte substratum habebat. Is sinistra sui parte *Ortygiam*, dextera *Acradinam* respiciebat. ex vtroque latere turres assurgebant, expugnatu perquàm difficiles. Hac in regione duæ ædes sacræ erant, quarum vna *Dianæ* dicata, quam præcipuè colebant ab initio huc translati Corinthij. Atque adeò totam *Syracusarum* vrbem Dianæ sacram, eiusque sedem fuisse quidam monumentis testatum reliquerunt. Altera ædes ante Dianæ aduentum *Mineruæ* sacra fuit, ad cuius verticem Mineruæ scutum ex ære inauratum fulgebat: ita vt eminùs à nauigantibus ex mari conspiceretur. Qui verò è portu Syracusano soluerant, quum primum illud amplius oculis

B assequi non poterant, scyphum fictilem, quem à Deorum ara iuxta Iouis Olympij fanum extra muros sita, consultò acceperant, melle, thure, aromatibus, floribusq; repletũ in Neptuni & Mineruæ honorẽ in mare effundebant, peractoque voto nauigationis cursum læti prosequebantur. Atq; ea pars vrbis quæ antea, vti iã *Ortygiæ* nomẽ habebat, posteaquam exsuperãte mari abrupto Isthmo insula est facta, *Nasos* græcè, latinis insula vocata est, & reliquis partibus *Acradinæ* præcipuè angusto ponte adiuncta. Ad angustias vtriusq; portus postea arx Dionysij Senioris extructa; atq; à Timoleonte, vt Tyrannorũ sedẽ euerteret, iterum excisa fuit. Eadem in arce monetæ officina erat, & arcus marmoreus in honorẽ Ti-

NASOS *Syracusarum Pars.*

C moleontis, cui hoc Epigramma inscriptum fuisse auctores aliquot prodiderunt TYRANNIDIS EVERSORI. In eiusdem arcis ruinis Hiero iunior regiã extruxit, qua deinceps Prætores Romani pro prętorio vsi sunt.

ACRADINA.

Altera vrbs quòd in summo vertice, qui insulam muniebat, sita esset *Acradina* vocabatur. Hæc post Corinthiorũ, de quo paulò pòst dicturi sumus, aduentũ ob populi frequentiam, quæ Insulæ angustiis contineri non poterat, Ortygiæ accessit. In ea forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatissimum Prytanæium, tum & amplissima erat Curia & templum *Iouis Olympij* ab Hierone iuniore extructum, ceteræ vrbis istius partes vna via lata ac perpetua, multisq; aliis transuersis diuisę; pri-

D uatis ædificiis continebantur, Erat in eodem templo Iouis Imperatoris simulachrum, quod Græci *Vrion* vocabant: vnum è tribus in Orbe terrarum Iouis Imperatoris signis vno in genere pulcherrimè factis. Sphæra quoque solis ænea, quæ cæli, siderumq; conuersiones cum ventorum ratione explicabat, ea in parte vrbis erecta erat. Hanc vrbem ceteris munitiorem ampliore mque, & veluti ex pluribus compositam fuisse vrbibus auctores produnt, & ipse loci situs testatur. Mari enim ab Oriente & Meridie alluebatur, reliquæ partes firmissimis vndique muris cingebantur. Versus Septemtrionem in extrema vrbis parte *Galeagra*, turris Trogilorum portui & portæ imminebat; qua Leontinos respicie-

 bat

† *Plut. in Periclis vita. Cælius Rodig. lib. 20. cap. 6. & lib. 25. c. 21.*

Latumiæ Syracusanæ.

bat, regio erat *Hecatompedon* † Plutarcho vocata. Erant in ea & Latumiæ, hæ erant fossæ subterraneæ varijs anfractibus excauatæ, è quibus ad vrbem exstruendam lapides petebantur, quibus postea reges & Tyranni pro carcere vsi sunt. erat & specus ex viuo lapide, in qua *Echo*, non modò editæ claræque vocis, sed summissæ quoque, neque id natura, vt alibi, sed arte certa, responsa referebat. A

TYCHE.

Tertia Syracusarum vrbs quòd in ea parte *Fortunæ* fanum antiquum fuisset, *Tyche* nominata est, in hac gymnasium amplissimū erat, & complures ædes sacræ. colebaturq; ea pars vrbis, & habitabatur frequentissimè. Acradinæ ab Occidente cōnexa erat muro è quadratis maximisque lapidibus post Thrasybuli eiectionem circumsepta. Sita erat in mole paulatim accliui, vndique præcisa, tota lapidosa atque aspera. In eius vertice locus eminens, vndique præruptus, atque vnico tantū aditu patens, *Epipolæ* Græcis, quòd supra reliquas vrbis partes emineret, cognominatus est. in eius crepidine arx *Labdalus*, alijs *Hexapylon* dicta, ex quadrato saxo miro artificio exstructa erat. Supra Epipolas ac Labdalum stadijs circiter duobus versus Occidentem tumulus erat vndiq; præruptus *Eurielus*, supra quem quattuor ferè passuum millibus arduus mons præcipiti iugo erat, cuius vertex *Lepas* appellabatur. Via verò Leontina ab Epipolis mille prope passibus locus erat, qui *Leon* dicebatur. B

EPIPOLAE.

Hac in vrbe Fortunæ templum à Timoleonte post tyrannidem eiectam magnificentissime exstructum fuerat, quumque propter situm aquarum indiga esset, varijs aquęductibus excitatis, huic malo prouisum fuit, quorū tubos Athenienses, quum vrbem obsiderent, vt potus inopia Syracusanos ad deditionem compellerent, inciderunt. Ad *Agragianas* huius vrbis portas Archimedis † sepulchrum, atque aliorum complurium tumuli fuerunt; quibus vicinum fuit oppidulum suburbanum *Syca* appellatum. C

† *De quo à se reperto mirè gloriatur Cicero Tuscul. V. Vide I. Scheykij Præmissa in Face Critica.*

NEAPOLIS SYRACVSANA.

Quarta vrbs, quia postrema ædificata fuerat, *Neapolis* appellata: hæc à Septemtrione Tychen, ab Oriente Acradinā habebat. In hac theatrum erat ex viuo saxo maximum, omniumque in Sicilia pulcherrimum, nec longè à theatro *Amphitheatrum* singulari architecturæ magnificentia insigne. Præterea duo templa egregia, *Cereris* vnum, alterum *Liberæ*, signumque Apollinis, qui *Temenites* vocabatur, pulcherrimum ac maximum. Portæ item *Menetides*, quæ Anapum fluuium respiciebant, extra eas palus Lysimelia, cuius vaporibus tota Syracusarum vrbs & præcipuè ea in parte cælum inficiebatur. Hinc ad fluuium Anapum, & Olympicum vsque via erat magnis & quadratis saxis constrata. Anapo fluuio supra duo ferè millia passuum à portu maiore *Cyane* fons, tantæ profunditatis, vt eam nullo perpendiculo quis metiri posset, aquas suas commiscet. D

Cyane, fons mirandus Plinius lib. III. c. VIII.

A miſcet. Fontem ea eſſe natura, vt creſcente Luna, accreſcat, decreſcente, aquis minuatur, ab antiquitate proditum eſt, quod & noſtro ſæculo æquales confirmant. Eundem *Proſerpinæ* ſacrum fuiſſe obſeruo, feſtoſque dies magno virorum mulierumq; conuentu ibidem celebratos. Ab Anapo occidentem verſus exiguo in tumulo *Polychnia* erat, in qua velut loco idoneo & munito Athenienſes olim, poſtea Romani ad obſidionis commoditatem caſtra ponere conſueuerant. Eodem in tumulo templum erat *Iouis Olympij* celeberrimum, & oppidum Olympicum, nec procul illinc Acarnania oppidulum, inde Pachynum verſus longum promontorium, vlterius ad ſex millia paſſuum Cacyparis fluuij oſtium ſequitur. B Mox *Erineus* ſiue *Orinus* fluuius (variant enim auctores) in mare ſeſe exonerat, & Aſinarus victoria contra Athenienſes ad eius ripam à Syracuſanis parta nobilis. nec aliter eius victoria feſtum diem viceſimum quintum Carni menſis (qui Latinorum Maio reſpondet) Syracuſani quotannis celebrabant, quàm Romani funeſtum illum, à clade Allienſi ad Alliam fluuium à Gallis Senonibus paulò poſt xv. Kal. Sextilibus accepta, vt nefaſtum exſecrati ſunt. Recenſuimus itaque ex noſtra deſcriptione vrbem non modò maximam, ſed & pulcherrimam, eandem vt opibus, militia & Imperio, legibus & inſtitutis olim clariſſimam, ita etiam doctiſſimam, & compluribus in quolibet doctri- C narum genere viris ornatiſſimam ex ordine proſequuturi ſumus, auſpicaturi ab primis colonis, ex iis, qui eandem condiderunt.

Carnus menſis Syracuſ.

Allienſis clades Rom.

Agebatur annus Olympiadis vndecimæ ſecundus, quũ *Archias* è gente Heraclidarum, Corinthi opum & poteſtatis licentia dominaretur. Is amoris impotentia in Actæonem Meliſſi filium adoleſcentem forma & pudicitia gratioſum exarſerat. Eum ſpe ac pretio pellicere adortus, vbi omnia ſuæ libidini obſepta clauſaque expiriretur, ad crudelem ſuperbamque vim animum conuertit. Seruorum ſatellitio ſtipatus Meliſſi domum inuadit, filium eius Actæonem ad ſtuprum rapere conatur, obnititur pater, inter colluctantium manus Actęon violentia laceratus ex- D pirat. Hinc Meliſſus furore amens cruentum filij corpus oſtentat populo, ſcelus Archiæ, pueri infelicem formam, patris neceſſitatem orbus deplorat. nequicquam tamen ob Archiæ potentiam quiritatus, occaſionem Iſthmicorum (qui in honorẽ Neptuni frequentiſſimo totius Græciæ conuentu celebrabantur) ludorum expectat: ibi tum furoris impotentia victus ædem Neptuni conſcendit: populo Corinthiorũ, atque ipſi Archiæ diras imprecatus ſe præcipitat, exaudiit Neptunus, ſequiturque graue tẽpus & annus vrbi agriſq; peſtilens, nec hominibus magis, quàm pecori exitioſus, & vulgabatur contagio morbus. Conſultum de remedio Apollinis oraculum, reſpondit, numinis iram de inſontis pueri

Archias Syracuſarum tyrannus, & conditor.

Iſthmici ludi Græciæ.

necę esse expiandam. Mox Archias quum se tantæ calamitatis culpam sustinere, suorumque ciuium oculis signari videret, numinis quoque vltioni cedendum ratus, fugæ consilium concipit, colonos maximo numero ex Corinthiis, Doriensibus, ac Teneo Corinthiorum vt externas secum quærerent sedes adscribit: vt ne quid inauguratò aggrederentur, cum placuisset de loco Apollinem consulere ita respõsum est:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto
Ortygiam dixêre, vbi cana fluenta refundit
Alphæus pulchræ sese immiscens Arethusæ.

A

Authores habeo qui referant, quum sub idem ferè tempus, Myscellus quidam genere Achiuus, qui Crotonem coloniam in Italiam deduxit, de vrbe condenda Apollinem consuleret, atque vterque, antequam oraculum proderetur, rogatus esset, opesnè an salubritatem expeterent? *Archiam* opes, *Miscellum* incolumitatem petiisse, & vtrumque voti compotem esse factum: *Syracusas* enim opulentia, *Crotoniatas* corporis salubritate floruisse. Sequutus itaque Apollinis oraculum Archias colonorum frequentiam secum deducens *Ortygiam* tunc quidem Insulam, postea tenui isthmo continenti adiunctam appulit. Siculisque ibidem prœlio victis & ad mediterranea profligatis, in condenda, munienda, ampliandaq; vrbe Syracusarum totus incubuit, quam postquam per aliquot annos felici progressu optimis legibus atque institutis firmasset, duabus ex vxore filiabus *Ortygia* & *Syracusa* susceptis, à Telepho, cui adolescentulo stuprum intulerat, & à classis suæ Præfecto per fraudem interemtus est. Post Archiæ cædem vrbs maxima statim incrementa tam ex ipsius agri felicitate, quàm portuum commoditate accepit: floruitq; in optimatũ statu plurimis ea respublica viris, & dignitate & belli gloria claris cõspicua: vsqueadeo vt Syracusani ipsorum auspiciis populos finitimos suæ potestati subiicerent, plurimosque barbarorum seruitute oppressos in libertatem vindicarent. Quumque è quattuor illis vrbis Syracusanæ partibus sola *Ortygia* per id tempus incoleretur, affluente in dies, vt fit in Republica bene constituta, multitudine aliis atque aliis subinde partibus Pomerium auctum est: creuitq; vel ab ipso statim initio vrbs eò potentiæ, vt intra breue tempus quattuor vrbes in Sicilia Syracusani condiderint, *Acras* videlicet niuosis in montibus ad Anapi fluuij fontes septuagesimo post conditas Syracusas anno; *Casmenas* in planicie nonagesimo, *Camarinam* ad littus meridionale centesimo decimo, *Ennam* quoque in mediterraneis insulæ ipsoque veluti vmbilico anno septuagesimo primo. Ab optimatum quem diximus statu, Syracusanorum respublica ad popularem, à populari ad † plebeium conuersa est. Nam quum Tyndaridis ynius ex optimatibus opes,

B

SYRACVSAE conditæ.

C

D

† imo ad vnius imperiũ, hoc est Monarchiã, vt seq. pag.

A opes, & nimia popularitas affectatæ tyrannidis crimine, aut certè suspitione tenerentur, legem Optimates tulerunt, quam ab Oliuæ folio Petalismum vocarunt: hac cauebatur, vt eius, qui regnum affectasset, nomen Oliuæ folio inscriberetur, eidemque traderetur, atque hinc intelligeret exsilium sibi per quinquennium esse indictum. Ea lege multi deinceps Optimatum odio & inuidia expulsi sunt, ita vt is ordo eiusque auctoritas multum imminueretur, & Reipublicæ status tandem ad plebeium, inde ad vnius imperium, vti fieri solet, conuersus sit. Orta namque de Iouis Olympij sacerdotio, quod vnum ex annuis magistratibus apud Syracusanos fuit, contentione; quum quidam ex ordine patricio, qui

πεταλισμὸς.

B Gamori vocabantur, eum magistratum impotentius ambirent & per tumultum in ea contentione à plebe & seruis, qui Cyllirij vocabantur, coniuratione facta eiecti, in Casmenam vrbem secessissent, *Gelo* Dinomenis filius, qui tunc apud Gelenses rerum potiebatur, à Gamoris in auxilium euocatus magna militum manu coacta, eos ab vrbe Casmena Syracusas reduxit plebe & seruis in potestatem redactis, quo beneficiò ita vniuersos sibi demeruit, vt Syracusani se, fortunas suas, ipsamq; adeò vrbem Geloni ad se venienti haud inuiti permiserint, dediderintque. Atque ea ratione Gelo primus omnium regnum Syracusanum adeptus est Olympiadis septuagesimæ secundæ anno secundo, quo tempore Da-

GELO PRIMVS SYRACVSARVM REX.

C maratam Theronis Agrigentinorum Tyranni filiam in vxorem duxit: Gelam verò Hieroni fratri possidendam reliquit. Quumque per annos septem legibus & institutis Syracusanorum rempublicam firmasset, opera quoque publica quamplurima exstruxisset, graui morbo correptus, cum hæredem non haberet, Hieroni fratri à se natu maximo regnum Syracusarum consensu populi anno tertio Olympiadis septuagesimæ quintæ tradidit. Iniusta Hieronis potentia atque auaritia initio vexata est Respublica, eiusdemque tyrannide Thrasybulus & Polyzelus fratres ipsius Syracusis cessêre. Sed postquam is in grauem morbum incidisset, consuetudine * Simonidis, Pindari, & Bacchylidis Poëtarum

HIERO II. *Syracusarum rex.*

D admodum familiariter vsus, mores in melius mutauit. Frequenti enim & assidua virorum illorum consuetudine rerum plurimarum cognitionem adeptus, postea à liberalitate & benignitate commendatus est, animũque verè generosum & liberalẽ sumpsit, pietateq; erga fratres vsus; frequentique victoria contra hostes potitus, quum vndecim annos & menses octo regnâsset, fato functus Thrasybulum fratrem successorem habuit anno secundo Olympiadis septuagesimæ octauæ. Huius Thrasybuli libidine, crudelitate & audacia vexati ciues, arma pro libertate sumpsêre coactisque quindecim hominum millibus eam vrbis partem, quæ *Tycha* vocabatur, occuparant. Thrasybulus autem Acradina &

** De tribus Lyricis poetis vide Fuluium Vrsinum in fragmentis.*

THRASYBVLVS *tyrannus.*

Naso

Naſo aliis duabus vrbis partibus communitis, Syracuſanos frequẽtibus excurſionibus laceſſebat. Syracuſani verò quo ſe à Thraſybuli tyrannide liberarent, auxilia ab Agrigentinis, Gelenſibus, Selinuntiis, & Himerenſibus petunt, quorum auxiliis adiuti aliquoties cum Thraſybulo manus, ſed dubio Marte, conſeruêre, extremo tandem prælio victores Thraſybulũ expellunt, qui Siciliâ excedens deſperato reditu, reliquum ætatis Locris priuatus tranſegit. Ab eo tempore Syracuſani per annos ſexaginta vſque ad Dionyſij tyrannidem libertate vſi, *Ioui Eleutherio* ſiue liberatori coloſſeam ſtatuam erigunt; decernuntque ne quis nouus homo, aut ex iis, qui à Gelone in ciuitatem ad decem millia adſcripti fuerant, honores caperet, qui dum ſe ab honorum communicatione contumelioſè excluſos vident, arma capiunt. Acradinam & † Inſulam ſiue Naſon munitiſſimas vrbis partes occupant, variis inde præliis bellum protrahitur, donec Syracuſani indigenæ magna & ingenti victoria contra inquilinos potiti, eoſdem vrbe eiicerent. Et quò ſeditionum faces, & libertatis publicæ inſidiatores vndique tollerentur, reliquæ quoque vrbes exemplum Syracuſanorum ſecutæ quoſcunque ab Hierone in ciuium numerum aſcitos in exilium cogunt, exules verò per Hieronis tyrannidem vrbe expulſos reuocant, atque eo potiſsimùm facto Siciliam ad tranquillitatem & pacem componunt. Cæterum quia Siculi à Græcis ex maritimis vrbibus profligati mediterranea Siciliæ loca incolebant, hi & proprios reges & rempublicã habebant, & inter hos præcipui nominis principem *Ducetium* Netinum opibus, & rerum geſtarum gloria nobilem. Is *Ennam* Græcorum vrbem principe eius per dolum necato, occupat: inde in Agrigentinos excurſionem facit, & Motyam vi capit. Qua re cognita Syracuſani eiuſdem vires iam nimium inualeſcentes, repreſſuri, Bolconem cum exercitu contra Ducetium mittunt, quem prælio ſuperatum perduellionis reum agunt; Et ſanè hærebat in culpa Bolco, exercitum namque ſuum donis à Ducetio corruptus prodiderat, hinc capitis accerſitus damnatur, ſummiſſuſque alius pro Bolcone dux cum Ducetio congreſſus eundem profligatum in fugam cogit, veſtigijſque fugientium non ſine magna ſtrage inſiſtit. Fractus ea clade Ducetius, atque à ſuis deſertus, capto à neceſsitate conſilio, noctu Syracuſas properat, ibi in foro ante aras proſtratus, mox ſupplex ad ſenatum accedens ſeipſum cum vniuerſa Siculorum regione in Syracuſanorum poteſtatem dedit. Populus rei nouitate permotus ad concionem vocatur, ibi variantibus ſententijs plebs de eo tanquam hoſte ſupplicium ſumendũ decernit. Optimates verò & proceres Ducetio ſupplici & ludibrijs fortunæ proiecto parcendum cenſent. Sequitur procerum iudiciũ populus, relegatuſque Corinthum Ducetius priuatus ibidem

Thraſybulus Syracuſis pellitur.

ALTERA CONVERSIO *Reipublicæ Syracuſanæ.*

† Νᾶσος Doricè Naſos, inſula.

DVCETIVS *Princeps ſiculorum.*

BELLVM *ſiculũ cum Ducetio.*

Ducetius regno exutus exſulat.

reliquum

A reliquum vitæ peracturus. Hinc Agrigentini Syracuſanis infenſi,quòd communi hoſti peperciſſent, bellum iiſdem mouent, hac occaſione & reliquæ Græcaniæ originis in Sicilia ciuitates in factiones & partiũ ſtudia diſtractæ ſunt, congreſſiſque prælio inter ſe ad Himeram fluuium Syracuſanis & Agrigentinis dubio aliquamdiu Marte certatum eſt,tandem Syracuſanus victor Agrigentinos ad pacis leges compellit. Per id tempus turbatis Siciliæ rebus,Ducetius à Corintho reuerſus poſtquam *Collatinam coloniam* condidiſſet, regnumque Siciliæ vtcunque recreaſſet, necdum compoſito tumultu,morbo correptus interijt. Mortuo Ducetio pace cum Agrigentinis facta, & fœdere, quod cum Carthaginienſibus Gelo percuſſerat,inuiolato,Syracuſæ facile principem locum in Sicilia tenebant. Atque eæ iam Syracuſanorũ opes erant, ea imperij poteſtas,vt non ſolùm Græcorum,ſed & Siculorum vrbibus,excepta Trinacria,imperarent. TRINACIA Sicularum vrbiũ ea tempeſtate princeps, & quaſi regia opere præſidioque munitiſſima, ciuibus quoque virtute, ingenio ac opulentia præſtantiſſimis referta florebat, eam Syracuſani, vt potentiæ ſuæ æmulam, & de Siculorum imperio vindicando cogitantem, aut in poteſtatem redigendam, aut penitus delendam decernunt,conſcriptis itaque vndique copijs, habitoque delectu acerrimo in *Trinaciam* vim omnem & apparatum belli mouent. Trinacini ſtrenuè pro aris & focis pugnaturi animos ſumunt,Syracuſanis occurrunt: vincuntur tamen,ſed tanta etiã in victis pertinacia fuit, vt quem † quiſque viuus pugnando locum cepiſſet, eum amiſſa vita corpore tegeret, ſenes etiam ne viui in hoſtium poteſtatem venirent, ſibi manus intulerunt. Trinacinorum exercitu ad internecionem deleto,Syracuſani vrbem ſolo æquari iubent, plebem & reliquos omnes in vrbe captos ad ſeruitutem vendunt,prædam ſelectiorem Delphos ad Apollinem, vt tantæ victoriæ auctorem,mittunt. Poſthæc pacata iam omni,vti videbatur,Sicilia, ſubitò bellum inter *Syracuſanos* & *Leontinos* exarſit. Syracuſanorum partes vniuerſæ Dorici nominis ciuitates excepta Camarina ſequebantur,Leontinorum Chalcidicæ & Camarina. In Italia quoque Locri Syracuſanis, Rhegini Leontinis ſtudebant. Rhegini Leontinorum ſocij affinitatem prætexentes, Athenas legatos cum Gorgia oratore pro auxilijs mittunt, Syracuſanorum ſuperbiam accuſantes, à quibus terra mariq; arcerentur.Decernunt Athenienſes auxiliũ viginti triremiũ ducibus Lachete, & Charœade, idq; non tam neceſſitudinis affectu,quàm vt Peloponnenſes frumentari ex inſula prohiberent, ſimul ſpe Siciliam in ditionem ſuam redigendi. Poſtquam Athenienſium duces Rhegium appuliſſent, dum adiunctis ſibi ſociorum copijs ad bellum ſe comparant,æſtas tranſit.Interim Athenienſes domi graui peſte affligũtur. Qui

[Margin: B, C, D; COLLATINA COLONIA. TRINACIA. BELLVM TRINACINVM. † Salluſtianum. BELLVM LEONTINVM. ATHENIENSIVM in Siciliam aduentus.]

verò in Sicilia erant Athenienſes, ne ocio vires torpeſcerent, accitis domo ſocijs, AEolias inſulas inuadunt, cumque vrbibus potiri nequirent, perpopulatis inſulis Rhegium reuertuntur. AEſtate inſequente Charœadas Athenienſiũ Dux à Syracuſanis in prælio occiditur. Laches autem, penes quem claſſis imperium erat, Mylas Meſſanenſium oppidum cum duobus cohortibus in deditionem recipit, paullò pòſt ipſam Meſſanam occupat. Interea Athenienſes à ſocijs perſuaſi maiori auxilio contra Syracuſanorum vires opus eſſe, Pythodorum in locum Lachetis cum paucis nauibus ſubmittunt: is Locros Syracuſanorum ſocios temerè aggreſſus prælio vincitur. Syracuſani inter hæc Meſſanã recipiunt, mox ſociorum querelis incenſi bellum contra Rheginos ſuſcipiunt, ſperantes ob infirmitatem claſſis Athenienſium ſe Rhegio facile potituros, coactiſque in vnum & ſuis, & ſociorum viribus, claſſem triginta nauium efficiunt, cum hac ſexdecim Athenienſium, & octo Rheginorum aggrediuntur. Sed victi, & in fugam verſi caſtra repetunt, poſtridie prælio redintegrato dubio Marte nec victi, nec victores diſcedũt. Meſſanenſes ſub hæc Naxum Chalcidicam, (Athenienſium hæc ſocia erat) oppugnantes, mille è ſuis interfectis, repelluntur. Meſſanenſibus hac clade fractis, Athenienſes rati vrbem facilè ſe expugnaturos, eandem terra per ſocios, mari per ſe oppugnant. ſed Meſſanenſes inter hæc vrbe egreſſi duce Demotele, cum Locrenſibus ſocijs Leontinos inuadunt, agunt, ferunt, cædunt, donec ab Athenienſibus auxilium ſocijs ferentibus in vrbem rurſus compellerentur. Ita poſtquam diu mutuis in ſe cladibus Siculi deſæuijſſent, tandem in vnũ congregati inter ſe reconciliantur: Athenienſium verò claſſis domum reuertitur. ſed duces ab infenſa ciuitate tanquam muneribus corrupti exilio multati ſunt: angebantur enim Athenienſes ſpe ſua fruſtrati, qua ſe Siciliam occaſione bellorum inteſtinorum in ſuam poteſtatem redacturos impotentius ſperauerant. Conuenerat in ea reconciliatione inter Siculos vt Syracuſani Leontinos ciuitate donatos ciuium iure vti permitterent, Leontinumque vrbem municipium Syracuſanum declararent. Ceterùm quum Leontini ægrè ſuis ſe ſedibus expelli paterentur, nouum ob leges agrarias motum excitarunt. Ei occaſioni Athenienſes incumbentes Phæacem virum ſtrenuum ad concitandos Leontinos, cæteroſque Syracuſanorum ſocios alienandos mittunt, vt tranquillum Reipublicæ ſtatum iterum perturbaret Is Camarinenſes, & Agrigentinos in ſuam ſententiam pertraxit. Gelenſes autem & reliqui in fide perſiſtunt, atque ea ſociorum conſtantia Phæacis induſtria, ſimul & Athenienſium ambitio eluſa eſt. Exarſit poſtea grauiſſimum & mutua clade partiumque ſtudijs diuturnum inter Syracuſanos & Athenienſes bellum. Cauſam tanti motus *Segeſtani &* *Seli-*

Charœadas Dux Athen.

FOEDVS LEONTINVM.

A *Selinuntij* priuatis ex iniurijs ob quædam ſponſalia, & agri limites depopulatos præbuerunt. Segeſtani victi à Selinuntijs Syracuſanorum & Agrigentinorum auxilia, ſed fruſtra, ſollicitant. Mox & Pœnorũ opes nequidquam implorant, quare cum Leontinis exulibus ſocietatem coëunt & Athenienſes ad bellum Selinuntijs & Syracuſanis mouendum per legatos, promiſſa magna vi auri & ſuo auxilio ad Siciliam occupandã, adiunctis etiam Catanenſium precibus inuitant. Ceterùm cum in comitijs de bello contra Syracuſanos ſuſcipiendo ageretur, *Nicias* Nicerati filius virtute & auctoritate præcipuus bellum diſſuaſit, quod eo bello vires Athenienſium vix contra Spartanos per proximos aliquot annos B pares attererentur exhaurirenturque: deterrebat adhoc quòd Carthaginienſes eo ſæculo terra & mari potentiſſimi Syracuſanorũ opes, nedum totius Siciliæ vires inproſperè tentaſſent. Contra *Alcibiades*, vir, vti ingenij acerrimi, ita & facundiæ vehementiſſimæ populum diuerſis rationibus ad bellum Syracuſanum hortatur, fidei eſſe Athenienſium ſocios à ſeruitute aſſerere. Syracuſanos quamuis alioqui potẽtiſſimos, Athenienſium tamen & ſociorum, quos violauerant, viribus, & partium ſtudijs impares fore. Claſſem itaque inſtruendam, & ſi copias in Siciliam pedeſtres mittant, eam facile ceſſuram. Accedebant adhæc legatorum, qui ſe ad mouendam commiſerationem omni ſqualoris habitu deformauerant, C preces & lacrymæ, nec parum valuit apud dominandi cupidos tot populorum idem precantium numerus. Claſſis igitur mittitur ingens centum triginta triremium, quinque millibus armatorum inſtructa: duces creati & ſimul miſſi *Nicias, Alcibiades* & *Lamachus*: tantiſque viribus Sicilia repetitur, vt etiam ipſis, in quorum auxilium mittebantur, terrori eſſent. Breui pòſt tempore reuocatur ad cauſam dicendam à ciuibus *Alcibiades*; *Nicias* verò & *Lamachus* duo prœlia pedeſtria ſecunda faciunt: munitionibus deinde circundatis, Syracuſanos vrbi ſuę incluſos etiam maritimo commeatu intercludunt. Quibus rebus fracti Syracuſani, auxiliũ à Lacedæmonijs, vel ipſo Alcibiade, qui Spartæ metu legum D exulabat, ſuadente, ſimul & à Corinthijs petiuerunt, & impetrarunt. Miſſus à Spartanis Gylippus rei militaris peritiſſimus; à Corinthijs verò, Python, cum auxiliaribus vterque copijs. Gylippus, audito genere belli, & inclinato iam ſtatu, auxilijs partim in Græcia, partim in Sicilia conſcriptis, oportuna bello loca occupat. duobus inde prælijs victus, tertiò feliciter congreſſus, occiſo Lamacho hoſtes in fugam cõpulit, ſimul ſocios obſidione liberauit. Ceterùm quum Athenienſes rem à bello terreſtri in nauale tranſtuliſſent, Gylippus claſſem cum auxilijs acceſſit, quo cognito & ipſi Athenienſes in locum amiſſi ducis *Demoſthenem* & *Eurymedontem* cum ſupplemento copiarum mittunt. Peloponneſij

NICIAS *Nicerati F. Athen.*

ALCIBIADES *Athenienſis.*

Lamachus dux Athen. *Bellum cum* ATHENIENSIBVS

Gylippus Lacedæmonius.

quoque communi ciuitatum decreto ingentia Syracuſanis auxilia miſêre.ita vt quaſi tranſlato in Siciliã bello Peloponeſiaco ſummis ex vtraque parte viribus dimicaretur. Prima igitur congreſſione nauali Athenienſes victi,caſtriſq;exuti, omni publica ſimul ac priuata pecunia ſpoliantur. Super hæc mala,quũ & terreſtri prælio inferiores eſſent,cenſuit Demoſthenes,vt dum res quamuis affectæ, nondum tamen perditæ eſſent, maturè è Sicilia decederent; neque enim in bello malè auſpicato diutius perſeuerandum eſſe;domi grauiora bella ſupereſſe,in quæ quidquid reliquum erat apparatus,reſeruandum. *Nicias* autem ſiue pudore rei malè geſtæ,ſeu metu ciuium ſuorum,vel impellente ſic fato, manere contendit. Ab aduerſa itaque prioris cladis procella, reuocatis ad ſpem ſecundioris prælij animis,nauale certamen inſtauratur,ſed inſcitia ducum,qui inter maris anguſtias tutius cum hoſte ſe congreſſuros ſperabant, Syracuſanos aggreſſi,impeditique inter ſe Athenienſes facile vincuntur. *Eurymedon* dux in prima acie fortiſſime dimicans cadit; triginta, quibus præfuerat, naues flammis iniectis incendio conſumſit. Ipſe quoque *Demoſthenes* & *Nicias* eodem prælio victi exercitum excurſionem facere iubent,tutiorem itinere terreſtri fugam rati. Ab his relictas centum triginta naues *Gylippus* occupat, ipſis deinde fugientibus inſtans, partim capit, partim cædit. *Demoſthenes* amiſſo exercitu ferro ſe à captiuitate & morte voluntaria vindicat. *Nicias* autem, ne Demoſthenis quidem exemplo vt ſibi conſuleret edoctus, cladem ſuorum etiam captiuitatis dedecore auxit. Quidam tradunt Demoſthenem & Niciam poſteaquam ſeſe dedidiſſent, populi Syracuſani iuſſu ad ſupplicium raptos atque interfectos. Variant alij. Hermocrati enim concione nondum dimiſſa ad eos occidendos digreſſo carceris cuſtodem occurriſſe,retuliſſeque Demoſthenem ac Niciam in carcere ſibi ipſis manus intuliſſe,mox eorumdem cadauera ad ludibriũ ante carcerem proiecta fuiſſe. Syracuſani ea victoria potiti mox popularem ſtatum pro Ariſtocratia ſiue optimatũ ſtatu arripiunt. ITA enim ferè comparatum eſt vt victoria libertatem, libertas licentiam pariat.iterum dum plebs belua ,, multorum capitum,rationis & ſanioris conſilij expers,libertate & rebus ,, proſperis inſolentiùs vtitur,ex nimia rurſus in ſeruitutẽ incidat, ac tandem eos tyrannos admittere cogatur, quibus ſe ſuamque rempublicam inconſideratiùs crediderat.Quod & Syracuſanis poſtea accidit, dum ab hoc populari ſtatu iterum in Dionyſij tyrannidem reciderunt. Poſt hæc Syracuſani Selinuntiorũ clade permoti, quam à Carthaginiẽſibus, qui Segeſtanis venerant auxilio, acceperant, Dioclem cum quatuor ſelectiſſimorum millibus contra Annibalem Giſconis filium, qui tunc Himeram vrbem oppugnabat, in auxilium eius vrbis mittunt. Verùm Annibal

Thucidides lib. VII. extremo, belli Peloponneſ. de hac cæde copioſius.

TERTIA *Reipublicæ Syracuſanæ conuerſio.*

A B C D

A Annibal Syracusanis magna clade affectis Himera † potitur. Hinc indignati Syracusani *Hermocratem* Petalismo vrbe expellunt. Is exul pro ea quæ tunc erat rerum ipsius fortuna quinque triremes ædificat, assumtis præterea exulibus Himereis reditum sibi in patriam conficere conatus, postquam se spe frustratū videt, mediterranea Siciliæ petit, Selinuntem occupatam instaurat, Selinuntios per Siciliam dispersos reuocat, vrbem ipsam communit, quumque aduenas vndiq; reciperet, breui ad sex millium manum cogit. His copiis auctus Motyenses, Panormitanosque, qui Pœnorum partes sequebantur, depopulatis eorum agris congredi ausos prælio superat, socios tuetur, hostes vbique infestat. Intellecta Hermocratis virtute, rebusque ab ipso in exilio gestis, Syracusanos pænitentia subit, quòd virum egregium nihil commeritū eiecissent. Ipse autem per amicos de ciuium suorum pænitentia certior factus, quo magis sibi eos demereretur, ossa eorum, qui ad Himeram duce Diocle contra Carthaginienses pugnantes conciderant, quàm potuit diligentissimè collecta ornataque curribus imposita Syracusas remittit; quanquam ne sic quidem reditum impetrare potuit. Verebantur enim Syracusani ne vir ingentis animi atque audaciæ dominatum patriæ occuparet. Hermocrates dum se non admitti videt, retrò ad Selinuntios abit, paullò pòst ab amicis clam reuocatus noctu Syracusas profectus Acradinam intrat, Recognita Syracusani in foro conglobati Hermocratē cum maxima sociorum parte interficiunt, reliquos verò conscios exilio damnant, pauci tamen aliquot amicorum operâ exitio subtracti, & inter eos Dionysius, qui postea tyrannidem occupauit. Syracusani interea inualescentem Carthaginiensium potentiam metuentes legatos Carthaginem mittunt de bello sibi illato conquerentes, postulantesque vt deinceps ab armis discedere vellent. respondēt Carthaginienses ambiguè. Bellum interim summa vi parant, duces deligunt Annibalem Selinuntis Himeræq; excidio illustrem, & Himilconem Hannonis filium, militem ex Hispania Africa, Italia mercede conducunt. quadraginta triremes in Siciliam ad explorandum insulæ aditum dimittunt. Verum Syracusani cum pari triremium numero occurrentes, graui prælio Carthaginienses superant, naues quindecim capiunt. Nihil ea clade deterriti Carthaginienses Siciliā cum maiori atque instructiori classe, in qua præter triremes mille naues onerariæ fuêre, repetunt. Agrigentum florentissimam Siciliæ vrbem obsidione cingunt. Syracusani veluti ad commune incendium restinguendum militem vndique cogunt, accitis & sociorum auxiliis vniuersis copiis *Daphnæum* præficiunt, ac statim in hostem ducere iubent. Himilco Carthaginiensium dux audito tanto hostium apparatu, quadraginta millia armatorum obuiam Syracusanis mittit. iam Himeram

† quam & euertit. vt refert Fazell. Decade 1. lib. 9.

Hermocrates ostracismo pulsus Thucyd. lib. VIII.

HERMOCRATIS CAEDES.

BELLVM cū Carthaginiensibus.

Agrigentū Carthaginiēses obsident, & capiunt Daphnæus Dux Syrac.

fluuium Syracuſanus traiecerat, cũ ſubitò hoſtis apparet: nec quicquam cunctati Syracuſani hoſtem inuadunt: prælium cruentũ, & anceps committitur. ſed vincit tandem Syracuſanus, hoſtibuſq; ad ſex millia prælio interfectis, reliquum exercitum turpi fuga diſperſum nõ ſine pari ſtrage inſequitur. Daphnæus vbi & ſuos vndique diſperſos in perſequendo hoſte nullo ordine ferri videt, veritus ne idem ſibi quod Diocli ad Himeram acciderat, eueniret, receptui canit, collectiſque ſuis, caſtra & ipſe ad Agrigentum locat: concurrentibuſque eò Agrigentinis, Carthaginienſiũ caſtra vnà cum illis oppugnare aggreditur, ſed quum ſe fruſtra ob inſuperabilem caſtrorum munitionem laborare videret, incœpto deſtitit: interceptiſque vndiq; pabulatoribus Carthaginienſes ad ſummas anguſtias & inopiam adducit. Hinc Himilco rebus propè deſperatis per transfugam certior factus, Syracuſanos mari commeatum, & ſubſidia Agrigentinis aduehere, quadraginta triremes clã milite implet, incautiuſque nauigantibus improuiſus occurrit, primo congreſſu octo naues longæ depreſſæ, reliquæ captæ, aut diſſipatæ. Agrigentini ea clade accepta conſternati commeatuque & externo milite deſtituti, tanquam rebus deploratis, vrbem fuga deſerunt, deſerta potitur hoſtis. Hinc diuulgato Agrigenti excidio, ex tota paſſim Sicilia Syracuſas migratur. Qui excidio ſupererant Agrigentini, apud commune ſociorum concilium duces ſuos accuſant, eorum perfidia patriam proditam; victoriam hoſtibus partam. Intererat concioni Dionyſius Hermocratis filius; is, occaſione accepta, duces apud populum viciſſim accuſat, illorum crudelitate & auaritia rempublicam hoſtibus proditã, ſocios deſertos, imperium Syracuſanum ad vltimũ prope exitium adductum vociferabatur; creandos eſſe alios, qui rempublicam collabentem & iam ruituram conſilio & fortitudine confirmare poſſint, in priores duces tanquam proditores vltima eſſe ſtatuenda. Dionyſius hac oratione, plebe quæ vel per ſe ducibus erat infenſiſſima, quò volebat, impulſa, Prætor ab illis cum aliquot aliis creatur. Mox plebem obſequio, milites munificentia ſibi concilians, effecit vt ipſe ſolus Imperator crearetur. quod vbi ſe aſſecutum videt, viamque ſibi iam ad Tyrannidem eſſe factam, militum ſtipendia duplicauit, exules & obæratos quoquo modo ſibi deuinxit: ac Piſiſtrati Athenienſiũ tyranni exemplo inſidias ſibi factas ſimulans, ſatellitium ſexcentorum militum ad corporis cuſtodiam à populo impetrauit. Hoc agmine, tum aliorum, quos præmiis ſibi conciliauerat, ſtipatus, tyrannidem occupat. Ita Syracuſani poſtquam à Thraſybuli eiectione per ſexaginta annos libertate potiti eſſent, in Dionyſij tyrannidem reciderunt. Dionyſius anno tertio Olympiadis nonageſimæ tertiæ; vrbis verò Romæ conditæ CCCXLVII. tyrannide ad hunc modum potitus, primùm

Dionyſius Syracuſarũ ſolus dux.

QVARTA Reipublicæ Syracuſanæ conuerſio.

DIONYSII Hermocratis tyrannis annis 38.

A primùm præcipuos quosque Syracusanorum, qui eius se conciliis obiecerant, aut interficit, aut exilio multat. Hinc contra Carthaginienses varia fortuna bellum gerit, deinde & Syracusanorũ pro libertate pugnantium arma expertus, post varias tandem clades, tum acceptas, tum illatas, eos sibi parere compulit, rebusque tam domi, quàm in reliqua Sicilia constitutis, armisq; in Italiam translatis, Rheginos, Locrenses, Cauloniatas, atque alios Italiæ populos subegit, in quo tamen bello, præter omnium expectationem, clementissimè se gessit. Postquam autem per annos duodequadraginta tyrannide potitus, ne à sacris quidem manus abstinens, etiam pretiosissima quæque deorum dona è templis rapuisset, occupatam per scelus dominationem quasi iustam ac legitimã, adamantinis, vt ipse iactabat, vinculis colligatam hæreditatis loco, filio suo tradidit; qui luxu ac libidine diffluens, eandem euertit. Genus mortis ab auctoribus variè traditur. Quidam insidiis suorum interfectum produnt, alij veneno interceptum: sunt & qui subito gaudio enecatum scribant. Interea Hanno Carthaginiensis ea mortis occasione vsus, præcipuam Siciliæ partem occupat: quumque ingenti præda & rapinis ditatus, Carthaginẽ rediisset, affectati regni condemnatus, corpore prius variis suppliciis lacerato mutilatoque, in crucem agitur. Dionysio mortuo filius eius Dionysius natu maximus, militum fide & opera vsus tyrannidem occupat, pacem cum Carthaginiensibus facit, mox in omnis libidinis genus, tum superbiam & sæuitiam proiectus, ciues etiam suos omni contumeliarum genere vexare non destitit, donec victa tot tantisq; iniuriis ac conuersa in furorem ciuiũ patientia, eosdem ad arma pro libertate sumenda, ad frangendam superbam ipsius dominationem perpelleret. Primum itaque arctissima ipsum obsidione in Acradina premunt. Inde conantem erumpere, multa cæde cladeq; affectum vrbe tandem expellunt. Dionysius Sicilia pulsus Locros calamitatis suæ etiam tum ignaros, neq; sinistri quicquã metuentes, occupat. quumque apud eosdem per sexennium stupris, ebrietate, rapinis, turpique dominationis licentia & sacrilegiis desæuiisset, per conspirationem tandem Locrensiũ magna cum ignominia eiicitur: & à Syracusanis id temporis per factiones, & partium studia inter se dissentientibus iterũ admittitur. Ceterùm postquam ciuiũ in se animos officiis & humanitate tentasset (tantus erat tyrannidis metus, & ex metu odium) totus in barbarũ & crudelem dominum generauit: vsqueadeo vt plurimi eius dominationem exosi, relicta patria externas sibi sedes quærentes, iuxta Cumerum promontorium, in littore maris Hadriatici Anconem coloniam cõdiderint. *Dion* tamen qui virtute & eruditione inter familiares Dionysij facilè præstabat, eundem ex affinitatis necessitudine sapientiæ præceptis, & *Platonis* contu-

DIONYSII *tyranni mors.*

Hanno Carthagine in crucem actus.

DIONYSIVS SECVNDVS *tyrannidem occupat annis* XII.

ANCON *Syracusanorum colonia.*

DIO *Syracusanus.*

contubernio in mentem meliorem inducere conabatur. Verum purpurati postquam Dionem altius in regis animum penetrare, tum ipsum Dionysium Platonis consuetudine ad sapientiam proficere, se autem vtpote turpitudinis tyrrannicæ mancipia vilescere vident, apud faciles nimium & pronas ad deteriora Dionysij aures (quia virtutem & bonum alienum oderat) Dioni inuidiam mouere cœperunt; simul *Philistum* historicum ex Hadria, vbi iussu Dionysij senioris exulabat, reuocatum æmulum Dioni atque ipsi Platoni inducunt. Is postquam variis artibus in familiaritatem atq; animum tyranni se insinuasset, grauem Dioni de litterarum cum Carthaginiensibus commercio suspicionem per calumniam mouit. Hinc Dionysius, vt erat ingenio ad suspicionem atque inuidiã prono, *Dionem* fratremque ipsius *Megaclem* insidiis præoccupatos, ac cymbæ impositos, magna cum totius ciuitatis consternatione, in Peloponnesum mittit, atque ibi exulare iubet. Plato ubi doctrinam suam Dionysij quoque auribus, iam alienatis grauem sensit, sponte Athenas reuertitur. Ceterùm Dio posteaquam multorum animos partim virtute, partim calamitatis suæ commiseratione sibi conciliasset, patriæ liberandæ impetum sumit, & quum reditum per vim sibi aperire statuisset, consilium Eudemo & Timonidi sociis detegit. Conscensis itaque nauibus ægrè per aduersas tempestates ad Minoam, quæ tunc Carthaginiensium imperio tenebatur, exscensionẽ faciunt: quumque Paralius præsidij Carthaginiensium ibidem præfectus Dionem benignè excepisset, oportunè nunciatur Dionysium in socordiam & ignauiam prolapsum, cum totis copiis iuxta Cauloniatas otiari. Dio itaque oblata occasione feliciter vsurus mille militum citato agmine secum rapit, properanti vndique ex itinere à Gelensibus, Camarinæis, Agrigentinis, ceterisque mediterraneis vrbibus auxilia, vt Syracusanos à tyrannide liberarent ad viginti millia peditum, Dionis auspicia omnes sequuti sese coniungunt. Cum primùm Dio cum exercitu in agro Syracusano apparuisset, tota sese vrbs in eius amplexus, vt in libertatis assertorẽ, obuiam effudit. eundemque paullò post cum magna omnium ordinum aggratulatione in Acradinam excipiunt. Dio accurata & ad tempus accommodata oratione, ciues ad seruitutem, in qua ab ignauo & voluptatibus eneruì tyranno oppressi iacerent, excutiendam, capto nunc per eius absentiam tempore, hortatus, Epipolas à Timocrate Dionysij præfecto desertas occupat: captiuos ibidem repertos liberat; delatorum turbam Prosagogidas vocatos, quos Dionysius vbique, vt rumores publicos ac liberos ciuium inter se questus explorarent, cœtibus coronisque colloquentium commiscuerat, vt tyrannidis ministros; & abiectissima mancipia virgis cæsos, pelle insuper detracta, trucidari iubet. Mox tota vrbe

Plato apud Dionysium tyrannum

Philistus historicus.

Dio Platonis amicus Dionisio pulso Syracusas occupat Xenophon in [illegible].

Dio à Syracusanis gratanter accipitur.

A ta vrbe potitus, arcem, quæ in Insulæ angustijs valido præsidio instructa erat muro fortissimo, vt eruptionem & commeatum importandi potestatem arceret, vndique claudit. Dionysius interea apud Cauloniam de rebus à Dione gestis certior factus, cum octoginta nauium classe in Siciliam reuersus in arcem excipitur, inde pacis conditiones apud Dionem varia ad fallaciam arte vsus experitur, interim in Syracusanos spe pacis ociosos acerrimè erumpit. Dio autem fortiter & acriter tyranni impetum frangit; cæterùm dum incautius procurrit dextro brachio saucius, Timonidem Leucadium sibi surrogat: ipse equo vectus per totã vbique aciem adparet, ac ciuiũ suorum animos fiducia libertatis erectos vsque-
B adeo accendit, vt depulsi vndique, qui eruperant, Dionysij satellites profligarentur, contrucidatisq; vsque ad octingentos, cetera turba in arcem sese recipere cogeretur. Interea Dionysius callidis consilijs, & adulterinis Hipparini Dionis filij litteris, quibus patrem affectati, si Dionysium expelleret, regni insimulare videbatur, sinistram Syracusanis de Dione suspicionem inijcere moliebatur, tantumque ea fraude profecit, vt Heraclides collega Dioni daretur, & classis maritimę in Dionis contumeliã præfectus designaretur. Ceterùm Dio quamuis magnam ciuiũ à se alienationem partiumq; studia inualescere ob eam Dionysij prauitatem animaduerteret, priuata tamen sese vlciscendi occasione ob patriæ amorem
C neglecta cõtemptaque iniuria, cum populo & ipso Heraclide in gratiam redijt. Philistus interea classis Dionysianæ præfectus Syracusas appulit. ac dum Leontinos, qui à Dionysio defecerant, subita & inopinata vi intercipere conatur fortiter repulsus, ad naualem sese pugnam contra Heraclidem cõparat. cumque & Syracusani non mediocrem apparatum in procinctu haberent, cõcurritur. Philistus aliquamdiu victor, tandem Syracusanorum virtute superatus, vnà cum triremi fugiens, vt sese à captiuitatis ludibrio vindicaret, manu sua vsus mortẽ sibi consciuisse proditur. Non desunt tamen qui tradant, posteaquã Syracusani omni crudelitatis exemplo in eundem captiuum sæuijssent, obtruncari cadauer
D vnco per Acradinam tractum ac insepultũ in latrinas proiectum fuisse. Philistum vt acrem & diligentem virũ antiquitas commendat; eundem vt tyrannidis satellitem vituperat. Dionysium namque seniorem propinquitate contingebat, quumque familiarius & solutius cum matre tyranni, quàm regiam domum deceret, versatus, accusaretur, Dionysij crudelitatem metuens Hadriam in exilium concessit, atque ibi otiũ nactum duodecim *de Siciliæ rebus* libros, tum & de rebus sua & superiori etiam ætate in Assyria, AEgypto, & Libya gestis aliquot volumina, vt Thucydide multo inferiorem, ita aliquanto iucundiorem conscripsisse testatũ est: ab exilio à Dionysio iuniore purpuratorum suorum consilio reuo-

Philistus se ipse necat.

PHILISTVS *rerum sua ætate in Sicilia gestarum scriptor: de quo Diodor. Siculus & Photius in Bibliothecis vterque Diod. Sicul. lib. XV. & Suidas.*

reuocatus, quod iam meminimus, ab eodem in dominationis societatem receptus, eiusdemque propugnator fuit, donec eo quem iam retulimus exitu tam calamitoso vitam finiret. Dionysius, vt erat in rebus aduersis animo proiectus, tanta suorũ clade, tum & ipsius Philisti calamitate fractus, quum nulla ipsi à Dione spes pacis, nisi libertatem Syracusanis arce demolita redderet, & ciuibus statuendi de se potestate permitteret, ostenderetur; rebus desperatis Apollocratem filiũ arci præsidio reliquit: ipse noctu, vt Heraclidis stationem euaderet, elapsus ad Locros profugit. Dionis autem probitas & æquitas apud ciues iam licentia corruptos, & factionum partiumque studiis flagrantes suspicioné & odium pro gratia pepererat, nonnullis ad Heraclidé propensioribus, aliis agrariam ex Gyarte tyrannorum agro legé vt viritim plebi diuideretur postulantibus, quorum postulatis vt iniquis cum Dion obsisteret, Heraclidem cũ quattuor & viginti ex plebeiis, neglecto Dione, vt magistratum administrarent, creant. Dion ciuium suorum ingratitudinem exsecratus, vnà cum tribus millibus stipendiariorum, quos secum è Peloponneso adduxerat, in Leontinos secessurus, bis à Syracusanorum incursu dum iter facit lacessitus, postquam eosdem acerrimè repulisset à Leontinis benignè exceptus, & omni officiorum genere affectus iure insuper hospitalitatis vnà cũ militibus donatus est. Sub hæc dum populus Syracusanus eiecto Dione tanquam de victo triumpharet, accusatoribusq; ipsius honores & magistratus daret, ac licentiæ dulcedine emollitus insolesceret, Nypsius cũ magna classe missus à Dionysio vt in arce obsessos commeatu & annona recrearet, ad Arethusam exscensionem facit. Syracusani in classem Nypsij irruunt, nauium alias profligant, alias deprimunt, capiunt quattuor. Ob eam victoriam ciuibus in lætitiam & conuiuia insolentius effusis, Nypsius ea vsus oportunitate, captoque tempore Syracusanos vino somnoque sepultos noctu opprimit, forum occupat, stertentes trucidat, omnemque in victos credelitatem exercens, vrbem ipsam ferro & igne vastat. Populus tam inopinata clade consternatus trepidare, tumultuari, Dionis virtutem & opem implorare; Dio victus suorum precibus & lacrymis (vt erat natura clemétissimus) citato agmine à Leontinis profectus, quum per Hecatonpedon irrupisset, Dionysianos ex Acradina expellit: quattuor millia ex ipsis trucidat: atque ita cladem quam Syracusanis prius intulerat, eisdem reponit. Nypsium cum reliquis copiis profligatum in arcem compellit. Incendia, quibus longè latèque ea vrbis pars deflagrabat, per milites suos coerceri iubet, denique inducta præteritorum obliuione, inimicitias & iniuriam populo & factiosis Heraclidi quoque & cæteris in gratiam Reipublicæ condonat: quo beneficio omnium simul suffragiis & acclamatione,

DIONYSIVS è Sicilia fugit.

Dio, patriæ Seruator: de cuius vita & laudib. Corn. Nepos, siue is Aemilius Probus est.

SERVA-

A SERVATOR PATRIAE salutatus est. Cæterùm quum plebs iterum insurgens agrum Gyartem viritim diuidendum ex plebiscito posceret; Dio auctoritate sua intercessit: at Heraclides, & alij aliquot populares, vt Dioni iterum odium ac inuidiam conflarent, diuersa factione agrum populo publicandum contendebant. Dio itaque per factiones iterum vrbe eiicitur. Heraclides autem expulso antea Dionysio, & nunc Dione eiecto veluti in Republica magistratu orbata, dum plebem per conuiuia & largitiones, atque omne genus licentiæ indulgentius haberet, dominationem occupare studebat, donec *Gæsylus* Lacedæmonius, quem Spartani cum classe miserant, vt Syracusanorum libertatem contra ty-

GAESYLVS. *Spartanus.*

B rannos propugnaret, superuenisset. nam quum ille ad Dionis partes inclinaret, deterritus eiusdem potentia *Heraclides*, cum *Dione* in societatem & gratiam rediit. Hi tres simul duces copiis coniunctis Apollocratem arctissima obsidione arci inclusum, tandem ad summam commeatuum inopiam redactum ad deditionem ea lege coëgerunt, vt ipse liber quò vellet extra Siciliam cum sororibus, triremibus quindecim regia gaza onustis nauigare posset. *Apollocrates* itaque Locros versus ad patrem vela facit. Verùm parta iterum libertate Heraclides priori adhuc in Dionem inuidia flagrans perniciem eidem & interitum moliri haud prius destitit, quàm ipse ciuium conspiratione & seditione oppres-

C sus occideretur. Eo mortuo Dio liberius iam imperio ac potestate vtens dum Rempublicam frequenti tyrannorum dominatione, & turbulentis ciuium discordiis toties labefactatã legibus & legitimo magistratu instaurare, & constituere conatur: tumultuosis *Callippi Atheniensis* concionibus, quibus imperitam plebẽ quò vellet impellebat, rursus in affectatæ tyrannidis suspitionem, ac nouum odium præcipitatus est, ac tandem eiusdẽ Callippi & Lyconis Syracusani coniuratione, anno quarto post restitutam ciuibus suis libertatem, annos tum natus quinquaginta quinque domi à suis oppressus confoditur. Cæso Dione Callippus mox tyrannidem veluti parricidij sui præmium inuadit. qui dum in

CALLIPPVS *Atheniensis.*

Domi Dion occiditur.

D Catanenses, quòd ipsius imperium detrectarent, mouet, Syracusani conspiratione facta, eiectóque Callippi præsidio à tyrannide se denuo liberant. Callippus autem Catana in potestatem redacta, cum & Messanam adortus aliqua ex parte occupasset, tentatis frustra Syracusanorum animis (apud quos Hipparinus Dionis filius iam in patris imperiũ populi suffragiis successerat) destitutúsque à suis & desertus, Rhegium traiecto freto occupat: ibi quum propter inopiam stipendia militibus persoluere non posset, à Leptino & Polyspherchonte per seditionem eodem quo Dionem pugione percusserat, confossus, Dionis innoxij manibus parentare visus est. Hipparinus quum per biennium ferè Rempublicam

HIPPARINVS *Dionis F.*

NISAEVS. administraſſet, à Niſæo Dionyſij fratre imperio deiicitur. Niſæus ad hunc modum principatum adeptus, in luxum & libidinem effuſus, dum populo licentiam & factionum ſtudia indulget, tabeſcente malis interioribus Republica, facilè eadem Dionyſij, qui iam decennium exulauerat, armis rurſus occupata eſt. *DIONYSIVS reſtitutus.* Ceterùm quum Dionyſius tot antea cladibus fractus, tum & ciuium in ſe tanquam viliſſimum mancipiũ contumeliis exaſperatus, ciuitati grauior indies crudeliorq; immineret, optimates cæteriq́ue quorum vel corpora vel opes tyranno ad rapiendi & violandi libidinem obnoxia eſſe potuiſſent, ad Icetam Syracuſanum (qui apud Leontinos imperium occupauerat) ſeſe contulerunt, ſupplicantes, *ICETAS Leontinorũ tyrannus.* vt patriæ tot calamitatibus feſſæ & in exitium præcipiti lumẽ animi ingeniiq́ue ſui oſtenderet. Accedebat ad hæc quoque mala, quòd Syracuſani tot miſeriis oppreſſi, nihil à ſociis auxilij ſperare poterant. *Sicilia* enim per id tempus, partim tyrannorum domeſticorum, partim Punicorũ imperio armiſq; occupata pridem ſeruiebat. Præterea Hanno Carthaginienſis cum centũ quinquaginta triremibus, & quinquaginta millibus peditum, vt vrbem obſidione premeret, non longè à Syracuſis exſcenſionem fecerat. Legatos itaque Syracuſani ad Corinthios tum opibus & potentia florentes, veluti ad cognatos & propinquos mittunt, qui miſeris & afflictis ciuibus auxilium tum contra tyrannum, tum aduerſus Pœnorum violentiam iure neceſſitudinis peterent. Corinthij legatione audita Syracuſanos non eſſe deſerendos decernunt, ducem belli *TIMOLEON Corinthius.* Timoleontem, vt rei militaris peritia nobilem, ita & aliis bo[n]is a[r]tibus inſtructum, qui ſupplicibus opem ferat, deſignat. Interea [I]cet[e]s ſuæ libidini ſubſeruiturus in ſpeciem quidem pro ciuium libertate arma ſe ſumpſiſſe ſimulans, reuera autem tyrannidem affectans, vt Dionyſium facilius depelleret, ſocietatem cum Carthaginiẽſibus clandeſtinam coiuit. Obſtabat tamen tam fraudulentis conſiliis, quod intelligeret Timoleontem vnicum tyrannidis hoſtem & euerſorem, miſſum à Corinthiis vt Syracuſas à calamitate & ſeruitute vindicaret, eumq́ue iam tum vela facere, & in Siciliam breui appulſurum. Quare vt fortunam interim tentaret, vallo iuxta Olympicum excitato, caſtriſq́ue munitis, quò magis id quod in animo haberet diſſimularet, Dionyſium terra mariq; obſidione premere cœpit. Ceterùm quum firmiſſimis vndique præſidiis munita ſtrenuè aliquamdiu defenderetur: Icetas commeatu deſtitutus obſidionem ſoluere coactus, copias ſuas Leontinum verſus deducit. Dionyſius tanquam in profligatos irruens extremum agmen vrgere, fugientes premere, & carpere. Icetes itaque cum à perſequentibus laceſſeretur, cõuerſis ſignis, magno & acri prælio cum Dionyſianis congreſſus vicit: tribuſq́ue hoſtium millibus contrucidatis, reliquam aciem ir-

ruptione

A ruptione dissipat, ac dum fugientiũ tergis inhæret, vnà cum ipsis in vrbem impetu facto irruit, feliciq́ue & insperato successu Acradinam, Tycham, & Neapolim inuadit, tyrannum arci & insulæ inclusum munitionibus circundat. Dum hæc ab Iceta Syracusis geruntur, Timoleon in Tauromenitano portu ab Andromacho Timæi historici patre vnà cum copiis, vt sese à nausea recrearent, & belli consilia conciperent, benignissimè exceptus, exscensionem facit. Annus tunc agebatur Olympiadis octauæ & centesimæ quartus, quo Romæ Consulatum M. Fabius Dorso, Ser. Sulpitius Camerinus † inierant. Qũum lux aliqua libertatis recuperandæ Syracusanis affulgere cœpit, tum quod intelligerent *Timoleontem* statim à suo in Siciliam aduentu Adranitas ab iniuria & violentia Icetæ, qui armis ipsorum libertatem impetebat, asseruisse. Tyndaritanos autem depulso ipsorũ tyranno liberos esse iussisse, rursus Tauromenitanos auctore Andromacho cum ipso societatem iniisse: denique tota passim Sicilia bonos vndique ciues, in quibus, si iustum imperium fuisset, summa fides esse debuerat, nunc in tyrannorum exitium cum Timoleonte conspirasse: Ceterùm vt Timoleon non solum ciuibus discordia ciuili fessis, sed & sub externa etiam dominatione laborantibus tempestiuè auxilium præstaret, copiis vndiq; tam à sociis quàm è suo milite coactis, incredibili celeritate etiam vt ipsos hostes falleret, Syracusas contendit, & Tycham nullo ferè labore occupat. Hunc tam felicem vel in primo conatu successum sequitur, vt ferè solet, omnium ordinum fauor. Mamercus namque Catanæ tyrannus qui opibus & militari prudentia florebat, Timoleontis virtutem admiratus, ipsius exercitum supplemento, stipendio, & commeatu iuuit. Interea & altera classis è Corintho cum decem militum millibus Timoleontis imperiũ sequutura appellit. Dionysius autem tanto rerum successu exterritus, non ausus vltra dubiũ Martis exercitũ experiri, leges pacis à Timoleonte oblatas in hanc conditionẽ accepit, vt arce cum præsidio dedita, ipse cum eo quem haberet thesauro, Corinthum in perpetuum exilium secederet. Ita Timoleon quinquagesimo posteaquam in Siciliam appulerat die tantæ potentiæ tyrãnum omnibus antea formidabilẽ fregit. Arcem veluti tam superbæ dominationis propugnaculum, imposito quadringentorum præsidio in Corinthiorum potestate retinuit. Corinthij vbi Dionysium veluti miserabile & pudendum fortunæ mancipium non sine contumelia & ludibrio excepissent, Timoleonti, vti victoriam prosequeretur, in supplementum duo millia peditum & ducentos equites in Siciliam transmittunt. Icetes interea, qui virtute Timoleontis è Tycha depulsus Acradinã & Neapolim tenebat, arcem, quæ Corinthiorum præsidio tenebatur, Carthaginiensium opibus adiutus

Andromachus Timæi historici parens. Diod. Siculus lib. XVI.

† Anno V.C.CDVIII Eubulo Archonte Diod. lib. XVI. cap. LXVII.

TIMOLEONTIS Corinthij in Siciliam aduentus. De hoc Plutar. in eius vita, & Corn. Nepos: Polyænus lib. I. Strategem.

MAMERCVS Catanæ tyrãnus.

DIONYSIVS Corinthum relegatus. Vnde Prou. Dionysius Corinthi.

terra marique oppugnare aggreditur. Ceterùm quum obsessis per Timoleontem commeatum ex Catana subuehi per exploratores didicisset, placuit Catanenses subita vi & ex improuiso citato agmine, & coniunctis copijs opprimere. Interea Neo præsidij in arce præfectus de hostium profectione certior factus, in eorum, qui Acradinam tenebant, stationes irruens prostratis profligatisque defensoribus, eam quoque vrbis partem in Corinthiorum potestaté redegit, occupatamque & commeatu & armis instructam muro & præsidio muniuit. Icetes clade suorum intellecta, Catanam relinquere coactus Syracusas cum copijs & Carthaginiensiū auxilijs reuertitur, quumque præter Neapolim nulla vrbis pars, quam armis tueri posset, eidem reliqua esset, eam quoque Timoleon magna vi & contentione, ac triplici agmine aggressus expugnat. Icetamq; fuga elapsum vitæ suæ & fortunis apud Leontinos breui temporis spacio permisit. Ad hunc modum Timoleon tota Syracusarum vrbe potitus, arcem † vtpote tyrannidis propugnaculū, simul vt præteritarum calamitatum obliuionem ciuibus induceret, præterea magnifica & superba tyrannorū, præter vnius Gelonis, sepulchra, in assertæ ab ipso libertatis monumentum demoliri, & ipsorum ciuium oppressorum manibus funditus euerti iussit. Ceterùm vt Syracusas tot fortunæ semper variantis conuersionibus, ab frequenti continuaq; tyrannorū crudelitate laceratas & ferè desertas recrearet, ciuium decem millibus, qui per Asiam & Græciam vt suæ libertati consulerent sparsi vagabantur vel agebant, reuocatis, ad hæc conscriptis ex Italia sexaginta millibus colonorum, eosdem ad frequentandam vrbem honestis conditionibus & legibus euocauit. Inde ad reliquas Siciliæ ciuitates à tyrannide liberandas conuersus, Leptinem tyrannum ab Engio & Apollonia ciuibus libertate donatis expulit. & postquam virtute bellica alias complures à seruitute asseruisset, quū Rempublicam Syracusanam interiore quoque malo legum multitudine & factionū studijs laborare obseruaret, etiam ad corrigendos ciuitatis mores animum adiecit. Quamuis enim legum quamplurimas in maleficos ex delicto rectè à Diocle latas animaduerteret, frequenti tamen ordinum inter se dissensione, plerasque vel honores illicitos adipiscendi studio, vel bonos viros expellendi caussa, per vim & inuidiam rogatas fuisse repperit. Leges igitur quæ de rerum priuatarum iudiciis à Diocle olim conscriptæ erant, eas ita ratas esse iussit. Ceterùm Reipublicæ statum in popularem conuertit, concilium è Senatoribus domesticum constituit: annuum adhæc magistratum qui populi suffragiis crearetur, à cuius nomine annis deinceps vt apud Athenienses ab *Archonte*, apud Romanos à *Consulibus*, ita & apud Syracusanos ab *Amphipolo*, nomina darentur. Atque vt is quoque magistratus religione aliqua

† Corn. Nepos seu Probus in Timoleonte.

SYRACVSAE *tyrannide liberata.*

Leges Timoleon corrigit, atque Remp. instaurat.

Magistratus seu Prætor Syracusis à famulatu dictus.

aliqua, & numinis maiestate honorem & auctoritatem tueretur, Ἀμφιπολία Διὸς ὀλυμπίου, quasi dicas *Iouis Olympij famulatus* siue *ministerium* appellatus est. Primusq; eum magistratū cepit Callimenes: atque ab eo per annos trecentos eam dignitatē apud Syracusanos perdurasse, donec in Romanorum potestatem Respublica concederet, auctores tradunt. Quumque in vrbe delitijs affluente etiam luxu & libidine laboraretur, *leges sumtuarias* instituit. Sanxit quoque ne mulieres auro ornarentur, néue vestes versicolores aut purpura prætextas ornatus gratia haberent, alioquin vt improbas & meretrices esse traducendas. Quod si vir aliquis eodem ornatu effeminaretur, eundem vt mollem & adulterum, aut alias impudicū legibus puniendum esse. Atque vt mulierum quoque pudicitiæ consuleret, sanxit, si quæ post solis occasum in publico deprehenderetur, eandem pro prostituta habendam, aut tanquam adulteram legibus obnoxiam fore. Eodem iudicio teneri eam, quæ interdiu non comitata curatore suo, aut pedissequa prodiret. Ad hunc modum vrbe, rebusque vrbanis constitutis, nunciatur Annibalem & Bomilcarem Carthaginiensium duces cum septuaginta millium exercitu; classe ducentarum triremium & onerarijs nauibus mille, omni armorum genere & commeatu instructissimis, vt Siciliam & potissimum Syracusas in potestatem redigerent, ad Lilybæum exscensionem fecisse. Timoleon quo tantam belli molem sustinere posset, cum Iceta Leontinorum tyranno societate inita pacem facit, atque vt omnem molem in Carthaginiensium sociorumq; agros transferret, coactis duodecim militum millibus Lilybæum versus mouere cœpit, dimissisq; cum Thrasio * homine factioso & improbo mille è militibus contumaciam Thrasij secutis, reliquos præteritarum contra Pœnos ipsosque tyrannos victoriarum memoria confirmatos itinere instituto ad Crimisum ducit, atque ibi in colle satis edito, vnde Carthaginienses despicere posset, castra metatus substitit. Quumque eò loci iumenta aliquot apium gestantia militibus occurrissent, idque pro ostento ab eisdem vt inauspicato & funesto suspiciosius acciperetur, quod sepulchra mortuorum apud Corinthios apio coronarentur: Timoleon suos ea re animo deiectiores cernens, verso in contrarium omine, tanquam dextro & felici, eosdem in spem mentemq; meliorem erigit; victoriæ præsagiū illud interpretatur quod in Isthmiis apud Corinthios victores corona ex apio donari solerent. Mox ipse, certatimque postea omnes velut omen confirmaturi coronam ex apio contextam, tanquam certa victoriæ spe præcepta, capiti circumdant, atq; ita coronati magno impetu in hostes, qui Crimisum superare cœperant, digressi, eosdem perturbatos profligant, & fuga dilapsos persequuntur. Intérea reliquus Carthaginiensium exercitus in citeriorem sese fluminis ripam

Ἀμφιπολία Διὸς ὀλυμπίου. Diodorus lib. XVI. B. b. ω. b. cap. 71.

Sumtuariæ leges.

BELLVM *cum Carthaginiensibus alterū. De quo in Timol. Plut. & Diodorus lib. XVI. Biblioth. Polyænus 1. strateg. Polybius lib. 2. & 11. T. Liuius lib. 35. & 39. Pausanias in Arcadicis.*

** Diod. lib. XVI. Bibl. cap. 79. 80.*

Κριμισὸς est fl. Diodoro lib. XVI. (vbi hæc pugna copiosè, & à Plutar. in Timoleonte, narratur) & initio lib. XIX. Bibl. Straboni, Stephano, & Suidæ.

APIO *sepulcra Corinthi coronabantur: & in Isthmiacis ludis. Vide Pindari Schol.*

Diodor. Sic. lib. XVI. c. 80. 81.

ripam colligens, aciem in Græcos conuertit, eosdemque occurrentes vt numero inferiores, ita dubio Marte aliquamdiu fatigare non destitit: quum imber procellosus subitò coortus turbinum, grandinum, fulgurumque impetu terribilis, aduersa Pœnorum ora verberare; Græcos à tergo vi quoque sua impellere & incitare mox inflatus nimborũ & torrentium multitudine Crimisus Pœnorum vestigia inundatione fallere, lubricitate percellere, ordines aciemque tot simul malis circumuentam dissoluere. hostes tanta cæli iniuria consternati, tum Græcorum alacritate & pertinacia perterriti vincuntur. fugientibus plus pugnæ & certaminis cũ aquis, & inflati ex pluuia vltra crepidines fluminis vorticibus fuit, quàm ab hoste discriminis & periculi: quamuis enim victores eos vndique vrgerent, calones tamẽ cæterique, qui impedimentis præerant, militum officia fugiendo turbabant. Fuit ea Timoleontis victoria quum ob hostium quos deuicit multitudinem, tum ob suorum qui pugnauerant paucitatem illustris, spoliorum quoque & prædæ magnitudine incredibilis, quadrigæ enim ducentæ, mille thoraces precio atque artificio spectabiles, decem clypeorum millia, quorum multa in victoriæ monumentum Syracusis in templis Deorum consecrata & dedicata fuêre, capta sunt. Pœnorum decem millibus cæsis, quindecim millia in Corinthiorum potestatẽ venêre. Auri præterea & argenti tũ facti, tum signati maxima copia, militibus in virtutis & operæ fortiter nauatæ præmium distributa est. Ipse autem Timoleon victor, liberata iam à Pœnorum seruitute Sicilia, Syracusas cum exercitu ingressus faustisque ciuium acclamationibus exceptus, primum de Thrasio seditionis, vt meminimus, auctore suppliciũ sumsit; illis verò qui ad mille vsque Thrasij defectionem sequuti fuerant, vti extra Siciliam exsulatum irent imperauit: qui quum traiecto freto in agrum Bruttiorum irrupissent, ab iisdem trucidati sunt. Icetas & Mamercus tantis Timoleontis successibus inuidentes, eiusque potentiam veriti belli societatem & auxilia Carthaginiensibus offerentes monent, ne priori clade deterriti animis obtorpescant: sed in spem meliorem erectos bellum reparare: posse nouo exercitu priores offensiones castigari. Sin autem per desidiã & ignauiam quieti ab armis deinceps abstineant, non solum Sicilia ipsis cedendum, sed & in ipsa Africa omnia mox Græcorum armis arsura, ipsamque imperij sedem Carthaginem in discrimen venturam. Carthaginienses persuasi nouas conscribunt copias, classem & apparatum naualem instruunt, iis omnibus *Gisconem* Hannonis filium ab exilio reuocatum præficiunt. Is quum in Siciliam appulisset, copias cum Iceta cõiungit, consilia communicat, Messanam oppugnatione capit, & trecentos Græcorum præsidiarios trucidat. Timoleon audita suorum clade, quum *Icetas* etiam Syracu-

BELLVM cum Iceta & Mamerco.

Gisco, Hannonis F.

Icetas, qui alijs Hicetas.

A Syracuſanorum agros incurſionibus infeſtaſſet: eundem traiecto freto, in Italia ferro igniq́ue graſſantem, ad Damyram Calabriæ fluuium citato agmine aſſequutus, quum ancipiti aliquamdiu prælio neutro victoria inclinaret, ipſe cum prætoria cohorte in Pœnos inuectus, mille eo ampliùs in prȩlio cæſis, reliquã aciem perturbat, ac tandem profligat. ipſum Icetam Leontinum verſus fugientem perſequitur, atque oppidi mœnibus ſeſe includentem arctiſſima obſidione preſſum expugnat, ac viuum cum filio Eupolemo in poteſtatem redactum populiq́; iudicio condemnatum (quia Areten Dionis vxorem Ariſtomachenque eius ſororem impuberem viuas merſerat: tum ipſi Timoleonti ſacrificanti percuſſores immiſerat) ſupplicio afficit. Mox & *Mamercum* Siciliæ turbatorem aggreſſus, graui ad Symæthum flumen prȩlio fuſum, copijſq́ue nudatum ab inſula expellit. Catanam ſeſe victoris arbitrio permittentem libertati aſſeruit. Mamercus à ſuis deſertus & à Lucanis ob fortunæ mutationem contemtus, ab Hippone Pœno, qui Meſſanæ præſidio præfectus erat, excipitur. Verùm Timoleon ſubitò accurrens, eos, ne elabi poſſent, arctiſſima obſidione preſſos in poteſtatem redigit. Hipponem, dum fuga ſalutem quærit, milites interceptũ & in vrbem retractum & malè priùs multatum, vnà cum liberis trucidant. Mamercus rebus iam deſperatis hac conditione ſeſe Timoleonti dedidit; vt ipſo non accuſante cauſſam apud Syracuſanos dicturus, ciuibus de ſe ſtatuendi iudicium permitteret. Timoleon itaque conceptis verbis iurauit ſe non accuſaturum Mamercum; ea lege Mamercus Syracuſas in concionem producitur; quumq́ue orationem præmeditatam pronunciaturus eſſet, ſibilis & aduerſo populi clamore exploditur. Ceterùm Timoleon Syracuſanis auctor fuit, vt eum, qui multos circumſcripſerat, ſuis iam artibus circumuentum, ſupplicio afficerent: populi itaque iudicio condemnatus, tanquam prædo ac latro ſupplicio ex legibus affectus eſt. Carthaginienſes tam ſecundis Timoleontis ſucceſſibus obſtupefacti, verebantur ne, pacatis iam Siciliæ rebus, in ipſorum agros & imperium totam belli vim conuerteret. pacem itaque per legatos petunt: quam Timoleon in has leges dedit: VT POENI *vrbibus Græcis, quas in Sicilia occuparant, libertatem concederent: vt Lycus fluuius* (qui ad Heracleam vrbem in Ionium mare oſtio ſeſe exonerat) *imperij ipſorum in Sicilia terminus eſſet: ne tyrannos vel profugos reciperent, aut ſocietate iuuarent; eos verò qui ex Carthaginienſium prouincia fortunas ſuas ad Græcorum vrbes transferre vellent, ne impedirent.* Facto cum Pœnis in hæc capita fœdere Timoleon reliquas Siciliæ vrbes dominatione oppreſſas, expulſis fractiſq́ue tyrannis liberare, infrequentes aut deſertas nouis colonis frequentare inſtituit. Campanos itaque, qui Ennam aliquamdiu preſſerant, victos trucidari iuſſit;

Icetas cum Eupolemo ſupplicio afficitur.

Mamercus Catanæ tyrannus, pœnas quoque dedit Diod. lib. XVI. Polyænus lib. V. ſtrateg.

Hippo.

PAX *cum pœnis quib. pactis ex Diodoro lib. XVI. cap. 83.*

F Ennen-

SICILIA libertati asserta, à Timoleonte. Apollomades Agyrinensium princeps.

Ennensibus autem vt suis legibus vterentur permisit. Nicodemum Centorippinorum tyrannum libertatem suis dare coëgit, & eodem victoriæ impetu vsus Apolloniaden quoque Agyræ dominum tyrannide exuit. Agrigentum & Gelam vrbes Punicis bellis deformatas aut vastatas, nouis ex Græcia colonis, quos omni officiorum genere prosequutus est, frequentari iussit. Dionysio iam è Sicilia depulso, Iceta & Mamerco legibus punito, quum ea esset Timoleontis potentia, vt vel inuitis Siculis imperare potuisset, omniumque animos sibi ita demeruisset, vt nemine recusante regnum facilè obtineret; *Diligi se tamen quàm metui maluit*. Quumprimùm itaque potuit, imperium deposuit, & priuatus quod vitæ reliquum fuit, Syracusis egit. Quodque ceteri reges vix tandem iusto imperio obtinuerunt, hoc iste ciuium beneuolentia assequutus est: ita vt nihil Syracusis publicè gestum, actum, aut decretum sit, de quo non priùs Timoleontis sententiam requirerent. Iam natu grandior † primùm acie oculorum obtusiori vsus, postea omnino visu orbatus est. Quam calamitatem ita moderatè tulit, vt neque eum querentem quisquam audierit: neque eam ob caussam vel à publicarum vel à priuatarum rerum cura abstinuerit, tantæque modestiæ fuisse ab auctoribus proditum est, vt quum suas laudes, etsi veras, prædicari, & gloriosiùs efferri audiret, nihil aliud responderit, quàm *se* DIIS *maximam habere gratiam, quòd quum Siciliæ libertatem fato destinassent, se potissimum duce ad eam asserendam vti voluissent*. Domi itaque suæ Αὐτοματίας siue *fortuiti casus* sacellum, euitandæ arrogantiæ gratia, vtque sine Deorum numine nihil rerum humanarum geri testaretur, exstruxit. Pro quibus meritis quantum dilectus fuerit, non facilè est æstimare, *Patris Patriæ* cognomentum vniuersi repentino maximoque consensu eidem detulerunt. Quumque annis octo post restitutã Siciliæ libertatem felici in senio peregisset, sensim morbo consumtus cum totius Siciliæ luctu exspirauit. Syracusani funere ipsius per planitiem demolitæ arcis, quasi per ipsa tyrannidis euersæ vestigia ducto, ducentis in sumtus funeris & sepulturæ minis collatis magnificentissimè ipsum sepelierunt: addito hoc elogio: Placere populo Syracusano Timoleontem quotannis honoribus ornandum, quòd barbaris bello deuictis, tyrannis depulsis, & maximis Græciæ vrbibus restitutis & frequẽtatis, omnibus auctor libertatis fuisset. Hinc constitutum fuit, vt sepulchrũ ipsius in perpetuum certaminibus musicis & gymnicis, exstructo in id gymnasio, quod *Timoleonteion* vocarunt, quotannis celebraretur. Mortuo Timoleonte res Syracusana in pace & otio per annos viginti in maximam sese amplitudinem diffudit; donec propria magnitudine laborans, & discordijs iterum ciuilibus fessa, dum vim metuit externam, in domesticam seruitutem ab

Ciceronis lib. II. offic. & Corn. Nepotis verba in Timoleonte, & in Dione.

† Plutarchus & Nepos seu Probus in Timol.

TIMOLEON moritur.

Τιμολεόντειον, Timoleonteum.

A ab Agathocle oppreſſa prolaberetur. *Agathocles* ſordido & humili genere, patre Carcino figulo ortus, ad regni maieſtatem obrepſit, vir vt omni vitiorũ genere infamis; ita manu ſtrennuus; in concionibus militari facundia eminebat. Bis Syracuſarum imperiũ occupare conatus, bis in exſilium actus eſt. A Murgantinis apud quos exſulabat, odio Syracuſanorum Primò Prætor, inde Dux creatus, Syracuſas obſidere aggreſſus eſt; Amilcare Pœnorum Duce in ſocietatem pertracto. Ceterùm quum videret vrbẽ validius propugnari, quam oppugnari, arte & dolo experiri inſtituit; Amilcari, qui gratia & auctoritate apud proceres Syracuſanorum valebat, pacis arbitrium inter ſe & Syracuſanos permittit: eundem B magnis, ſed vanis promiſſis implet. Amilcar occaſione, qua ſibi Agathoclem demereretur, ad potentiæ ſuæ incrementũ vtendum ratus, non tantùm pacem ipſi impetrat, ſed inſuper Prætorem Syracuſanum cõſtituit. Agathocles autem, vt tyrannidem ſuam cruentis initijs auſpicaretur, acceptis ab Amilcare quinque Pœnorum millibus, potentiſſimum quemque è proceribus trucidat; ne quid ipſius conatibus obſiſtere poſſent. Mox veluti Reipublicę ſtatum factionibus irrequietum ordinaturus, populum in Theatrum ad concionem conuocat; Senatum verò in Timoleontion indicit. Rebus ita ad inſidiarum opportunitatem compoſitis, populum immiſſis ſubitò militibus obſidet; Senatum obtruncat. Peracta C Senatus cæde, ſtatim & locupletiſſimos quoſque & audaciſſimos è populo & plebe interficit: ita vt per biduum, tanquam in vrbe capta, ferro, rapinis, & libidine in miſeros ciues ſæuiret: cæſorum numerus ſupra decem, fuga elapſorum ad ſex millia fuêre. His rebus tanta crudelitate in vrbe perpetratis, innumeriſque rapinis ditatus militẽ legit: exercituque inſtructus finitimas ciuitates nihil hoſtile metuentes ex improuiſo occupat: ipſos quoque Pœnorum ſocios permittente Amilcare fœdis iniuriis vexat; qui tot malis miſerijſq; afflictati, legatos Carthaginem mittũt, qui Senatum de Agathoclis vt tyranni, de Amilcaris vt ſociorum proditoris audacia, ſcelere atque ſuperbia docerent. Senatus autem quanquam D iuſtis in Amilcarem querelis incenſus, quia tamen cum imperio erat, tacita de eodem capitis ſuffragia tulerunt, & ſententias, priuſquam recitarentur, in vrnam coniectas obſignari iuſſerunt, donec alter Amilcar, qui Giſconis filius erat, è Sicilia reuocaretur. Sed tam callida in Amilcarem inaudita Pœnorum conſilia, mors eiuſdem præuenit. Ea res Agathocli belli occaſionem aduerſus Pœnos dedit. Prima igitur illi cum Amilcare Giſconis filio ad Ecnomum, quod Gelæ ciuitati vicinũ erat præſidium, prælij congreſſio fuit: à quo victus, maiori mole bellum reparaturus, Syracuſas contendit: ſed eadem ſecundi certaminis fortuna quæ & prioris fuit. Quum itaque Pœni victores Syracuſas obſidione cinxiſſent, Agathocles

AGATHOCLES Rex.

AVSONIVS Epigr. VIII. *Fama eſt fictilib. cœnaſſe Agathoclea regem, &c.*

Amilcar, Pœnorum Dux.

BELLVM *Agathoclis cum Carthaginienſibus.*

thocles verò se nec viribus parem, neque ad obsidionẽ ferendam satis instructum, ad hæc à sociis, quos nimia crudelitate alienauerat, se desertum videret: statuit bellum in Africam transferre. Huius consilij non minus admirabile commentum, quàm silentium fuit, populo hoc solum professus se victoriæ viam inuenisse, durarent tantum in breuem obsidionis patientiam: vel si quibus præsens rerũ status displiceret, permittere se iis liberã abeundi quò vellent potestatẽ. mille sexcenti discesserunt: cæteros postquam ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruxisset, quinquaginta tantum talenta secum ad præsentem vsum confert: cetera ex hoste melius quàm à sociis paraturus. Seruos omnes, qui militaris ætatis essent, libertate donatos sacramento adegit, eosque cum reliquis copiis naues conscendere iussit. Septimo igitur imperij sui anno, comitibus duobus iisque iam adultis filiis Archagatho & Heraclida, nemine militum, quò veheretur, conscio, cursum in Africam dirigit: postquam appulisset, vt spẽ fugæ omnibus adimeret, scirentq; aut vincendum aut strennuè moriendũ; naues, consentiente exercitu, incẽdit. Deinde quum omnia quacunq; ingrederetur, prosterneret ac vastaret, villas castellaq; incenderet, occurrit cum XXX. M. Pœnorũ Hanno, dux Cathaginiensis: & Prœlio commisso, duo millia Siculorum, Pœnorũ autem tria, vt alij, sex millia vnà cum ipso Hannone cecidêre. Ceterùm post Agathoclis è Sicilia discessum, quum Pœni segnius iam & negligentius in castris & obsidione vagarentur, dum tumultuosius ad vrbis oppugnationẽ feruntur, Antander regis Agathoclis frater, eruptione facta, eos profligauit, & magna clade afflixit; ipso duce Amilcare capto & Syracusis occiso. Interea Agathocles magno victoriæ successu vsus, nihil actũ in Africa existimans, si Syracusæ longiore obsidione premerentur (nam post occisum Amilcarem Gisconis filium, nouus eò à Pœnis exercitus fuerat missus) Siciliã repetere cõstituit. Posteaquã de rebus ab Agathocle feliciter gestis in Africa de ipsius in Siciliam reditu nunciatum esset, subita non solùm illorum, qui secundis in rebus fortunã sequuntur, beneuolentia, sed & eorum, qui Pœnorum tyrannidem exosi arma pro libertate sumpserant, animorũ conuersio sequuta est. Agathocles autem in Siciliã reuersus, primũ Xenodicum Agrigentinorum & partiũ ducem superat; inde Pœnorũ qui Syracusas obsidebant exercitum dilabentem & sensim ab Imperatore suo deficientem profligat: denique Pœnis è Sicilia expulsis; totius iusulæ imperiũ occupat. In Africam deinde, vt belli reliquias persequeretur, reuersus, seditione militũ excipitur, qua sedata aduersa Archagati filij fortuna, & iniquo Marte fractus; exercitus sui & filij captiui mox hostis imperio trucidati desertor; Syracusas fuga defertur: ac pace cum Pœnis facta, ciuitates, quæ auctore Dimocrate exsulum duce ab eo defecerant,

Archagathus & Heraclides Agathoclis filij.

POENI *Sicilia pulsi.*

PAX *cum pœnis altera.*

A defecerant, aut armis, aut pactione in potestatem redegit. Rebus verò in Sicilia pacatis, contra Bruttiorum feritatem à Lucanis sollicitatus, Italiæ quoque possessionem affectare cœpit: ceterùm Bruttijs ob metum in potestatem coactis; rapinarum licentia vsus, nihil sanctum aut sacrum habuit: quumque plurimis passim Deorum fanis sacrilegio violatis, Ephestiam quoque & Liparam, insulas Vulcano sacras, despoliasset, fœdissimam naufragij cladem perpessus, eam læso Vulcani numini acceptam ferebat. Hinc quò facinus expiaret, viuum sese in flammas præcipitasse, atq; ita crematũ à quibusdam memoriæ proditũ est. Alij post quinctum supra nonagesimum ætatis annum, senio confectum, & ægritudine animi contabescentem, naturæ concessisse affirmant.

Lipara inf.

AGATHOCLES *moritur.*

De huius filij Agathoclis reb. in Sicilia gestis in Eclogis Diodori Siculi è lib. XXI. *Bibl. à Fuluio Vrsino Gr. editus plura leges.*

B Post Agathoclis excessum, quum Sicilia varijs rursum motibus turbaretur, Pœni hoc sibi tempus opportunum ad insulæ totius imperium occupandum rati, magnis vndique copiis Siciliam inuadunt: vrbibusque complurimis, è quibus Agathocle regnante exclusi aut armis eiecti fuerant, magna vi & celeritate vel in potestatem redactis, vel pactionibus in deditionem receptis; tota Iusula, Messana & Syracusis exceptis, potiuntur. Ceterùm quia Syracusani Pœnos totam belli molem in se conuersuros metuebant, placuit Pyrrhum Epirotarum regem, qui id temporis bellum cum Romanis in Italia pro Tarentinis & Samnitibus gerebat, in auxilium vocare, vt auspiciis fortissimi Imperatoris C hostis importunissimi impetũ refrenarent. Adiiciebatur Legationis honori vinculũ quoq; necessitudinis & pietatis; quòd Pyrrhus ad tuẽdam filiorum suorũ Heleni & Alexãdri, quos ex Agathoclis filia† genuerat, possessionem, iusta sumturus arma videretur. Pyrrhus vt erat elati & generosi animi, occasionem sibi qua Sicilia potiri posset oblatã gauisus, præmisso *Cinea*, (quem res plures eloquentiã, quàm armis regem, confecisse prodit antiquitas) vt sibi dum exercitũ cogit, ciuitatum hominumque studia conciliaret, ipse paullò pòst coactis vndique copijs subsequutus, Carthaginiensium audaciam reprimit; maximam ciuitatum partem D recipit; excursiones hostium dispositis vbique præsidijs cohibet; denique Pœnos tota Insula eijcit. *Erycem* vrbem & situ & Pœnorum præsidio munitissimam oppugnare adortus, scalis ad muros admotis, ipse omnium primus mœnia conscendisse, atque obuiis quibusq; præcipitatis, aut loco deturbatis, vrbẽ expugnasse traditur. Mamertinos, qui passim excursionibus insulam populabãtur, multa clade affectos fractosq; depulsis ipsorum præsidijs, reprimit; & Messanæ inclusos obsidet, strenua & fideli vbique maximè in præliis Hieronis opera vsus. A tam prospero rerum successu, quũ Syracusas venisset, Theonis & Sostrati Syracusanorum tunc facilè principum suffragiis, rex Siciliæ salutatus, Heleno filio

PYRRHVS *Epirotarum Rex.*

Plut. in Pyrrho.

† *Lanassa dicta, teste Diod. Siculo in Eclogis lib.* XXII. *cap.* XI.

Helenus & Alexander Pyrrhi regis filij.

Cineas, Pyrrhi legatus disertus.

Diod. Siculus in Excerptis libri XXII. *Bibl. c.* 14. *Plut.*

PYRRHVS *Rex Siciliæ salutatus.*

no filio Siciliæ regnum velut auitū; Alexandro autem Italiæ imperium destinat. Posthæc Pyrrhus in tam læto rerum cursu, vniuersa penè Sicilia in potestatem redacta, subitò à fortuna hactenus propitia destitutus, ab eadem excidit. Legati namque à sociis Italicis missi, nunciebant Romanorum armis amplius resisti non posse; nisi maturè subueniat, sese ad deditionem coactū iri. Anxius itaque tam ambiguo periculo, incertusq; quid ageret, vel quibus primùm subueniret, quippe cum nouo exercitu instabant rursus in Sicilia Pœni; quum animi dubius diu in vtrumque deliberasset, hinc metuēs ne Siculi à rege suo deserti; illinc verò ne Italici ab imperatore suo proditi deficerent; placuit tandem in tanto periculorum æstu, totis viribus cum Pœnis in Sicilia decernere; profligatis Carthaginiensibus victorem exercitum in Italiam transportare. Consertis itaque manibus quum prælio vicisset, dum quam primùm suis in Italia laborantibus subuenturus, magna cum festinatione in Italiam properat, pro victo fugere creditus, deficientibus ab eo passim sociis imperium Siciliæ tam citò amisit, quàm antea facile occuparat.

Post Pyrrhi discessum quū Sicilia tum prioribus factionibus in partes lacerata, tum nouis seditionibus, turbisque domesticis denuo irrequieta; insuper & à Pœnis vrgentibus infestaretur; Hiero Hierocliti, qui genus suum ad Gelonem primū Syracusarum regem referebat, filius, matre tamen ancilla natus, anno ætatis suæ vicesimo Prætor Syracusarū creatur. Huic adolescenti formæ dignitas, corporis firmitudo, animi modestia, in congressu comitas, in negotiis iustitia, fauorem & beneuolentiam omnium ordinum conciliauerant. Præsagiū futuræ olim maiestatis primo ipsius tirocinio aquila, quæ in clypeo, noctua, quæ in hasta consederant, prospera aruspicū interpretatione præbuêre: quòd Aquila manu promtum; noctua verò Mineruæ sacra consilio cautum fore, prædicere videretur. Ita vt vel à prima vsque militia tot donis militaribus à Pyrrho ornato toties aduersus prouocatores etiā certamine singulari victori, nihil prorsus regium deesse quàm regnū videretur. Hiero itaque Prætor creatus statim haud mediocre ingenij consiliique specimen præbuit; quum stipendiarios per seditionem tumultuantes compescuisset. Atque vt ab eisdē, vtpote ad quamuis fortunæ aut spei auram mobilibus, & venalibus, rempublicam purgaret; ceterisque item illorum similibus seditionum materiam & faces exstingueret; stipendiarios contra Mamertinos, gentem tunc quidem ferocissimam, & rapinarum licentia, & armorum promtitudine exercitatam; educit: eosdemque omni vndique præsidio destitutos, veluti pecora hosti trucidandos obiicit. Ceterùm quia Mamertinorum mentio & antea incidit, & frequenter de se loquendi occasionem præbebunt, quod Romanorum armis protecti, Pœnos è tota Sicilia

HIERO *prætor Syracusanus.* *Polybius lib. 1. cap. VIII.*

MAMERTINI.

A ta Sicilia exturbandi, Romanis eandem in prouinciæ formã redigendi, occasionem præbuerint; operæpretium putaui, eorum in hac Insula originem paullò altiùs repetere. *Mamertini* itaque ex Campania oriundi, quum sub Agathocle stipendia in Africa meruissent, ab eodem in Siciliam reportati, à Messanensibus ex Agathoclis commendatione benignè excepti fuerant. ij paullò pòst illecebris blanditiisque fortunatissimæ vrbis illecti, fidem violant; ciues eiiciunt; fortunas eorũ & agros occupant; vrbem præsidiis muniunt. Ceterùm quum excursionibus & latrociniis etiam proxima quæque infestarent & popularentur, quanquam à Pyrrho acriter repressi, affluentibus tamen vndique perditis & facinorosis, B simul & exsulibus, per iniuriam pulsis confirmati, ægrè ampliùs coerceri poterant. *Hiero* liberato à seditiosis exercitu, totis copiis in Mamertinos ea victoria exsultantes conuersus; in agro Mylæo ad Longani fluminis ripam congredi ausos graui prælio, ducibus eorum captis fregit, & insolentiam ipsorum repressit; hinc victor cum incolumi exercitu Syracusas reuersus, omnium simul acclamationibus rex à Syracusanis salutatus est. Mamertini quum aduerso prælio animis concidissent, metuentes ne simile, quale in Campana antea legione, quæ Rhegiũ violata fide occupauerat, Genucio Consule à Romanis supplicium sumtum fuerat, & in se statueretur, alij ad Carthaginiensiũ societatem, nonnulli C ad Romanorum auxilia respiciebant. Interea dum Romanus, qui paullò antè in suam legionem eodem scelere contactam, tam seueram animaduersionem exercuisset, deliberat num Mamertinos fidei violatores armis protegeret, præsidium Carthaginiensiũ à Messanensibus admittitur. Romani metuentes ne Carthaginienses ea opportunitate vsi, totam Siciliam occuparent, quàm præter Messanam & Syracusas iam in potestate haberent, populi iussu Mamertinis opem ferendã decernunt. Ap. Claudius primus omnium cum exercitu in Siciliam missus, anno ab vrbe condita CDLXXIX. atque is quod primus Caudicem, hoc est nauem belli gerendi caussa conscendisset, *Caudicis* cognomẽ inuenit. Mamertini D intellecto Romanorum aduentu præfecto Pœnorum, quem in arcem receperunt, eiecto, Claudium recipiunt. Ea indignitate Pœni irritati, præfectum arcem prodidisse caussati, in crucem agunt; Messanam obsident, Hieronem quoque Syracusarum regem in obsidionis societatem euocant. Ap. Claudius Consul nonnihil hostium multitudine consternatus, primùm pacis conditiones obtulit; eas quum Pœnus reiecisset, seorsim Hieronem ex improuiso inuadit, grauique prœlio fractũ à Messana repulit: ac Syracusas fuga petentem persequutus, eas quoque obsidet. Atque tam parua habuit initia, primum quod cum Pœnis Romani bellum terra marique per annos viginti quattuor gesserunt, quibus varia, &

Marginalia: HIERO II. *Rex Syracusarum.* — *C. Genucius Clepsina Cos. an. post Ro. cond.* CDLXXVII. — *Polybius lib. I. c.* VII. — AP. CLAVDIVS, *caudex cur cognominatus.* — *Seneca lib. de breuitate vitæ, cap.* XIII. — BELLVM PVNICVM *primum.*

Cauſſam belli huius latè narrat Polybius lib. 1. Zonaras lib. 2. Epitome Liuiana lib. 16. L. Florus lib. 2 cap. 2. aliiq́.

ria, & ſæpius alternante fortuna, tempeſtatũ ſæuitia & imperatorũ audacia, magnis hinc inde cladibus vtraque pars conflictata; donec victor tandem Romanus, adempta Carthaginienſibus Sicilia iiſdem pacis leges impoſuit. Hiero poſtquam magna cum prudentia ſecum reputans obſeruaſſet, virtute Romanorum Pyrrhum ab Italia armis propulſatum, ſe cum exercitu profligatum, adhæc Punicas opes vſqueadeo florentes ab eiſdem ad belli Martiſque aleam nec temere, nec ſine viribus laceſſitas; ſuis quoque rebus iam tunc diffidens, pacem æquiſſimis conditionibus cum Romanis ſibi & Syracuſanis per quinquaginta annos ſalutarem & inuiolatam his legibus ſanxit: VT *captiuos Romanos, qui in ipſius aut populi Syracuſani poteſtate eſſent, ſine redemptione liberaret, centum argenti talenta æquis penſionibus penderet: ſocius amicuſque Populi Romani ipſe vnà cum populo Syracuſano eſſet.* Eo fœdere Hiero iuſtè & ſanctè vſus florente Syracuſanorum Republica, rem Romanam aliquoties tum à Pœnis in Sicilia & Italia, tum in Macedonia ab aliis hoſtibus affectã benignè & liberaliter commeatu, opibus, atque armis iuuit, & recreauit. Tandem rebus vndique quaſi ex voto proſperrimè fluentibus conſeneſcens, mortuo Gelone filio orbus, libertatem & Rempublicam Syracuſanis reddere decreuerat: ab ea tamen voluntate, Heracliæ ac Damaratæ filiarum ſuarum precibus exoratus deflexit; & Hieronymum ex Gelone filio nepotem, tunc quidem annos natum quindecim; &, quod imperio adhuc immaturus eſſet, tutoribus commendatum, hæredem ſcripſit; adiecitque teſtamento, vt Populi Romani amicitiam comiter ſemper & ſanctè coleret, eamque conſtanter, vt ipſe hactenus fecerat, ſeruaret. Nec multò pòſt quum annum nonageſimum viuendo ſuperaſſet, ſeptuageſimum regnaſſet, morbo & ætate conſumtus è viuis exceſſit. Syracuſani veluti in orba parentibus ciuitate in omnem luctus formam effuſi, regiũ funus magna cura & pietate celebrauerunt. Poſt hæc Hieronymus fauſta auſpicataque omniũ, vti ominabantur ob Hieronis merita, & in Syracuſanos beneficia acclamatione rex à Syracuſanis ſalutatus, ſtatim (vt erat imbecillis adhuc iudicij adoleſcens) ab Andronodoro & Xoilo tutorũ præcipuis, (vtpote qui Hieronis filias in vxores duxiſſent,) licentia & dominandi cupiditate corruptus, in tyrannum degenerare cœpit, ita vt cũ purpura, diademate, faſtuque regio, ſatellitibus armatis, adhæc in quadrigis albis (vti antea & Dionyſius tyrannide occupata fecerat) in publicũ procederet; attonitis aſpectu rei inſolitæ omnium animis. Hiero namque, vti & filius eius Gelo, per ſeptuaginta annos ſumma comitate & modeſtia, nullis præſidiis ſtipati, priuato aut nullo ſupra ciuilem modum habitu contenti, nihil vltra æqualitatem, & iuſtum imperium affectaſſe videbantur. Ceterùm Hieronymus inſolentior

PAX Hieronis cum pop. Rom.

HIERO rex moritur anno V. C. DXXXVIII.

HIERONYMVS Rex, nepos Hieronis. De his T. Liuius lib. 23. & 24. Iuſtinus lib. 29. Plut. in Fabio & Marcello. Zonaras & alij.

A lentior indies, & in omne facinus pronior, omni probrorum genere contaminatus, contemptiórne breui ciuibus suis, an magis inuisus fuerit incertum est: sequutaque mox omnium animorum alienatione, domesticis etiam insidijs, Theodoro conspirationis totius capite, oppressus fuerat, nisi coniuratio per indicium tempestiuè detecta ac delata fuisset. Sed postquã Hippocrates & Epicides fratres, materno quidem genere Pœni, & Carthagine nati, paterno autem Syracusis oriundi, ad regis gratiam obrepsissent, eundem ad fœdus cum Annibale, qui tunc Italiã bello quatiebat, sanciendum haud magno negotio impulerunt. Verùm Ap. Claudius, qui tunc Siciliæ Prætor erat, de ea Annibalis & Hieronymi B societate certior factus, Hieronymum amicitiæ comiter cum Populo Romano ex Hieronis fœdere & testamento seruandæ per legatos admonuit. Sed Rex in legatos superbè & contumeliosè illudens, acerbo etiam ludibrio percunctatus, *Satin' saluæ res Romanis apud Cannas fuissent?* statim fœdus quod cum Annibale conceperat, cum Senatu Carthaginiensi, in hanc formulam sanxisse proditur; VTI *Romanis per Pœnorum arma Sicilia expulsis, Himera fluuius, Syracusani & Carthaginiensis in Sicilia imperij terminus esset: Pœni classem socijs naualibus, milite, commeatu, & apparatu nauali instructam contra Romanos primo quoque tempore in Siciliam mitterent.* Quibus perscriptis Hippocratem & Epicidem cum duobus armatorum C millibus mittit, vt vrbes, quæ Romanorum præsidijs tenebantur, ad defectionem aut deditionem sollicitarent; ipse cum copijs, quæ ad quindecim millia peditum, & mille equites erant, in Leontinos profectus, à coniuratis & Indigemine regij corporis satellite, dum ab arce in forum degrederetur, viæ angustijs præpeditus, multis vulneribus confoditur. Theodorus è carcere liberatus vnà cum Sosi, qui capita coniurationis fuerant, vt nuncium cædis Andronodorumque imparatum præuerterent, citatis equis Syracusas contendunt. Ceterùm Andronodorus, qui famam facinoris pręceperat, Insulam, arcem, atque horrea publica, ceteraque opportuna vrbis loca præsidijs firmauerat, ipsi obscura nocte per D Hexapylon ingressi, cruentas cæsi regis exuuias, ipsumq; capitis insigne diadema palam omnibus ostentant, transuectiq; per Tychen, populum ad libertatem simul & ad arma vocant; & conuentum in Acradina indicunt. Miscetur vrbs magno statim & incerto tumultu, milites qui horrea præsidijs firmauerant, Theodoro & Sosi per nuncios significant, horrea publica frumentaque omnia in Senatus ac populi potestate esse. Ciues interea inermes spolia Gallorum Illyriorumque, quæ Hieroni à Populo Romano dono missa, in templo Iouis Olympij fixa erant, detrahunt; precati vt Deus propitius sacra præberet arma, pro patria, pro libertate, pro delubris ea induturis. Missis etiam ad Andronodorum

AP. CLAVDIVS prætor Siciliæ.

Fœdus Hieronymi cum Carthaginiensibus.

HIERONYMVS *occiditur.*

legatis, vt Senatui ſeſe populoque Syracuſano, Inſulam cum arce dedat, petunt. Flexit ſe ad ea mandata populi metu Andronodorus, etiamſi à Damarata vxore, regij vti ſanguinis ita & faſtus fœmina reuocatus fuiſſet; & patefactis Inſulæ portis, laudataque Hieronymi cæde, claues arcis & pecuniæ regiæ Populo Syracuſano tradit. Conuerſis itaque ad lætiora, ſpe libertatis omnium animis, Andronodorum, cum Soſipatro & Dinomene, cæteriſque tyranni percuſſoribus, Prætores creant; & iam reſpublica ad quietem & otium inclinata erat, niſi Hippocrates & Epicides eandem turbulentis, ſeditioſiſq; concionibus ad Pœnorum imperium iterum pertrahere conati, tranquillitatem publicam mouiſſent, perditiſque plebem conſilijs ad res nouas animaſſent. Acceſſit ad hoc quòd Damarata irrequieti (vt diximus) & ambitioſi ingenij mulier, Andronodorum maritum prauâ magnaque ſpe impletum, communicatis cum Themiſtio (cui Harmonia Domaratæ neptis nupſerat) conſilijs, ad atrociſſimi facinoris audaciam impuliſſet. Conuenerat autem vt cæſis reliquis Prætoribus, bona eorum publicarentur, Inſulam armis preoccuparent, ſolus Andronodorus rerum potiretur. *Ariſton* Tragœdiarū ſcriptor concepti facinoris conſcius erat: is ſalutem publicam priuata neceſſitudine potiorem habens, indicium ad Prætores defert. Andronodorus itaque & Themiſtius curiam ingreſſi, nihil tale metuentes, pugionibus conſciorum ex improuiſo confodiuntur: coortoque ob eorum cædem tumultu, Soſipater habita iuſſu Senatus ad populū concione, oſtendit ex Ariſtonis indicio Andronodorum & Themiſtium tanquā libertatis publicæ inſidiatores, turpiſſimaque Hieronymi tyranni mancipia, atque ab vxoribus ſcelerati & irrequieti animi mulieribus per faſtum & ambitionem ad Rempublicam occupandam accenſos, Senatui iure cæſos videri. Vixdum dicendi finem fecerat, Soſipater, quum populus tanto ſcelere irritatus, *Damaratam, Harmoniam*, ceteraſque regiæ ſtirpis fœminas omnes internecione delendas decerneret, furorem plebis prætorum mandata ſequuntur, immiſſiſque percuſſoribus, in Damaratam, Harmoniam & Heracleam, & in earum filias, crudeli fædaque laniena ſæuitum eſt, quæ multis vulneribus confectæ, matres filiarum & viciſſim filiæ matrum cruore reſperſæ cùm omnia ſanguine ſuo repleſſent, exanimes tandem corruerunt; atrox illa & ſæua imbecilli ſexus cædes, primùm plebi commiſerationem, mox vulgi mobilitate Prætoribus odium mouit; vſqueadeo vt plebiſcito Hippocratem & Epicidem, egregios hactenus tyrannidis fautores, in Andronodori & Themiſtij interfectorum locum, magno cum Reipublicæ detrimento, Prætores ſurrogarent. Interea M. Claudius Marcellus anno ab vrbe condita D.XXXIX. Conſul III. ad motū Siciliæ compeſcendum cum imperio Proconſulari miſſus,

Damarata Andronodori coniux.

Epicides Siculus.

Harmonia vxor Themiſtij.

M. CLAVDIVS Marcellus in Siciliam Miſſus.

A missus, per legatos vt Syracusani societatem amicitiamque Populo Romano comiter constanterque conseruarent, impetrauit; Hippocrate & Epicide callidis suis versutisque consilijs nequidquã obstantibus. Cumque haud multò pòst Hippocrates Leontinis cum quattuor millibus à Syracusanis in subsidium missus, in præsidium Romanum, quod Ap. Claudius deduxerat, impetum fecisset; questus de ea iniuria Marcellus, Hippocratem vt fœderis violatorem dedi, aut ipsum cum Epicide tanquã pacis publicæ turbatores è Sicilia relegari postulat. Epicides intellectis legatorum postulatis, ad Hippocratem prouolat, collatisque cum eodem consiliis, Leontinos magna fraude & astutia, vt à Syracusanis de-

B ficiant, inducit. Syracusani iis intellectis Marcello respondent, Hippocratem & Epicidem vt transfugas, & qui ad Leontinos defecissent, ampliùs in ipsorum potestate non esse; bellique societatem & octo armatorum millia, vt Leontinos iterum in ipsorum potestatem redigeret, offerunt. Marcellus accepta fide, citato agmine in Leontinos profectus, magno cum militũ ardore, vt sese de violatis socijs vlciscerentur, primo impetu vrbem capit. Hippocrates & Epicides sese in arcem recipiunt, inde noctu Herbesum fuga elapsi, atque à Syracusanis, qui Sosi, & Dionysio ducibus ad Marcellum mittebantur, recepti, efferatam Romanorum in Leontinos capta vrbe crudelitatẽ & cædem promiscuã falsò culpantes

C vniuersum exercitum tumultu ac seditione miscent: fictisque literis & adulterinis, adhæc pudendis commentorum fabulis, à Romanorum fide & amicitia alienant: ita vt spretis ducibus suis, sub Hippocratis & Epicidis imperium transirent. Hippocrates cum seditioso exercitu Syracusas iter conuertit; Marcello vt hosti portæ clauduntur; Epicides & Hippocrates cum seditiosis in Haxapylon recipiuntur; quamtumuis Prætores Deos hominesque obtestarentur, ne patriam, ne libertatem publicam, Tyrannorum satellitibus proderent; sed obsurdescebant ad omnia auersi plebis animi, occupatoque Hexapylo, mox & Acradina, quò Prætores cum plerisq; ciuibus confugerant, ab Hippocrate & Epicide primo im-

SYRACVSAE capta.

D petu capitur: trucidantur Prætores, atque vnà quicunque fuga salutem tegere non poterant. Proximo inde die seruos* ad pileũ vocant; captiuos vinctosq; liberant; inde turbulentis & mobilis ad omnia vulgi suffragijs, Hippocrates & Epicides Prætores creati: ita Syracusæ in antiquam seruitutem & tyrannidem rediguntur. Marcellus autem, postquam vrbem cædibus fædatam, & motibus discordem nunciatũ esset, continuò legatos mittit, qui, si Syracusani Rempublicam saluam cuperent, si oppressi auxilium à Romanis peterent, ciues monerent, vt reditũ expulsis aperirent, seditiosos dederent, Romanorumq; potestati se permitterẽt, alioqui vniuersis malum minarentur. Legatis per Epicidis & Hippocratis

** pro, ad libertatem.*

MARCELLVS Syracusas obsidet.

 factionem

factionem repulſis, Marcellus terra mariq; Syracuſas obſidere, ac bello vndique laceſſere cœpit; terra quidem ab Hexapylo, mari autem ab* Acradina, qua orientem ac meridiem proſpectat; maximo inſtructus apparatu, adhoc incredibili militũ alacritate ac promtitudine adiutus, primo impetu, primaque oppugnatione acerrima vrbem capere poterat, niſi eadem Archimedis ſolertiſſimi Mathematici ingenio & induſtria varijs propugnaculis admirandiſque * machinis protecta fuiſſet: ita vt Marcellus poſtquã omnes conatus ſuos ab Archimede tormentis, miſſilibus catapultiſque frangi videret, victum ſe Archimedis ingenio profeſſus; oppugnationem omitteret, vrbemque quàm potuit arctiſſima obſidione cingeret. Præfectoque caſtris Ap. Claudio, ipſe cum tertia copiarum parte profectus, Elorum ac Herbeſum Punicarum partium vrbes armis, aut per deditionem recepit. Inde Megaram vi captam, vt ceteris terrorem incuteret, à fundamentis proſterni iuſſit. Imilco interim Carthaginienſium imperator, per Hippocratem de obſeſſorum anguſtia certior factus, aut liberandas obſidione Syracuſas, aut Pœnis cum ignominia ab Siciliæ poſſeſſione diſcedendum; cum viginti peditum, tribus equitum millibus, ac duodecim elephantis, omnique apparatu bellico ad Heracleam exſcenſione facta, primùm Agrigentum recipit: hinc alias quoque vrbes ad defectionem ſollicitat. Syracuſani quanquam dura obſidione fatigati, noua tamen propter Pœnorum aduentum ſpe accenſi, Plebiſcito Epicidi curam vrbis mandant: Hippocratem autem cum decem millibus peditum, & quingentis equitibus, primo quoque tempore ſeſe cum Imilcone coniungere iubent. Ceterùm Marcellus inopinatâ celeritate Hippocratem profligat; exercitumque fuga ducis deſertum, cæſis octo peditum millibus, proſternit: mox victoria vſus, latè per Siciliam arma circumtulit; plurimaſque Siculorum vrbes, aut armis, aut pactionibus, ad fidem Romanorum redire coëgit. Hinc ad Syracuſanorum obſidionem redire conſtituit: quod nouam cum Ap. Claudio legionem aduentare, imperiumque ipſi ex S.C. prorogatum nunciaretur. Imilco autem Syracuſanis auxilium laturus, coniunctis cum Hippocrate copijs ad Anapum fluuium cum exercitu conſedit: Bomilcar verò à Carthaginienſium Senatu Syracuſanis in ſubſidium miſſus, cum quinquaginta quinque triremibus portum tenuit. Imilco poſteaquam Syracuſanis ſatis pro neceſſitate conſultũ exiſtimaret, motis inde caſtris Margantiam verſus in quam Romani magnam frumenti & commeatuum vim conuexerant, profectus, eandem interfecto per proditionem Romanorum præſidio occupat. Ea fraude & defectionis impunitate aliorum quoque ciuium varijs in vrbibus animi ſollicitati, præſidio vel expulſo, vel ciuium conſpiratione prodito, ad Pœnos inclinabant.

**al. Achradina vide Polybium lib. VIII. c. 5. 6. 7. & Plutar. in Marcelli vita.*

ARCHIMEDES *Mathematicus.*

** machinationibus, ait Valer. Max. lib. 8. cap. 7. quas machinas ex parte deſcribit Polybius lib. VIII.*

MEGARA *vrbs euerſa.*

A B C D

Ennen-

A Ennenses eadē perfidia contacti L. Pinario pręsidij Romani Præfecto exitium moliebantur; quorū scelerata consilia quum Pinarius tempestiuè deprehendisset, Ennenses præoccupati, & turbelentissimo quoque ex ipsis trucidato, funesto exitu, & Pinarij sæuitia fidem deinceps seruare coacti sunt. Hæc vsqueadeo acerba & seuera Ennensium vltio, Siculos à Romanorum societate ad Punicam amicitiam conuertit. Marcellus interea conuecto vndique ex Leontinorum agro in sua castra frumento, hyeme iam ingruente, iuxta Leontem (distat Leon ab Hexapylo via Leontina V. M. passuū) hyberna cōmunit; & ne frustra ad Syracusas sedendo tempus in ocio tereret, oblata libertate Syracusanorum animos octo-B ginta è ciuibus consciis, ad deditionem sollicitare cœpit; sed indicio per Artalin Syracusanum facto, conscij ab Epicide ad suppliciū rapiuntur. Marcellus quum ea non successisset via, aliam ingreditur. Erat ipsi frequens cum Epicide ad portum Trogilorum prope Geleagram turrim colloquij occasio, dum de Damasippi Spartani à sua classe intercepti redemtione & pactione ageret. Inter colloquendum quidam è Marcelli contubernio, murum iuxta Galeagram sæpius & attentius contemplatus, quàm proximè oculis & coniectura assequi potuit, altitudinem muri metitus, obseruat vel medioeribus scalis nec difficili ascensu superabilem. Id vbi Marcellus intellexit, quanquam occasione rei gerendæ C lætatus, opportunitatem tamen & tempus idoneum captandum censuit; quod locus ille frequenti custodia septus esset: differt itaque negocium in proximū Dianæ festum, quo ciuibus epulis vinoque sepultis, nocte concubia, qua altior somnus ebrios ac curis solutos occupare solet, scalas proferri, ac mille expeditos ex omni numero delectos, summo cum silentio muros transcēdere iubet. Milites imperatoris iussa sequuti, recenti crapula sopitos trucidant: inde ad Hexapylon, quò eos cum maiori agmine Marcellus sequebatur, procurrunt; reuulsoque postico magno impetu contra defensores obnixi, Epipolas præsidiariis metu dilapsis occupant. Quumque ex Epipolis tanquam è fastigio reliquas vndi-D que Syracusanæ vrbis partes Marcellus despiceret, fatalem suisque conuersionibus obnoxium, & vrbium, & rerum humanarum interitum miseratus illacrymasse scribitur: & commiseratione commotus, iis qui Acradinam & Insulā præsidiis tenebāt, iusta pactione oblata ad deditionem sollicitasse. Ceterū quum eam legationem propter transfugas, qui si legati audirentur, sese ad extremū supplicium dedendos verebantur, irritam videret; Eurielum vtcumque Philodemi præfecti artibus illuderetur, summo studio occupat. Ceteras vrbis partes Tycham & Neapolim militibus prædæ donare coactus, ingenua corpora ab omni violentia & iniuria iussit esse libera. Mox Acradinam ternis castris circumsedit, &

SYRACVSARVM *pars capta.*

quo obſeſſos ad deditionem cogeret, frequenti, continuaque munitione cinxit, diu tenuit ea obſidio. Hippocrates & Epicides commeatuum inopia fatigati eruptione vndique facta à Marcello fortiter repulſi ſunt. Sequuta deinde grauis per autumnũ peſtilentia, cũ diuulgatus per contagionem morbus, obſeſſos æquè ac Romanos magna clade afflixiſſet; adhæc Bomilcare, qui Syracuſanis auxilio cũ claſſe miſſus fuerat, à Romanis profligato, pręſidiarij, qui Acradinam & Inſulam propugnabant, ad extremam rerum inopiam & miſeriã prolapſi, legatos ad Marcellum mittunt, qui veniam & conditiones pacis petant. Ceterùm transfugæ iterum ſibi à Marcello metuentes, ſociata cum ſtipendiariis fortunarum neceſſitudine, publicæ tranquillitatis ſpem perturbabant, & quo ſcelere etiam aliquo ſeſe obligarent, promiſcua cæde in obuios quoſq; graſſantes vrbem diripiunt; & ſex præfectos cũ imperio, tres qui Acradinæ; reliquos qui Inſulæ præeſſent, è ſuis conſtituunt. Ex iis qui Acradinæ præerant quidam nomine Mericus genere Hiſpanus, Marcello fidem ſuam pactus, capto tempore Acradinam ſeſe in eius poteſtatẽ traditurum recepit. Quumque haud multò pòſt Merico ab Arethuſa fonte ad oſtium vſque magni portus, vrbis cuſtodia & ſtatio ſorte obtigiſſet, Marcellum certiorem facit, nunc illud adeſſe tempus, quo fidem ſuam liberaret, & Romanos in Inſulam admitteret. Marcellus itaque vt Syracuſanorum animos ab inſidiarum ſuſpicione ad Acradinæ defenſionem auerteret, primo diluculo cum omnibus copiis tanta vndique vi Acradinam aggreditur, vt non eos ſolum qui illam vrbis partem tuebantur in ſe conuerteret; ſed ab Inſula quoque per manipulos & cohortes (quod Marcellus vt eam partem præſidiis nudaret futurũ ſperauerat) ad defenſionem Acradinæ procurrerent. In tanto rerum tumultu Syracuſanis tam animis quàm corporibus, aliò intentis, naues Romanæ armatos ad Arethuſam exponunt, ij in Inſulam à Merico, qui ipſorum agmini ſeſe ſtatim immiſcuerat, excepti, eandem præſidio nudam, mox omnium fuga deſertã armis occupant. Marcellus vt Inſulam à ſuis teneri, nec aliud quam Acradinam, quæ reſiſteret, ſupereſſe ad victoriam cognouit, ne opes regiæ, quæ in Inſula ſeruabantur, fama tamen, quàm re maiores militum præda fierent, receptui cani iuſſit. Verum Syracuſani, qui Acradinã tuebantur, poſtquam omnia Romanorum armis occupata vident, Marcello per legatos ſuam ſuorumque ſalutem, & libertatem pacti, deditionem faciunt. Ad hunc modum Marcellus tota iam vrbe, tertio quam obſideri cœperat anno potitus, Quæſtorem cum præſidio in Inſulam ad regias opes ſumendas & in ærarium deferendas mittit; reliquam vrbem, qua parte adhuc intacta erat, militibus diripiendã conceſſit. Teſtantur ſcriptores tantum Syracuſis captis prædæ fuiſſe, quantum poſt quattuor & ſex-

Inſula Syracuſarum capta.

ACRADINA *capta.*

Ann. Vrbis C.DXLI.

A & sexaginta annos capta Carthagine repertum fuerit; adhæc Marcelli victoris animum nullo grauiore cruciatu, quàm Archimedis casu perculsum fuisse Liuius prodit; hoc enim singulari edicto ante oppugnationem cauerat, ne capta vrbe Archimedes vllo modo violaretur. Hunc † Cicero inter vrbis expugnationem, tanto studio, tantaque cura figuris quibusdam Mathematicis, quas in puluere descripserat, intentum fuisse tradit, vt non prius captam à Marcello patriam intelligeret, quàm irruentem in se militem Romanum, & stricto ferro ceruici incumbentem sentiret. Marcellus sepulturæ eius curam habuit; propinquisque ipsius peruestigatis; nomen, memoriamque Archimedis honori ac præsidio B ipsis fuisse proditum est. Captis Syracusis veluti si in vnius vrbis expugnatione tota Sicilia fuisset debellata, omnium ferè ciuitatum legationes in Romanorum sese potestatem dedentes, ad Marcellum conueniunt. Legatis benignè auditis ciuitates in gratiã recepit, easque libertate donauit. Ceterùm ne Syracusæ olim ad rebellionem respicere possent, vetuit ne ea pars, quæ Insula vocabatur, à quoquam Syracusano habitaretur: tum quòd eius loci situs natura munitus Romanorum vim & impetum frequenter fregisset, suosque ea parte vrbem oppugnantes facili propugnatione Syracusani depulissent; tum quod tutissimus mari Ionio & commodissimus in eam nauibus receptus esset. Interea Hanno C & Epicides Carthaginiensium duces, ac Mutines Numida, qui in Hippocratis demortui locum suffectus fuerat, audita Syracusarum expugnatione, ne si omnia Romanis pro voto succederent, & animi eorum qui Punicæ adhuc factionis erant ad Romanos inclinarent; Copiis vndique coactis Romanorum agros excursione & populatione vexant, agunt feruntque omnia; tandem castra ad Gelã flumen metati subsistunt. Marcellus vt sociorum iniuriam vlcisceretur profectus, quatuor M. P. ab eisdem consedit. Verùm Mutines vir acris ingenij, superato flumine cum Numidarum equitatu, magno impetu in Romanorum aciem inuectus, eandem perturbat, profligat, & in castra repellit. Ceterùm quum trecen- D ti Numidæ exorta seditione, à Mutine deficientes Heracleam versus iter haberent, ipse ad eos aut mitigandos, aut reuocandos profecturus, Hannonem & & Epicidẽ monuit; ne se absente prælio cum Romanis decertarent; sed ij, spreto Mutinis consilio, superatoque Gela flumine, Marcello copiam pugnandi faciunt. Congressi itaque Carthaginienses ac magna clade superati, in proximas quasque vrbes fuga dilabuntur; Cæsa Pœnorũ quinque millia, capta septem, & octo Elephantes: cum quibus Marcellus victor Syracusas regressus est. Engiates nihil ea Pœnorũ clade exterriti, Niciam è ciuibus præcipuum, qui Romanorum amicitiam potiùs præoccupandam, quàm vim experiendam salubriter consulebat,

T. Liuius lib. XXV. ab V. C. Plut. in Marcello Val. Max. lib. 8. cap. 7. P. Orosius lib. 4. c. 17.

† Lib. V. de finibus & VI. Verrin. Sepulcrum eius à se repertum gloriatur M. Tullius lib. V. Tuscul.

SICILIA *in potestatem pop. Ro. acceptis.*

bat, vnà cum vxore expellunt. Marcellus ea contumelia & Engiatium pertinacia irritatus, Engium magno impetu capit, ciuibus catenas inici & eos ad supplicium rapi iussit. Verùm Nicias patriam suam miseratus, Engiatibus veniam lacrymis & precibus à Marcello impetrat. Confecto iam in Sicilia bello, Marcellus exitu æstatis è Sicilia decessurus, præter mœnia & tecta Syracusarum exhausta, & lacera deorum delubra ipsis Deorum signis, ornamentisque suis despoliata nihil Syracusanis reliquit. Quumque ad vrbem venisset, à C. Calpurnio Prætore Senatus ei ad Bellonæ ædem datus est: vbi primùm de rebus à se gestis disseruisset, questus leniter non tam suam quàm militum vicem, quòd Prouincia confecta exercitũ sibi deportare non licuisset, postulauit, vt triumphans vrbem intrare liceret; triumphum tamen non impetrauit, sed vt ouans cum imperio introiret. Pridie igitur quàm vrbem ingrederetur, triumphauit in monte Albano; inde de Syracusanis ouans multam præ se prædam in vrbem intulit. Perlata sunt in pompa cum simulacro captarum Syracusarum, catapultæ, balistæ, & reliqua belli instrumenta, præterea diuturnæ pacis regiæque opulentiæ ornamenta, aurea argenteaque vasa fabrefacta, vestis omnifariaq; suppellex preciosa; tum plurima nobilium artificum signa, & quædam perantiqua, quibus inter primas Græciæ vrbes Syracusæ floruerãt: Punicæ quoque victoriæ insignia, octo elephantes ducti. Post Marcelli è Sicilia discessum classis Punica appellens octo millia peditum, tria Numidarum equitum exposuit, ad eos Murgantini statim desciuerunt; Murgantinorum defectioné Hybla & Magella atque alia aliquot oppida ignobiliora insequuntur. Numidæ Mutine duce per totam Siciliam discurrentes, sociorum Po. Ro. agros ferro & flammis vastabant. Exercitus interea Romanus indignatus, tum quòd vnà cum Imperatore è prouincia deuecti non essent, tum quòd in oppidis hibernare vetarentur, segni fungebantur militia; nec eis tam animus quàm auctor ad seditionem deerat. Ceterùm M. Cornelius Prætor, sedatis nunc castigando, nunc consolando militum animis, ciuitates quæ defecerant, in deditionem redegit: ex his Murgantiam cum agro circumiecto, Merico & Hispanis, qui ad Marcellum defecerant, ex S.C. attribuit. Marcellus inde Consul quartum cum M. Valerio Læuino creatus, quum Idibus Martijs senatum haberet, professus est se nihil absente collega, neque de Republica, neque de Prouincijs acturum: Scire se frequentes Syracusanos prope vrbem in villis obtrectatorum suorum esse: quibus tantum abesse vt per se non liceat, palam Romæ crimina ab inimicis suis edita ac conficta vulgare, vt ni simularent, inuitos se absente collega de Consule dicturos, ipse eis extemplò senatum daturus fuerit. ceterùm vbi collega venisset, non passurum quidquam priùs agi quàm Syra-

MARCELLVS *ouans de Syracusis.*

Anno V.C. DXLIII.

A B C D

A Syracuſani in Senatũ introducantur. Venit itaque paullò pòſt circumfuſus Syracuſanorum multitudine Læuinus. Patres antequam legati audirentur, decernunt, vt alteri Conſulum bellum cum Annibale prouincia eſſet; alter claſſem Siciliamque obtineret. Conſulibus prouincias ſortitis, Sicilia & claſſis Marcello; Italia cum bello aduerſus Annibalem Læuino obuenit; quæ ſors, velut iterum captis Syracuſis, ita legatos exanimauit, vt ſordidati circumeuntes magna comploratione fletuque affirmarent, ſe non modò patriam quiſque ſuam, ſed totam Siciliam relicturos, ſi eò iterum cùm imperio Marcellus rediiſſet. Marcellus verò vt liberam Syracuſanis in Senatu de ſe querelam permitteret, prouinciã cum Læuino

B collega permutauit. Poſtquam autem Legati, multa cùm ad inuidiam Cõſulis, tum ad miſerationem Syracuſanorũ dixiſſent, Senatus decreuit, quæ Marcellus in Sicilia tam bellum gerens, quàm poſtea victor egiſſet, ea rata habenda eſſe; in reliquum rem Syracuſanam Senatui curæ fore, mandaturoſq; Conſuli Læuino, quoad ſine Reipublicæ detrimento fieri poſſet, fortunis Syracuſanorũ conſuleret. Legati recitato S.C. ad genua Marcelli Conſulis prouoluti obſecrabant; vt quæ ipſi deplorandæ ac leuandæ miſeriæ cauſſa dixiſſent, eis condonaret, vtque ſe & vrbem Syracuſas in fidem ac clientelã acciperet. Conſul Syracuſanos clementer appellatos, non ſolùm venia donauit, ſed & bono animo deinceps eſſe iuſſos

C dimiſit. Ab eo tempore Syracuſani à Marcellorum gente in clientelam accepti, comiterq; & benignè ſemper habiti, & in omnibus ſummo ſtudio adiuti; *Marcellea* diem feſtum in honorem patronorum inſtituerunt. Læuinus autem Conſul magna iam anni parte circumita, poſtquam veteribus nouiſque ſocijs exſpectatus in Siciliam veniſſet, quod primum ac potiſſimum omnium iudicabat, belli reliquias ſuſtulit; Pœniſque prorſus ex Inſula eiectis, debellauit. Inde rem Syracuſanam adhuc inconditam, noua pace compoſuit; regnumque Syracuſanum, quod antea Hieronis fuerat, in prouinciæ formã redegit, ſtatuitque vt conuentus totius Italiæ Syracuſis, & Quæſtor vnus quotannis eſſet; adhæc vt ea quæ Hieronis

Marcelli Siciliæ patroni. Marcellea feſti dies. Liuius, Plut. & Val. Max. lib. 4. c. 5. ſtatuæ item tota Sicilia Marcello poſitæ. Cic. in Verr. ſæpius.

D regia hactenus fuerat, Prætoria in poſterũ domus foret: vtque vnus Prætor ambas prouincias, veterem, quæ Carthaginienſium, & nouam Syracuſas, quotannis ſortiretur. Prouinciaq; conſtituta, ex decem legatorum ſententia, quum Siciliam æquè paci opportunũ quàm bellis fidiſſimum firmiſſimumque annonæ ſubſidiũ iudicaretur; placuit omni cura Siculos tueri, & retinere: vt eodem iure eſſent, quo antea fuiſſent; eadem conditione Po. Ro. parerent, qua ſuis paruiſſent, præterea vt omnis ager Siciliæ ciuitatũ decumanus eſſet; in decumis vendundis nec tempus, nec locum commutarent: ſed vt eodem anni tempore, eodẽ loco, quo priùs, denique vt lege Hieronica venderent. Floruit aliquamdiu ſub his legibus res Syracuſana,

SYRACVSAE *in formam prouinciæ redacta.*

racuſana, interim tamen Verris Prætoris furtis & rapinis per triennium ferè vexata, ſicuti & à Pergamenione archipirata, qui profligata claſſe Romana portũ Syracuſarum occupauerat, ad tempus afflicta. Ceterùm Pergamenione à Prætore Metello terra marique profligato, iterum recreata eſt, donec Siculo tandem bello inter Sex. Pompeium & Cæſarem Octauianũ, anno ab vrbe condita DCCXVI. deformaretur. Cæſar tamen victo fugatoque Pompeio, eam vrbis partem, quę *Inſula* vocabatur, miſſis eò colonis inſtaurari & frequẽtari iuſſit, ceteras vrbis partes vt laxiores & vaſtiores ob colonorum infrequentiam neglexit. Obſeruo apud idoneos auctores Polidem Argiuum Syracuſiorum regem fuiſſe; ceterùm quo tempore regnauerit non produnt, neque nos veriſimilem coniecturam adferre potuimus, addunt ab eo vitem *Neam*, quæ & *Biblyna* vocabatur, ex Italia Syracuſas tranſlatam, vinumque quod ex eadem exprimebatur, fuiſſe laudatiſſimum, Poliumque à Polide vocatum, atque idem Byblinum fuiſſe dictum. Nomen vrbi fuiſſe factũ *Syracuſis*, quòd ſponte ſua ad eandem eo loci condendam protracti fuerint; id enim Gręcum vocabulum ſonat, alijs à *Syraca* lacu, qui apud eam vrbem eſſet *Syracuſis* nomen inditum magis veriſimile videtur. Eiuſdem vrbis tantas fuiſſe opes traditur, vt Prouerbio per comparationem, de opulentis diceretur, *ne decimam quidem Syracuſanorum* poſſidere: nec minùs voluptatum ac deliciarum nomine olim celebrata eſt. Syracuſarum longitudinẽ, ſiue ab Inſulis fortunatis, diſtantiam produnt XXXIX S. temporum; latitudine verò, ſiue ab æquatore, ſpatio XXXVII. temporum, & quadrantis abeſſe.

Strabo lib. VI. Geogr.

POLIS *rex.*

SYRACVSAE *unde dicta. Σύρεσθαι trahor. Strabo lib. VI. Geogr. Stepha. in Συρακοῦσαι & Suidas. Aliter paulò in Vatic. Prouerbijs Gręcis à nobis editis Cent. IV. Ad. 20. Adagium quoque eſt Syracuſana, & Sicula menſa, Luciano, Athinæo, ac Platone & Ariſtoph. Vide Zenobium Cent. V. Adag. 94.*

A B C D

ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ.

LEONTINVM *Chalcidenſium Colonia.*

LEONTINI vrbis originem, vt omnium totius Siciliæ antiquiſſimæ, auctores à Læſtrigonibus vſque repetunt: ijſdemque vel ætate, vel armis vicinorum conſumtis, vrbem à Siculis cultam & deinceps frequentatã ſcribunt. Herculem quoque quum deuicto Eryce per Leontinorum agrum iter faceret, à Siculis tunc eam incolentibus comiter & benignè exceptum, atque hoſpitaliter cultum, atque hinc diſcedentem ipſis ſui monumenta & inſignia reliquiſſe tradunt. Ceterùm quinto, poſtquam Syracuſæ à Corinthijs conditæ ſunt, anno, ſiue vt alij ſeptimo, Chalcidenſes è Naxo, quam Græcarum in Sicilia vrbium primam paludoſo & cœnoſo in agro condiderant, ob aëris inclementiam ſedes mutare coacti, duce Theocle expulſis Siculis Leontinum occuparunt. Naxij aram templumque Apollini Archagetæ in Naxo condi-

LEONTINI *origo.*

NAXO *vrbs Siciliæ Steph.*

A condiderant: ad eam aram qui è Sicilia soluebant sacris operabantur, vt prosperum cursum haberent: de euentibus quoque deus Archagetes per sortes & oracula consulebatur. Eundem Apollinem etiam apud se in honore fuisse, Leontini numismatum suorum monumentis posteritati testatum reliquêre: per eiusdem scilicet numinis cultum originem suam à Naxijs esse, & proinde se à Chalcidensibus ortos professi. Ceterùm postquam Naxij Leontinos in potestatẽ redegissent, Siculosque eiectos in mediterranea propulsassent, vrbem muro & mœnibus cinxerunt: arcemque triangularem; quæ tria Siciliæ promontoria suis angulis respiciebat, condiderunt, pomeriumque vrbis ampliarunt. Quumq; affluen-

APOLLO Archageta in nummis Leontin.

LEONTINVM instauratum.

B te indies incolarum frequentia ciuitas in nimiam multitudinem breui coaluisset, vt sese à superflua ciuium copia exonerarent, originis suæ memores, quòd è Chalcide Eubœæ insulæ metropoli oriundi essent, Eubœam ad latus Siciliæ austro obuersum condiderunt. Vrbs autẽ Leontinum ambitu suo tres colles totidemque valles complectebatur; verùm non satis salubri aëris temperie, paludibus cincta erat: hinc cænoso limo & æstuoso cælo, humidis crassioribusque exhalationibus, capita incolarum grauedine, pectora, tussi & tabe vexabat. Huc quidam pertinere arbitrati sunt, lacertæ animalculi amphibij effigiem, quæ in Leontinorum nummis spectatur. Eam tamen aëris infelicitatem facilè compensa-

EVBOEA Leontinorũ Colonia.

LEONTINI situs.

Nummi LEONTINI.

C bat agri fertilitas; omniumque prouentuum, segetum præcipuè & leguminum centuplicata semente vbertas: quodipsum quoque in nummis Leontinorum per grana capitibus Leonum circumscalpta expressum videri potest. Pabuli certè lætioris tam fæcundus ager fuisse creditur, vt pecora, ne aruina suffocarentur, à pastu arcenda essent. Hanc ob fertilitatem Leontini rei frumentariæ principes ab idoneis auctoribus appellati sunt: proditumque memoriæ Cererem Leontinos primùm arare ac terram colere edocuisse, atque à Tellure extorsisse vt triticũ, quod sponte proueniebat, centesimo ibidem grano luxuriaret. Vrbi altus imminebat collis, qui *Hieropolis* vocabatur. porta verò præcipua à scriptoribus

Agri LEONTINI fertilitas.

Hieropolis.

D *Ieracea* celebratur. Lycum etiam fontem in eiusdem agro vsqueadeo pestilentem fuisse proditum est, vt ex eodem bibentes subitò, (sunt qui tertio die affirment) enecarentur. Lacu etiam qui viginti millia passuum ambitu complectebatur, piscoso quidem ceterùm exhalationibus graui, à Septemtrione præcingebatur. Hic ferè fuit vrbis situs, hæc agri conditio. Floruit autem Leontinorum Respublica sub Oligarchia siue paucorum potestate; donec ad tyrannos (quod veteribus ferè in Sicilia ciuitatibus vsuvenit) translata & à Panætio primùm occupata, inde AEnesidemi dominatione fessa, seditionibus demum & armis ciuilibus agitaretur. Ceterùm Leontini à Phalaride Agrigentinorum Ty-

LYCVS fons noxius.

Reipublicæ Leontinorũ status.

ranno bello victi, arma deponere coacti sunt: exarmatos, ne deinceps res nouas molirentur, conuiuijs, comissationibus, vinoq; eneruauit. Bacchi autem studiosos fuisse, ipsorum nummi testantur; quibus Bacchum χισσοκόμην siue *hedericomam*; ipsamque Bacchi coronam hederaceam exprimunt. Quumque à Syracusanorum potentia terra marique opprimerentur, Atheniensiũ vt cognatorum & gentilium (Chalcidenses namque Athenarum coloni, ad quos Leontini genus suum, vt diximus, referebant) opem & auxilia per Gorgiam, ciuium suorum præcipuum eundemque oratorem nobilissimũ, implorarunt. Is facundia & dicendi peritia adiutus apud populares Atheniensium, fœdus & societatem auxiliumque suis impetrauit. Nec priùs huic bello finis impositus, quàm Siculi mutuis Atheniensium & Syracusanarum partium cladibus fessi; ipsique Leontini Atheniensium armis nequidquam protecti, Hermocratis Syracusani oratione, qua Pacis commoda, belli detrimenta, & clades cladibus accumulatas ostendebat, persuasi, pacem ijs legibus cum Syracusanis paciscuntur; vt Leontinis ciuitate donatis, ipsum Leontinum municipium Syracusanum esset. Ceterùm quũ Leontini temporis progressu affluente vndique multitudine, plures, quàm conuenerat, in ciuitatem suam adscripsissent, & plebs agros viritim distribuendos armis & tumultibus contenderet; optimates vti eum motum sedarent, Syracusanos in auxilium vocant, & plebem vrbe atque agris eijciunt: Qua incertis passim sedibus vagante; optimates Syracusanorũ sese clientes professi, domibus solo æquatis & desertis, Syracusas veluti ciues habitatum concessêre. Atqui huius facti breui ipsos pœnituit: relictaque Syracusarum vrbe, locum quendam Leontinæ vrbis, Phocea dictum, capiunt: deinde Bricinniam arcem agri Leontini munitissimam occupant: quumque plurimi è plebe extorres sese adiunxissent, facilè se tutabantur, & vim armaque illata propulsabant. Athenienses interea, qui nondum Siciliæ in potestatem redigendæ cogitationem ac spem deposuerant, hac opportunitate vsuri, Phæacem legatum cum aliquot nauibus mittunt, qui Leontinos oblatis auxiliis ad arma contra Syracusanos sumenda excitaret. sed ea Legatio frustra fuit, Leontinis pacem se cum Syracusanis constanter seruare velle respondentibus. Coaluit itaque ipsorum iterum in otio respublica: donec sub Dionysij Tyrannide Syracusanorum optimates seruitutis impatientes, ad Icetam, qui Syracusis oriundus Leontinos paullò antè dominatione sua occupauerat, dilapsi, eidem persuaderent, vt pro libertate patriæ vnà cum ipsis arma contra Tyrannum caperet. Icetas, vt erat dominandi cupidus; Syracusarum quoque dominationem eiecto Dionysio se inuasurum confidens, quò cupiditati suæ subsidium aliquod arcanum quæreret, clam societatem cum Pœnis coit; vt commu-

Bacchus hedera coronatus in nummis.

BELLVM *cum Syracusanis.*

GORGIAS *Leontinus orator.*

PAX *cum Syracusanis.*

Phocea Bricinnias arx.

ICETAS *Leontinorũ tyrannus. Plutarchus & Corn. Nepos, seu Probus, in Timoleonte. Diodorus Sicul. lib.* XVI.

A B C D

A communibus opibus & copijs Tyrannũ expellerent: subsidia verò quæ à Corinthiis duce Timoleonte Syracusanis decreta erant; vt non necessaria (vtpote Syracusanis iam à suis vti videri volebat, in libertatem assertis) ne mitterentur per litteras petiit. Mox opportunitate oblata vsurus Syracusas obsidet: verùm à commeatu destitutus, obsidionẽ soluere coactus est. Dionysiani Icetæ agmen dum progreditur à tergo lacessere & insultare; ipse verò conuersis ordinibus Dionysianos profligare, & fugientium vestigia vrgere: victoriaq; potitus, Acradina, Neapoli & Tyche tribus Syracusarũ partibus prospero successu occupatis, Dionysium in arcem fugatum terra marique obsidere aggreditur. Ceterùm Timoleon haud multò pòst cum auxiliis superueniens, Icetam ex vrbe eiecit; B ipsum verò Dionysium in exsilium ire coëgit. Icetes fatũ Timoleontis, quod Tyrannis exitiosum videbat, veritus, fuga Leontinum petijt, & vrbis sese mœnibus inclusit. Timoleon autem huius quoque dominationem frangere cupiens, iusto cum exercitu in Leontinos mouet: ceterùm quòd ea vrbs valido & copioso præsidio instructa, mœnibus insuper ac propugnaculis munitissimis defenderetur, obsidionem soluere coactus, vt totis se viribus contra Pœnos, qui iam Siciliam populabundi inuaserant, conuerteret, pacem cum Iceta facit. Mox simulatque Pœnorum copias vnà cum ipsis ducibus ad * Crinisium amnem strauisset, Icetes & Mamercus Catanensium tyrannus, violato, quod cum Timoleonte inierant, fœdere, sibi rebusque suis à Timoleonte metuentes, à Carthaginiensibus, vti nouum in Siciliam exercitum mitterent, oblata societate obtinuerunt. Eam vlturus perfidiam Timoleon, in Icetam iam tunc in Calabria igne ferroque grassantem mouit; prælioque congredi ausum ad Damyram flumen superat; fuga elapsum & Leontinum repetentem persequitur; vrbeque expugnata, viuum vnà cùm Eupolemo filio captum ex populi iudicio capitis supplicio afficit; cadauer tamen sepulturæ permittit. Vxorem verò ac filias Icetæ (eò quòd ipse Areten Dionis vxorem sororemque eius Aristomachen, ac filium infantẽ viuos in mare D demerserat) Syracusanorum iudicio & potestati, vt in easdẽ simile acerbitatis exemplum statueretur, subiecit: atque eo ferè modo Leontini quoque Timoleontis opera à Tyrannide liberati. Ceterùm variis deinde cladibus & grauissimis iniuriis ab Agathocle vexati fuère. Is enim vnà cum Murgantinis, apud quos exsulabat, vrbem ex improuiso adortus eam diripuit; quo dolore Leontini irritati paullò pòst ab eodem aduersis casibus fracto ad Amilcarem Pœnorum ducem defecerunt: missis interim & Xenodico Agrigentinorũ duci auxiliis, quibus adiutus eorũ, qui sub Agathocle magna cũ licentia meruerant, rapiendi prædandique libidinẽ coerceret. Agathocle defuncto, & ipsi à Pœnis lacessiti, vnà cum

Timoleon Corinthius Dux.

BELLVM contra Dionysium Syracusanum.

** Crimesum fl. vel Crimessum, vocat Diod. lib. XIX. Biblioth. κρίμισσος Straboni, Suidæ & Steph.*

Plutar. in Timoleonte: & supra pag. 41.

Leontini à tyrannide liberati.

Syracuſanis ad Pyrrhi Epirotarum regis fidem & ſocietatẽ tranſierunt: Pyrrho autem infectis rebus è Sicilia ad ſociorum defenſionem contra Romanos in Italiam reuerſo, fœdus cum Syracuſanis & amicitiam ſanxerunt: Mox bello Punico primo (quod Romanos & Pœnos variis cladibus per annos viginti quattuor exercuerat) poſtquã Pœni pacem cum Po.Ro.feciſſent, hoc quoque legibus pacis adſcriptũ fuit; ne Pœni poſthac Hieroni regi ſocio Po. Ro. aut ſociis eius, inter quos Leontini cenſebantur, bellum, iniuriam aut vim inferrent. Felicia itaque Leontinorum reſpublica ſub Hieronis auſpiciis ad proſperitatem incrementa acceperat, donec Hieronymus Gelonis filius Syracuſanorum Rex, qui neglectis Romanis ac prauis adulatorum conſiliis corruptus rem Syracuſanam ad Pœnos transferre ſtudebat, in Leontinos cum quindecim peditum millibus & mille equitibus profectus, dum in arcem contenderet, à coniuratis oppreſſus confoderetur. A cuius cæde quũ tam apud Leontinos quàm Syracuſanos tumultuaretur, Marcellus Conſul, vt eum motum opprimeret, dum per Leontinorũ agros Syracuſas petit, Leontini præſidium à Syracuſanis petierunt. Syracuſani itaque, non tam in Leontinorum ſubſidium, quàm vt vrbem ſuam à factioſa & irrequieta militum turba exonerarent, Hippocratem cum quatuor transfugarum, totidemq; mercenariorum millibus Leontinis misêre, quæ res primùm grata Leontinis inde niſi Marcelli iuſtitia ſaluti fuiſſet, ipſis exitioſa fuiſſet. Hippocrates enim nouarum rerum cupidus, quum primùm Leontinum ingreſſus eſſet, finibus eorum qui cum Po. Ro fœdus aut amicitiam coierant per excurſiones vaſtatis, præſidium inſuper ad agros ſociorum tuendos à Romanis impoſitum trucidat. Hinc Marcellus per Legatos cum Syracuſanis egit, vt Hippocratẽ amicitiæ Romanæ violatorem & pacis turbatorem Sicilia abire iuberent. Hippocrates interea Leontinos vanis promiſſis implet, atque ad defectionem impellit: Marcello verò reſponſum à Syracuſanis per Legatos; quia neque Leontini neque Hippocrates amplius in ipſorum poteſtate eſſent, ipſe de iiſdem ſtatueret: atque armis eos ad imperium cogeret: ſeſe & militem & reliquas copias in eam conditionem offerre, vt poſtquam Leontini armis ad imperata redacti eſſent, Syracuſanorum vti antea fuerant, clientes eſſent. Placuit Marcello conditio, euocatoque collega Ap. Claudio Leontinum obſidione cingit: inde vrbem ſumma vi à duabus ſimul partibus adortus, eandem magno militum ardore vſus, vti commilitonum iniuriam & cædem vlciſcerentur, primo impetu capit. Ceterùm in capta vrbe graſſari vetuit, nec quenquam ciuium violari permiſit: transfugas tamen, ſi quos nanciſci potuit, virgis cæſos, in crucem egit: eiectoque Hippocrate præſidium Romanum Leontinis impoſuit. Inde Syracuſis intra triennium

Leontinum à Marcello captum.

A triennium expugnatis, quum regnum Hieronis à Læuino Consule ex decem Legatorum sententia & consilio in prouinciæ formam redigeretur; ipsi quoque Leontini, vt nihil vnquam bene de Po. Ro. meriti vectigales facti; agerque ipsorum in præcipuum certissimumque plebi Romanæ annonæ subsidium decumanus iudicatus est. Vrbis verò nomen nonnulli à populi frequentia deducunt: id enim paulisper deflexum ἐκ τοῦ λέως καὶ τείνειν & conflatum vocabulū sonare videtur. Ipsa tamen Leontinorum numismata, in quibus plerumque tum leones, tum leonum rictus videre est, (incertum qua de causa) illud ab Herculis, de quibus diximus, insignibus repetamus, & genuina Græcanicæ deflexionis ratio à leone vocabuli originem traxisse testantur. B Quod ad Leontij vrbis in superficie totius terræ globosa situm pertinet, is XXXIX. temporibus ab insulis fortunatis; XXXVII S. ab æquinoctiali difinitus est.

ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ.

CATANA *Calcidensium è Naxo Colonia.*

CATANA, Chalcidensium è Naxo profectorum vrbs Leontinorum agris vicina erat; quæ ea qua Euronotum respiciebat plaga mari Ionio obuersa, ceteris verò ad radices AEtnæ montis, C cui subiecta erat, extenditur. Calcidensium namq; pars altera nono postquā Naxum condiderant anno, sedes suas, quòd paludum ac fluminum ex AEtna erumpentium eluuionibus, aër grauis & pestilens moueretur deserere coacta, hunc sibi locum eodem ferè tempore quo reliqua pars in Leontinos (vt meminimus) profecta erat, delegerunt; coloniamq; duce Euagrio deduxerunt. Variant tamen auctores; sunt enim qui Catano duce deductam, & ab hoc vrbem *Catanam* dictā malint; alij verò Theoclem ducem & auctorem Coloniæ produnt. Hiero senior, Syracusanorum tyrannus, Catana vrbe expugnata, expulsisque ciuibus, colonorum decem millia partim ex megarensibus & Gelensibus partim D ex Syracusanis, conscripta, distributo viritim agro ad hanc vrbem incolendam deduxerat; Doricisque & Laconicis legibus & institutis exornauerat: & vt veluti nouæ vrbis conditor haberetur, abrogato *Catanæ* nomine, *AEtnam* eam deinceps appellari voluit: idque tanto studio, vt se quoque ciuem *AEtnæum* dici & salutari, imo & in Olympicis victor non Syracusanum se aut Gelensem (quanquam ex Gela oriundus esset) ceterùm noua ambitione *AEtnæum* etiam per præconem pronunciari iusserit. Qumque idem Hiero originem suam à Lindiis Rhodi populis repeteret, ipsiq; Rhodo caput solis radiis cinctum pro insigni fuerit, verosimile est hinc & Catanensium nummos parte aduersa solis

CATANAE orig.

AETNA vrbs.

caput

caput, auersa autem Hieronis victoriam (ter enim vicit, semel quadrigis, bis celete) exprimere. Catanensibus Hiero Chromium, quem ob singularem modestiam, probitatem ac fortitudinem diligebat, præfecerat; qui & ipse in Pythiis victor, vt patria *AEtnæus* proclamatus est, Catanenses autem, quos Hiero patrijs sedibus expulerat; in Leontinorum Rempublicam adscripsit. Fato deinde in hac vrbe functus, funere non minori à ciuibus elatus est, atque si vrbis ipsius conditor fuisset. Morte eius evulgata, Catanenses, quos in Leontinorum ciuitatem transscripserat, patriæ amissæ desiderio æstuantes, arma sumunt, nouos colonos eiiciunt; tyranni tumulum euertunt, pristinumque vrbi suæ Catanæ nomen restituunt. Coloni Catana expulsi, incertis aliquamdiu sedibus vagati, *Inuessam* tandem ad AEtnæ montis radicem duodecim à Catana M.P. condiderunt, AEtnamque & hanc veluti Hieronem eius conditorem asserentes, appellarunt. Ipsius verò Catanæ vrbis situs ita sese habebat, vt *Amenas* fluuius pleno in eam alueo illaberetur, qui ex radicibus AEtnæ montis, occulto tamen, nec hactenus satis peruestigato fonte profluit. Hic amnis obturatis fontium venis, totus aliquando per aliquot annos euanescit: rursusque subitò nonnunquam & alterno postquam se condiderat anno, æstu erumpens, ex crasso ac graui aëre pestilitatem vrbi aspirat: aut agrorum plana inducta sterilitate inundat. Ager namq; Catanensis amplissimam habebat planiciem, eamq; frumenti feracissimam, quæ si quando Amenæ exundationibus stagnaret, totæ propemodum Siciliæ famem minabatur. Colles verò agri Catanensis igneo ex AEtna profluuio, & cinere, quem subinde euomit, respersi, vini & segetum prouentu veluti lætamine stercorati, luxuriabant. Via autem Leontina octo M.P. à Catana, *Terias* fluuius in mare sese exonerat, pisciumq; copia & salubritate commendatur. Vltra Teriam quatuor M.P. Symaethus amnis in agro Leontino celebris est, ad eius nãque fontes, vt Poëtæ produnt, Iupiter Thaliam nympham compressit: quæ ex eodem gemellos peperit *Palicos* dictos: quorum numina Siculi regiæ religiosè colebant, ac per oracula consulebant. Refertur res mira auditu, & vix fidem apud posteritatem inuentura, nisi auctoritate Aristotelis confirmata esset: quod si quando lis aliqua sacramento dirimenda esset, is qui ad concepta verba iuraturus erat, eadem verba in tabulis à se conscripta & obsignata, in fontem Palicis sacrum immittebat; quæ si iustum foret quod iuraturus esset, fluitabant; sin dolus subesset statim mergebantur, atq; is qui peieraturus erat flammis, quæ è fonte prorumpebant, correptus, in cinerem soluebatur. alij hanc historiam paullò aliter, sed ferè ad similem euentum prodiderunt. Ab ostio Symæthi fluminis oram littoralem quæ ad Leontinos vsque pertinebat, *Xuthiam* olim à Xutho

CHROMIVS *Catanaorum præfectus.*

INVESSA

AMENAS FL.

TERIAS FL.

SYMAETHVS FL.

PALICI *dij.*

XVTHIA *regio.*

A à Xutho AEoli filio, qui huic regioni dominabatur, dictã fuiſſe obſeruo. *Catanam* verò ad ea litora, quibus Naxus petebatur, portum aliquando habuiſſe inſignem. Sed poſtea AEtnæ profluuio cineribus, pumicibus, vaſtiſſimiſque ſaxis obſtructum à ſcriptoribus proditum memoriæ eſt. Tria in vrbe *Theatra* fuêre; fuit & *Sacrarium Cereris*, in quo Deæ ſignum perantiquum in intimis penetralibus erat: ad quod viris aditus non patebat; ſacraque per mulieres ac virgines conficiebantur. Adhæc *Gymnaſium* honeſtiſſimarum ac liberalium artium & diſciplinarum; quod Marcellus Syracuſis captis erexerat. *Thermæ* quoque in eadem erant columnis & epiſtylijs marmoreis ornatiſſimæ. Horologij vſum, primo B bello Punico M. Valerium Meſſallam ex Catana Romam induxiſſe proditum eſt. Catanæos antiquitas ab equeſtri militia commendat; item & ab eruditione, ab opibus, & omnium rerum copia. Summus apud eos magiſtratus fuit, quem *Proagorum* vocabant. Celebrantur & duo fratres germani Catanenſes ob inſignem in parentes pietatem *Anapias* & *Amphinomus*. nam quũ AEtna flammis longè lateque graſſaretur; alter patrem, iſte matrẽ, quos ſenium retardabat, humeris exceptos per medios ignes, cedentibus etiã tam pio facto flammis extulerunt, grata ad poſteritatem ea officij memoria fuit: loca namque piorum campũ vocarunt: & fratribus defunctis ſolennes ludos, quos magna pompa maximoque totius C Siciliæ conuentu quotannis deinceps celebrarent, dedicauerunt. Ceterùm Catanæi quamuis ſocietatem contra Athenienſes cum Syracuſanis coijſſent: quorundam tamen calliditate perſuaſi, *Alcibiadem*, *Niciam* & *Lamachum* Græcorum duces excluſo exercitu in vrbem admiſerant: quumque Alcibiades pro concione omnium oculos & animos in ſe conuertiſſet, milites perfractis proſtratiſque per vim portis in vrbem irrumpentes, Catanenſes ad deditionem & ſocietatem cogunt. Catanam inde Athenienſes belli ſedem, nauiumque ſtationem & commeatuum horreum ac tutum perfugium habuerunt. Hinc ager Catanenſis frequenti Syracuſanorum populatione vexabatur: donec Nicias & Demoſthenes D Athenienſium duces à Gylippo Lacedæmonio ad Lepada collem profligati, Catana prohiberentur; nec multò pòſt Catanæi cum Syracuſanis pacem facerent. Tandem quum Timoleon Syracuſanorum libertatem contra Dionyſiũ propugnaret, Mamercus Catanæ Tyrannus, vir opibus & rerum peritia clarus, cum Timoleonte ad Dionyſium opprimendum fœdus percuſſit, & ſtipendium militibus ſuis accepit. Ceterùm ſimulatque repentina maximaq; Timoleontis incrementa, ſuæ quoque dominationi exitioſa metuere cœpit, violata pace Syracuſana ad Icetam Leontinorum tyrannum & Pœnorum duces defecit: quæ perfidia non diu inulta remanſit. Timoleon namque interfecto Iceta & reſtitutis

Sacrarium Cereris.

Plinius lib. 7. cap. 60.

Catanenſes fratres duo in parentem pij. al. Anapus. *Strabo lib.* VI. *Geogr. Ariſtot. de mundo: Stobæus ſerm. 76. Claudianus poeta, & Pauſanias in Polygnoti victoria Valer. Max. lib.* V. *cap. 4. Res geſtæ à Catanenſibus.*

Mamercus Catanæ tyrannus ſup. pag. 37. c. Corn. Nepos, ſeu Probus in Timoleõte, & Plutar.

in libertatem Leontinis, totus sese in Mamercum conuertit: qui contractis vndique copiis, in agro qui inter Teriam & Symæthum fluuios medius est, cum Timoleonte dubio aliquandiu Marte congressus, funditur tandem fugaturq;. Cæsorum numerus tria millia Pœnorum, qui à Giscone missi fuerant, referebantur. Mamercus itaque à suis desertus in Italiam, vt Lucanos in Timoleontem concitaret, traiicit. Ceterùm Catanenses interea postquam se Timoleonti dedidissent, ab eodem libertati restituti sunt, Mamercus nec à Lucanis receptus atque aliis vndique auxiliis nudatis, rebus deploratis ad Hipponem (qui Messana à Pœnis occupata Carthaginiensis ibidē præsidij præfectus erat) supplex profugit. Verùm Timoleon expugnata Messana, Mamercum in potestatem redactum, & Syracusani populi iudicio condemnatum capitis supplicio affecit. A nonnullis memoriæ prôditum est, etiam ante hæc tempora Catanenses à Syracusanis grauiter pressos Atheniensium auxilia petiisse & impetrasse, atque iis initiis, graue illud & mutuis cladibus diu anceps bellum, quod inter se Syracusani & Athenienses gesserunt, ab iisdem commotum fuisse. Postea tamen siue quòd eos iam tædium belli ceperat, siue quod tantæ Syracusanorum vires terrori essent, pacē cum Syracusanis fecisse. Ceterùm quum paullò pòst à Syracusanis violata pace iterum lacesserentur, Legatos denuò Athenas miserunt, qui sordidati, capillo barbaque promissis atque omni squaloris habitu deformati, populum supplices ad commiserationem mouentes impetrarunt vt maxima decerneretur classis; & tres simul duces *Nicias, Alcibiades, & Lamachus*, crearentur: qui vti in Syracusarum historia prosequuti sumus, à Gylippo partim superati, partim cæsi per biennium cupidiùs quàm felicius bellum gesserunt. Auctores habeo, qui Catanenses à Dionysio seniore per Arcesilai vrbis præfecti proditionem intempesta nocte intra mœnia admisso, magna clade vexatos, ciues in potestatē redactos, captiuosque Syracusis sub hasta venditos prodant. Catanensibus autem, vt supra retulimus, à Timoleonte libertate donatis, otium fuit: donec Agathoclis iniuriis & sæuitia lacessiti, ad Pœnorum societatem cum ceteris Siciliæ vrbibus transirent: mox & Mamertinorum, qui Messanam occupauerāt, excursionibus vexati, ab Hierone secundo armis protecti, sese eius potestati permiserunt. Ceterùm quum à M. Valerio Læuino Consule ex decem Legatorum sententia, ea quoq; Siciliæ pars, quà regnum Hieronis fuerat, in prouinciæ formam redigeretur, obseruo Catanam quoque inter fœderatas ciuitates ea lege receptam, vt ager ipsorum decumanus & vectigalis esset. Argumento est, quòd Q. Cæcilio Metello. T. Quinctio Flaminino Coss. quum AEtna vltra solitum flammas & fauillas eructans tanta copia cinereum profluuium effudisset, vt Catanæ

Catanenses libertati restituti.

Mamercus supplicio affectus à Syracusanis *sup. p. 41. c.*

AEmilius Probus seu Nepos in Alcibiade.

Catanenses vectigales po. Ro.

A tanæ ædium tecta feruidis cineribus adusta prægrauataque corruerent; Senatus Populusque Ro. vt eam Catanensium cladem mitigaret, iisdem decem annorum vectigalia remiserit. Composita inde Republica, quamquã Verris Prætoris auaritia & rapiendi libidine interim vexata, otium tamen habuit: donec bello seruili à fugitiuorum manu turbata à M'. Aquillio ciuitatis status iterum componeretur. Bello inde Siculo, quod contra Sex. Pompeium Octauianus gessit, Pompeius Catanam adortus, militibus suis diripiendam præbuit. Ceterùm quia ante profligatum bellum ad Cæsaris fidem Catanenses defecerant, & strennuã in prœlio nauali, quo Pompeius ad Mylas à M. Agrippa auspicijs Augusti victus B est, operam nauauerant; & Cæsaris exercitum inopia, & cæli inclementia fractum benignè habuerant; Catana in amicitiam ab Augusto recepta, & libertate insuper donata est. Tandem victo eiectoque è Sicilia Pompeio, Augustus militarem eò Coloniam deduxit. Vrbe cõstituta & legibus acceptis Selurus quidam Siculus, vastitate corporis stolidè ferox AEtnæ sese filium mentitus, copijs ex fugitiuorum & aratorum turba contractis, Catanensium & ceterarum ad AEtnam montem vrbium agros vastare cœperat: sed is statim priusquam inualesceret, à Prætore Siciliæ prœlio fractus, quum viuus in potestatẽ venisset, ex Augusti mandato in arena feris obiectus, & ab ijsdem discerptus traditur. Atque ha- C ctenus ea, quæ de Catanę situ, Republica, & statu ex antiquis monumentis colligere potuimus, cõpendio complexi sumus. Obseruo Charondam, qui sapientia & legũ prudentia apud idoneos auctores celebratur, ciuem Catanensem fuisse, & inter celeberrimos legislatores laudem magnam esse promeritum. Neque enim ciuibus solùm suis, sed & ceteris, quæ circa Siciliam & Italiam erant, Chalcidensiũ ciuitatibus leges conscripsit. Eundem ab ingratis ciuibus (caussa non traditur) pulsum Rheginis, inde ipsis etiam Atheniensibus leges scripsisse fertur. Catanensibus tamen siue AEtnæis suis etiam Hieronem leges æquissimas dedisse, præfecto iis Dinomene filio, memoriæ proditum est; easque summa æquitate D ad normam siue lancem Lycurgi legum examinasse; quod per Symbolum in numismatibus Catanensium, in quibus virgo stateram siue bilancem manu librat, expressum fuisse haud improbabili coniectura credere licet. Huc fortasse etiam pertinet, quod Pindarus Hieronem, AEtnam, quæ Catana erat, ad leges Hyllidæ libræ constituisse canat. Rationem nominis *Catanæ* nonnulli ad Catanũ Coloniæ (vt diximus) conditorẽ referunt. Variant tamen alij, qui nominis originẽ ex vocibus τοῦ κατὰ καὶ ἄνω confusis sumunt; deducta ex situ vrbis vocabuli caussa, eò quod Catana ab AEtna degredientibus in procliui planicie sita sit. Sunt & qui nomen eius inde factũ opinentur, quòd Catana eo loci condita sit, vbi Theocles

Vectigalia Catanensib. remissa.

Catanẽsium bello siculo status & conditio.

CHARONDAS legislator Catanensis.

Hieronis leges.

Pindarus Pythinicis & Nemeonicis & Strabo lib. 6. Geog.

Catana vnde dicta.

ad Amenam flumen, quum condendæ vrbi ſedem quæreret, nauem appuliſſet: quaſi κατὰ ναῦν, hoc eſt iuxta nauem eſſet condita, idq; ſi Doricè pronuncies. Dores enim ναν pro ναυν efferunt. Diſtabat vrbis ſitus ſecundùm globoſam terræ ſuperficiem ab inſulis fortunatis XXXIX S. temporibus: ab AEquatore verſus Arcticum XXXVIII S.

ΑΔΡΑΝΙΩΝ.

ADRANVM *Syracuſanorum Colonia.*

ADRANVM mediterraneam Siciliæ ciuitatem à Dionyſio ſeniore, Olympiade nonageſima quinta, in honorem Adrani tutelaris Siciliæ numinis, cuius eo loci templum & oraculum celeberrimū erat, ad AEtnæ montis radicem fuiſſe conditam memoriæ proditum eſt. Exiguam quidem vrbem, ceterùm loci & luci religione à Siculis frequentatam & cultam, & eiuſdem nominis fluuio celebratam fuiſſe obſeruo. Templum inſigne & oraculorum frequentia, & numinis propitij facilitate clarum fuit. Canes Adrano deo mille numero ſacri erant, forma & magnitudine Moloſſis pares vel maiores: ita edocti vt interdiu peregrinis & indigenis qui lucum templumque ingrederentur adularentur: noctu verò, ebrios aut à via aberrantes, veluti officij cauſſa præeuntes domum deducerent: impios autem aut ſacrilegos, aut qui furandi vel rapiendi ſtudio vagabantur, ferociſſimè dilaniarent. Dionyſium ex Syracuſanis Colonis Adranum deduxiſſe, argumento eſſe poterit, quòd quum Icetas Leontinorum tyrannus, Dionyſio bellum mouiſſet, vt eum è regno eijceret, ceteris ſpe libertatis ad Icetam deficientibus, Adranij ob neceſſitudinem, quæ ipſis cum Syracuſanis intercedebat, quòd clientes & Dionyſij patris eſſent, eius ſocietatem recuſarunt. Qua contumelia, vti ipſe interpretabatur, irritatus Icetas, tum quòd Corinthiorum amicitiam ambire ipſo ſpreto dicebantur, delectis quinque armatorum millibus, quum iam vrbe Syracuſarum magna ex parte potitus eſſet, in eos mouit. Saluti Adranitis fuit quòd Timoleon à Corinthijs miſſus vt tyrannos è Sicilia expelleret, à Tauromenitanis benignè acceptus appuliſſe nunciabatur. Ad eum Adranij, quibus Icetæ vires terrori erant, Legatos mittunt: Timoleon legatione benigniter audita, & capto tempore mille trecentos ſecum milites in expeditionem rapit. Aberat à Tauromenio Adranum XLII S.M.P. adhæc via aſpera & fragroſa, AEtnæ quoque cineribus ſqualeſcebat: Ceterùm Timoleon properandnm ſibi ratus, binis caſtris ad hoſtem peruenit: quem poſtquam de via ex recenti itinere feſſum, partim palantem, aut caſtra metantem, partim & profundo ex defatigatione ſomno ſepultū inuenit,

ADRANVM *conditum.*

ADRANVS *Deus.*

ADRANVM *Syracuſanorū Colonia.*

Icetas Timoleonti inſidiatus.

Timoleon Corinthius, Dux.

toto

A toto impetu in dispersos atque imparatos irruens, non solum castris exuit, sed & trecentis trucidatis, sexcentis in captiuitatem abreptis, reliquos fuga dissipatos profligat. *Adranij* virtute Timoleontis primi omnium à seruitute liberati, eundem omni genere aggratulationis exceptum in vrbem deducunt. Et huius tam lætæ victoriæ Adranij ab Adrano Deo suo tutelari prodigium tale sibi factũ fuisse affirmabant. Adranum scilicet ostiis templi sponte patefactis teli, quod manu tenebat, cuspidem vibrasse: ipsum Dei signũ sudore copioso maduisse. Quod ostentum sacerdotes non solum præsentis victoriæ, sed & secuturæ omen felicissimum Timoleonti interpretabantur. Timoleon religione com-

Adranij seruitute liberati.

B motus, vt quoque se Deum Adranum venerari ostenderet, eiusq; numen sibi propitiaret, more gentis, eidem Deo sacris operabatur, quum duo percussores ab Iceta immissi, pastorũ habitu, vt custodes fallerent in lucum ingressi, eundem ad aras Dei obtruncare conantur. Factũ numinis benignitate creditur, vt alter percussorum per errorem, pro Timoleonte Leontinum quendam patricidam, qui aris adstabat, & ex Timoleontis contubernio erat, cæderet, seque mox celeri inde fuga incolumis eriperet: Alter verò dum Timoleonti telum intentat captus, quia insidias eidem ab Iceta paratas & percussores immissos indicabat, vita donatur: alteri verò quia patricidam vltore, vt interpretabantur, Deo peremisset,

Plut. in Timoleonte aliter paulò.

C venia tentati, sed non perpetrati facinoris concessa est. Timoleon tanto ereptus discrimini, & recenti insuper victoria, tanquam fœlicissimo ad res benè gerendas auspicio confirmatus: Tyndaritanis quoque societate sibi coniunctis, ex iisdem & Adranitis auxilia conscribit: & Syracusas versus exercitum mouet, primoque impetu Tycham capit.

Ceterùm quod ad situm aut rempublicam Adranitarum pertinet, nihil vlterius apud idoneos auctores (quantum nobis quidem compertum est) exstat: nisi id solum, quod eo tempore, quo Sicilia in Prouinciæ formam redacta fuit, Adranitæ stipendiarij facti sunt: quod arguit eos, aut in Punicis aut Siciliensibus bellis amicitiam Populi Ro. sequutos non

Adranitæ stipendiarij pop. Rom.

D fuisse; aut inter alios septemdecim Siciliæ populos, vt acriores Po. Ro. hostes, ita etiam inclementiùs ab eodem tractatos. Supra Adranum vrbem, Teriam flumen ex duobus alueis in vnum confluere; adhæc frequentibus & maximis, qui in Adranitano agro erant, fontibus, ipsoque Adrano fluuio vrbi cognomini augeri; adhæc anguillis omniũ saluberrimis & laudatissimis abundare scriptores prodiderunt: quod forsitan etiam numismata Adranitarum, anguilla in ijsdem expressa testari voluerunt. Verùm quod eorum quæ etiamnum supersunt, Adraniorum numismatum Typi maximam cum Locrensium numismatibus affinitatem habeant, vt vrbs ipsa Adraniorum à Dionysio seniore condita

Terias fl.

Nomismata

 fuerit,

Doris, vxor Dionysij tyranni, iunioris mater.

fuerit, Doris autem eiusdem Dionysij vxor, & mater iunioris, ex Locris oriunda erat: expendendum Lectori & cogitandum relinquimus, num Adranitæ in Doridis gratiam, aut ex Dionysij conditoris imperio, vt sese Locrensium clientes testarentur, in publicis numismatum monumentis eisdem typis ac symbolis, quibus Locrenses, vsi fuerunt: quod & aliis in Græcia ciuitatibus vsu-venisse suo loco aperiemus, & auctoritate confirmabimus. *Adranum* quantum ex Plutarcho & Diodoro colligimus à Tauromenio CCCXL. stadiis distabat: quumq; in eodē parallelo, quinquaginta sex stadia vni AEquatoris tempori congruant: eius longitudinem comparatione ad Tauromenium facta, conficiemus esse quadraginta & secundum globosam terræ superficiem, eius latitudinem triginta octo temporum definiemus.

Stephano περὶ πόλεων Ἄδρανον καὶ Ἀδρανός oppidum Siciliæ & flumen.

ΤΑΥΡοΜΕΝΙΤΑΝ.

TAVROMENIVM *Naxiorum Colonia.*

TAVROMENIVM ex ruinis Naxij vrbis (quæ Græcarū in Sicilia antiquissima fuit, & à Dionysio seniore euersa) itidē ex ciuibus Naxiis duce Andromacho, viro vt opibus, ita & prudentia claro, Timæi historici patre, conditū fuisse ad Taurum AEtnæ montis ramentū Olympiade centesima quinta, C. Licinio Caluo, II. C. Sulpicio Petico II. Coss. anno ab vrbe cond. CCCXCII. apud auctores idoneos memoriæ proditū est. Collis enim, qui vrbi condendę imminebat, *Taurus* à Tauri similitudine dicebatur: à tergo Alpes Tauromenitanæ perpetuo iugo ad AEtnam pertinebant: ipsa vrbs in monte prærupto & aspero, mediis in rupibus, quæ partim in mare subiectum decliues, partim in altissimum elatæ præcipitium eam vndique cingebant, qua tamen subsolanum respiciebat interruptis, & intercisis scopulis in vastam profunditaetm dehiscentibus, loco & natura & situ munitissimo condita erat. Verùm quia hæc vrbs ex euersa Naxo originem duxisse, ciuesque Naxij in ea quasi renati videbantur, *Naxi* nomine eandem pro *Tauromenio* auctores nuncupare consueuerunt. Cæterùm vt Andromachus Tauromenij conditor se quoque religionis antiquæ rationem habere testaretur, Apollinis Archagetæ signum secum à Naxo extulisse, templumq; ipsi apud Tauromenitanos (quod etiam numismata ipsorum & Symbolo & nomine testantur) extruxisse scribitur. Theoclem enim eodem quo Naxon condiderat anno, aram Apollini Archagetæ, cui & vota nuncuparent, & à quo oracula Naxij peterent, erexisse veterum monumentis testatum est. Ager verò Tauromenitanus vini apud scriptores celebratissimi, & quod in triumphalibus cænis,

Tauromenium conditum. Andromachus, Timæi historici pater.

Taurus, Siciliæ mōs, vt & Ciliciæ. APOLLO Archagetes. Numismata.

Vinum Tauromenitanū

A nis, Pontificalibus aliJſque ſolennibus epulis pro Mamertino ſupponi ſolebat, feraciſſimus erat. Colles, vitem & vuam, à generoſitate *Eugeneiam* vocatam producebant: quæ quoniam natiuo ſolo, vtpote feruenti & calido gaudebat, aliò tranſlata, nullo lætius quàm Albano in Italia proueniebat: cæteris verò agris vel aceſcebat, aut ab innata ſuauitate degenerabat. Hinc Tauromenitani in numiſmate ſuo vua Apollinis Citharæ appoſita, eam vuæ generoſitatem, vt ſibi propriam, aſſeruiſſe videntur. In mari verò quod littus Tauromenitanum alluit, mulli omnium laudatiſſimi & Romanorum delicijs exoptatiſſimi capiebantur. In eodem littore *Euripus* ſæpiùs die ac nocte, quàm in Eubœa ille qui B ſepties intra viginti quatuor horas, reciprocabat, & ea quæ à Charybdi vorticoſis vndis inuoluta & demerſa abſorbebantur, eo loci reuomebantur: qua ratione *Coprian* à fimo eum locum à Græcis fuiſſe nuncupatum obſeruo: A Tauromenio degreſſis, ad ſiniſtram ſiue Auſtrum verſus, ſecundùm ſinuoſi littoris oram per duo M. P. Cherſonneſus nonnihil in mare promiſſus *Naxi* vetuſtiſſimæ vrbis ruinas oſtendebat. Ceterùm quia *Naxi* mentio ſæpius incidet, & ex eadem paulò poſtquam condita fuit, plures coloniæ *Leontinum* nimirum & *Catana*, vt iam diximus, ad hæc *Callipolis* propagatæ ſint: nunc etiam *Tauromenium* ex eiuſdem quaſi ruinis enatum, operæprecium fuerit breui enumeratione eiuſdem vrbis initia, ſitum, & interitus cauſſam referre.

Nummi Tauromenitani.

Naxos, finitima Tauromenio.

Coloniæ Naxi.

C *Theocles* itaque Athenienſis, quum procellis & vi tempeſtatum in Siciliam exſcenſionem facere coactus, inſulæ fertilitatem, & cultorum ſolitudinem exploraſſet, Athenas repetit: ciuibus ſuis auctor fit, vt coloniam eò deducerent: ſed quum non perſuaderet, acceptis ex Eubœa magno numero Chalcidenſibus, partim Ionibus, partim Doricis, & præcipuè Megarenſibus iterum in Siciliam vela facit. Fuit is annus (niſi fallunt Chronologi) Olympiadis quintæ ſecundus; quũ quarto eiuſdem Olympiadis Syracuſæ, ab Archia occuparentur: ſeptimo antequam Romulus vrbem conderet anno. Theocles ſtatim vt in terram deſcendit, tribus ab D Aceſinis fluuij oſtio paſſuum millibus, in flexu eius quam diximus cherſonneſi *Naxon* condidit: mox & Archagetæ Apollinis (cuius oraculo ad ſecundũ nauigationis curſum proſperè vſus fuerat) aram erexit. ſequenti deinde tempore fanum quoque Veneris celeberrimum extra vrbem Naxij conſtruxerunt. Ager Naxius, quum campeſtri planicie ab AEtna monte decliuis longo tractu porrigeretur, frequenti Aceſinis fluuij aliorumque torrentium è niuibus in AEtna ſole ſolutis inundatione ſtagnabat, aut cœno & illuuie aquis in alueum relapſis tectus grauem & peſtilentem ciuibus aërem exhalabat. Hinc factum, vt quamuis ea ciuitas ſtatim & ab exordio in magnam ſeſe amplitudinem extendiſſet, præcipua

Theocles, Naxi conditor.

Naxos condita.

pua

pua tamen ac maior Naxiorum pars, vt aëris insalubritatem euitarent A quincto, vt Polybius; septimo, vt Thucydides supputat anno, Theocle duce Leontinis pulsis vrbem ipsorum & agros occuparent. Biennio inde proximo, quum reliqua quoque ciuium pars *Naxon* ob aëris inclementiam atque insolentiam deserere cogeretur, Catanam quoq; viginti octo è Naxo passuum millibus, duce Euagrio condiderunt. De *Callipoli* apud scriptores antiquos, excepto solùm nomine, obscura admodũ memoria est. Naxios inde Hieron senior, etsi eos in potestate haberet, quod tamen de eorum fide dubitaret; & vt dominationis suæ subsidia vndique confirmaret, patria eiectos in Leontinos transscripsisse; & Græcos Syracusanosque in eam colonos deduxisse scribitur. Hinc quum B vrbs iterum coaluisset, anno primo Olympiadis quartæ & nonagesimæ à Dionysio seniore, quia ab eodem ob tyrannidis metum desciuerat, *Procle* vrbis præfecto muneribus & pollicitationibus corrupto, per proditionem capitur; in occupatam Tyrannus omni crudelitatis genere desæuiit: ciues enim sub corona vendidit; fortunas ipsorum militibus suis diripiendas concessit; agros Siculis finitimis diuisit, inde vrbem funditus euerti, ita vt vix ruinarum vestigia relinquerentur, iussit. *Andromachus* autem quotquot ex ciuibus dispersis colligere potuit, benignè habuit; & Tauromenium ex vrbis euersæ ruinis, vt iam præfati, & deinceps prosequuturi sumus, condere cœpit. supra Naxum tribus passuum mil- C libus Catanam versus, *Acesinis* fluuij, (qui plerisque *Asines* recentioribus quibusdam *Onobala*, dicebatur) ostium in mare sese exonerabat. Vltra paulò maiore interuallo *Acis* flumen in mare irrumpit; sic dictum, quod quasi telum arcu emissum cum maximo impetu & cursus rapiditate ferebatur. Ἀκὶς enim Græcis *telum* significat Poëtarum carminibus hic fluuius celebratur: & additur Fabula, quod quũ Galathea Acis pueri forma capta esset, Polyphemum ob id amoris stimulis & Zelotypia incensum, *Acim* puerum peremisse: Neptunum cæsi adolescentis commiseratione, eundem in fontem & fluuium, qui nomen retineret, transformasse. Præterea quum Polyphemum Vlysses oculo orbasset; ipsum in D Vlyssem fuga elapsum ex huius fluminis ripa saxa vibrasse produnt. Ab antiquitate obseruatũ est, & recens adhuc experientia confirmat, etiamsi Acis octo ferè stadiis à mari, ex AEtna perpetuis ignibus flagrãte erumpat, aquam tamen habere omnium fluuiorum frigidissimam. Vltra eius fluminis ostium versus orientem longa fronte in mare Ionium *Xiphonium* promontorium sese in metam fastigiat: cui tres in Trianguli formam scopuli Cyclopum nominati prætenduntur. Xiphonium promontoriũ, à xiphiorum piscium copia, quibus hoc mare abundat, vocatum nonnulli opinantur. *Xiphio* pisci à parte rostri superiore quam in

Callipolis V.

Naxos euersa.

Onobala fl.

Acis fluuius vnde dictus.

Ouid. lib. XIII. Metamorph. Fab. VIII. ver. 890.

Ξιφώνιον, Xiphonium promontorium.

Xiphios, piscis Plin. lib. 32. c. XI.

in *enſis* formam à capite exſerit, nomen factum eſt. Is Thunno capitalis hoſtis & ipſum & ſeſe nimio inſectandi ſtudio in piſcatorū inſidias præcipitat. Mirum quoque quod de Xiphio ab antiquitate proditum etiam nunc experientia conſtare affirmant, ſi piſcatores dum Xiphiis inſidiantur, Græco vtantur ſermone, eoſdem allici; ſin barbaro, quocunq; eoſdem veluti ominoſa voce deterritos dilabi. Ceterùm vt vnde digreſſi ſumus eò redeamus: ſunt qui *Tauromenium* Zanclæorum, eorum qui Hyblam incoluerant coloniam faciunt. eam controuerſiam numiſmatū antiquorum auctoritas tollere poteſt; quæ Tauromenij originem proculdubio à Naxijs repetunt: argumento eſſe poterit, Apollo Archagetes; quem Naxij ſtatim à condita vrbe, vti ſupra * diximus, vt tutelarem Deum venerabantur; eundem enim & Tauromenitani in nummis ſuis, vt originem ſuam à Naxijs, eius numinis tutelaris tanquam cultu & Symbolo teſtarentur, excuderunt. Tauromenitanis ex legibus & inſtitutis Andromachi coaleſcentibus pax & otium aliquamdiu fuit: donec ſub Agathoclis tyrannide crudeliter habiti, ab eodem deficerent: quòd Optimates ipſorum, ſimul & Catanenſium, quos ſub ſpecie colloquij vſque ad ſexcentos ad ſe euocarat, quia impotenti & crudeliſſimæ ipſius dominationi ſemper infeſti fuiſſent, iugulari iuſſerat. Quumque præter Tauromenitanos reliquæ quoque Græcanicæ ciuitates eandem calamitatem perpeſſæ, conſpiratione facta contra vim Agathoclis per Dinocratem exſulū ducem Pœnorum ſocietatem impetraſſent, hoc ſolis ferè Tauromenitanis impune fuit, quòd Agathocles contra Pœnorum duces nunc in Sicilia, mox etiam in Africa grauiſſimo bello diſtractus, eos vlciſcendi occaſione prohiberetur. Ceterùm quum M. Valerio Læuino Conſule, Sicilia quà regnum Hieronis fuerat, in Prouinciæ formam redigeretur, Tauromenitanos vt quietis ſtudioſiores, nec peſſimè de Po.Ro. meritos inter fœderatas ciuitates fuiſſe receptos obſeruo: idque ea lege, vt ne decumæ eorum venirent; ne naues, nautas, ſumtuſúe in nauarchos dare cogerentur. Seruili inde bello, quod ab Euno quodam Syro & Cleone ſeruis cum maximo totius Siciliæ motu, nec ſine variis Po.Ro. cladibus conflatum fuerat, Tauromenitanos quoque graui calamitate affectos fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Verùm eo bello poſt triennium tandem auſpicijs P. Rupilij Conſulis confecto, prouinciaque iterum conſtituta Tauromenitani, eadem lege qua priùs, in amicitiam fidemque Po. Ro. recepti ſunt. Poſteà quum Verres rapinis & flagitijs in Siciliæ adminiſtratione nobilitatus, contra fœdus, quod ipſis cum Po.Ro. erat, nautas & naues ijs imperaret, plurimaque contra ipſorum libertatem iniquiſſimè decerneret, ſtatuam, quæ Verri in foro poſita fuerat, euerterunt: Baſin tamen manere voluerunt: quod grauiùs in Verrem conſultum iudicarent,

Nummi priſci.

* *Sup. pag. 59.a.& 70. d.*

Tauromenitanæ reipub. ſtatus.

Anno V. C. DXLIII. Liuius lib. 26.& 27. Polyb. lib. X. Plut. in Marcello.

Tauromenitani fœderati Po.Ro.

Bellum ſeruile an. DCXVIII. L. Florus lib. III. c. 19. Diod. Sicul. in Eclogis lib. XXXIV.

Anno DCXXI. cum P. Popillio Lænate.

Cicero in Verrinis.

si scirent homines statuam eius à Tauromenitanis esse deiectam, quàm si nullam ipsi vnquam positam arbitrarentur. Gràuem inde calamitatem, quum Siciliam & Sardiniam Sex. Pompeius classibus teneret, & commercia impediret, ex improuiso ab eodem occupata accepit. Sed postquam Cæsar Octauianus ex Leucopetra ad Tauromenium appulisset, ciuesque de deditione compellasset, ijdem quamuis alias ad imperata promti, à præsidiarijs tamen, qui numero & viribus præualebant, prohibiti, Cæsarem non admiserunt: qui quum ad Onabalæ fluminis ostium exscensionem fecisset, Apollini Archagetæ sacra fecisse scribitur: quumque Pompeius ex inopinato apparuisset, classem Cæsaris ad Euripum Tauromenitanum occupatam depressit; nec multum abfuit quin & socios nauales, vnà cum reliquis Cæsaris copijs in terram expositos opprimeret. Saluti fuit, quòd Cornificius Cæsaris Legatus ab Agrippa cum exercitu missus Pompeianos in se converteret. Ostentum quoque Cæsari factum, postquã Archagetæ sacris operatus esset, traditur: piscem videlicet è mari prosilientem sese ad pedes eius proiecisse; quibus ipsi maris imperium à Neptuno portendi augures interpretabantur. Ceterùm Tauromenitanis apud Cæsarem victorem fraudi non fuisse, quod à Pompeij præsidiarijs oppressi, neque deditionem imperatam fecissent, neque alioqui suppetias ipsi tulissent; argumento esse poterit, quòd profligato Pompeio Coloniam eò cum iure ciuium Romanorũ deduxerit: eosque benignè semper habuerit. *Timæum* Andromachi filium historicum, ciuem Tauromenitanum fuisse supra retulimus: hunc longè eruditissimum, & ipsa verborum compositione non impolitum, rerumque & sententiarum varietate copiosissimum *Epithymæi* cognomine donatum fuisse obseruo: quòd lacessendo, insultandoque non Platoni, non Aristoteli, non ipsi Thucydidi, neque alteri cuiquam, vel historico vel Philosopho (tanto carpendi studio tenebatur) parceret: interim sibi, quod in alijs reprehendebat, indulgeret. Scripsit *libros viginti de rebus in Sicilia & Italia gestis*; quos adhuc superesse, etiam si non appareant, nonnulli testantur. Eum Agathocles Sicilia eiecit; quumque de viuo vlcisci se Timæus non posset, mortuum omni † contumeliarum genere, nimia animi impotentia cæcus, scriptis suis lacerasse traditur. *Tauromenio* nomen inde factum verisimile est, quòd Naxij patria expulsi ad collem Taurum aliquamdiu cum Andromacho mansionem fecissent, παρὰ τὸ μένειν πρὸς τὸν ταῦρον: Eius longitudinem Geographus XXXIX s. latitudinem XXXVIII. ferè temporibus definiuit.

Sueton. in Augusto cap. 96.

TAVROMENIVM *Colonia ciuium Rom.*

TIMAEVS *historicus Siculus, Tauromenitanus. Vide Suidam.*

† *vt homo maledicus: Polybius lib. XII & Aemil. Probus, seu Corn. Nepos in Alcibiade.*

ΜΕΣ-

A

ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ.

MESSANA; *Messeniorum Colonia.*

MESSANA; vrbis Siciliæ, vt originem & situm, ita & nomen colonorum & ciuiũ varietate, subinde ab initio mutasse antiquitatis memoria proditũ est. Quare operæprecium me facturum credidi, si maiores, nomina, & colonos vrbis paullò altiùs & à primis initijs breui enumeratione cõplecterer. A Peloro itaq; Austrum versus passuum XII. M. degressis, ad curuum litus, quod sinuoso flexu in Orientem sese aperit descenditur: ad eius concauã in interiore sinu oram Siculos vrbem condidisse scribitur, quam à loci, instar falcis repandi, situ *Zanclam* (ζαγκλων namque *falcem* Siculi vocabant) nuncuparũt. Alij nominis originem ad Saturnũ, qui ibi falcem, qua patris sui Cæli virilia præsecuerat, abiecisset, referunt. Nonnulli verò *Zanclum* gigantẽ ibidem sepultum vrbi nomen fecisse affirmant. Variant alij, qui ab Orione Eunopionis filio, nobili architecto vrbis originem repetunt; eamque à Zanclo, qui id temporis in Sicilia regnabat, dictam volunt. Quemadmodum autem *Zanclæ* conditores varij recensentur; ita & conditæ vrbis sæculum ex tradentium auctoritate incertum est. In eo tamen præcipui auctores conueniunt, quòd eodem ferè tempore condita sit, quo diluuium sub Ogyge factum refertur; quum & AEgyptus sub Amenophi rege fame laboraret. Si igitur Chronologi non fallunt, condita fuerit Zancla ante Troiam captam annis quingentis & triginta; ante Romam conditam nongentis sexaginta quattuor. Ceterùm quum Cumæi ex Eubœa profecti omnia latè maria & latrocinijs & piratica infestarent, Zanclam ob portus commoditatẽ, qui & tutum receptum, & situm ad insidiandum admodum opportunum propter incuruitatem habebat, expulsis inde Siculis, occuparunt. Verùm quum aduersus Siculorum vires, qui arma in ipsos mouerant, se haud satis firmos sentirent Cratæmene, Sanno & Periere Chalcidensi ducibus, ex Cumis patria sua & Chalcide Eubœæ inquilinos adsciuerunt, quorum copijs freti externam vim facilè propulsarunt, & vrbem mœnibus & propugnaculis munierunt. Zanclæi opibus & ciuium frequentia confirmati, alios iterũ gentiles suos duce Anthinesto Chalcide, condendæ coloniæ gratia, euocarunt: quibus quum & è Messenijs quamplurimi armis Lacedæmoniorum pulsi sese coniunxissent, ij Zanclæorum auxilio vsi, *Rhegium* (quod in Bruttijs oppidum, sexaginta stadiorum interuallo, à Siculis conditum distabat) magno impetu terra marique adorti capiunt: eiectisque ciuibus ibidem sedem figunt: instituuntque ne aliundè quàm ex ijs, qui è Messeniorum stirpe cum ipsis è Peloponneso appulerant, Rheginorum princeps eligeretur.

Margin notes: B — ZANCLA *vrbs.* *Vnde sic dicta.* — C — ZANCLA *à Cumæis occupata.* — D — RHEGIVM *à Messenijs captum.*

retur. quorum primum nonnulli Alcidamidam, quartum ab eo Anaxilam Critinei filium, rebus gestis claros numerant. Zanclæi ea Messeniorum necessitudine & potentia confirmati, sicuti fortuna ac populo, ita & imperio maximo per ea tempora incremento aucti sunt: vsque adeò, vt primùm Mylas, mox & Himeram vrbes ac colonias in ea Siciliæ ora, quæ Etruscum mare respicit, condiderint. Ocnycinus inde Scythes Zanclæorum Princeps, Samios Darij Persarum regis armis fractos & incerta sede vagantes, per Legatos ad coloniam condendam iuxta Καλὴν ἀκτὴν, (loci nomen id in Sicilia, qua Tuscũ mare prospicit, à litoris commoditate dictum erat) inuitat. Samiis audita Legatione oblata opportunitate, qua non solùm à Medorum seruitute, sed & ab AEacis, qua premebantur, tyrannide liberarentur, vti placuit in Siciliam vela facere. Accidit fortè, vt eodem tempore Scythes vrbem quandam Siculorum copiis è Zancla eductis oppugnaret. Anaxilas itaquè Rheginorum tyrannus, cui Zanclæorũ potentia formidabilis erat, capto tẽpore vtendum ratus, Samiorum animos (iam enim ad Locros Epizephyrios appulerant) à noua vrbe condenda alienat: ostendit paruo labore, nullo ferè periculo, Zanclam ciuibus & præsidio nudatã ab ipsis occupari posse. Hinc Samij Anaxilæ consilium sequuti, *Zanclam* ex inopinato inuadunt. Zanclæi vnà cum Scythe, vt suis suppetias ferrent, Hippocrate Gelæ tyranno, cum quo fœdus & amicitiam coniunxerant, in auxilium euocato, Zanclam citato agmine contendunt. Ceterùm Hippocrates fidem (quia armis plus poterat) cum fortuna mutauit: Scythæ itaq; tanquam vrbis suæ desertori & Pythogeni fratri ipsius vincula iniici iussit: eosque in oppidulum Inuessam relegauit. Zanclæorum verò exercitum, ea pactione Samiis prodidit; vt dimidium prædæ, eiusque quod ex manubiis ac captiuis conficeretur, haberet; dimidium item eius quod in agris prouentuum aut culturæ aut fundi esset. Ea Samiorum perfidia, Hippocratis scelere, Anaxilæque artibus, Zanclæi, dum vicinis suis bella mouent, propriis sedibus eiecti sunt. Scythes fuga ex Inuessa elapsus, atque ad Darium in Asiam profectus, ab eodem benignè habitus, & iustitiæ laude commendatus, reliquum ætatis ibi transegisse scribitur. Sed ea Samiorum perfidia non diu inulta mansit: decimo namque postquam Zanclæos expulerant anno, Anaxilas fœdere, quod cum illis pepigerat, violato; Messenios, qui, Era à Lacedæmoniis expugnata, nouas sibi terras & sedes quærebant, (Sardiniam namque animo præceperant) accersit. hos docet perpetuum sibi cum Samiis, qui Zanclã occuparant, bellum esse: possidere illos vberem, ac luculentum agrum, & vrbem valdè opportuno loco sitam: qua si Messeniorum opera adiutus potiri posset, illam se quam primũ Messeniis, vtpote sociis & necessariis, traditurum. Placuit

MYLAE & Himera condita.

ZANCLA à Samijs occupata.

Samiorum perfidia.

A Messenijs consilium & fœdus; Anaxilas itaque hospites & gentiles suos in Siciliam traducit, ac statim Zanclæos ille nauali, Messenij verò terrestri prœlio fuderunt. quumque ipsa vrbs terra marique hinc à Messenijs, illinc à Rheginis obsideretur, magna iam murorum parte deiecta; ita vt Zanclæi vrbem suã ampliùs defendi posse diffiderent, ad aras ac Deorum templa confugerunt. Imperauerat Anaxilas, vt supplices nulla religionis reuerentia trucidarentur; reliqui cum vxoribus & liberis sub corona venderentur. Ceterùm Gorgus & Manticlus Messeniorũ duces facinoris atrocitatem deprecantes, Anaxilam rogarunt, ne, quæ per summam iniuriã ipsi à cognatis Spartanis passi fuissent, aduersus Samios & Græ-B cos committere cogerentur: impunitas itaque ijs concessa, qui ad aras confugerant: ac fide vltrò citroque data & accepta, imperium cum victis communicatum est. Ceterùm *Zanclem* Anaxilas funditus euerti iussit; aliamque nouam mille ab ea passibus distantem condidit, quam à sua sociorumque suorum patria *Messenam*, aut, vt Dorica fert pronunciatio, *Messanam* appellauit. Manticlus Herculis templum in noua iam Colonia erexit; quod *Herculis Manticli* fanum deinceps, sumpto à conditore nomine, vocatum est: non alia ratione quàm *Iupiter* in Africa *Ammon*; & in Babylone *Belus* dictus; hic à Belo Ægyptio Libys filio; ille ab Ammone pastore, qui templa Ioui dedicarunt. Conditam fuisse Messanam C auctores prodidère Olympiade vndetricesima; quo tempore annus à condita Roma octogesimus nonus, Tullij verò Hostilij Romanorum regis octauus agebatur. Anaxilas, vt nouam vrbem consilio & opibus iuuaret, Micytho seruo Rheginorum rempublicam permisit, ipse cum Messanensibus comitate & summa erga omnes beneficentia vsus, breui effecit, vt vndique sibi probitatis & virtutis commendationem summa cum laude colligeret. Postquam autem in Olympijs mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messanam reuersus nummum cum binis iunctis mulabus signari iussit, qui etiamnum hodie spectatur; pars eiusdem nummi altera *leporem* habet; additur caussa, quod quum Sicilia D prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à se importatos nutrierit. Constituta inde optimis legibus republica, vrbem munimentis & propugnaculis instruxit; & vt necessitudine aliqua opes quoque sibi confirmaret, Cydippam Terilli Himerensium tyranni filiã vxorem duxit. Ea affinitas, nisi Gelonis Syracusani regis fortuna auertisset, exitiosa Anaxilæ futura erat. Nam quum Terillus socer eius à Therone Agrigentinorum tyranno magna vi ab Himera eiectus & imperio exutus esset; Anaxilas eius vlciscendi gratia, cum Amilcare Carthaginiensium duce, viro impigro & militari prudentia claro, societatem & pactionem iniuit; vt coniunctis opibus Terillũ restituerent, atque in eius rei fidem filios,

ZANCLA ab Anaxila capta. Alijs Anaxilaus, Rheginorum tyrannus.

MESSANA ab eod. m est condita.

Herculis Manticli fanum.

IVPITER Ammon & Belus.

Quando condita Messana.

Anandrastus primus auctor fuit, vt mulæ iugales rhedam in Olympicis traherent. Is mos in certamina Olympica relatus, Olympiade LXX. Pausan. in Eliacis priorib. & Schol. Pindari Olymp. ειδ.ε.

filios;quos ex Cydippa duos procreauerat, Amilcari obsides dedit. Pœni itaque trecentorũ millium, vt quidã tradunt,ex variis gentibus exercitum duce Amilcare conscribunt; & Theronem Himeræ mœnibus sese includentem, profligatis qui eruperant,obsidione premunt. Theroni Gelon Syracusanorum rex,ex Demarata filia gener, cum quinquaginta equitum,peditum verò quinque millibus auxilio venit; Amilcarem sacris Neptuno operantem ex insidiis trucidat:classem Pœnorum iniecto igne comburit;eorumque exercitu iuxta Soloëntem deleto, Anaxilæ libertatem & filios restituit, & pacem cum eodẽ facit. Mortuo inde Gelone,quum Anaxilas Locros Epizephyrios funditus delere constituisset, Hiero qui Geloni fratri successerat, Anaxilam ab eo impetu minis reuocasse traditur. Paullò pòst ipso quoque Anaxila vita functo, Hiero filios eius iam adultos ad se Syracusas accersit; eosdemque quàm benignissimè habitos donis insuper & muneribus ornat; societatem & amicitiam cum iisdem coit: & quo fidem datam magis confirmaret,ostendit quantum Gelonis fratris sui virtuti deberent; qui patrem ipsorũ, ipsosq; à Pœnorum seruitute assertos,incolumes & liberos dimisisset. Mox iisdem auctor fit,vt Messanam reuersi à Micytho,qui in administrationem tutelarem ex testamento pupillorum nomine successerat, imperij administrati rationẽ reposcerent. Fratres Hieronis consilium sequuti Messanam redeunt;abrogataq; Micytho omni potestate regnum paternum ita partiuntur,vt primogenitus *Messanam*; secundo loco natus *Rhegium* possideret. Ceterùm quum iam suæ potestatis facti & per iuuenilẽ licentiam in libidinem & voluptates prolapsi, ciues etiam suos iniqua dominatione vexare,& in optimum quemq;insolentius sæuire cœpissent,conspiratione facta à ciuibus suis eiecti sunt; & Respublica Messanensiũ ab vnius dominatione liberata,quum Romæ S. P. POSTVMIVS ALBVS REGILLENSIS,Q. SERVILIVS PRISCVS iterum consulatũ administrarẽt,anno ab Vrbe cond.† CCXXCVII. Messanenses ea occasione libertatem adepti, magna opum accessione & commerciorum ob portus commoditatem frequentia, vrbem suam auxerunt. Quumque eo bello quod Athenienses contra Syracusanos Leontinorũ caussa gerebant Atheniensiũ classi, quæ ad ipsos appulerat, se dedere coacti fuissent, ab eorum iterum imperio à Syracusanis liberati:mox quum & Leontinorũ obsidione iterum premerentur, eruptione facta postquam Leõtinos magna clade affecissent,ipsos quoq; Athenienses, qui exscensione è nauibus facta vt Leontinis opem ferrent,accurrerant,magna vi profligarunt. Postea quũ Athenienses spe occupandæ Siciliæ bellum denuo Syracusanis mouissent, Messanenses in fide Syracusanis data persistentes, Alcibiadem,qui miris artibus & blanditiis ipsos ad defectionẽ sollicitabat,excludunt. Quũque Alcibia-

Pindar. Pythi. εἰδ. 6. & ibi Scholiast.

MESSANA *tyrannide liberata.*

† *Sic annum Vrbis 287. è Fastis Capitolinis correxi, & Consulis prænomen.*

A Alcibiades nonnullos, vt vrbem proderet, muneribus corrupisset, haud multò pòst indignatus, quòd à ciuibus suis imperio priuatus ad caussam dicendam Athenas reuocaretur; atque animi impotentia victus eosdem, cum quibus prius proditionem pactus fuerat, apud Syracusanos per indicium detulit. Quibus interemptis, Syracusani Messanam firmiori frequentiorique deinceps præsidio munitam, contra Atheniensium assultus defendunt. Pax inde Messanensibus fuit, etiamsi ab vtriusque Dionysij tyrannide interim oppressi seruierint; donec eo quoq; bello, quod Timoleon pro asserenda à seruitute Sicilia cõtra Pœnos gessit, à Giscone Carthaginiensium duce, ciuibus per id tempus partim studio & factio- B nibus inter se dissentientibus capta, in Hipponis tyrannidem prolaberetur. Ceterùm quia Hippo trecentos, quos Timoleon in præsidium Messanensibus præfecerat, trucidari iusserat, & Icetam profugum receperat: eam vlturus iniuriam Timoleon contra Hipponẽ mouet; atque vrbem terra marique arctissima obsidione cinctam acriter oppugnat. Hippon dum fuga elabi conatur, à militibus interceptus & vnà cum filiis in vrbem retractus trucidatur: ita Messanenses Timoleontis virtute in libertatem restituti, eadem vsi sunt: donec Agathocle Syracusanorum tyranno, postquam aliquamdiu vires ipsius sustinuissent, tandem per pactionem in vrbem recepto, optimatibusq; ipsius mandato capite plexis C in eiusdem denique dominationem reciderent. Ceterùm nulla grauior aut ciuibus magis exitiosa seruitus incubuit, quàm ea, qua mortuo Agathocle è Mamertinis oppressi, despoliati ac demum ciuitate eiecti, mutato insuper nomine pro *Messanensibus Mamertini* dicti sunt. *Mamertini* namque, vt nonnulli produnt, ex Samnio patria pulsi quum circa Tauromenium aliquamdiu consedissent, Messanensibus auxilio profecti, eorum vrbem eiectis ciuibus occuparant. Alij (quorum auctoritatem consensus scriptorum confirmat) occupatæ vrbis caussam, in hanc ferè sententiam referunt. Mamertinos fuisse Campanos, qui sub Agathocle rege in Africa stipendia fecerant: ij in Siciliam reuersi, Messanam ni- D hil hostile metuentem, immò per amicitiam intra mœnia admissi occupant: ciues partim vrbe eiiciunt, partim trucidant; vxores liberosque eorum, mox & fortunas agrosque sorte ducta inter se partiuntur. Eo scelere perpetrato pro *Messanensibus Mamertini* appellari cœperunt: vrbemq; deinceps non solum defendebant, sed eo audaciæ progressi sunt, vt Catanensium & Tauromenitanorum agros infestis excursionibus depopularentur. Sub idem ferè tempus quum Pyrrhus in Italia pro Tarentinis contra Romanos bellum gereret, Rhegini terrore & hostis ferocia perculsi, præsidium à Po. Ro. petierant. Missa est cum Iubellio Præfecto legio Campana; ea fœdissimum Mamertinorum facinus sequuta

HIPPO *Messanæ tyrannidem occupat.*

AGATHOCLES *Messanæ tyrannidem occupat.*

MAMERTINI, *vnde dicti.*

MESSANA *à Mamertinis occupata.*

MESSANENSES *Mamertini cur appellati.*

quuta, vrbē capta occasione inuadit: ciues partim trucidat, partim eiicit, fortunasq; eorū inter se distribuit: cum Mamertinis deniq; & freto & scelere iuncti fœdus percutiunt. quorū auxiliis freti Mamertini vsque adeo inualescebant, vt plerisq; etiam Siciliæ vrbibus tributa imperarent, vicinosque lacesserent; donec à *Pyrrho*, qui Syracusarum & Siciliæ rex declaratus erat, prælio victi, præsidiisque ipsorum multis è locis deiectis, Mamertinorum insolentia refrænaretur. Verùm postquam idem Pyrrhus breui pòst tempore Siciliæ imperium tam citò amisisset, quàm facile obtinuisset, dum in Italiam transmittit, Mamertini (decem millia fuisse putantur) quum signa conferre non auderent, Pyrrhi exercitum à tergo carpere, & in loca iniqua subeuntē impetu facto, duobus elephantis plurimisque ex iis qui agmen posterius claudebāt cæsis turbare; Pyrrhus autem cōuersis in hostē signis, etiamsi vulnere tardaretur, prælium instaurare: mox Mamertinus quidam robore corporis ferocior, vulnerato regi insultans, eundem ad singulare certamen prouocat. Pyrrhus ira & dolore excandescens tota vi & impetu in Barbarū insurgens, eundem magno ictu in duas partes dissectum prosternit: hinc Mamertini Pyrrhi vires ac robur admirati conterritique fuga dilabuntur. Mox quum post Pyrrhi discessum factionum partiumq; studiis res Sicula ad Pœnos inclinare videretur, Mamertini occasione vsuri Syracusanis (qui soli in tota Sicilia cum Mamertinis Pœnorum imperium detrectabant) bellum mouent. Syracusani ea necessitate coacti Hieronē Hierocliti filium viginti tunc annos natum, primò vrbis præfectum, mox etiam Imperatorem creant. Is vt Syracusas & exercitum à seditiosis militibus purgaret, simulata in Mamertinos expeditione, castrisque ad Centuripam (vrbs ea supra Catanam AEtnæis propinqua montibus sita erat) positis, ad Cyamosori fluminis ripam aciem ex mercenario milite contra Mamertinos instruit: hinc quasi alio itinere hostem inuasurus, Syracusanos equites peditesq; secum deducit: quo stratagemate, quum militem conductitium & nouarum semper rerum auidum Mamertinis trucidandum obiecisset, ipse conuerso agmine cum Syracusanis profectus in vrbem incolumis reuertitur. Purgato ea ratione à seditionum materia exercitu, habitoque in supplementum copiarum nouo delectu, Mamertinos recenti victoria exsultantes, ad Longani fluminis ripas (labitur is per Mylæum agrum) assequutus, cæsis præcipuis ipsorum ducibus magna clade afficit: atque hanc potissimùm ob victoriam Syracusas reuersus rex omnium ciuium acclamatione salutatur. Mamertini aduerso prælio ab Hierone fracti; quum & Rhegium à L. Genucio Consule expugnatum legionarios autem, qui fidem violauerant, Romæ virgis cæsos & securi percussos seuero admodum exemplo nunciaretur; sibique simile supplicium

Pyrrhus Rex.

MESSANORVM *aduersus Pyrrhum res gestæ.*

Item aduersus Hieronem Syracusanum res gesta.

A plicium metuerent, ad externa auxilia, sed variantibus sententiis respicere cœperunt: pars ad Carthaginiensium opes, nunnulli, quibus sanior mens erat, ad Romanos inclinare. Romani intellectis per Legatos Mamertinorum postulatis, postquam diu deliberabundi facta vtilis ad honestum comparatione dubitarent, an Mamertinis fidei violatoribus, Romani, qui seuerum ob eandem noxam in suos exemplum paullò ante statuissent, auxilium ferrent. consultique super ea Patres nihil decreuissent, placuit rem populi comitiis & suffragiis peragere, populus Mamertinis opem petentibus auxilium esse ferendum iussit. Mouebat potissimum, quòd metuerent ne Carthaginienses, quorum præsidium iam B in arcem à Mamertinis receptum nunciabatur, Siciliã vniuersam, quam præter Syracusas & Messanam iam tenebant, hac vsi opportunitate occuparent. Bellum itaque Punicum, quod cum Pœnis viginti tribus deinceps annis Romanus pro Sicilia terra mariq; gessit, Ap. Claudio Consuli populi iussu ob hanc occasionem populi iussu mandatum est. cui quòd primus caudicem, hoc est nauem belli in Siciliam gerendi caussa cum exercitu conscenderit, Caudici cognomentum factum fuisse † monui. Mamertini de societate & auxilio Po. Ro. certiores facti arcis Præfectum, quem Pœni miserant, eiiciunt. In hunc Carthaginienses veluti proditorem, alioqui non tam facile loco munito cessurum seruili suppli- C cio in crucem sublatum sæuierunt. Mox contractis vndique copiis, terra ab ea parte qua Austrum, qua Pelorum siue Septemtrionem respicit mari obsident. Hiero quoque vti Mamertinos, qui vniuersæ iam Siciliæ ob rapinas & partium studia graues erant, deleret, capta occasione societatem cum Pœnis coniungit; castraque ad Chalcidicum montem (distabat is ab vrbe duobus millibus pass.) metatus vrbem arctissima obsidione cingit. Ap. Claudius interea Consul nocte silenti Pœnorum classem prætereuectus, *Messanam* cum exercitu appellit; omniumque gratulatione exceptus, postquam arctissima obsidione vrbem premi, Mamertinos fame laborare intellexisset; dum se hostium copiis imparem metuit; D pacis conditiones proponit: eas quum hostis reiiceret, sumto ex necessitate consilio, Hieronem seorsim inuadit prœlioque fractum à Messana repellit: Carthaginienses vt Hieronem profligatum acceperunt, obsidione soluta in vrbes quæ ipsorum imperio parebãt dilabuntur. Ap. Claudius interea fugientem Hieronis exercitũ magna celeritate assequutus, & ad Syracusas vsque non sine magna strage persequutus, Hierone cum reliquiis copiarum intra vrbem recepto, Syracusas etiam ipsas obsidione cingit. Proximo inde anno: M'. Valerius Maximus, & M' Otacilius Crassus Coss. in Siciliam cum quatuor Legionibus traiiciunt. XVI. millia peditum, mille ducenti equites, præter ea quæ à socijs erant auxilia re-

[Margin notes: BELLI PVNICI *primi initium.* — † *Ex Seneca sup. p. 47. C* — MESSANA *à pœnis obsessa.* — *Annò* V. C. CDXC. — *Vide Steph. Vinandi Pighij Fastos Coss.*]

L cense-

censebantur. Pleræque itaque Siciliæ ciuitates, quia vim & opes Romanorum metuebant, eiectis Pœnorum præsidiis ad Consules deficiunt. Ipso quoque Hierone iam rebus suis diffidente, Consules pacem cum ipso iis legibus faciunt, VT *captiuos, qui ciues sociiuè Romanis essent, sine precio dimitteret: Argenti talenta centum penderet: Socius deinceps atque amicus Po. Ro. esset.* Quam pacem Hieroni, Syracusanisque ac populo vicissim Ro. salutarem fuisse euentus docuit. Re itaque à consulibus in Sicilia fortiter ac feliciter gesta, Tauromenitani, Catanenses, & quinquaginta vrbes in fidem Po. Ro. acceptæ sunt. Valerium autem Consulem à Messana capta *Messalam* deinceps fuisse cognominatum à Latinis scriptoribus memoriæ proditum sst. Vicesimo inde anno vertente C. Lutatius Consul in Siciliã missus magnaq; celeritate vsus summam victoriæ imposuit: dum altero, quo hostem primum viderat die, classem Punicam commeatu grauem, proprioque apparatu & instrumento impeditam oppressisset, Pœnos ad pacis conditiones cogit.

FOEDVS S. P. Q. R. *cum rege Hierone.*

Anno DXI. *post* R. C.

Mamertinos siue Messanenses inter fœderatas Po. Ro. ciuitates numerari obseruo, & immunitate donatos: præterquam quòd naues nautæque & sumptus in nauarchos eisdem imperarentur. Ceterùm Messanenses eo Po. Ro. fœdere felices, pace & opibus floruerunt: bellis quoque Seruilibus, † quibus Sicilia vsque in perniciem ferè afflicta fuit, seruos suos, quod ipsis saluti fuit, in potestate habuerunt. Quumque bello ciuili, quod contra Mariũ Sulla gessit, Messanenses Cn. Papirium Carbonem & Q. Valeriũ Perpernam Marianarum partium duces proscriptos hospitio excepissent; Cn. Pompeius ad motũ Siciliæ componendũ missus, in Messanenses, velut hostiũ hospites ac fautores, seuerius consulturus erat, nisi deprecatione mitigatus, & fœdere, quod ipsis cum Po. Ro. erat, obstrictus sententiam mutasset. Carbonem tamem & Q. Valerium ibidem deprehensos capitis supplicio affecit. Postea etiam sub iniqua C. Verris Prætura, qua Siciliã rapinis & furtis lacerasse traditur, in gratiam Heij primarij ciuis benignè habiti sunt. in eius Heij domo sacrarium fuisse celeberrimum eo sæculo tradit Cicero; in quo præter cetera quatuor signa pulcherrima visebantur: vnum *Cupidinis* marmoreum Praxitelis opus; alterum *Herculis* æneum egregiè à Myrone politum; reliqua duo signa non quidem magna, sed eximiæ & artis & venustatis erant; quæ virginali habitu ac vestitu, manibus sublatis sacra quædam more virginum Atheniensium in canistris reposita super caput sustinebant, & *Canephoræ* vocabantur, Polycleti opera. Erant & tabulæ, quæ totius sacrarij religionem statuarum numerum ac nomina cum suis auctoribus recenserent. Conuentum quoque quotannis Messanæ à Prætoribus indici solitum iuris dicendi causa, ab antiquitate proditum est.

MESSANENSES *fœderati po. Ro.*

† *De his Diod. Siculus in Eclogis libri* XXXIV. *ex Photio* CP. *Patr.*

M. Cicero Verrina IV. *de signis.*

Siculo

A Siculo inde bello; quod Cæsar Octauianus cum Sex. Pompeio mutuis magnisque cladibus, per annos complures gessit; Cæsar euocato tandem ex Africa ad auxilium cùm duodecim legionibus Lepido, coniunctis cum ipso copijs, Messanam obsedit: Cæsare autem ad Pompeium bello persequendum digresso; Pompeio verò propter summas, quibus vndique premebatur, angustias relicta Sicilia, Cephaleniam versus turpi fuga cursum tenente, Plemminius qui fugato Pompeio Messanam tenebat, Lepidum certis pactionibus intra Messanam receperat: Lepidus autem vrbem tam suis quàm Plemminij militibus ad prædam concesserat. Ceterùm Cæsar intellecto Lepidum animo à se alienatum B quod eo non tam collega, quàm legato vteretur: atque hinc proprijs commodis studentem pacta cum Pompeio occulta inijsse, postea reuersus Lepidum imperio & exercitu exutum, Circeiosque relegatum, Sicilia expulit: & postquam ciues Messanenses metu dilapsos summo studio vndique collegisset, vrbem ipsorum pridem inter fœderatas receptam, nunc insuper latij iure & ciuitate donauit. Ager Messanensium ab occasu montium iugis, continuisque collibus neque tritici, neque frumenti feracibus claudebatur; vinetis tamen abundabat, vinoque laudatissimo; quod apud priscos *Iotalinum*; postea *Mamertinum* dictum suaue ac robustum in publicis epulis & cœnis triumphalibus, Cæsar C Dictator apposuisse scribitur. Quattuor enim vini genera ex maiorum institutis præbebantur; inter ea *Mamertinum* quartum obtinebat locum: ita vt *Falernum*, *Chium*, *Lesbium* & *Mamertinum* deinceps præberetur. Surgit inter eos colles mons celsissimus, qui Neptunius dicebatur: è cuius specula in Adriaticum vsque mare atque Tyrrhenum prospectus erat: vertex in altissimum hiatum, perpetuo ventorum flatu mirandum despiciebat. Dionysius quoque fluuius, ab auri ramentis, quæ alueo suo vehere creditur, Chrysorrhoas dictus, ijsdem è collibus delabitur. Metallis hunc agrum diuitem fuisse argumento est, quòd specus & cauernæ in rupibus excisæ, in quibus auri argentique fodinas D prisci exercuerint, etiamnum visantur. In ijsdem & alumen effoditur: ferrum item & marmor Porphyreticum. A Messana Pelorum vsque per XII. M. P. Pompeium Magnum viam strauisse quæ ab ipso *Pompeia* dicta, vti & à Valerio Lilybæum vsque Valeriam veterum monumentis proditum est. A Peloro Euripus siue fretum Messanense incipit, propter Scyllam & Charybdin, naufragijs infame. Scylla enim sublime saxum, Calabriæ litoribus imminens, procul intuentibus in humanam superiore sui parte formam sensim veluti è mari emergere videtur: latentibus subter breuia acutis asperisque scopulis, naues cæco impetu allisas frangit: ij scopuli in cauernosos anfractus dehiscunt, in

MESSANENSES *latij iure & Rom. ciuitate donati.*

MAMERTINVM *vinum.*

SCYLLA.

quos quum mare suo æstu violentum absorbetur aut respirat, tumultuando efficit, vt canes latrantes & lupi vlulantes exaudiri videantur. Charybdis mare feruentissimum, immenso recessu profundum & vorticum sæuitia vertiginosum est: distat à Scylla Messanæ imminens quindecim millib. pass. Quum namque fretum Messanense Peloro & Cæny promontorijs, tum gemino litore & sinuosis flexibus coarctetur; inde sensim paulatimque pandentibus sese ad Austrum angustijs, ampliori spatio diffundatur; accidit vt maris fluxus per continuatas vorticum circumgyrationes in altissimam pyramidem deorsum fastigiatus, veluti in abruptam abyssum dehiscat: mox quum impetu & vorticum collisorum fragore, supina facie resilit mare, subitò in vastum hiatum & immensam voraginem resorbeatur; vsqueadeo vt vel maxima nauigia gurgitibus suis in gyrum contortis secum rapiat, & violentia sua deprimat, eandemque aut scopulis allisa aut absorpta ad Tauromenitanũ Euripum eiiciat. Fretum verò ipsum vbi angustissimum est in passus mille quingentos, vbi latissimum in duodecim millia pass. patet: æstuumque reciprocationem statis horis tanta velocitate simul & atrocitate patitur, vt æstibus alternatim modò in Etruscum, mox in Ionium mare versis, ventos etiam ac nauigia suo cursu frustretur & sistat, vel secũ auferat. Hinc *Scylla & Charybdis* in prouerbia concesserunt; & Poëtarum carminibus in monstra & canes latrantes transformatæ sunt. *Corallum* in freto Messanensi laudatissimum gigni scribitur: fruticis id genus est, quod sub aquis herbescit; vbi aërem senserit, in lapidem purpurei coloris oculis gratissimum durescit. Capiuntur in eodem & *Xiphij* pisces omnium laudatissimi: adhæc veteribus Græcis *Plotæ*, Latinis quod summis in aquis fluitent *Flutæ* dictæ, omnium sapidissimi verno tempore; præterea Murenæ lautorum mensis expetitæ, adeò obesæ, vt sagina sua in nimijs solis ardoribus obtorpescentes, adusta cute sese neque mergere queant, & piscantium manibus veluti offerre se in prædam videantur. Messanæ quidem longitudinem Geographus XXXIX S. temporibus, latitudinem XXXVIII S. mensurat. Ceterùm quia *Mylas* Zanclæorum coloniam fecimus, enumeratione breui, quantum apud scriptores de ijsdem exstat, complectemur. eas ad Chersonesi, (quæ III. P. M. in mare Etruscum procurrebat) ceruicem fuisse conditam, nomenque ipsi à Myla flumine (quod nigras veheret aquas) factum; adhæc id oppidum postea Sex. Pompeio præcipuam belli, quod contra Cæsarem Octauianum gessit, sedem fuisse obseruo. Quumque ager frumenti, vini, oleique feracissimus sit, ibidem Solis boues fuisse pastos, Vlyssis somnium, & sacrilegium à socijs ipsius commissum Poëtæ prodiderunt. Fabulæ originem hinc nonnulli repetunt; quòd mare propè Mylas purgamenta fimo similia in litus exspuat.

auctores

CHARYBDIS.

Incidit in Scyllam Adag.

Pisces.

MYLAE *Zanclæorum Colonia.*

Hom. Odyss.

A auctores habeo,qui circa *Mylas* hieme fontes arescere,æstate verò ita exundare prodant, vt etiam amnem conficiant. Phocylidem Poëtam, qui Theocriti Syracusani tempore scripsit, *Mylis* oriundum veterum monumentis testatum est.

ΤΥΝΔΑΡΙΕΩΝ.

TYNDARIS *Laconum Colonia.*

TYNDARIN Lacônes condidisse, eique nomen à Tyndaro Ledæ patre (ea mater Helenæ, deinde Castoris & Pollûcis fuit) fecisse à veteribus memoriæ proditum est. Sita erat in B colle edito: à mari præcipites & inaccessas rupes habebat: cæterùm quum radices earum maris æstu vorticibusq; sensim exesæ essent, sæuientibusq; tempestatibus vndarum insultus magna cum violentia in easdem ingruerent, dimidia pars vrbis reuulsa, subsidentibusque rupibus in pelagus subitò prolapsa traditur. Eam vrbem vt vetustissimam ac nobilissimam, ita commeatu fecundam & ciuium fortunis opulentam, bello quoque maritimo commendatam fuisse obseruo. Apud Tyndaritanos Mercurij fanum erat solemnibus sacris frequens & celebre; & in eo Mercurij simulacrum precio, artificio, ac pictura illustre: quod capta C à Carthaginiensibus vrbe Carthaginem delatum à Scipione AEmiliano deleta Carthagine Tyndaritanis restitutum fuit, ac summa ciuium aggratulatione suis sedibus repositum. Tyndaritani eo potissimùm Africani beneficio commoti, fœdus, quod cum Romanis percusserant, fideliter seruarunt. Medio in foro equestres M. Marcelli statuæ erant, magno artificio elaboratæ. Ceterùm Tyndaritani improba C. Verris auiditate ob illud Mercurij simulacrum vexati afflictique sunt: inter quos Proagoras nobili loco natus præcipuam iniuriam tulit: qui quum Messanam signum illud à Verre deferre iussus, id sibi inconsulto Senatu sub capitali pœna non licere respondisset; virgis cæso, maleq; multato, Verres etiam D capitis supplicium, ni illud quamprimū referret, minatus est. quumque Proagoras neq; lacrymis aut sui commiseratione id à Senatu impetrare posset; neque ipse sua auctoritate statuam demoliri auderet; à Verris lictoribus vestibus spoliatus atque iterū virgis cæsus, vrente etiam bruma per diem ac noctem ad Marcelli statuas sub dio, in imbre, in frigore relinquitur; donec populi tandem commiseratione, simulacro promisso, vix viuus inde abductus est. Quam ob sæuitiam Verres à Zosippo & Ismenia patriciis Tyndaritanis apud Senatum P.Q.Ro accusatus, Cicerone perorante Prætura se abdicare coactus est. Salutare Tyndaritanis fuit, quod semper in omnibus Punicis Siculisq; bellis amicitiam Po. Ro.

TYNDARIS condita.

Cicero IV. act. in Verrem, quæ de signis est.

sequuti, omniá eidẽ semper cum belli adiumenta, tum pacis ornamẽtá administrassent. Eo verò bello quod Cæsar Octauianus contra Sex. Pompeium gessit, M. Agrippo deiecto Pompeij præsidio Tyndarin occupauit, eaq; pro belli fide vsus, Mylis receptis Pompeiũ ad Naulochos prælio nauali victum profligauit: quo bello confecto, Tyndaritani, quia operam quoque suam Agrippæ in eiiciendo Pompeij præsidio præstiterant, eique naues instructas, socios nauales, sumtusque in nauarchos suppeditassent, à Cæsare victore libertatem & immunitatem impetrarunt. Sunt qui memoriæ prodãt, Orestem Tyndari ex Clytemnestra filia nepotem, postquam in Taurica sese à matricidio (matrem namq; ob adulterium cum AEgystho, vt patris Agamemnonis cædem & domesticam iniuriam vlcisceretur, furore correptus occiderat) expiasset, occiso Thoante, Dianæ *Fascelidis* simulacrum surripuisse: cognomen autem Dianæ, inde factum esse, quod eius simulacrum, vt melius falleret Orestes, fascibus circumdatis opertum abstulisset. Longa inde peregrinatione Orestem ad Tyndaritanos, vt ad gentiles & necessarios appulisse. quod ideò paulò latiùs à nobis relatum est, vt prudenti lectori cogitationem iudiciumque relinqueremus de Tyndaritanorum numismate, quod solum ad manus nostras peruenit, in quo Dianæ caput aduersa, auersa parte Veneris Hegemones, quæ Cupidinem manu ducit, imago Myrtea circumducta signata sunt. Obseruo etiam *Dianæ* cognomentum apud Lacônes *Lygodesmo* fuisse; cuius hic iccirco mentionem facio, quòd Tyndaritani Lacônum coloni sint. Nomen autem illud ipsi à Lygo arbuscula, siue vitice factum fuisse; quod eius flagellis ob lentitudinem ad aram Dianæ, ipsi se mutuo pueri exercebant, vt corpus ad patientiam & obedientiam tolerando indurarent. A Tyndari in Septemtrionem digressis, ostium *Heliconis* fluminis sese aperit: in occasum verò editus mons erat, in quo templum Iouis olim fuisse conditum scriptores nonnulli prodiderunt: ab eo descendentibus *Timethi* fluminis ostium occurrebat: à quo in occasum mille passibus *Lipara* insula distabat. Secundum litus in Austrum ad XXX. M. P. progressis *Agathyrsium* vrbs ad radices editissimi montis situm erat; quod Agathyrsus AEoli filius condiderat. Ea vrbs, Marcellum & Læuinum Consules Romanos comiter habuit, & omni ope adiuuit. Ceterùm quod ad Tyndaris situm secundum globosam terræ superficiem pertinet; eum Geographus secundum longitudinem XXXVIII partibus cum quadrante; secundum latitudinem XXXVII. partibus mensurat.

TYNDARITANI *liberi, & immunes.*

DIANA *Fascelis.*

Nummus Tyndaritanus.

VENVS *Hegemones.*

DIANA ΛΥΓΟΔΕΣΜΟΣ.

Helicon fl.

LIPARA *ins.*

AGATHYRSIVM *vrbs.*

ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ.

AGYRINA *Corinthiorum Colonia.*

SVBIECIMVS Tyndaridi Agyrinã, maritimæ ciuitatis mediterraneam: in eo non ſequuti litoralem vt hactenus tractum, ſed ordinem potiùs Geographicum. Vtraque enim vrbs æqualiter ab inſulis fortunatis, horis duabus cum ſeptunce in ortũ vergebat: etiamſi à medio habitati orbis inæqualiter. AGYRINA namque Tyndaride LX. M. P. Auſtralior, exiguo quidem ſpacio citra *Ennam* (quam Siciliæ vmbilicũ eſſe opinabantur,) diſtabat. De Agyrinæ conditore, & primis colonis, etiamſi vetuſtiſſimã eſſe vrbem ſatis conſtet, obſcura tamen apud ſcriptores memoria eſt. Sita erat in monte editiſſimo & aſperrimo, ad Auſtrum Aſorinis campis & collibus cingebatur: à ſeptemtrione agrum lætiſſimum & feraciſſimum, qui *Chryſa* flumine irrigabatur, deſpiciebat: colles verò frequentes admodũ, ſiluis veſtiti, venationibus, & aucupio, ipſiuſque Dianæ venatricis luco celebres erant. Fama tenet, *Herculem* adhuc viuum ab Agyrinenſibus pro Deo cultum; templumque ei atque Iolao ipſius ex Iphicle fratre nepoti, cultu ac donarijs magnificum fuiſſe extructum; in quo vtriſque veluti Dijs Olympicis diem feſtum & ſolemne frequenti totius Græciæ conuentu celebrabant. Iolai vt Herculis patrui ſui laborum ſocij & peregrinationum comitis fama apud ſcriptores nobilitata eſt. commendatur eius potiſſimùm virtus, eo nomine, quòd Sardiniam inſulam domeſticis malis oppreſſam liberauit; quòd Sardos gentem vagam nullis legibus, nulla ſocietate aut neceſſitudine coniunctam, Athenienſibus & Theſpienſibus ſibi adiunctis & concordiam & agrorum culturam ciuilemque ſocietatem, condita Olbia ceteriſque vrbibus, legibus, & inſtitutis cõpoſuerit. atque ob ea merita Sardi Iolao ad ſepulchrum eius, vt numini tutelari, templum poſuerunt; ac ſeſe ab eodem *Iolenſes* nuncuparunt. Herculem præterea, vt Iolaum poſteritati commendaret, Agyrinenſes cærimonias, ac ſolemnes ludos docuiſſe, quibus eundem Heroem colerent, auctores prodiderunt. præcipuum inter cærimonias fuiſſe obſeruo, quod ingenui comas ſuas Iolao ſacras tamdiu alerent, quoad ætate legitima, & conſulto per victimas Deo, eas tondendi poteſtatem ſibi factam obſeruaſſent. Magna eius voti concepti apud Agyrinæos religio erat; ſiquidem ij, qui negligentiùs comas nutriebant, aut votum legitimo tempore non ſoluebant, ſtatim ex ira numinis linguæ vſu orbati obmuteſcebant; totoque corpore ſqualidi, donec Iolao ſeſe expiaſſent, contabeſcebant. Porta vrbis per quam ad ludos ſolemnes egrediebantur, Heraclea in Herculis honorem vocata erat. Ludi ex pugilum paribus & equeſtri certamine dabantur. Additur fabulæ

ENNA, Siciliæ vmbilicus, vt Delphi Pithij orbis erant medium habiti.

AGYRINA oppidum.

Chryſa fluuius ab auro ſic dictus.

DIANA dea venatrix.

IOLAVS, Herculem habuit patruum.

SARDI cur Iolenſes dicti.

Comam Heroi nutrire.

fabula: quum Hercules per viam Agyrinensiũ saxis stratam, armenta duceret, vestigia boum ijsdem saxis veluti ceræ impressa fuisse relicta: atque eo prodigio commotos Agyrinenses Herculi, dum adhuc inter mortales ageret, haud aliter, quàm si iam inter Deos relatus esset, ipsiusque nepoti Iolao sacris operatos: quæ sacra magna cum religione ad posteritaté propagata sint. Agyrinensium opes & potentiam in magnã sese amplitudinem extendisse argumento est, quod Agyris, ipsorum sub Dionysio seniore tyrannus, postquã optimatibus trucidatis dominationem sibi confirmasset, oppida, arces, castellaq; vicina in potestatem redegerit; viginti ciuiũ millia armare potuerit; pecunia, commeatu, omnique instrumento bellico abundauerit. Ceterùm cum idem Agyris à Magone Pœnorum duce in societatem sollicitaretur, ad Dionysium tyrannũ flexit: ac fœdere cum eodem percusso, exercitũ ipsius stipendio & commeatu recreauit. Magonem verò ob regionis & viarum imperitiam à commeatu interclusum, magna insuper clade oppressisset: ni Dionysius, dum Syracusani pugnæ potestatem ipso recusante tumultuosiùs poscunt, militum suorum seditione perturbatus, pacem cum Pœno facere coactus fuisset.

AGYRIS Agyrinensium tyrannus.

Affectam deinceps Agyrinensium Rempublicam, sub Dionysio Iuniore, multosque ciuium in alias vrbes ob tyrannorũ odium vel metum commigrasse; vrbemque ciuium infrequentia sub Apolloniadis dominatione per annos aliquot desertam fuisse obseruo. Verum Timoleon postquam deiecto Apolloniade, *Agyrinenses* libertati restituisset, miratus in tanta agrorum multitudine, in ea situs amœnitate ac soli fœcunditate, vrbis amplissimæ ob bellorum motus & tyrannorum odium solitudinem, decem millia Græcorum partim è Corintho, partim è reliquis vrbibus, quæ cum Corinthijs aliquam Reipublicæ necessitudinem habebant, delegit; eosque in Agyrinensium vrbem colonos & ciues conscripsit: optimisq; legibus & institutis eam Rempublicam constituit. Ita Agyrinenses in pacis artibus diu floruerunt; Theatro interea omnium, excepto Syracusano, per totã Siciliam pulcherrimo à se exstructo. Inde pòst Agathoclis mortem Pœnorum armis denuò in seruituté præcipitati, bello Punico secundo, eiecto Pœnorum præsidio, Romanum admiserunt; & Marcellum primò, inde Læuinum Consules auxilio, commeatu & hospitij iure coluerunt. Ita vt ne vel contra infimum etiam ciuiũ Ro. Agyrinenses postea vllo in officio defuisse, aut aliàs obfuisse testatũ sit. Quibus meritis obtinuerunt, vt in constituẽda Siciliæ prouincia, eodem iure essent, quo antea fuissent: eadem conditione Pop. Romano parerent, qua suis antea paruissent. Illud tantùm ipsis etiam assentientibus institutum, vt ager ipsorũ decumanus esset, hoc est vt Agyrinenses decumam prouentuum sine pretio soluerent. Fuit itaque Agyrinensium deinceps respu-

APOLLONIADES tyrannus.

A respublica, tum quinque primorum, tum aliorum magistratuũ dignitate; adhæc ciuium locupletium, & summorum aratorum fide Populo Ro. commendatissima. Quinque primos autem in Prouinciarum ciuitatibus, vt Decem primos in Municipijs, ex ordine Decurionũ delectos, ijsdemque tributorum exactionem & ærarij curam fuisse commissam obseruo. Magistratuum Agyrinensium magnam animi fortitudinem & constantiam fuisse, argumento est. quòd quum Verris iniurijs & contumelijs premerentur, adhæc decumis contra fœdera æstimatis, iniquissimo easdem pretio soluere maximo cùm aratorũ detrimento cogerentur; sestertiûm sexagies sese multari maluerint, quàm ad eius conditiones pa-

Quinque primi AGYRINENSIVM

B ctionesque quidquam concedere. Agyrinam à multis sæculis etiã suis ruderibus obrutam & sepultam, (INTEREVNT *enim Vrbes, regna, & Respublicæ; mortalium omnia caduca & fragilia sunt*, nisi historię beneficio posteritati monumẽta sui relinquant) vix aliud vsqueadeò ab interitu & obliuione vindicauerit, atq; id quod DIODORI Historici patria fuerit. vixit ille sub Iulio Cæsare & sub Augusto. Cæsarem Dictatorem DEI aut DIVI cognomento suis in scriptis frequenter ob rerum gestarũ magnitudinem afficit. Huius vrbis nomen variè apud auctores proditum fuisse obseruo. Stephanus Ἀγύριον & gentilicium Ἀγυριναῖος; vti & numismata antiqua, etiamsi ex Dionysio Ἀγύριον laudet. *Agurium* etiam Ptolemæus

Cic. epist. ad Sulpicium: Cor. Tacitus in Annal. Pet. Faber lib. 1. Semestrium.

DIODORI *Siculi Historici quæ patria extitit. Vide Suidam.*

In nummis.

C nuncupat; & Cicero, *Agyrinensem populum* & *Agurium* vrbem probat. quibus *Argyra* placet, & ab argento nomen deducunt, vitiosa scriptura deceptos esse, & Stephani ordo in vrbibus recensendis & numismatũ auctoritas conuincit. *Agurium* Geographus ita definit, vt ab insulis fortunatis XXXVIII. partibus cũ quadrante; ab AEquatore XXXVII. absit. Quumque *Enna* secundùm longitudinem habitati orbis vnius partis sextante in occasum tantùm ab Agurio recederet, versus Septentrionem vncia superaret, operæprecium me facturum (etiamsi nulla hactenus celeberrimæ vrbis numismata ad manus nostras peruenerint) putabam, si breui enumeratione vrbis situm, conditores, & incunabula Cereris, sedemque &

Cic. in Verrinis.

D raptum Proserpinæ in gratiam lectoris, antequam ad maritima loca redirem complecterer. ENNA itaque Syracusanorum colonia, anno postquam Archias Syracusarum potitus esset sexagesimo, duce Enno (vnde & nomen vrbi factum) deducta est. Vrbs ipsa loco præcelso atque edito condita; qui locus, quòd in media insula situs est, vmbilicus Sicilię nominatur. Quo in summo æquata agri planicies & aquæ perennes erant. Ea planicies omni ambitu circumcisa atq; diremta, vno tantùm loco & prærupto vndique à singulis hominibus adiri poterat: aliundè verò aut à pluribus simul non poterat. circa eam planiciem lacus luciq; erant plurimi; & lectissimi quoquo anni tempore flores, tam suaui odore flagrantes,

ENNA *condita. ea Syracusanorũ Colonia. Huius oppidi nomen sæpè in Aetnæ montis ob affinitatem degenerauit.*

M vt

vt etiam canum sagacitatem obtunderent. Insula verò Sicilia quamuis tota Cereri & Liberæ siue Proserpinæ consecrata erat, his præcipuè tamen in locis Cererem ortam, fruges primùm repertas, & Proserpinam, dum flores legeret, esse raptam * scriptorum consensu proditum est. Etenim versus Aquilonem speluncam immensa altitudine depressam Ennenses ostendebant, quà Ditem patrem repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse, & subitò non longè à Syracusis sub terras penetrasse, fontemq; Cyanen eo in loco repentè erupisse credebant, vbi vsque ad Ciceronis etiam tempora Syracusani anniuersarios dies festos frequentissimo virorum mulierumque conuentu celebrabant: quòd his in locis certissima rerum dictarum vestigia ac propè Deorum incunabula reperirentur. Templum quidem *Cereri* magnificentissimum apud Ennenses Gelo Syracusanorum Rex condidit. Erant in eo duo Cereris signa vtrumque in templi penetralibus, ex marmore vnum, alterum ex ære omniũ antiquissimum, & artificio singulari commendatum. In ædis vestibulo alia duo signa erant; vnũ *Cereris*, cuius manu dextra pulcherrima victoriæ imago tenebatur; alterum *Triptolemi*. Nec mirum tot in vnius Cereris templo eiusdem signa fuisse, cuius tanta ibi esset religio, tamque assiduus & promiscuus cultus, vt Enna non vrbs, sed tota Cereris fanum videretur: in qua non Ennenses solùm & Siculi omnes, sed & exteræ nationes, ac ipsi etiam Romani Cererem hàbitare arbitrabantur; ciuesque ipsi omnes non tam ciues, quàm Cereris sacerdotes & templi Antistites crederentur. Quin etiã exteri & barbari tantam huic templo dignitatem ac reuerentiam tribuebant; vt quum fugitiui ac Barbari vrbem occupassent, ciuiumque fortunas hostiliter diripuissent, Cereris tamen templum auro gemmisque ornatissimũ ditissimumque non solùm attingere, verùm etiam metu numinis ne aggredi quidem ausi fuerint. Erat & ante Cereris templũ in aperto, ac loco propatulo ædes Proserpinæ præclarissima atque pulcherrima. Numismata autem antiqua Ennensium nonnulli sese vidisse testantur, in quibus aduersa parte Ceres, auersa verò spica tritici signata sit. *Enna* autem quum præcipiti in loco staret, temporis processu cum montis visceribus in præceps quoque collapsa est. Ennæ longitudinem Geographus XXXVIII. partiũ cum particulæ vncia, latitudinem XXXVII. partium cum particulæ vnciola facit. Sed antequã à Mediterraneis ad litoralem oram redeamus, MENANINE mediterranea vrbs nos adhuc remoratur: in eius situ locoque recensendo numismatum seriem non sumus sequuturi; sed ordinem Geographicum, neque hoc quisquam nobis vitio vertere debet, quod huc reuocemus *Menaninos* ad rationem situs, non ad vltimam siue XII. Siciliæ tabulam, quo loco Menaninos collocare coacti fuimus; quòd Mena-

CERES *Ennensis Dea.*

* *Claudianus poeta de raptu Proserpina.*

Cicero Verrina IV. de signis.

ENNA *Cereri sacra semper est habita.*

Nummi Ennenses.

A Menaninorum numismata vti postrema ferè, & opere tantum non absoluto, ita etiam vetustate ita attrita, vt vix apices litterarum oculis consequi potuerimus, ad manus nostras peruenerint.

ΜΗΝΑΝΙΝΩΝ.

MENANINEN Siculorum vrbem Ducetius Siculorum rex & armis & opibus potétissimus, patria Neetinus arduo colli superimpositam condidisse, agrumque finitimũ colonis eò deductis viritim distribuisse, eo tempore, quo Romæ A. Postumius Regillensis, & SP. Furius Medullinus consules erant; ab auctoribus memoriæ proditũ est. Fama tenet Cererem accensis ex AEtna facibus, quum filiam à Plutone raptã quæreret, primùm in huius vrbis agro apparuisse; eique hanc ob caussam Δαδέχῳ siue *Tædiferæ* cognomen factũ fuisse: quod & Menaninorum numismata confirmant; in quorum auersa parte binæ faces signatæ sunt. Hinc etiam *Menaninos* in Cereris sacris tæda deinceps fuisse vsos ex eadem ratione multi scripserunt. In agro Menanino *Symæthus* flumen quinque fontibus exortus, in Leontinorum primò campos, inde ad Catanensium deflectens XXX. M. P. spacium emensus in Ionium sese mare exonerat. celebratur huius fluminis origo ob Palicos fratres, vti in Catanæ descriptione retulimus; & ob lacum Ephintiam siue Phintiam qui *Palicis Dijs* sacer credebatur; & à Menanina duob. millib. pass. ad radicem collis cuiusdam distabat. Lacus ille non magni quidem circuitus (centum enim passuum ambitu includebatur) sed alioqui memorabilis. Is enim turbidas & tetri odoris aquas, sed stagnantes, circa crepidinem habebat: in medio verò tres crateres, qui perpetuas aquarum scaturigines ad decem ferè pedum altitudinem, non aliter quàm subiectis ignibus feruentes, erũpentibus subinde inter aquæ feruores flammarum globis eructabant: ipsæ tamen aquæ ad perpendiculum relabentes, neque intumescente, neque feruescente lacu, sed stagnante tantùm residebant. Huic lacui, quod Palicorũ Deorum numen Siculi perpetuò adesse crederent, diuinos honores deferebant, ac crateres ipsos summa veneratione colebant: templumque eo loci porticibus atque alijs sumptuosis operibus conspicuum Dijs Palicis, erexerunt. Additur, quia stagni eius fundus sulphuris & bituminis materia plenus sit, aspirationes vsqueadeo crassas & fœtidas exhalasse; vt aues etiam prætervolantes plerumque interirent, & si aquas eius animalia ante Solis ortum hausissent, repentina quasi suffocatione conciderent: Quumque illecta rei nouitate ac miraculis multitudo frequens ad istud templum conueniret; Ducetius in colle, qui supra lacum assurgebat, vrbem condidit; eamque *Palicam* à dijs vicinis

MENANINE condita. Anno V.C. CCXXCIX

CERES tædifera, in Nomismatibus.

Συμαῖθος fluuius, eiusque ortus.

Palici Dij & crateres.

(Margin letters: B, C, D)

vicinis nominauit: quam postquam muro satis firmo muniisset, colonis agros finitimos diuisit. Ea vrbs etsi vbertate soli, & ciuium frequentia exiguo admodum tempore in iustæ ciuitatis amplitudinem coaluisset, paullò pòst tamen ab hostibus euersa ac prostrata scribitur. Obseruatum quoque est, quum Sicilia ægro ob siccitatem prouentu laboraret, hûc lacum exaruisse; è crateribus præter ventorum furentium flatus, etiam puluerem densissimum eiaculari solitum. Sed, vt ad Menaninos redeamus, eos stipendiarios Pop. Ro. fuisse, & à Verris quoque auaritia vexatos inuenio. Eius vrbis nomen apud scriptores variasse obseruo, Ptolomæus Μενάς multitudinis numero; Diodorus Μενάινον, aut, vt apud ipsum variant exemplaria, Μέναιον habet. Cicero ciues eius *Menenios*; Plinius *Menaninos* edidit, quod etiam cum numismate signato conuenit. Eius vrbis longitudinem Geographus XXXVIII. partium cum deunce; latitudinem XXXVII. partium cum quincunce mensurat.

ΘΕΡΜΙΤΑΝ.

THERMAE HIMERENSES *Zanclæorum Colonia.*

HIMERA ab Annibale Pœno deleta, quos ciues belli calamitas reliquos fecerat; ij sese Thermis in eiusdem Himeræ agris collocarunt, VI. M. P. ab oppido antiquo. nouæ vrbi nomen à calidis, quibus ea litoralis ora abundat, aquis, *Thermis* factum est. Ceterùm si Thermarum originem ab initio repetendam putabimus, opus erit vt *Himeræ*, quæ ad VIII. P. M. à litore recedebat, situm fatumque breui prius enumeratione complectamur. *Himeram* itaque vrbem ad sinistram Himeræ fluminis ripam à Zanclæis, quibus sese Chalcidenses aliquot & Syracusani per factiones patria pulsi consociauerant, ducibus Euclide, Simo, & Sacone Olympiadis vndequadragesimæ anno primo conditam fuisset memoriæ proditum est. Hæc sola Græcarum vrbium mare Hetruscum prospectat; nomen ab *Himera* flumine præterlabente, vti & aliæ pleræque Siciliæ vrbes sortita. Mineruæ numen præcipuè ab Himerensibus cultũ fuisse obseruo: quumque eius Deæ iussu in gratiam Herculis aquæ calidæ è terræ visceribus erumpentes subitò scaturijssent; iisque membra à labore puluereque recreata Hercules fouendo molliuisset, nomen aquæ Himeræ παρὰ τοῦ ἱμέρεσθαι hoc est, à *fouendo* fuisse factum. Non desunt auctores, qui Thermas omnes, quarum quidé origo naturalis est, Herculi in genere sacratas referant. Ceterùm quòd numismata antiqua Thermitanorum & Himeræorum nomina discretim referant; ea nominis distinctio, priusquam scriptorum auctoritate satis confir-

THERMAE Himerenses conditæ. HIMERA à quibus condita; de cognomine flumio infrà pag. 96.

Thermæ Herculi sacræ. Nomismata.

A confirmati essemus, & alios aliquot haud indoctos nobiscũ eò opinionis induxerant; vt Himeræorũ numismata, quæ huc pertinebant, in tractum oramque pœnè obiectam Austrinam ante vrbem & flumen Gelam (quæ & ipsa plurimis *Himera*, vti suo loco ostensuri sumus, nuncupatur) nominis & rationis similitudine inducti transposuerimus. In ijs namque Himeræorum numismatibus, Minerua Herculi balneanti sacris operatur; ab altera parte Ergoteles δολιχόδρομος, apparet. quæ ex historiarum consensu ad Himeram postea Thermas dictam pertinent. Huc itaque ea quæ ad Himerensium eo loco transpositorum numismata & historiam pertinent, ob prædictas rationes translaturi sumus. *Himera* à prima

B statim origine felicia & magna incrementa accepit; legibusque & institutis optimis composita, auctoritatem & potentiam confirmauit: vsque adeo vt quum Rhegini domesticis malis & factionibus grauissimè perturbati laborarent, eiectis Himerensium auxilio atque operâ factiosis, Rheginorum status ad tranquillitatem redierit. Ceterùm quum Himerensium plerique vltionis studio & propagandæ ditionis caussa Rempublicam inclinare molirentur, reuocati sunt ab eo consilio per Stesichori Poëtæ Apologum in hanc ferè sententiam festiuissimum: *Olim*, inquit, *equus lætissimis in pascuis solus exsultabat & lasciuiebat;*

HIMERENSIVM reipublicæ status & conuersio.

C *irrumpente deinde ceruo pabuli vastatore, equus vltionis studio exardescens, hominis consilio vsus est: Is, si frenum,* inquit, *& me sessorem patieris, tum equidem te de cerui petulantia vlcisci potero. Accepisse equum eam conditionem, admisisse sessorem, & simul in seruitutem incidisse, dum nimio vltionis studio animi impotentiam sequitur.* Tam festiua & opportuna fabula ciues Himerenses ad saniora consilia reuocati, imperium Phalaridi abrogarunt: suamque aliquamdiu libertatem tutati. Postea ex nimijs opibus insolentiores facti; ac in libidinem & voluptates proiecti, adhæc partium studijs exagitati, in *Cydippi* tandem tyrannidem prolapsi sunt. Cydippo *Terillus* successit. Terillum verò Anaxilæ Messanensium domini socerum, *Theron* Agrigentinorum princeps, occupata per vim Himera expulit. ve-

Hunc Apologum referunt & Aristot. Rhetor. & Horat. L. 1. Epist. 10. auctore Stesichoro: de quo poeta Himeræo & infrà p. 95.

CYDIPPVS & Terillus tyranni.

D rùm postquam Terillo Anaxilas sese coniunxisset, ac Pœnorum copias duce Amilcare cum trecentis armatorum millibus, vt Theronem Himerâ eijcerent, in societatem vocassent; Thero cum Gelone genero suo Syracusanorum rege fœdus paciscitur; seseque Himeræ mœnibus includi patitur. Ceterùm postquam eruptione facta hostem aggressus vna atque item altera clade fractus fuisset, Gelo ipsi in subsidium properat; citatoque agmine accurrens Theronis cladem magna Pœnorum cæde vlciscitur: mox cæso ex insidijs Amilcare Pœnorum duce, aperto cum ceteris copijs Marte congressus, centum quinquaginta hostium millia trucidat; reliqui capti, partim in seruitutem venditi, partim in seruiles

HIMERA à Therone occupata.

 operas

operas distributi sunt. Theron virtute Gelonis ea ratione ab obsidione A liberatus. Himeræque dominatione iam potitus, ipse Agrigentum re-

THRASYDAEVS Theronis F. Himerensib. præfectus.

uersus Thrasydæum filium Himerensibus præfecit. Qui quum per superbiam & dominandi impotentiam ciuium patientia abuteretur, Himerenses ad Hieronem, qui Geloni fratri successerat, vt à Thrasydæi tyrannide liberarentur, respiciunt. Ceterùm ea defectio ob fluxam Hieronis fidem, Himerensibus propemodum exitio fuit. Hiero namque regni sui opibus nec dum confirmatis, Polyzeli fratris sui minoris virtutem, qua Syracusanorum animos sibi demeruerat, suspectam habens, eidem exitium moliebatur. Verùm Polyzelus impia fratris fraude deprehensa, ad Theronem Agrigentinum generum suum fuga elapsus, ab eo- B dem armis quoque contra Hieronem protegebatur. Himerenses hac occasione vsuri, & vt sese de Thrasydæi iniuriis vlciscerentur, socie-

Simonides poëta Lyricus, pacis conciliator.

tatem Hieroni & deditionem offerunt. Interea Simonides Poëta Lyricus inter Theronem & Hieronem iam affinitate iunctos (Hiero namq; Theronis sororem in vxorem receperat) pacem certis legibus facit. mox Theron etiam Polyzelum fratri suo Hieroni conciliat. Hiero tot beneficiis deuinctus, Theronem de Himerensium pactione sibi contra Thrasydæum oblata certiorem facit: qui re exactissimè explorata, omnes eos qui defectionis conscij fuerāt, capi & trucidari iubet. Qua laniena quum Respublica ciuibus exhausta esset, Theron Dores & quotquot Græca- C nicæ gentis & originis colligere poterat, colonos magno numero eò deduxit, in ciuitatem Himerensiū adscripsit: sincerior inde Himerensium fides in Syracusanos quàm Hieronis erga Himerenses fuit. Quum namque Syracusani grauissima Thrasybuli (qui Hieroni & frater & successor erat) tyrannide opprimerentur, Himerensium potissimùm auxilio vsi, tyrannum decimo quàm regnare cœperat mense eiectum Locros in exsilium abire coëgerunt. Floruit deinde vsqueadeo opibus & potentia Himerensium Respublica, vt quum Athenienses, qui Leontinis auxilio venerant, impetum in Himeram vrbem fecissent, eosdem propriis opibus ab vrbe sua repulsos agris etiam & limitibus suis haud difficulter ex- D pulerint. Ceterùm Atheniensibus Syracusanorum potentia profliga-

BELLVM Himerensiū cum Pœnis.

tis, quum Segestani bello, quod contra Selinuntinos gerebant, oppressi, Pœnos duce Annibale, Amilcaris à Gelone cæsi nepote, in societatē vocassent, Annibal expugnatis Selinuntiis, vt patris sui Gisconis Manibus parentaret, omni rapinarum & sæuitiæ genere capta in vrbe grassatus, ferro flammaque eandem prostrauit. Inde vt & Amilcarem auum vlcisceretur, Olympiade tertia & nonagesima, cum centum hominū mil-

HIMIRA à Pœnis obsessa.

libus in Himerenses mouit, vrbemque omni tormentorum ac machinarum genere oppugnare adortus; mox quum actis cuniculis, magna

murorum

A murorum & vrbis pars ſubſediſſet, etiam in vrbem irrumpere conatus eſt. Verùm Himerenſes, quibus ex deſperatione animus creuerat, Pœno acriter repulſo, mœnia collapſa inſtaurant. Interim & hoc obſeſſos in ſpem meliorem induxit, quod Diocles cum auxiliaribus Syracuſanorum copiis adpareret. Hinc Himerenſes, ne ſeſe veluti imbelles feminas circumſederi paterentur, facta eruptione hoſtem palantem ac ſecuriùs vapantem ita conſternarunt, vt pauore metuq; turbatum, ac proprio etiam terrore impeditum, pecorum in morem ad viginti Pœnorũ millia proſtrauerint: reliquis ſaluti fuit, quod Annibal, vt ſuos effuſos vidit, ſubitò cum quadraginta millibus in aciem deſcendens, ac ſuorũ fugam ſiſtens, B Himerenſes victoria exſultantes acerrimo prælio, cæſis ad tria millia, ceteris verò profligatis, magna cum clade in vrbem reiiceret. Diocles poſtquam Himerenſiũ vires fractas vidit, ſuas verò copias infirmiores quàm vt Annibali victori ſeſe obiicere auderet, vaſis conclamatis magna imbellique Himerenſiũ multitudine, qui iam de patriæ ſalute deſperabant, ſecum deducta, Syracuſas reuertitur. Annibal arctè acriterque vrbem nocte dieque corona oppugnare; nihil ciuium laboribus otij, nihil quietis fatigatis remittere: inde quum crebris arietum tormentorumq; ictibus bona mœnium pars corruiſſet, magno ardentique impetu cum Pœnis in vrbem irrumpens, obuios quoſque trucidat. Tandem ſanguine ſa- C tiatus, à ciuium cæde per præconẽ abſtineri iubet: fortunas tamẽ ciuium militi diripiendas concedit. Mox tria captiuorum millia ad eum locum vbi auus ipſius Amilcar à Gelone cæſus fuerat ducta, vt Amilcaris quoque Manibus poſt octauũ & quinquageſimũ quàm ille ceciderat annum parentaret, iugulari ad vnum omnes imperauit. Vrbem, quæ ducentis & quinquaginta iam ſteterat annis, proſterni demolirique, templa fanaq; detractis ornamentis ſpoliari iuſſit. Signa quoque ex ære plurima ſecum Carthaginem abſtulit, quæ poſtea Carthagine à Scipione AEmiliano euerſa, Thermitanis Himerenſium poſteris reſtituta ſunt. inter præcipua ſigna erat *Himera* ipſa cornucopiæ manibus tenens, oppidi & præ- D terlabentis fluminis nomine, in formam muliebrem habitumque formata; quæ ſuis liniamentis, & figura ipſa intuentes mirè afficiebat. Statua quoque *Steſichori Poëtæ* Himerenſis, ſenilis, incuruaque cum libro in manu ſumma arte elaborata. Steſichorus enim Poëta inter nouem† Græciæ Lyricos cenſetur. Is quum ab infantia *Tiſias* vocaretur, poſtea, quia cum citharæ cantu chorum primus coniunxiſſet, *Steſichorus* appellatus ſcribitur. Inter omina refertur, Luſciniam ex eius adhuc infantis ore cecinisſe, lætiſſimo ad Poëticam amœnitatem augurio. Hic quum Phalaridis tyranni vt ſæuiſſimi ita & immaniſſimi tempore viueret, eundem tamen frequenter carminum ſuorum illecebris à crudelitate auertit,

HIMERA à Pœnis euerſa.

STESICHORVS poëta Lyricus.

† Quorum fragmenta Fulvius Vrſinus Romæ diligenter collecta Antuerpiæ, Plantinianis typis euulgauit.

& in

& in sui amorem rapuit, vt Sthesichoro vita functo diuinos honores Poëtæ tribuendos Himerensibus Tyrannus persuaserit; eiusque filias consolatoriis literis à luctu reuocauerit. Auctores habeo, qui prodant Stesichorum, quum contra Helenam, nescio quid acerbius per vituperationem scripsisset; subitò oculis orbatum, simulatque Palinodia siue diuerso argumento ea maledicta recantasset, visum recuperasse. Edidisse ipsum carmen Dorica dialecto XXVI. libris comprehensum, quod ex tribus partibus, *Strophe, Antistrophe & Epodo* constans *Epodicum* vocatum scribunt: annum verò agens quinctum & octogesimum Olympiade LVI. Catanæ vita defunctus, magnifico & splendido sepulcro primo extra vrbem lapide à Catanensibus ornatus est: porta etiam ipsa, quæ ad eius monumentum ducebat, *Stesichorea* appellata, *Crison* quoque Himereus inter cursores prodigiosæ velocitatis refertur. *Himera* verò flumen, cuius mentionem fecimus, ad occidentalem Nebrodis montis partem exortum, & aliquot fluuiolis auctum, perpetuo alueo à capite ad ostium vsque XX. P. M. decurrens, in mare Thyrrhenum sese exonerabat. Proditum ab antiquitate est, Himeram flumen eodem fonte ortum, statim à capite Siciliam diuerso aluei tractu diuidere: eum qui in Septemtrionem & mare Tyrrhenum dulces; qui in Austrum & Libycum mare deflecteret, qui & *Gela* nuncupatur salsas vehere aquas. ita ex eodem fonte aquas naturam variare; vt quæ hîc ob salsedinem potabiles non sint, illic suauitate & liquore suo palato gratas esse. Quod ad aquarum differentiam cum vtriusque fluminis alueo pertinet, conuenit in eo etiam nostri sæculi scriptoribus cum priscorum auctoritate; in eo variant, quod vtrimque flumen, etiam si eiusdem nominis non ex eodem tamen fonte deriuari, sed ex diuersis & ipso cæli tractu & magno interuallo distantibus affirmant. *Himeræ* enim siue *Gelæ* fluuij, qui in Austrum flectitur, fontes ad Nebrodis montis Austrinã partem erumpere; eius aut *Himeræ* quæ ad Septemtrionem cursum suum flectit; ad occiduas eiusdem montis partes oriri. Hactenus de *Himera* vrbe, eiusq; situ & fato dictum sit. Himerenses autem, qui post eam belli calamitatem reliqui fuerant, *Thermas* cognomento *Himerenses* eo quo descripsimus loco condiderunt: quumque Sicilia in prouinciæ formam redigeretur, quia semper in amicitia fideque perstitissent, Populus Ro. Thermitanis vrbes, agros legesq; suas reddidit. P. etiam Rupilius quum Siciliam à bello fugitiuorum liberasset, eam Thermitanorum rationem habuit, vt de decem Legatorum sententia, & ex. S. C. Thermitanis suis inter se legibus agere & iudicia exercere permitteret. P. inde Africanus deleta Carthagine Thermitanis, vt Himerensium posteris, quidquid signorum recuperare potuit, restituit. Quibus receptis Thermitani se patrum

Theocritus & Isocrates in orat. 2. de laudibus Helenæ.

Crison, *cursor Himereus fuit.*

HIMERA *flumen.*

Sup. pag. 92.

GELA FL.

THERMAE *Himerenses.*

Thermitana signa.

A trum fortunam ac dignitatẽ recuperasse arbitrabantur. Ceterùm quum Thermitani otio & longinqua pace fruerẽtur, bello ciuili Mariano propemodũ subuersi sunt. Nam quũ ex Sthenij ciuis primarij cõsilio Marianas partes sequuti essent, ipsumq; Mariũ calamitate fractum hospicio fouissent; L. Sulla victor, vt erat irarũ impotẽs, Cn. Pompeiũ tum quidem crudelitatis suæ satellitem, in Siciliam ad delẽdas Marianarũ partium reliquias cum exercitu misit; qui Thermitanis excidiũ & oppidi euersionem minabatur. Hic Sthenius magni vir animi, & vitæ etiã propriæ ob patriæ ciuiumq; amorem prodigus, omnẽ in sese ciuium noxam recepit; professusq; se illum esse, qui ciues, qui amicos induxisset; inimicos verò B coegisset, vt Marianas partes sequerentur; petijt vt statuto de se capitali supplicio, reliquorum ciuiũ culpam in se solo Põpeius expiaret. Pompeius autẽ tanta in socios fide & in ciues suos pietate mitigatus, Thermitanis veniã dedit: Stheniũ obsoluit, eiusq; deinceps hospitio liberaliter vsus est. Hic idem Sthenius, quum Verres Siciliam rapinis & cupiditate sua laceraret, saluti reipublicæ ciuiumque suorum honori, contemto etiam vitæ fortunarumque suarũ periculo, consuluit, vsqueadeo vt Verres apud Thermitanos nullum signum, nullum ornamentũ, nihil ex sacro, nihil ex publico (vbi tamen complura erant præclara & à Verris libidine concupita) vnquam attingere potuerit. Verres ira & iracundia exardescens, C vt Sthenium vlcisceretur, eidem capitis periculũ ex calumnia, qua ipsum litteras publicas corrupisse cauillabatur, struere conatus est: atqui vbi intellectũ fuit id ipsum agere, vt postquã Sthenium sine vllo argumento ac sine teste damnasset, virgis cæso suppliciũ de eodẽ crudelissimè sumeret, Sthenius de amicorũ hospitumq; sentẽtia Thermis Romã profugit. Absens tamen Pacilio etiã accusatore absente, à Verre condẽnatur, & sestertiũ quingenties Veneri Erycinæ ex eius bonis sacrantur; re postea Romæ in Senatu actã, ex decreto Patrum, accedente etiam plebiscito, Sthenius à Verris crudelitate absolutus est. Ceterùm bello quod Cæsar Octauianus cõtra Sex. Pomp. gessit, Thermitanos Cæsaris partes, atq; amicitiã secu- D tos, argumento est, quod Augustus coloniã Augustam Thermitanorum Himerensium deduxerit, vti Epigramma antiquum quod hodieq; apud Thermitanos legitur, testatur. Ambiguitate nominis & Plinij actoritate abutuntur, qui ius illud coloniæ ad Thermas vrbẽ, quę Agathoclis patria ad Libycum mare pertinebat, referunt. Thermas Himeras Geographus secundũ longitudinẽ in partibus XXXVII. & partis vnius vncia, latitudinẽ XXXVII. & partis vnius triẽte reponit. vltra Thermitanos Panormũ versus ad IV. P. M. *Soloëntum* vrbs antiquissima, quæq; originẽ suam ad Pœnos referebat, sita erat. quæ bellorũ procellis, quibus vndiq; ac sæpenumero iactata, prostrata, propriis obruta ruderibus nunc sepulta iacet.

STHENIVS *Thermitanus.*

M. Tull. Cicero Verrina IV. *de signis.*

THERMAE HIMERENSES. *Colonia Augusta. C. Plin. lib. 3. Nat. Histor. c. 8.*

SOLOENTVM *Græcis* Σολοῦς, *hodie euersum.*

ΠΑΝΟΡΜΙΤΑΝ.

PANORMVS *Pœnorum Colonia.*

PANORMI Vrbis originem vetustissimi quique scriptores à Phœnicibus repetunt: addunt historiam; quumprimum Græci colonijs Siciliam frequentare cœpissent, Phœnices quoque siue Pœnos extrema insulæ, quà Carthaginem respiciebat, & in promontoria extendebatur, aut in portuum commoditatem sinuabatur, negotiandi cum Siculis gratia occupasse: quumque Græcorum plurimi eò quoque suis cum nauibus occasione commerciorũ, quæ cum Pœnis exercebant, frequenter appulissent; coniuncta cum Græcis societate, sedes sibi simul ac Græcis ob breuem ex ijs locis in Carthaginem traiectum Motyam, Soloëntum, & Panormum tunc quidem Elymis propinquas condidisse. Vrbis situs ita se habebat, vt vna eius pars mari Tyrrheno allueretur; ceteræ tres agro viginti quinque plus minùs Pass. M. patente, arboribus quidem nudo, ceterùm arduis & asperis collibus incluso in Theatri formam cingerentur. Ager perenni fontium copia, soli vbertate, & felicissimo tritici prouentu; adhæc collibus olei vinique feracissimis celebratur. Nomen vrbi *Panormo* à tuta nauium statione factum; quod portum haberet, qui M. P. ad Septemtrionalia vsque vrbis mœnia, quolibet etiam vento ad excipiendas naues opportuno patebat. Eius vrbis incrementa ab initio apud auctores, quorum quidem nobis videndi copia fuit, tenuia admodum exstant, creuit tamen in eam magnitudinem vt pomœrio aucto veteri vrbi nouam addere, quæ inde *Neapolis* dicta est, necesse fuerit.

PANORMVS *condita.*

Vnde sic dicta.

NEAPOLIS *Fanormitanorum.*

Panormum etsi ab Hermocrate Syracusano tentata fuerit, Pœnis tamen semper fidam fuisse argumẽto est, quod primo bello Punico à L. Cornelio Scipione, & C. Aquillio Floro Coss. quum præsidio Pœnorum maximè teneretur, duobus à lateribus oppugnata, inde machinis ac vi tormentorum concussa prostrataque arce, ea vrbis pars, quæ Neapolis vocabatur, primo militum ardore capta, mox etiam veteris vrbis præsidium in potestatem Romanorũ concesserit. *Panormus* posteaquam in Pop. Rom. potestatem redacta est, Romanorum deinceps armis semper contra Pœnos protecta fuit. Ceterùm quum post deuictum & captum ex Africa M. Atiliam Regulum iterũ Cos. & sæuissima aliquot naufragia Romani à mari abstinerent; Pœni ex ea occasione spem recuperandæ Siciliæ capientes, Asdrubalem cum exercitu in insulam mittunt: qui quum C. Furium Pacilum L. Cæcilij Metelli collegam cum media copiarum parte Romam

Anno V. C. CDXCIV.

Anno DCXCVII. *post* R. C.

Anno Vrbis DII.

Romam reuersum ex transfugis didicisset, Panormum versus, vt Metellum opprimeret, mouit. Is, vt hosti confidentiam augeret, exercitum intra mœnia continens, fossam in agro, qui ante Panormum patebat, eo consilio altissimam agit, vt quum Elephanti, qui potissimùm Romanis terrori erant, (centum enim & viginti Pœni adduxerant) ad crepidinem fossæ à Pœnis acti accessissent, eosdem ex aduerso telis ferirent & lacesserent: si verò belluæ cum impetu sese molirentur, ipsi in fossam sese demitterent, & ex tuto ictibus peterent. Hostibus itaque *Eleutherum* flumen, quod Panormum à meridie præterlabebatur, transgressis Metellus hanc potissimùm rationem in oppugnandis belluis sequutus, dum & præsidiarij ex mœnibus Elephantos iaculis sagittisque infestãt, quum vltra aggerem ob fossæ altitudinem sese moliri non possent, vulnerum cruciatu in iram rabiemque acti, in suorum agmen sese conuertunt; magnoque impetu obuios quosque proterunt, atque aciem perturbant. Metellus turbatis signa ex obliquo infert; Pœnosque magna clade dissipatos prælio vincit: capta cæsaq; feruntur viginti hostium millia. Asdrubal cum iis, qui fuga salutem quæsierant, Lilybæum euasit. Metellus autem Romam reuersus XIII. hostium duces, CXX. Elephantos in triumphum duxit. Bello adhæc Punico secundo Panormitanos tria auxiliariorum millia, ceteros verò, qui amicitiam fidemque Po. Ro. sequuti fuerant, mille tantum Marcello Consuli Syracusas obsidenti misisse obseruo. Quibus potissimùm atque aliis in Po. Ro. meritis obtinuerunt, vt dum prouincia constitueretur, Panormitani sine fœdere immunes & libertate donati, hoc est à magistratus Romani iurisdictione soluti essent. Coloniam quoque eò militarem Augusti, vti opinor, temporibus, deductam, nonnulli tradunt. Mineruam cognomento *Coryphasiam* à Panormitanis fuisse cultam argumento fuerit, quod in auersa numismatum Panormitanorum facie in Siciliæ siue Trinacriæ typo inter tria femora Gorgonij siue AEgidis signum, cui & pinnæ annexæ sunt; aduersa verò galeatæ Mineruæ caput adpareat. Ea inter Mineruas priscorum monumentis celebratas quinta (totidem enim numerantur) à matre Coryphe *Coryphasia* appellata fuit: patremque Corypallantem virginitatem suam violare conatum interemisse dicitur: atque hinc ob celerem perpetrato parricidio fugam eius simulacro pinnas ac talaria fuisse affixa priscorum auctoritas confirmat. Panormi latitudinem & longitudinem Ptolomæus æquales describit, vtramque partium XXXVII. Hactenus itaque quantum ex antiquitatis monumentis colligere potuimus de *Panormo* dictum sit. Ceterùm quum totus ille tractus inter Panormum & Drepanum, vrbibus antiquis, & rerũ gestarum memoria celebretur, ora *Segestana* à priscis appellata; quæ *Motya, Hycaro,*

Romanorũ cum Pœnis ad Panormũ pugna. Liuij Epitome lib. XVI. I. Florus lib. II. c. 2. Eleutherus fl.

Anno V. C. DXLI.

PANORMITANI *immunitate & libertate donati.*

PANORMVS *Ro. Colonia militaris.*

MINERVA *Coryphasia.*

Nummi Panormitani.

Elyma, Segesta vrbibus, tum etiam *Eryce* & vrbe & monte habitata fuit; haud alienum fuerit, si paucis earum quoque vrbium situm & fatum prosequamur. Pœni quo tempore Panormum, eodem & *Motyam* sinuoso in litore, quo Sicilia in Africam prominet XX. P. M. à Panormo distantẽ condiderunt. ad hanc Annibal Gisconis filius (vt in Thermitanorum historia memorauimus,) classem suam facta ad Lilybæum exscensione, veluti in tutum receptum transmisit; vt Syracusanis à belli consiliis auersis, Selinuntios & Himerenses, antequam à Syracusanis defendi possent, opprimeret. Motyenses etiam magna clade perturbauit Hermocrates Syracusanus. Tres in Sicilia *Motyæ* à veteribus celebrantur: ea, cuius iam mentionem fecimus: altera secundum insulæ totius longitudinem ad Pachynũ promontorium huic aduersa, ab Hercule condita, & à Motya muliere ob indicatos ei boum ipsius fures sic denominata; Tertia Agrigento vicina erat; & à Ducetio Siculorum rege pręsidio Agrigentinorum deiecto sic expugnata, nihil vt reliquũ sit. Motyam à Pœnis conditam, ad III. ferè P. M. sequebatur *Hyccarus* oppidum maritimum, quod à Sicanis exstructum Segestanis infestum erat: id à Nicia Atheniensium duce, qui Segestanis contra Selinuntios auxilio missus fuerat, expugnatum & direptum, in Segestanorum potestatem venit. Lais admodum puella, in Hyccaro à Niciæ militibus capta traditur; inde Corinthi vendita scortum postea & forma & corporis quæstu nobilissimum. Vltra ad XII. M. P. in colle edito & aspero *Elyma* vrbs ab Elymo; vti haud procul inde, nempe quinque. P. M. ab ostio Crimisij fluminis, *Egesta* ab Egeste Troianis nomina habebant: totaque hæc ora deinceps ab vrbe Egesta, *Egestana* fuit appellata. itidem Egestanum ad Crimisij ostia siue Segestanum emporiũ. Vtriusque vrbis originem antiquitas à Troianis repetit. Additur occasio: quũ apud Laomedontem, qui Iliensibus imperabat, purpuratorum quidam, vt qui res nouas moliretur, delatus esset, in eumdẽ eiusdemq; virilis sexus stirpem Laomedontis iussu sæuitũ fuisse: placuisse tamen imbellis sexus rationẽ haberi, & clemẽtius cum mulieribus agi: ceterùm quia neq; publicæ tranquillitati, neque suæ securitati satis consultum fore rex verebatur, si filias Troianis ciuibus elocaret, mercatoribus easdem in peregrinam regionẽ transportandas tradidit. Cùm his eadem in naui honesto loco natus adolescens vehebatur; qui alterius virginis amore captus eandem in vxorem duxit: quumq; ad oram Drepanitanam delati exscensionem ibidem fecissent, à Sicanis ea loca incolentibus benignè excepti, incertis diu sedibus vagabantur; ex ijs parentibus, iis in locis natus *Egestes* à matre Egesta, vt nonnullorum fert opinio, sic nominatus iam adultior linguam & mores regionis edoctus, post obitum parentum à Priamo rege reditũ in veterem patriam

MOTYA à Pœnis condita.

MOTYAE tres.

HYCCARVS vrbs.

Laidis patria.

ELYMA vrbs.

EGESTA vrbs.

A B C D

A patriam impetrauit; quumq; diuturni illius belli quo pro Helena repetenda Troianos Græci fatigauerant, ærumnas cum reliquis ciuibus tolerasset, tandem capta ab hostibus patria, vnà cum *Elymo*, regij sanguinis viro, fuga elapsus, tribus nauibus, quas Achilles saxis latẽtibus adhærentes neglexerat, occupatis, iterũ in Siciliam nauigauit: quumque post septennij tandem errores AEneas quoque ad istas oras appulisset; *Egestes* eundem cum comitibus hospitio exceptum benignè habuit: conditisque *Elyma* & *Egesta* vrbibus paruo interuallo inter se distantibus, exercitus Troiani partẽ in hæc oppida colonos adscripsit; vt à maris vexatione & laboribus fracti tuto in loco quiescerẽt. Sunt qui scribant, detrimentum

Troianorum in Siciliam aduentus.

B ibi classis esse acceptũ, nauibus feminarum opera ob erroris tœdium incensis; hinc AEneam coactũ turbam, quàm post amissas naues excipere non poterat, reliquisse. Quidam ad huius originis occasionẽ exprimendam referendum esse opinantur, numisma illud Segestanorũ, quod exolescentibus ob antiquitatẽ litteris; tanquam incertis coniecturis assequi desperabamus, in eius tamen lectionẽ tandẽ perducti, vestigiaq; elementorũ assequuti, tabula XII. vltimo loco expressimus: in quo duo Troiani sarcinas ex nauibus raptas colligere videntur. Obseruo etiã ab ijs, quibus Siciliæ antiquitates prodere curæ fuit, numisma describi, in quo ex aduersa parte caput humanũ cum inscriptione ΣΕΓΕΣΤΑΝΩΝ;

Virgil. AEneid. 5. Vers. 660.

Numismata Segestanorum.

C ex auersa volucris signata sit. qui nummus vt ad manus nostras non peruenit; ita de eodem iudicij ferre nihil possumus. Nec dubitandum sanè quin multa adhuc insignia numismata tota in Sicilia aut terræ visceribus contineantur, aut eruta ab antiquitatis studiosis conseruentur: quorum si fruendi nobis aliquando copiam fecerint, & ea lubenter publicaturi sumus; vt lectoris vtilitati consultum sit. nunc eorum tantum quæ nancisci potuimus notas & exemplaria bona & sincera fide expressimus, & candidè communicauimus: sed ad omissam descriptionem redeamus. Eæ quas iam diximus sedes profugorum cum Egesto & Elymo fuerunt; appellatique sunt in vniuersum *Elymi*, quòd huius propter genus regium

ELYMI.

D maior esset dignitas. Aram quoque Veneris AEneiadis in gratiã matris apud Elymos AEneam erexisse traditur. vti & Egestanos ipsi AEneæ templum ob beneficij memoriam veluti conseruatori suo exstruxisse. in eo inter reliqua signa Dianæ ex ære simulacrum singulari artificio confectum in summa veneratione erat, ætate & habitu virginali. Pendebant ab eius humero sagittæ; sinistra arcum, dextra facem ardentem ferebat. quod signum Segesta à Carthaginiensibus capta disiectaque, cum reliquis omnibus signis ornamentisque Carthaginem deportatum est. Postea à Scipione AEmiliano diruta Carthagine Segestanis restitutum. *Egestam* ab initio nominatam, posteà *Segestam* cœpisse vocari obseruo:

Egesta postea Segesta appellata.

Sunt qui *Egestæ* nomen, vtpote egestatis vocabulo ominosum, à Romanis in *Segestam* ob segetum eo loci prouentum lætiore omine conuersum opinentur. Ceterùm sicuti de *Elyma* apud scriptores obscura admodum memoria exstat; ita Segesta, & Segestana ora, de qua deinceps dicturi sumus, celebrior est. Commendantur ob salubritatem aquæ Segestanæ; celebris est & fons Herbesus; mox Crinisius fluuius, & emporium Segestanorum, ad ostium eius fluminis situm. *Aquæ Segestanæ* è scaturiginibus suis calidæ prosiliunt: quæ si sub dio refrigerentur, potabiles fiunt: calidæ verò vt sunt sulphureæ, ita varijs morbis medentur. *Herbesius fons* ingentem lacum eumque sulphureum facere, subitaque eructatione frequenter æstuare & feruere scribitur. Labitur per Segestanum agrum *Crinisius* fluuius, Timoleontis contra Pœnos victoria nobilitatus: hic quia à priscis vti & alij plerique fluuij, forma virili pingebatur, antiquis scriptoribus fabulandi occasionem præbuit. Longa est fabula, quam iccirco lectori ab auctoribus repetendam permittimus: Egestam enim à Crinisio in vrsæ figuram transformatam compressamque, & ex ea Egestem, cuius originem & vitæ cursum paullò antè prosequuti sumus, natum fabulantur, Segestanorū agros ad Lilybætanos vsque pertinuisse, & ab eis Mazara flumine; vti à Selinontinorum agro *Amphisbete* fuisse distinctos; ad hæc *Scamandrum* fluuium in Segestanorum agris, ad Scamandri fluminis in Phrygia forsan memoriam, ita à Segestanis dictum obseruo. Bellum Segestani cum Lilybætanis gesserunt ob agrorum fines, idque sub mortem Hieronis primi: sed mutua tandem clade ac prœlijs fracti, pacem inter se componere coacti sunt. Pace cum Lilybætanis confecta, belli caussæ inter Segestanos & Selinontinos, ob quædam sponsalia, tum & ob agrorum limites à Selinontinis perturbatos, octingentos ferè post Troiæ excidium annos oriuntur. Selinontini qui armis plus poterant, Amphisbete flumine superato, in agrum Segestanum excurrunt, eumque qua citeriore ripa præcingebatur occupant; inde cuncta late populationibus & terrore miscentes, agunt feruntque omnia. Segestani dum res suas per Legatos repetunt, illuduntur. placuit itaque armis illatam à Selinontinis iniuriam vlcisci. Verùm Segestani victi, ad externa auxilia respexêre. Quumque Agrigentinorum & Syracusanorum societatem frustra sollicitassent; quòd vtrisque cum Selinontinis fœdus intercederet, populum inde Atheniensem magnis promissis implent; callidoque vsi consilio auxilium impetrant. Athenienses namque, quum Segestani elatiùs atque confidentiùs opes suas & subsidia, quæ pollicebantur, commendassent, Legatos qui Segestanorum opes & potentiam propiùs inspicerent, miserant: eos Segestani in Veneris fanum deducunt; quidquid facti infectique auri argentiue aut etiam signati

Aquæ Segestanæ.

Herbesius fons.

Crinisius fluuius, in Tabulis per m: scribitur Κριμίσιος. Straboni, Stephano, & Suidæ, Κρίμισα. Plut. in Timoleonte & Diodoro lib. XIX. Biblioth. initio Κρήμισος. vt sup. in Syracusijs notabam. Seruius in Virg. 5. Æneid.

BELLVM *inter Segestanos & Selinontinos.*

A B C D

A ſignati erat,ad hæc Veneris donaria ac vaſa ſacra,omnia veluti ex ærario prolata Legatis cumulatim congeſta oſtentant: rogatoque in vſum à vicinis cognatis, aut etiam confœderatis populis copioſo auri argentique inſtrumento, Legatos magnifico & ſplendido apparatu exceptos comiter & amicè habuerunt: nec caruit ſucceſſu dolus benè diſſimulatus. Legati namque Athenas reuerſi, omnia affatim ad belli ſumptus neceſſaria à Segeſtanis ſociis ſuppeditari poſſe referunt. Auxilia itaq; Athenienſes Segeſtanis contra Selinontinos *Nicia*, *Alcibiade*, *ac Lamacho* ducibus decernunt. Leontinis, qui in eius belli cum Segeſtanis ſocietatem veniſſent, libertatem promittunt: Selinontinis verò & Syracuſanis confœderatis ſeruitutem minantur. B *Nicias* ſimulatquè ad oram Segeſtanam appulit, Hyccarum expugnatione captum Segeſtanis tradit: & ab iis ex fœdere triginta talenta in ſtipendium nauticum accipit. Ceterùm quum neglectis Selinontinis, Athenienſes cupidiùs quàm feliciùs rem contra Syracuſanos gererent; ab eiſdem in Sicilia deleti ſunt. hinc Segeſtani deſerti, ſuis quoque rebus metuentes, agros, quorum cauſſa bellum ſuſceperant, Selinontinis vltrò cedunt: quumq; ij quidquid per vim poſſent, magna licentia ſibi vſurparent; & plus agrorum quàm ex fœdere debebatur, eiectis aratoribus, occupaſſent, Segeſtani imploratis per Legatos Pœnorum auxiliis, vrbem agrumque, quem ipſi à Selinontinorum in- C iuria liberare poſſent, Carthaginienſibus dedunt. Placuit itaque duce Annibale Giſconis filio auxilium Segeſtanis contra Selinontinos mittere. Selinontini nihil eo Segeſtanorum cum Pœnis fœdere commoti, quamuis etiam præſidium Pœnorum ab ipſis receptũ nunciaretur; contemtius longè quàm antea in Segeſtanorum agros irruptionem facere, ſed magna clade repulſi domum reuertuntur. Interim Annibal exſcenſione ad Lilybæum facta, Selinontinos nequidquam Syracuſanorum auxilia expectantes maximo impetu adortus, expugnata nono die Selinonte vrbem ipſam funditus flamma ferroque euertit. Segeſtani autem deleta Selinonte in Pœnorum ſeruitutẽ prolapſi ſunt: donec Timoleon, D qui deiectis tota Sicilia tyrannis, Carthaginienſes quoque magna clade fractos ad eas pacis condiciones coëgit, vt Græcanicæ in Sicilia ciuitates à Pœnorum dominatione liberæ eſſent, Segeſtanis libertatem reſtitueret. Ceterùm Segeſta quum opibus & potentia conualuiſſet, ſub Agathocle, à cuius dominatione deſciuerat, magnam cladem accepit: ciuibus enim ferè vniuerſis ad flumẽ Scamandrum interfectis, Agathocles fortunas ipſorũ exſulibus & transfugis diſtribuit; agroſque Segeſtanorum eiſdem vt colonis aſſignauit. vrbem verò ipſam non vt antea *Segeſtam*, ſed à iuſta in ciues animaduerſione Dicæapolin deinceps appellari voluit. Obſeruo & AEmilium Cenſorinũ (tempus non additur) ſeuiſſimam & imma-

Nicias Atheniensium Dux.

Annibal.

DICAEAPOLIS, *quæ antea Segeſta eſt dicta.*

& immanem dominationem in Segeſtanos exercuiſſe: nouorumque & inauditorum cruciatuum & tormentorũ inuentoribus præmia propoſuiſſe. Sicilia verò in poteſtatem populi Ro. redacta, Segeſta non ſolùm libertate donata; ſed amicitia quoq; & cognationis neceſſitudine, (quod haud ſecus quàm Romani genus ſuum ad Ilienſes *Segeſtani* referrent) cum Pop. Ro. coniuncta eſt: interim & ipſa Verris libidine, qui Dianæ ſimulacrum (cuius iam mentionem fecimus) ijs eripere conabatur, nonnihil turbata. *Segeſtam, Segeſtanum emporium, & Drepanum* Ptolemæus ſub eadem parallelo incluſit, ſed meridianorum ſpacijs diſiunxit: vſqueadeo vt quum Segeſtam à Segeſtano Emporio triginta trib. Paſſuum M. verſus ortum ſummouerit; Drepanum Segeſta occidentalius VIII. P. M. faciat. Vltra *Segeſtanum* emporium prominet in Africam *AEgitharſus* promontorium. Huic oræ & Drepano mons *Eryx* antiquorum monumentis celebratus imminet. monti nomen & vrbi in eo ab *Eryce Buthæ* & *Veneris* filio in fabulas relatum eſt, qui hiſtoriæ fidem laudant; in hanc ferè ſententiam (vt rem in pauca conferamus) ſcribunt. *Buthen* regis maioris Phrygiæ filium fuiſſe; eius patrem (nomen non traditur) à Polluce ob tyrannidem in cęſtuũ certamine cæſum. Buthen ob patris odium regno paterno expulſum fugatumque, ad oram Drepanitanam quum nouas quæreret ſedes appuliſſe. additur, Lycaſtam feminam, opibus & forma, tantaque oris venuſtate commendatam, vt Veneris cognomine donaretur, id temporis ijs locis imperaſſe: eam Buthæ amore captam, ipſique fœdere & matrimonio coniunctam Erycem peperiſſe, Erycem Buthæ & Veneris, ob Lycaſtæ matris formoſitatem, filium vulgò fuiſſe creditum: qui quum in regnũ patris ſucceſſiſſet, iuxta verticem montis, qui Drepano imminebat, vrbem condidiſſe; vrbique nomen & monti de ſuo Erycem feciſſe. Templũ quoque ingens in eius verticis planicie Veneri cognomento Erycinæ erexiſſe ac dedicaſſe. quod non ſolùm ab indigenis deinceps excultum, & donarijs ampliſſimis locupletatũ fuit; ſed ipſius etiam Dædali artificis præſtantiſſimi ingenio exornatum, & ab AEnea quum ad hanc inſulæ oram appuliſſet, magna pietate cultum: denique Athenienſium & reliquorum Græcorum veneratione frequentatum, omnium tamen ampliſſimè Romani Sicilia in poteſtatẽ redacta ſignis argenteis, aureis, alijſque omnigenis precioſiſſimiſque donarijs id ditarunt: impoſitoque in eius tutelam ducentorum militum præſidio, tributum quoque annuũ tum in ſtipendium præſidiariorum, tum in reliquũ templi vſum ſeptemdecim Siciliæ vrbibus imperarunt. Quumque ſub Tiberio Cæſare templum iſtud vnà cum Eryce colonia deſertum eſſet, Tiberij iuſſu ex ærario Po. Ro. reſtitutum fuit: qui eo promtius ac lubentiùs eam inſtaurationem ſuſcepit, quòd Segeſtani à Troianis, vt & Romani,

SEGESTANI *liberi, amici & cognati po. Ro.* *Cic. Verr. IV.*

AEgitharſus promontorium.

ERYX, *vrbs, & mons, de quo Polybius libro I. preclarè hæc omnia narrat, & magnitudine ait montem hunc omnibus Siciliæ montibus, excepta AEtna, antecellere. Seruius ad I. & 5. AEneid.*

ERYCINA *Venus.*

A B C D

A Romani, originem ſuam repeterent. Sollemnia Veneri apud *Erycinos* Ἀναγώγια ſiue *Reducis feſta* fuiſſe obſeruo; eaque neque ſtato anni tempore, aut die, ſed incerto; quem tamen ex Deæ in Africam quotannis profectione, & poſt nonum diem reditu ex columbarum auſpicijs & volatu obſeruabant. Quum enim columbæ maxima frequentia circa DEAE templum (cui ob fecunditatem conſecratæ erant) ſemper obuerſari cernerentur; eædem ſi forte ad tempus non appareret, Venerem profectam, ac volucres in ipſius comitatu ſimul diſceſſiſſe credebant: donec nono inde die vna è columbis, veluti Deæ redeuntis prænuncia, cum alarum applauſu ex toto grege præuolante, ſequentibus mox gregatim reliquis, Veneri tanquam reduci gratularentur: eumque diem epulis ac lætitia publica celebrabant. Legimus & Romanos duo Veneri *Erycinæ* templa Romæ condidiſſe: vnum in Capitolio quod Q. Fabius Dictator dedicauerat; alterum extra portam Collinam; in quo Deæ ſignum à M. Marcello capta Segeſta ex Sibyllæ Cumanæ oraculo Romam transportatum collocauerant. Eſt & Erycinæ Veneris apud Pauſaniã in Arcadicis mentio. *Erycen* verò corporis robore ferocem, & opum licentia impotentius dominantem, Hercules, quem Eryx ad ſingulare cæſtuum certamen magna virium ſuarum confidentia fretus, prouocauerat, cum eodem cõgreſſus intereniſſe & in ea quam Eryx condiderat vrbe regio more ſepelijſſe proditur. Hinc republica legibus conſtituta ſanxiſſe, ne alij deinceps ab Erycinis in principatum aut magiſtratum aſſumerentur, quam qui gentis Heraclidarum, aut ipſorum neceſſarij eſſent. qua lege Erycini poſtea Dorieum, quum eò loci exſcenſionem feciſſet, quòd is ſeſe de Herculis ſtirpe oriundum oſtenderet benignè exceperunt; & in condenda Heraclea auxilio fuerunt. In ipſo monte, quà Lilybæum aſpicit, Anchiſen AEneæ patrem ſepultum fuiſſe memoriæ proditum eſt. *Erycem* autem vrbem paullò infra montis verticem in planicie conditam fuiſſe diximus; aditu quidem longiſſimo ac difficillimo. Ceterùm quum belli Punici primi anno decimooctauo Pœnorum præſidio defenderetur, L. Iunius Pullus Conſul, quia Lilybæi obſidio Romanos diu nulloque ſucceſſu tenebat, atque ipſe claſſem vi tempeſtatis & naufragio amiſiſſet, anxius ac ſollicitus diſpicere cœpit, qua ratione cladem acceptam aliquo cum Pœnorum detrimento corrigeret: cogitare ſecum, Gallos eſſe mille & linguæ & ſcelerum neceſſitudine coniunctos, qui Pœnis ſtipendiarij Erycem fidei ſuæ commiſſam tenerent: eos, quia domi fidẽ violaſſent à gẽtilibus patria ſua expulſos, Pœnos quoque, ſi præmia proditionis proponerentur, parum fidos futuros; vt qui vitam venalem haberent. argumento eſſe, quòd paulò antè ob non ſoluta ſtipendia Agrigenti ſeditionem mouiſſent. Conſul itaque in hanc ſpem

Erycina Venus. *Vide Giraldum in Syntagm. Deorum.*

Heraclidæ.

ANCHISES, *vbi ſepultus.* *Virg. 5. AEneid.*

Polybius lib. 1. de bello Punico 1.

Galli infidi.

ERYX à Gallis prodita, & capta à Romanis.

incumbens, cum iiſdẽ per interpretes de prodenda Eryce agit: Galli præmio corrupti, poſtquam Veneris Erycinæ templum deprædati eſſent, ad Conſulẽ transfugientes Erycem deſerunt. Conſul occupata vrbe quamuis vel ſitu ſuo ſatis munitam perſpiceret, quò tamen vndique eam à Pœnorum vi & impetu protegeret, cohortes aliquot in vertice, mox alias ad radices montis, qua aditus à Drepano erat, præſidio collocauit. Interea perlato Carthaginem de Eryce capta nuntio Senatus, vt rebus in præceps euntibus aliquid ſubſidij ferrent, Amilcarem cognomento Barcam, virum acrem & rei militaris prudentia nobilem, cum claſſe & exercitu in Siciliã mittunt. Is exſcenſione non longè à Drepano facta, octingentis à Conſulis exercitu paſſibus, in mõte prærupto & excelſo caſtrametatus, magnis pręclariſque rebus contra Romanos geſtis, Erycem (quã mediam inter verticem montis & Romanorum vtrinque præſidia fuiſſe oſtendimus) per fraudem recepit. Quod facinus Romanum iuxta ac Pœnum pari contentione & æmulatione ac gloriæ ſtudio ad labores & periculorum contemtum accendit. Romani enim, qui verticem tenebant, à Pœnis, qui medio in loco erant, veluti intercluſi, ſummo in diſcrimine verſabantur; nec minùs Carthaginienſes omni rerum inopia premebantur; duobus Romanorum præſidijs, altero ſupra verticem, altero à radicibus montis obſeſſi; adhæc vnico dumtaxat eoque admodum impedito ad commeatus importandos aditu. Saluti Pœnis fuit Amilcaris vigilantia, & inuicta in periculis animi fortitudo; & quòd Romanos frequenti excurſione laceſſendo, ſuos ſubinde commeatu & ſupplemento recreabat. Romanis autem gloriæ ſtudium & militaris diſciplinæ ſeueritas, tum eorum qui Lilybæum obſidebant contra Amilcaris impetum conſtantia & pertinacia animos faciebat. Ita obſeſſi inuicem, & obſidentẽs ſumma animorum vtrinque contentione, contemtis periculis & ad extrema infracti per biennium durabant; donec Pœni prælio nauali ad * *ÆEgates* à Lutatio Conſule fracti, Amilcare ad conditiones pacis concedente ab Eryce atque adeò ab vniuerſa Sicilia præſidia deducere, & militares copias in Africam tranſportare ex legibus pacis coacti ſunt.

ÆEmil. Probus ſeu Corn. Nepos in Hamilcare.

ERYX à Pœnis recepta.

* *ÆEgates inſula, Græcis αἰγοῦσσα, Stephano, & Plinio lib. 3. cap. 8. ex Mela lib. 2. c. 7 & Aethuſa, dicta Plinio lib. 2. c. 89. & hic p. 107. Hiſtoria cladis in L. Floro eſt lib. 2. cap. 2. & Liuio lib. 22. Annal. vbi de clade Cannenſi mentio fit (nam Decas ſecunda Liuij de I. bello Punico intercedit.) Comparem, inquit, cladem ad Aegates inſulas Carthaginienſium prœlio nauali acceptam: qua fracti Sicilia ac Sardinia ceſſere. Hinc vectigales ac ſtipendiarios fieri ſe paſſi ſunt.*

ΔΡΕΠΑΝΩΝ.

DREPANI origo.

DREPANVM Græcæ originis eſſe multorũ opinionibus creditum; nulla tamen, quam adferre poſſum, veterum auctoritate teſtatum eſt. Situm erat à Lilybęo XVIII. P. M. in peninſulæ cuiuſdam ceruice inſtar falcis repandæ: vnde & ipſi nomen *Drepanum*, Græci enim *δρέπανον falcem* vocant. Quibus vera fabularum inuolucris

A lucris inuoluere moris eſt, Saturnũ poſtquã Cœlo patri virilia præſecuiſſet, hoc loco falcem abieciſſe, & inde vrbem ab eo euentu *Drepanum* cœpiſſe vocari (quod & de *Zancla*, quæ poſtea *Meſſana* dicta eſt, ſupra annotauimus) fabulantur. Portũ olim habuiſſe inſignem, AEneæ & aliorum receptu nobilitatum antiquitas teſtatur. *Lycaſten* Erycis matrem tanta formæ dignitate & venuſtate conſpicuam, vt non ſolùm Veneris cognomen mereretur, ſed & pro ipſa Venere coleretur, huic vrbi olim imperaſſe traditur. Hinc veriſimile eſt Lycaſtæ faciem, quæ magnã adhuc formæ venuſtatem & elegantiam oſtentet, in Drepanitanorum numiſmate ſignatam fuiſſe: niſi aliorum coniecturam ſequuti, faciem illam *Veneris* B *AEneiadis*, cui, vt matri eò loci AEneas aram erexerat, credere maluerimus. Mare Sardoum, quod Drepanum alluit, omni piſcium genere copioſiſſimum, præcipuè tamen locuſtis & leonibus marinis abundat; adhæc laudatiſſimo inter Drepanum & Heliam inſulam corallo, ad radices verò Erycis etiam argenti fodinas olim in agro Drepanitano fuiſſe memoriæ proditum eſt. Ceterùm ea ora, qua poſt ceruicem, quam diximus, Lilybæum vſque per XVIII. P. M. incuruatur, Euripum habet; eique tres in mari Sardoo Inſulæ obiectæ ſunt, veterũ ſcriptis & Romanorum Pœnorumque circa eas rebus geſtis præclaræ: *Phorbantia* frontem contra Drepanum ab eo XII. P. M. auulſa porrigit; *AEguſa* ſiue *AEgate* (variat C enim apud ſcriptores nomen) contra Lilybæum; Tertia *Hiera* ſiue *Hieroneſus* Latinis *ſacra* dicta, longiùs in altum proiecta à Drepano XXX. P. M. diſtans, cum *AEguſæ* & *Phorbantiæ* ſitu trianguli ferè verticem claudit. Hæc thymo flagrans, melle apiario commendatur. *AEguſa* à lætiſſimis prouentibus, aquarum ſalubritate, & tutiſſima claſſium ſtatione celebratur. C. Lutatius Catulus Conſul Hannonem Pœnorum ducem, quum ille Amilcari commeatum & ſubſidium ex opportunitate allaturus, ad Hieroneſum triduo claſſem in ſtatione tenuiſſet, commiſſo ad AEgatem inſulam prælio nauali, nauibus quinquaginta partim fractis conuulſiſque, partim depreſſis, alijs ſeptuaginta vnà cum decem Pœnorum millibus D captis, reliquis in fugam verſis ſuperior, bello Punico primo, quòd per XXIV. annos mutua magnaque clade pro Sicilia geſtum eſt, finem impoſuit. Circa Drepanum, quod ſemper à Pœnorum præſidio contra Romanorũ impetum vſque ad pacificationẽ defenſum fuit, res Romana temeritate P. Claudij Pulchri Conſulis grauiſſimã cladem antea accepit: qui inconſultiùs nocte intempeſta cum Adherbale congreſſus, è centum viginti nauium claſſe, nonaginta tribus ab hoſte captis, vel depreſſis, ægrè cum triginta elapſus, turpi fuga ſalutem tutari potuit. Hanc tam inſignem cladem contemptæ religioni Po. Ro. acceptam tulit: P. Claudius enim conſul, cum pullarius auſpicanti obnũciaſſet, quod pulli cauea emiſſi

Numiſma Drepanorũ.
Venus AEneias.
T. Lucret: lib. 1. AEneadũ genitrix, &c.
PHORBANTIA *inſula.*
AEGATE *inſ.*
HIERA *inſ.*
Anno V. C. DXI.
L. Florus lib. II. Hiſt. Rom. cap. 2. & ſup. p. 106 adnotata.
ROMANORVM *ad Drepanum clades.*
Anno Vrbis DIV.
L. Florus lib. 2. cap. 2. Polybius, Cic. Liuij Epitome lib. 19. Val. Max. & Eutropius.
Appij *prænomen pro* Publij *eſt in principio l. XV. Nat. Hiſt. Plinij.*

emiſſi neque tripudium ſoliſtimum facerent, neque eſſe vellent acerba illuſione inſultans; vti biberent in mari proijci iuſſerat. Hinc poſtquam conſulatu ſe abdicaſſet populi iudicio † condemnatus. Ceterùm Lutatius poſtea Drepanum magno impetu, multoque militum labore terra marique aggreſſus, ob Hannonem, qui tunc cum claſſe Pœnorum ad Hieroneſum, vt diximus, appuliſſe nunciabatur, ab eius oppugnatione diſtractus eſt. victoq; tamen poſtea Hannone, & Hamilcare, qui pacem cum Romanis fecerat, è Sicilia diſcedente Drepanum in Populi Ro. poteſtatem venit. *Athenionem* fugitiuorum in Sicilia ducem, qui fax altera bellorum ſeruilium fuit, Drepani ortum fuiſſe à nonnullis ſcribitur: alij genere Cilicem, conditione ſeruum, dominũ ſuum audaci ſcelere interemiſſe produnt. Is quam maximas fugitiuorũ copias, liberatis etiam ex ergaſtulo ſeruis coegiſſet, regiũ ſibi nomen & regia inſignia ſumpſit; vicos, caſtella, oppida diripienda ſuis dedit. In dominos & ſeruos etiam qui ad ipſum non transfugerant, atrociùs quam in transfugas ſæuire; Prætorum exercitus profligare; caſtris Seruilium, & Lucullum Prætores exuere. Ceterùm à M'. Aquilio Conſule locis arctiſſimis quaſi indagine intercluſus, & fame ob interceptos cõmeatus cum ſuis in rabiem actus, quum ob ſuppliciorũ metum ſeſe dedere nollent, mutuis inter ſe ictibus concurrentes confecti ſunt. Ipſe Athenion dux inter rixantiũ & luctantium manus à Romanis militibus diſcerptus traditur. A Drepano verſus Lilybæum litora optimo ſale, & quod in æſtuarijs à Sole concoqueretur, abundabant: mare ipſum à Thunnorum piſcatione commendatur. Drepanum verò omnium totius inſulæ vrbium longiſſimè ab Italia & à Neapoli, CCC. P. M. diſtare ſcribitur. eius longitudinem Ptolemæus XXXVII. partibus, latitudinem XXXVI. S. menſurat. Sunt qui Erycem nunc *Drepanum montanum*; vt alterum in Cherſoneſo ſitum *Drepanum, Ciſmontanum*, appellari confirment.

† Eiuſque ſoror Claudia, poſt, ob dictum eſt multata. Liuij Epit. lib. XIX. Sueton. in Tiberio, Agell. lib. X. cap. 6.

ATHENIO *fugitiuorũ bello ſeruili Dux. De hoc & ſeruili Bello L. Annæus Florus lib. III. c. XIX. & Diodor. Siculus in libr. XXXVI. Excerptis, ſeu Eclogis, cap. 6. 7. 8. ex Photij Biblioth. Plutar. in Craſſo Appianus lib. I Bell. Ciuil.*

ΛΙΛΥΒΑΙΙΤΑΝ.

LILYBAEVM *Pœnorum Colonia.*

LILYBAEVM tertium Siciliæ promontorium & extremũ quod Africæ prætenditur, in occaſum Brumalem vergit vrbs eodem loci à Pœnis condita proditur. Huic aduerſum Mercurij promontorium, quod ab Africa haud longè ſupra Carthaginem prominet, ab eodem CXXV. P. M. diſtare Polybius auctor eſt, etiamſi nonnulli hoc ſpatium ad CXXC. P. M. extendant, alij rurſus ad C. P. M. contrahant, Lilybæum tribus paſſ. millibus, cæco admodum vado aſperiſque ſaxis vix ad quinque pedum altitudinem ſub vnda deliteſcentibus exten-

A extenditur. flexuoſo inde litore & in brachij modũ ſinuato portũ natura tutiſſimum & ampliſſimũ habebat, ceterùm per ſtagna ad eius fauces, difficilis admodum & impeditus nauibus ingreſſus, & non niſi à perito tentandus patebat. *Lilybæum* vrbem à Pœnis poſt Himeram & Selinontem ab Annibale Giſconis filio deletam, conditã fuiſſe veterum auctoritate teſtatum eſt. Vrbem Sibyllæ Cumanæ (quæ volumina de rebus arcanis & vaticiniorum plena Tarquinio priſco regi obtuliſſe legitur) hoſpitio & ſepulcro celebrem fuiſſe; itidem puteum in vrbe *Lilybæum* nomine idcirco commendatũ, quòd ij qui ex eius aqua bibiſſent, Pythico furore afflati oracula ac reſponſa darent obſeruo. nec dubium eſt quum eam ob

LILYBAEVM quãdo conditum.

B cauſſam *Lilybætani Apollinis* capite, Gryphoque Apollini ſacro, & Tripode Apollinis ſymbolo ac Lyra ſua numiſmata ſignauerint. Hoc quoque ab antiquitate memorię proditum eſt, Lilybætanum quendam tam acuta oculorum acie præditum fuiſſe, vt ex huius promontorij vertice, claſſem, quæ è portu Carthaginienſium ſoluebat, conſpicatus, nauium numerum, velorumque ſeriem renunciaret: & ſunt qui hoc quoque ſæculo (quod credibilius eſt) ex promontorij huius ſpecula Mercurij promontorium ſereno & liquido cælo aſpici confirment. Qui ſi non fallunt, argumento eſt Lilybæi verticis perpendiculum ad quinque millia paſſuum à loci eiuſdem planicie, vt ratio Sphęrica docet, aſſurgere. Vrbem

Nummi Lilybætanorũ.
Oculorum acuta acies.
Plinius lib. 8. c. 20.
Strabo l. 6.
Ælian. variar. l. 12. c. 14.

C primo bello Punico, poſt Cæcilij Metelli victoriam, C. Atilius Regulus Serranus, & Cn. Cornelius Blaſio iterũ Coſſ. duplici obſidione oppugnaturi foſſa & aggere, turribus inde & machinis bellicis clauſerant: eandem præter vrbanam multitudinẽ Imilco Præfectus cum decem Pœnorum millibus defendebat: qui indefeſſo labore ac vigilantia incredibili vbique accurrens dum laborantibus ſubſidium fert, mœnia conquaſſata aut collapſa inſtaurat. hoſtium cuniculos actis in contrarium cuniculis obſtruit, Romanorũ impetus & conatus infregit, eoſq; magna cum clade repulit. Quumq; ea obſidio diutius teneret, quo minus per proditionem, quam quidam ex præſidiariis ordinum ductoribus cum Conſulibus pa-

Anno CDXCVI. poſt Ro. cond.

LILYBAEVM à Romanis obſeſſum.

D cti fuerant, oppidum in Romanorum poteſtatem veniret, Alexonis Achiui indicio factum eſt. Lilybætani & ſi ea Alexonis fide à proditionis diſcrimine liberati, ob arctam tamen, qua à Coſſ. premebantur, obſidionem, fame & omniũ rerũ inopia laborabant. Quod ſuſpicati Carthaginienſes, claſſem quinquaginta nauiũ cum commeatu & decẽ militum millibus duce Annibale Amilcaris filio Imilconi ſuiſque in ſubſidium mittunt. Is ſecundo ab AEguſa vento vſus in ipſas Lilybætani portus fauces ſuis omnibus ad prælium inſtructis delatus, dum Conſules inopinato hoſtium aduentu attoniti ſtupent, & vi tempeſtatis aduerſæ ſuperati conſiliis fluctuant, portũ incolumis cum ſua claſſe tenuit, & cum

copiis omnibus Lilybæi exſcenſionem fecit. Imilco commeatuum & A ſupplementi acceſſione recreatus ac confidentior factus, quum per eruptionem in Romanorum machinas ferro, igne, telis magno impetu inueheretur, ſtrennuè à Conſulibus magna cum ſuorum clade in vrbem repulſus eſt. Annibal cum iis quas deduxerat nauibus, nocte intempeſta ſoluens, ſuperatis Romanorum ſtationibus Drepanum verſus, vt ſe, cum Adherbale coniungeret, vela facit. Ceterùm quum arctiore indies obſidione premerentur Lilybætani ita vt ne nuncius quidem, qui ſocios de ipſorum neceſſitate certiores faceret, elabi poſſet: & Carthaginienſes ſuper ea re anxij deliberarent, Annibal Rhodius Senatui promittit, ſeſe cum vna naui, plenis velis vel ſub oculis hoſtium exploraturum, quo B ſtatu res Lilybætanorum eſſent, cum dicto fides ſequuta eſt: ſecundum namque ab AEguſa ventum nactus, pleno die, contemta etiam Romanorum claſſe, fauces ſuperat: & de ſtatu Lilybætanorum edoctus, multo etiamnum die per medias hoſtium naues elapſus ac Carthaginem reuerſus, ad Senatum ea, quæ explorata haberet, retulit. Eius exemplum & alij deinceps inſequuti Romanorum conatus nauium celeritate eludebant. viſum itaque Romanis coniectis & aggeſtis molibus fauces portus obſtruere: ſed quum ne hoc quidem tum ob vaſtam Maris altitudinem omnia deuorantem; tum ob reciprocos æſtus, qui iniecta conuellebant, procederet, opportunè accidit, vt nauem quandam Pœnorum celerri- C mam indagine caperent; qua potiti & Rhodiam illam cum Annibale eadem nauis agilitate intercipiunt: atq; vtramque deinceps inſtrumento & naualibus ſociis inſtructam circa fauces, vt Pœnos ab omni Lilybætanorum commercio prohiberent, diſponunt. Creuit ex ea re obſeſſis pariter & obſidentibus pertinacia, Lilybætanis præcipuè; quum ſubitò exorta ab Auſtro vis procellarum machinas turreſque Romanorum aliquas proſternit; ceteras ipſi Lilybætani eruptione facta, iniectis in eas facibus, igne conſumunt aut corrumpunt. Ad hunc modum exarmati à machinis & oppugnationis inſtrumento Conſules; aggere & foſſa vrbem quà terra poterant cingentes, hoſtem ſedendo frangere, & fa- D me ad deditionem cogere conſtituunt. P. inde Claudius Pulcher cum ſupplemento in Siciliam miſſus, cladem ferè reipublicæ pernicioſam ad Drepanum ſua temeritate ab Annibale (vt in Drepanitanorũ hiſtoria diximus) accepit. Mox & Carthalo Annibalis Legatus claſsẽ Romanam, quæ ad portum Lilybætanum in ſtatione erat, ex improuiſo adortus; erumpente ſimul ex vrbe Imilcone naues complures cùm cepit, tum incendit. Interea Iunius Conſul cum magna iterum claſſe in Siciliam miſſus, quum in loca importuoſa, vt ſe contra Carthalonis impetum protegeret, naues ſubduxiſſet, claſſem vniuerſam fœdiſſimo naufragio afflixit: qua

Ann. v. c. DIV. *ſup. pag.* 107.

A quia tanta clade deiectus nihil magni postea, præter quàm quod Erycem per proditionem (vt memorauimus) interceperit, gessit; Amilcare Barca omnes Romanorum conatus per biennium frangente; continuisque infestationibus commeatuum commercia intercludente. Cum itaque quinquennium iam Romani à mari abstinuissent; decreuit Senatus nouam iterum classem instaurandam; & instar eius Rhodiæ, quam antea captam scripsimus, ducentas quinqueremes ædificatas omni instrumento nautico instruunt: iisque C. Lutatium Consulem cum imperio præficiunt. Is aduersus Pœnos ineunte vere missus, summam victoriæ sua celeritate imposuit: Postero enim quàm in conspectum hostis venisset die, B classem Punicam commeatibus reliquoque apparatu & instrumento grauem atque impeditam oppressit; Pœnosque ad pacis condiciones accipiendas coëgit: vectigalesque Po. Ro. & stipendiarios fecit. Lilybæum verò ipsum in potestatem Romanorum deditum est. Ceterùm bello Punico secundo, dum Romani Hannibale trans Alpes in Italiã degresso, rebus aduersus Hannibalé in Italiam gerendis distinerentur, Pœni instructa viginti quinqueremium & aliarũ aliquot nauium classe, mare circa Siciliam denuò infestabant: rebusque nouis studentes circa AEgusam insulam cum triginta nauibus consistentes, Lilybætanos, cum quibus ipsis adhuc aliqua necessitudo erat, ad defectionem sollicitabant. C quæ postquã Hiero secundus, qui per id tempus Messanæ Sempronium P. Scipionis collegam operiebatur, ex captiuis Pœnorum intellexisset, ad AEmilium Prætorem perscripsit: qui dispositis statim in speculis per omnem Siciliæ oram excubiis ac custodiis, Lilybæum simul ad omnem belli euentum communit: Hinc cùm Pœni vigilum solertiam se fallere non posse viderent, necessarioque sibi ad manus veniendum esse, vbi illuxisset, in altum prouecti Romanorum nauibus liberũ è portu exitum & pugnandi spacium concedunt. Romani itaque constituto rei summam prælio committere, quum animaduerterent, Pœnos non tam vi quàm arte ac dolo rem gerere, ac suos eludere, nauiumque potius quàm D virorum certamen inire, toto impetu in Carthaginienses inuecti, septem Pœnorum naues capiunt, ceteras profligant: milites & nautæ mille & septingenti intercepti, in his tres Carthaginiensium proceres. Classis verò Romana incolumis, vna tantum naui perforata, in portum rediit. Dum hæc circa Lilybæum geruntur, Ti. Sempronius cum centum quinquaginta quinqueremium classe ab Hierone regio apparatu Messanæ excipitur; à Senatu in Siciliam missus, vt cum ea quam diximus classe bellum ex Italia in Africam transferret. Is intellecto quo in periculo res Lilybætanorum essent, nulla interposita mora vnà cum Hierone classeque regia Lilybæum profectus, cognita ibidem suorum victoria

Anno IↃXI.

LILYBAEVM *pop. Romano deditum.*

Anno V. C. DXXXV. Coss. belli secundi Punici initio.

MELITA *insula, hodie Malta.*

Prætore pro concione laudato, eodemque ad tuendam maritimam Siciliæ oram cum Hierone relicto, ipse Melitam insulam, quæ à Carthaginiensibus tenebatur, cursu petiit. Aduenienti Amilcar Gisconis filius præsidij Præfectus cum duobus circiter militum millibus oppidum cum insula tradit. Inde paucos post dies Lilybæum reuersus, captiuos, præter eos, qui nobilitate præstabant, sub corona vendidit; ac tantum in Lilybæo vndique apparatum congessit, vt mox ipsam Cathaginem obsessurus videretur. Sed litteris Senatus reuocatus, quòd Hannibal superatis iam Alpibus Italiam inuasisset, vt sese quàm primùm cum Scipione coniungeret, & Italiæ rebus consuleret, continuato nocte dieque itinere quadragesimo post die ad Ariminum peruenit. Cetera Lilybætanorum nobis incognita, vel iniuria temporum vel incuria hominum, permanserunt. Lilybæum Geographus secundum longitudinẽ XXXVII. secundum latitudinem XXXVI. partibus mensurat. vltra ad Lilybæum ad Mare Libycum, *Mazaram* oppidum & emporium ad fluuium stagnumq; eiusdem nominis situm, ab Hannibale Gisconis filio, dum in Selinontinos moueret, captum & Direptum fuisse Græci scriptores prodiderunt. *Entella* quoque vrbs in mediterraneis, à Mazara XXV. P. M. in vertice montis quatuor ferè Mill. P. patente, præcisis vndique & præruptis in rupibus, & quæ vnicum tantum aditum eumque peranguftum habebat, sita erat. hanc ab Entello Troiano AEneæ socio, qui cæstibus cum Darete contenderat, conditam ferunt. Eâ Timoleon potitus, quum in ciues quattuordecim (qui ad partes Carthaginiensium Rempublicam inclinauerant) animaduertisset, ceteros libertate donauit. Commendantur à priscis ob generositatem *Entellana vina* & agri vbertas; qui Hypsæ fluminis alueo irrigatus, fertilior redditur. Is fluuius tribus ex fontibus ortus & multorum riuulorum alueis longo tractu auctus, tandem amplissimus in Libycum mare sese exonerat: atque à Mazara, quem diximus, fluuio vsque ad Atys fluuij, de quo mox scripturi sumus, ostium, totus hic Insulæ tractus; *ora Selinontina* à Selinonte vrbe à priscis dicta fuit. Quare ordo postulat vt ad Selinontinos progrediamur.

MAZARA *oppidũ Gr.* Μαζάρα. *Polybius lib.* I.

ENTELLA *oppidum, à quo conditum.*

HYPSA *fluuius.*

ΣΕ-

ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ.

SELINVS *Megarensium Hyblæorum Colonia.*

SELINONTEM Megarenses Hyblæi à mari Ionio, sinuq; Megarico duce Pammilio ad Libycũ mare profecti, cis ripas Selinontis fluminis, expulsis inde Pœnis, occupauerant. Ceterùm quum *Selinontis* vrbis origo à Megarensibus Siciliæ repetenda sit; neque vlla hactenus de ijs scribendi opportunitas sese obtulerit, operæprecium me facturum nec minùs gratum studioso Lectori fore arbitratus sum, si situm, colonos & nomina *Megaræ* vrbis paucis exposuerimus: vt Selinontios suis maioribus restituamus. Octauo itaque anno postquã Archias Siculorum gente eiecta Syracusas obtinuerat, quum Lamis è Megara Græciæ coloniam Megarensiũ in Siciliam deducturus appulisset, iuxta Pantagiam flumen, quod haud procul infrà Taurum promontorium in mare Ionium se exonerat, Protilium oppidum condidit. Qui quum postea vnà cum Chalcidensibus Leontinorũ Rempublicam administraret, à Leontinis expulsus, Tapsum peninsulam media ferè inter Leontinos & Syracusanos ora tenui ceruice in mare protẽsam occupauit: & eiusdem nominis oppidũ in ea condidit. Lami defuncto Megarenses ab Hyblone Siculorum rege in *Hyblam* haud procul inde distante, & mari imminentem recepti, vrbem de patriæ suæ nomine *Megaram* dici voluerunt; quanquã vsus postea obtinuit, vt Hyblæ nomen inualesceret, Megaræ obscurius esset. Ea itaque vrbs à Siculis conditoribus *Hybla*, à colonis Megarensibus, *Megara* dicta, postea confuso ex vtrisque nomine ciues *Hyblæi Megarenses* cognominari cœperunt. Est & illud, vt confusionem vitemus, obseruandum, tres in Sicilia fuisse *Hyblas* à scriptoribus celebratas, situ, & nomine distinctas. Maiorem Hyblam in agro Catanensi cognomento *Telliam*, haud procul à Centuripe vrbe iuxta AEtnam montem collocant: eiusque ciues sine alia adiectione & simpliciter Hyblæos vocant. Minorem verò *Hyblam* cognomine *Neram* in agro Gelensi reponunt. & Hippocratem Gelæ Tyrannum ibidem in prælio à Siculis interfectum scribunt: *Hyblæ* verò mediæ quæ ad mare Ionium sita erat, ciues triplici nomine à priscis cognominatos obseruo. aut enim Hyblæos ab Hyblone conditore simpliciter: aut compositè ob causam iam à nobis explicatam *Hyblæos Megarenses*; aut à Galeote Apollinis filio *Galeotas* fuisse vocatos. Huius Hyblæ ager, quia thymi & salicti floribus abũdabat, ad quos apes auidissimè conuolant, à mellis præstantia laudatur. Hæc quoque Hybla (vitióne scribentis pro *Galeotis*, an qua de caussa incertum) *Geratis* cognomento apud Pausaniam vocatur: Adhæc Hyblæam deam eiusque fanum apud Hyblæos, summa in veneratione fuisse apud eundem traditur.

Megara Græciæ colonia, inter Syracusas & Catanã.

PROTILIVM *oppidum.*

HYBLA *pòst non diu Megara appellata: Triplex ea fuit.*

HYBLA *tellia.*

GALEOTAE *unde dicti.*

Hyblæũ mel cur dictum de quo & Mart. l. 13. vers. 105.

Pausanias Eliacorum posterior, 6. folio 171. v. 24

ditur. Memoratur apud Hyblæos & Galeotarum sacerdotum Apollinis collegium; quod Galeoten Apollinis filiũ pro numine tutelari colebat; & somniorum ostentorumque interpretatione, augurali quoque arte & aruspicina, præcellebat: quos Dionysius Syracusarum Tyrannus de futuris euentibus consulere solebat. Ceterùm *Hybla*, siue promiscuo nomine *Megara*, postquam à Megarensibus habitata in magnã ciuium frequentiam anno demũ centesimo propagata esset, nouaque ex Megara metropoli militum manum ciues acciuissent, Selinontem ad Libycum mare à Pœnis conditam, eiectis Pœnorum ciuibus inuadunt & occupant. De Megaræ fato, antequam ad Selinontis descriptionem progrediar hoc quoque adscribam; Gelonem Syracusanorum regem, ducentesimo & quadragesimo quinto postquam à Megarensibus frequentari cœperat anno Megaram, quia temere bellũ contra ipsum mouerat, dirui iussisse: optimates quosque, & qui partes ipsi aduersas sequuti non erant, in ciuitatem Syracusanam adscripsisse; plebeios & seditiosos in seruitutem vendidisse. Ceterùm posteaquam ab ea clade recreata, & à Syracusanis ob situs & portus commoditatem post Gelonis mortem instaurata fuisset, à M. Marcello quum Romanorũ societatem negasset, in terrorem reliquarum vrbiũ capta ac direpta, funditusque bello Punico secundo euersa est. *Theognidem* Siculum Poëtam, & Cyro familiarem; itidem *Epicharmum* Comicum, ad cuius exemplar sese Plautus composuit, Megarenses fuisse obseruo. sed nunc ad Selinontinos redeamus.

De quo & Cicero lib.1 de diuinat.

MEGARA *à Gelone diruta.*

MEGARA *instaurata.*

Theognidis Siculi poëtæ patria fuit Megera Attica; non Sicilia, vt Suidas vult, natus LXIX. *Olympide sic A. Scottus obseruat. poetic.lib. 2.cap.9.*

EPICHARMVS *Siculus: de hoc Horatius lib.2.epist.1 vers.58.*

Selinonti *Selinus* fluuius, qui haud procul ab eiusdem mœnibus prælabebatur, nomen præbuit: fluuius à *selini*, quod Latinis apium est, copia, qua eius ripæ & agri luxuriabant, vocatum fuisse etiam Selinontinorũ numismata, in quibus apij folium & herba signata sunt, testantur. Selinon quoque *palmosam* à palmarum siluestrium esui gratissimarum frequentia, quibus ager eius abundabat, à Poëtis cognominatam lego. Vrbi Stagnum siue æstuarium imminebat; quod æstate, quum pestilentem ob solis ardores aërem exhalaret, ciuitati perniciosissimum erat: qumque pestilitas ob eam caussam grassando euulgaretur, Empedocles Agrigentinus sapientia clarus, vt Selinontinis remediũ adferret; deriuata ex Selinonte & Hypsa fluminibus fossa, & vnico alueo ac maximo impetu vtriusque fluuij aquis in stagnum irrumpentibus, quum pigras priùs ac limo torpescentes, salsas stagni aquas motu copiaque dulcium aquarum diluisset, ciuitatem suo ingenio & sumtibus ab ea lue liberauit. Quo beneficio meritus est vt Selinontini tanquam ciuium liberatori, alterique velut AEsculapio diuinos honores tribuerent. Hinc forsitan in Selinontinorũ numismatibus sacra faciente aut Empedocle, aut Hercule Alexicaco, gallus & Parias serpens ad aras AEsculapij adsculpitur: adhæc

SELINVS *fluuius.*

Apiũ herba in nummis: de qua & sup.

Empedocles Agrigentinus cur diuinos consecutus honores

Numismata Selinontinorum.

A adhæc num in altera numiſmatum parte in curribus Apollini ſagittario Galeotes filius,aut Empedocles,aut deniq; Hercules latus claudat, liberam cuique coniecturã & opinionem relinquo. Sunt qui numiſmata in agris Selinontinorũ inuenta teſtentur,in quibus ex vna parte anguis vbera mulieris ſugens, cum Græca inſcriptione ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ; ex altera canis imago,vt ipſis apparebat,ſignata erat. Verùm quia nobis tale numiſma videre non contigit,quod de eo pronunciare poſſimus; non habemus:ſin ipſi, qui ea de hoc nummo eiuſque ſigno prodiderunt; non allucinentur, ſymbolum illud Salutis fuit & ſublata peſte ob ſalubritatem ex remedio ſequutam nummum ſignatum indicat. Selinontij B *Iouem* quoque Olympicum venerabantur: nec domi ſolùm Ioui Forenſi templo extra mœnia conſtructo, ſed & in *Alti* (oppidum id eſt paluſtre in Olympia) Iouem antequam ab Hannibale oppreſſi fuerunt, inſigni theſauro ditarunt. In eo templo & Liberi Patris ſignum, ore, pedibus, & manibus eburneis Pauſanias fuiſſe ſcribit. *Selinus* verò vrbs nouis ijſque Megarenſibus colonis frequentata, maximis ſtatim incrementis, progreſſibus vſqueadeo aucta eſt, vt Selinontini Heracleam à Pœnis, & Segeſtanis armis occupauerint. Dorieo atque alijs, præter vnum Euryleontem, Heracleenſium ducibus, qui cum Dorieo in Siciliã venerant,à Pœnis & Segeſtanis iam antea in prælio interfectis; Euryleon collectis, C qui poſt Doriei cædem ſuperfuerant, reliquijs,Heracleam eiectis inde Selinontijs recuperauit. Verùm quum Heraclea ſub Pythagoræ dominatione ſeruiret, Euryleon fœdere cum Selinontinis facto, vrbi libertatem eiecto tyranno aſſeruit. Inde ipſe occaſione temporum vſus, Selinontinorũ Rempublicam occupauit. Cuius iniuſta dominatione vexati ciues; haud multò pòſt impetu in Euryleontem facto, in *Iouis Forenſis* templo, quò vitæ ſuæ conſulturus confugerat, eundem confoderunt; ſimul ab vnius dominatione ſe liberarunt. Bellum inde Selinontini cum Segeſtanis ob agrorum fines, quos Amphisbetes amnis diſtinguebat, & ob ſponſalia quædam (vti in Segeſtanorũ hiſtoria memorauimus) D geſſerunt: victoriaque potiti, quum Segeſtanis inſolentiùs inſultarent, ad imploranda Athenienſium ſubſidia eoſdem impulerunt: Selinontini autem Syracuſanorum ſocietate & armis protecti, quum Athenienſibus in Sicilia deletis, Segeſtanos iterum rapinis deprædationibuſque vexarent; Segeſtani vltionis auidi ſocietatem cum Pœnis contra Selinontinos coëunt, & auxilium duce Hannibale Giſconis filio impetrant. Hannibal dux acer & irarum impotens, ipſe per ſe Selinontinis perniciem iam pridem ſtruebat, quòd pater eius Giſco à Pœnis exſilio eiectus, & Selinontinorum contumelijs in calamitate ſua exagitatus, ibidem interierat. Qui poſtquã cum centum armatorum millibus ad Lilybæum promontorium

Pauſan. in Helia. 2.

SELINONTINORVM *res geſtæ.*

EVRYLEON *Selinontinorũ tyrannus.*

BELLVM *Selinontinorum cum Segeſtanis.*

exſcenſionem feciſſet, auxilia à Segeſtanis ex pacto promiſſa euocat: hinc in Selinontinos mouet: Mazaram emporium quod ad eiuſdem nominis fluuij oſtium erat, deditione capit. inde bipertito agmine Selinontem petit, & ſubita obſidione claudit. Accidit ea res Selinontinis præter opinionem: quòd ipſi ſoli Pœnos contra Gelonem ad Himeram vrbem ſubſidio & cõmeatu iuuiſſent, & clade diſiectos benignè & comiter habuiſſent: quare pro tanta fide & beneficentia gratiam exſpectabant: Addebat ijs ſecuritatem, quòd Græcarum vrbium ſocietate & armis ſubnixi; minùs ſibi à Pœnorum vi metuerent. Inuaſit itaque Hannibal Selinontinos ab omnibus ad obſidionem perferendam neceſſarijs imparatos. Selinontini tamen poſtquã ſe à Pœno vrgeri vident, animos tanto periculo pares ſumunt, conſtitutoque aut ſtrennuè vincere aut fortiter mori. edicunt vt quibus robur & ætas vigeret, vrbem acriter defenderẽt: quos ætas aut ſexus imbecillitas excuſaret, vt ij propugnatoribus tela, arma, ſagittas, & cibaria, ne à propugnaculis dilabi cogerentur, ſubminiſtrarent: & vt ſe ſociorũ quoque armis tuerentur; vbi tenebræ ingruiſſent, equis diſpoſitis celerrimos quoſque cum mandatis emittunt, qui opem à Syracuſanis, Agrigentinis, & Gelenſibus labantibus ipſorum rebus peterent. atque ij benignè quidẽ à ſocijs auditi ſunt & auxilia promiſſa. Ceterùm dum Agrigentini & Gelenſes, Syracuſanos tardiùs ſeſe molientes vt ſe cum ipſis ad ſuppetias Selinontinis ferendas coniungerent, exſpectant, Selinontini interea iam nonum diem ab Hannibale, qui nihil ipſis ad reſpirandum ſpatij dabat, oppugnati, feſſi fractique, Pœniſq; per collapſam murorum partem magno impetu irruentibus cedere coacti miſerè contrucidantur: omniaque cædi promiſcuæ, ita vt nulli ętati aut ſexui parceretur, miſcentur. Mulieribus, quæ cum liberis impuberibus ad templa araſque Deorum confugerant, Hannibal non ob religionẽ, ſed ne per deſperationem prædam corrumperent, parci iuſſit. Sedecim Selinontinorum millia trucidata, quinque capta traduntur. Ceterùm Selinontini qui ad duo millia quingenti ante cladem vrbe ceſſerant, ab Agrigentinis benigniſſimè excepti & comiter habiti ſunt. Vrbe autem iam capta miſſiſque à Syracuſanis in auxilium quattuor millibus, Selinontini, qui Agrigenti erant, poſtquam ſerum auxilium veniſſe nunciaretur, Legatos ad Hannibalem mittunt, vt captiuos redimere liceret; & ne Deorum templa violarentur precaturos: ij ſuperbum & crudele ab Hannibale reſponſum tulerunt; Selinontinos ſeruitutem quam Segeſtanis minabantur habere: Pœnorum, quos olim, occupata per vim Selinonte, trucidaſſent, Manibus ſanguine ſuo parentaſſe, Deos ipſos ob tanta facinora iratos vrbe ceſſiſſe, nihil iam in ijs quod profanari poſſet relictùm. Selinontini mox alteram legationem per Empedionem ciuem ſuum, & Pœnis neceſſitudine officio-

SELINVS à Pœnis capta.

A officiorum coniunctissimum mittunt; supplicantes ne in vrbem, quæ satis iam pœnarum dedisset, ad exitium sæuiret. Empedionem Hannibal benignè excepit; eius fortunas, quas per præconem antequã vrbs expugnaretur saluas esse iusserat restituit; vt autem templis parceretur impetrari non potuit, vrbẽ verò vti Selinontini, qui reliqui à clade supererant, instaurarent, modò Pœnorũ tributarij esse vellent, concessum. Selinontinorum deinde oppidum Hermocrates Syracusanus patria ob factiones pulsus, & Dionysij senioris postea socer, quum reditum sibi ad Syracusas per vim aperire frustra conatus esset, instaurauit; atque iis, qui à clade superfuerant, vndique conuocatis additisque nouis insuper colonis, sex millia ciuium ad frequentandam vrbem collegit. Succedente

SELINVS *instaurata.*

B deinde bello Punico secundo Selinontini M. Marcello Syracusas obsidenti subsidia quæcunque potuêre miserunt: hinc quum Sicilia in prouinciæ formam redigeretur, Colonia iure Italico deducta est. Id quoque addam, dum Selinon nobis eius rei memoriam suggerit, apio victores in Nemeis ludis coronari solitos; idque ab Hercule institutum: qui quum Leonem ibidem, sine telo, ferro, aut claua, sed manibus tantum confecisset, apio viridi sese coronauerit: atque hanc ob causam Selinon à Poëta Lyrico *herbam leonis* vocari. Ceterùm qua ratione Timoleon ad Crinisium amnem Pœnos inuasurus, suos funesto apij omine, quod ab agasonibus ad iumenta substernenda ferebatur, consternatos, eodem in me-

SELINVS *Colonia* P. R.

Pindarus Nem.

C lius conuerso, quod apio quoq; victores in Nemeis coronarentur ad victoriæ spem erexerit in Syracusanis rebus prosequuti sumus. Obseruo à Strabone, iuxta Orobias Eubææ insulæ Selinuntij Apollinis & oraculi eius mentionem fieri, cetera non prodi. quòd etiam si non satis constet, an ad istos Selinontinos referendum sit an ad alios, hoc tamen loco ob nominis affinitatem addere placuit. *Selinontis* namque nomen variis in locis & regionibus, multis fluminibus commune fuit. in Epheso præter Dianæ templum, amnis hoc nomine fluebat: per AEgiorum quoque agrum in Achaica regione *Selinus* labebatur. itidem in Elide per Eleam

D oram, quartus iuxta Cragum Pamphyliæ montem. Ceterùm Selinontis in Sicilia ostio *Cossura* insula in mari Africo obiecta erat distabat eadem à Sicilia LXXV P.M Patebat ambitu suo XIX.M.P. Vrbem habebat eiusdem nominis *De Cossurensibus* bis à Coss. semel à Ser. Fuluio Nobiliore, iterumque à M. AEmilio Paullo collegis, & alternis diebus bello Punico primo naualem Triumphũ esse actum Fasti Capitolini testantur. Geographus Ptolemæus Selinontis fluminis ostium sub longitudine XXXVII. partium & trientis; sub latitudine XXXVI. partium & quadrantis sese in mare Africum exonerare scribit.

COSSVRA *insula.*
Anno V.C. CDXCIX.
Fuluius XIII. *Kal. Feb. AEmilius* XII. *Kal. Febr.*

ΦΙΝΤΙΑΣ.

A

DE PHINTIAE vrbis origine, ſitu, & rebus geſtis, ſiue temporis iniuria, ſiue ſcribentium incuria, ſiue propter ipſam per ſe loci obſcuritatem, præter nominis memoriam vix aliud ferè ad noſtram cognitionem peruenit. Ptolemæus ſub *Phintiæ* nomine vrbium duarũ meminit; vnius maritimæ, quam ad oram maris Libyci vltra Selinontem VIII. P. M. in orientẽ ſubmouet: alterius in mediterraneis Siciliæ, eamque cum Gela vrbe, ſub eadem parallelo, ceterùm verſus occidentẽ quindecim. P. M. diſtinguit: *Phintiam* verò maritimam ad *Soſſij* fluminis oſtia collocat; quumq; à Plinio eodem loco *Atys* oſtium niſi fallant noſtri ſæculi ſcriptores, deſcribatur; idem qui Ptolemæo *Atys* Plinio *Soſsius* erit. diſtabitque à Gelæ ſiue Himeræ oſtio verſus occaſum. LX. P. M. Phintiæ maritimæ longitudinẽ Ptolemæus XXXVII. partium cum beſſe; latitudinem XXXVI. cum triente ponit. Idem Phintiæ mediterraneæ longitudinem XXXVIII. partium cum beſſe, latitudinem XXXVI. S. adſcribit. Addit Plinius Phintianos Populo Romano ſtipendiarios fuiſſe. vtroſque ne ſub eiuſdem populi nomine, an alterum tantum complexus ſit, nobis æquè incompertum eſt. Ceterùm quod ad Phintiæ numiſma pertinet, quia aduerſa eius pars faciem regis exprimit, cuius nomen exoleſcentibus præ vetuſtate notis à nobis agnoſci non potuit, hanc *Gelonis* eſſe veriſimile eſt: tum ob oris ſimilitudinem, quam cum aliis nummis, qui faciem eius exprimunt, habet; tum etiam quod caput diademate laureato, vt & in ceteris Gelonis numiſmatibus, reuinctum ſit, auerſa numiſmatis pars cane ſignata eſt. Quod ſi noſtra de Gelone coniectura non fallit, ſimili nec improbabili coniectura, Pyrrhi, qui Gelonis canis fuit, ſagacitatem, vigilantiam, & fidem, eo nummo commendari credere licet: qui incredibili in Gelonem dominum ſuum, dum adhuc in viuis ageret, fidelitate uſus, ne à mortuo quidem defeciſſe, ſed in heri ſui rogum ſaltu ſe conieciſſe, vnàque cum ipſo crematus traditur. Commendatur & à ſimili euentu maximorum regum, *Cyri, Darij, Lyſimachi* & aliorum quorundam canum fides. Facit etiam Canis imago, vt lupi mentionem; eius inquam, qui Gelonem puerum adhuc prodigiosè conſeruaſſe traditur, faciamus. Lupum enim, quum Gelo prima Mineruæ tirocinia poſiturus tabulam manu teneret, eandem ipſi eripuiſſe; Gelonem verò magno cum clamore lupi veſtigia; vt tabulam eriperet, inſequutum; & dum ceteri (centum enim eiuſdem collegij pueri erant) in Gymnaſio tumultuantur; ædes ruina collapſas vniuerſos ipſius collegas vnà cum pueritiæ formatore oppreſſiſſe memoriæ proditum eſt. Hæc hucuſque proſequuti ſumus, vt ſtudioſo lectori liberam coniectu-

PHINTIA maritima. Soſſius, fl.

B

PHINTIA mediterranea.

PHINTIANI ſtipendiarij pop. Ro.

Numiſma Phintiæ.

C

GELON, Siciliæ Rex: de cuius vita inf. pluribus.

PyrrhusGelonis fidus canis.

D

Gelonis lupus.

A conie∣cturandi opinionem aperiremus: nunc de Selinontinis aquis; quæ ad hunc vſque tractum pertinebant, paucis addemus; eas corpori humoribus prauis torpeſcenti ſalubres, quod ſudorem calore ſuo prolicerent, & humorum contumaciam edomarent, efficaci remedio ſalutares fuiſſe ſcribitur. In agro quoque Phintiano *Lycus fluuius* oriebatur; qui quod pace, quam Timoleon cum Pœnis fecit, terminus vtriuſque prouinciæ ad occidentem eſſet, à ſcriptoribus celebratus eſt.

SELINONTINAE *aquæ.*

LYCVS *fl.*

ΗΡΑΚΛΗΤΩΝ.

HERACLEA *Lacedæmoniorū: eadem &* MINOA *prius dicta, Cretenſiū Colonia.*

B HERACLEAM ab *Herculis* nomine dictam, Dorieus Spartanus gentis Heraclidarum in ruinis MINOAE vrbis cis oſtium Lyci fluminis cōdidiſſe memoratur. Ceterùm quia *Heracleam* confuſo nomine MINOAM quoque dici obſeruo, officiosè nec præter ordinē me facturum puto, ſi paucis primùm ea quę de *Minoa* apud Scriptores exſtant recenſuero; denique de Heraclea, quæ ab antiquitate produntur ſubiecero. Minoam igitur à Cretenſibus conditā Græcorum Annales teſtantur: addunt cauſſam & occaſionem. Quum namq; *Minos Cretenſium rex*, cuius ob Iuſtitiam celebre nomen eſt, à Dædalo architecto proditionis pœnas exacturus, eundem auxilio vxoris fuga elapſum, & à C Cocalo Sicaniæ rege receptum intellexiſſet; Legationeque miſſa; qua ſontem ad capitis ſupplicium repoſcebat, nihil profeciſſet; ipſe cum validiſſima claſſe inſtructa, & maximis copiis vndique coactis in Siciliam vela facit: vt quod amicitiā non poterat, armis Dædalum in poteſtatem redigeret. Exſcenſione itaque facta, fugitiuū ſuum ad necem, niſi Cocalus bellum experiri mallet, repoſcit. Dædalus artis peritia & publicis operibus Siculorum animos ſibi demeruerat; & Cocalū priuatis quoque officiis ſibi deuinxerat; ſupplicem itaque Cocalus conſeruare ſtatuit. Ceterùm quum Minos armis & opibus vrgeret, & Sicanorum exitio imminere videretur, eundem promiſſis mitigatum dolo, ſtructiſque per D filias ſuas inſidiis (quæ Minoi ob gratiam & formam commendabantur) euertere placuit: quæ ad fraudē à patre inſtructæ, Minoem in Thermis ſeſe reficientem, immiſſa per canalem feruentium aquarum copia ſuffocant; & quia nulla violentæ mortis indicia adparebant, ſubita ſideratione oppreſſum exſtinctumque mentiuntur. Sublato Minoe & funere regio compoſito, Cretenſibus iam duce & rege orbatis, Cocalus auctor fit, vt noua colonia Siciliam frequentarent. Cretenſes igitur partim tædio nauigationis; tum & quod nullius iam imperio regerentur, atque hinc factionibus laborare inciperent, regis conſilium ſequuti, ad Lyci fluminis, quà in ortum ora maritima flectitur oſtium, *Minoam* à deſiderato rege

HERACLEA *à quo condita*

MINOS *Cretenſium Rex.*

Ouid. Metamorph. l. 8. verſ. CIXXX. *& ſeq.*

MINOA *condita.*

rege Minoë nominatam vrbem condunt, anno, si rectè putant Chronologi, ante excidiũ Troię quadragesimo. Minoa deinde euersa (qua occasione aut cuius armis incertũ) ex eiusdẽ ruinis Heraclea, nomine ab Hercule veluti originis auctore repetito, Doriei Lacedæmonij auspiciis, qui gentis Heraclidarum erat, erecta scribitur. *Dorieus* namque amicorum consilium sequutus, quum intellexisset Erycinos, quos Hercules, Eryce, cuius tyrannide premebantur, interemto, libertate & legibus donauerat, sanctione ab eodem Hercule obstrictos; qua nullum nisi qui è gente Heraclidarũ esset Regem admitterent: aut dominari paterentur; quumque idem & Apollo consultus oraculo respondisset; classem, quam vt Africam repeteret instruxerat, Thessalo, Celea, Euryleõte, Spartanis, & Chilone Atheniensi sociis sibi adiunctis in Siciliam vela facere iubet: exceptusque ab Erycinis vrbem Heracleam ab Hercule generis sui auctore dictam ex prostratæ Minoæ ruderibus condidit: argumentum etiam nominis ab origine repetiti numismata produnt: in iis namque Hercules Leonem conficiens vario gestu atque habitu conspicitur. Ceterùm cum Heracleæ incrementum, & nouorum colonorum vndique affluentium frequentia opesque vrbibus Pœnorum metum & inuidiam mouissent; Pœni, vt eius potentiam frangerent, inita cum Segestanis societate, factaque in agros Heracleensium excursione, agunt, feruntque omnia; inde Heracleenses cum ipsis congredi ausos, variisque prælis fractos, ducibus eorum *Dorieo, Thessalo, Celea, & Chilone* trucidatis, vrbem præsidio nudatam diripiunt, ac demùm euertunt. Solus *Euryleon* cædem suorum postea vlturus tantæ cladi superfuit. Mox Selinontini vrbem à ciuibus desertam armis occupantes, nouos eò colonos adscripserunt; & *Minoæ* iterum nomine donarunt. *Euryleon* verò ciuibus, qui post captam Heracleam bellique cladem reliqui erant, vndique collectis, magno impetu vrbem adortus recipit: ac nouis colonis ad imperium coactis pristinum vrbi *Heracleæ* nomen restituit. Posthæc quum Pythagoras eandem dominatione sua occupasset, *Euryleon* facta cum Selinontinis conspiratione tyrannum eiicit; restitutaque Heracleensibus libertate, ipse Selinontinorum tyrannidem inuadit, (vt in Selinontinis memorauimus) Sed Selinontini Euryleontem impotentiùs sese efferentem, facta seditione in templo Iouis Forensis trucidant. Obseruo & Gelonem Syracusanum, vt Doriei mortem vlcisceretur, bellum Pœnis & Segestanis mouisse, Spartanis vt gentilis sui cædem vlciscerentur, in societatem vocatis: ceterùm ab iis neglectum propriis auspiciis rem fortiter & feliciter contra vtrosque gessisse; Post Gelonis mortem Heracleæ dominationem à Dionysio quoque Tyranno affectatam fuisse, inde in Pœnorum potestatem concessisse argumento est, quod Dio Syracusanus bellum Dionysio

Dorieus Lacedæmonius.

HERACLEA condita.

Nummi Heracleenses.

HERACLEA euersa.

Pythagoras tyrannus.

A Dionysio iuniori facturus, ad Minoam è Græcia appulerit; quæ id temporis Pœnorũ præsidio Præfectoque Synalo tenebatur; atque ab eodem Synalo siue Paralo (variat enim apud auctores nomen) Dionem benignè exceptum: quodque amicitiæ cum Dione & hospitij necessitudinem antea coluisset, tum quoque commeatu, opibus & consilio adiutum fuisse. Adhæc quum Amilcar Siciliã pace, quam Agathocles turbauerat, composuisset, Heracleam inter Græcas ciuitates, quæ ditionis Carthaginiensium fuerant, & deinceps futuræ essent, nuncupatam lego: postea tamen à Xenodico Agrigentinorũ duce, qui Siciliæ seruitutem eiecto Agathocle & Pœnis profligatis excutere conabatur, libertate donatam. Agatho-
B clem deinde victo ad Agrigentum Xenodico, vrbem magna vi adortum expugnasse, direptamque in seruitutem redigisse. Agathocle defuncto, ac Sicilia rursus Pœnorum armis turbata, verisimile est, eandem in Carthaginiensium ditionem concessisse; quòd Pœnorũ classem atque copias bello Punico primo excepisse memoriæ proditum est. Circa Heracleoticam oram M. Atilius Regulus Amilcarem & Hannonem Carthaginiensium duces nauali prælio vicit, profligatoque Hannone, Amilcarem intra Heracleæ mœnia à Regulo compulsum scribitur. Inde quum Carthalo Adherbalis, eius qui P. Claudium Pulchrum † nauali pugna deuicerat, Legatus Iunij Consulis Quæstorem magno impetu insectaretur;
C Quæstor metu & formidine consternatus, classem in proxima Heracleæ litora subduxit; atque ex anfractibus & rupibus, quæ longo in mare supercilio prominebant, sagittis ac fundarum iactibus, Carthalonis naues repulit. Obseruo tamen eo tempore quo Lilybæum exercitus Romanus obsideret, Romanis ab Heraclea commeatum fuisse subuectum. Bello inde Punico secundo, Himilco qui ad Pachyni promontorium classem diu tenuerat, ad Heracleam, siue vt Liuius prodit, ad Minoam, quinque & viginti millia peditum, & tria equitum, & duodecim Elephantos exposuit. Subacta deinde in prouinciam tota Sicilia, quo iure, aut quibus legibus in potestatem. Po. Rom. venerit, vt non satis apertè constat, ita
D istud veterum auctoritate confirmatum est, quum *Heraclea* ciuibus ob bellorum & tumultuum frequentiam exhausta esset, P. Rupilium Consulem post debellatos in Sicilia fugitiuos, ex Senatusconsulto coactis domum redire veteribus; & nouis ex Siciliæ vrbibus colonis in ciuitatem adscriptis, Coloniam ibi constituisse; legesque Heracleensibus de cooptando Senatu, qua ætate, è qua gente, & quo censu legeretur dedisse; & ad seditionem euitandam statuisse ne nouorum colonorum numerus veteres excederet. Heracleam Ptolemæus Geographus longitudine XXXVIII. & trientis, latitudine XXXVI. partium cum quincunce definit.

Anno V.C. CDXCVII

† *An.* V.C. DIIII.

Anno DCXXII. *post* R.C.

ΑΚΡΑΓΑΝΤοΣ.

A

AGRIGENTVM, *Gelensium Colonia.*

AGRIGENTVM vrbs soli fœcunditate, & situs amœnitate, tum rerum gestarum memoriâ, & secundarũ aduersarumque vicissitudine inter omnes Siciliæ vrbes post Syracusas secũda, ab ora Libyci maris mille quingẽtis passibus distabat, nomen ab amne, quod eius mœnia præterlabebatur, sortita. Ἀκράγας verò vocabulum ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ γᾶς Dorica forma conflatũ volunt: ob summam terræ agrique quem irrigabat fœcunditatem. *Agrigentum* condiderunt Gelenses, postquam Gela ciuitas intra annos centum & octo in tantam amplitudinẽ creuisset, vt etiam magnitudine sua laboraret. placuit itaque quò se à ciuiũ turba exonerarent, nouam deducere coloniam: creatisque in id Aristone & Pistillo Duumviris, anno post Syracusas ab Archia occupatas vltra centesimum quinquagesimo quarto, vrbem ad Agrigentum flumen condere cœperunt: deductisque eò ex Gelensibus ciuibus magnâ frequentiâ colonis, ciuitatis statum Doricis legibus, (vti Strabo tradit) Ionicis composuerunt. Vrbs ea à primis statim initijs maxima incrementa sumsit; Agri enim circumiecti fertilitate, vini oleique prouentu & annonæ copia luxuriabant; adhæc commerciorum cum Pœnis & Afris, qui tum ægris prouentibus laborabant, frequentia, tum opibus & potentia florebat. denique affluente vndique eò peregrinorum multitudine, quæ sedes sibi apud Agrigentinos quærebat & impetrabat, vrbis pomœrium vsqueadeò ampliatum produnt, vt decem millia passuum ambitu complecteretur: ciuium verò octingenta millia censerentur. mox in suburbio ædificijs secundùm Agrigenti fluminis ripas cum iure ciuitatis exstructis, & per mille quingentos passus ad portum vsque maris continuatis, altera veluti Vrbs ad ostium fluminis condita est: quæ à commerciorum & mercatorũ frequentia ac foro, * *Emporium Agrigentinum* appellabatur. Exstat facetum Empedoclis de ciuibus suis † Apophthegma; *Agrigentinos ædificare, vt semper victuros; genio indulgere, vt postridie morituros.* In tanta namque rerum affluentia, etiam luxu & voluptate eneruatos fuisse Athenæus prodit; ita vt tabernam meritoriam, in qua comessationibus & epulis in omne genus luxuriæ licebat indulgere, publicè exstruxerint; cui nomen *Triremis*, ex ridicula admodum occasione, factum fuerat; conuenerant namque in eam domum adolescentes aliquot patricij, qui quum poculorum concertatione, meroque largiore incaluissent, & vertigine ac sensuũ iudicijque impotentia furerent; in triremi sese maris iactationibus periclitari credẽtes debacchabantur; & quidquid vasorum & instrumenti domestici erat, veluti iacturam, vt nauim exonerarent

B C D

Vrbis, montis, & fluuij nomen à Latinis Agrigẽtum *appellatum,* & Agrigentini *incolæ vel* Acragantini *dicti.*

AGRIGENTVM *à quibus conditum.*

Strabo lib. VI. *Geogr.*

EMPORIVM *Agrigentinum.*

Ælianus lib. XII. *Variæ Historiæ cap:* 29. *Platonis de Agrigẽtinis dictum ait.*

Empedocli tribuit Diog. Laërt.

Diogeni Cynico de Megarensibus Tertull. in Apolog. & Hiero. epist. XI. *ad Agerochiam. Strutenico Rhodio de Rhodijs Plutarc. lib. de cupiditate diuitiarum.*

facientes,

A facientes, è domo in publicum proijcere; votis reditum incolumem petere: quumque post biduum etiam magistratuum & Senatus auctoritate obiurgati vix tandem ad mentem redijssent, ob rei nouitatem, & fœdissimum ebrietatis exemplum ædibus nomen *triremis* ab Agrigentinis datum fuisse scribitur. Refertur quoque in luxus ostentationem Agrigentinos lecythis, xistris argenteis, ac lecticis eburneis vsos fuisse. Fluuium autem suũ Agrigentini forma puerili depingebant, eique diuinos honores deferebant; ac signum eiusdem ex ebore apud Delphos dedicauerant.

Publicis ædificijs atque octo, quorum memoria exstat Deorum templis; adhæc aquæductu Phæacio, item Theatro, & Gelonis portu siue B piscina, Agrigentum magna opum ostentatione, & pari deorum veneratione excultum fuisse obseruo: oblata ad ea opera conficienda magna operarũ commoditate ex captiuis Carthaginiensibus, quos Gelo quum ad Himeram Pœnorum copias fudisset, ipsis ad seruitutem dono dederat. Templa quæ diximus ad Doricam formam duodecim ex vtraque parte columnis striatis, & canaliculis vndique excauatis subnixa erigebantur. quorum moles vsqueadeo insanæ, tantæque vastitatis erant, vt à Cyclopibus aggestæ, tum calce ita ferruminatæ, vt æternitatem toleraturæ viderentur. Primùm itaque AEsculapij templũ, quà vrbs occidentem & Heracleam respiciebat: in eo signum Apollinis pulcherrimum C visebatur, Myronis auctoris nomine argenteis characteribus ijsque minutissimis femori impresso inscriptum: quod simulacrum, quum à Carthaginiensibus expugnato Agrigento ablatum fuisset, deleta postea Carthagine Scipio Aimilianus restituit.

1. TEMPLVM *AEsculapij.*

Alterum ab AEsculapij fano trecentis passibus ad orientem situ erat, *Ioui Olympio sacrum*: & omnium, quæ vnquam in Sicilia fuerunt, maximum. Eius namque latera secundũ longitudinem CCCLX. pedes extendebantur: latitudo LX. altitudo quæ solo exstabat CXX. pedũ fuisse scribitur. In porticu templi quæ orientem spectabat, gigantum conspiratio & pugna depicta erat, qua Iouem cælo pellere moliti sunt, pulchritudine D & statuarum amplitudine admiranda. In porticu huic aduersa Troiæ excidium tanto artificio expressum erat, vt heroum corpora non tam sculpta quàm viua crederentur. Tertium erat templum Herculi dicatum propè forum & sola via à Iouis æde seiunctum: haud longè à mœnibus vrbis quæ mare respiciebant. In hoc erat Herculis simulacrum ex ære fusum, ita elaboratum, ac tanta arte perpolitum, vt pulchrius sibi nullum fuisse vnquam visum Cicero oculatus testis affirmet: cui & ipsi quum Verres sacrilegas manus per seruos intentasset, à ciuibus qui Herculis simulacrum armis protegebant, repulsi & eiecti sunt. In eodem fano & tabula visebatur, in qua Zeuxis pictor Herculem infantẽ coram

2. TEMPLVM *Iouis Olympij.*

3. TEMPLVM *Herculis.*

M. Tullius Cic. Verrina 4.

Alcmena matre & patre Amphytrione parentibus, dracones strangulantem magno artificio expresserat: quam auctor quum nullo precio permutari pateretur, Agrigentinis dono dederat. Quartum erat *Concordiæ templum* quod ab Herculis quingentis ferè passibus in ortum distabat; id Lilybætani ab Agrigentinis victi ex fœdere suis sumptibus erexerant, vt Epigrammate etiamnum superstite testatum est. Quintum erat *Iunoni Lucinæ* sacrum; in quo tabula Iunonis simulacro & Zeuxis artificio nobilitata spectabatur. Zeuxis namque etsi † absolutissimè omnia pingendo exprimeret; dum tamen Iunonem pulchritudine omnibus partibus exacta reddere studet, ex toto Agrigentinarum virginum cœtu, quas nudas exhiberi petijt, quinque forma & venustate præcipuas delegit; ex singulis deinde quod in quibusque maximè eximium & præstantissimum erat, in effingenda Iunone expressit. atqui id Iunonis templum Gellias (de cuius liberalitate postea latiùs agemus) capto à Pœnis Agrigento, vt se ab hostium crudelitate & ludibrio tueretur, igne iniecto ac sese ipso in flammas præcipitato, combussit. Sextum inde fanum *Pudicitiæ* sacrum erat, omnium, excepto Iouis Olympij, maximum & celeberrimum. Septimum *Proserpinæ* dedicatum ac magna veneratione excultum: ita vt hinc Agrigentum * à Lyrico *Proserpinæ sedes* vocetur. Deæ festa duo sollemnia erant: vnum *Anacalypteria*; quòd Proserpina à matre Cerere per triduum desiderata, subitò apparuisset; Alterum *Theogamia*; quòd post longa quærendi fastidia, tandem à matre reperta, in cœlum ad Iouem redux translata crederetur. Octauum inde templum *Castori & Polluci* exstructum erat. Agrigentini enim Castorem & Pollucem præ ceteris heroibus in Olympicis venerabantur; ijsdemque domi *Theogonia festa* instituerant. Hæc itaque octo erant apud Agrigentinos templa.

4. TEMPLVM *Concordiæ.* — 5. TEMPLVM *Iunonis Lucinæ.* — † *Cicero Proœmio in libros de inuentione Rhetorica.* — 6. PVDICITIAE *fanum.* — 7. PROSERPINAE *ædes.* — * *à Pindaro.* — 8. TEMPLVM *Castoris & Pollucis.*

Erant & *Aquæductus* sumptuosæ admodum structuræ; quibus ex collibus ad quorum radices & latera vrbs condita erat, vicinisque fontibus aquæ in vrbem deducebantur. ijs construendis quum Phæax Agrigentinus à Senatu Præfectus fuisset, hoc sua industria & fide promeritus est, vt ea aqua deinceps *Phæacia* ab ipso appellaretur. Theatrum quoque in vrbe maximum & eminentissimum fuisse Iulius Frontinus testatum reliquit. *Portus* quoque siue *piscina* ad occidentalem vrbis partem sumptuosissimi operis effossa, Geloni regi vt amico & benemerito consecrata erat. Ea ambitu septem stadia complectens atque in altitudinem triginta pedum depressa, omnium vndique fontium & fluuiorum aquas excipiebat: omni piscium copia abundans & cycnorum gregibus frequentata, aspectu & aëris salubritate amœnissima.

Aquæductus Phæacius. — THEATRVM *Agrigentinū.* — PORTVS *Gelonis, siue piscina.*

Nunc ad reliqua, quæ extra vrbem admiratione digna produntur, exspa-

A exſpaciemur. A priſcis lacus ſiue fons in agro Agrigentino deſcribitur, in quo bitumen pingue, liquoriſq; oleacei ſupernatet, cuius loco vnguenti in curandis armentorum hominumque morbis vſus erat. Fuit & alter fons dulcis & potabilis, cuius tamen aqua ſenſim in marmor candidiſſimum lapideſceret. Lacus etiam memoratur, cuius aqua ſalſuginem reſipiebat: in quo grauia ſolidaque fluitare traduntur. Ipſe autem ager Agrigentinus culturæ impatiens, & cineribus torridus, quingentis ferè paſſibus in ambitu patebat, qui aquas cineri permixtas variis in locis eructabat, Eundem ſtata conuerſione ac ſingulis luſtris tempeſtatem & nimboſas procellas magno cum cæli fragore ciere; agrique planiciem ad B nouem ferè pedum altitudinem per idem tempus turgeſcere, & poſtquam magnā luti cineroſi copiā vomuerit ſubſidere à noſtri ſæculi ſcriptoribus teſtatum eſt. Salem quoque in agro Agrigentino foſſilem & nunc vti & olim erui ſolitum, qui contraria à cetero ſale ratione igni admotus in liquorem ſoluitur; aquæ immerſus areſcit & crepitat memoriæ proditum eſt. Laudatur Agrigentinus ager & ab equorum generoſitate qui ad Olympica certamina in eodem magna cum cura alebantur ac inſtituebantur: è quibus equis ſi qui victoriam è certaminibus reportaſſent, iis non ſolū tumulos, ſed & pyramides exſtruebant. Hoc quoque traditum, quum in Cappadocia generoſa equorum ſoboles olim defeC ciſſet; conſultum Apollinem reſpondiſſe, vt ex Agrigentino agro admiſſarios compararent: paruiſſe Capadoces, atque ab eo tempore equorum armenta apud eoſdem nobiliſſima fuiſſe propagata. Celebratur Exæneti Agrigentini magnificentia, qui quum Olympiade ſecunda vltra nonageſimam victor reuerteretur, trecentis cum quadrigis, quibus omnibus equos albos iunxerat, magno cum Agrigentinorum applauſu in vrbem inuectus eſt. Commendatur & ciuium Agrigentinorum liberalitas & hoſpitalitas. Hinc Empedocles verſibus ſuis fores Agrigentinorū omnibus probis ſemper patere teſtatus eſt. Primas tamen in eo officij genere laudis partes *Gellias* meritus eſt: is domum ſuam veluti publicæ libeD ralitatis officinā, omnibus tam peregrinis quàm ciuibus aperiebat: inopibus priuatim alimenta, dotes virginibus, pauperibus ſubſidia, aduerſa fortuna fractis ſolatia ſurrogabat. Idem ſeruos ſemper ad portas in ſtatione habuiſſe, qui peregrinos in ſuam domum deducerent, traditur. Longum fuerit ſi ſingula eius viri in peregrinos & ciues liberalitatis officia enumerare pergam: id in genere dixiſſe ſuffecerit; opes eius vniuerſas omnium quaſi communem ipſo diſpenſatore poſſeſſionem fuiſſe.

Fas quibus alta cauam procul hinc vide Adag. Procul eſte profani, *& Briſſon. in Formulis.*

GELLIAS *perliberalis in peregrinos & hoſpites.*

Diod. Siculus libri XIII. *Bibl. cap.*83.

Ceterùm quum Agrigentinorū Reſpublica ciuium bonorū freqentia & opibus floreret, omnium prima in Phalaridis tyrannidem prolapſa ſcribitur: cuius originē, genus, vitamque (quia ita hiſtoriæ ordo poſtulat) paucis

AGRIGENTVM *in tyrannidem prolapſum.*

PHALARIS *Agrigentinor. tyrannus.*

paucis complexuri sumus. *Phalaris* itaque, patria Cretensis, vrbe Astyphalide, patre Leodamante natus, quum domi affectare dominationem accusaretur, inuidiæ cedens Agrigentum fortunas suas transtulit: quumque non opibus solùm & potentia, sed litteris quoque & eruditione apud Agrigentinos gratiam & auctoritatem collegisset, omnium exterorum primus alienam rempublicam tyrannide inuasit; eo ferè tempore quo & Tarquinius Superbus Romanis dominabatur. Periclem vitiis & virtute æmulatus priscorum monumentis traditur: solerti ingenio; animo maximo; aperta fronte; adhæc studiorum liberalium amantissimus. Virtutis eius magna præclaraque documenta exstant. Inter cetera Stesichorus Poëta Himerensis, quem perdere poterat, non solū conseruatus, sed & arctissima posteà familiaritate cultus; pietate & beneficentia etiam in vxorem & posteritatem eiusdem propagata. Item & Callæschrias, quem insidiarum in ipsum conuictum, Polycleti Philosophi & Medici deprecationibus condonauit. Charitonem quoque & Melanippum, qui in eius caput coniurauerant, ob fidem qua mutuo sese ab exitio cum vitæ periculo conseruare laborabant, Agrigento pulsos exsilio multasse contentus fuerat. Exstant eius Epistolæ (quas tamē* plerique Luciano vindicare conantur.) vt argutiis suaues, ita & elegantia eloquentiæque artificio commendatæ: Inter vitia crudelitas præ ceteris notata est: voluptatem namque ex miserorum cruciatibus traxisse; gemitum quoque, ploratū, & eiulatum tormentis laceratorum, atq; inter carnificum ac tortorum manus morientium exaudire pro deliciis habuisse; imò ne coctis quidem infantibus in cibum abstinuisse proditur. Commendatur tamen quòd crudelissimi ad tormenta artificis ingenium ipsius inuentoris supplicio expertus simul & vltus fuerit. Bouem *Perillus* æneum magno artificio conflauerat: cui cum præter mugitum nihil deesse videretur, hunc quoque exprimi posse docuit; si rei & sontes boui inclusi subiecto igne sensim torrerentur. ita enim fore vt vox miserorum inter cruciatum cum gemitu instar mugitus è boue erumperet. Phalaris ingenium quidem Perilli admiratus: ad tam prodigiosam tamen carnificinam exhorruisse; ipsumque auctorem, vt suam tantæ crudelitatis officinam primus experiretur, subiecto statim igne boui inclusisse traditur *Phalarica* quoque Phalaridis inuentum creditur. Id telum erat concauum quod rebus ad flammam concipiendam idoneis infarctum, sicubi in hostes aut obsessos excussum adhæsisset, incendiū excitabat. Vrbes autem non paucas, præsertim si quæ vel situ vel præsidiis munitæ, difficilem expugnationem præ se ferebant, vel longinquam obsidionem requirebant, non tam vi & armis, quàm dolo & astutia sine sanguine à Phalaride in potestatem redactas, memoriæ proditum est. Ceterùm quum ab amicorum

Stesichorus poeta.

Callæschrias.

* *Angel. Politian. epist. 1. de Phalaridis epistolis.*

Perilli bos æneus. Ouid. in Ibim.

Phalarica teli genus.

A corum præcipuis, magnorumque & prudentum virorum consilio, in his & à Zenone Eleate, vt tyrannidem abdicaret, liberè admonitus, non paruisset, Zeno quod verbis & ratione non poterat, re atque opere effecturus, nonnullos è patriciorum numero in Tyranni cædem ad coniurationem obstringit. Quæ res postquam per indicium ad Phalaridem delata esset, Zeno tormentis subiectus vt conscios proderet nullis cruciatibus cogi potuit; contubernales tamen aliquot Tyranni & quos habebat fidissimos tyrannidis ministros accusauit. inde quum grauioribus longè quàm prius tormentis medio in foro circumsistente Agrigentinorum multitudine excarnificaretur: Agrigentinosq; interea tanquam B vilia seruitutis mãcipia, & ociosos publico in malo spectatores, propriæque libertatis immemores acrius increparet. Agrigentini in seditionem concitati duce & auctore Telemacho impetu in Phalaridem facto, eundem lapidibus ac saxis obrutũ anno dominationis suę decimo sexto, siue, vt Eusebius colligit, tricesimo confecerunt. Agrigentini à Phalaridis dominatione liberati per centũ & quinquaginta ferè annos libertatem conseruarunt: donec *Theron* A Enesidemi filius, Agrigentinus quidem, sed qui genus à Thebanorum regibus repeteret, Rempublicam iterum occuparet. Verùm is summa cum modestia ac pari cum iustitia & clementia per sedecim annos dominatione vsus, Himerensibus interim deC iecto *Terillo*, vt supra memorauimus, in potestatẽ redactis, Pœnis adhæc Gelonis Syracusanorum regis ac generi sui auxiliis ac societate è Sicilia expulsus, sicuti viuus non mediocrẽ gloriã, ita & mortuus diuinos apud ciues suos honores assequutus est. Theroni *Thrasydæus* filius, veluti in paternam hæreditatem successit. Ceterùm quòd is etiam viuente adhuc patre tam Agrigentinos quã Himerenses, vt suo loco meminimus nullo non iniuriarũ genere vexasset, à Syracusanis prælio fractus, ab Agrigentinis expellitur. Inde apud Megarenses ob facinora ab Hierone condemnatus, capitis supplicium subire coactus est. Exinde pace cum Syracusanis facta breui admodum tempore sub Optimatium statu AgriD gentinorum quieuit Respublica; *Ducetij* Siculorum regis armis perturbata. Is enim dum *Motyam*, quæ in agro Agrigentinorum sita eorundem quoque præsidio tenebatur, obsideret, Agrigentinos congredi ausos prælio superauit, ac Motyam expugnauit. Postea tamen Ducetio à Syracusanis infelici pugna fracto atque à suis deserto, Agrigentini Motyam magna vi aggressi trucidatis præsidiariis recipiunt. Inde societatem cum Syracusanis, vt Ducetium communem pacis publicæ perturbatorem coercerent, coeunt. Ducetius quum tantis se motibus imparem videret, postquã supplex pacem à Syracusanis impetrasset, incolumis ab iisdem dimissus ac Corinthum in exilium secedere iussus est.

ZENO ELEATES Philosophus

Eufeb. in Chronico. AGRIGENTINI *à tyrannide liberati.*

THERON *Agrigentinorũ Rempubl. occupat.*

THRASYDAEVS *filius eius tyrannus.*

DVCETIVS *Siculorum Rex.* Motya *triplex, vt sup. docui. Vna ad Panormum: altera ad Pachynum promontoriũ: & hæc.*

Id

Id Agrigentini permoleſtè tulerunt, *Ducetium* namque communem ac publicum ex fœdere hoſtem ipſis inconſultis non fuiſſe dimittendum. Bello itaque tum ex ea occaſione, tum ob mutuam vtriuſque populi inter ſe æmulationem inter Agrigentinos & Syracuſanos exorto, prælioque ad Himeram flumen commiſſo vincuntur Agrigentini. Victi pacis leges à victoribus iniqua condicione accipere coacti, cum Phæace Athenienſium Legato ſocietatem contra Syracuſanos ineunt. Ceterùm ea confœderatio, dum Athenienſes pro Segeſtanis confœderatis bellum Syracuſanis & Selinontiis mouent, calamitatis occaſionem Agrigentinis præbuit. Alcibiades namque eis in Athenienſium amicitia ac ſocietate ſecurius acquieſcentibus ac ſubito impetu oppreſſis vrbis poteſtatem ſimul cum libertate ademit, inde quum profligatis ex Sicilia Athenienſibus amicitiam cum Syracuſanis iunxiſſent, quòd cum iiſdem ſubſidia Selinontiis contra Hannibalem miſiſſent, Pœnorum in ſe arma conuerterunt: quorum copiis paullò ante Dionyſij Senioris dominationem oppreſſi, & à Dapheo ceteriſque Syracuſanorum ducibus pecunia corruptis deſerti proditique euertuntur: ita vt vix vllam vrbis faciem hoſtis integram reliquerit. Poſthæc Timoleon poſtquam Siciliam à tyrannis purgaſſet, & Pœnos vltra Lycum flumẽ ſummouiſſet; nouis ex Elea colonis deductis, vrbe & ciuibus Agrigentinis, qui diſperſi erant, vndique collectis, Megello & Pheriſto Duumuiris, quinquageſimo poſtquã deſerta fuerat anno, Agrigentum iuſtaurauit frequentauitque. Inde Agathocle apud Syracuſanos regnante, quum à Pœnis denuo vexarentur rebus Carthaginienſium in Sicilia profligatis, non ſolùm in libertatem ſeſe aſſeruerunt; ſed ceteris etiam vrbibus, vt ſeruitutem depellerent, auxilia ſubminiſtrarunt. Quin etiam dum Syracuſanos ab Agathocle deſertos, ad hæc fame & obſidione preſſos torpeſcere vident, capto tempore ipſius quoque Siciliæ regnum affectare auſi, conſcriptis validis copiis Xenodicum iis ducem præficiunt: qui vt lætis admodum auſpiciis rem tantam aggreſſus eſt, ita triſtiſſimo eandem euentu clauſit. Gelenſes autem omnes, qui graui Pœnorum præſidio vrgebantur, quum nocte per aliquot factioſos in vrbem receptus eſſet, profligatis Carahaginienſibus libertate donauit. Ennenſes inde tam læta Xenodici initia ſequuti, poſtquam legationem ad Agrigentinos miſiſſent, ſuis legibus vti permiſſi ſunt. Ab his Xedodicus ad Erbeſſum iunctis ſibi Ennẽſium copiis profectus eſt. id oppidum acri Pœnorum præſidio defendebatur; Ceterùm ciues poſtquam Agrigentinorum ſeſe armis protectum iri vident; Pœnorum præſidiarios ex improuiſo adorti, contrucidatiſque iiſdem, poſtquam Xenodici ſe fidei permiſiſſent, ab eodẽ libertati reſtituti ſunt. Mox & in Echetlam ab Agathoclis milite occupatam, & firmis admodum propug-

Alcibiades Dux Athenienſ.

AGRIGENTVM *euerſum.* *Timoleon, Dux.*

AGRIGENTVM *reſtitutum.*

XENODICVS *Agrigentinorũ Dux.*

A propugnaculis munitam mouet eandem obſeſſurus, ſimul & vicinos Neenitorum, Camarinæorumque agros, qui à præſidiarijs vaſtabantur, defenſurus. expugnataque magnis viribus Echetla, Echetlæis libertatem, agris verò pacem reſtituit. Ceteras Siciliæ vrbes iam ad ſpem libertatis ob proſpera Agrigentinorum initia erectas fortuna deſeruit: poſtquã enim Xenodicus cum Leptine & Demophilo Legatis, qui Agathoclis exercitum ducebant, congreſſus, deſideratis aduerſa pugna è ſuis mille quingentis, profligatus eſſet, tantilla clades ita Agrigentinorũ animos fregit, vt Xenodicum domi, tanquam ipſius vitio malè pugnatum eſſet, calumnijs & contumelijs proſcinderent: atque hinc diſcordiæ & B factionum inter ciues initia exſiſterent, alerenturque partium ſtudia. Quæ poſtquam Agathocles intellexit, Leptinem cum exercitu in Agrigentinorũ agrum mouere, ac agendo ferendoque omnia Xenodicum ad prælium elicere iubet. Agrigentini itaque poſtquam fumus ex villarum, agrorumque incendijs in oculos atque ora venit, Xenodicum iterum vt pauidum, vt cunctatorem & ſuorum proditorem increpatum ac probris oneratum ad pugnam extrudunt. Vbi ad manus ventum eſt, cum Agrigentinus luxu eneruatus & ad ducis ſui monita contumax, ſegniter atque otioſè rem gerens, hoſtis impetum non ſuſtineret, turpi fuga vrbem repetit. Hinc ciues Xenodicum vt & iſtius cladis auctorem ad ſupplicium C depoſcunt. Saluti fuit, quòd is vitæ ſuæ & honori conſulturus opportuno fugæ conſilio Gelam ſe receperat. Agrigentini duplici iam clade accepta animis deiectiores pacem cum Agathocle fecerunt: poſt cuius mortem etiam in Pyrrhi amicitiã recepti ſunt. Ceterùm quum Pyrrhus armis & poteſtate nimia efferacior, dominationem ſuperbiùs exerceret, Agrigentini vnà cum ceteris, qui eiuſdem iniurijs vexabantur, ciuitatibus, à Pyrrho ad Pœnorum ſocietatem defecerunt. Ceterùm bello Punico primo poſtquam Hiero pacem cum Po. Ro. feciſſet, Pœni contractis copijs & conuecto vndique commeatu Agrigentum pro arce & belli ſede muniunt. L. itaque Poſthumio Megello & Q. Mamilio Vitulo Coſſ. D priuſquam vires Carthaginienſium in Sicilia confirmarentur, Agrigentum inuadere placuit: & cum Pœnis, ſi pugnandi copiã facerent, de ſumma rei prælio decernere: ſin verò mœnibus ſeſe hoſtes tuerentur, vrbem, ſi aliter non poſſent, ſaltem obſidione & fame ad deditionem cogere. Conuenire itaque legiones & auxilia iubent, magnoque cum exercitu contra Carthaginienſes mouent: & caſtra vix mille ab vrbe paſſibus metantur. Hannibal præſidij intra vrbem præfectus quinquaginta millibus hominum imperabat. Diu tenuit ea obſidio, non ſine maximis tam Romanorum quàm Carthaginienſium obſeſſorum incommodis ac difficultatibus: dum hi duabus à partibus à Conſulibus Ro. obſeſſi dupliciqúe

Agathocles cotra Agrigentinos.

Anno Vrbis CDXCI. *poſt Ro. cõd.* ROMANORVM *ad Agrigentum cum Pœnis res geſtæ.*

vallo à subsidijs & commeatibus interclusi omnium ferè rerum inopia ac fame premerentur. Romani verò parte altera primum Hannibalis & Carthaginiensium eruptionibus, non sine suorum cæde lacessiti ægrè castra tuerentur: deinde post quintum quàm vrbs obsideri cœpta fuerat mensem, submisso à Senatu Carthaginiensi cum validis subsidijs & Elephantis Hannone, interceptoque ab eodem per proditionem Erbesso, quo hactenus pro horreo commeatuum Ro. vsi fuerant, ipsi quoque a duobus exercitibus inclusi non minore quàm obsessi commeatuum rerumque necessariarum inopia, adhæc graui etiam cælo pestilitate laborarent. vt nisi Hiero socius & amicus Po.Ro. subministrato peropportunè commeatu in tantis necessitatibus subuenisset, obsidionem soluere coacti fuissent. Ita paribus vtrinque difficultatibus conflictati, protractaque post Hannonis aduentum vsque ad bimestre spatium obsidione, non sine crebris interea vltro citroque velitationibus & leuibus concursibus, redactisque inter hæc ad extremam penuriam Carthaginiensibus obsessis, ita vt plurimi ex ipsis dum famem tolerare non possent, quotidie ad Romanos deficerent; Hanno tum crebris per noctem ignibus, tum per exploratores de suorum desperatione certior factus; summam rei prælio commissurus in aciem descendit. Consules vicissim Ro. cum nec ipsi se à suis, quibus premebantur necessitatibus, aliter expedire possent, facta pugnandi potestate, suos quoque in aciem educunt. ac postquam diu ancipiti Marte pugnatum esset, Romani tandem perrupta prima hostium acie, Elephantisque crebris telorum ac verutorũ ictibus in furorem actis ac retro in suos conuersis, signa vndique à fronte, à tergo, & à lateribus inferunt: cæsaque maxima Pœnorum parte reliquos in fugam compellunt. Hinc Consules toto in Agrigentũ impetu conuersi, prostratis portis vrbem inuadunt, eamque militi diripiendam præbent. Captũ est *Agrigentum* octauo quàm obsideri cœperat mense; belli Punici primi anno tertio, varias inde aliquamdiu & acerbas fortunæ vices experta, iterũ in potestatem Pœnorũ venisse argumento est, quod Polybius eam à Gallis Pœnorũ præsidiarijs, quum ceteros qui Carthaginiensibus merebant, ob non soluta stipendia tumultuari audiissent, direptã & spoliatam scribit. Postea iterum à Romanis occupatã vel hinc credere licet, quod Liuius tradit, Agrigentũ ab Imilcone Pœnorũ duce interceptum, eo tempore quo Marcellus Consul Syracusas obsideret. Postea Marcellus Syracusis per proditionem potitus, rebusq; in reliqua Sicilia compositis ad conficiendas quæ circa Agrigentũ restabant belli reliquias profectus Hannonem & Epicidem Pœnos, prioris ad Agrigentum belli duces, occulto Numidarum auxiliarium, qui sub Mutine Carthaginiensibus militabant, studio & fauore vsus, circa Himeram flumen aduerso prælio non sine

Hanno dux Carthaginiensis.

AGRIGENTVM à Romanis captum. *Polybius lib. 1.*

Liuius lib. 26. ROMANORVM *ad Agrigentum cum Pœnis res gesta.*

A ſine magna clade fractos, fuga inter Agrigentum compulit. Poſt Marcelli autem è Sicilia profectionem, M. Valerius Læuinus Conſul in Siciliam miſſus, Legiones in Agrigentinos eduxit: quumque Hanno æmulatione rerum à Mutine equitatus Numidici præfecto geſtarum, quibus totam Siciliam ſuo nomine impleràt, veritus ne illius gloria ſuæ famæ officeret, adempta Mutini per inuidiam Præfectura, eandem filio ſuo contuliſſet, Mutines ea iniuria offenſus, miſſis ad Læuinum Conſulem nuncijs, clandeſtinas cum eodem de tradendo Agrigento pactiones facit. Hinc Numidæ, qui Mutinis imperio parebant, portã, quæ ad mare ducit, occupantes, pulſis inde cuſtodibus, Romanos per eandem in vrbem B admittunt: qui citato compoſitoque agmine tranſeuntes, antequam à Pœnis aut oppidanis perciperentur, valido cum clamore forum tenuerunt. Hanno eo tumultu perculſus, poſtquam è clamore vrbem à Romanis occupatam intellexit, ſtatim fugam arripit: ac per portam auerſam cum Epicide & paucis aliquot emiſſus ad mare peruenit: atque ibi peropportunè paruum nactus nauigiũ, relicta hoſtibus Sicilia (pro qua per ſexaginta annos plus minùs certatum fuerat) in Africam cum comitibus traiecit. Reliqua Pœnorum Siculorumque multitudo, dum intercluſo paſſim exitu, circa portas & muros oppidi fugam & exitum quærens tumultuatur, cæſa eſt. Læuinus Conſul oppido recepto, præcipuos C quoſque & qui apud Agrigentinos capita rerum fuerant, virgis cæſos ſecuri percuſſit: ceteris cum vniuerſa præda diuenditis, pecuniam inde confectam Romam miſit. Vulgata per Siciliam Agrigentinæ cladis fama, omnis repentè ad Romanos inclinauit: & ſi quæ reſtabant oppida, ijſdem breui tempore aut vi & armis, aut metu & deditione in Romanorum poteſtatem redactis & receptis, Pœniſque ex vniuerſa Sicilia eiectis debellatum eſt. Agrigentum de hoſtibus Pœnis captum leges à victore Læuino accepit, & poſtea vniuerſa prouincia iam confecta, quum Siculi vniuerſi ſuis quiq; ſedibus reſtituti, priſtinos agros pridem propter bellorum tumultus, ac motus deſertos, colere, arare, ac D ſerere iuberentur. Quumque T. Manlius per id temporis prætor, Agrigentinos tot belli cladibus exhauſtos atque vrbem ipſam ciuium infrequentia propemodum deſertam ad Senatum perſcripſiſſet; Senatus conſultum accepit, VT *de oppidis Siculorum colonos Agrigentum deduceret.* Hinc quum duo iam Agrigentinorum genera eſſent; vnum veterum, alterum colonorum. P. Scipionis legibus cautum eſt, NE *plures eſſent ex colonorum, quàm ex vetere Agrigentinorum numero:* Additum & de cooptando Senatu, NE *quis minor triginta annis natu; néue quis, qui turpem quæſtum feciſſet, legeretur; itidem de cenſu eius, qui legendus eſſet*, & ceteris rebus. Verres tamen Prætor, qui omnia iura pretio exæquabat; non modò illa

Anno v. c. DXXXIII.

AGRIGENTVM *iterum à Romanis captum.*

AGRIGENTINORVM *Reſpublica conſtituta.*

Cicero Verrin. & Asconius Pædianus.

illa quæ ordinis ætatiſque erant, permiſcuit, ſed & in his duobus nouorum veterumque ciuium generibus delectum pecunia accepta perturbaſſe ab Agrigentinis poſtea accuſatus eſt, Agrigenti & mediterranei oppidi longitudinem XXXVIII. S. partium, Latitudinem XXXVI. cum beſſe Ptolemæus menſurat: Agrigentini verò vt Emporij longitudinem triente vnius partis Orientaliorem; latitudinem quadrante partis Auſtraliorem ponit.

ΙΜΕΡΑΙΩΝ.

HIMERA fluuius, nam de vrbe ſupra egimus.

HIMERENSES non ex ordine neque ſitus ratione, ſed nominis affinitate decepti, (vt in Thermitanorũ hiſtoria latius à nobis dictum eſt) Agrigentinis ſubiecimus: effecitque *Himera* fluuius pro *Gela* ab auctoribus etiã idoneis, Liuio nimirum Diodoro, Plinio, Ptolemæoque atque aliis aliquot vſurpatus, vt hic *Himerenſes* pro *Thermitanis* ſicuti natura & vocabuli ratione haud multùm; ita ſitu & loco plurimùm diſcrepãtes tranſpoſuerimus. *Himera* namque Vrbs (vt memorauimus) ad Etruſci maris oram pertinebat; quare ab eo loco quidquid hîc de *Himera* vrbe & flumine à nobis dici poterat, repetendum eſt. Nunc *Thermas* vrbem in Libyci maris ora haud longe vltra

THERMAE, vrbs.

Lycum flumen ſitam, & ab Agrigento verſus occaſum XL. millibus diſtantem deſcripturi ſumus. De origine vrbis ex Diodoro obſeruo, eam à Carthaginienſibus priuſquam inſulã penitus explorassent, delecto fortiſſimo quoq; aut conditam aut occupatam: nomenq; vrbi Thermis ab aquis calidis factum fuiſſe; geminas namq; Thermas in monte, cui vrbs ſubeſt, habebat; aqueam vnam, ſudatoriã alteram. Dædalum quoque antrum ex viua rupe ad Thermarum commoditatem excidiſſe ſcribitur; in quo fumus ab igne vicino euaporabat: ita vt aſtantibus paullatim ſudor ex calore eiiceretur; corporaque adeuntium affecta cum voluptate curarentur, morboque per ſudorem nulla cum caloris percepti modeſtia ſoluto. Sunt quibus curæ fuit iſta exactiùs deſcribere, & quia res memoriam meretur, eandẽ enumeratione complexuri ſumus. Totum montis ad cuius radices Thermæ ſunt ſitæ tractum, lutoſo ſulphure, ſale, ignibus & feruentibus aquis perpetuò ſcaturire produnt. Addunt eodẽ in monte, (quod meritò inter naturæ miracula referendum eſt) exiguo quidem interuallo ſulphureas & calentes aquas ob loci vicinitatem *Selinontinas* olim vocatas ſcaturire. In proximo alteram erumpere aquam, quæ hauſta aluum ſalubriter moueat; ita vt hinc ægrorum corpora multùm leuentur. Tertiam frigidam limpidiſſimamq; ſiti exſtinguendæ aptiſſimam. Quartam verò ſalſam eſſe, ceterùm tepidam; quæ vlcerum vligines

A vligines & cariosas lacunas admota sine molestia desiccet. Eandem, vbi refrigerata est, in atri pumicis formā coalescere testantur. Additur, eandem aquam obuia quæque agglutinare, & in id genus lapidis indurare. Quod ad medicatas in balneis aquas pertinet; commune hoc habent huius oræ Thermæ cum Thermis Himerensibus. Ceterùm ambiguitatem mouet, quòd Plinius Thermas *Coloniæ* cognomine donauerit, dum Libyci maris oram seriemque vltra Agrigentū versus Occidentem enumerat; neque cuius auspicijs, aut è quo populo deducta sit, referat. Mela itidem *Thermas* in eodem tractu recenset. Thermas autem Himerenses Coloniam fuisse Ro. militarem Inscriptiones antiquæ, quæ etiamnum in B ipsa vrbe exstant (vt supra diximus) testantur. Verùm non parum ad Thermarum nobilitatem facit, quòd *Agathocles* Syracusanorum tyranni patria sit; quodque Carcinum Agathoclis patrem figulinam apud Himerenses exercuisse, vrbemq; ipsam figulorum frequentia cultam fuisse ab auctoribus memoriæ proditum sit. Diodorus etiam auctor est, Agathoclem, quum ad Himeram flumen haud longè à Gela vrbe, infeliciter contra Amilcarem Pœnum diebus canicularibus pugnasset, magnā insuper cladem esse passum, quòd feruēte circa meridiem sole, miles ipsius æstu, siti, sudoreque tabescens Himeræ fluminis aquam; quæ salsissima erat, auidiùs hausisset: ita, vt rigentibus hinc præcordijs, & faucibus are-C scentibus, magnus militum numerus extingueretur. quod iccirco hîc subiunximus, vt tam ratione loci, quàm ex ipsius aquæ natura ostenderemus, *Himeram* pro *Gela* fluuio à Diodoro eo loco poni; ceterosque quos nuncupauimus auctores id sequutos esse. Himeram enim fluuium, qui in Etruscum mare exonerat, dulcem aquam & potui gratam habere suo loco ostendimus.

Thermæ Colonia. Plinius lib. 3 Nat. Hist. cap 8. Pompon. Mela lib. 2. cap. 7. Agathoclis tyranni patria Thermæ: eius parens Carcinus. Diodorus Siculus lib. XIX. Bibl. cap. 2. & 3. Diodorus Siculus lib. XIX. & XX.

ΓΕΛΑΣ.

GELA *Rhodiorum & Cretensium Colonia.*

D GELAE vrbis conditores fuisse è Rhodo Antiphemum, è Creta Entymū, quadragesimo quinto post Syracusarum initia anno, & colonos cōmunibus in eam auspicijs deduxisse Thucydides scriptum reliquit: ciues autem à Lyndo Rhodiorum oppido ac colonorum præcipuorum patria, primùm Lyndios fuisse vocatos: qui postea affluente vndique ciuium frequentia, ab oppido *Gela Gelenses* appellati sunt. Vrbi autem à *Gela* fluuio præterlabente nomen factum, sicuti & *Himeræ*, *Selinunti*, *Agrigento*, atque alijs plerisque tum Siciliæ, tum aliarum regionum vrbibus. Sunt qui caussam nominis, quo fluuius vocatur, ad priscum Opicorum & Siculorū vocabulum γέλαν, quod πάχνην

Gela condita. Gela fl.

GELA FL. & vrbs.

Græcis; Latinis *pruinam* significat, referant: quòd fluuius ille multã pruinam progeneret. Aliis placet à Gelone Aetnæ & Hymari filio Gelam flumen esse dictum. Quibus originẽ vrbis vocabuli rationem comparare placuit, ij à fortuito risu (longa est fabula & ab auctoribus petenda) oppidum *Gelam* fuisse dictum recensent. Gelenses originem suam etiam ad Cretenses referre argumento est Minotaurus in ipsorum numismate signatus. Huc accedit, quòd *Minos* Cretensium rex, vt Dædalum à Cocalo Sicanorum rege reposceret, circa hæc litora exercitum exposuisse; atque ipsi quoque Cretenses, qui vlturi regis sui mortem Cocali dolo interfecti postea in Siciliam traiecerant, postquam Camicum vrbem, quam Dædalus Cocalo ædificauerat, frustra per quinquennium obsedissent, obsidione soluta circa hanc oram sedes sibi posuisse scribuntur. Multa etiam Dædali opera ciuitati ornamento fuisse Pausanias testatur. Minotaurum autem biforme monstrum fuisse fabulantur, facie humana, corpore taurino, vt in numismatibus adparet, ex Pasiphaë Minois vxore & tauro natum: quod à Dædalo Labyrinthi ambagibus inclusum humanis carnibus pascebatur: postea à Theseo Ariadnes opera atque consiliis adiuto interfectum: nota est fabula. Plurima etiam Dædali opera ipsi oppido ornamento fuisse Pausanias testatur.

Numismata Gelensium multa. Dædali Cretensis opera. Pausan. in beoticis. Minotaurus monstrum quale.

Gelam autem Doricis legibus institutam tam magna statim incrementa accepisse traditur, vt Agrigentum centesimo ferè octauo quàm condita erat anno coloniam deduxerit. Ceterùm quum Gela continuis bellorum procellis exhausta, ciuibusque destituta esset, Timoleon euocatis ex Chio insula colonis, duce Gorgo eam iterum frequentari curauit. Signum autem Apollinis maximum & artificio singulari spectabile extra mœnia positum à Gelensibus colebatur. Ager Gelensis frumenti copia potissimùm luxuriabat: quod & tritici grano in numismatis suis adsignato Gelenses posteritati testatum voluêre. Proditum quoque memoriæ est in agro Gelensi stagnum fuisse, quod accedentes teterrimo odore abigeret: adhæc fontes ibidem duos, ex quorum altero si sterilis bibisset, fœcundam; ex altero verò si fecunda bibisset, sterilem fieri. Salem quoque Gelensem tanti splendoris fuisse Plinius auctor est, vt imagines veluti speculum recipiat. Eum æstate in lacu ad margines tantum non toto stagno gigni: quod & in ipso quoque *Gela* fluuio fieri obseruatum est. Eodem in agro duo propugnacula erant, *Phalarium* & *Ecnomum*. Phalarium à Gela flumine duodecim stadiis. Ecnomus tantundem à Phalario, fluuio interfluente distabat. *Phalarium* à Phalaride exstructum scribitur: vti & *Ecnomum* ab eius sæuitia appellatum: quod eò loci Taurum æneum, quo flagitiosos igne supposito Phalaris excruciabat, à Perillo fabricatum, vt * diximus, constabat. In agro itidem Gelensi

GELA restituta. Timoleon. PHALARIVM. ECNOMVM. * Sup. pag. 126. c.

Mactorium

A *Mactorium* oppidum Herodotus ponit. quod Gelensium quidam per seditionem eiecti incolebant. *Hyblam* verò minorem siue *Neram*, vt diximus, Thucydides; *Cacyrum* Ptolemæus. Quod ad Gelensium Rempublicam pertinet; quum ea paucorum imperio administraretur, & ob id nouis subinde rebus obnoxia esset, à Cleandro Pataræo septem annis occupata est: eoq; post septennium à Sabyllo Gelensi interfecto, Hippocrates eius Cleandri frater imperium suscepit. qui Callipolitanos, Naxios, Zanclæos & Leontinos bello lacessiuit; eosdemque ferè omnes Gelone satellite suo, & AEnesidemo Pataico ducibus in potestatem redegit. Barbaros quoque plurimos suæ ditioni subiecit. Pugnauit & cum B Syracusanis, quos quum ad Elorum flumen magna strage fregisset, plurimosque è proceribus eorum cepisset, eosdem Corinthiorum & Corcyræorum Legationibus concedens hac lege dimisit, vt Camarinā, quia deleta esset, desertam ei concederent; quam vbi à Syracusanis accepisset, deducta eò Gelensium colonia, quibus arma, commeatum, atque agros diuisit, eandem continuò restituit: administrataque ad eum ferè modum per septennium Republica; dum contra Siculos ad Hyblam minorem confligit, in prœlio cæsus est. Post Hippocratis mortem Gelo Dinomenis filius, qui genus suum ab Oecetore Rhodio repetebat, regnum inuasit. Huius tutelæ Hippocrates moribundus filios *Euclidem & Cleandrum* commiserat. Ceterùm cum Gelenses Hippocratis filios vt paterni C regni successores, recipere & admittere recusarent, Gelo Gelensibus prælio superatis, dominationem sibi asseruit. Postea quum plerique è Syracusanorum Patriciis vrbe per factiones à plebe & seruis eiecti, in Casmenam vrbem secessissent: Gelo in auxilium ab eis euocatus, coacta magna militum manu, Syracusanorumque plebe, & seruis subactis, patricios Syracusas reduxit. Quo beneficio, ita populum Syracusanum sibi demeruit, vt *Geloni* Syracusas intranti se vnà cum vrbe dederet: regemque eundem salutarent, anno secundo Olympiadis septuagesimæ secundæ. *Gelo* occupato ad eum modum imperio, *Hieroni* fratri suo Gelæ D dominationem concessit: eundemque septimo deinceps anno in Syracusanorum regno successorem habuit. Hiero postquam Thrasydæum Agrigentinorum tyrannum bellum sibi mouentem prœlio vicisset, etiam imperio eundem exuit: Agrigentinis verò pacem & libertatem dedit. Ciues tamen suos sæuitia & dominandi libidine vexasse traditur: quumque eam ob caussam inuisus & odiosus apud suos, multos vicissim metueret, Corycæos instituisse, qui exceptos in circulis cōfabulantiumque coronis de se sermones deferrent. Ter in Olympicis victoriā adeptus est: semel quadrigis, bis celete, quod & in Gelensium numismatibus expressum cernitur. Ceterùm quum post Hieronis mortem Sicilia va-rijs

MACTORIVM.
HYBLA minor.
CACYRVM.
CLEANDER.
HIPPOCRATES, eius frater.
CAMARINA restituta.
GELO.
GELO Rex à Syracusanis salutatus.
HIERO Geloni succedit.
Prouerb. Corycæus auscultat: Vide & Suidam.

LAMPICHVS Gelensium tyrannus.

riis motibus turbaretur. Gelenses quoque cum Camarinæis bellum gesserunt: quod Syracusanorum auctoritate tandem sopitum est. Obseruo & Lampichi superbia, fastu, crudelitate, & violentia Gelenses diu aliquando fuisse oppressos: adhæc vrbem à Pœnis post bellum Atheniensium miserè fœdeque vastatam ac depopulatam: & signum illud Apollinis in victoriæ monumentum Carthaginem translatum fuisse. Inde

GELA à Timoleonte restituta.

Gelenses Dioni, vt Dionysij tyrannidem euerteret, auxilia præbuerunt: hoc potissimùm beneficio promeriti, vt vrbs eorum à Timoleonte nouis postea colonis frequentaretur. Sub Agathocle quoq; arma pro libertate cum ceteris sumsêre: sed pace per Amilcarē composita, Agathocles quum capta opportunitate Gelam ex improuiso occupasset, quatuor ciuium millia contrucidauit: pecuniamq; omnem tam sacram & publicam quàm priuatam, indicto capitali supplicio si quis quidquam celasset, ad se deferri iussit. Hinc quum in Amilcarem, qui Ecnomum occuparat, mouisset, ac Phalarium insedisset, positisque iuxta Gelam fluuium insidiis, Pœnos profligasset, Ecnomum quoque occupare conatus, sed ab occupatione depulsus, dum Phalarium versus fuga contendit, milites eius per dies caniculares fessi, à fuga atque æstu confecti, postquam salsam, ac solis ardore exasperatam Gelæ aquam auidiùs hausissent; rigentibus, vti supra diximus, vitalibus, maxima longè pars miserabili mortis genere extincti sunt. *Gelam* enim fluuium siue *Himeram* (promiscuè enim à bonis auctoribus vtroque nomine dici iam non semel ostendimus) è tribus oriri fontibus, quorum præcipuus ad Nebrodem montem erumpit: receptisque alueo suo multis vndique fluuiolis qui è salsis lacubus aut ipsis salis fodinis deriuantur, aquam salsam vehere tradunt, vorticosoque admodum ac importuoso ostio in Africum mare dilabi. Nobilitata fuit hæc vrbs inter cetera *Apollodori* vetustissimi Comici, tum etiā *Timagoræ* Philosophi atq; auditoris Theophrasti; adhæc *AEschyli* quoque Tragici poëtæ sepulcris. *Himeræ* fluminis ostium sub longitudine XXXIX. partium; latitudine verò triginta sex & trientis Ptolemæus reponit Gelam autem vrbem sub eadem quidem longitudine verùm sextante vnius partis septemtrionaliorem facit. Ceterùm quum Camarinam vrbem triente tantum vnius partis orientaliorem; vncia vnius partis Australiorem Geographus statuat, facit vt hoc loco quæ & de Camarina à nobis inter legendum obseruata sunt, paucis adscripturi simus. *Camarinam* itaque vrbem ab *Oano* fluuio quingentis ferè passibus distantem Syracusani Dascone & Menecolo Duumuiris, anno supra centesimum tricesimo quincto quàm res Syracusana steterat, condiderunt. Huius vrbis vt subita, etiam fragilia caducaque incrementa fuerunt: Nam quum Camarinæi rerum secundarum insolentia elati, in Syracusa-

Pag. 133. b. & 132. c. d.

GELA fluuius, qui & HIMERA.

Apollodorus Comicus.

Timagoras Philosophus.

AEschylus Tragicus, Gelæ cōditi.

CAMARINA vrbs, Polybio, Straboni, & Stephano. Ea Latinis ferè per e. Camerina est. Maroni extremo libro III. Aeneidos: Apparet Camerina procul. & Camerinenses, &c.

A B C D

A Syracuſanos originis ſuæ principes mouiſſent, ab iiſdem prælio ſuperati, funditúſque euerſi ſunt: atque ab ea tempeſtate variis ſemper & irrequietis belli motibus exagitati. Hippocrates verò Gelæ (vt ſupra memorauimus) tyrannus, qui pro Syracuſanorū aliquot procerum redemtione Camarinam acceperat, deducta mox colonia mœnia iterum erexit, & ciuium frequentia vrbem coluit. Verùm à Gelone Hippocratis ſucceſſore, quòd ab eodem violata fide defeciſſet, iterum euerſa eſt: & ciues in Syracuſanam ciuitatem tranſlati: ab eodem tamen haud multò pòſt inſtaurata, nouiſque colonis adſcriptis in priſtinum ſtatum reſtituta eſt: Flagrante inde Bello Punico Primo, quòd Carthaginienſium

Pag. 135. A

CAMARINA *reſtituta.*

CAMARINA *euerſa & ſecundo reſtituta.*

B partes ſequeretur, à Romanis expugnata fuit. Vrbi ſuberat *palus*, priſca ætate *Heſperia*, poſtea verò *Camarina* appellata: ea, quamuis plurima vrbi commoda adferret, aërem tamen inſalubrem aſpirabat. Hinc conſultus Apollo an conduceret paludem, quę vrbi exhalatione ſua grauis erat, exſiccare? reſponſum eſt (quod poſtea in Prouerbium abiit) *Camarinam non eſſe mouendam.* Ceterùm Camarinæi, contemto oraculo, paludem deſiccantes, incolumitatem quidem, quam exſpectabant, nacti; ſpretæ religionis pœnas paullò pòſt dederunt: Hoſtes namque per ſtagnum aquis exhauſtum in vrbem irruperunt, & occupatam diripuerunt. Haud procul vltra Camarinam *Neetus* & *Elorus* ſitæ erant: *Neetum* Siculi in

CAMARINA *palus.*

Μὴ κίνει *καμαρίναν.* *Sic Seruius in* III. *Æn. Virgil.*

NEETVS *vrbs.*

C prærupto admodum tumulo ſaxoſoque VIII. millibus à mari haud procul ab Aſſinarij fluuij fontibus condiderunt. ex ea Ducetius Siculorum rex originem duxit: qui ciuibus Neetinis ex vertice montis in planiciem deductis vrbem nouam, quæ *Nea* deinceps appellata eſt, condidit. Idem & aliis vrbibus non paucis, vti Meneno, inter ceteras *Palica*, & *Collatia* Siciliam frequentaſſe ſcribitur. *Elorum* verò vrbem Ptolemæus triente tantum vnius partis Camarina orientaliorem; at vncia tantùm partis auſtraliorem facit. In Eloro Siciliæ Caſtello piſcinam Cæſaris fuiſſe, in qua piſces è manu hominis cibum capiebant, Plinius teſtatur. Inde *Elorus* fluuius haud procul abeſt; qui latiſſimo alueo

NEA *vrbs.*

ELORVS *vrbs, ac fluuius.*

Plin. lib. III *c.* VIII. *& lib.* XXXII. *cap.* II.

D tanta placiditate fluit, vt ſtagnare videatur. ceterùm hiemalibus auctus aquis, in morem Nili agris ſuperfunditur & ſtagnat: vnde miram ſolo fœcunditatem adfert. In hoc quoque fluuio cicurū mugilum magnam fuiſſe copiam antiqui ſcriptores teſtantur; qui inclamati accedere, & capite extra aquas pauliſper exſerto è porrigentis manu placidiſſimè cibum capere conſueuerint. Nobilitatus eſt etiā hic fluuius victoria Chromij generi Gelonis, qui ſoceri auſpiciis vſus ad eius ripas Carthaginienſes fuderit: adhæc & felici Hippocratis Gelenſiū tyranni pugna, qua Syracuſanos iuxta eum memorabili prælio, vt memorauimus, ſuperauit. Huius agrum ob florū, quibus veſtitur, varietatem & loci amœnitatem

ac planiciem semper virentem Ouidius *Eloria tempe* vocat. Ab vrbe A Eloro via plano lapide strata, quam *Elorinam* vocabant, Syracusas vsque pertingebat. Ceterùm litora Africi maris à Camarina ad Pachynum obeuntibus *Caucona* portus occurrebat: inde ad *Inyčton* vrbem siue *Inycum* (vtrumque enim scribitur) transitus erat. Eam Cocali Sicanorum regis sedem olim fuisse constat; Ceterùm à quibus condita aut deleta sit, non satis certò traditum est. Hanc quoque balneorum excellentia celebrem fuisse obseruo. Sunt qui Minoëm Cretensium regem in hac vrbe Cocali scelere suffocatum tradunt. Eandem quoque Scythæ Zancleorum regis ad ea exsilium nobilitauit. Vinum etiam *Inyčtinum* quondam à generositate commendatum fuisse Strabo tradit. Excipit vl- B tra progressos *Hirminij* fluminis, mox *Motyčhani* amnis ostium; Odysseia promontoria; portus Edissa, inde *Motya* vrbs, quam ab Hercule conditam supra memorauimus. Eam Afros Pœnis permixtos tenuisse ex Pausania scripsimus; à Gnidiis tamen, qui ex Lycia regione huc appulerint, idem Pausanias conditam tradidit; Gnidios autem postea ab Elymis & Pœnis prælio victos, expulsósque in AEolias insulas profugisse. In hac vrbe *Apollinis Lebyštini* templum fuisse olim frequentia hominum ac religione celeberrimum à Macrobio scribitur. *Motyenses* enim quum graui Libycorum obsidione premerentur, Apollinem inuocasse: nec multò pòst immissa hostibus peste, cunctísque ea contagione consum- C ptis, Motyenses periculo liberatos Apollinem Libystinum appellasse, temploque illi magnificè exstructo, summum ei cultum deinceps impendisse. A Motya digressis Pachyni portus sese quà meridiem respicit aperiebat. inde Pachynus tertium Siciliæ promontoriũ, quò Peloponnesum & Græciam prospectat, quadringentorum millium interuallo; à Mileto verò insula centum millium spacio desiungitur, defficili & periculoso æquè ac formidabili nauigantibus mari; quòd ex freto Messanensi ad Pachynum vsque concitatiori cursu quàm ad alia huius oræ litora prouoluatur. Pachyni longitudinem quadraginta; latituditem XXXVI. partibus & triente Ptolemæus definiuit. D

VIA Elorina.

INYCTOS Cocali regia.

MOTYA vrbs.

Pausan. in Eliacis prioribus pag. Gr. 174. ver. 24.

APOLLO Libystinus. Macrob. lib. 1. Saturnal. c. XVII.

PACHYNVS promontorium.

ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ.

EMPORIA in Sicilia fuisse quattuor ab Vrbibus, quarum commerciis frequentabantur, denominata, & ad fluuiorum ostia sita obseruo. Quòd tamen hactenus haud satis liquidò constet, ad quod Emporium referenda ea, quæ ad manus nostras peruenêre, Emporitanorum numismata, eadem cum iis, quorũ characteres à nobis nulla diligentia agnosci potuerunt, seposuimus: nostro, vt spero, officio satisfacturi,

EMPORIA quattuor in Sicilia. Nomismata Emporitanorũ, etiam in Dialogis Antiq. Ant. Augustini cernuntur.

A factuꝛi, ſi quæ de ſingulis Emporiis comperta habemus, breui enumeratione ſubieccrimus: Interim hoc lectorem monendum putaui; *Emporium* illud, cuius hîc ſecundo loco numiſma exhibemus, ab Afris in Sicilia ad oram litoralem conditum fuiſſe, ex Pegaſo Africæ ſymbolo, haud improbabili coniectura videri poſſe. Alterum autem ex eodem Pegaſi ſymbolo, crediderim ad Emporitanos, quos Polybius in Africa fertilitate & prouentuum copia celebres nominat, referri poſſe. *Emporitanos* etiam in Hiſpania eſſe non ignoramus, verùm ad hunc locum, vt opinamur, non pertinent. Ne itaque extra Siciliam euagemur, *Emporium Segeſtanum* Africæ litoribus ad Crimiſi fluminis oſtium, vt ſuo loco meminimus, prætenditur: quod an à Pœnis conditum fuerit vt affirmare non auſim, ita magna commerciorum frequentia ab iis cultum fuiſſe conſtat, quorum etiam imperio tempore belli Punici primi paruiſſe ex Polybio colligitur. Alterum hinc *Emporium Selinontinorum* ſiue *Mazaræ*, à fluuij, cui imminet, oſtio, ad Africi maris oram vltra Lilybæum erat: quod vt ex Diodoro ſcripſimus, ac Hannibale Giſconis filio dum in Selinontinos moueret, captum & direptum fuit. Tertium medio ferè inter Lilybæum & Pachynum promontoria ſpacio, *Agrigentinorum Emporium* nominatur: quod maximo totius Africæ commercio & mercatorum conuentu celeberrimum è nobis ſuo loco deſcriptum eſt. Quartum *Leontinorum* fuiſſe emporium ex Cicerone atque aliis conſtat. Quibus autem ex his quæ recenſuimus quatuor Emporiis ea quæ expreſſimus numiſmata ſint attribuenda, lectoris iudicio cenſendum permittimus. Et quanquam non ignoremus etiam *Emporium* abſolutè inter vrbes Siciliæ à Stephano numerari; quia tamen neque quo loco ſteterit, neque aliud quidquam vnde certi aliquid colligere poſſimus adſcribit; æquè nos, vt ceteros, quorum ſcripta nobis viſa ſunt, ambiguos reliquit.

EMPORIUM *Segeſtanum.*

EMPORIUM *Selinontinorũ.*

EMPORIUM *Agrigentinum.*

EMPORIUM *Leontinorum* *Ciceroni in Verr. v.*

ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ.

SEGESTA *Troianorum Colonia.*

D ETSI ob characteres in numiſmate, quod tandem Segeſtanis adſcripſimus, exoleſcentes nobis non ſatis liquidò adparebat, ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ an ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ, aut (quod nonnulli malunt) ΑΙΓΕΣΤΑΙΩΝ ſignatum fuiſſet; tamen certò confirmare poſſumus, ΣΕΓΕΣΤΑΝΩΝ non fuiſſe in eodem, quod nobis ad manum erat, expreſſum: vt ab aliis de tali numiſmate refertur, cuius mentionem in *Panormi* deſcriptione fecimus. Vt Troianus *Egeſtes*, (vel, vt alij ſcribunt *AEgeſtus*) vrbem de ſuo nomine in agro

AEGESTUS *Troianus.*

agro Panormitano condiderit, ibidem à nobis relatum est. hoc hîc addendum duximus, apud probatos auctores vrbem non *Egestam* sed *AEgestam* nominari; nuncupatione ab AEgesto Troiano deducta, quem ita appellatum produnt, quòd in siluis inter capras editus, & enutritus fuerit. Seruius Grammaticus, hæc fere de AEgesti origine tradit: Quum Laomedon Troianorum rex Apollini & Neptuno promissam murorum mercedem denegasset, Neptunum iratum Troianis agris Cetum immisisse: Isque quum grauissimam Troianis cladem inferret, consultum Apollinem respondisse, remedium calamitatis fore, si nobiles puellæ monstro obiicerentur. Id quum fieret, Hippotem nobilem Troianum, veritum ne sors ea quoque ad Segestam filiam suam perueniret, eam naui impositam, ventis fluctibusque commisisse; tolerabilius esse ratū, eam inter marinas vndas periclitari, quàm in præsentia sua à monstro sæuissimo laniari. In Siciliam inde illam incolumem delatam, ibi amore virginis Crinisium fluuium captum, eam in vrsi, vel canis forma compressisse, & ex eo concubitu AEgestum (*Acestem* ipse vocat) natum.

AEGESTA potiùs quàm EGESTA. αἶξ enim capra.

SEGESTA Mater AEgesti.

Iam Strabo libro sexto AEgestam ab Philoctetæ comitibus conditam prodit; quos Philoctetes vnà cum AEgesto Troiano in Siciliam miserat. Et hoc quoque de AEgestanis memoratur, eos AEneam diuinis honoribus coluisse; eosdemque etiam honores Philippo Butacidi Crotoniatæ, ob insignem corporis formam ab iisdem habitos. Adhæc inuenio Latinos AEgestam in Coloniam deductos, cùm AEgestanos se appellari ignominiosum ducerent, quod sordidum & abiectum esset nomen; *Segestam* vrbem, se autem *Segestanos* appellasse. In numismate Segestanorum, aduersa parte Hercules sagittarius expressus est; quod ideo forsan factum est; quod Hercules agrum Segestanum ab piratis & latronibus liberauerit. Auersæ partis interpretationem in Panormi descriptione retulimus. Et hæc quidem de SICILIAE VRBIBVS quæ dicerem habebam: nunc de REGIBVS videndum. Fauete linguis.

AEGESTA à quo condita.

Nummus Segestanorum expositus.

DE

DE VITA REBVSQ. GESTIS

REGVM SICILIAE HISTORIAE PARS II.

ΓΕΛΩΝΟΣ.

GELO SYRACVSANORVM REX PRIMVS.

GELO Dinomenis filius principatum apud Syracuſanos primus tenuit; quibus autem initijs, quibus progreſſibus ſucceſſibuſque vſus eundem occupauerit, occupatum magna cum laude & pari ciuium beneuolentia per ſeptẽ annos adminiſtrauerit, poſtea explicabitur; Si priùs de origine maioribuſque ipſius quantum ſatis erit dixerimus. Gelonis itaque maiores ex Lyndo (quod erat Rhodiorum opidum) oriundi erant: hi cum Lyndij Gelam Coloniam deducturi in Siciliam proficiſcerentur, tum quidem domi manſerant; ceterùm haud longo pòſt tempore ſuos in Siciliam ſubſequuti, *Mactorium* opidum Gelæ vicinũ incoluerunt. Accidit autem vt Gelenſibus ſeditione laborantibus, quidam è ciuibus ab aduerſa factione vrbe pulſi; ad Mactorianos tanquam conſanguineos ſuos confugerent: quos *Telines* Deorum Inferûm apud Mactorianos ſacerdos humaniter acceptos, ſola religione nullis armis fretus, in patriam reduxit: ex hoc Teline longa maiorum ſerie ortus OEcetor Dinomenem filium habuit: huic quatuor fuêre filij, *Gelo, Hiero, Polyzelus* & *Thraſybulus*: è quibus Gelo natu maximus, quum in Hippocratis, qui tum Gelenſium Tyrannide potiebatur, familiaritatem ſe inſinuaſſet, breui ob virtutem Præfectus equitum ab Hippocrate creatus, eiuſdem auſpicijs Zanclæos, Callipolitanos, Naxios, Leontinoſq; adortus, debellauit. ab his & Syracuſanos aggreſſus, eoſdem pugnâ ad Elorium fluuiũ proſperè commiſſa, victos oppreſſiſſet, niſi ad Corinthiorum & Corcyræorum opes confugiſſent: quorum auxilijs ſubnixi Syracuſani pacem cum Hippocrate ijs conditionibus compoſuerunt, vt tradita Camarina vrbe, liberi deinceps à bello eſſent. Hippocrates pace ijs conditionibus Syracuſanis data, dum ad Hyblam minorem Siculis bellum infert, in prœlio occiditur, *Euclide* & *Cleandro* liberis ſuperſtitibus. Hinc *Gelo* nomine tutorio Gelæ Præfectus; poſtquam ciues rebellantes prœlio viciſſet, victoria elatus ipſe Tyrannidem occupat; Euclide & Cleandro principatu excluſis. Poſt eam fraudem, quum quoſdam patricij ordinis apud Syracuſanos, qui Gamori voca-

Hippocrates caſus: eius liberi.

GELO tyrannidem apud Gelenſes occupat.

vocabantur, à plebe & seruis, qui Cyllirij dicebātur, vrbe pulsos, ex Casmena, vbi exsulabant, Syracusas reduxisset, Syracusanorum fauore in vrbem recipitur. Hoc modo *Gelo* Syracusis potitus; Olympiadis septuagesimæ secundæ anno secundo, vrbis verò Romæ conditæ CCLXII. relicto fratri Hieroni Gelensium Principatu totū se ad Syracusas ornandas ampliandasque contulit: ita vt breui easdem ad summum quasi potentiæ fastigium euexerit. Nam deleta *Camarina* quæ defecerat, ciues eius in vrbem Syracusanam recepit: Gelensium quoque dimidiam ferè partem cò transcripsit: quin & Megarenses, postquam diuturna obsidione fatigati se dedidissent, proceres & potentissimos quosq; ex eis, qui belli inferendi auctores fuerant, vrbe Syracusana donauit: plebem, quæ à conspiratione immunis erat, venundedit. Ad eundem modum & cum Eubœensibus, qui defecerant egit; proceres à plebe distinguens: idque eo consilio, quòd sciret plebem ad seditiones procliuem sæpenumero vrbibus exitio esse: atque ita Gelo vrbem Syracusanam ad maximā potentiam extulit; simul præclari Principis domi forisque famam consequutus est. Et quamuis ipse litterarum penitus expers esset, Græcorum tamen nemini tum humanitate, tum belli pacisque artibus cedebat. Et sanè bellicæ virtutis ipso statim Principatus initio egregiū specimen edidit: mortem namque *Doriei Lacedæmonij* à Carthaginiensibus & Segestanis interfecti vlturus, quum auxilium ab Atheniensibus, & ipsis Lacedæmonijs postulasset, nec obtinuisset, ipse hostem per se aggressus insignem victoriam reportauit. Ad Gelonem itaque iam potentia & opibus florentem Atheniensium & Lacedæmoniorum Legati veniunt; auxiliū contra Xerxem, qui iam in Græciam irruperat, petentes: quibus, postquam priùs exprobrasset, quàm turpē ab ipsis in simili caussa repulsam passus fuisset, auxilium tamen ducentarum triremium, viginti millium peditum, & duûm millium equitum; deinde & commeatum, qui vel omnibus Græcorum copijs sufficeret, ea conditione obtulit, vt vel nauali vel terrestri exercitui ipse præesset. Recusantibus conditionem Legatis, & Græciam, milite, non ducibus indigere dicentibus, subridens Gelo: *Apud vos* (inquit) *ô Græci, vti video, qui imperent, non qui pareant habetis: abite itaque quàm celerrimè vestris renunciaturi, ver illis exaruisse*, subindicans copias suas, quæ erant florentissimæ, illis defuturas. Abeuntibus cum hoc responso Legatis, Gelo haud ignorans quantum sibi periculi immineret, si Xerxes Græcos sibi subijceret; vbi cognouit eum transmisso Hellesponto Græciam intrasse, *Cadmum, Coum*, virum spectatæ fidei & virtutis, cum tribus triremibus & ingenti pecunia mittit, obseruaturum in quam partem victoria esset inclinatura: vti, si vinceret Xerxes, pecuniam illi, simul terram, & aquam, eorum locorum, quibus ipse imperaret, traderet: si verò penes Græcos victoria

GELO à Syracusanis receptus.

Aliter Camerina.

Dorieus Lacedæmonius.

A B C D

A victoria ſtaret, pecuniam ad ſe referret. Cadmus vbi Græcos victores, Xerxem victum Græcia exceſſiſſe videt, cum pecunia, & nauibus, quemadmodum in mandatis habebat, ad Gelonem reuerſus eſt. Sunt qui referant, Gelonem in animo habuiſſe Græcis ſuccurrere, niſi turbatus Siciliæ ſtatus ipſum impedijſſet. Terillus namq; Crimopi filius Himerenſium Tyrannus à Therone Agrigentinorum Principe Himera pulſus, ad Anaxilam Rheginenſium Tyrannum, qui filiam ipſius Cydippam in matrimonio habebat, confugerat. Is ſocerum regno pulſum indignatus, eam iniuriam vindicaturus, ſimul vt illum in Himerenſium principatum reſtitueret, auxilium à Carthaginienſibus petit: & quò faciliùs impetraret, B Amilcari Carthaginienſium duci filios duos obſides dat. Is contractis Pœnorum, Phænicum, Hiſpanorum, aliarumque gentium trecentis millibus, expeditionem in Siciliam parat. Theron autem poſtquam ſe tantis copijs tantoque apparatu peti intellexit, quibus ſe imparem haud ignorabat; à Gelone genero, (filiam enim ipſius * Damaratam Gelo in matrimonio habebat) auxilium petit: vt iunctis viribus tantæ procellæ faciliùs obſiſterent. Interim Amilcar quum omnes vndique copias Carthaginem coëgiſſet: inde cum ducentis longis nauibus ac trecentis onerarijs ſoluens, aliquot ex onerarijs tempeſtate amiſſis, Panormum appulit. Ibi recreatis à nauſea militibus, reſarcitiſque nauibus, quas maris C ſæuitia conuulſerat, terreſtri itinere Himeram petit; adnauigante ſecundùm litus claſſe: poſitiſque binis ad Himeram caſtris, alteris pro terreſtri, alteris pro nauali exercitu, ipſe cum delectis ad vrbis vſque muros ſuccedens, agmen Himerenſium quod eruperat, magna edita ſtrage in vrbem repulit. Ea clade accepta, ciuibuſque haud mediocri conſternatione perculſis, Theron qui vrbi præſidio erat, ſuis diffidens, Syracuſas ad Gelonem mittit, qui eum de præſenti rerũ ſtatũ edoceant; moneantque, vt quàm primùm rebus afflictis ſubſidio veniat. Gelo intellecta Himerenſium deſperatione, ſtatim cum quinquaginta peditũ, & † quinque equitum millibus auxilio properans, caſtriſque ad vrbem quàm po- D terat proximè muros communitis; mox immiſſo vndique magno cum impetu in vagos & palantes equitatu, magnam hoſtium manũ concidit: captaque ad decem millia in vrbem miſit. His tam proſperis rerum initijs magnam apud omnes auctoritatem adeptus Gelo, effecit vt Himerenſes hoſtem, quem priùs timuerant, ludibrio deinceps haberent. Ita vt Theron portas quas priùs metu hoſtium obſtruxerat, quò maiorem hoſtis contentum oſtenderet, aperiri iuberet. Poſt hæc intercepto ex itinere Amilcaris nuntio, per quem ille Selinuntiorum ſociorum equites ſtato die ad ſe euocabat; intellectoque hoſtium conſilio, lectiſſimam ſuorum equitum turmam pro Selinuntinis mittit. Hi noctu loca vicina circumuecti,

ANAXILAS Rheginenſium tyrānus. al. Anaxilaus.

* *Al. Damareta. Diodoro Sicul. lib. XI. Bibl. cap. XXVI. quibus in edit. Laur. Rodmani vulgò diuiditur. Diod. Sicul. lib XI. cap. XX.*

GELONIS ad Himerã res fortiter proſpereq; geſta.

† *Equitum plus quàm ſexcentis. Diod. cap. XXI.*

uecti, ſub diluculum ad caſtra Pœnorum peruenientes, pro ſocijs intra vallum recepti ſunt: factoq; ſtatim in ipſum ducem impetu, Amilcarem ſacris intentum ad ipſas aras obtruncant: ab hoc conuerſo in reliquos ferro, raptum ex aris ignem, vti iuſſi erant, nauibus inijcientes, omnia latè cæde atque incendio inuoluunt. Quod vbi Gelo intellexit è ſublato ab exploratoribus, quos in proximis collibus diſpoſuerat, quod conuenerat ſigno; ipſe cum reliquis copijs inſtructis ad caſtra Pœnorum contendit: illi viciſſim agmine raptim, vti tempus ferebat, compoſito obuiam progreſſi, poſtquam primùm Gelonis impetum vtcunque ſuſtinuiſſent, dum intentis in pugnam animis ſunt, ſubitò omnia flammis collucere vident; vulgatoque iam per totum exercitum caſtra capta, ipſum Amilcarem cæſum, Pœni conſternati illicò in fugam vertuntur. Inſtant fugientibus Syracuſani, editaque latè diſperſorum paſſim per campos fœda ac miſerabili ſtrage, centum quinquaginta Pœnorum millia cæſa ſunt. Qui cædi ſuperfuerant, in locum munitum ſe recepêre; ſed, quòd aqua deſtituerentur, tandem ſiti coacti & ipſi Gelonis ſe arbitrio permisêre. Naues interea, quæ incendium euaſerant & cladem ſuorum viderāt, dùm quàm celerrimo poterant curſu Carthaginem petunt, oborta in mari tempeſtate omnes ferè periêre: pauci ſcaphis excepti ac Carthaginem perlati, tantæ cladis nuncij, vrbem luctu metuque implerunt: ita vt Carthaginienſes veriti ne Gelo à tanta ac recenti victoria ad ipſam Carthaginem oppugnandam ſe converteret, vigilias ſtatim per muros diſponerent. Gelo tam illuſtri victoria potitus; primùm equites, qui Amilcarem oppreſſerant, deinde & reliquos, quorum fortia & egregia eo bello facta exſtiterant, dignis quoſque præmijs proſequutus eſt. Hinc præſtantiſſima ac lectiſſima quæque ſpoliorum in ornatum Templorum cùm ad Syracuſanos, tum ad ipſos Himerenſes tranſmittit: hoſtium ceteram prædam vnà cum captiuorum turba, in Centuriones ac milites, pro cuiuſque dignitate ac merito, diſtribuit. Captiuorum pars maxima à ciuitatibus Siciliæ, quibus ſorte obuenerant, ad opera publica & agros colendos deputati ſunt. Poſthæc Gelo dimiſſis ſocijs, Anaxila verò Rheginenſium Tyranno venia donato, ac pace cum ipſo facta, Syracuſas reuertitur. Eò confluunt vndique Siculorum Legati, eorum potiſſimùm, qui Carthaginienſium partes fouerant, veniam detrectati ipſius imperij, motique in eum belli orantes; quibus cùm facilè ignouiſſet, mox & Carthaginienſium legatio aduenit; quos quum humaniſſimè accepiſſet, pacem ſuppliciter petentibus, ijs conditionibus dedit; VT *abſtinerent deinceps Saturno liberos impuberes immolare; duo argenti talentorum millia penderent in ſumptus eo bello ab ipſo factos; naues * inſuper duas inſtructas mitterent in pacis compoſitæ teſtimonium.* Carthaginienſes pace præter ſpem

GELONIS de Carthaginienſibus victoria. Diod. lib. XI. c. XXI. & XXII.

Quo die trecenti Lacones duce Leonida ad Thermopylas exercitũ Xerxis excipientes perierunt. Ibidem cap. XXIV. Diod. Sic. cap. XXV.

De Pœnis manubiæ.

Diodorus c. XXVI. lib. XI. Bibl.

** Duo ſacella Pœnos exſtruere iuſſiſſe, in quibus fœderis tabellæ conſecrarentur: habet Diod. c. XXVI.*

A ſpem tam facilè impetrata, conditiones alacriter ſuſcipiunt: centum inſuper auri talenta, Damaratæ Gelonis vxori, quæ potiſſimùm illis eam pacem confecerat, vltrò muneri offerunt: vnde non multò pòſt nummus procuſus, qui ‡ *Damaratæus* appellatus eſt. Hunc Siculi Pentecontalitron hoc eſt, quinquaginta * librarum dixerunt. Ad hunc modũ pace vbique firmata, Gelo Syracuſanorum in ſe animos expleri volens, ſine ſatellitio atq; inermis in concionem prodit. Vbi poſtquam vitã ſuam beneficiaque in Syracuſanos ac Siculos accurata oratione recenſuiſſet, ab vniuerſa concione *Liberator Patriæ*; & Syracuſanorum Siculorumque *Rex* conſalutatur. Ceterùm Gelone nomen regium vt nimis inuidioſum renuente, B vel hoc ipſo vehementius in ipſius fauorem pertracti ciues, ſtatuam Geloni eo, quo in concionem prodierat habitu, in templo Iunonis Syracuſis poſuerunt: adiecta inſcriptione, qua factum eius tam egregium poſteritati proderetur. Hinc Gelo ad pietatis ac religionis curam conuerſus, templa Cereris & Proſerpinæ è manubiis conſtruxit: Tripodẽ quoque aureum ſedecim talentorum, artificio inſignem Apollini Delphos donum miſit: Ioui quoque Olympio loricas linteas tres precio atque arte ſpectatiſſimas; tum & Iouis ſignũ admirabili magnitudine conſpicuum dono Elidem miſit. Ad hæc & * in Enna templum Cereri exædificare cœperat; ſed id, morte præpeditus, imperfectum reliquit. Syracuſanos autem ne deſidia marceſſerent ad ſiluas cædendas, tum & ad agros C colendos tamquam in expeditionem educere ſolebat: atque hac potiſſimùm ratione agros priùs ſteriles fertiles reddidit. Septem iam annos ſummæ rerum præfuerat, quũ morbo correptus mortem inſtare ſentiens, ‡ Hieroni fratri natu maiori (quod hærede filio careret) regnum conſenſu populi tradidit: acerrimoq; edicto cauit, vt leges de funerum impenſis latæ in ſe inuiolatæ ſeruarentur. Poſtquam autem diem clauſiſſet extremum luctu maximo ab omnibus tam publicè, quàm priuatim haud ſecus ac Pater patriæ deploratus, in vxoris * agro (cui à nouem turribus nomen erat) conditus eſt: quo loco populus Syracuſanus, in ipſius honorem inſi- D gne Mauſoleum exſtrui curauit: quod poſtea Carthaginienſes, quum Syracuſas obſiderent, euerterunt. Agathocles quoque inuidia ductus, ipſas etiam turres, quæ ſepulcrum cingebant, ſolo æquauit. Ceterùm neque hic priuata inuidia, neque illi publico odio efficere vnquam potuere, quin Gelonis nomen apud Siculos Syracuſanoſque æternis† monumentis conſecratum per omnem poſteritatem celebraretur.

‡ *Al. Damaretius nummus.*

* *quia decem Atticis drachmis conſtabat.*

GELO *liberator patriæ & Rex ſalutatus.*

STATVA *Gelonis poſita.*

* in AEtna, *habet Diod. cap.* XXVI. *quod etiam oppidi nomen fuiſſe, & montis* & Catanæ *datum ab Hierone inf. pag.*146. *d. oſtenſum. Nihil verò de Ioue Olympio ibidem Siculus.*

‡ GELO *Hieronem fratrem ſucceſſorem deſignat. Tribus deinceps ex familia eius imperium integrè conſeruatum ob benemerita auctor Diodorus lib.* XI. *cap.* XXIII.

* *Ducentis ab vrbe Syrac. ſtadijs. Diod. Sic. cap.* XXXVIII.

† *Hiſtoriarum, puta: vt hic diſertè Diodorus prædicat, cap.* XXVIII. *lib.* XI. *Biblioth.* Dignum enim laude virum Muſa vetat mori.

ΙΕΡΩΝΟΣ.

HIERO DINOMENIS F. SYRACVSANORVM REX II.

HIERO Geloni fratri succedit.

Diod. Sicul. lib. XI. Bibl. c. XLVIII. & LXVII.

MORTVO post annos septē in regno exactos Gelone, Hiero fratrum post illum natu maximus imperium excepit: qui plurimùm à fratris humanitate degenerans crudelitate & auaritia insitis à natura vitiis suos afflixit: hinc se haud immeritò omnibus inuisum suspicatus, quū Polyzelū fratrem, qui Damaratam Theronis Agrigentinorū Tyranni filiam, Gelonis viduam in vxorem duxerat, maximo ab omnibus amore & studio coli videret; veritus ne ab illo subnixo fauore ciuiū, regno aliquando priuaretur, prętextu auxilij Sybaritis ferendi, qui à Crotoniatis graui obsidione premebantur, Polyzelum in Italiam cū exercitu mittit; sperans illum ab hostibus occisum iri. Sed postquam hostibus à Polyzelo profligatis, contrà ac Hiero sperauerat euenisset; nec aliud haberet, quò salutē fratris iustè impeteret, varias exinde insidias eidem moliri non destitit. Eo intellecto Theron Polyzeli socer, indignatus ad bellū Hieroni inferendum se comparat; quod tamen intercedente Simonide Poëta, ac desponsa Hieroni Theronis sorore sopitum est. Alij aliter tradunt; nempe * Polyzelum, quum se non tam ad auxilium Sybaritis ferendum, quàm vt ab hostibus interficeretur, mitti suspicaretur, expeditionē recusasse; quumq; Hieronem ob eam tergiuersationem grauiter indignatum videret, peiora veritū ad Theronē Agrigentinorum Tyrannū confugisse: Hieronē intellecta fratris ad Theronem fuga, se ad illum insequendum, simul ad bellū Theroni inferendum accinxisse: Himeręos audita fratrum dissensione, quum Thrasydæi Theronis filij Tyrannide premerentur; nec tamen illum apud patrem accusare auderent; ad Hieronem Theronis inimicum confugisse; imperium vrbis, simul belli aduersum Theronem societatem offerentes, si se Thrasydæi Tyrannide liberare, & vrbem in suam iutelā recipere vellet. Hieronem accepta occasione, sperantem hoc modo se pristinam Theronis beneuolentiam recuperaturum, Himeræorum consilia ipsi prodidisse: Theronem intellecta rei veritate primùm se ac Polyzelum fratrem Hieroni reconciliasse; deinde in defectores crudeliter animaduertisse. Defunctus ad hunc modum bello Hieron, quum in morbum grauissimum incidisset, ocium à rebus gerendis, quod aduersa corporis valetudo concedebat, in audiendis doctissimorum virorum sententiis impendit: hinc iam firmior factus, quū assiduam vti prius in audiēdo*Pindaro, Simonide, & Bacchylide grauissimis Poëtis operā daret, breui illorū consuetudine alius efficitur: ita vt quos prius auaritia & crudelitate afflixerat, eosdem humanitate & munificētia sibi† conciliare studeret, ac cum fratribus

Simonides, poeta Lyricus.

**Polyzelum expeditionē recusasse, ob suspicionem ne à Crotoniatis in conflictu cæderetur ait Diod. c. XLVIII. Diod. Sic. lib. XI. c. 48.*

**Pindari exstant in Hieronis laudem, in Ὀλυμπιονίκαις, Ode I. & VI. Et in Πυθιονίκαις non raro.*

† *Ælianus lib. IV. Variæ Hist. cap. 15. & lib. IX. cap. 1. & XII. cap. 25.*

summa

A ſumma deinceps concordia vixerit. Quum itaq; in ſumma iam tranquillitate regnaret, animum ad conſtituendam ornandamque Siciliam adiiciens, Naxios & Catanæos, quòd illis minus fideret, in Leontinorum ciuitatem tranſcripſit, In Catanam autem quinque Peloponnenſium & totidem Syracuſanorũ millia colonos deduxit: vrbique Doricas Leges, quæ erant præſtantiſſimæ, dedit: eandemq; mutato nomine *AEtnam* appellauit: cuius non Tyrannus, ſed conditor celebrari, ſeq; deinceps AEtneum ciuem appellari voluit. A Cumanis deinde, qui graui ab Etruſcis bello vexabantur, in auxiliũ ſollicitatus, claſſem illis ſubſidio mittit: quo auctus Cumanus prius hoſti impar, manũ conſerere auſus, Etruſcis inſigni clade affectis, ſuperior euaſit: liberatiſq; ad eum modum Cumanis, B claſſis Syracuſana non ſine magna Hieronis gloria domum reuertitur.

COLONIAE *ab Hierone deductæ. Diodor. ibidem cap.* XLIX.

CATANA *AEtna appellata.*

Diodor. cap. LI.

Conſecutus hanc expeditionem Theronis Agrigentinorum Tyranni obitus, res in Sicilia tranquillas turbauit. Thraſydæus namq; Theronis filius patri in Tyrannide ſuccedens, ſæuitiam & libidinẽ, qua viuo etiam patre occultè flagrauerat, iam velati frenis remotis liberè in omnes exercens, breui ſe omnibus inuiſum exoſumq; reddidit; adeò vt quũ nemini fideret, inter omnes veluti hoſtes circumſpectans & anxius verſaretur. Itaque ſiue inſtigãtibus eum furiis, ſeu deſperatione amentiaq; impulſus bellum Hieroni mouet; & quũ domeſtico odio vix par eſſet, etiam foris C hoſtem in ſe concitat. Hiero intellecto Thraſidæi in ſe apparatu, viginti namque tam Himeræorũ quàm Agrigentinorũ millia in armis habebat, coacto vndique è regno ſuo haud impari exercitu, Thraſydęo occurrit. Prœliũ itaque inter hoſtes vti viribus, ita & virtute pares committitur, Græcus vtrinq; miles, Græcaque ars æquabat pugnam: quũ tandem victus Syracuſanorum pertinacia Agrigentinus terga vertit; deſideratis ſuorum quattuor millibus, victores ad duo millia amisêre. *Thraſydæus* deſperatis rebus, Tyrannide ſponte deſerta ad Megarenſes confugit: vbi tandem præ animi dolore mortem ipſe ſibi conſciuit. Agrigentini hoc modo Tyrannide liberati, ſub populari deinceps ſtatu rempublicã admi- D niſtrauerunt; miſſiſque ad Hieronem Legatis, pacem impetrarunt.

Diod. lib. XI. *Bibl. cap.* LIII.

HIERONIS *cum Thraſydæo Agrigentino bellum.*

Sunt qui tanta nominis exiſtimatione Hieronem floruiſſe referant; vt Anaxilaum Rheginenſium Tyrannum, ad perdendos delendoſque Locros Zephyrios incitatum, ſola interminatione cohibuerit. Poſthæc, incertum qua de cauſa, infeſtiſſimum ſuorum odium Hiero incurrit: hinc clandeſtinam in ſe conſpirationem veritus, certos homines occultè inſtituit ſibi fidiſſimos, qui ſi quos alicubi è Syracuſanis congregatos viderent, illorum ſe cœtibus & circulis immiſcentes eorundem ſermones & conſilia, ad ſe referrent: metumque ciuibus hoc modo tantum incuſſit, vt non ſolùm noui aliquid moliri, ſed nec verbis animi ſui ſententiam

 proferre

proferre ausi nutibus gestibusq; quid vellent sibi inuicem significarent. A
Quin etiam quosdam ex amicis, quos suspectos habebat, publicè in foro interfici iussit. Haud multo autem ante obitum suum tempore, Anaxilai Rheginensium Tyranni liberos ad se accersiri iussit: commemoratisque tam Gelonis fratris, quàm suis tum in Anaxilaum patrem, tum in illos beneficijs, adolescentes admonuit, vt à Micytho tutore rationem regni administrati exposcentes, imperium ipsi capesserent. Domū itaque reuersi, vti moniti erant, rationem à tutore exigunt. Quam postquā Micythus ea fide & integritate reddidisset, vt omnes circumstantes admiratio caperet: traditoque regno, Tegeam Arcadiæ sponte secessisset; adolescentes regni administrationem capessentes, quum libidine & crudelitate ciues B vexarent, Messana ac Rhegio per conspirationem pelluntur.

HIERONIS in Olympionicis victoriæ: Olympiade LXXIII. vicit κέλητι, id est, equicellario. Pindarus, & eius Scholiastes.

Hiero palmas Olympicas plures adeptus est: semel enim quadrigis, bis celete vicit: & post alteram victoriam celete partam Syracusas regressus, inde *Catanam* (quam vti diximus *AEtnam* appellari iusserat) petijt: vbi ægritudine correptus, postquam vndecim annos & menses octo regnasset, vitam morte commutauit; voto prius Ioui ob victorias Olympicas facto: ac Thrasybulo * fratre (quamuis filium *Dinomenem* haberet) successore designato ab AEtnæis omnibus tum diuinis, tum humanis honoribus, non aliter ac Vrbis conditor affectus, sepulcro insuper insigni ipsi publicè exstructo, honoratus est. Id postea Catanæi, qui ab Hierone in C Leontinos transcripti fuerant, à Syracusanis in patriam reducti disiecerunt, abolitoque *AEtnæ* nomine pristinum *Catanæ* nomen vrbi restituerunt. Mortuo patre Hierone *Dinomenes* filius, quæ ille Ioui Olympio * vouerat, eius nomine dedicauit, inscripto hoc Epigrammate:

** qui vnum annum dumtaxat regnauit crudeliter. Diodor. cap. LXVII. LXVIII. exsul apud Locros perijt.*

** Meminit Pausan. in Eliacis posteriorib.*

Iupiter Eleo redijt qui à puluere victor
Quadrigaq; semel, inuge bis & equo;
Vouerat hæc Hieron: natus monimenta parentis
Dinomenes posuit clara Syracusijs.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ.

DIONYSIVS HERMOCRATIS F. SYRACVSANORVM TYRANNVS.

SYRACVSANI per annos fermè sexaginta à Thrasybuli eiectione libertate potiti, dum ea impotenter nimis abutuntur; ac D pro libidine quisque sua in Republica dominantes; contempto præfectorum imperio, ijsdemque in summa licentia insultantes optimum quemque ciuium Petalismo † expellunt, libertatē suam breui suis ipsi manibus euerterunt, ac tandem in ‡ DIONYSII Tyrannidem reciderunt. Hic *Dionysius* patre *Hermocrate*, auo Hermone honestis ciuibus Syracusanis ortus fuerat: etsi sint qui plebeis parentibus * natum prodant. Varia huius Tyrannidē præsagia præcesserunt: inter cetera mater ipsius

*† Sic dicto à folijs oleæ, ἀ πετάλων, quibus suffragia Syracusijs tum paucis annis lata, vt testulis Athenis: vnde Ostracismus dictus: quo decem annis suspectos de potentia allegabāt: hic verò quinquenne tantum exsilium irrogabatur. Pluribus differit Diodorus Siculus lib. XI. Bibl. cap. XXCVI. De Ostracismo vero Plut. in Themistocle, Alcibiade & Aristide: Suidas & Andocides contra Alcibiadem. ‡ DIONYSII tyranni natales. * E scriba, & infima conditionis homine, vrbis inter Græcas ciuitates maxima dominatum consecutus. Diod. Sic. lib. XIII. c. XCVI.*

prægnans Satyriſcum ſibi inter quietem peperiſſe viſa eſt. conſultique de ſomno aruſpices reſponderunt, filium eam parituram, qui inter Græcos potentiſſimus & clariſſimus futurus eſſet. Mulier quoque Syracuſana * Himera nomine, clariſſimis orta natalibus, ante Tyrannidem ab illo occupatam, in ſomnis viſa ſibi cælum conſcendere, & ducem ſibi datum, cum quo cæli regiones peruagaretur, ab quo ad Iouem introducta, ſub pedibus eius iuuenem flaui coloris cathanis vinctum ferreis vidiſſe, ducemque ſuum, quiſnam is eſſet, percunctata, reſponſum accepiſſe; dirum Siciliæ atque Italiæ fatum eſſe, & vinculis aliquando ſolutum, multis vrbibus exitio futurum. Elapſo inde aliquot annorum ſpatio, quum Dionyſius iam Tyrannide potitus Syracuſas ingrederetur; ac ciues honoris cauſſa obuiam illi prodirent, Himera Dionyſium intuita ſubitò exclamauit; illum eundem eſſe iuuenem, cuius ſpecies ſibi inter quietem oſtenſa eſſet. Dionyſius re intellecta, mulierem interfici iuſſit. Hoc quoque oſtenti loco, ac pro fauſto omine ab Dionyſio acceptum auctores produnt; quod equus ipſius, quem cœno immerſum reliquerat, exiliens, inhærente iubæ ipſius apũ examine, domini ſui veſtigia ſequutus eſſet: atque hoc ipſo confirmatum, maiori ad inuadendam Tyrannidem animo proceſſiſſe. Quibus autem artibus Præturam primò, inde Tyrannidem occupauerit, paullò altiùs repetemus. Quum Carthaginienſes Agrigento iam potiti eſſent, (vti in deſcriptione Syracuſarum retulimus,) duces qui ei bello præfuerant, magna apud populum inuidia laborabant; tamquam illorum perfidia res ſociorum proditæ eſſent. Id Dionyſius animaduertens, ſimul occaſionem arripiens, duces apud concionem proditionis accuſat; quam ob accuſationem, ſicuti ſummum apud principes ciuitatis odium incurrit; ita plebs viciſſim, tanquam ſui ſtudioſum haud mediocri fauore proſecuta eſt. Hinc cum aliis aliquot Prætor creatus, Gelam cum exercitu mittitur, populum Gelenſem cum Optimatibus diſſidentem pacaturus: vbi Optimatibus aliquot ſupplicio affectis, & fortunis eorum in publicum redactis, plebem ſibi plurimùm deuinxit. Hinc plebeiorum opera & ſtudio, ſimul & militum, quos donis & ſpe maioris in poſterum liberalitatis ſibi conciliauerat, commendationibus effectum eſt, vt Syracuſani eum vnicum Imperatorem contra hoſtes crearent. Imperium adeptus, edixit vt quiſquis Syracuſanorum arma ferre poſſet, ſecum ad Leontinos properarent. Tenebatur ea vrbs Syracuſanorum præſidio; confertaque erat colluuie mortalium vndique eò confugientium: quam multitudinem ipſe ſe facilè in partes ſuas allecturum ſperabat. Vbi igitur iam ad Leontinos peruentum, & caſtra ſub vrbe communita eſſent; noctu quàm poteſt tumultuoſiſſimè ad arma conclamat; inſidiari ſibi inimicos ſimulans. deinde quaſi nec in

Val. Max. l. 1. cap. VIII. de ſomnys

Himeream facit; hoc eſt Himereſim.

Refert idem Timæus, apud M. Ant. Muretum lib. XIV. Var. lect. c. 15. & Græcè apud Lambinũ Comm. in Probum cap. de Regibus. Vide & Paul. Leopardum lib. VIII. Emendat. c. 3. & ſimile in eode Valerio lib. VI memorabilium cap. 2. de Syracuſana ad Dionyſium dicto.

Diodorus Siculus lib. XIII. & toto XIV. Bib. Item Corn. Nepos ſeu Æmilius Probus in Dionis vita, & cap. De Regibus.

DIONYSIUS prætor *à Syracuſanis creatus. id eſt, Geloos. Diod. lib. XIII. cap. XCII. XCIII. Imperator & Dux belli creatus. Diodorus Siculus lib. XIII. cap. XCIV. & XCV.*

 caſtris

castris se satis tutum crederet, raptim in arcem Leontinorum confugit: ibiq; orta iam luce, Præfectos & præcipuos quosque è militibus ad se vocat, postea conuocata & Leontinorũ multitudine, obtestari cœpit, vt sexcentorum militum satellitium sibi ad corporis custodiam concederetur, quod postquam concessum fuisset, quotquot obæratos, aut scelere aliquo pollutos nouerat, ad se vocat: coactaq; ad mille capita istiusmodi hominum manu, eandem armis instruit. Mox aduocata & mercenariorũ concione, humaniter illos allocutus, illorum quoque fauorem sibi conciliat. Ordines inde militares pro suo arbitrio mutare aggressus, quorum fidem suspectam habebat, ordine mouet; in illorum locum substitutis, quos sibi fidissimos norat. *Dexippi* etiam Lacedæmonij virtutem ac fortitudinem suspectam habens, veritusque ne eo auctore Syracusani aliquando contra se rebellarent, eundem in patriam remittit. Rebus itaq; suis ad hunc modum constitutis comparatisque, mercenariorum, qui Gelam præsidio tenebant, quos in partes suas traduxerat, simul exsulũ facinorosorumque agmine stipatus, Syracusas profectus, annos tum natus vigintiquinque tyrannidem occupat: anno tertio Olympiadis nonagesimæ tertiæ, Vrbis verò Romæ *conditæ CCCXLVII. Prætore seu archonte Athenis Calliade tyrannide potitus, quorũ opera ad eam occupandam adiutus fuerat, præmijs afficit; quos autem incremẽtis suis obstitisse compertũ habebat, aut interficit, aut in exsilium pellit. *Philistum* autem, qui postea historiam eius temporis scripsit, cuius fidem & operam in adipiscenda tyrannide senserat, primùm arci præfecerat: sed eundem postea, quòd cum matre ipsius consueuisse rumor esset, exsilio multauit. Posthæc, quò tyrannidem suam magis stabiliret; Hermocratis, eius qui Syracusanorum contra Athenienses dux fuerat, filiam in vxorẽ ducit. Teschan autem sororem suam Polyxeno † Hermocratis fratri in matrimonium dat. Firmataque ita dominatione, expeditionem in Carthaginienses, qui tum Gelam obsidebãt, edicit; verùm tentato infeliciter apud Gelam cum Carthaginiensibus prœlio, in tantam consternationem adductus est, vt Gelenses statim vrbem deserere, ac Syracusas commigrare iuberet; Gelamque Carthaginiensibus diripiendam relinqueret. Inde Camarinã profectus, Camarinæos quoque idem facere compulit. Id equites Syracusani, qui in eius exercitu erant, conspicati, indignatique victoriam & duarum insignium Siciliæ vrbiũ occupationem tam facilè hosti concessam, occasionem exinde, qua patriam liberare, & Tyrannũ de medio tollere possent, obseruabant: Sed postquam stipantibus arctissimè Dionysiũ mercenarijs, se nihil efficere posse vident, Syracusas profecti, custodes domus Tyrannicę ex improuiso occupantes, eosdem obtruncant: mox domũ ipsam omnium preciosarum rerũ copia confertam inuadentes diripiunt: Vxorem autem

Diodor. lib. XIII. cap. XCIII. & XCVI.

DIONYSIVS *tyrannidem occupat.*

* *Consules nominat Diodorus lib. XIII. Bibl. cap. LXXX. L. Furium & Cn. Pompeium: sed in Fastis Capitolinus Trib. Milit. Consulari potest. P. & Cn. Corn. Cossus L. Valer. Potitus II N. Fabius Ambustus.*

† *Qui Hermocratis vxoris frater erat: sic Diodorus lib. XIII. cap. XCVI.*

Diod. cap. CXII. lib. XIII.

autem Tyranni omni contumeliarum genere vexantes, effecêre, vt ipsa sibi præ dolore manus inferret. Dionysius intellecto equitum discessu, id quod acciderat futurum suspicatus, delectis è toto exercitu quos sibi fidissimos sciebat, quàm potuit celerrimè Syracusas properat, portaque incensa primo diluculo inscijs aduersarijs vrbem intrat. Equites vbi Dionysium Syracusas intrasse intellexêre, conatus atque impetum ipsius repressuri occurrunt; sed equitibus mercenariorũ, qui cum illo erant, multitudine oppressis, Dionysius totam peruagatus vrbem, quoscumq; sparsim equitibus auxilium ferre videt, ferro cędit. Inde illorum quos sibi infensissimos norat domos & fortunas inuadens, interficit deprehẽsos, aut vrbe pellit. Recuperata hoc modo Tyrannide, pacem cum Carthaginiensibus his conditionibus facit; VT *prisci Carthaginiensium coloni & Sicani, sub Carthaginiensium ditione manerent: Selinuntijs, Agrigentinis, & Himeræis vrbes suas incolere liceret, modò nullis mœnibus munirentur, & Carthaginiensium vectigales essent. Sub ijsdem conditionibus Gelenses & Camarinæi, comprehensi sunt. Leontinis autem Messanensibus, & cæteris Siculis, vt suis legibus institutisq; viuerent, permissum est: Syracusani verò Dionysij imperio regerentur.* Pace in has conditiones facta, Carthaginienses domum discedunt, maxima copiarum parte peste amissa. Dionysius autem pace domi forisque parta, in locum vxoris amissæ, duas alias duxit, ex Locris vnam, cui *Doridi* nomen erat; alteram Hipparini filiam, Dionis sororem nomine *Aristomachem*. Ex Doride filios tres sustulit; quorum natu maximus *Dionysius* patri in imperio successit; ex Aristomache filios duos *Nysæum* & *Hipparinum*, & filias totidem *Aretam* & *Sophrosynen* procreauit: è quibus *Sophrosynen* Dionysio filio; *Aretam* autem primùm Thæaridi fratri, deinde eo mortuo, Dioni in matrimonium dedit.

Cumque firmata, vti iam diximus, cum Carthaginiensibus pace, & aduersarijs domi oppressis, nihil sibi Dionysius ampliùs timendum putaret, exercitum in Siculos educit, nulla quidem ab illis iniuria lacessitus, sed sola dominandi libidine impulsus. Ea in expeditione dum * Herbessum vrbem obsidet, Syracusani qui in ipsius exercitu erant, rursus insurgunt; Præfectisque, qui seditionem comprimere studebant, interfectis, sese inuicem ad libertatem recuperandam cohortati, equites, qui ex superiore clade elapsi AEtnam confugerant, in societatem assumunt: & Dionysium deserto exercitu Syracusas confugientem, postquam per tempus aliquod in Insula arctissimè obsedissent, eò desperationis adegerunt, vt an Tyrannidem relinqueret, & ad Carthaginienses confugeret, diu incertus fuerit: sed amicorum † hortationibus confirmatus, qui *nullum Tyrannide præclarius sepulcrum* esse inculcabant, eandem quoad vita superesset retinere constituit. Tandem postquam Campanorum equitum auxilia

Equites Syracusani in Dionysium insurgunt.

PAX *cum Carthaginiensibus. Diodorus c. CXIV. lib. XIII. Bibl.*

DIONYSII *cõiugia & liberi. Vide Diod. lib. XIV. Bibl. cap. XLV. AEmiliũ, Probum seu Nepotem initio* Dionis. *AElianum lib. XIII. Var. Hist. c. 10. sed* Aristænetam *vocat, quæ* Aristomacha *est.*

Diodorus Sic. lib. XIV. cap. VII.

* *Herbesini obsessi.*

SYRACVSANI *in Dionysium insurgunt.*

† *Heloris amicorum vnus dixit:* καλὸν ἐντάφιον τυραννίς. Pulcrum sepulturæ ornatũ esse Tyrannidẽ.

† *Diod. Siculus lib. XIV. cap. VIII. Isocrates in Archid. & simile Plut. in Apophth.*

auxilia,quæ præmiorum ſpe ad ſe exciuerat,cæſis qui obſtabant Syracuſanis,ad ipſum in Inſulam peruaſiſſent; in nouam ſpem erectus,eruptione facta, Syracuſanos,qui ipſum hactenus obſederant, prælio victos in fugam vertit. Ceterùm ea victoria clementer vſus,neminem fugientium interfici paſſus eſt. Ita recuperata iam ſecundò Tyrannide, animum rurſus ad ampliandum imperium adiecit. Primùm itaque exercitu contra *AEtnam* ducto Caſtellum, quo exſules Syracuſani confugerant, in deditionem recepit: dumque apud AEtnenſes moratur, * Limneſtum eius vrbis ciuem Tyrannidem patriæ inuadere hortatur: qui conſilium Dionyſij ſequutus, principatum quidem apud ſuos occupauit; ceterùm Dionyſium deinceps ab ingreſſu vrbis prohibuit: hinc indignatus Tyrannus Limneſtum AEtnenſium auxilio interfecit; vrbem verò populari ſtatu gubernandam reliquit. Ducto inde contra Catanam exercitu oppidoque per proditionem potitus, ciues ſub corona vendidit. Similiter & Naxo, prodente vrbem Procle Prætore, in poteſtatem redacta, Naxios quoque pari modo diuendidit. Leontinos inde obſidere aggreſſus, metuentes ne & ipſi eadem quæ Naxij & Catanenſes paterentur, terrore ad deditionem compulit; ac in fidem receptos patria relicta Syracuſas traſmigrare coëgit, agrumque eorum militibus ſuis diuiſit. Rebus autem ad hunc modum proſperè fluentibus, bellum Carthaginienſibus inferre ſtatuit: ſed quòd adhuc imparatus eſſet, rem ad tempus aliquod diſſimulauit; totumque ſe ad eius belli apparatum conferens, vrbem quoque Syracuſanam,qua parte munimentis carebat, muro & turribus communiuit. Hac in cogitatione verſantem, rebuſque ad bellum neceſſariis comparandis intentum, Rhegini bello adorti ſunt; nam quum Dionyſium vicinas trans fretum vrbes in ſeruitutem redegiſſe viderent; verebantur ne viribus auctus ipſorum quoque libertatem euerteret. Adiunctis itaque ſibi Syracuſanorum exſulibus,in Siciliam traiiciunt:appulſique Meſſanam, ducibus Meſſanenſium perſuadent, vt ſocietatem ſecum contra Tyrannum ineant:quos poſtquam haud difficulter in partes ſuas pertraxiſſent, eorum auxiliis aucti Syracuſas verſus proficiſcuntur: ſed quũ orta in itinere inter milites ſeditione, Meſſanenſes domum reuerterentur; Rhegini à ſociis deſerti, quòd bello per ſe gerendo impares eſſent, & ipſi dimiſſo milite domum redeunt.Dionyſius qui ad hoſtes excipiendos,iam ſuos in armis habebat,vbi illos domum digreſſos cognouit; dilata in aliud tempus vltione,Syracuſas repetit. Vbi mox Rheginorum & Meſſanenſium Legati affuerunt, pacem ab illo veniamque moti in illum belli orantes:qua facilè conceſſa, quòd ſibi aduerſus Carthaginienſes bellaturo amicos illos,quàm inimicos mallet;rurſus ad bellum Carthaginienſibus inferendũ ſe comparat: conuo-

AETNA recepta.

*Acimneſtũ Ennæum tyrannum vocat Diodorus c.XIV. libri XIV. Bibliot.

CATANA, Naxus & Leontini in poteſtatem redacti, ex Diodoro lib. XIV. cap.XIV. XV.XVI.

Diod.Sicul. cap XIX. lib.XIV.

Diod. cap. XLI. Bibl. lib.14.

A

B

C

D

A conuocatiſque vndique magna mercede opificibus artificibuſque naues ducentas breui ædificauit, vetuſtas centum & decem refecit: armis quoque fabricandis incumbens, centum & triginta clypeorum & quatuor thoracum millia, telorum quoque innumerabilem prope multitudinem confecit. Quumque ſe iam omnibus rebus inſtructum videret, miſſo Carthaginem caduceatore, bellum indicit. Ad eam belli famam, omnes penè Græcorum in Sicilia vrbes ad Dionyſium defecerunt: quorum auctus auxilijs, iam ad octoginta peditum, & tria equitum millia ſub ſignis habebat. Cum his igitur copijs *Motyam* Phænicum coloniam terra marique adortus, Himilconem Pœnorum ducem auxilium obſeſſis ferentem repulit: & oppidanos ſociorum auxilio deſtitutos, quamuis fortiſſimè reſiſtentes, non ſine magna tamen ſuorum iactura expugnat. Siculis autem in Pœnos ob præteritarum cladium memoriam atrociſſimè ſæuientibus, Motyenſes penè omnes conciſi ſunt; exceptis ijs, qui in templa confugerant: quos Dionyſius vita donatos ſub corona vendidit. Interim dum Dionyſius Motyam expugnat, *AEgeſtani*, Dionyſianorum qui ipſos obſidebant caſtra incendunt; quo incendio maxima militum pars perijt: reliqui ſemiuſtulati vix euaſerunt. Dionyſius tamen nihil ea clade ſegnior redditus, Carthaginienſium ditionem cum exercitu peruagatus, Alycenſes metu ad ſocietatem ſecum ineundam compulit.

Diodorus Sic. lib. XIV. cap. 42. 43 44.

BELLVM *à Dionyſio Carthaginienſibus indictum.*

Diodorus lib. XIV *c.* XLVII. *&* XLVIII.

MOTYA *capta. Diodorus Siculus cap* LI. *&* LII. LIII. LIV

C Carthaginienſes interea intellecto rerum Sicularum ſtatu, Himilconem Imperatorem cum regia poteſtate creant: militem ex Libya, Hiſpania, & Italia mercenarium conducunt: auxilia quoque à ſocijs accerſunt: quibus vndique Carthaginem conuenientibus, peditum trecenta, equitum verò quatuor millia breui coëgerunt. Himilco poſtquam omnes copiæ conueniſſent, dato cuique nauium Præfecto † libello, quo cunctos Panormum petere iubebat; ipſe eodem cum tota triremium claſſe breui incolumis peruectus eſt. *Leptines* Dionyſij frater claſſis Præfectus onerarias Carthaginienſium in alto adortus, quinquaginta ex ijs vnà cum quinque militum millibus & curribus ducentis, depreſſit; reliquis fuga ſibi conſulentibus. Ceterùm Himilco Panormum appulſus, expoſitis in terram copijs, *Motyam* aggreſſus recipit. Dionyſius autem qui per id tempus AEgeſtam iterum obſidebat, intellecto Carthaginienſium aduentu ſimul & Motyæ expugnatione territus, Syracuſas repetere ſtatuit; Siculis vndique ex vrbibus ſuis eodem commigrare iuſſis; agriſque illorum paſsim, quà ipſi iter erat, deuaſtatis. Hac tam ſubita Dionyſij deſperatione factum eſt, vt plurimi ſociorum ab illo ad Carthaginienſes deficerent. Himilco verò rebus ad votum ſuccedentibus, *Meſſanam* petit; captaque ex itinere *Lipara* vrbe & inſula, Meſſanam magna vi adortus expugnat: recreatiſque ibi militibus, vrbem funditus delet. Siculi audita

Diodor. cap LV. *lib.* XIV. *Bibliot. &* LVI.

† *Ne ſpeculatori cuiquam quid certi perferẽdi facultas eſſet. Diodor. c.* LVI.

MOTYA *ab Himilcone recepta. An quæ Syracuſis adiacet? vel quæ Panormo proxima eſt?*

LIPARA *& Meſſana, captæ. Diodor. cap.* LVII. LVIII. *lib.* XIV. *Bibl.*

Diodor. cap. LIX.

audita Meſſanenſium calamitate, omnes exceptis Aſſarinis, certatim ad Carthaginienſes deficiunt. Dionyſius tot ſimul cladibus attonitus, caſtella, quę in Leontinorum agro erant, communiuit: Campanos, qui Catanæ habitabant, AEtnam commigrare iubet, rebuſque pro præſenti neceſſitate compoſitis, cùm triginta peditum & quattuor equitum millibus profectus, caſtra ſub Tauro colle locat. Occupauerant eum locum Siculi à Dionyſio patria pulſi, Pœnorum fauore freti, & in vrbis formam communierant. Hîc dum Dionyſius moratur, nuncius affertur, diuiſas Carthaginienſium copias; partem duce Himilcone terreſtri itinere Catanam petere; partem duce Magone mari eò prouehi. Sperans itaque nauales copias ſe facilè oppreſſurum, Leptinem fratrem cum vniuerſa claſſe Magoni occurrere iubet. ſed Leptines à Pœnis prælio victus, maxima clade afficitur, amiſſis ad centũ nauibus & viginti millibus militum. Quo intellecto, Dionyſius perculſus, ſimul veritus ne vrbem præſidio vacuã hoſtis cum victrice claſſe occuparet, Syracuſas proficiſcitur. Inde miſſis in Græciam & Italiam legatis, auxilium contra Carthaginienſes petit. Himilco autem poſtquam Dionyſium Syracuſas ſe recepiſſe cognouit; ipſe viciſſim omnes tum pedeſtres tum nauales copias ad vrbem Syracuſanorum ducit; & occupatis * Acradinæ ſuburbijs, tentorium ſibi in ipſo Iouis Olympij templo figit, reliquis quæ in ſuburbijs erant templis deſpoliatis. Inde agros Syracuſanos peruagatus, omnia latè incendio & vaſtitate complet. Polyxenus interim, † qui Dionyſij ſororem in matrimonio habebat, triginta naues à ſocijs in auxilium miſſas adduxit; quibus *Pharacides* Lacedæmonius præerat. Dionyſius receptis auxilijs, poſtquam cum omnibus quas habebat longis nauibus ad commeatus in vrbem conuehendos enauigaſſet, Syracuſani per eius abſentiam de tuenda vrbe ſolliciti, ſimul in omnem occaſionem intenti, conſpecta fortè naui frumentaria Carthaginienſium, eductis ſubitò quas habebant nauibus, impetum in eam faciunt, & è quadraginta Pœnorum triremibus, quæ auxilio veniebant, depreſſis quattuor & captis viginti, profligant. Qua victoria exſultantes de libertate cogitare cœperunt; idque *Theodori* cuiuſdam ciuis Syracuſani ‡ hortatu; qui indignum eſſe dictitans, populum victorem Tyranno toties victo parere; Syracuſanos ad libertatem recuperandam concitabat, ſed obſtitêre mercenarij, vtpote ſpe præmiorum Dionyſio addicti; ſimul & Pharacides Lacedæmonius, quò minus res effectum ſortiretur: atque ita Syracuſani voto & exſpectatione fruſtrati ſunt. Carthaginienſium interea, qui vrbem obſidebant, caſtra graui * peſtilentia infeſtari cœpta: qua occaſione vſus Dionyſius, Carthaginienſes terra marique inuadens eò deſperationis adegit; vt Himilco Carthaginienſium dux noctu cum paucis Carthaginem aufugeret;

Diodor. c. LXI. l. XIV. Bibliot.

** Al. Achradinæ.*

Diodor. cap. LXIII. LXIV.

† Polyxenũ Dionyſij ſocerum vocat Diodori doctus interpres Rodmanus lib. XIV. cap. LXIV. & LXV. pro affini.

‡ Eius benè longa exſtat oratio in Diodori Bibl. l. XIV. à c. LXVI. vſque ad LXXI.

** De qua lue & cauſa Diodorus cap. LXXI. & LXXII.*

A aufugeret; vbi præ dolore animi mortem sibi postea manu propria conscíuit. Exercitus autem Pœnorum duce destitutus partim in Syracusanorum & Dionysij potestatem deuenit, partim fugâ per Siciliam alij aliò dilapsi sunt. Dionysius pulsis Sicilia Carthaginiensibus, *Messanam*, quæ ab illis deleta fuerat, instaurat. Inde *Tauromenium*, quod Siculi munierant, aggressus, fortiter ab oppidanis repulsus, maxima militum parte amissa, vix ipse viuus euasit. Mago interim Pœnorum in Sicilia dux socios comiter tractabat; tum eos, quos Dionysius diuexabat, in tutelam suam suscipiebat: hinc conciliatis sibi omnium animis, breui vires in tantum auxit, vt exercitum non contemnendum iam sub signis haberet.

Himilco se ipse necat.

CARTHAGINIENSES *Sicilia pulsi.*

MESSANA *instaurata.*

Diodor. lib XIV. *cap.* LXXXVIII.

B Ducto itaque primùm in Messanenses exercitu, agros eorum deuastauit: partaque non mediocri præda, Abacænos quoque Dionysij socios obsidere aggreditur: quo cognito Dionysius ad opem socijs ferendam excitus, cum exercitu in Carthaginienses profectus, occisis Pœnorum octingentis Magonem prælio superauit. Inde reuersus recreatisque militibus, contra Rheginos cum centum triremium classe soluit: & noctu Rhegium ex improuiso adortus, incensis portis etiam scalas muris admouit: Rheginis tamen fortiter propugnantibus, Dionysius irrito incœpto desistere coactus est. Hæc eum tum conantem perlatus de ingenti Carthaginiensium apparatu nuncius in Siciliam reuocauit.

Diodor. cap. XCI.

C Carthaginienses enim reparatis viribus iam ad octoginta millia militum collegerant: eumque exercitum, duce Magone, in Siciliam miserant. Sed antequam res ad prœlium deueniret, pax inter eos his conditionibus conuenit. VT *quos quisque subegerat, hos sub sua ditione teneret: neutri alteros lacesserent: Dionysio saluis pacis legibus Tauromenium occupare liceret.* Pace composita, Dionysius Tauromenium rursus magna vi aggressus, oppido post diuturnam oppugnationem potitus, Siculos, qui ibi sedes fixerant, eiecit: & coloniam ex mercenarijs suis eò deduxit. Deinde ne milites desidia torpescerent, coactis ad viginti peditum & tribus equitum millibus, in Italiam traiecit; Græcos, qui ibi iam olim consederant, subacturus.

Diodorus lib. XIV. *c.* XCVI. & XCVII.

PAX *inter Dionysiū & Magonem.*

D Græci intellecta Dionysij traiectione & concilio, Crotonem, quò commune gentis concilium indixerant, omnes conueniunt: constitutoque hostem communibus viribus propulsare, copias vndique quàm possunt maximas cogunt: his Elorim Syracusanum exsulem præficiunt: & aduersus Dionysium, qui tum Cauloniam obsidebat, proficisci iubent. Dionysius cognito Græcorum aduentu, relicta Cauloniæ obsidione, quamprimùm suo cum exercitu occurrit: ac postero quàm discesserat die, primo diluculo in Græcos incomposito agmine iter facientes ipse improuisus instructa acie irruit: occisisque vnà cum duce fortissimis quibusque ex ipsis, reliquos in tumulum quendam refugientes obsedit:

DIONYSII *contra Græcos in Italia res gestæ.*

Diodorus lib. XIV. *c.* CIV. CV. CVI.

obſedit: vbi cùm aquis deſtituerentur, tandem ſiti ad deditionem coactos, præter omnium ſpem clementiſſimè habuit, & liberos ſine vllo redemtionis pretio dimiſit. Victoria tam illuſtri potitus, in Rheginos (quos implacabili ob negatas ſibi nuptias odio proſequebatur) exercitum ducit, illique, quod ſociis deſtituti bello per ſe ſuſtinendo impares eſſent, coacti pacem cum Dionyſio iniquiſſimis conditionibus fecêre: traditis videlicet ſexaginta triremibus & trecentis talentis; & inſuper loco obſidum centum ex ciuium nobiliſſimis. Dionyſius inde ad *Cauloniæ* obſidionem reuerſus, vrbe tandem per vim potitus, eam euertit, agrumque Cauloniatem *Locrenſibus donauit. Sed quia conceptum ſemel in Rheginos odium deponere non poterat; nouam rurſus contra illos belli occaſionem quærebat. Quotieſcunque enim in Italiam traiiceret (quod ex compoſito & de induſtria citra neceſſitatem vel aliam occaſionē ſæpius faciebat) ſemper commeatum à Rheginis petebat; vt ea ratione vrbem frumento exhauriret: donec illi, fraude intellecta, frumentum amplius præbere recuſarent. Hinc ſe grauiter indignari ſimulans, obſides confeſtim Rheginis reddit. deinde vrbem terra marique obſeſſam acerrimè oppugnat, Illi contrà, *Phytone* ciue ſuo, viro clariſſimo, duce creato, fortiſſimè reſiſtentes omnem Dionyſij conatum eludunt. Accidit autem vt quodam in prælio Dionyſius fortiſſimè pugnam ciens, lancea circa pubem ictus penè concideret. Ceterùm nihil eo periculo deterritus, arctiori indies obſidione vrbem premebat; donec protracta in vndecimum menſem obſidione, obſeſſi ad extremum inopiæ penuriæque redacti, ita vt medimmus frumenti quinque minis intra Rhegium veniret, equos reliquaque iumenta, deinde coria & pelles etiam ſcutis detractas in alimentum verterent: Poſtremò vrbem egreſſi herbas circa murum naſcentes, pecudum modo depaſcerentur. Dionyſius tamen in tanta Rheginorū calamitate nulla commiſeratione commotus, quidquid circa vrbem herbidi erat, ſuccidi imperauit: vt herbæ putrefactæ illis ad cibum inutiles eſſent. Rhegini tot tantiſque malis preſſi vrbem Tyranno in poteſtatem dedunt: qui vt eam ingreſſus eſt, præter innumera eorum, qui fame perierant, ſparſa paſſim per vrbem cadauera, illos quoque, qui etiamnum ſupererant, non tam viuentiū, quàm mortuorum ſpeciem referentes repperit: collectiſque ſuperſtitibus tam languidis & infirmis quàm validioribus, captiuorum pluſquam ſex millia congregauit: è quibus omnes, qui ſe talento redimere poterant, incolumes dimiſit: qui verò eam ſummam perſoluere non valebant, ſub corona vendidit: vrbemque ipſam à fundamentis euertit. Poſt eam victoriam Syracuſas regreſſus, quum pace vbique parta in ocio ac ſumma tranquillitate regnaret, animum ad ſcribenda poëmata adiecit: accitoſque vndique

Idem Siculus Diodor. lib. XIV. Bibl. cap. CVII.

CAVLONIA *capta & euerſa. Diodorus lib. XIV. c. CVII. & CIX.*

**Et Hipponium Diod. cap. CVIII.*

PHYTON *dux fortiſſimus, crudeliter cum filio mari ſubmerſus, Diod. lib. XIV. c. CIX. & CXIII.*

RHEGIVM *deditum. Diod. cap. CXII. lib. XIV.*

RHEGIVM *à Dionyſio captum euertitur.*

A vndique Poëtarum celeberrimos ſcriptorum ſuorum correctores eſſe volebat: adulationibuſq ue amicorum dementatus haud ſecus iſtiuſmodi poëmatibus gloriabatur, ac ſi præclarum aliquid in bello geſſiſſet. ‡ *Philoxenum* Poëtam præſtantiſſimum ob liberiorem carminum ſuorum cenſuram, in lapicidinas detrudi iuſſit. Is enim poëma quoddam Dionyſij emendare iuſſus, totum lituris deleuerat: deprecantibus tamen pro eo amicis, placatus Philoxenum liberauit, & rurſus conuiuio adhibuit: vbi Dionyſio poëmata quædam ſua recitante, & Philoxenum rogante quid de illis ſentiret, nihil ille quidem reſpondit; ſed vocatis Dionyſij ſeruis, duci ſe in lapicidinas iuſſit: verùm Dionyſius tum neutiquã offenſus B riſu eam vrbanitatem excepit. Haud diſſimilem ferè fortunam & Plato Philoſophus, quem Dionyſius in Siciliam accerſierat, expertus eſt. Nam quum primò Tyrannus Philoſophum magno in honore habuiſſet, pòſt liberiore eius dicto offenſus, etiam occidere conſtituerat, ſed deprecantibus eius mortem amicis, Pollidi Lacedæmonio, vt illum in AEgina venderet, tradidit. vbi Plato triginta minis ab Anicerio Philoſopho Cyrenaico redemtus & Athenas remiſſus eſt. Porrò Dionyſius, nihil de ſtudio ſuo erga poëmata †remittens, cantores quoque in Olympiam ad ſcripta ſua ibi decantanda miſit; qui primò ob vocis præſtantiam à Græcis magna admiratione auditi, poſtea poëmatum vanitate & vitijs intellectis, ri- C ſu excepti, & demum exploſi ſunt. Quod vbi reſciuit Dionyſius, vehementi furore ob contemta carmina ſua percitus, cum in alios non poſſet, in amicos bilem ſuam effudit; quorũ præcipuos quoſque aut occidit, aut in exſilium eiecit: inter quos *Leptines* frater ipſius, & *Philiſtus* * hiſtoricus fuêre. Leptinem tamẽ non multò pòſt ei reconciliatus reuocauit. ‡ Poſtquàm autem in crudelitatis ipſius mentionem incidimus, pauca quędam alia, quæ hoc in genere apud ſcriptores de illo leguntur, hic per occaſionem referemus. *Marſyam* quendam quamuis ſibi amiciſſimum non aliam ob cauſam interfecit, quàm quòd ille in ſomnis ſibi Dionyſium iugulare viſus erat: arbitratus ex diurna cogitatione tale inſomnium illi D inter quietem accidiſſe. *Leptines* quoque frater ipſius Siciliæ formam in terra deſcripturus, à ſtipatore qui fortè adſtabat lanceam acceperat, & illã humi in puluere quod volebat deſcripſit. Quod vbi reſciuit Dionyſius, quòd omnibus, præterquam ſtipatoribus ſuis, armorum vſum ſeueriſſimè interdixiſſet, fratrem quidem vehementiſſimè obiurgauit: ſtipatorem verò, qui lanceam præbuerat, occidit. Aliquando pila luſurus, adoleſcentulo, quem in delicijs habebat, gladium & veſtem cuſtodiendam tradiderat: quòd quidam ex eius familiaribus obſeruans, non tam ſeriò quàm per iocum: *Huicne*, inqnit, *vitam tuam committis?* Hoc audito quum arriſiſſet adoleſcentulus, Dionyſius quamprimùm ambos interfici iuſſit:

DIONYSIVS *poetices ſtudioſus.* *Diodorus Siculus lib.* XIV. *Bibl, cap.* CX. *&* *lib.* XV. *cap.* VI. VII. *&* LXXIV. *de eius Tragœdia.*

‡ PHILOXENI *poetæ Dithyrambici* παῤῥησία *in Dionyſium tyrannum.* *Diodor. lib.* XV. *cap.* VI.

PLATO *in Siciliam à Dionyſio euocatur.* *Diodor. lib.* XV. *Bibl. c.* VII. *Plut. & Cor. Nepos in Dionis vita, & ille libello,* Quomodo amicum ab aſſentatore diſcernas. *Plato in Epiſ. Laertius in Platone.*

† *Diod. lib.* XIV. *c.* CX. *& l.* XV. *c.* VII.

DIONYSII *crudelitas. Diod. l.* XV. *c.* VII.

* *Non tam Tyranno amicus quàm tyrannidi, Plutarc. & Corn. Nepos in Dione, & Suid. Diod. Sic. lib.* XV. *Thurys exulaſſe, & reuocatum ait.*

‡ *Et pòſt filia einnuptui dedit Diod. li.* XV. *c.* VII.

Plutar. in Dionis vita. Cicero V. *Tuſcul. qu.*

iuſſit: familiarem, quod viam occidendi ſe demonſtraſſet; adoleſcentulum, quod dictum riſu approbaſſet. *Polyxenum* quoque, qui ſororem ipſius *Teſcham* in matrimonio habebat, quod illum ſciret Tyrannidi infenſiſſimum, occidere decreuerat, ſed ille præmonitus è Sicilia aufugit: quod vbi Dionyſio renunciatum eſt, accitam ad ſe ſororem grauiſſimè increpauit, quòd conſcia, mariti fugam ſibi non indicaſſet: Cui illa generosè admodum reſpondens: *Adeone, inquit, Dionyſi, tibi vilis & abiecti animi mulier viſa ſum, vt ſi viri mei fugam præſciſſem, eius nauigationis & exſilij comes non fuiſſem?* Tam egregium in muliere animum non tam Dionyſius, quàm ipſi Syracuſani ita admirati ſunt, vt poſt euerſam Tyrannidem regali more eam coluerint, & defunctæ ſepulcrum publico ſumptu exſtruxerint. *Phytonem* quoque Rheginenſium ducem, quòd libertatem ciuium fortiter contra ſe defendiſſet, ſæuiſſimè ante excruciatum, ac necato prius filio, in mare vtrumque proiecit. ac ne matri quidem ſuæ parcens, eam quoque interfici imperauit. *Leptinem* etiam fratrem, cùm ſuccurrere illi poſſet, veterum offenſarum memor, in prælio ab hoſtibus interfici paſſus eſt. Quum itaque ob crudelitatem omnes haud immeritò infeſtiſſimos exiſtimaret, tantam de omnibus mortalibus diffidentiam induit: vt cubiculum, in quo ſomnum capiebat, in modum caſtrorum foſſa cingeret ponte ligneo ſuperſtrato, quem poſtquam cubiculum dormiturus intraſſet, poſt ſe attrahebat; & fores cubiculi ipſe intus diligentiſſimè obſerabat: ſatellitibus ante fores excubias agentibus. Imò ne vxores quidem, niſi depoſito prius amictu, ad ſe admittebat: veritus ne ferrum ſub veſte celarent. Quin & Dionyſium filium, ne ſe viuo regnum occuparet, domi ſub cuſtodibus adſeruabat: nec quenquã prudentiorem ad eius familiaritatem & conſuetudinem admittebat. Tonſori quoque veritus collum ſuum committere, filias ſuas tondere docuit: ſed nec harum quidem, cùm adultæ eſſent, manibus ferrum committere auſus, inſtituit vt candentium iuglandium putaminibus barbam capillumque ſibi adurerent. Hinc *Damoclem* adulatorem, opulentiam ipſius, maieſtatem & ædium regiarum magnificentiam collaudantem, negantemque quenquam illo vnquam fuiſſe beatiorem, egregio commento redarguit. Nam poſtquam hominem aureo in lectulo locari iuſsiſſet, periſtromatis ac ſtragulis pulcherrimis pretioſiſſimiſq; ornato; deinde menſas auro argentoque onuſtas ante eum ſtatui; pueros quoque formâ præſtantiſſimos ad eius nutum paratos adſtare, tum epulas conquiſitiſſimas illi apponi, ſuffituſq; adoleri imperauit: Aderant & cum cantoribus, inſtrumenta muſica omnegenus; & quidquid ad luxum deliciaſque excogitari poterat: ita vt meritò vndique fortunatus ſibi Damocles videri poſſet. Hoc medio in apparatu Dionyſius ſtrictum fulgentemque enſem,

TESCHAE Dionyſij ſororis, Polyxeni vxoris dictum egregium: & honos ideirco habitus.

PHYTON dux Rheginſium inſigni conſtantia Diodorus lib. XIV c. CIX. & CXIII. ſup. p. 156. b. Diodor. lib. XV. c. XVII. M. Tullius Cicero l. V. Tuſc. quæſt.

Ibidem Tullius Tuſcul. V. & in Dione Plut.

Cic. & Plut. ibidem.

Damocles *ſeruus. Cicero ibidem. Horat. Oda I. lib III. Carmin. Perſius Saty. 4. v. 39.* An ne magis Siculi, *&c.*

ensem, tenui pilo equino super prandentis caput suspendi iussit; ita vt acies ferri vertici ipsius ad perpendiculũ immineret. Id vbi animaduertit Damocles, illicò beatitudinis tantùm antè à se laudatæ oblitus, non iam opes, aurum, argentum, aut reliquum apparatum intuebatur: sed mortis metu trepidus, Dionysio, vt abire sibi liceret, supplicabat; quòd ampliùs ita beatus esse nollet. Ostendit sanè hoc facto Dionysius, nihil esse beatum illis, quibus aliquis semper terror impendeat.

Nec minor fuit Dionysij in Deos impietas quàm in homines crudelitas & inclementia: cuius varia apud auctores leguntur exempla; è quibus vnum atque alterum hîc retulisse suffecerit. Locris quum Proserpinæ templum spoliasset, & classis eius secundo vento nauigaret; *Videtis* (inquit) *quàm prospera nauigatio à Dijs immortalibus detur sacrilegis*. Ioui quoque Olympio, qui apud Syracusanos erat, aureum detraxit amiculum ponderis talentorum octoginta quinque, quo Iupiter ab Hierone ex manubijs Punicis donatus & ornatus fuerat; ac pro aureo laneum dedit, cauillans aureum hieme frigidum; æstate graue esse: ad vtramq; anni tempestatem laneum esse aptius. Hæc obiter de Dionysij tum crudelitate, tum impietate dicta sint: nunc ad historiæ seriem à qua digressi sumus reuertamur. Post bellum itaque cum Rheginis gestum ærario tam publico quàm priuato sumptibus exhausto, instructa sexaginta triremium classe, tanquam illa contra prædones vsurus, in Etruriam profectus, templum Agyllense multis donarijs refertum & locuples spoliauit: ex qua rapina ad mille talenta confecit. Agyllenses quoque ipsos custodibus templi auxilio accurrentes, acie victos ad ipsam vsque vrbem persequutus, præter maximam captiuorum turbam præda quoque ingenti potitus est, quàm Syracusas confestim reuersus diuendidit, atque ita repleto rursus ærario magnam mercenariorum multitudinem conduxit. Animaduertens vrbes Carthaginiensibus subiectas ad defectionem procliues esse, si quæ ex illis ad se deficiebant, humanissimè accipiebat. Carthaginienses autem intellecta Dionysij fraude, missa ad eum legatione vrbes suas repetunt, ni reddat, bellum indicunt. ita vtrinque ad arma recurritur. Carthaginienses Magone duce constituto ingentem cum illo exercitum in Siciliam mittunt. Dionysius verò Carthaginiensium apparatu minimè consternatus, instructo exercitu obuiam profectus, & castra ad Cabala (id loco nomen est) metatus, postea prælio congressus cæsis, cum Magone, decem hostium millibus & quinque millibus captis, superior euasit. Carthaginienses vicissim neutiquam ob eam cladem animo fracti, Magonis filio in locũ patris occisi duce creato, Dionysium specie induciarum deceptum acri prœlio aggressi, cæsis cum fratre eius Leptine quattuordecim Siculorum millibus, ipsoque Dionysio vix

DIONYSII in Deos impietas.

Cic. III. de Nat. Deorũ.

Plura exempla IV. crudelitatis cõmemorat Polyenus lib. V. stratagemat.

BELLVM inter Dionysium & Carthaginienses. Diodor. lib. XV. cap. XV. XVI. & XVII.

vix fuga propriam ſalutem tuente vicerunt; nulla tamē ob tam inſignem victoriam ſuperbia elati, miſſis ad Dionyſium legatis, pacem cum illo faciunt, quā ille non longo pòſt tempore violauit. Nam quū audiſſet peſte Carthagini graſſante, res Carthaginienſium domi admodum afflictas; ſimulque inteſtinis vrbem ſeditionibus laborare, opportunitate ea vſurus, cauſatuſque ſociorum agros à Pœnorum militibus depopulatos, conſcriptis triginta peditum & tribus equitum millibus in Carthaginienſiū ditionem irrupit. Primoque impetu Selinunte & Entella potitus etiam Lilybæū oppugnare adortus eſt; ſed vbi vrbem validiori præſidio munitam eſſe vidit, quàm vt facilè capi poſſet, ſoluta obſidione receſſit. Quūmque Carthaginienſium naualia incendio perijſſe comperiſſet, ratus & omnem claſſem vnà perijſſe, Carthaginienſes contemtui habuit: at illi ſuppleta ſubitò ducentarum triremium claſſe, centum triginta Dionyſij triremes, quæ in Erycinorum portu hiemantes in ſtatione erant, inopinatò adorti maximam partem aut corruperunt, aut ceperunt. Poſt quam cladem acceptā Dionyſius factis cum Carthaginiēſibus inducijs, Syracuſas regreſſus in morbum incidit: & Dionyſio natorum maximo ſucceſſore deſignato, poſt annos duodequadraginta in Tyrannide exactos moritur. Cui filius DIONYSIVS in principatu ſuccedens per XII. annos hunc tenuit.

Diodorus lib. XV. cap. LXXIII.

DIONYSIVS moritur, anno regni ſui XXXVIII. cum natus annos XXV. dominatum occupaſſet. Cicero V. Tuſc. Diod. Sic. lib. XV. c. LXXIII. & LXXIV. Olympiadis CIII. an. I. archonte Nauſigene. Vrbis cond. in Diod. Siculo, CCCLXXXV.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ.

DIONYSIVS DIONYSII F. REX.

DIONYSIVS iunior Syracuſanorum Rex.

DEFVNCTO Dionyſio Tyranno milites Dionyſium filium natu maximū virum luxu & ignauia perditum imperio præficiunt; ſequuti tum ſupremā Dionyſij patris voluntatem, tum ætatem ipſius gubernando regno maturam: ſimul, firmius fore regnum exiſtimantes ſi ſumma poteſtas penes vnum permaneret, quàm ſi in pluriū dominationem diuideretur. Adeptus regnum Dionyſius, ante omnia ſubditos ſibi conciliare aggreſſus, nexorū tria millia dimittit; tum vniuerſis qui ipſius regno parebant triennij immunitatem concedit. Deinde quū ſe cunctis comem & facilem præberet, omnium ſibi animos initio adiungebat. ſed non diuturna fuit ſimulata virtus. Nam vbi primùm ſatis firmatas regni vires putauit, ad ingenium reuerſus tum demum ſeſe aperuit. Tyrannidem à domo ſua auſpicatus, primùm cognatos, deinde & fratres interficit: ita ſublatis regni æmulis in omnes promiſcuè graſſatus, patrem crudelitate & auaritia breui ſuperauit. Quumque Carthaginienſium armis peteretur, quaſi bellum deteſtaretur, pacem cum illis cupidiſſimè compoſuit. Rem quoque contra Lucanos initio ſumma negligentia geſſit, tandem tamen prœlijs aliquot victor, quum hoſtem pluribus

Diodorus Siculus lib. XVI. cap. V.

iam

A iam cladibus fractum haud difficulter sibi subijcere posset, pacem cùm illo facere maluit. Deinde cum infesto piratis mari Adriatico nauigationem haud satis tutam intellexisset, vt huic incommodo occurreret, duas in Apulia vrbes ad reprimendas piratarum incursiones construxit. Hoc vnum laude dignum toto principatus sui tempore egit. Ita pace iam vbique parta & repressis latrocinijs, totus in libidinem & luxuriam effusus, in nonagesimum nonnunquam perporans diem ebrius perseuerauit, ita vt contracta ex nimia ebrietate oculorum valetudine, non solem, non puluerem pati posset, dumque ob eam oris deformitatem contemtui se esse putat sæuitia grassatus, vt pater carcerem nexis,
B ita hic vrbem cædibus impleuit. Incitati ob eam sæuitiam in Tyrannum Syracusani, in eum insurgunt: & in arce per tempus aliquod arctissimè obsessum eò necessitatis adegerunt, vt rebus desperatis relictis Syracusis Locros confugeret. vbi à Locrensibus nihil sibi ab illo metuentibus in vrbem receptus, quasi iure apud illos regnaret, arcem improuisus occupat: ea potitus, solitam innatamque sibi sæuitiam exercens, proceres ac potentissimos quosque ciuium aut necat, aut in exsilium expellit, coniuges necatorum ad stuprum rapit, virgines desponsatas ante nuptias abducit, ac constupratas sponsis reddit. Quum rapinæ occasio iam deesset, ciues vniuersos callido commento circumuenit.

DIONYSIVS Locros fugit.

C Dum etenim grauissimo Leophronis Rheginensium Tyranni bello premerentur Locrenses, vouerant si victores forent se die Veneri festo virgines suas prostituturos: quo voto intermisso qum aduerso Marte bellum contra Lucanos gererent, Dionysius Locrenses in concionem vocatos hortatur, vt vxores filiasque quàm possent ornatissimas in templum Veneris mittant: è quibus centum sorte ductæ voto publico fungantur, Religionisque gratia per vnum mensem in lupanari prostent, viris omnibus iuratis se nullam è prostitutis contaminaturos: addito insuper decreto ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis restitutæ essent, id consilium, quod nec virginum pudicitiæ, nec honori
D publico obesse videbatur, postquam totius Ciuitatis consensu approbatum esset, certatim feminæ cum filiabus, quàm possunt ornatissimæ in templum Veneris conueniunt: quas Dionysius immisso statim milite vniuersas despoliat, ornamentaque illarum in suam prædam conuertit. Quarumdam viros de iniuria conqueri ausos interficit, locupletiorum verò vxores ad indicandas virorum pecunias tormentis adigit. His artibus regno per sexennium apud Locrenses potitus, conspiratione tandem ciuium vrbe pellitur. Pulsus à Locrensibus Syracusas reuersus Tyrannidem ibidem recuperat: Locrenses verò arce, quam apud ipsos Dionysius præsidio munierat, expugnata, filium eius impuberem ac

DIONYSIVS Syracusas reuersus.

filias duas ibi relictas in potestatem suam redegerunt: quumque patri liberorum restitutionem suppliciter petenti, etiam Tarentinis preces suas interponentibus eosdem restituere recusarent; Dionysius ad vim conuersus, deuastatisque agris ipsorum, excidiumque insuper vrbi, ni sibi liberos redderent, minatus est, Locrenses ob deuastationem agrorum indignatione incensi, iram vindictamque in Dionysij liberos effuderunt, filiasque eius fœdissimè prius constupratas strangularunt, & quo sepulturæ honore carerent, ossa illarum contusa in mare disperserunt. Dionysius tentata frustra Locrensium vrbe Syracusas re infecta reuertitur; primoque se humanum cunctis & clementem exhibuit. Sed breui ad ingenium reuersus, crudelitate, auaritia, ac libidine grauior indies ciuitati erat. Adeò vt Syracusanorum plurimi tædo præsentium relicta patria in Italiam migrarent, vrbemque *Anconem* iuxta Cumerium promontorium conderent. Dionysius autem quamuis se meritò omnibus odiosum sciret, omnium tamen insidias potentia sua & copiis fretus contemnebat. Centum namque peditum & decem equitum millia in armis habebat: simul & commeatum tantis copiis suffecturum: præterea quingentas triremes instructissimas. Ad hæc certos homines nequissimos occultè alebat; qui vrbem Syracusanam peruagantes, vbicunque aliquos inter se colloquentes videbant, se illis insinuabant: eorumque colloquia & sermones ad Dionysium deferebant, ita vt metu illorum nemo ferè Syracusanorum verbis animi sui sententiam alteri aperire auderet.

ANCON vrbs condita.

Dionysium hoc modo Syracusis regnantem, *Dion* Hipparini filius, vir iustitia & temperantia insignis, qui Aretem sororem ipsius in matrimonio habebat, vt vitam vitiosam & corruptam emendaret; adhortari ausus, tantum assiduis cùm precibus, tum admonitionibus effecit, vt Dionysius eius consilijs exhortationibusque animum aduertens, Platonem * præmijs precibusque è Græcia in Siciliam acciret; idque non auctore & suasore solùm Dione, sed fidem etiam suam ad maiorẽ Platonis securitatem interponente, quòd Plato Dioni plurimùm fideret. Id vbi Dionis æmuli intellexêre inuidia accensi, veritique ne conuersus quandoque ad meliora Platonis opera Dionysius Tyrannidem deponeret. Itaque quum Philistum id temporis † in Italia exsulantẽ, virum Tyrannidi ‡ amicissimum, maximè idoneum crederent, quem Platoni obiicerent, reditum illi apud Dionysium impetrarunt. Interim Plato Syracusas versus nauigationem instituit, cuius aduentu audito, Dionysius triremem regio more instructam illi obuiam misit: quumq; excensionem fecisset * Plato, eundem Dionysius quadriga ornatissima, equis candidis iuncta, cuius ipse aurigã agebat, excepit deinde quasi numen aliquod

DION Syracusanus huius de vita Plut. & Probus, seu Corn. Nepos Diodorus lib. XVI. Bibl. c. VI.
** Plato in Epist.*

Plutar. in Dione.
† Ad Adriã, Plut. Nam Diodorus Sic. lib. XV. Thurijs ait exsulasse Philistum.
‡ amicum non magis tyranno, quàm tyrannidi, ait Nepos, & Plutarc. in Dione.

* PLATONIS *in Siciliam alter aduentus. Nam ad priorem Dionysium etiam venisse suprà relatum & per Pollidem etiam venumdatum, ex Plutarc. lib. De discrimine amici & assentatoris.*

cælo

A cælo delapſum Syracuſas perueniſſet, ſacrificia celebrare, comis in omnes ac munificus eſſe. Receptoque inter intimos domeſticorũ Platone, arctiſſimaq; atque aſſidua ipſius conſuetudine vſus, tantũ breui eiuſdem doctrina profecerat, vt Tyrannidem ſponte deponere in animo haberet. Id animaduertens Philiſtus, ſimul & alij Dionis æmuli, mœrere, & metuentes ne Ariſtomaches filios, quorum Dio auunculus erat, in locum ſuũ Dionyſius ſufficeret, Dionem palàm conuitijs laceſſere, Platonem vt Sophiſtam irridere, eius præſentiã regno pernicioſam dictitare; denique nihil omittere, quò Dionyſium à Dionis amicitia auerterent. Tantùm denique aſſiduis calumnijs effecerunt, vt Dionyſius minus iam Dioni fidens, B ipſum quarto poſt Platonis aduentum menſe in arcem vocatum, inſimulatumque, quaſi ſecreta cum Carthaginienſibus contra ſe conſilia inijſſet, nullam excuſationem admittens, ſtatim cum Megacle fratre nauigio impoſitum primò in Italiam, deinde in Peloponneſum per nautas exportari curauerit. Dionis exſilio per vrbem vulgato, non minùs per totam ciuitatem quàm in regia ipſa, omnia lamentis luctuq; maximè muliebri perſonabant. Id vbi Dionyſius intellexit, metu perterritus, cum plebem tum mulieres conſolatus eſt; Dionem non exſulare, ſed peregrinari tantùm, ne ipſe quandoque animi ipſius elatione atque inſolentia incenſus, grauius aliquid in eum ſtatuere cogeretur. Plato interea quum C multis precibus apud Dionyſium de Dionis reditu egiſſet, ſeque ab illo ludificari videret, ſibi quoque metuens impetrato commeatu Athenas reuertitur. Dionyſius poſthæc quum militum ſtipendia imminuere vellet, atque illi ob id indignatione incenſi ſeditionem mouerent, territus maiora etiam quàm antea ſtipendia dare coactus eſt. Suſpicatus autem milites Heraclide præfecto incitante, contra ſe tumultuari auſos, illum de medio tollere decreuerat; ſed Heraclides per amicos de periculo ſuo certior factus, Corinthum profugit. Ceterùm quum Dionyſius rurſus magno Platonis deſiderio teneretur, per Archytam Tarentinũ & Dionis amicos cognatoſque, apud eum obtinuit, vt ille iam tertiò Syracuſas D reuerteretur; quem poſtquam ſumma cum veneratione excepiſſet, haud multò poſt libertate † ipſius offenſus, eundem odiſſe cœpit. Ita vt parum abfuerit, quin à mercenario Dionyſij milite, iuſſu Tyranni conficeretur. Cuius periculi cum Plato amicos certiores reddidiſſet, illorum precibus à Dionyſij ſæuitia ereptus, triremi in Græciam remittitur: vbi quum Dionem ludos Olympicos ſpectantem inueniſſet, quæ ſibi apud Dionyſium accidiſſent, retulit: quo intellecto Dion, tum ob ſpem reditus ſui eluſam, tum ob ludificatum Platonem indignatus, ad communem vtriuſque iniuriam vindicandã, Dionyſiumq; ipſum Tyrannide pellendum ſe comparat: receptoque in ſocietatẽ Heraclide & triginta alijs Syracuſanorum

Plut. in Dione & Corn. Nepos Diodor. lib. XV. Bibl.

DIO *in exſilium actus.*

Plut. in Dione & AEmil. Probus. Diod. lib. XVI. c. VI. Bibliot. fugiſſe ait cũ Megacle fratre & Heraclide Trib. militũ in Peloponn. refert.

Cic. lib. XV. ad Attic. Epiſt. X. Quæ eſt alia Dionis legatio, &c.

PLATO *Athenas reuertitur.*

PLATO *in Siciliam reuerſus tertiò.*

† *Diſputatio exſtat in Plut. lib. de diſcrimine adulatoris, vbi & AEſchinem Socraticum vnà adnauigaſſe in Siciliam refert.*

PLATO *in Græciam reuerſus.*

DIONIS *in Dionyſiũ conſpiratio.*

rum exsulibus, octingentos ex Zacyntho milites mercede conducit: qui postquam Eumenide Cyprio & Timonide Leucadio ducibus ad ipsum venissent, Dio militibus ac cetero apparatu duabus onerariis imposito, relicto in Peloponneso Heraclide, vt maiores copias colligeret; Siciliam petijt. Dionysius intellecto Dionis in se apparatu, Aretem vxorem ipsius † inuitam Timocrati familiari suo collocat; filium autem intemperantissimè * educari præcipit.

† Sic Plut. in Dione, & Nepos. Filiū Arctæum *Timæus nominat:* Hipparinum *verò aui nomine Timonides, Dionis familiaris: cui accedit Plut. in Dione.*

Prodigia.

** Vitiosa educatio filij vindictæ loco. Exitiū mortemq́; mox specta pag. 167. d. & vberiùs in Cornelij Nepotis seu Probi Dione.*

Syracusis interim prodigia mutationem status Reipublicæ in meliùs euersionemq; Tyrannidis, vti credebant, præsignificantia obseruata sunt. Mare namque, quod Syracusas alluit, per diem integrū dulces & gratas potui aquas habuit: sues quoque sine auribus editi. Dion interea decimo tertio postquam è Peloponneso discesserat die, ad Pachynum Siciliæ promontorium appulsus, quum intellexisset Philistum cum octoginta nauium classe, in Iapygia stationem habere, veritus ne ex improuiso ab illo opprimeretur, meridionalē Siciliæ oram, quæ sub Carthaginiensium ditione erat, petit: sed orta inter nauigandum tempestate, parum abfuit quin nauis eius scopulis illisa perierit. Ceterùm postquam ventorum violentia remisisset, Agrigentum prætervectus, Minoam, quæ vrbs Carthaginiensium ditionis erat, appulit, eius vrbis Præfectus Paralus (quem *Synalum* alij vocant) Dioni summa beneuolentia iunctus erat, ignarus tamen primo qui mortaliū aduecti essent, collecta multitudine vrbana, Dionem cum suis à terra arcere nititur, sed disiecta haud magno cum labore veterani militis virtute oppidanorum turba, Dionis milites, qui fugientium vestigijs inhærebant, cum illis pariter irrumpentes vrbem occupant: sed postquam duces se mutuò agnouissent, vrbs Paralo inuiolata restituitur. Dio relictis apud Paralum impedimētis, simul & armis, quæ quinque virorum millibus sufficerent; vt ea prima quaque opportunitate ad se mitteret; Syracusas cum mille tantum militibus proficiscitur: receptisque ex itinere in belli societatem, Gelensibus, Agrigentinis, & Camarinæis Syracusanorū fines intrat, vbi confluente vndique ad ipsum vrbana simul ac rustica multitudine, arma, quæ secum aduexerat, illis distribuit. quæ quum non sufficerent, reliquos armis, quæcunque sors obtulerat, instruit. Syracusani, intellecto Dionis aduentu, statim contra Præfectos sibi à Dionysio impositos tumultuari incipiunt. Qui dum seditioni obsistere conantur à militibus suis, qui passim ad suam quisque patriam tuendam dilabebantur, deseruntur. Dio autem, qui iam ad Anapum fluuium peruenerat, traiecto raptim amne, Syracusas nemine se illi opponente, cum exercitu floribus coronato ingreditur. Vbi à Syracusanis non secus ac numen aliquod propicium cælo demissum sacrificijs, omniumque aggratulatione exceptus; vocato ad concionem populo, Syracu-

MINOA à Dione occupata Diod. lib. XVI. c. 9. Olympiadis CV. anno IV.

DIO cum Megacle fratre Syracusas occupat. Diod. cap. X. lib. XVI. Bibl.

A Syracusanos ad libertatē fortiter tuendam hortatur. Mox Epipolas, vbi Dionysius vinctos asseruabat, aggressus capit & nexos liberat. inde arcem atque Insulam, quæ adhuc Dionysij præsidio tenebātur, ne quid obsessis importari posset, muro à terra interclusit. Dionysius, qui tū apud Cauloniam erat, audita Syracusarum occupatione, Philistum cum octoginta nauium classe eò properare iubet. Ipseq; septimo post occupatas à Dione Syracusas die, eódē peruenit. Deinde missis priuatim ad Dionem nunciis animum ipsius promissis corrumpere tentauit: sed quum omnia insidiis suis septa clausaq; apud illum essent, hac spe deiectus, missa ad Syracusanos Legatione postulauit, vt aliquos ad se mitterent, qui secum de B pace agerēt. Quumq; illi honoratissimos ciuium quosq; ad illū misissent, Dionysius iis in carcerem coniectis, in Syracusanos spe pacis negligētiùs excubias agentes, improuisus erumpit; & superato quem Dion arci obiecerat muro, necatisque qui restiterant, in vrbē transcendit, verùm Dione suis auxilio accurrente, Syracusanisque fortiter pro patria propugnantibus, Dionysius amissis octingentis è suis in arcem reiicitur: atque ita spe sua vbique frustratus, alios rursus Legatos, qui de pace cum Syracusanis agerent, mittit. Quos Dio, vt quibus à Dionysio artibus elusus fuerat, iisdem illum vicissim deluderet; variis excusationibus tempus terēs tam diu apud se detinuit, donec muri partem quæ ad arcem circūsepiendam C adhuc deerat, absoluisset: absolutoque iam muro vocatos ad se Dionysij Legatos, renunciare illi iussit, nullā esse aliam pacis viam, quàm vt Tyrannide deposita priuatus viueret. Dionysius hac ratione se delusum videns, Dionē variis apud Syracusanos calumniis traducere aggreditur; concitatoque per sui studiosos in illum populo, tantùm effecit, vt labefactata imminutaque Dionis apud populum fide & beneuolentia, Syracusani ipsum quotidie magis ac magis suspectum haberent.

Diodor cap. XI. XII. XIII. lib. XVI.

Inter hæc Heraclides, quem à Dione in Peloponneso relictum diximus Syracusas cum viginti triremibus & armatis mille quingentis peruenit; quem mox populus vt communibus cum Dione auspiciis rempublicam D tueretur, Præfectum classis creat. Quod Dio in sui contemptū factum esse questus, Heraclidē ad se vocatū increpuit: quod bello iam penè confecto non bene secū de gloria certaret. Philistus interim cum octoginta triremiū classe Rhegio profectus, quingentos equites in litus exponit: assumptoque duum milliū peditatu, ad Leontinum, quod à Dionysio defecerat, recuperandū contendit, transcensisq; noctu mœnibus, atque oppidanis nihil hostile metuentibus, partem vrbis occupat, sed auctis Syracusanorum auxilio Leontinis, impetumque in Philistum facientibus, Philistus fuga sibi consulere compellitur. Atque ita reiectus à Leontinis, instructa sexaginta triremiū classe, ad Syracusarū portum peruectus, Syracusanos

HERACLIDES præfectus Classis.

Diodorus lib. XVI. cap. XVI.

ad manus conserendas prouocabat. Illi autem duce Heraclide cum pari A triremium numero, contra hostes in altum euehuntur. Pugnatum vtrinque summis viribus: videbanturque primò res Syracusanorum ob singularem Philisti fortitudinem deteriori conditione esse, donec cohortati sese mutuo Syracusani, ne vnius prœlij infelicitate eripi sibi libertatem paterentur; impetu acrius in hostem facto, disiectaq; Dionysiorũ classe, Philistum circumuentum interemêre. Sunt qui tradant, eum viuũ in Syracusanorum manus peruenisse, excruciatumque variis priùs tormentis, tandem interfectum: corpus auté eius insepultũ alitibus ferisq; relictum. Dionysius quum aduerso hoc prælio vires suas affectas, amissoque fidissimo ac fortissimo duce, imparem se deinceps ad sustinendos Syracusanorum Dionisque insultus intelligeret: missis ad Dionem ac populum B Syracusanum Legatis, Tyrannidem se depositurũ promittit; atq; arcem in populi potestatem dediturum, si sibi incolumi cum omnibus fortunis in Italiam migrare concederetur. Reiecit conditiones populus elatus rebus prosperis, sperans Tyrannum inopia coactum viuum tandem in potestatem venturum: quamuis Dione, vt conditiones acciperentur, vehementer suadente Dionysius intellecta Legatorum repulsa, populiq; Syracusani pertinacia, noctu preciosissimis quibusque in naues impositis, firmata præsidio arce, relictoque ibi filio Apollocrate, Syracusanorũ stationarios nihil illis sentientibus præteruectus, in Italiam incolumis per- C uenit. Amoto post Dionysij fugam externo metu Syracusani inter se diffidêre cœperunt. Quidam enim Heraclidem summæ rerũ præficiendum contendebant; saniores retinendũ in magistratu Dionem suadebãt. Accessit ad hoc mali aliud priore grauius. Mercenarij enim ex Peloponneso milites, virtute ac militari peritia præcipui, quũ multa illis stipendia deberentur, nec satisfieri ob ærarij inopiã posset, indignatione moti discedere statuerunt, adhortati prius Dionem, vt secum ad communes iniurias vindicandas discederet. Abnuit primò Dio, postea tamen videns ardere seditionibus vrbem, periculumq; sibi, ni abiret, ex æmulorum maleuolentia imminere, militum consiliis acquieuit, ac simul cum illis ad D Leontinos iter instituit. Id vbi intellexêre Syracusani, ira odioque incensi, abeuntes insequuntur, assequutique postremũ agmen, quum impetum in illos fecissent, fortiter excepti, in fœdam fugam coniiciuntur. Dio tamen clementer in ciues victoria vsus, plurimos, quos cum in fuga, tum prælio occidere potuisset, seruauit. Ceterùm Dionysius, qui per id tempus in Italia agebat, intellectis suorum, qui in arce obsidebantur, angustijs, classem commeatu instructam, Nypsio Neapolitano duce, subsidio laborantibus mittit. Illi verò quum famem aliquamdiu fortissimè tolerassent, desperatis tandem auxilijs premente necessitate se dedere

Philistus prælio victus & à Syracusanis dilaceratus. Diod. cap. XVI. & XVII. lib. XVI. Bibl.

DIONYSII è Sicilia in Italiam fuga. Diod. cap. XVII. & XVIII.

A dedere conſtitutum habebant;iamque ibant obſeſſorum aliqui vt arcem Syracuſanis dederent, cum Nypſius vnà cum claſſe inſperatus appellens obſeſſos ex ſumma inopia recreatos ad ſpem meliorem erexit; conuocatiſque in concionem militibus,ijſdemque collaudatis, præmia fortitudinis & conſtantiæ ipſorũ, ex Dionyſij liberalitate ampliſſima pollicetur. Interea dum Nypſius toto in concionem animo intentus eſt, Syracuſani facta repente in eius claſſem impreſſione, cum in imparatos ipſi inſtructi incidiſſent, maximam nauium partem aut capiunt aut corrumpunt; reliquis vix fuga ſeruatis. Victoria potiti ad epulas ebrietatemque conuerſi, contemtu victi à ſe hoſtis excubias ſegniter obeunt. Nypſius B autem omnem proximæ cladis vindicandæ occaſionem captans,conſpecta hoſtium negligentia, noctu murum arci obiectum ſummo ſilentio tranſcendit: vigiles ſomno vinoque languentes obtruncat: inde in vrbem peruadens obuios paſſim cædit: Syracuſanis tum crapula, tum ſomnolentia ita grauatis, vt vix certis paſſibus conſiſterent, nedum ſalutem tuerentur. Conuerſus inde ad domorum direptionem Dionyſij miles, feminas ſimul ac pueros auxilio deſtitutos, in ſeruitutem rapit. Syracuſani ea nocte in ſumma deſperatione exacta, adueniente demum die, vbi cæſorum multitudinem & totam penè vrbem ab hoſtibus teneri conſpexiſſent, Legatos ad Dionem, qui apud Leontinos erat, mittunt C ſupplicatum vt depoſita ira, ſuis ciuibus reconciliatus, auxilium patriæ excidio proximæ ferre vellet. Nec difficilem in condonando Dionem legati ſunt experti. Nam vbi primùm vrbis calamitatem intellexit, vehementer indoluit,& milites pro temporis anguſtia obiter cohortatus,Syracuſanis auxilio contendit. Quumque ad Hexapyla perneniſſet, feminarum puerorumque & ſenum fugientium turbam obuiam habuit: qui profuſis lacrymis lamentiſque miſerabilibus, fortunam ſuam deplorabant. Eo ſpectaculo Dio ad commiſerationem incenſus, citato gradu in hoſtem fertur, nactoſque illos præda incendioque occupatos,cæſis quatuor millibus,reliquos pauidos conſternatoſque in arcem compellit;Li- D berata hoc modo ab hoſte patria,prima Dioni cura fuit, vt incendia paſſim per vrbem graſſantia reſtinguerentur. Murum deinde,qui arci obiectus fuerat, magna ex parte ab hoſtibus euerſum reficit, inde arcem artiori quàm ante obſidione premit;donec qui eam tuebatur Apollocrates inopia coactus ſe dederet, qui in Italiam ad patrem ſe recepit. Tam proſperam hactenus Dionis fortunam magna in deteriùs commutatio conſequitur: primaque in filio eius ſe vis fatalis exeruit; quem quũ Dio à luxu ac vitæ intemperantia,in qua † à Dionyſio educatus fuerat, ſeueriore diſciplina atque auctoritate paterna ad virtutis ſtudium[a] reuocare

DIO Syracuſas reuocatur.

SYRACVSAE à Dione liberatæ. Diodor. lib. XVI. c.20.

ARX Syracuſana Dioni dedita.

† *Sup p.164.*

a. Hunc verò exitum caſumque leges in Plutarcho, in vita Dionis, & Conſolat. ad Apollonium Corn. Nepos ſeu Probus in Dione: ſic poſt Tyranni Cæſaris, liberos eorum quos regno expulerant, vel excæcare, vel caſtrare ſoliti, aut denique attonſos cœnobijs, vt carceri includere: apud Zonaram, & Cedrinum.

† ἀπὸ τοῦ τέγους. Plutar. in Dione.

reuocare vellet, grauissimum ex filij morte vulnus accepit. Is enim non ferens vitæ mutationẽ, in caput se † è tecto præcipitem dederat. Ad hæc recruduit rursus vetus inter ipsum atque Heraclidem discordia, quam Dio non mansuetudine & lenitate, vti antea, restinguere conatus est: sed acerrimè in Heraclidem priùs inuectus, tanquã reipublicæ turbatorem interfici mandauit: & exinde quasi sublato imperij æmulo, licentiùs se gerere, & inimicorum suorum bona in milites diuidere cœpit. Vnde factum est, vt quum propter ærarij inopiam stipendia militibus persoluere non posset, eosdẽ sibi infensos haberet; & populus præter conceptum nuper post Heraclidem de medio sublatum, in Dionem odium, etiam propter militum iram indignatione incensus, ipsum quoque Dionem tanquam Tyrannum tollendum vociferaretur. Quæ postquam Dio intellexisset dubius quorsum euasura essent, quum vulgi odium timeret; Callippus * Atheniensis vir animi versuti simul ac perfidi, Dionem adit, ostenditque eum, cùm propter odium populi, tum & ob militum iram, magno in periculo versari; suadet itaque vt aliquem subornet, qui simulata cum illo inimicitia aduersariorũ eius cœtibus se ingerat, consiliaque illorum cognita ad ipsum referat. Placuit Dioni consilium; suscepitque rogatu Dionis eas partes Callippus ipse, armatusque Dionis imprudentia, socios ad eius cædem seriò conquirit: Aduersarios conuenit, eosdemque in Dionis odio confirmat; facinus igitur conceptum patraturus, iuuenes aliquot Zacynthios, quos in Dionis cædem mercede conduxerat, inermes (quo res minùs suspicionis haberet) in domum ipsius intrare iubet. Illi facilè admissi Dionem nihil tale timentem aggressi, primò manibus suffocare nituntur. Quod vbi non successit, gladium à coniuratis, qui foris stabant, petunt; quo per fenestram porrecto Dionem nemine auxilium ferre auso, trucidant, anno ætatis quinto & quinquagesimo; postquam verò in Siciliam venerat, quarto. Morte Dionis diuulgata, repentè omnes ex odio ad commiserationem versi, quem paullò antè vti tyrannum necandum conclamauerant, nunc Liberatorem patriæ agnoscunt. Callippus autem sublato Dione, tyrannidem inuadens, statim Areten vxorẽ Dionis grauidã, vnà cum Aristomacha sorore in carcerem conijcit. Nec contentus Syracusas occupasse, Catanæ quoq; dominationem affectans, exercitum eò versus ducit. Quam dum auidiùs quàm circumspectius oppugnat, Syracusas interim amittit. Syracusani namq; eo absente pulsis, qui Callippi partes fouebant, libertatem recuperant: mox & Dionis vxorem cum sorore è carcere liberant. Callippus verò Catana in potestatem redacta in Messanenses se vertit: sed fœdè inde repulsus, maximam militum partem, in his & Dionis interfectores, amittit: Siciliam deinde cum exercitu peruagatus, quum à nemine reciperetur, traiecto

Corn. Nepos seu AEmil. Probus in Dione, & Plutar.

** Sic Plut. & Diodorus lib. XVI. c. XLV. nominant, Callicraten verò Corn. Nepos quem fratrem illius fuisse colligit ibidem Dionys. Lemb. ex epi. Platonis ad Dionis propinquos. AEmil. Probus seu Corn. Nepos in Dione.*

DIONIS *cædes.*

CALLIPPVS *Syracusas, Catanam, & Rhegium occupat.*

A iecto freto Rhegium occupat: vbi à militibus suis, quum præ inopia stipendia illis persoluere non posset, occisus, meritas Dioni pœnas cæde sua persoluit. Syracusani degustata tantummodo libertate, à † Nysæo Dionysij maioris filio, rursus in seruitutem rediguntur: Qui occupata mox Tyrannide, eâdemque, quàmdiu daretur, fruiturus, (quasi eam haud fore diuturnam præsagiret) totum se vinó atque epulis dedidit. Dionysius interim traiecto ex Italia in Siciliam exercitu, Nysæum ocio ac luxu diffluentem, insuper & imparatum adortus facilè expulit: atque ita Syracusis receptis in aduersam factionem crudelissimè sæuijt. Ingenium namque eius vel per se in crudelitatem pronum, exsilium, & quas hactenus B perpessus fuerat calamitates, magis etiam efferauerant.

† Narsæus vocatur à Diodoro Sic. lib. XIV. Biblioth.

CALLIPPI cædes.

DIONISIVS Syracusas & tyrannidem recuperat.

Pressi tot calamitatibus Syracusani, inopia meliorũ, ad Icetem ciuem suum, qui occasione temporum vsus, Leontinorum Tyrannidem occuparat, confugiunt: auxilium ad liberandam patriam ferret precantur. Icetes igitur non tam pietate ductus & amore patriæ, quàm spe occupandæ Tyrannidis, haud grauatè suam ad hoc operã pollicitus conscripto quàm primùm exercitu, Dionysium intra Syracusas compulsum obsidet. Sed quum exercitus ipsius penuria commeatus laboraret, relicta obsidione Leontinum redire coactus est. Dionysius discessu Icetis conspecto, in abeuntem erumpit. Quod vbi & Icetes vidit, conuerso agmine C irruentem in se fortiter excepit; Dionysiumque cæsis tribus millibus in fugam vertit: atque ita acriter fugientium tergis institit, vt vnà cum Dionysianis erumpens, arce tantùm atque Insula excepta, tota vrbe potiretur, ac statim successu tam insperato elatus, arcem muro circumseptam obsideret. Carthaginienses interea intellecto Siciliæ statu, exercitum validissimum duce Hannone in Siciliam mittunt; vtque Syracusas quàm primùm occupare conetur mandant. Quorum impetum veritus Icetes, fœdus clàm cum Hannone percutit. Syracusani autem Icetem suspectum habentes, veritique ne ipso prodente in Carthaginiensium seruitutem redigerentur, ad Corinthiorũ opes confugiunt, auxiliumque D vrbi quondam ab illis conditæ, quæ iam ad summum periculi ne in Barbarorum potestatem cogeretur peruenisset, supplices precantur. Corinthij, vti viris fortibus & libertatis assertoribus dignũ erat, opem pollicentur: & Timoleontem Timæneti filium virum libertatis amantissimum (vt qui ne fratri * quidem, ob occupatam Tyrannidem, pepercisset) ducem ad id deligunt: datisq; decem triremibus quamprimùm Syracusanis auxilio properare iubent. Timoleon celeri cursu Ionium mare emensus, triduo pòst captas ab Icete Syracusas Rhegium appulit: vbi dum militem à nauigatione fessum reficit, Carthaginiensium legati eódem cum viginti triremibus appulsi, Timoleontem hortantur, vt dimisso milite,

Diod. Sicul. lib. XVI. c. 69.

ICETES al. Hicetas, Syracusas occupat.

** Timophani, refert Diodor. de fratris cæde lib. XVI. cap. LXVI. & Probus in Timoleonte.*

Diodor. lib. XVI. Bibl. c. LXVII. & LXIX.

cuius auxilio opus non esset, ipse se socium Iceti adiungeret: aliter se non passuros vt in Siciliam traijciat. Timoleon quum benignè illorum postulatis respondisset, Rheginis dolum ex composito adiuuantibus, interim dum à legatis in concionem venturus exspectatur, in altum peruehitur, & Carthaginiensibus intellecta fraude frustra persequentibus, Tauromenium incolumis cum classe appulit. Vbi perquàm humaniter ab Andromacho, eius vrbis principe & conditore exceptus est.

A

TIMOLEONTIS *in Siciliam aduentus.*

Interea dum Timoleon apud Tauromenitanos moratur, Adranitis discordia inter se laborantibus, ab vna parte Timoleon, ab altera Icetes in auxilium vocatur. Timoleon acceptis secum quos habebat militibus, Adranum properat: quumque ex itinere intellexisset, Icetem cum quinque armatorum millibus, non longè ab Adrano, vti milites ab itinere recrearet, castrametatum, ipse cum mille tantùm & ducentis in aduersarios corporibus curandis intentos impetum facit, cæsisque trecentis, captis verò sexcentis, reliquos in fugam conijcit, castrisque simul & impedimentis potitur. Ea victoriæ fama per Siciliam sparsa, incredibile quantum momenti Timoleontis partibus attulerit. Primi omnium Adranitæ victoriam illi gratulati, eum in vrbem suam receperunt. Horum exemplum sequutæ & aliæ non paucæ Siciliæ vrbes, relicto Icete & Carthaginiensibus, ad Timoleontem defecerunt. Mamercus * etiam Catanæ Tyrannus, missis legatis fœdus cum Timoleonte percussit. Dionysius autem intellecto tam prospero Timoleontis successu, virtutem eius admiratus missis legatis arcem insulamque se in eius potestatem dedere paratum nunciat. Timoleon itaque ducibus Euclide & Telemacho, milites Corinthios quadringentos ad arcem à Dionysio recipiendam mittit. Corinthij, quamuis hostes arcem vndique arctissimè obsiderent, iisdem tamen elusis arcem intrarunt: omniqúe armorum ac telorum apparatu, simul & duobus militum millibus, qui sub Dionysio stipendia merebant, potiuntur. Dionysius arce in Corinthiorum potestate relicta, fortunis suis in vnam nauim impositis, quingentarum paullò antè nauiū dominus, vnica cum nauicula ad Timoleontem enauigat: Quem ille, vti omnibus Græcis tanquam fortunæ variantis ludibrium ostentui esset, statim Corinthū misit. Ita Dionysius, postquam annos decem ante Dionis aduentum, & duodecim post eius mortem regnasset, variam toto dominatus sui tempore fortunam expertus, Corinthum in exsilium proficiscitur. Cuius vsque adeò obscura deinceps vita fuit, vt violentáne an naturali morte perierit incertum sit.

B

** Marcus Catanæorū tyrannus hic vocatur à Diodoro lib. XVI. Bibl. c. 70.*

C

ARX *Syracusana à Timoleonte capta. Diodor. l. XVI. cap. 71.*

D

DIONYSIVS *Corinthum missus: vbi ludum aperuisse exsul fertur. Vnde Prouerbiū:* Dionysius Corinthi: *Cic. 9. ad Attic. Quinctil. lib. 8. AElianus lib. VI. variæ Historiæ cap. XII. ex Theo. Pompo. Plutar. lib. de garrulitate Val. Max. lib. VI. cap. X. extremo.*

AGA-

ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ.

AGATHOCLES CARCINI F. SYRACVSARVM REX.

AGATHOCLES Syracuſanorum Tyrannus, qui magnitudini Dionyſij ſucceſſit, ad regni maieſtatem ex ſordida admodum illiberalique origine peruenit. Patre namque † figulo, cui Carcino nomen fuit, Thermis oppido Punicæ ditionis in ora maris Libyci natus fuerat: Carcinus enim patria Rheginus in exſilium expulſus, Thermas habitatum venerat: vbi ducta vxore, eaque grauida iam facta, continuis perturbabatur inſomnijs. Hinc anxius admodum, Carthaginienſibus quibuſdam Delphos ad conſulendum Apollinem nauigantibus, priuatim & ipſe in mandatis dedit, vt Deum de futuro partu conſulerent. Illi Carcini mandatum diligenter exſequuti: reſponſum acceperunt, eum, QVI *naſciturus eſſet, tam Carthaginienſibus, quàm vniuerſæ Siciliæ, magnarum aliquando calamitatum auctorem fore.* Quod audiens pater iram Carthaginienſium, ſub quorũ, vti dixi, imperio Thermæ erant, metuens, infantem exponit; ſed mater noctu occultè ſublatum fratri Heraclidi educandum credidit: apud quem infans breui in egregiam corporis ſpeciem ſupra ætatis maturitatem adoleuit. Accidit autem vt poſt tempus aliquod Carcinus ad familiare ſacrificium ab Heraclide inuitaretur; ibi quum fortè Agathoclem cum pueris colludentem vidiſſet; egregiam eius formam admiratus in mentem illi venit quòd filium expoſuiſſet. Cuius recordatione ita indoluit, vt etiam lacrymis pœnitentiam teſtaretur: quod poſtquam vxor conſpexit, rem vti erat marito expoſuit; quo ille plurimum gauiſus, oraculi memor; ſimul metu Carthaginienſium, vnà cum puero & vxore Syracuſas commigrat; atque ibi à Timoleonte in ciuium numerum adſcribitur: quumque & apud Syracuſanos ſolito artificio vitam aliquanto tempore ſuſtentaſſet, moritur tandem Carcinus. Agathocles verò patre orbatus, à Damate inter Syracuſanos potentia & opibus præcipuo, ardentiſſimè ob inſignem corporis formam adamari cœpit: cuius tandem libidini obſecutus, magnas ex tam infami & ſordido lucro opes breui eſt adeptus. Quumque Damas ab Agrigétinis dux belli creatus eſſet, Agathocles in locum cuiuſdam demortui Tribunus militum à Damate ſufficitur. Quo in bello quum & manu ſtrennuum & in periculis impauidum ſe præſtitiſſet, haud vulgarem ſtatim apud omnes exiſtimationem conſequutus eſt. Mortuo autem paullò pòſt eam expeditionem Damate, Agathocles vxorem ipſius, quam adhuc marito viuo adulterauerat, duxit; plurimùm eo matrimonio ex dote vxoris locupletatus. Poſthæc cum Soſiſtrato duce

AGATHOCLIS ortus & parentes. Diodorus Siculus Biblioth. libro XIX. cap. 2. & 3. de eius natalib.

† Hinc etiam Rex vſus eſt vaſis Figulinis pri'ineme-mor fortunæ vt eſſet aſſidue. Auſonius.

AGATHOCLES tribunus militũ creatus.

tribunus militum in auxilium Crotoniatarum contrà Brutios profectus, ab eo per inuidiam Tribunatu motus, eundem apud populum Syracusanum, tanquam Tyrannidi & rebus nouis studentem criminatur: sed quum accusationem suam à populo contemni videret, indignatus ad Brutios deficit; & vnà cum illis Syracusanos & Crotoniatas adoritur: sed prælio victus ad Tarentinos confugit, apud quos quum diu ob fortitudinem magno in honore fuisset, affectatæ tandem tyrannidis suspectus expellitur. Pulsus collecta exsulum Syracusanorum passim per Italiam vagantium manu, in Heraclidem & Sosistratum, qui Rhegium per id tempus obsidebant, se conuertit: eosdémque soluta obsidione Syracusas cùm ignominia repetere coëgit. Eiecto autem haud multò pòst Syracusis ab aduersa factione Sosistrato, Agathocles in patriam reuocatus, vnà cum Syracusanis aduersus exsules & Carthaginienses, qui exsulibus auxilium ferebant, bellum gerit. Quo bello ob singularem fortitudinem omnes in sui admirationem traxit. Delatus deinde quasi Tyrannidem affectaret, in exsilium eiectus ad Murgantinos confugit, à quibus in odium Syracusanorum primò Prętor, mox dux creatus, Leontinorum vrbem adortus capit. Ducto inde Syracusas exercitu vrbem obsidet. Ceterùm Amilcar Pœnorum dux à Syracusanis in auxilium vocatus, deposito hostili odio, obsessis opem tulit: ita Syracusæ ab hoste ciuili amore defensæ, à ciue hostiliter oppugnantur. Sed Agathocles, vbi Carthaginiensibus vrbi obsessæ auxilium ferentibus imparem se videt: missis ad Amilcarem Legatis, petit vt pacis inter se ac Syracusanos arbiter esse velit, societatemque si pacem eius ope impetrasset pollicetur. Accepit conditionem Amilcar, quo Agathoclem Carthaginiensibus ex hoste amicum redderet. Allocutusque pro concione Syracusanos eos ad ineundam cum Agathocle pacem hortatur; tantumque assiduè monendo effecit, vt illi non solùm Agathocli reconciliarentur, sed & Prætorem insuper crearent. Obtenta auxilio Amilcaris pace, Agathocles in verba Pœnorum iurat: & quò tutior deinceps esset ab inimicorum insidijs, quinque Afrorum millia ab Amilcare auxilio accipit. Simulata deinde in Herbitenses expeditione, tanquam exsules eorum in patriam reducturus, factiosissimos quosque & obæratos, & si quibus statum Optimatum odio esse sciebat, sibi adiungens, quasi eorum operâ hoc bello vsurus, exercitum ex ijsdem conscribit. Vbi se satis vndique instructum credidit, conuocatos in concionem milites alloquitur, atque in Optimates concitat; illorum Tyrannide Vrbem premi questus. Hortatur igitur vt præteritarum iniuriarum pœnas illorum sanguine & cædibus sumant. Vrbe clausa ne quis elaberetur, passim per vias ac vicos vrbis miles mercenarius cum plebe egena discurrit: quemcumque ciuium potentiorum obuium

Diodorus lib. XIX. cap. 3. & 4.

AGATHOCLES *in exsilium actus.*

AGATHOCLES *Syracusas obsidet.*

AGATHOCLES *prætor à Syracusanis creatus.*

Diod. lib. XIX. c. 7. 8.

A rum obuium habent, obtruncant: plurimi caussam tumultus ignorantes, dum inconsultè in publicum se proripiunt, trucidantur; nec pauciores transcensis mœnibus in vicinas vrbes confugientes euadunt. Miles cædibus satiatus, ad ædium direptionem se vertit; foribus vi effractis, cæsisque si qui intus vim propulsare conarentur. Postquam à cædibus & direptione cessatum est, Agathocles captiuos coram se adduci iubet; ex iis si quos sibi infensos putabat, interfici iubet: reliquos cum Dinocrate ob necessitudinem, quæ ipsi cum eodem hactenus intercesserat, dimittit. Concione conuocata, in eos, qui iussu ipsius cæsi fuerant, inuectus, eos suo merito ob tyrannidem & superbã in ciues dominationem

B necatos testatur, seque deposito imperio vrbem in populi potestate relicturum pollicetur: & quo verbis fidẽ astrueret, dilacerato * paludamento, assumtoque priuato habitu discedere parabat; certò sibi persuadens illos qui se iubente tantam cædem peregerant, haud vnquam passuros vti Tyrannidem deponeret. Agathocle itaque abeunte, conclamant cuncti imperium retineret: neu se rursus in Optimatum Tyrannidem relapsuros destitueret. Dissimulauit tamen ille aliquantisper, in proposito discedendi persistens; donec vrgente vehementius multitudine, quasi consensu victus admittere se imperium dixit; gesturumque se ita, vt illos nunquam summam rerum ipsi detulisse pæniteret. Ita Aga-

C thocles Tyrannidẽ iam adeptus, Olympiadis centesimæ decimæquintæ anno tertio, post liberatas verò à Timoleonte Syracusas vicesimo, facilem se erga omnes & humanum præbuit, & sæpe in publico sine satellite conspectus; nihil à priuatis habitu differens, pauperes munificentia, diuites autem honoribus sibi conciliabat. Nec dissimulans interim generis obscuritatem, quin potiùs eam sibi honori ducens; super abacos auro atque argento coopertos * fictilia subinde vasa interponebat, eaque digito astantibus commonstrans, aiebat se quum quondam talia ipse fecisset, nunc ob virtutem aureis argenteisq; potiri. Ad confirmandam inde Tyrannidem animum intendens, triremes vetustas reficit; nouas con-

D struit, arma telaque copiosè fabricanda curat: contracto mox mercenario milite Carthaginiensium socios, permittente Amilcare, fœdè iniurijs vexat. Hinc Messanensium arcem ex improuiso agressus occupat: pro cuius redemtione magnam † auri summam à Messanensibus pactus auro accepto non solũ illos in reddenda arce illusit, sed & vrbem ipsam, ciuibus nihil tale metuentibus, ex insidiis capere tentauit. Verùm Messanensibus dolum præsentientibus fortiterque propugnantibus voto frustratus est. Mylas deinde oppidum adortus capit; relictoque ibi præsidio Syracusas reuertitur. Ineunte autem æstate rursus Messanenses inuadit; ciuibus tamen vnà cum Syracusanorum exsulibus, qui odio ipsius

* χλαμύδιον vocat Diodor lib. XIX. c. 9.

AGATHOCLES tyrannidem apud Syracusanos inuadit.

* Plutarch. in Apopth. Ausonius Epigr. VIII. Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea Regem, &c. Fortunam reuerenter habe, &c.

Messanenses vexat. Diodor. lib. XIX. c. LXXV.

† triginta talenta. Diod. ibid.

Messanensibus se iunxerant, vrbem fortiter defendentibus, oppugnationem relinquere coactus est. Carthaginienses interea sociorum querelis incensi, qui se ab Amilcare proditos; ab Agathocle depopulatos conquerebantur, missis in Siciliam legatis Agathoclem arcem Messanensibus restituere compellunt. Agrigentini quoque quum incrementa Agathoclis suspecta haberent, instigantibus Syracusanorum exsulibus, quorum pars maxima Sosistrato duce eò confugerant, bello Tyrannum impetere statuunt, sed quia propriis ducibus minùs fidebant, externum accire placuit. Spartam itaque profecti exsulum præcipui, Acrotatum Cleomenis regis filium ad suspiciendum Agrigentinorum imperium inducunt. Qui paucis cum nauibus Lacedæmone soluens, Tarentum appulit. Persuasisque Tarentinis, vt societatem secum contra Agathoclem inirent, triremes viginti ab illis in auxilium accepit. Atque hac cum classe Agrigentum perueniens, magna ciuium lætitia exceptus, plurimaque & splendida de se pollicitus, cunctos spe futurorum impleuit, sed facta dictis haud quaquam responderunt. In luxuriam enim segniciemque prolapsus, suis pariter ac hostibus despectui erat. Volens itaque sæuitia se à contemptu vindicare Sosistratum ad cenam vocatum inter epulas obtruncat. Hac eius perfidia irritati Agrigentini, imperio illi abrogato, eum lapidibus obruere conabantur: sed ille vulgi furorem metuens, noctu conscensa naui Spartam profugit: atque ita Agrigentini duce destituti pacé cum Agathocle, arbitro fœderis Amilcare, faciunt. Agathocles autem postquam intellexit, Amilcarem accusantibus sociis ob pacem secum factam damnatum à Carthaginiensibus, eosdem bellum in se moliri: præuenire illos statuens, conscripto decem millium peditum, & trium millium equitum exercitu, in Messanenses omnem belli tempestatem vertit. Cumque deuastatis eorum agris, si Syracusanorum exsules expellerent, spem pacis illis fecisset: Messanenses voluntati ipsius obsequuti, pulsis exsulibus ipsum cum exercitu in vrbem recipiunt. Agathocles collaudatis ciuium in se animis, primò benignè & humaniter illos habuit: pòst autem ad perfidiam suam reuersus, vocatos ad se Messanensium & Tauromenitanorum præcipuos, tanquam opera & consilio ipsorum vsurus cunctos iugulari præcipit. Ad hunc modum in Messanenses grassatus, Agrigentum versùs castra mouet, sperans se & hanc in potestatem redacturum. Verùm vbi sexaginta Carthaginiensium triremes eò appulisse cognouit, incœpto destitit. Ceterùm Carthaginiensium ditionem latè populando peruagatus, aliquot eorum oppidula partim vi, partim terrore in potestatem redegit. Quumque Dinocrates exsulum Syracusanorum dux, societate & viribus Carthaginiensium fretus, Galeriam vrbem inopinatò adortus

Diodor. Siculus lib. XIX. c. LXXX. & LXXXI.

Diodor. c. LXXXII.

AGATHOCLES *intra Messanam receptus. Diod. cap.* CXII.

Diodorus lib. XIX. *cap.* CXIII. & CXIV.

A adortus, prodentibus eam ciuibus occupaſſet, Agathocles re intellecta, exercitum duce Paſiphilo ad eius conatus reprimendos eò mittit. Paſiphilus collatis cum Dinocrate ſignis, Cæſo Philonide vno ex ducibus, prælio ſuperior, receptaq; haud magno cum labore * *Galeria*, in defectores animaduertit. Agathocles ea victoria erectus, exercitum in Carthaginienſes, qui † Ecnomum præruptum in agro Gelenſi tumulum caſtris occupauerant, ducit. Ceterùm Carthaginienſibus pugnam detrectantibus, cum hiems inſtaret, exercitum in hyberna Syracuſas reduxit. Carthaginienſes eo rerum ſucceſſu intellecto, nouum contra Agathoclem exercitum duce Amilcare Giſconis filio mittunt. Sed is maxima B copiarum parte naufragio amiſſa, ægrè cum reliquiis exercitus ſe data tempeſtate Siciliam tenuit. Agathocles nunciato hoſtium aduentu, Syracuſis egreſſus, Gelam verſus, in cuius agro Pœnos caſtrametatos intellexerat, copias ducit. Vbi ad hoſtes peruenit, caſtra ante Gelam communit, ſuperuacuum ratus vrbem per ſe ſatis firmam cum exercitu intrare. Ceterùm poſtquam intellexiſſet pleraſque è Gelenſibus clandeſtina cum hoſtibus de deditione conſilia inire, aſſumtis ſecum fortiſſimis quibuſque è ſuis, ac cum iiſdem Gelam ingreſſus, quattuor ciuium millia iugulari imperauit: tum quidquid auri argentique intra vrbem erat, edicto publico ſub pœna capitis ad ſe deferri iubet: atque ita vrbem C deſpoliatam ac cædibus exhauſtam præſidio munit. Poſt hæc cum copiis egreſſus, tumulum præruptum, cui Phalario nomen erat, caſtris inſedit: hoſtibus ex aduerſo Ecnomum tenentibus: ita vt caſtrorum frontes ſibi inuicem reſponderent; medio inter vtraque caſtra fluuio; quem neutri tranſgredi audebant, oraculo deterriti, quod maximam ibi hominum ſtragem aliquando futuram præmonuerat. Agathocles tandem Carthaginienſium populationibus irritatus, prior pugnæ copiam facit: Martem vſque adeo fauentem primo congreſſu expertus, vt Carthaginienſes in caſtra propria compulſos oppugnauerit: verùm ſubitus caſus vti victos erexit, ita victores afflixit. Alter enim Carthaginienſium exercitus, inter ipſam pugnam ſuperueniens, Syracuſanos repente à tergo aggreſſus, in orbem pugnare coactos magna ſtrage fudit. Plurimùm inſuper ad Syracuſanorum calamitatem Himera fluuius contulit. Nam quum plurimi contracta ex æſtu per dies caniculares ac defatigatione ſiti, aquam è flumine, quod ſalſum erat, ad ſitim reſtinguendam auidiùs atque inconſultiùs haurirent, adeſis ſalſedine vitalibus expirarunt. Agathocles amiſſis ea pugna ſeptem ſuorum millibus † intra Gelam ſe recipit; vti hoſtem eius oppidi obſidione diſtineret, quò minus Syracuſas rectà peteret: ſimul vti Syracuſanis otium interea ſeſe communiendi, frumentumque ex agris in vrbem comportandi ſuppeteret.

* *Al. Galária. Diodor. cap. 114.*

† *Ecnomes dictus collis,* i. nefarius, exlex & ſceleratus.

Diod. ibid. & c. 118.

Diod. lib. XIX. *cap.* CXVI.

Diodorus c. CXVIII: *à Phalaride tyranno, qui taurum Perilli æneũ illi fertur habuiſſe.*

† *Barbarorum verò quingentis, nõ ampliùs. Diodor. cap.* CXIX. *&* CXX.

teret. Amilcar primò Gelam obſidere conatus, vbi vrbem cunctis ad tolerandam obſidionem neceſſariis egregiè inſtructam cognouit; ſoluta obſidione bellum per agros Siculorum, qui Agathoclis partes ſequebantur circumtulit. Quumque illos qui ſe ſponte dederent benignè acceptos tractaret humaniter; hac potiſſimùm ratione conſequutus eſt, vt Meſſanenſes, Tauromenitæ, Catanenſes, Camarinæi atque alij aliquot ab Agathoclis ſocietate ad eum deficerent. Agathocles ſociorum defectionibus vndique nudatus, Syracuſas ſe recipit: nequaquam tamen poſt tot clades animo fractus, bellum in Africam transferre ſtatuit: & quod victorem vix aliquis auſurum putaſſet, id victus aggreditur. Ceterùm veritus ne ſi cui conſilium ſuum aperuiſſet, à pluribus cognitum ad hoſtes emanaret; rem ſilentio diſſimulauit: id ſolùm coram populo profeſſus, inueniſſe ſe victoriæ viam: animos illi tantùm in breuem obſidionis moram firmarent, ſi cui præſens reipublicæ ſtatus diſpliceret, dare ſe illis abeundi poteſtatem. Quum mille & ſexcenti diſceſſiſſent, ceteros ad obſidionis neceſſitatem frumento & ſtipendio inſtruit. Habito inde delectu, ſexaginta naues milite impleuit: quumque Carthaginienſes valida cum claſſe portus exitum obſiderent; militem aliquot diebus intra naues continuit: tandem iam penè de exitu diffidentem fortuna inſperatò adiuuit. Conſpecta namque à Carthaginienſium ſtationariis onerariarum claſſis, quæ commeatum Syracuſanis aduehebat, omnes relicta ſtatione ad ſe intercipiendam auertit. Quo viſo Agathocles quanta maxima potuit celeritate fauces portus euadens curſum in Africam dirigit. Carthaginienſes conſpecta hoſtili claſſe, quæ in altum tendebat, rati illam onerariis ſuis auxilio venire, ſuam quoque ad pugnam inſtruunt; verum vbi Syracuſanos rectà preteruehi, & iam multum ſpacij proceſſiſſe vident, progreſſos raptim perſequũtur. Interim onerariæ tutò Syracuſas peruectæ, vrbem omniũ rerum copia impleuerunt. Agathocles verò ſuperuenientis noctis beneficio ex oculis hoſtium ereptus, poſtquam iam ſex diebus totidemque noctibus nauigaſſet; rurſus Carthaginienſium claſſem magna vi vt ſe aſſequeretur contendentem eminùs videt. Iam Africa in conſpectu erat, quum magno vtrimq; ſtudio certatur; illis hoſtem antequam litore potiretur aſſequi conantibus: his ſolam ſalutis ſpem in eo ſitam credentibus, ſi hoſtem præuenientes in terram euaderent. Inuehebantur iam in extremas Syracuſanorum Pœnorum anteſignani; quum illi magna contentione reiectis Pœnis (pauci enim aſſequuti manus conſeruerant) ad locum, cui Latumiæ nomen eſt, claſſem appellunt: & in terram egreſſi caſtra communiunt: naueſq; in terrã ſubductas, ipſo hortante* Agathocle ac primam facem in prætoriam conijciente, exurunt. Carthaginienſes nequic-

AGATHOCLES bellũ in Africam transfert. Diod. lib. XX. Biblioth. c. IV. V.

**AGATHOCLES in Africam traycit. Diod. c. VII. libri XX. Bibl. conſilium incenſæ claſſis exponit.*

A nequicquam Agathoclis in Africam traiectum impedire conati postquam proprias ipsum naues exussisse viderunt, rati id desperatione factum, primò contemtui illum habebant. Verùm vbi eundem agros passim populari, & vrbem Magnam expugnasse acceperunt; tanta Agathoclis audacia consternati, nuncios Carthaginem, vnà cum nauium exustarum ferramentis, qui rem significent, mittunt: sed iam perceperant etiam in maius (vt ferè fit) rerum modò memoratarum famam Carthaginienses ex his, qui cladem effugerant: ita vt deletũ prorsus suorum in Sicilia exercitum existimantes, magno in timore essent. Verùm postquam exactiùs rem vti erat ex nunciis intellexissent, animis receptis B copias conscribunt: iisque Hannonem & Bomilcarem, mutuis pridem discordiis inter se diffidentes, duces præficiunt: rati id è republica forè, illosque ex mutua æmulatione rem melius gesturos: sed vanã eam spem fuisse euentus docuit. Bomilcar namque Tyrannidem affectans, quo facilius fractis aduersâ pugnâ ciuium animis voto potiretur, victoriam hostibus prodere statuerat. Ceterùm vbi eductis Carthagine copiis duces Carthaginiensium in conspectũ hostium venissent aciem instruunt, dextrum cornu Hanno cum sacra cohorte, in qua erant ciuium longè fortissimi; læuum Bomilcar cum Afris auxiliariis tenebat: equitatus cum curribus ante aciem vt hostium ordines turbaret constiterat. Agatho- C cles perspecta hostium acie, ipse quoque suos instruit, & in dextro cornu Archagathum filium cum mille quingentis auxiliariis locat; medios autem Syracusanos, qui tria millia erant, constituit: ipse cum delectis contra sacram* Carthaginiensium cohortem consistit. Vbi ad manus ventum est, summa vtrimque vi concurritur; primoque impressione funditur Pœnorum equitatus. Hanno vbi contra quàm sperauerat hostem fortiter resistere, fusumque ab illis equitatum suum conspexit; cum sacra cohorte in medios hostes impetum facit; pugnam ipse ante alios fortissime ciens: sed dum se audaciùs in confertos ingerit, telorum multitudine obrutus cadit. Carthaginienses amisso duce fortissimo, quam- D quam animis fracti aliquando tamen adhuc restitêre: donec Bomilcar cum integra ferè sua acie in fugam se dedit, suosque in dextro cornu fortissimè pugnantes destituit: qui postquam se proditos desertosque à duce suo viderunt, fuga pręcipiti ad castra feruntur: hærent fugientium tergis Syracusani, & vnà cum fugientibus in castra irrumpunt: Pœni castris captis continuata per campos fuga disperguntur. Cecidêre ea pugna è Carthaginiensibus mille, vt alij prodiderunt, † tria millia: victores trecentos desiderauêre. Agathocles tam insperata victoria potitus, ducto versus Tunetem exercitu vrbem occupat. Adrumetum inde progressus, cum oppidum prima impressione capere non potuisset, obsidione cingit.

Diod. lib. XX. c. IIX. & IX.

AGATHOCLIS in Africa contra Pœnos res gestæ, prœlium. Diod. lib. XX. Bibl. cap. X. XI. XII.

** Sacra cohors Carthaginiensium.*

† ampliùs sex millia. Diodor. Laur. Rodmani cap. XIII. lib. XX.

Diodorus cap. XVII.

Similiter & Carthaginienses relictos apud Tunetem Agathoclis milites in vrbem compulsos obsident. Id vbi Agathocli renunciatum est, parte copiarum Adrumeti relicta, collem vnde tam ab illis qui Tunetem obsidebant, quàm ab Adrumetanis conspici poterat, cum paucis noctu occupat, ignesque quàm latissimè fieri imperat. Ita vno eodemque stratagemate Carthaginienses, qui Tunetem obsidebant; simul & Adrumetanos, qui ab ipsius exercitu obsidebantur, fefellit. Illi enim Agathoclem cum totis viribus ad soluendam obsidionem venire rati, relictis etiam impedimentis in fugam se conijciunt: Adrumetani autem nouum esse exercitum putantes, qui Agathocli in auxilium veniret, vrbem dedunt. Ad hunc modum Agathocles Adrumeto potitus, Thapsum quoque expugnat; vrbesque alias partim per vim capit, partim promissis ad societatem allicit. Fracti tot cladibus Carthaginienses, legatos in Siciliam ad Amilcarem mittunt; qui eum de præsenti rerum statu certiorem reddant, moneantque vt subsidium afflictæ tot calamitatibus patriæ quàm primum mittat. Amilcar legatos vt acceptam cladem dissimulent hortatus, rumorem ipse in exercitu contrarium spargit: deletum videlicet in Africa cum ipso Agathocle Syracusanorum exercitum. Legatos deinde Syracusas mittit, ciuibus, vti vrbem dedant, suadet. si quam hactenus in Agathocle eiusque copijs spem habuissent, vti eam deponant, hortatur: deletum namque occidione cum illo vniuersum exercitum: naues omnes incensas idque ostensis exustarum nauium ferramentis confirmant. Credidêre id è plebe plurimi non intellecta fraude: magnoque ob eam calamitatem mœrore angebantur. Duces autem, quibus perspecta suspectaque erat Pœnorum calliditas, famam verbis eleuabant: & dum metuunt ne qua hinc in vrbe seditio oriretur, omnes, quos erga Tyrannidem minus affectos nouerant, ex vrbe emigrare compellunt: qui patria pulsi ad Amilcarem confugiunt. Ille exsulibus benignè exceptis, cum vniuersis copijs Syracusas contendit: præmissaque legatione Antandro fratri Agathoclis, reliquisque ducibus, si vrbem dedant, impunitatem pollicetur. Coacto super ea re ducum ac primatum concilio, Antander, qui magnitudine animi à fratre plurimum degenerabat, vrbem dedendam censebat. Contra Eurymnon AEtolus, qui Antandro fratri ab Agathocle consiliorum ac rerum gerendarum comes datus fuerat, exspectandum censuit; donec quid de Agathocle factum esset certò sciri posset, in quam sententiam ab omnibus discessum est. Id postquam Amilcar cognouit, machinas omne genus ad vrbem vi expugnandam comparat. Interim qui ab Agathocle ad victoriam nunciandam Syracusas missi fuerant; elusis hostibus, qui magna contentione illos insequebantur, in portum Syracusanum euaserunt: Syracusanosque

ADRVMETVM & Thapsus ab Agathocle capta.

Diod. lib. xx. cap. xv. & xvi.

Eurymnon AEtolus.

A cuſanoſque nunciata victoria, reſumtis animis in ſpem meliorem erexerunt. Amilcar poſtquam ob tam ſecundos in Africa ſucceſſus Syracuſanos ferocire, ſe autem contemtui eſſe vidit, ne tempus fruſtra tereret, exercitum ab vrbe deducit: & quinque militum millia in Africam Carthaginienſibus auxilio mittit. Agathocles interea, Elymam Afrorum regem, qui à ſe ad Carthaginienſes deſciuerat, prœlio victum interficit: ſimiliter & Carthaginiéſes, quòd auxilijs ab Amilcare miſſis aucti eſſent, congredi auſos ſuperat. Sub idem ferè tempus Amilcar, ſubactis cunctis ferè Siciliæ vrbibus, rurſus in Syracuſanos mouet, † ſomnio, quo ſibi Syracuſis cœnare viſus fuerat, confirmatus. Syracuſani intellecto A-B milcarem aduerſus ſe iter habere, noctu tria peditum millia & equites quingentos vrbe emittunt: eoſdemque Euryclum tumulum vrbi vicinum præruptum vndique & præcipitem, ad tranſitum hoſtis impediendum occupare iubent. Vix occuparant locum Syracuſani, quum Amilcar conſilium ſuum hoſtes latere exiſtimans, ad vrbem cum copijs mouet; vbi ad tumuli anguſtias peruenit, impediente ſemet in tranſitu multitudine, clamor & tumultus in exercitu exoritur.

Diod. cap. XVII. & XVIII. lib. XX.

† Quòd vates, dum exta inſpicit, poſtridie Syracuſis cœnaturum prædixiſſet. Diod. lib. XX. c. XXIX. & XXX. captus viuus eò introducitur.

Syracuſani intellecto è clamore hoſtium aduentu, notis ſibi itineribus decurrentes; impetum vndique in hoſtes faciunt; plurimoſque inopinata impreſſione turbatos in fugam auertunt. Pars tamen exhor-C tante Amilcare, fortiter aliquamdiu Syracuſanos in ſe irruentes ſuſtinuerunt: ſed poſtquam Amilcar ipſe itinerum peritia ab hoſte circumuentus captus eſt, tum demum omnes ſimul ſe in fugam conijciunt: plurimi in tenebris ex mutua ignorantia à proprio equitatu obtriti interierunt. Ita Syracuſani tenebrarum beneficio, exigua cum manu centum vigintiquinque millia hoſtium, vt quidam ſcriptum reliquêre, fuderunt. Tanta victoria exultantes, Amilcarem vinctum ſecum in vrbem adducunt: eumque cognatis eorum, qui in bello ceciderant, tradunt: qui varijs prius ludibrijs inde & tormentis vexatum excruciatumque tandem interfecerunt: caput eius in Africam Agathocli miſſum. Agrigen-D tini, qui id tempeſtatis inter Siculas Græcorum vrbes, opibus potentiaque florebant; dum Syracuſanorum Pœnorumque vires mutuis conflictationibus affectas vident; ea occaſione ad Siculas vrbes in libertatem vindicandas vti conſtituunt. Xenodicum igitur ducem creant: eumque validiſſimis cum copijs emittunt: Ille haud ſegniter imperio vſus, primò Gelam expulſo Agathoclis præſidio in libertatem aſſerit. Ducto inde Herbitam exercitu, vrbem vi expugnatam necatis præſidiarijs in populi poteſtate relinquit. Mox & in Leontinorum agro caſtrametatus, expugnato caſtello, ex quo Agathoclis præſidiarij decurrentes agros Leontinorum vaſtabant, illos quoque ab hac moleſtia liberatos in

AMILCAR à Syracuſanis captus capite truncatur.

AGRIGENTINI Duce Xenodico Siculas vrbes liberant. Ex Diod. lib. XX. Biblioth. cap. XXXI.

societatem accipit. Pari beneficio & Camarinæos affectos in partes suas traxit. Syracusani tam felici Agrigentinorum successu consternati, quum Carthaginiensibus mare infestu tenentibus, Agrigentinis verò à terra instantibus, fame insuper premerentur, necessitate adacti, instructis † triginta triremibus ad commeatus in vrbem conuehendos enauigant. Verùm à Carthaginiensium classe in alto conspecti, incursioneque ab illis facta, amissis decem triremibus, reliqui vix fuga periculum vitarunt. Agathocles postquam, qui Amilcaris caput adferebant, ad ipsum peruenissent, equo ad Pœnorum castra peruectus eminus quidem, sed vnde & illud conspici, & ipsius dicta audiri poterant, id illis ostendit. Pœni tanti viri morte & clade exercitus adeò consternati fuêre vt nusquam ex vallo prodire auderent. Ceterùm fortuna, quæ benigna hactenus Agathocli affulserat, conuerti paullatim in deterius cœpit: parumque abfuit quin Agathocles à militibus tumultuantibus occideretur; idque ea occasione quam iam referemus. Erat inter duces Lyciscus vir bello egregius; hunc conuicia in Agathoclem patrem iacientem ægrè passus Archagathus, dum in tentorium se recipit, interfecerat: hoc facto incensi milites ad arma conuolant: Agathoclem, ni filium ad supplicium dedat, interfecturos se minantur. Ille abiecto paludamento sordidatus in medium progressus, milites vt filij adolescentiæ ignoscant, precatur: militibus autem magis magisque tumultuantibus, Agathocles ensem stringit quasi manus sibi illaturus: quo viso milites ne id faciat conclamant: ignoscere se filio. Ille collaudata militum beneuolentia, imperatoriam vestem resumit; mox in Carthaginienses, qui audita seditione ad vallum progressi milites ad deficiendum pelliciebant, eruptionem facit, & pauentes multa cum cæde in castra compellit. Agathocles pręter spem ab hoc periculo liberatus, relicto apud Tunetem Archagatho filio, delectis fortissimis quibusque ex toto exercitu; vestigijs Carthaginiensium, qui in Numidiam properabant vt defectores ad officium reducerent, insistit: eosque apud Numidas, qui Zuphones nominabantur, assequitur. Carthaginienses vbi hostem conspexêre, in tumulo quodam vndique aspero & præcipiti, cuius radices flumine alluebantur, castra communiunt; hinc Numidarum equitatum, qui hostes iter facientes infestet, emittunt. Agathocles instructa acie, oppositisque aduersus Numidarum equites sagittarijs & funditoribus, ad Pœnorum castra contendit. Pœni ex aduerso relictis castris in prœlium egressi Syracusanos in traiectu fluminis occupatos inuadunt; Syracusanis autem fortiter resistentibus, neutrisque primò congressu cedentibus, æquo diu Marte pugnatum est: donec victus tandem Syracusanorum virtute Pœnus in fugam vertitur: fusos Syracusani insequuntur atque in castra confu-

† viginti trirem. habet Diodor. cap. XXXII. & Carthaginiensib. triginta attribuit.

Diod. cap. XXXIII. lib. XX. Bibl. & c. 34.

Diodor. cap. XXIX. & XL.

A confugientes oppugnant. Numidarum interea equites,qui se hactenus spectatores pugnæ præbuerant, quum Agathoclem oppugnandis Pœnorum castris intentum, sua sine præsidio reliquisse viderent, Syracusanorum impedimenta diripiunt. Id postquam resciuit Agathocles,relictis Pœnis Numidas raptim persequutus, partem prædæ recuperat, & quo milites,qui sua amiserant,solaretur, spolia hostium ipsis distribuit. Legatos inde ad Ophellam Cyrenarum regem, qui inter commilitones Alexandri Magni fuerat,& regnum sua sibi virtute pepererat,mittit,offerens illi,si Carthaginienses eius auxilio vicisset,se Africæ imperio ipsi cessurum. quippe quod non cupiditate,sed necessitate ductus inuaserit: B contentum se, si in Sicilia tranquillè regnare posset; Sin augendi imperij cupiditate teneretur,vicinam sibi Italiam esse; vbi virtutem suam experiri,quàm Africam tanto maris spatio à Sicilia disiunctam tentare, facilius sibi esset. His inflatus promissis Ophellas primùm societatem cum Agathocle iungit:tum peditum decem millia & equites sexcentos è regno suo cogit:quibus accesſêre extra ordinem auxiliariorum decem millia. Maximisque itinerum difficultatibus diu multumq; fatigatus, ad Agathoclem tandem cum his,quas diximus,copiis peruenit. Agathocles Ophellæ obuiam profectus, eundem humanissimè excepit; suppeditatis abundè omnibus quæcunque afflictis aduerso itinere copiis necessaria C erant; verùm neutiquam diuturna hæc beneuolentia fuit. Agathocles namq; qui insidias Ophellæ moliebatur; obseruato tempore, quo maxima eius militum pars lignatum aut pabulatum se contulerat; accusare eum repentè vti proditorem apud exercitum cœpit: ita irritatis in eum omnium animis exercitum confestim contra Cyrenæos educit. Turbatus tam subita inopinataque conuersione Ophellas, cùm frustra se defendere niteretur, in prœlio cadit. Agathocles Ophellæ milites, qui prælio superfuerant, promissis conciliatos suis copiis adiungit. Interea temporis dum prœlium inter Agathoclem & Ophellam committitur, Bomilcar Pœnorum dux Tyrannidem apud suos inuadit: sed à D Carthaginiensibus libertatem fortiter tuentibus captus, in crucem agitur. Agathocles verò auctus Ophellæ copiis Vticam per vim expugnat: & cæde promiscua vsque ad innoxiam ætatem, ne illis quidem qui ad templa arasque confugerant parcens, deſæuit. Multis præterea cùm maritimis tum mediterraneis oppidis potitus, rebus in Africa prosperè succedentibus anxius de Siciliæ statu in eandem traiicere statuit: & relicto in Africa Archagatho filio cum reliquis copijs,duo milium millia in naues imponit, atque in Siciliam nauigat. * Xenodicus interim Agrigentinorum dux, qui compluribus Siciliæ vrbibus in libertatem assertis spem ceteris fecerat, fore vt tota breui Sicilia libera-

AGATHOCLIS cum Ophella Cyrenarum Rege societas. Mox ceditur. Diodorus Bibl.l.xx.c. XLI.XLII. XLIII.

BOMILCAR regno Carthagine affectato in crucem actus. Diod. c. XLIV.

VTICA ab Agathocle capta. Diod.c.LV. & LVI.

** Xenodicus est in Diodoro lib.xx. c.LVII.*

retur exercitum decem millium peditum & mille equitum contra Leptinem & Demophilum Agathoclis præfectos educit. Leptines & Demophilus cum octo millibus peditum & ducentis, equitibus verò mille ducentis obuiam tendunt. Prœlio commiſſo vincitur Xenodicus, deſideratis haud amplius mille quingentis è ſuis. Hac tantilla clade Agrigentini perterriti à pulcherrimo liberandæ Siciliæ incepto deſtitêre. Agathocles qui iam in Siciliam appulerat; victoria ſuorum erectus; Heracleam, quæ iugum excuſſerat, rurſus ad officium reducit. Inde Thermenſes, qui Pœnorum imperio parebant, in deditionem accipit: Apolloniam vi expugnat: eodem modo & Cephalœdio potitur. Conatus prætererea Centoripam occupare, à ciuibus magna cum ſuorum cæde reiicitur. Dinocrates interim exſulum imperator, quum libertatem recuperare volentibus, ſe ducem fore profiteretur; affluentibus vndique ad eum militibus, validas breui copias coegit: & Agathoclem, quòd hoſtibus impar eſſet, cedendo eludentem, veſtigijs eius inſiſtens conſectatur. In Africam Archagathus poſt patris diſceſſum, cupiens egregij aliquid per ſe præſtare, Eumachum cum parte exercitus ad vlteriora Africæ ſubigenda dimittit. Is proſpera fortuna vſus, expugnata Tocas vrbe, Numidas finitimos imperata facere coëgit: ducto inde ad Phellinas oppidum exercitu, idem deditione in poteſtatem accepit. vlterius progreſſus Aſphodelarum populum ſubegit: mox & Meſchelam vrbem, quæ à Græcis, qui Troiam expugnauerant, originem repetebat, capit, atq; ita cum exercitu ſpoliis onuſto ad Archagathum reuertitur. Cognita viri virtute Archagathus, aliò rurſus Eumachum cum copiis emittit: qui in Pithecuſarum gentem (qui, quòd ſimias vice Deorum† venerabantur, id nominis à Grçcis acceperũt) profectus primariam illorum vrbem per vim expugnat, mox gentem vniuerſam ſponte in deditionem venientem in ſocietatem accipit. Carthaginienſes * intellectis tam ſecundis Syracuſanorum ſucceſſibus, exercitum trifariam diuiſum contra illos emittunt. Archagathus audito hoſtium conſilio, ſuum ſimiliter exercitum in tres partes diuidit. E quibus vnam duce AEſchrione in mediterranea aduerſus *Hannonem* Pœnorum ducem mittit: alteram maritima tueri iubet; reliquos ipſe, relicto Tuneti valido præſidio, ducit. Tribus igitur hinc inde exercitibus per Africam vagantibus, arrectę erant omnium mentes quà in ſpem, quà in metum futurorum. Primus inter alios Hanno AEſchrionem ſibi oppoſitum per inſidias adortus, quatuor militum millia cum ipſo duce interfecit. Alter Pœnorum dux *Himilco* Eumachum, qui exercitum prædâ onuſtum trahebat, ſimulata fuga ad inſidias pertractum cum omnibus copiis cecîdit. triginta tantum ex octo millibus ad Archagathum fuga elapſis.

AGATHOCLIS *in Siciliam reditus, geſtaq; Diod. cap.* LVII.

DINOCRATES *exulum Syracuſanor. Dux. Diod. c.* LVIII.

ARCHAGATHI *in Africa res geſta. Diod. cap.* 58.

Aſphodelodes populi, & Maſchala, Diodoro cap. LVIII.

† *vt Aegyptij canes pro Dijs habuerunt. Vide Diodorum lib.* XX. *Bibl. c.* LIX.

* *Diodorus c.* LX. *lib.* XX. *Bibl.*

HANNO, *Dux Pœnorum. Diodor. lib.* XX. *c.* LXI.

A elapsis. Accessit ad hanc calamitatem, quòd omnes pæne socij relictis Agathoclis partibus ad Pœnos transierant, Archagathus collectis iis, qui cladem euaserant, militibus, Tunetem se recipit: & misso in Siciliam nuncio, Agathoclem, quo in periculo res sit, edocet, oratque vt rebus afflictis quàm primùm subsidio properet. Agathocles, vbi suorum cladem resciuit, septem & decem triremes milite complet: ac Leptine toti Siciliæ præfecto, ipse omnibus ad nauigationem necessariis iam præparatis, tempus ad enauigandum idoneum exspectat: triginta Carthaginiensium triremibus eius egressum obsaruantibus. Inde noctu duodeuiginti sociorum ex Etruria triremes, insciis Carthaginiensibus, ad Agathoclem venerunt: qua ille occasione lętatus, iubet socios, quam primùm ipse pugnã cum Pœnis iniisset, illos à tergo inuadere, atque ita in altum euehitur: cumque insequerentur Carthaginienses, Agathocles conuersis repentè proris hostes à fronte inuadit: instantibus à tergo (vti iusserat Agathocles) sociis, Carthaginienses ancipiti malo circumuenti in fugam vertuntur. cadit in prælio Pœnorum dux; idque sua manu ne viuus in hostis potestatem veniret. Ita fugatis Carthaginiensibus, liberum deinceps mare Syracusani ad commeatus in vrbem conuehendos habuêre Agathocles nauali victoria lætus, Leptinem ad deuastandos Agrigentinorum agros mittit: qui imperata strennuè exsequutus, quum ad vrbis vsque muros terrorem intulisset, * Xenodicum Agrigentinorum imperatorem ad manus secum conferendas prouocabat. Quo certamen detrectante ciues indignati, ignauiam illi exprobrabant. Hinc cum non tam spe victoriæ, quàm pudore coactus copias in aciem eduxisset, amissis peditibus quingentis, & equitibus sexaginta prœlio superatur. Quam ob cladem quum ciues sibi infensos eorumque oculis se notari videret, relicta vrbe Gelam profugit. Agathocles superatis terra mariq; hostibus conuocatis amicis & Syracusanorũ optimatibus sacrificia celebrat: mox ad epulas & hilaritaté conuersus, cunctis in quemcumq; volebãt dicteria iaciendi liberã potestatem concedit: ita vt ne sibi quidé parci vellet. Sed funestæ quàm plurimis hæ epulæ fuere: Nam dum vino animos faciente liberius in Tyranni vitam dicteriis ludunt, exitium sibimet crearunt. Agathocles namque, nemine sinistri aliquid suspicante aut metuente omnes repente mercenario milite cinctos ad vnum interfecit. Hac ciuium laniena perpetrata rursus in Africam nauigat; quò vbi peruenit, cùm summam omnium rerum in castris inopiam, tum ipsos milites frequentibus cladibus animo deiectos inuenit. Hinc cum in solo felicis prœlij euentu omnem sibi spem reliquam intelligeret, quàm primùm manus cum hoste conferere optabat. Id quum Carthaginienses minimè lateret, ne vel inuiti cum hominibus desperatis & qui in solis dextris spem haberent

Diodorus lib. XX. cap. LXII.

** Al. Xenodocum Diodor. cap. LXIII.*

Diodor. lib. XX. Bibl. cap. LXIV.

AGATHOCLIS *altera in Africam expeditio. Diod. cap. LXV*

berent dimicare cogerentur, in locum munitum, vbi vel pauci multos arcere potuissent, sese receperant. Agathocles itaque postquam nullam ab hoste pugnandi copiam fieri videt, sumta ex desperatione audacia, castra Pœnorum oppugnare aggreditur. Ceterùm milite frustra fatigato ac tribus de exercitu suo millibus amissis, loci potius iniquitate, quàm virtute hostium superatus. Nocte quæ hanc pugnam insequuta est vterque exercitus casu mirabili detrimentum accepit. Cum namque Carthaginienses captiuos ex more Saturno immolarent, flamma repentè inualescens proximum aræ tabernaculum, mox & Prætorium corripuit: inde totis se passim castris (quod tentoria ex arundine confecta idoneum igni nutrimentum præbebant) incendium diffudit. Ingens igitur consternatio milites subitò inuasit: plurimis ex his dum sua eripere & ignem restinguere conantur, flamma interceptis: alijs autem, qui vt incendij violentiam effugerent ex castris proruperant, in discrimen priori maius prolapsis. Afri namque vsque ad quinque millia, qui sub Agathoclis auspicijs militauerant, vt ad Pœnos transirent, veniebant: hos Pœnorum vigiles rectà ad castra sua tendere conspicati, suspicatique hostes esse, ad arma conclamant. quo facto consternati qui in castris erant, in fugam se subitò effundunt: multique in tenebris pro hostibus à suis habiti cæduntur: nec ante pauoris aut fugæ finis fuit, quàm Carthaginem peruentum esset. Ciues fugam suorum è mœnibus conspicientes, portas fugientibus raptim aperiunt: vixque orto demùm die, quum neminem hostium consequi viderent, animos receperunt. Simili pænè modo & Agathoclis exercitus cladem sensit. Afri enim transfugæ, quos iam diximus, quum incendium ac tumultum in Pœnorum castris vidissent, non ausi vlterius progredi, retro vnde venerant gradum retulêre. Quos postquam Siculorum quidam conspexissent, hostem venire suis nunciant, hinc orto tumultu ad arma Syracusani discurrunt, ac nullo ordine ex castris prorumpentes, palatique per tenebras incerti quos peterent, in suos arma vertunt: atque exorta demum luce errore intellecto in castra reuertuntur. Hac tam inani consternatione, Pœni quinque millia suorum, Siculi quatuor desiderarunt. Agathocles cognita Afrorum à se defectione, quum hac insuper clade vires suas affectas, seque imparem deinceps ad fortunam prælij cum Pœnis tentandam non ignoraret, Africam relinquere statuit: sed quia naues ad exercitum traijciendum deerant, consilium suum milites celauit: assumptoque clam noctu iuniore filio Heraclide (Archagathi enim ferociam suspectam habebat; verebaturque ne postquam in Siciliam peruenisset, res nouas contra se moliretur) ad mare contendit. Non latuit eius fuga Archagathum: qui indignitate rei

E sacrificio ortũ in castris incendium. Diodor. lib. xx. cap. LXVI. & LXVII.

Diodor. cap. LXVIII.

Diodor. lib. XX. c. LXIX.

A B C D

A rei commotus, quòd solus inter infestos ad cædem à patre proderetur; militibus rem aperuit. illi re intellecta fugientem persequuti, comprehensum cum Heraclide filio in castra reduxerunt. Ceterùm quum rumor in exercitu ortus esset, aduentare hostes, Panicus terror castra inuasit; omnesque incerti quem ducem sequerentur, armis raptim sumptis, extra vallum processerunt. vbi qui Agathoclem vinctum habebant, quum illum, vti erat, compeditum produxissent, moti ad miserationem eo spectaculo milites, liberari eum vinculis iusserunt. Ille statim vt liberatus fuit, nulla filiorum ratione habita, clam se proripuit: & conscensa cum paucis scapha in Siciliam nauigauit. Id vbi in castris cognitum, haud secus quàm si ab hoste capti fuissent, omnes trepidauere: bis salutem suam à Rege suo proditam, seque medijs in hostibus desertos conclamantes, qui ne cæsi quidem, in terra hostili insepulti relinquendi fuerant: & interfectis priùs Agathoclis filijs ad hostes deficiunt. Carthaginienses post Agathoclis fugam, omnibus quas ille occupauerat vrbibus, partim vi, partim deditione potiuntur. Agathocles autem vbi in Siciliam peruenit; assumta copiarum parte ad AEgestam vrbem, sociam proficiscitur: & quod exhausto bellis superioribus ærario re pecuniaria destitueretur, ditissimos quosque AEgestanorum, maximam fortunarum partem sibi tradere coëgit. Quod vbi plurimos indignè ferre atque hinc contra se tumultuari vidit, cunctos ciues defectionis insimulat: eductosque extra vrbem inopes quidem ad vnum omnes iugulat: ditiores verò ad indicandam quæ ipsis reliqua erat pecuniam varijs tormentis prius excruciatos, similiter interficit. Nec à feminarum quoque locupletum cruciatibus abstinens, quorundam calcanea forcipibus dilaniat, alijs vbera præcidit. denique nullum sæuitiæ aut crudelitatis exemplum in miseros ciues prætermittit. Nec his satiatus, pueros ac virgines AEgestanorum in Italiam missas vendidit: vrbemque ipsam nomine pristino spoliatam, pro *AEgesta Dicæpolim* appellauit; eamque transfugis incolendam tradidit. Cognita deinde filiorum in Africa cæde, Syracusas ad Antandrum fratrem mittit; iubetque, vt omnium qui in Africa sint necessarios, obtruncet. Paruit ille fratris mandato, ita crudeliter eius iussa exsequutus, vt non feminis, non senibus decrepitis, imò ne innoxiæ quidem ætati pepercerit, tantusque fuit occisorum numerus; vt quum necatorum corpora in mare proijcerentur, mare per dies aliquot cæsorum sanguine purpurasceret. Quodque grauissimum erat, occisos, nec affinis, nec amicus sepelire, imò ne deflere quidem eam calamitatem audebat; veritus ne si aliquam cum interfectis necessitudinem habere deprehensus fuisset, vnà necaretur. Dum hæc Syracusis aguntur; Pasiphilus vnus ex Agathoclis præfectis,

Diodor. lib. XX. i l. c. LXX.

AGATHOCLIS ex *Africa in Siciliam fuga. Iustinus lib. 17. Val. Maxim. lib. VII. cap. 4.*

AEgestanos vexat & exhaurit. Diod. cap. LXXII.

AEGESTA *Dicæpolis ab Agathocle appellata. Ibidem cap. LXXII Eius filij in Africa cæsi diuina vltione. Diodor. cap. 71. & 73.*

Diod. l. xx. c. LXXVIII. & LXXX.

præfectis, intellecta eius quàm in Africa acceperat calamitate, cum exercitu & ciuitatibus suæ fidei commissis ad Dinocratem exsulum ducem deficit. Consternatus hac defectione Agathocles; missis ad Dinocratem legatis, offert se Tyrannidem depositurum, si Thermæ tantùm & Cephalœdium sibi cum agro suo relinquerentur. Reiecit tamen has conditiones Dinocrates: quumque identidem cum ijsdem mandatis legati ad ipsum reuerterentur, rem in aliud semper tempus differendo extrahebat. Quod vbi vidit Agathocles, missis ad exsules Legatis, Dinocratem accusat, per illum stare quo minùs illi libertate & patria potirentur. Inde pacem cum Carthaginiensibus his conditionibus facit; VT ILLI *cunctas vrbes quæ illorum ditionis ante hoc bellum fuissent, reciperent: ipse vicissim pro earundem vrbium redemtione, trecenta talenta, & tritici ducenta millia medimnum à Pœnis acciperet.* Ceterùm quum ab exsulibus pacem nullis conditionibus impetrare posset, prœlio cùm ijsdem congredi, quamquam copijs longè inferior, constituit. Peditum quinque millia in armis habebat; equites non plures octingentis: cum his copijs ad Gorgium, quo loco Dinocrates castra habebat, profectus, eundem ad prœlium prouocauit. Nec detrectauit pugnam Dinocrates, contemta copiarum eius paucitate: & cum vigintiquinque peditum & tribus equitum millibus, in aciem ex aduerso processit. Pugnatum vtrinque acerrimè; his virtute, illis multitudine superantibus: tandem Dinocratiani, postquam duo millia ex ipsorum acie ad Agathoclem transfugissent, rati plures transijsse, territi in fugam se conijciunt. Agathocles inhibitis à persecutione militibus, legatos ad exsules mittit: hortatur vt relicta discordia, armisque depositis pacem secum faciant, & in patriam ad vxores & liberos reuertantur. His verbis decepti multi exsulum relicto tumulo in quo tutò consederant, in plana ad Agathoclem descenderunt: quos quum ille armis priùs nudatos armatis cinxisset; omnes ad septem vsque millia interfecit. Hac exsulum cæde perpetrata, pacem cum Dinocrate facit; eumque parti copiarum præficit: & inuiolatam exinde amicitiam cum eodem vsque ad mortem conseruauit. Dinocrates in amicitiam ab Agathocle receptus; socias omnes vrbes Tyranno prodidit: & Pasiphilum Gelæ comprehensum interfecit; Gelamque ipsam in Agathoclis potestatem redegit. Agathocles compositis Siciliæ tumultibus, cum classe in Corcyram insulam traijcit, eamque subactam cum Lanassa filia Pyrrho Epirotarum dotis nomine regi tradit. In Italiam inde contra Bruttios copias transuexit, qui postquam fama atque opinione potentiæ eius territi, legatos pro pace ad eum misissent; ille tam diu legatos apud se detinuit, donec vniuersum ex Sicilia exercitum traiecisset. Ceterùm haud diu ea fraude

AGATHOCLES pacem cum Carthaginiensib. facit. Diodor. cap. LXXX. & XC.

Exsulum Syracusanorum cædes. Diodor. c. XCI.

CORCYRA ab Agathocle subacta. Diod. l. XXI. in Excerptis c. 2. 3. 4. 8.

A B C D

A fraude lætatus paucis pòst diebus grauissimo morbo correptus, in Siciliam redire coactus est. Accessit ad hoc mali & alia calamitas: bellum enim inter filium & nepotem ipsius ortum, regnum in duas partes distraxit; his filio, illis nepoti eius fauentibus; occiso tandem filio regnum nepos occupat. Agathocles itaque super inualescentis morbi vim, tanto domestico vulnere afflictus, desperata salute Theogenam vxorem, & duos paruulos ex ea genitos ad se vocat; eosque statim cum vxore in nauim, in quam & preciosissimam omnem suppellectilem comportari fecerat, impositos in AEgyptum mittit; nec multò post coniugis liberorumque discessum, annos tum natus † nonaginta quinque; naturæ concessit. B Habeo auctores qui interitum eius aliter referant: nempe illum, quum templum Vulcani apud Liparenses donarijs spoliasset, amissa per naufragium classe, ægrè cum paucis euasisse: suspicatumque Deorum ira id sibi euenisse, sponte se in ignem præcipitasse.

† *Diod. lib.* XXI. c. XII. *annos vixisse* LXXII *ex Timoto asserit, Regnasse vero annos duodetriginta.*

AGATHOCLES *moritur.*

ΙΕΡΩΝΟΣ.

HIERO II. HIEROCLIS F. SYRACVSARVM REX.

C

VARIIS post mortem Agathoclis belli cladibus Sicilia lacerata est: hinc Pœnis, inde Syracusanis Insulæ imperium ad se trahentibus. His tertij accessêre Mamertini dubia inter vtrosque fide nutantes. Syracusani crebris prœlijs à Carthaginiensibus superati, Pyrrhum Epiri regem, qui per id tempus cum Tarentinis aduersus Romanos bellum gerebat, in auxilium euocauêre. Is statim ex Italia in Siciliam transgressus, Syracusanos Pœnorum obsidione liberauit. Erycem Carthaginiensium ditionis oppidum, D natura munitissimum per vim cepit: ac Pœnos tota pænè Sicilia expulit. Ceterùm quum ob frequentes victorias superbia elatus grauior indies Siciliæ immineret: Theonemque, qui tradendarum Syracusarum auctor fuerat, ex sola suspicione occidisset, ciuitates Siciliæ certatim ab illo deficientes, partim Pœnis, partim Mamertinis sese adiungunt. Turbatis itaque sociorum defectionibus Pyrrhus, Sicilia decedere statuit: vtque id honestiùs facere posset, litteras se accepisse simulauit, quibus à Tarentinis in auxilium aduocaretur. Amissa itaque æquè facile quàm eandem antea acquisierat, Sicilia, in Italiam reuertitur, & Mamertinos ex itinere se infestantes prœlio superat.

PYRRHI *Regis in Siciliam aduentus.*

HIERO Hieroclis F. prætor Syracuſanus.

perat. Poſt Pyrrhi ex Sicilia profectionem Hiero Prætor creatur: A cuius hoc in magiſtratu tanta humanitas & moderatio fuit, vt conſenſu omnium primo dux aduerſos Mamertinos, inde rex crearetur. Futuræ in illo maieſtatis eius educatio prænuncia fuit. Patre namque Hierocle (qui originem ſuam à Gelone primo Syracuſanorum rege repetebat) & matre ancilla genitus, ne materni generis ſordes notam tam claræ familiæ inurerent, à patre expoſitus fuerat: ſed paruulum & humanæ opis indigentem, apes, congeſto circa iacentem melle, per dies aliquot aluiſſe traduntur. Quo de prodigio conſultis aruſpicibus, acceptoque reſponſo regnum filio portendi; pater infantem recolligit; & in ſpem futuræ potentiæ diligenter ali præcipit. Eidem in ludo inter B æquales diſcenti, lupus tabellam, in turba puerorum repentè conſpectus eripuit. Adoleſcenti quoque prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in haſta conſedit: Quod oſtentum conſilio prouidum, manu ſtrennuum, & regem quandoque futurum præſignificabat. Sæpius ſingulari certamine congreſſus, ſemper victor diſceſſit: à Pyrrho etiam donis militaribus ob virtutem ſæpius ornatus, forma quoque corporis inſignis; & vires inſuper miraculo fuêre. In colloquio facilis, in negotio iuſtus, in imperio clemens erat: prorſuſque nihil illi regium præter regnum deeſſe videbatur. *Hiero* itaque vbi primùm imperator creatus eſt, quò opes ſuas firmaret, cum Leptine viro opi- C bus & potentia inter Syracuſanos præcipuo, ducta in matrimonium eius filia, affinitatem contrahit. Et quum videret veteranos Syracuſanorum milites ad ſeditionem & res nouandas admodum procliues, quò Rempublicam ab hac moleſtia liberaret, expeditionem in Mamertinos (qui Meſſanam partim eiectis, partim necatis ciuibus occupauetant) edicit: eductiſque ex vrbe Syracuſana copijs, ad Centuripam, quo in loco hoſtes erant, caſtrametatur. Facta inde hoſti pugnandi copia, ac veteranis in prima acie collocatis, ipſe à tergo cum Syracuſanis lento gradu ſubſequitur: idque eo conſilio vt interuallo in medio relicto veterani facilius ab hoſtibus circumuenirentur, nec aliter quàm ſpe- D rauerat, euenit. Mamertini namque feroci impetu in aciei frontem illati, poſtquam neminem loco cedere, ſed obnixè contra ab illis reſiſti viderunt; ſinuata paulìſper in medio acie, veteranos à tergo clauſerunt, & in orbem coactos telis vndique obruerunt. Hiero interim alio cum Syracuſanis itinere profectus, omnes incolumes in vrbem reduxit. Et quum videret Mamertinos ſtolidè hac victoria exultantes; Syracuſanos tanquam victos contemtui & ludibrio habere; eductis ex vrbe Syracuſanorum lectiſſimis quos ipſe in militari diſciplina exercuerat, ad Longanum fluuium manus cum Mamertinis conſerit; eoſque poſt grauiſſi-

MAMERTINI ab Hierone deuicti.

A grauiſſimam hinc inde cædem ſuperat: & præcipuos illorum duces in prœlio capit. Qua victoria quum Mamertinorum inſolentiam retudiſſet, Syracuſas reuerſus communi ciuium ſuffragio Rex ſalutatur; Olympiadis centeſimæ & vigeſimæ tertiæ anno ſecundo. Mamertini rebus ſuis afflictis auxilium à Carthaginienſibus petiuêre; atque arcem illorum fidei ſeruandam commisêre. Ceterùm haud multò poſt tempore quum Pœnorum potentiam & perfidiam ſuſpectam haberent, auxilium per legatos ſupplices à Romanis rogarunt: quod vbi ſe impetraſſe intellexêre, Carthaginienſium præfectum dolo circumuentum vrbe ſimul & arce eiiciunt: vrbemque in populi Romani poteſtatem dedunt.
B Carthaginienſes præfecto præſidij, quòd eius ignauia arcem amiſſam cauſarentur, in crucem ſublato, Meſſanam terra marique obſidione claudunt. Hiero autem vbi Carthaginienſes in Mamertinorum excidium animatos cognouit, occaſionem veniſſe ratus, qua gentem barbaram & indomitam, penitus delere, aut Sicilia eiicere poſſet, fœdus cum Carthaginienſibus percutit: ductoque ad Meſſanam vrbem exercitu, ad Chalcidicum montem caſtrametatur. Interim Ap. Claudius Conſul Romanus eluſis Pœnorum nauibus, qui eius traiectum obſeruabant; Meſſanam noctu peruenit & miſſis poſtero die ad Hieronem pariter & ad Pœnos legatos, tentauit num æquis conditionibus pacē inter ipſos com-
C ponere poſſet. Ceterùm quum vtroſque obſtinatiùs in ſententia perſiſtere, & auerſos à pace eorum animos conſpiceret; eductis & vrbe copiis, Hieronem ſeorſim inuadit: nec detrectauit ille certamen, pugnatum vtrinque acriter: ſed tandem ſuperior virtute militum Romanus, cæſa maxima regiarum copiarum parte, regem ipſum ad caſtra vſque fugientem inſectatus eſt. Hiero eo prælio Romanorum virtutem expertus. proxima nocte deſertis caſtris, Syracuſas plenus pauoris ac metus rediit. Ap. Claudius cognita regis fuga, fugientem inſequitur, deuaſtatoque paſſim hoſtili quà ſibi iter erat, agro; Syracuſas obſidione cingit. Romani cognitis proſperis ſuorum in Sicilia ſucceſſibus, nouos
D conſules M. Valerium & C. Otacilium; in Siciliam cum quatuor legionibus mittunt. Hiero autem vbi Romanorum vires in Sicilia inualeſcere, & fractos aduerſo prœlio ſuorum animos vidit; miſſis ad Conſules legatis, pacem petit. Exhilarati eo nuncio Conſules, quòd magni exiſtimarent Hieronem ex hoſte Populo Romano amicum reddere, pacem cum illo ijs conditionibus componunt: VT REX *captiuos Romanos, quos in vinculis habebat, abſque pretio dimitteret: argenti talenta centum penderet.* Firmata ad hunc modum cum Romanis pace, eandem Hiero per quinquaginta quibus regnauit annos inuiolatam conſeruauit, Romaniſque tutiſſimum in rebus aduerſis ſubſidium, & amicus fidiſſi-

HIERO *Rex ſalutatus.*

MESSANA *à Carthaginienſibus obſeſſa.*

SYRACVSAE *à Romanis obſeſſæ.*

PAX *inter Romanos & Hieronem.*

fidissimus fuit. Finito demùm primo bello punico, cum Pœni Romanorum armis fracti, tota illis Sicilia cessissent; & domi grauissimo mercenariorum bello, quo Respublicâ Carthaginiensium ad extrema pænè deuenit, premerentur; Hiero cum è re sua esse putaret, si Carthaginiensium potentia non penitus exscinderetur, ne Romani illorum metu in totum sublato immodestius se erga socios gererent, classem commeatu & armatis instructam, Carthaginiensibus subsidio misit. Ceterùm cum pace per Siciliam parta, regni eius opes florerent ad ornandum Rempublicam Syracusanam conuersus, humanum se erga omnes & affabilem exhibuit, nihilque à priuatis habitu differens, sine vllo satellite in publicum prodibat: controuersias ciuiũ magna cura; nec minori iustitia finiebat. Quumque artificiosis sumptuosisque nauium constructionibus haud mediocriter delectaretur; vnam præ ceteris construxit, cuius cum magnitudo, tum artificium cunctis miraculo fuit. Proditur in huius ædificatione insumpsisse materiam, quæ sexaginta triremibus suffectura fuerat, quæ à trecentis artificibus præter reliquam ministrorum & operarum turbam, duodecim demùm mensium spatio absoluta est. Tantam nauigij molem frumento onustam, quòd magnam in AEgypto annonæ caritatem esse intellexisset, Alexandriam Ptolomæo Regi transmisit. Tripodem inde aureum ex auro illaborato Apollini Delphis muneri misit. Auctores tradunt, Hieronem Pyrrho Epirotarũ regi primùm hospitio, deinde & affinitate iunctum fuisse: ac Gelonem Hieronis filium Nereida Pyrrhi filiam in vxorem duxisse. Ceterùm quum post diu infidam inter Pœnos ac Romanos pacem, bellum rursus longè grauissimum inter eos exarsisset: quo Italia vniuersa per quindecim annorum spacium, duce Hannibale crudelissimè à Pœnis lacerata, & vastata, & res Romana in extremum pænè excidij periculum prolapsa est, fidelissimè se erga Romanos Hiero, vti deinceps prosequemur, gessit. Post prælium ad Trebiam commissum, Carthaginienses classem, cum ad deuastandam Italię oram, tum ad Siciliam inuadendam instruxerant. Verùm tempestate inter nauigandum exorta, nauibus fluctuum & ventorum vi à se inuicem diuulsis, nouem ex illis Liparas, octo Vulcani insulam tenuère; tres æstus in fretũ auertit. Has duodecim triremes ab Hierone, qui tum fortè Messanæ Sempronium Consulem operiebatur, immissæ nullo repugnante captas in Messanensium portum pertraxère. Cognitum ex captiuis, præter viginti nauium classem è qua ipsi essent, quæque ad depopulandam Italiæ oram, missa fuerat, quinque & triginta alias quinqueremes ad sollicitandos veteres socios Siciliã petere: Lilybeique occupandi præcipuam illis curam esse. Hæc statim vt cognita erant, Hiero AEmylio Prætori, cuius tum prouincia Sicilia erat, præscribit, monetque vt firmo præsidio

NAVIS ab Hierone ædificata.

HIERO Pyrrho affinis.

T. Liuij verba lib. XXI. c. 88. Anno Vrbis cond. DXXXII.

A præsidio Lilybæum tueatur, hanc namque vrbem præcipuè Pœnos petere. Id postquam AEmilo renunciatum est, intentiorem vbique custodiam adhiberi, & Lilybæum firmo præsidio muniri curauit. Prælio inde nauali ad Lilybæum inter Pœnos Romanosque commisso, superior Romanus fuit: captæ septem naues Punicæ, & in his milites mille septingenti. Necdum hoc cognitum Messanæ erat, quum Ti. Sempronius Consul Messanam venit: fretum intranti rex Hiero cum classe ornata obuiam processit: transgressusque è naui regia in Prætoriam aduentum Consuli cum incolumi exercitu gratulatur. statum inde insulæ & Carthaginiensium conatus exponit: pollicitusque se quo animo bello priore B populum Romanum iuuenis adiuuisset, eo se senem adiuturum, frumentum in naues, vestimenta militibus & sociis naualibus gratis præbiturum; grande periculum Lilybæo, maritimisque ciuitatibus esse ostendit, & quibusdam res nouare volentibus, occasionem non defuturam. Sempronio itaque minimè cunctandum visum est, quin mox Lilybæum peteretur: Consul igitur & Rex cum classe regia simul profecti; cum inter nauigandum pugnatum ad Lilybæum fusasque & captas hostium naues intellexissent, Consul Melitam insulam, Hiero Siciliam cum classe sua repetiit. Postea quum Hiero Romanos grauissimam rursus cladem apud Thrasimenum fluuium accepisse cognouisset, classem cum C commeatu & mille sagittariis simul & victoriam auream pondo trecentorum viginti Romanis in subsidium misit. Legati regij in Senatum introducti retulerunt, cladem exercitus † Romani Hieroni allatam, adeo eum affecisse; vt nulla regni sui clade magis indolere potuerit: itaque quanquam probè sciat rem Romanam admirabiliorem rebus aduersis quàm secundis esse: missa tamen à rege omnia; quibus à bonis fidelibusque sociis bella iuuari soleant: quę ne abnuant magnopere se Patres conscriptos orare. Legatis actæ gratiæ, & à senatu responsum est, *virum bonum fidumque socium Hieronem esse*: atque vno tenore quo in amicitiam populi Romani peruenerat; fidem semper seruasse; ac rem Romanam in D omni tempore munificè ab illo adiutam. Ceterùm quum post prælium ad Cannas commissum, rursus noua classis à Pœnis in Siciliam ad deuastandum Hieronis regnum missa esset; Senatus Romanus per T. Otacilium Prætorem † de regis periculo certior factus, quamuis affectissimis tum ob cladem Cannensem Reipublicæ viribus, classem tamen Hieroni subsidio misit. cui in se beneuolentiæ vti gratiam referret Hieron T. Otacilium proprætorem frumento & stipendio in sex menses iuuit. Gelonem * quoque filium, qui audita Romanorum ad Cannas clade, contemta patris senectute ad Pœnorum partes se contulerat: iamque

Liuius lib. XXI. c. 91.

HIERONIS *in populū Romanum beneficentia.*

T. Liuius lib. XXIII *ab* V. C. *&* 79. 80. *Anno* DXXXIV. *post* R. C. *ad lacum Trasymenum: ann.* DXXXVI. *post* R. C. *Liuius l.* XXII. *Val. Max. l.* IV. *cap.* 8.

† *T. Otacilius Crassus Prætor an.* V. C. DXXXVI. *in sequ. an. Propræt.* *T. Liuius lib.* XXIII. *&* XXIV. *Val. Maxi. lib.* VII. *c.* VI. §. I. *Steph. Pighius Annal. Rom. to.* 2. *pag.* 163.

* *Liuius l.* XXIII. *c.* 84.

iamque vrbes aduersus Romanos armare cœperat; ne fœdus eius temeritate violaretur, per insidias sustulisse creditur. Non multò pòst filij mortem, iam nonagenario† maior, anno regni quinquagesimo, Hieronymo ex Gelone filio nepote, quindecim annorum puero successore regni relicto moritur. Traditur ante mortem in animo habuisse Syracusas liberas relinquere; ne sub dominatu puerili, regnum bonis artibus firmatum euerteretur. Sed huic consilio obstitêre filiæ, ratæ nomen quidem regium penes puerum fore; regni autem administrationem & imperium penès se virosque suos Andronodorum & Zoilum: hos enim tutorum primos Rex testamento dederat. Victus itaque assiduis filiarum precibus Hiero, incœptum mutauit. Tutores enim quindecim puero reliquit: quos precatus est moriens, vt fidem erga populum Romanum à se per annos quinquaginta cultam, inuiolatam conseruarent: puerumque suis potissimùm vestigiis insistere assuefacerent. Hæc vbi mandasset exspirauit. Funus eius à ciuibus magna cura & pietate celebratum, suis pænè neglectui fuit. Populo quoque Romano memoria ipsius ita grata fuit, vt captis postmodum à Marcello Syracusis, nihil æquè Syracusanis ad meliores pacis condiciones à Senatu Romano impetrandas profuerit, quàm Hieronis memoria ac fidei erga Pop. Rom. integritas. Hieronem solus omnium auctorum Pausanias insidiis Dinomenis Syracusani occisum scribit: quod tamen verum non esse, vel hinc animaduerti potest, quod nulla eius rei mentio apud Latinos Scriptores exstet: neque enim illi (Liuius præsertim) rem tanti momenti in Rege socio populi Romani prætermissuri fuisse videntur.

HIERONIS Regis obitus.

† Liuius lib. XXIV. cap. 13. Val. Max. lib. 8. cap. 13. Lucian. in Macrobijs. Ann. V. C. DXXXVI. T. Liui. lib. XXIV. c. 12. 13. 14.

Pausanias in Eliacis poster. qui Hieronymi tyranni acta cum Hieronis, nominis fortè affinitate videtur confundere.

ΙΕΡΩ-

A

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ.

HIERONYMVS GELONIS F. SYRACVSARVM REX.

MORTVO Hierone, tutores Hieronymum quindecim annorum puerum in concionem producunt: recitatum inde Hieronis testamentum; paucis, qui ad excitandos clamores in concione dispositi erant, id approbantibus: ceteris animo parum læto excipientibus; qui conspecta immatura Hieronymi ætate, verebantur ne animus iuuenilis regno per se gubernando impar ad deteriora inclinaret. Ceterùm Andronodorus reliquis statim tutoribus remotis, Hieronymum iam iuuenem & regni potentem esse dictitans, ac proinde tutela, quæ sibi cum pluribus communis erat, deposita, cunctorum in se solum potentiam conuertit. vix vlli etiam bono moderatoque regi, in tanta ciuium erga Hieronem beneuolentia & charitate succedenti, facilis ad fauorem apud Syracusanos via futura erat. Verùm *Hieronymus* quasi vitijs suis aui desiderium etiam magis excitare vellet; primo statim initio quantum ab eius humanitate differret, ostendit. Nam qui per tot annos Hieronem eiusque filium Gelonem, non veste aut alio quouis insigni à ceteris ciuibus differre vidissent; purpuram repentè, diadema, & satellites armatos conspexêre: quadrigisque albis, vti Dionysius Tyrannus antea solebat, *Hieronymum* è regia procedentem. Hunc tam superbum apparatum, habitumque consimiles sequebantur mores: contemtus omnium hominum, superbæ aures, contumeliosa dicta, aditus non modo alienis, sed & tutoribus difficilis. Hinc factum est vt multi tutorum metum supplicij morte aut voluntario exsilio præuerterent. Sunt & auctores qui referant, eum primò assentationibus Osis parasiti corruptum ad imitationem Dionysij Tyranni diadema & purpuram assumsisse. Nec his contentus vnam ex ancillis, cui Pitho nomen erat, in matrimonium duxit: eamque diademate ac reliquo vestitu regio ornatam, Reginam salutari voluit. Crescente itaque indies fastu & superbia societatem Romanam abrumpere, seque ad Pœnorum partes conferre cogitabat: sed distrahebatur in diuersa animus trium potissimùm contentionibus. Andronodorus enim & Zoilus eum ad Pœnorum societatem inclinare; Thraso verò his contrarius in Romanorum fide atque amicitia, retinere

Ex Liuij lib. XXIV. cap. 14. 15. 16. vsque ad 23. Polybius in Excerptis Legationū, initio.

HIERONYMVS Rex.

B b cona-

conabatur. Indicatur interim per Calonem quendam coniuratio in A Hieronymi caput facta: *Calo* enim à prima pueritia Hieronymo intimus fuerat. Is vnum tantummodo ex coniuratis Theodorum, à quo ad facinoris societatem se sollicitatum fatebatur, indicare potuit: qui comprehensus statim, atque Andronodoro ad torturam traditus, de se haud cunctanter fassus conscios celabat. Postremò quum omnibus, suprà quàm humana patientia tolerare posset, tormentis laniaretur, victum se malis simulans, à conscijs ad innoxios indicium vertit, Thrasonem eius consilij auctorem mentitus: nec enim aliter quàm tanto socio confisos vnquam rem aggredi ausos fuisse. Nominat deinde & alios ex Tyranni amicis, quorum nomina inter tormenta doloresque occurrere. B Maximam indicio fidem Thrasonis nomen apud Hieronymum fecit. Itaque extemplò ad supplicium traditur: additi pænè & alij iuxtà insontes. Coniuratorum nemo, dum torqueretur Theodorus, aut latebras quæsiuit aut fugit; tantum illis fidei in Theodori constantia fuit, tantaque eius in conscijs celandis fortitudo. Thrasone itaque iam sublato, qui solus semper obstiterat, quò minus Hieronymus Pœnis se adiungeret, haud dubiè iam res ad Pœnos inclinabant. Missi statim ad Hannibalem legati: ac remissi ab eo cum Hannibale nobili adolescente, & Hippocrate & Epicide, qui Pœni materno genere, nati Carthagine, sed Syracusis oriundi erant, auo scilicet exsule Syracusano. Per hos iuncta socie- C tas inter Hannibalem & Hieronymum: nec inuito Hannibale cum Hieronymo manserunt. Ap. Claudius, cuius tum Prouincia Sicilia erat, vbi hæc intellexisset, Legatos quamprimùm ad Hieronymum misit: qui cum se ad renouandam societatem, quæ inter Romanos & eius auum intercessisset, venisse dicerent, per ludibrium auditi sunt, percunctante per iocum Hieronymo; quis euentus prœlij ad Cannas fuisset, vix credenda enim Hannibalis Legatos referre; velle se quid veri sit intelligere: vt inde maturè rebus suis consilium caperet. Romani contrà, cùm seriò Legati audirentur se redituros dicentes; admonito potius quàm rogato Hieronymo, ne fœdus cum Romanis ab auo Hierone percussum viola- D re vellet, discedunt. Post Romanorum discessum, statim Legati à Hieronymo Carthaginem missi, ad fœdus cum illis ex Hannibalis societate ineundum. Pacto itaque inter eos conuenit, vt quum Pœni Romanos Sicilia pepulissent (quod breui futurum sperabant) Himera amnis, qui mediam fermè insulã diuidit, Punici Syracusanique imperij limes esset. Sed inflatus adulatorum assentationibus Hieronymus, qui eum non Hieronis tantùm, sed & Pyrrhi materni aui (natus enim ex Nereide Pyrrhi filia fuerat) meminisse iubebant: aliam rursus legationem Carthaginem mittit, qua petebat, vt, deuictis Romanis Italiæ imperiũ Pœnis, sibi autem

Coniuratio in Hieronymũ detecta.

A autem Sicilia vniuersa cederet. Concessum & hoc à Carthaginiensibus est: nihil recusantibus, quò illum à societate Romana auerterent. Ceterùm post hæc omnia in eius exitium præcipitia fuère. nam postquam præmissis Hippocrate & Epicide cum duobus armatorum millibus ad tentandas Romani imperij vrbes, ipse cum reliquo exercitu, qui quindecim milliũ erat, in Leontinos profectus esset: coniurati, qui omnes tum fortè militabant, ædes viæ angustæ imminentes, qua Hieronymo ad forum eunti transeundum erat, occupauerant. Ibi quum reliqui instructi armatique transitum ipsius exspectantes starent; vni ex satellitibus, cui Indigemini nomen erat, hæ partes datæ sunt; vt cum vicinus huius ædis B ianuæ rex esset, per simulationem aliquam subsequentem à tergo turbam in angustiis moraretur. Vti conuenerat ab Indigemine factum est: tanquam astricto nodo laxaret pedem, turbam moratus tantum interualli fecit; vt in prætereuntem sine armatis regem impetus fieret: confoderetur que prius aliquot vulneribus quàm succurri posset. Orto hinc clamore ac tumultu, in Indigeminem obstantem tela à satellitibus coniecta; ita tamen, vt duobus duntaxat vulneribus acceptis euaserit. Hic exitus Hieronymi post decimum quintum regni sui mensem fuit. Satellites cæde regis conspecta alij aliò diffugiunt: percussores verò partim in forum ad multitudinem parta iam libertate exultantem, partim Syracusas C ad præueniendum Andronodorum properant. Sed iam perceperat Andronodorus rei gestæ famam, atque Insulam firmo statim præsidio muniuerat. Ceterùm postquam multitudinis in recuperanda libertate consensum cognouit, non ausus obsistere, simulato se quoque libertati fauere, collaudatisque percussoribus; claues † insulæ in populi potestatem tradit: pro quo beneficio, Prætor cum Themistio (qui Harmoniam Gelonis filiam in matrimonio habebat) & aliis aliquot creatur, verùm haud diu in fide permansit: instigante namque Damarata vxore, Hieronis filia, atque assumto in societatem Themistio, Tyrannidem occupare tentauit. sed prodito per Aristonem (nam & huic rem omnem communicauerat) D Andronodori consilio, præuentus vnà cum Themistio occiditur. Nec contenti eorum cæde Syracusani, vxores similiter vtriusque Damaratam Hieronis, & Harmoniam Gelonis filias immissis percussoribus interfecère. Erat & altera Hieronis filia Heraclia Sosippi vxor: qui voluntario exsilio Tyrannidem Hieronymi vitauerat. Ea quum ad se quoque percussores venire præscisset; in sacrarium ad penates cum duabus filiabus virginibus confugit: diuque per Hieronis patris, & Gelonis fratris Manes, percussores obtestata, ne se innoxiam Hieronymi inuidia conflagrare finerent, ex cuius regno nihil præter exsilium viri haberet;

HIERONYMI cædes.

† post orationem ad pop. habitã: in Liuio lib. XXIV. c. 65. 66.

Liuius lib. XXIV. cap. 73. 74. 75.

Poſtquam in vanum ſe preces effundere vidit, vt ſaltem puellis parcere- A
tur orare inſtitit, à qua ætate etiam hoſtes irati abſtinerent, néue Ty-
rannos vlciſcendo, ſcelera quæ odiſſent ipſi imitarentur. Ceterùm
cum nihil proficeret, Heracliam à penetralibus abſtractam iugulant:
cædique matris etiam filiarum cædem addunt. .Hic exitus Hieronymi
Tyrannorum vltimi cum tota familia fuit, quæ poſt eius interitum acta
ſunt; & quomodo Syracuſæ in Romanorum poteſtatem peruenerint, in
Syracuſarum deſcriptione proſecuti ſumus.

HISTORIAE VRBIVM ET POPVLORVM MAGNAE GRAECIAE ET ITALIAE.

PARS TERTIA.

EQVIDEM, benigne lector, quum ea Græcorum Numismata, quorum populi sedes in Italia habuerunt, in ordinem aliquem digerere constituissem, putabam me haud omnino absurdè facturum, si quidquid vrbium aut populorum pecuniam Græcorum elementis signasset, aut etiam Græcæ in Italia originis esset, sub MAGNAE GRAECIAE nomine complecterer. Neque enim eam ad tam angustam nominis rationem, atque *Magna Græcia* à priscis inclusa fuit, coarctandam putauimus; sed eius vocis vsum, ob rei argumentum latissimè per totam Italiam diffusum, largius nobis esse vsurpandum: idque vti non sine æqui Lectoris vtilitate & commoditate, ita haudquaquá contra nobilissimorum scriptorum auctoritatem; quando Strabo ipse non Italiæ solùm MAGNAM GRAECIAM inclusit; sed & in Siciliam vsque extensam fuisse prodidit. Ad hæc obseruo ITALIAM non vno tantùm loco, sed varijs regionibus & vrbibus à Græcis cultam & frequentatam fuisse. Adde, quòd quemadmodum ITALIA, vti nunc, ita & olim nobilissima totius Europæ regio, non vniuersa ab initio *Italiæ* nomine donabatur; sed hi tantum qui Isthmum inter Laum flumen, sinum Hipponiatem, siue Napitinum; ac Scyllaticum incolerent, *Itali* (qui ijdem & *OEnotrij* olim) vocabantur. ita æquiorem nobis fore Lectorem putauimus, si nunc MAGNAE quoque GRAECIAE nomine paullò largiùs ob caussas prædictas vsuri sumus. Quare vt ITALIAE non vna† totius appellatio olim fuit; sic nec vnam quoque communem omnium fuisse possessionem facillimè obseruari potest. nam *Hesperia*, *Ausonia*, *Saturnia*, & demum quoque, vt iam diximus, ITALIA partium tunc, non totius appellationes fuerunt: quas partes, vt in monumentis rerum gestarũ traditum est, alij alias ab initio tenuerunt; *Siculi, Tyrrheni, Vmbri, Ligures, OEnotrij, Peucetij, Aborigines, Pelasgi.* Quorum alij iterũ huius regionis indigenæ fuisse; alij aliunde, & ex Græcia plerique in hanc terram, omnium iam tum rerum copia affluentem, traiecisse scribuntur. Verùm vt eorum quisque venerit, vt bella

MAGNA GRAECIA.

Strabo lib. VI.

† *Sed varia nomina indita, vt obseruat Hadr. Iunius lib. I. Animaduersor. cap. vlt.*

bella pacemque cum finitimis fecerit, nobis hoc loco non est consilium scribere: id vbi opportunitatis ex numismatibus occasio sese offeret, non omissuri: nam vti eorum temporum non satis explorata memoria est, ita quæ de ijs antiqui prodiderunt, fabulis quàm historiis similiora videntur. Adde quòd parum consentanea, atque adeo pugnantia inter se sæpe tradant; vt vix probabile quidem, quod in tam discrepantibus rebus adferas, quidquam inuenias. Ceterùm ex officio nobis facturi videbamur, si primùm ITALIAM paucis, vt à natura; & à populorum iure distincta describeremus. Natura enim intra mare & Alpes eam in trianguli formam (si bono in primis auctori Polybio credimus) vt eius apex Massiliam quoque perstringat, inclusit. Verùm & hoc addamus, *Italiam* à Populo Ro. propriè vocatam fuisse, quidquid ad superum mare Rubicone; ad inferum Arno fluminibus claudebatur: vti ex tradentium auctoritate constat. *Ligures, Gallos, Venetos, Carnos* ob eam caussam, quòd in Prouinciæ formam inclusi erant, ab eo nomine excludebant. sed ipsum Polybium, qui Scipioni AEmiliano, & deletæ Carthagini æquali scripsit, audiamus. *Tota,* inquit, *Italia in trianguli speciem est formata: eius latus vnum quod ad orientem solem spectat, Ionio, ac deinceps Hadriatico mari terminatur: alterum verò quod ad meridiem, Siculo, & Tyrrheno: ex quibus inter se coeuntibus, apex trianguli efficitur. In meridiem proiectum promontorium, quod Cocinthus appellatur, Ionium à Siculo mari distinguit: tertium verò latus quod Septemtrionem & mediterraneã regionem intuetur, deinceps Alpium crepidine circumscribitur: quæ à Massilia & ijs quæ supra Massiliam sunt locis initium ducit. & continenter vsque ad intimum Hadriæ sinum extenditur.* Apud ipsam autem, de qua dixi, crepidinem Alpium (quam etiam quasi basem trianguli appellare licebit) à meridie ad septemtrionem subiecti sunt campi totius Italiæ vltimi, qui bonitate & magnitudine omnibus, qui in Europa sunt, antecellunt. Vniuersa verò ea linea, qua hi campi definiuntur, speciem trianguli format: cuius apex ab Alpium & Apennini montis concursu non longè à Sardonio mari supra Massiliam figuratur. Laterum autem vnum à Septemtrione, vt supra dixi, *Alpes* sunt; quæ ad ducenta septuaginta quinque passuum millia porriguntur, alterum verò à meridie Apenninus, qui ad quadringenta quinquaginta. Basim autem totius figuræ litus Hadriatici sinus affingit: cuius magnitudo est à Sena oppido in intimum ferè sinum, vltra CCCXII. millia: adeò vt horum camporum ambitus, non multum à mille ducentis quinquaginta millibus passuum differat. Quocirca, si *Italiæ* terminos secundùm naturam propagatos sequemur; hos Italiæ populos numerabimus: *Ligures, Gallos, Venetos, Carnos, Etruscos, Latinos, Campanos, Lucanos, Græcos, Apulos, Frentanos, Picentes, Vmbros, Sabinos, Vestinos, Marsos, Marrucinos, Pelignos, & Samnites.* Quòd si ex iure

[Marginal notes:]

ITALIA.

POLYBIVS *excellens scriptor Historiæ.*

Polyb. lib. X. *Historiæ pauca initio.*

Strabo principio lib. V *Plinius lib.* III. *cap.* V. *Similis potiùs auerso folio: ibid. Plinius.*

Triãgularis verò figura Siciliæ est propria: vnde Trinacria *dicta, &* Triquetra.

A B C D

A iure, quo Italiæ populi cum Romanis vel fœdere vel amicitia ſociati; vel legibus quoque donati ſunt, Italos diſtinguemus; futurum eſt, vt eos in tres tantum populos diſtributos fuiſſe obſeruemus, in *Latinos, Italicos, & Prouinciam Galliam.* Atque vt ius illud omne à fœdere manabat, erantque fœdera alia aliis æquiora; ita non eadem omnes populi conditione ſunt vſi: ſed alij aliis, meliore vel deteriore. Quæ ſi per præmiorum gradus diſtinguantur, optima erat *ciuium Romanorum*, ſiue *Iuris Quiritium* conditio: aliquanto incommodior Latinorũ: infra Latinos Italicorum: duriſſima verò Prouinciarũ. *Latinitatis* ſiue *Latij iuris* præcipuæ partes erant vt ius ſuffragij Romæ non in tribu certa, ſed ex magiſtratuum arbitrio

IVS QVIRITIVM.

LATII IVS.

B haberent: quod ſummum erat, qui ius Latij habebat, is ſi apud Latinos magiſtratum, Quæſturam, aut AEdilitatem geſſiſſet, *Ius ciuitatis Romanæ* aſſequebatur. Populi quoque qui *ius Latij* habebant, ſuis à Prætoribus non à Romano magiſtratu adminiſtrabantur. atque hoc ius populi Latini fuit, vſq; ad annum ab vrbe condita DCXCIV. quo ex Lege Iulia ius ciuitatis vniuerſo Latio datum eſt. *Italicum ius* neque ſuffragij lationem habebat; neque per Magiſtratus adminiſtrationem ciuitatem aſſequebatur. Ceterùm Italici magiſtratus ſuis & legibus, non Prætori Romano, vt Prouinciæ, parebant.

ITALICVM IVS.

Prouinciæ ius præcipuè in eo verſabatur, quod iis leges domeſticæ adimebãtur & pro iis aliæ à Romanis dabantur regebanturq; à Prætore, qui

PROVINCIARVM IVS.

C ius de rebus priuatis dicebat; cauſſas verò publicas cum concilio cognoſcebat, & imperium cum belli gerendi poteſtate habebat. Hæc de iure populorum Italiæ paucis hîc à nobis adſcripta ſunt, & per compendium vt quoties de iure *Latij, Italico aut Prouinciarum* in libris antiquorum occurret, intelligi quid ſcriberetur poſſit. Ceterùm vt Numiſmata noſtra variè per Italiam eiuſque regiones ſparſa populos quos nuncupauimus contingant, operæprecium me facturum arbitratus ſum, ſi ea occaſione vſus paucis vniuerſam *Italiam* per populos & limites ſuos (veluti ſi eam per Itinerarium obirem) diſtinctam, ſimul etiam agros eorum &

D vrbes, quantum ad rem propoſitam opus eſſet, complecterer; confidens eo conſilio me tum priſcorum monumentis magnam lucem, tum luculentum rebus noſtris compendium eſſe allaturum. Atque à Latinis, quorum agris etiam Roma cis Tiberim impoſita erat, exorſi, obſeruamus duplex fuiſſe *Latium; vetus & nouum.*

Vetus LATIVM ab occaſu Tiberi & Etruſcis: à Septemtrione Aniene & Sabinis: Vfente flumine & Volſcis ab oriente; Tuſco mari à meridie terminatur. atque in eo fuiſſe populos, *Albanos, Rutulos, Volſcos,* & *AEquos,* quos & *AEquicolas* vocabant.

LATIVM VETVS.

Volſci quidem ferè verſus mare, citra & vltra Vfentem flumen oppida

da XVIII. tenuerunt: inter quæ præcipui nominis & maritima *Ancitum*, & Anxur siue *Tarracina* & *Suessa Pometia*. A

LATIVM *nouum*. LATIVM *nouum* ad Septemtrionem Anio, Sabini & Marsi; ad ortum Samnites & Campani; ad meridiem mare à Circeiis ad Lirim continebat: cuius populi Osci, Ausones, & Hernici.

Ausones propriè dicti fuerunt Aurunci inter Volscos & Campaniam siti: quorum oppida Minturnæ, Vescia & Ausonia fuerunt. è quibus *Minturnas* ad Lirim sitas Stephanus Samnitibus adscribit.

Latio *Campania* est adiuncta.

CAMPANIA *in tres regiones diuisa*. Campaniam à Liri amne ad Vulturnum; à Vulturno ad Sarnum; à Sarno ad Silarim antiqui produxerunt. Quare tres Campaniæ partes à veteribus institutæ; vna, quam Ausones, Aurunci, Sidicini, & Capuani tenuerunt: altera, quam Cumani & Opici: tertia, quam Nucerini. B

I. Prima ad mare Sinuessa (quæ & *Synope* antè dicebatur) & Vulturno oppidis frequentata erat, intus autem Gauro, Massico & Falerno montibus, campo Stellate, Suessa Aurunca, Calibus, Cassino, Teiano Sidicino, Venafro, Calatia, Callicula, Trebula, Casilino, cum silua Gallinaria, & capite ipso regionis Capua.

II. Secunda ad mare Linternum oppidum cum fluuio; Cumas, quas Dionysius Halicarn. in Opicis collocat; Misenum, Baias, sinũ Lucrinum & Auernum habebat: tum Puteolos, Neapolim & Heracleam, omnes in eo sinu, qui Crater dicitur: intus verò Atellas, Abellam, Suessulam, Acerras, Vesuuium montem, Nolam, & Pompeios. C

III. Tertia ad mare oppida habuit, Stabias, Surentum & Mineruæ promontorium: intus Salernum, Nuceriam, & Picentiam. Obseruo etiam agrum à Surrento ad Silarim flumen, Picentinis huc ex aduerso Adriatici litore traductis, fuisse per XXX. P.M. attributum.

LVCANIA *Lucani* à Silari fluuio ad Laum vsque tenuerunt: ad mare quidem Pæstum siue Possidoniam, Palinurum promontorium, Veliam, Buxentum; intus *Thebas Lucanas* interiisse Cato auctor est. & *Pandosiam* Theopompus apud Plinium. Ceterùm Lucaniæ caput Petiliam fuisse obseruo. D Lucaniam attingit ea regio quam Græci magna ex parte incoluerunt. Eadem in tres partes diuisa fuit, Bruttios, Messapios, & Salentinos.

BRVTTII. *Bruttij* (vt suo loco dicemus) genus hominum agreste, & fugitiuum, expulsis Græcis occuparunt eam partem quæ quondam OEnotria & Italia dicta inter duos sinus Hipponiatem, in Tusco mari & Scyllaticum in Ionio erat: Isthmumque illum à Lao flumine ad Metapontum vsque tenuerunt: sicuti ex Antiochi auctoritate Strabo prodit.

Deinceps occurrit regio quæ Isthmo est inclusa à Tarento ad Brundisium, quam *Messapiam, Iapygiam, Calabriam*: & *Salentinam* variis nominibus appella-

A appellarunt: quanquam alij eandem in duas partes, Strabone atteſtante, diſtribuant. Vnam in qua *Tarentum*, quam Calabriam & Meſſapiam; alteram in qua *Brundiſium*, quam Salentinos, ſiue vltimam Iapygiam nominarunt.

Ceterùm quod ad MAGNAM GRAECIAM attinet, eius limites nonnulli multò anguſtiores, Ptolemæum Pliniumque ſecuti, conſtituunt. Ab Alece enim flumine in Rheginorum agro, quidquid agrorum aut opidorum à Locrorum ſinu itidem Scyllatio vſque ad Tarentum circa Ionij maris oram continebatur, *Magnæ Græciæ* ſolùm adſcribunt. Si vera eſt Antiochi ſententia quam Strabo profert, Græcorum limites à

B Lai fluminis in ſinu Hippomate oſtio vſque ad Alecem flumen ſecundum Tyrrheni maris oram multò longius Italiæ ſpatium, quam ſecundùm Ionij maris litora occuparunt. Sin etiam ex eadem ratione veros Bruttiorum fines aſſignauerimus, neceſſum eſt maritima eorum fuiſſe Tempſam, Terinam, Metaurum fluuium, Scyllæum promontorium, Rhegium, Leucopetram, Herculeum promontorium, Alecem flumen Rheginorum agrum dirimens à Locrenſi, Bruttium, & Zephyrium promontoria, & ſupra Locros cognomento Epizephyrios Mamertinum caſtrum: vnde Mamertini qui Meſſanam fraude occuparunt nomen ſortiti ſunt, vt nonnullorum eſt opinio. Item Caulloniam, Scyllatium,

C Lacinium promontorium, Crotonem, Sybarim, Thurios; quorum opidum deductâ Coloniâ *Copiæ* appellationem accepit: tum & Lagariam vrbem, Acirim & Sirim flumina, ac poſtremò Metapontum. Intus verò Numiſtrum, Conſentiam, Hipponem, Heracleam, quæ & Siris vocata eſt; &, vt Straboni placuit, Pandoſiam. In altera huius regionis parte à Tarento Brundiſium terreſtri itinere XXXII. P.M. opida per continentem ſunt à Tarento, Vria, Meſſapia, Aletium: in ora verò Galeſus flumen, & Tarentum, Senonum Gallipolis, Iapygium ſiue Salentinum promontorium, in quo Leuca: mox, vnde breuiſſimus eſt in Græciam traiectus, ab Hydrunte in vltimam Iapygiam ſecundum Adriatici maris

D oram Brundiſium; vtrumque à Ptolomæo Calabriæ iuxta mare Ionium adſcriptum. Hydruntem Plinius à Brundiſio quinquaginta M. P. diſiungit. Poſt Salentinos *Apuli* à Brundiſio ad amnem Fiternum vſque agros tenuerunt. Obſeruo Apulorum duo fuiſſe genera: Vnum quos *Peucetios*, itidem Iapygas & Pediculos vocarunt; quorum oppida ſecundum mare, *Barium, Egnatia, Rhudia*: amnes Pactius, & ex Hirpinis montibus defluens Aufidus; mediterranea autem Venuſia & Cœlia.

MAGNA GRAECIA.

Strabo lib. VI. Geogr.

APVLIA duplex.

Alterum Apulorum genus, quos *Daunos* & Meſſapygas cognominabant, in qua oppida ſecundùm oram Salapia, Sipus, Apeneſte, Garganus mons, Hyriū, inde Fiternus flumen. Mediterranea Teanum cogno-

mento Apulum, Luceria Colonia, Arpi, Canusium oppida. Addit Strabo, eos qui sinum iuxta Garganum montem incolunt, *Apulos* proprie fuisse appellatos.

FRENTANI.

Post flumen Fiternum quod Apuliam terminare diximus, sequebantur ad mare *Frentani*, vsque ad Aternum flumen; à quo deinceps Picentes sunt: ita vt inter Apulos & Picentes nulli alij populi quàm Frentani fuerint interiecti. In ora flumen Trinium portuosum: oppida Istonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. intus verò Anxanum & Larinum.

PICENTES.

Vltimi vt diximus Italiæ, si à populorum iure distinguantur, circa Adriatici maris oram *Picentes* erant. qui ab Aterno amne ad AEsin maritima tenebant. in quibus opida maritima veterum scriptorum testimonio celebrata, Castrum, Cupra maritima, Truentum, Nomana, Ancona, intus Cupra montana, Firmum & Asculum vtrumque cognométo Picenum: Hadria colonia, & ager Prætutianus. Deducti ex his agris Picentes, in aduerso Tyrrheni maris litore inter Sarnum & Silarin flumina, vt suo loco meminimus, cónsederunt. Ceterùm deinceps oram Italiæ maritimam, eiusque fines & limites secundum situm paucis prosequemur. Vltra AEsim flumen Galli Senones vsque ad Rubiconem habitarunt. Hanc regionem primùm Liburni coluerunt; eos expulerunt Siculi; Siculos Vmbri; Vmbros, vt ex Catone Plinius testatur, Etrusci.

Plin. lib. III cap. XIIII.

Post Senones ex transalpina Gallia profecti Tuscis exactis regionem occuparunt, & Senogalliæ nomine ab iisdem appellata est: in qua hæc opida præcipuè floruerunt, Sena, Fanum Fortunę, Pisaurum, Ariminum. Sed postquam Romani & hanc partem deiectis aut debellatis Gallis in potestatem redegissent; placuit vt Italia, quæ eò vsque AEsi flumine interclusa fuerat, ad Rubiconem vsque produceretur. Postea vero extincto omni Gallorum nomine, Vmbriæ propter affinitatem hæc pars attributa est. quod ex Strabone, Valerio Maximo, atque aliis patet.

Strab. lib. 6. Val. Max. l. 2. cap. 6.

GALLIA *Togata siue citerior.*

Sequebatur vltra Rubiconem Gallia citerior, quæ & *Togata* appellata est: quæ quidquid montium camporumque & agrorum mari Ligustico flumine Arno ad mare inferum, Adriatico sinu; Rubicone, & Formione fluuiis, ad superum mare terminabatur & conuexa prope Alpium crepidine inclusum erat, continebat. Mare hanc, vt diximus, à Meridie claudebat. Alpes à Massilia in orbem prope per vada Sabatia, Taurinos, Salassos, Rhætos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam & Tergeste vsque in sinum Adriaticum ductæ, Septemtrionem & Occidentem claudebant. sinus ipse & hinc Rubicon, illinc Formio duo flumina Orientis partem definiebant.

Ceterùm quidquid agri ab occidente Athesi, ab Oriente Adriatico, à Septem-

A à Septemtrione, vt ait Strabo, Natiſone flumine; à Meridie Pado comprehenſum eſt, id totum Venetorum fuit: eaque regio vniuerſa *Venetia* eſt. VENETIA

A Natiſone vſque ad Formionem *Carni* erant; quorum opida Aquileia, Concordia, Tergeſte. CARNI.

Galliam vero Citeriorem Apenninus ferè mediam diſcriminabat; & flumen magnum Padus, qui ex montis Veſuli fonte in Alpibus ortus ex Apennino celebrati nominis octo, alia ex Alpibus vndecim recipit; pluribuſque in ſinum Adriaticum oſtijs erumpit. PADVS fl.

Ligurum, vt ait [‡] Dionyſius, natio antiquiſſima & regio latiſſima fuit, partemque non modicam Galliæ vlterioris & Italiæ inſedit. Qui citra Apenninum habitarunt in Montanos & Maritimos diſtincti fuerunt. LIGVRES [‡] *Dionyſius Afer in periegeſi.*

Montani à Nicæa, vnde Apenninus attollitur, vſque ad fontes Macræ pertinuerunt; à Macra verò vſque ad Arnum Ligures Apuani.

Maritimi à Maſſilia vſque ad Piſas, vt Polybius ait, conſederant. quæ ora opida habuit Herculis fanum, Lucum Feroniæ, Lunam. & poſt Macræ fluminis oſtium Genuam, vada Sabatia, Albingaunium, Albium, Monæci portum, Herculis portum & Italiæ finem, Varum. Intus opida pauca, caſtella plurima: in iis Luca; quæ ante Etruſcorum ait fuiſſe Li- *T. Liuius lib XLI. cap. 23.*

C uius, & poſtea Ligurum.

Etruſci ſequuntur poſt Ligures à Piſis oppido Romam vſque; qui quidquid agrorum inter Arnum & Tiberim flumen erat, inſidebant. Etruriæ verò opida circa maritimam oram celebrari obſeruo, Alſium, Pyrgos, Tarquinios, Grauiſcas, Coſam, Volcas, Thelamonem promontorium, Populoniam, Volaterras & Piſas. Interius populi erant, Veientes, Falerij ſiue Faliſci, Capenates, Vulſinienſes aliique multi apud veteres celebrati. ETRVSCI.

Hactenus itaque eos proſecuti ſumus populos, qui Italiæ oram inſederant, ac ſiue Tuſcum, ſiue Siculum, ſiue Ionicum, ſiue Adriaticum mare attingebant: reliquum eſt vt paucis, quantum ad noſtrum pertinet in-

D ſtitutum, eos, qui mediterranea tenebant, referamus.

Vmbros (vt inde exordiamus) Sempronius à frontibus Tiberis vſque ad Narem flumen perducit; ſecutus, vt opinor antiquorum temporum rationem. Strabo à mari ferè ab Arimino vſque ad Ocriculos, recentiorem, poſtquam ager Gallicus (vt ſcripſimus) Vmbris eſt attributus, deſcriptionem fecit. Opida Nequinum (quod deducta colonia à Nare fluuio Narnia dictum fuit) Meuaniam *Propertij* Poëtæ patriam, Nuceriam, aliaque aliquot non ignobilia Vmbri tenuerunt. VMBRI. *Propertij patria.*

Sabini inter vmbros ab Occidente, & Latinos ab Oriente ſiti erant. SABINI.

& quidquid agrorum inter Narem & Anienem flumina contineretur; id totum Sabinorum fuisse, veteribus placuisse video. A

Sequuntur inde populi quattuor, vt non admodum latis, ita nec satis certis finibus ab antiquitate conscripti.

VESTINI.

Vestini; vt opinor, Sabinis proximi Aternum flumen ab Oriente, ab Occidente Sabinos, à Septemtrione Picentes habebant.

MARRVCINI.

Cis Aternum Vestinos sequebantur *Marrucini* Frentanis subiecti.

PELIGNI. *Ouidij patria Sulmo.*

Sub Marrucinis *Pelignu*; quorum oppida Corfinium, & *Sulmo* Ouidij Poëtæ patria.

MARSI.

Marsi supra se Vestinos à Septemtrione, ab occasu Sabinos; ab oriente Pelignos; à meridie lacum Fucinum & AEquos siue AEquiculos attingebant. B

SAMNITES.

Restant Samnites populi, quorum regio *Samnium* appellata in longitudinem longè plus quàm in latitudinem patebat. Habuit à septemtrione Frentanos & Apulos; à meridie Campanos & Lucanos; ab occasu Ausones cum Pelignis; ab oriente itidem Apulos cum Lucanis. Populi in his claruerunt rerum gestarum memoria nobilitati; Pentri, Caraceni, & omnium vltimi Hirpini.

HIRPINI.

Hirpinorum vrbes Plinius recitat Beneuentũ, Cosam, & Herculaneium.

Populorum itaq; sedes loca que suis limitibus vtcunque ex antiquitate obseruare potuimus, bona fide adscripsimus. Ceterùm vt nihil quod in hoc nostro argumenti genere desiderari, aut diligentia nostra præstari possit, omittamus; sequitur vt quemadmodum paucis ostendimus quo iure populi inter se secundùm Italiæ regiones discriminati erant; ita etiam ciuitatum iura inter se admodum diuersa fuisse doceamus. C

Ciuitates itaq; Italiæ eo iure inter se differebãt, vt aut *Coloniæ*, aut *Municipia Præfecturæ*, aut *fœderata* oppida; *Fora*, aut *conciliabula* fuerint appellatæ.

COLONIAE. *Vide Carolum Sigonium, Onuphrium Panuinium de Colonijs, & Anton. Augustinum in Dialogis Antiquit.*

COLONIAS vocabant Romani oppida, in quæ populus Romanus ciues suos ad incolendum deduxisset; idque sex potissimùm de caussis obseruatum fuisse priscorum auctoritate traditur. Vnam, ad vicinos populos coërcendos: alteram, ad hostium incursiones reprimendas; tertiam, stirpis augendæ: quartam, plebis Vrbanæ exhauriendæ; quinctam seditionis sedandæ caussa; Sextam, vt præmiis veteranos afficerent. Quacumque autem de caussa deducendæ erant Coloniæ, lege Agraria opus erat, & Coloniæ curatoribus: qui vel Triumuiri, aut plures (nam lego agris diuidundis, aut Coloniæ deducendæ etiam XX. viros simul datos fuisse) deductis sub vexillo in agros Colonis, aratro vrbem & agrum tauro & vacca iunctis; auspicio primùm facto, circumarabant, ac designabant, quod vti etiam in numismatibus tam consularibus quàm imperatorijs olim à nobis in lucem datis frequenter videre licet; ita Ciceronis quoque, D

Nummi in Fastis Consularib. & in Iulio Caes. & in Augusto.

A quoque, Frontini, Varronis, & Græcorum auctoritate confirmatum est.

Ius vero Coloniarum duplex fuiſſe colligo. Vnum earum quæ ciuitate Romana; alterum, illarum quæ Latinitate aut iure Latij donatę erant. Quæ ius ciuium habebant, iure Quiritium priuato tantùm, non publico vtebantur. Qui Latinitatis, ij iure Latij, quod iam expoſuimus, fruebantur. Reſpublica Coloniarū in legibus & legum curatoribus poſita erat. Legum curatores, aut Magiſtratus aut ſacerdotes erant; hi diuinarum, illi humanarum leges à Coloniæ deducendæ curatoribus, quum primum conderentur, dabantur. Adhæc in coloniis conſilium erat & Senatus & populi. Senatores in coloniis, vt & in municipiis, Decuriones vocabantur. B In Decurione legendo, vt & in Senatore Romano, cenſus, vt ex Plinio ſecundo conſtat, obſeruabatur, atque ætas. Magiſtratus coloniarum præcipui erant aut Duumviri aut IIIviri, aut IVviri Iuris dicundi (totidem namque inuenio) qui Conſulibus vel Prætoribus Romanorū comparari poterant. Prærerea Coloniæ Cenſores, AEdiles, Quæſtores habebant; & ſuos in Vrbe patronos. ſic Bononia in Antoniorum clientela; Puteoli in Iuniorum patrocinio erant: Atque huiuſmodi patronorum frequens tum in antiquis marmorum inſcriptionibus atque aliis monumentis, tum priſcorum ſcriptis haud infrequens mentio eſt.

Patroni vrbiū Italiæ.

MVNICIPIA opida erant iure ciuium Ro. donata. Nomen iis factum à muneribus capiendis. Munera enim Reipublicæ publica cum auctoritate curationes erant, C Municipiorum duo genera fuerunt; Vnum quibus Ciuitas cum iure ſuffragiorum; alterum ſine ſuffragio data erat. Illis dare Quiritibus honores & capere poteſtas fuerat; iſtis non erat: ſed in legionibus vt ciues, non in auxiliis vt ſocij, adſcribebātur. Reſpublica eorum ſi ordines quæramus Decuriones, Equites & plebē habebat: ſi conſilium publicum, Senatum, & Populum: ſi magiſtratus & Sacerdotes; IIviros & IIIIviros Iuridicundo, Cenſores, AEdiles, Quæſtores & Flamines Municipiorū obſeruabimus, & qui ex Decurionum ordine legebantur, *Decemprimos*, qui tributorum exactioni præerant. Decurionum D *decreta*, vt *Senatus-conſulta* Romanorum veteribus etiam litteris celebrantur. Populi verò ſummum ius fuiſſe video in legibus ferendis, & magiſtratibus municipalibus creandis.

MVNICIPIA.

Decemprimi.

Sequitur vt de Præfecturis pauca quædam adferamus. PRAEFECTVRAE vocabantur opida in quibus & ius dicebatur, & nundinæ agebantur: & erat earundem Reſpublica quædam, ita tamen vt magiſtratus ſuos non haberent: ſed Præfecti quotannis in eas mittebantur; qui ius dicerent. Præfectorum duo genera erant, vt & Præfecturarum: Vnum Quattuorvirorum aut ſevirorum qui populi Ro. ſuffragio creabantur, & in Præfecturis ius dicebant. Alterum earum, quæ à præfectis adminiſtrabantur.

PRAEFECTVRAE.

bantur: quos Prætor vrbanus in quælibet loca legibus mittebat: Ius in Præfecturis priuatum ex edictis Præfectorum Romanorum constituebatur: publicum autem vniuersum à Senatu Romano petebatur: nempe census tributorum, vectigalium, & militiæ: vsque adeo vt non meliori conditione essent Præfecturæ quàm Prouinciæ. Fuerunt tamen in Præfecturis Consilia publica, summusque ordo, qui *conuentus* vocabatur. Erat & equestris ordo & plebeius: Magistratus autem alij eò Roma mittebantur, qui ius dicturi essent; quos Præfectos appellabant, eosque à numero (vt iam diximus) Quattuorviros aut Seviros dicebant. Sunt tamen qui eosdem Sexprimos quoque vocatos opinantur aliis placet Sexprimos in præfecturis Decemprimis Municipalibus respondisse. Verùm magistratus ex Præfecturæ corpore creatos AEdilem & Quæstorem obseruo. Nam quod Liuius & Festus produnt Præfecturis fuisse magistratibus interdictum, eos non de quibuslibet loqui opinor, sed solùm de iis, qui iuris dicundi potestatem haberent.

Sexprimi.

Ceterùm opida quæ neque *Coloniæ*, neque *Municipia*, neque *Præfecturæ* erant, *Fœderata* vocabantur; quæ aliud ius nullum, quàm fœderis & societatis cum Po.Ro. habebant. Fœderata verò quæ in in Italia fuerunt opida, aut *Latij* fœdere obstricta erant; vt Tibur & Præneste: aut *Italico*; vt Neapolis, Velia, & Heraclia: aut Gallico; vt Rauenna. Habebant ea opida & suam rempublicam, Leges, & magistratus. Hinc ciuibus Ro. in ciuitates fœderatas exsulatum ire, teste Polybio, permissū erat: tanquam in eas quæ Rempublicam suam propria in potestate haberent; neque Romanis obnoxiam. Obseruo in opidis fœderatis omnes ferè magistratus fuisse, qui Romæ erant, Dictatorem, Consulem, Prætorem, AEdilem, Quæstorem.

FOEDERATA opida.

Reliquum est de *Foris & conciliabulis*. FORVM hic accipimus pro loco in quo ius dicitur. Hinc notæ apud Ciceronem atq; alios scriptores phrases, *forum agere, & forum indicere*; qua forma dicendi vtebantur magistratus, quando locum iurisdicundi, qui *conuentus* appellabatur, designabant. Altera significatio Fori, locum nundinationis, aut in quo nundinæ agerentur, denotabat: quem Prætores quoque (Seruio teste) in prouinciis soliti erant indicere. Quod ius etiam ad priuata prædia aliquando translatum fuisse & Plinius Secundus & Suetonius in Claudio auctores sunt. Verùm ea loca proprio vocabulo non Fora; sed distinctionis gratiâ CONCILIABVLA fuisse dicta inuenio.

FORA. *Conuentus* CONCILIABVLA

Ceterùm hæc omnia ita sese in ITALIA habuisse ex Antiquitate constat quousq; bello Italico siue sociali, anno ab vrbe condita DCLXIII. ea lege quam L. Iulius Cæsar Consul tulit, ciuitas populis Italicis data est. Atque vt nullis coloniis ante eam legem Iuliam ius suffragij patuit; sic

post

post eam latam omnibus esse permissum constat: nisi si fortè paucæ aliquot scelere aut calamitate id ius amisissent. Itidem & Præfecturis suffragij ius esse concessum ex Sullana Ciceronis orat. & Pædiani commentariis apertum est. Postquam autem Italia à Philippo & Perperna Censoribus in tribus triginta quinq; censa erat, caussa facilè patet, cur post legem Iuliam multa opida & *Municipiorum & coloniarum* nomine simul donata sint: multa itidem *Præfecturæ & Municipia* appellata. Quia quatenus colonos haberent, *coloniæ*; quatenus Præfectos, Præfecturæ nomen tulerunt. Vt autē suffragij iure donata sunt, eatenus *Municipia* sunt nominata. Et quia ius suffragij vnà cum tribu obtinuerūt, factum est vt veteres scriptores sæpe *Tribuum* appellatione populos Italiæ ciuitate donatos indicasse videantur: vti Suetonius in Testamento Augusti, & Martialis non semel: qui quum populum à tribubus distinguunt, *populi* nomine plebem Romanam intellexisse videntur; *Tribuum* verò Italiam.

Illud addo, omnia quæ hactenus de Coloniis ceterisque opidis dicta sunt, intelligenda esse de iis Coloniis, quæ iussu Senatus deducta sunt; nam militares Coloniæ à L. Sulla Dictatore primùm per vim deductæ sunt; qui vt veteranos præmiis emeritæ militiæ donaret, inimicorum suorum agros parta ciuili victoria, militibus, per quos vicerat, diuisit. Quod postea Cæsar Dictator, M. Antonius; M. Lepidus; & C. Cæsar Octauianus III *viri Reipublicæ constituendæ*, & ipsemet Augustus imitatus est: Legionesque vniuersas vnà cum Tribunis & Centurionibus, & suis cuiusque ordinis manipulis fuisse deductas, bonus imprimis auctor Corn. Tacitus scriptum reliquit.

COLONIAE. *Militares.*

Libro 1. Annal.

ΝΕοΠοΛΙΤΩΝ.

NEAPOLIS *Cumanorum Colonia.*

CAMPANIAM, vt regionem totius Italiæ à fecunditate & prouentuum felicitate commendatissimam, ita latissimè secundum Tyrrheni maris oram sese obliquantē aut insinuantem, aut interiùs cum fortissimis Italiæ gentibus coniunctam, atque adeò plures sub se populos complectentem, veterum auctoritate celebratam fuisse obseruamus; idque tanto scribentium consensu, vt vel hinc nonnulli eam non modò Italiæ, sed totius terrarum orbis pulcherrimam plagam appellare non dubitarint. Nihil enim mollius cælo Campano aut clementius; nam bis floribus vernat: nihil solo vberius; ita vt hinc certaminis siue contentionis inter Liberum & Cererem, imò & ipsam Palladem (propter olei Campani præcipuè autem

CAMPANIA.

Vena-

Venafrani præstantiam)de regionis dominatu nata sit fabula: nihil mari hospitalius. Hîc illi nobiles portus, Caieta, Misenus, & tepentes fontibus Baiæ, Lucrinus, & Auernus. Hîc amicti virium nobilissimarum gloria montes Gaurus, Falernus, Massicus, & pulcherrimus omnium Vesuuius. Vrbes ad mare Sinuessa, Cumæ, Puteoli, Neapolis: intus *Capua*, quondam tertia inter duas maximas, potentissimasque Romam & Carthaginem annumerata: præterea Atella, Suessa Aurunca, Teanum Sidicinum, Cales siue Calenum, Nola, Nuceria, Picentia. Ceterùm vt *Campania* in tres partes diuisa sit, & quibus terminata fluminibus iam ab initio in præfatione nostra diximus. illud addam, quantum equidem in Romanorum historia obseruare potui; à Sidicinis armis Samnitium oppressis, & ad Capuanorum auxilia sese conferentibus, occasionem fuisse oblatam, qua Romani iusta pro Campanis, vtpote sociis, arma induere coacti sunt. nam Capuani à Samnitibus acie fusi, ab ijsdem, quia armis plus poterant, seruitutem metuentes, se, vrbem atque agros anno ab vrbe condita CDX. in fidem populi Ro. dediderunt, atque is belli motus reliquam per partes traxit Campaniam; vt ius Italicum ex populi Ro. iussu accipere coacta fuerit.

Baiæ, fontibus tepentes.

CAPVA *vrbs maxima.*

Inuenio tres in Campania agros à veteribus celebratos: *Campum Stellatem, Falernum, & Leborinum*. sunt qui opinentur à Leborino agro vniuersam hanc regionem hoc sæculo *terram Leborinam*, siue, vt nunc Italia pronunciat, *Terram di Lauoro* nominatam. Ceterùm vt iis quarum exhibemus in Campania numismata ciuitatibus ius Italicum primo obuenerit; inde etiam lege Iulia aut ciuitate Romana donatæ, aut suæ libertati permissæ sunt, singulis adscribemus. & paucis quoque (siquidem earum rerum memoria, quæ sanè vel incuria hominum vel iniuria temporum etiam à prisci sæculi scriptoribus ante Romanorum res gestas desideratur, exstat) quæ ipsarum ciuitatum origo; qui maiores, respublica, res gestæ, fortuna, incrementa aut interitus fuerint; singulis adiuti, Numismatum symbolis adscripturi; aut coniecturis verisimilibus propositurì sumus. Aggressurus itaque ciuitatum Campaniæ tam maritimarum quàm interiorum aliquot, quorum ad manus nostras numismata peruenerunt, historiam, exordium à *Neapolitanis* sumere placuit: non quidem quòd id ordo Geographiæ ita postulet: sed sicuti tradente Liuio Neapolitani antiquissimis temporibus Græcorum in Italia primi fœdere cum P.Ro. coniuncti fuêre; quod illi vno & perpetuo iuris & fidei tenore semper seruarunt: ita nunc *Neapolis* totius facilè regionis caput est nobilissimorum præclarissimorumque virorum, vti & olim cùm alumna tum sedes celeberrima, Neapolitani primùm absque controuersia in ordine locum mereri videbantur. NEAPOLIS itaque à Cumanis in

Leborina terra.

Numismata.

A in sinu qui ob similitudinem situs *crater* dictus erat, condita est. Cumani verò è Chalcide Euboiæ originem trahunt; qui classe qua domo aduecti erant, plurimùm in ora eius maris quod accolunt potuere; primò in insulas AEnariam & Pithecusam egressi, deinde in continentem sedes transferre ausi Cumas, (vt in Cumarum descriptione ostendemus) inde Palæpolim, haud procul ab eo loco vbi postea ad litus Neapolim, condiderunt. Hanc à prima origine Parthenopen fuisse dictam, ob Parthenopes, (quæ trium Sirenarum vna celebratur) sepulcrum ibidem dum vrbs conderetur inuentum, ab antiquitate memoriæ proditum est. Ceterùm postquam Cumani qui Cumis remanserant vereri cœperunt, ne exhausti colonis, qui ob loci situm & agri fertilitatem magna frequentia Palæpolin sedes transtulerant, ipsi quoque tandem patriam deserere cogerentur; consilium vrbis nouæ demoliendæ capiunt: eaque magno impetu euersa, quum pestis Cumanos adorta sæuiret, consultusq; Apollo respondisset, saluti ipsis futurum, si Palæpolin quam euertissent instaurarent; oraculum sequuti nouam vrbem condidisse traduntur, quàm Neapolim hinc vocarunt. Obtinuit tamen vsus apud rerum Romanarum scriptores, vt *Palæpolis* nomen & *Neapolis*, quòd duabus vrbibus haud procul distantibus idem populus esset, promiscuum fuerit: donec fœdere in populi Romani amicitiam recepta, obsoleto priore nomine, *Neapolis* tantùm diceretur; nomenq; *Parthenopes* poëtis * relinqueretur. A Græcis ex Chalcide & aliquot Atheniensibus ab initio frequentatã, legibusque & Græcis institutis coaluisse obseruo. Additur ab eisdem; quum antea Parthenope vocaretur, quasi *nouam* ab ipsis conditam *vrbem Neapolin* fuisse dictam. Solinus tamen, ni mendum sit, eandem ab Augusto instauratam, & ab eo primùm tempore *Neapolin* vocari cœpisse scripsit: sed Solinum scriptorum & temporũ auctoritas erroris coarguit; quum Lycophron Ptolemæo Philadelpho æqualis *Neapolis* mentionem faciat; itidem toties bello Punico secundo † Liuius, nec rarò aliquot in locis ipse etiam Cicero; potissimùm in Balbi & Archiæ defensionibus, vt cetera omittam. Gymnicum certamen & Musicum Quinquennale Neapoli magna Græcarum vrbium frequentia, & conuentu celeberrimo, idque singulo quoque lustro ex oraculo fuisse celebratum, veterum auctoritate testatum est. Hinc forsitan in Neapolitanorum numismatibus *Minotaurus* laureo serto à victoria donandus toties apparet; & Diana in altera nnmismatum parte. Spectantur inter cætera duo postrema, in quibus, vti & in præcedentibus, Minotaurus à Victoria coronatur; quorum alteram partem facie Dei Hebonis à Neapolitanis pro Baccho culti, signatam opinor. Macrobius enim auctor est, & eiusdem auctoritatem etiam Iunij Aquilæ, quod exstat de eodem Deo Epigramma confirmat.

Strabo l.v. Geograph.

* *Virgilius in fine Georgic.*

Solinus Polyhistore cap. VIII.

† *T.Liuius lib.21. 23. & 35. & Strabo lib.* V.*Geogr.*

Minotaurus sæpius in Neapol. nummis.

Hebon Deus olim Neapolit. Macrob. lib. 1. Saturn. c. XVIII.

confirmat, videturque *Hebon* vocari vt *Hebe*: id eſt, à prima lanugine & molli teneraque ætate. Quamquam nec hæc quoque improbabilis coniectura videri poſſit, Neapolitanos huiuſmodi numiſmatum ſuorũ Symbolis originem ſuam ad Theſeum maioreſque ſuos Athenienſes, quorum coloni Chalcidenſes erant, voluiſſe referre. Induxit me in eam cogitationem idem Macrobius apud quem ex Pherecyde refertur, Theſea quũ in Cretam ad Minotaurum duceretur, votum pro ſalute atque reditu ſuo, Apollini οὐλίῳ, καὶ Ἀρτέμιδι οὐλίᾳ concepiſſe; vtriſque vt ſalutis ſuę auctoribus. Apollo namque οὖλιος cognomento & apud Homerum & Menandrum poëtas celebratur: ad hæc & Mileſij Apollini οὐλίῳ pro ſalute ſua immolabant. Vt autem ad Gymnicum certamen quinquennale reuertamur, illud à Neapolitanis in honorem Auguſti conſtitutum Suetonius auctor eſt: ipſumq; Auguſtũ extremis vitæ ſuæ diebus illud perſpectaſſe: etſi auctores habeam qui (vt meminimus) illud ex oraculo diu ante Auguſti tempora inſtitutum fuiſſe referant. Illud certè conſtat, Neronem Neapoli primùm, vt Muſicæ ſuæ profectum oſtentaret, in theatrum prodijſſe; tantoque ſtudio id proſecutum fuiſſe, vt ne concuſſo quidem terræ motu theatro, antè cantare deſtiterit, quàm inchoatum abſolueret νόμον. Sed iſta eueniſſe quum res Romana vnius dominatione oppreſſa erat ſcimus; nunc quæ fortuna Neapolitanorum fuerit dum libera eſſet Reſpublica, paucis à Palæpolitanis exorſi proſequemur. Palæpolitani partim infida Samnitium aduerſus Romanos ſocietate freti; partim peſtilentia, quæ in vrbe graſſari nunciabatur, fidentes, multa hoſtilia aduerſus Romanos, qui agrum Campanum Falernumque incolebant, perpetrauerant. L. Cornelio Lentulo itaque, & Q. Publilio Philone iterum Coſſ. feciales Palæpolin ad res repetendas miſſi, quum ferox reſponſum retuliſſent, bellũ Palæpolitanis ex auctoritate Patrum Populi iuſſu indictum eſt. Nolani Palæpolitanis ſe iunxerant. Conſuli igitur Philoni bello Græcos perſequendi prouincia obuenit. Qui loco opportunè inter Nolam & Palæpolin capto, mutuam auxilij ſocietatem hoſtibus ademit. Quum diu teneret ea obſidio, imperium Philoni cum Proconſulari poteſtate, quoad cum Græcis debellatũ eſſet, prorogatum eſt. Palæpolitani quum arctiſſimè obſiderentur; & velut à ſuiſmet ipſi capti præſidijs indigna ſe cum liberis ac coniugibus, & quæ captarum vrbium extrema ſunt, paterentur; & grauiorem inſuper ſeruitutem à nouis Samnitium & Tarentinorum, quæ venire nunciabantur, auxilijs metuerent, principes ciuitatis Charilaus & Nymphius deditionis conſilium inter ſe communicant. Quod vbi placuiſſet, Charilaus ad Philonem profectus, tria militum millia ad occupandam eam vrbis partem, quam Samnites inſederant, accepit. Nymphius; vti conuenerat, eodem tempore Samnitium Prætorem arte

Lib. 1. Saturnal. cap. XVII.

Sueton. in Auguſto cap. 98.

Suet. in Nerone c. 20.

PALAEPOLITANI.

Anno poſt Ro. C. CDXXVI.

A arte aggressus, perpulit vt præsidiũ noctu ab vrbe ad hostium agros populandos deduceret: atq; interea Charilaus in vrbem à socijs ex composito receptus est. Nolani ex vrbe Palæpoli Nolam se fuga recipiunt. Samnites autem exclusi, non externis modò sed & popularibus suis ludibrio fuêre, spoliatique & egentes domũ rediêre. Tandem eò summa rei Græcorum venit, vt *Neapolitani* fœdere Italico in amicitiã populi Ro. recepti, leges suas, Rempublicã, & suos magistratus neutiquam Romanis obnoxios retinerent. Cuius rei documentũ est quod Polybius prodidit, ciues Romanos qui exsilij caussa solum vertebant, Neapolin * se vt in liberam ciuitatem contulisse. Adhæc quòd quum Romæ Cereris sacerdotes, quæ

NEAPOLIS ciuitas fœderata.

Polyb. lib. VI. Hist. cap XII.

** item Præneste, & Tibur. Pol. ibid.*

B Græcæ originis & liberæ erant, ad sacra facienda legi debebant; aut Neapolitanas, aut Veliẽses, vt ex fœderatis ciuitatibus, fuisse delectas. Comiter inde à primo fœdere Neapolitanos pop. Romani societatẽ conseruasse obseruo: vsqueadeo vt quum res Romana grauissimo Hannibalis prœlio ad Trebiam & Trasimenum affecta laboraret, legatos miserint, qui quadraginta pateras aureas magni ponderis, in subsidiũ belli pop. Romano offerrent. Quibus quidẽ legatis gratiæ à Senatu pro cura & munificentia actæ sunt; vnica tantùm patera, quæ minimi ponderis fuit, accepta. Rursus cùm Romanus multiplici clade ad Cãnas ferè ad internecionem fractus esset, Neapolitani fidem cum fortuna non mutarunt. Hannibalemque

C victricia signa circumferentem, & per agrum Campanum mare inferum petentem, vt occupata Neapoli vrbem maritimam haberet: & licet turma equitum ipsorum cum Hegria præfecto ex insidijs circumuenta ac deleta, pacis tamen conditiones & societatis fœdus offerentem excluserunt. Flexerat inde Hannibal iter in Capuanos; à quibus receptus iterum Neapolitanorum animos partim spe, partim metu nequidquam tentauit. Neapolitani enim quum vim hostis metuerent; intelligerentque Hannibalem, vt maritimo oppido potiretur magna cupiditate teneri, quò cursus nauibus ex Africa tutus esset, M. Silanum cum pręsidio acciuerant, ita vt non solùm munitissima vrbis mœnia ob hoste conspecta,

D haudquaquam prompta oppugnationi, sed & præsidium Romanum receptum, ab vrbe oppugnanda Pœnum absterruerint. Quid deinceps Neapolitanis cum Romanis publicè negocij fuerit aut gesserint, obscura memoria est. Illud obseruo, Neapolin secessu Romanorum ad otium & voluptatem fuisse frequentatam: eamque suis legibus, republica, & libertate magna vsos. cui rei argumento est; quòd Neapolitani, quum socijs & Latinis lege Iulia ciuitas data esset, iuris sui libertatem ciuitati, vt Cicero in oratione pro Balbo ostendit, anteposuerint. Nec ne mouet quòd Cicero Neapolin, quæ ciuitas fœderata erat, vt iam ostendimus, *Municipium* ibi vocet. respexit enim ad id tempus, quo ipse scribebat;

 siquidem

siquidem tum Neapolis lege Iulia ciuitatē acceperat; qua ratione & Municipium cum iure suffragij erat. Ceterùm Coloniam fuisse aliquando Neapolin, antiquis quidem marmorum Inscriptionibus, sed nullius scriptoris, quantum equidem obseruare potui, auctoritate testatum est. Inscriptiones enim disertè ORDINIS ET POPVLI ET PATRONI COLONIAE NEAPOLITANAE meminerunt; neque an ciuium Romanorum, an sociorum Latinorũ, an denique militaris fuerit; ad hæc neque à quo, neque quando deducta sit, ostenditur. Verùm Neapolin multis ab Augusto beneficijs affectam, & instauratam, & decreto ornatam fuisse, quo annua vicena millia Neapolitanis à fisco suo numerari iusserat, Plinius tradit. P. autem Virgilium Maronem Neapolin, vt commodissimum Musarum hospitium secessu suo frequentasse, nec longè ab ea circa *Pausilypum* duobus ab vrbe passuum millibus, vt Seruius metitur, sepultum fuisse, memoriæ proditum est: adhæc L. Papinium Statium qui Thebaida scripsit, *Neapoli* oriundum esse. Non longè à Neapoli *Pausilypus* mons & promontorium erat, amœnitate situs, fertilitate, & salubritate commendatus. Itidem perfosso monte cauerna, quam Seneca *Cryptam* * *Neapolitanam* vocat: hîc *Villa* Virgilij & Luculli, qui montem maiore impensa exsciderat quàm villam exstruxerat: ita vt etiam curruum commeatui peruius esset. Fuit & *Cæsaris piscina*, à Plinio & Columella ob salubritatem piscium & eorum viuacitatem commendata. Neapolis verò situm ab extremo occidente horam cum besse disiunxit Ptolomæus: ab AEquatore verò partibus quadraginta semis.

P. VIRGILIVS Maro. *Virg. IV. Georg. in extremo.* *Statius Papinius Neapolitanus.* PAVSILYPVS. * *Hodieque la Crotta.*

Plin. lib. IX. Natur. Hist. cap. 53. & lib. X. c. 70. Ptolem. in Geograph.

ΠΥΤΕοΛΙΤΩΝ.

PVTEOLI *Cumanorum Colonia.*

PVTEOLOS antea quàm bello Italiam Hannibal laceraret, *Dicæarchiam* à iusto imperio, quo eius respublica florebat, dictam fuisse, & à Cumanis conditā, eorumq; fuisse emporium Strabo, Plinius, multique alij auctorũ prodiderunt. Cumani vrbis suæ vti antiquissimæ originē è Græcia atque Euboia insula à Chalcidensibus; Chalcidenses ab Athieniensibus repetunt: quo & Puteolanorum numismata spectare credibile est. quæ Apollinis Οὐλίϛ (vt paullò antè memorauimus) faciem aduersa, Minotaurum auersa parte exprimunt. Ceterùm quum Dicæarchia emporium, tempore belli eius quod Hannibal cum Romanis in Italia gerebat, frequentari cœptum esset, Q. Fabius ex Senatus auctoritate illud communijt; & præsidium ei imposuit: mutatoque nomine, *Puteoli* deinceps vocari incœpit: idque siue à puteorum, quibus

DICAEARCHIA. *Pausanias in Messanicis & Arcadicis. Strabo lib. V. Geogr. Plin. l. III. cap. 5.*

Ex Macrob. lib. 1. Satur. cap. 17. sup. pag. 210. a. PVTEOLI. *Vnde sic dicti. Strabo lib. V. Geogr.*

A quibus ager eius abundabat, frequentia: siue, vt nonnullorum est opinio, à putore aquarum & aëris, sulphureo semper vapore grauis. Atqui quum Festus *Puteolos* inter ea Præfecturarum genera recenseat, in quas Præfecti irent à populo Romano creati, suspicari licet eam Præfecturæ nomine & iure tandiu administratam fuisse (annis videlicet vndeviginti donec P. Cornelio Scipione Africano II. Ti. Sempronio Longo Coss. Colonia ciuium Romanorum trecentorum hominum lege Acilia Tribunicia eò deducta est: habuitque ea Colonia priuata quidem aliqua ciuitatis iura, vt & ceteræ Coloniæ; nulla tamen publica: ita vt nomine ciues Romani, re verò Coloni tantùm essent Puteolani. Argumento est, B quòd Liuius prodit Colonos, qui Puteolos, Salernum, & Buxentum adscripti nomina dederant, quum ob id se pro ciuibus ferrent, Senatum iudicasse non esse ciues Romanos. Argumento etiam est, quòd P. Scipio Africanus & P. AElius Pætus * Censores, portoria rerum venalium Capuæ ac Puteolis fruenda locarunt. Festus enim Capuam sub eodem Præfecturæ genere cum Puteolis recenset. Addit Liuius ab iisdem Censoribus colonos trecentos (is enim numerus à Senatu definitus erat) qui Puteolos deducerentur, fuisse adscriptos: eosque P. Scipione Africano II. & Ti. Sempronio Longo Coss. fuisse deductos. & exstat antiquũ epigramma siue inscriptio. quæ ab Colonia deducta annos nonaginta recenset, N. C Fufidio & M. Pullio Duumuiris; quum Romæ Consulatum gererent P. Rutilius Rufus & Cn. Manlius Maximus, quæ numerorum ratio cum ipsis quoque Fastis congruit. A secundo namque Africani maioris Consulatu vsque ad P. Rutilij Rufi & Cn. Manlij † Consulatum, anni nonaginta in Fastis interesse numerantur. Itidem in antiquis Inscriptionibus etiam AEdilium Colonia Puteolanorum mentio fit: & Cicero Antonium accusat, Puteolanos idcirco infestantem, quòd C. Cassium & Brutos sibi patronos adoptassent. Ceterùm quum illud factum constet postea quàm lege Iulia Puteolani ciuitatem adepti erant; verisimile est Puteolanos ab initio Præfecturæ legibus fuisse administratam, donec Colonia D ciuium Romanorum fieret. Atqui post deuictum Antonium, Augustus Vrbe rebusque vrbanis constitutis, quum Italiam XXIIX. coloniis frequentasset, Puteolos quoque militarem coloniam Augustam, vti Frontinus tradit, deduxit; in qua iter vno latere populo debebatur triginta pedum; agerque eius veteranis & Tribunis legionariis in iugeribus adscriptus erat. Addam & illud, exstare Puteolis templum, quod frontispicij inscriptio & titulus Augusto à L. Calpurnio L. F. positum & dedicatum testatur. Admonet autem Puteolorum situs ratio, vt prodigiosam Caligulæ Cæsaris ex Suetonio ostentationem referamus: qui, vt nouum & inauditum antea spectaculi genus ederet, medium quod inter

PVTEOLI præfectura.

PVTEOLI Colonia ciuiũ Rom. I. Lipsius ad ad Taciti XIV. Annalium n. 78. Anno V. C. DLIX.

** Ann. 13. LIV. post R. C. lustrũ fecerunt XLVI.*

Ann. Vrbis DLIX.

† An. Vrbis cond. DCXLVIII.

M. Cicero Philip. VIII.

PVTEOLI Colonia militaris.

Suet. Tranq. in Caligula cap. 19.

moles Puteolanas & Baias trium millium & sexcentorum ferè passuum patebat interuallum, ponte coniunxerat, contractis vndique onerariis nauibus, & ordine duplici ad ancoras collocatis, superiectoque aggere terreno, ac directo in Appiæ viæ formam: per quem pontem ipse vltrò citroque per biduum commeauit. eumque apparatum instituisse creditur ad æmulationem Xerxis, Persarum regis, qui non sine admiratione aliquanto angustiorem Hellespontum contabulasse scribitur. Laudant tamen alij alias huius rei rationes, ad eludendam scilicet Thrasylli mathematici auctoritatem Caligulam hunc pontem excitasse; prædixerat enim Thrasyllus, *non magis Caligulam imperaturum, quàm per Baianum sinum equis discursurum.* Tacitus autem scriptum reliquit, Neronem veteri Puteolorum opido ius coloniæ & cognomentum à se dedisse. Meminerunt *Puteolorum* etiam Plinius & Vitruuius: hic ob puluerem Puteolanum qui cæmento Cumano admixtus in molibus ædificandis etiam ad omnem maris impetū inexpugnabilis sit; ille* ob purpurissum, quod vel Tyrio, tantopere à veteribus commendato, præstantius & nobilius censendum sit. Ceterùm quia mare mediterraneum, quà sese circum hæc litora insinuat, duos sinus faciat nobiles admodum, Puteolanum scilicet & Baianum; obiter & Baiarum ipsarum & sinus simul & vicinorum vsque ad Cumas locorum mentionem facere visum est. A Puteolis itaque in Euroaustrum flexuoso sese littore incuruat *sinus Baianus*, eo quo suprà diximus interuallo, à *Baiis* nobilissima olim vrbe sic dictus: locus tam à Romanis quàm à reliqua Italia vniuersa ob medicatarū aquarum fontes maximo hominum concursu & frequentia celebratus. Vrbi ipsi nomen factum à Baio Vlyssis filio nonnulli prodiderunt. Ab eo ad quinque millia *Misenum* promontorium (à Miseno Æneæ quondam tubicine sic dictum) in mare prominet: atque eo loco Augustum classem contra belli subita instructam semper habuisse & Suetonius & Tacitus scribunt. Inter Puteolos & Baias, &, quæ Baiis ferè aduersæ sunt, Cumas, æqualibus proximè interuallis distabat *Auernus & Lucrinus lacus*, tanta omniū scriptorum commendatione celebrati. Obseruo quoque in hoc tractu *Phlegræos* fuisse campos, ob perpetuos ignes ita dictos: & aquas in eo agro tam feruidas ex Pausaniæ testimonio fuisse, vt plumbeos per quos fluant tubulos dissoluant. Puteolorum longitudinem Ptolemæus partium XXIX. cum deunce vnius partis; latitudinem quadraginta vnius mensurat.

Suetōn. ibidem.

Corn. Tacitus lib. XIV. *Annal. Ibidemq́; I. Lipsius Annot.* 78. *Vitruuius libri* II. *Architect. cap.* 6. * *Plin. lib.* XXXV. *Nat. Hist. cap.* V.

BAIANVS SINVS. BAIAE.

Virgil. VI. *AEn. v.* 164. 189. 212. & 234. *l.* III. *AEn. v.* 239. *Tacit. l.* XV. *Anna. Strabo lib.* 17. *Seneca epist.* 78.

AVERNVS *& Lucrinus lacus.*

Strabo l. V. *Geog. Pausan. in Messenicis, in extremo: & Arcadicis.*

KYMA-

ΚΥΜΑΙΩΝ.

CVMAE *Chalcidensium Colonia.*

CVMAS Chalcidensium Coloniam, vetustissimam omnium, quæ à Græcis in Italiam Siciliamque deductæ sint, fuisse inuenio. Primò hunc locum gens Opicorum incoluit: eiecta hæc ab Oscis est: Oscos deinde Chalcidenses; Chalcidenses vicissim Tusci expulère. Postremò quum in Romanorum potestatem *Cumæ* deuenissent, ab illis Colonia militaris facta est. Hanc primitus deduxisse Calcidenses, ducibus Megasthene Chalcidensi & Hippocle Cumæo, traduntur. Conuenerat inter eos, vt de Coloniæ nomine sortirètur: quumque sors Hippocli Cumæo obuenisset, is nomen vrbi à patria sua imposuit: etsi sint qui nomen vrbi ἀπὸ τῶν κυμάτον, id est, *à fluctibus*, factum contendant. Amœnissimus hic totius Italiæ tractus est, & quasi naturæ certantis miraculum quoddam, variis passim lacubus fluminibusque distinctus: Vulturnus ad ortum, in meridiem Glanis fluentes, totum hoc spatium in peninsulæ formam amplectuntur: intus *Lucrinus lacus*, sinusque eiusdem nominis: tum *Acherusia palus* poëtarum fabulis celebrata; qui ibi descensum ad inferos patêre scripsère: & tepentes fontibus *Baiæ*, frequenti principum Romanorum secessu insignes. Inter hæc ipsa Cumarum vrbs ad mare, media inter Vulturnum amnem eiusdemque cum amne nominis vrbem & Misenum promontorium; ingens murorũ ambitu complexa spacium. in medio eius editus consurgit collis; in eo templum Apollinis à Dædalo (vt fama tenuit) conditum, quum iram Minois ex Creta fugiens, huc appulisset. Apparet vastus eodem in colle specus vbi Sibyllam Cumanam vaticinari quondam solitam antiquitas prodidit. Appulisse & huc deleto à Græcis Ilio AEneam ferunt; factoque vt mos erat, sacrificio, duce Sibylla ad inferos descendisse. Habebat vrbs arcem insignem, & portum tutissimum; totumque hoc litus ostreis optimis abundabat. Ceterùm quum Cumarum vrbs agri fecunditate & maritimis commerciis in magnam breui potentiam amplitudinemque excreuisset; inuidia huius felicitatis ducti populi finitimi, in vrbis excidium conspirant. Ab Etruscis itaque, Dauniis, Vmbrisque ad quingenta peditum & duodeviginti equitum millia armantur. Cum his copiis domo profecti, ad Glanim Vulturnumque amnes castra locant, Cumani vicissim diuisâ in tres partes iuuentute, vnam ad vrbis præsidium, alteram ad tutandas naues reliquêre: tertiam cum hostibus congressuri in aciem eduxêre. sexcenti omnino equites erant, & quatuor millia peditum. Cum tam exiguis copiis tantam hostium multitudinem

CVMAE Rom. Colonia militaris.

CVMAE vnde dictæ.

Lucrinus lacus.

Acherusia palus.

Vide L. Florum lib. I. Hist. Ro. c. 16. de Samnitico bello.

SIBYLLA cumana.

Virgil. VI. AEneid.

BELLVM *Cumanorum cum Etruscis.*

dinem aggredi ausi, vicêre. Hærebant enim multitudine sua Etrusci, seque mutuò angusto loco constipati conculcabant, obterebantque. Cumanis ex aduerso, ne circumuenirentur, locorum angustiæ saluti fuêre. Peditatu itaque Etrusco nulla re egregriè gesta in fugam conuerso, pugnam inde equitatus excepit; quum procella subitò coorta, illataque cum impetu in ora oculosque equitum Etruscorum, illos quoque re turbatos in fugam auertit. Insignis maximè fuit Equitum Cumanorum eâ pugnâ fortitudo; & inter eos *Aristodemi* Malaci virtus præcipuè enituit. ducem namque hostium præter alios non paucos primi nominis, singulari certamine congressus occidit. victores Cumani, facto Diis pro victoria sacrificio, sepultisque honorificè suis, qui pro patria pugnantes ceciderant. In certamen deinde venerunt, cui potissimùm ob rem fortissimè ante alios gestam corona deberetur. Potior ciuium pars, & maximè plebs, Aristodemo eum honorem deberi contendebat. Contrà Optimates penès quos tum summa rerum apud Cumanos erat) pro Hippomedonte Magistro equitum nitebantur. Ad seditionem postremò res spectabat: vnde veriti qui è ciuibus ætate prouectiores erant, ne res ad arma & cædes prolaberetur, auctores fuêre vt vtrisque corona decerneretur. Sopita iis conditionibus discordia, Aristodemus deinceps plebis partes in Republica sequutus est. Vnde Optimates consilia eius suspecta habentes, veritique ne auctus potentia res nouare tentaret, quò honesto aliquo prætextu ipsum de medio tollerent, Aricinis auxilium contra Etruscos, Aruntemque Porsenæ filium, à quibus obsidebantur petentibus populo persuasêre, vt duo millia auxiliariorum ex egentissimis seditiosissimisque de plebe conscripta, ductu Aristodemi Ariciam veluti ad certam internecionem mitterentur. Sed secus atque illi sperauerant euenit. Aristodemus enim re fortiter atque feliciter gesta, Arunte hostium duce sua manu in singulari certamine cæso, atque Etruscis in fugam versis, atque ita Aricia graui obsidione liberata, quamplurimis magnificentissimisque muneribus ab Aricinis donatus Cumas rediit, magna cum ciuium gratulatione & promiscuæ multitudinis occursu: atque vti multo cum verborum honore ac faustis acclamationibus, ita non sine pari Optimatum inuidia exceptus atque in vrbem deductus est.

Aristodemi virtus

Ceterùm conciliatis sibi iam antea dum ab Aricia Cumas nauigat, cùm verbis tum muneribus, eorum qui secum in ea expeditione fuerant animis, adhæc adiuncto sibi priuatim comitate ac blandimentis, corruptissimo quoque militum ac manu promptissimo, si fortè ad nouandum Reipublicæ statum ipsorum opera vti constituisset: capta occasione, dum coram frequenti Senatu de rebus à se ad Ariciam gestis verba facit, socij facinoris & coniurati per confertam turbam irrumpentes, Præcipuos quosque

A quoſque Optimatum nihil tale exſpectantes interimunt. effractoque nocte inſequenti carcere, tam eos qui rerum capitalium rei, quàm qui ex Etruſcis captiui in vinculis detinebantur, ſolutos ac libertate donatos, armis inſtruit: eorumque ſatellitio ſtipatus in publicum prodit, ac populo in concionem vocato, acri in Optimates oratione inuectus, eoſdem meritas ob tot in ſe iniurias atque inſidias exſoluiſſe pœnas dictitat: reliquis ciuibus ſe libertatem reddere, ac conſtituiſſe pari cum ceteris conditione in patria tranquillè vitam exigere. Inde cum agris diuiſis, tum remiſſo ære alieno, ac munificentia multitudinem vrbanam ſibi conciliat. Ceterùm quum tam ob agrorum diuiſionem, quàm æris alieni remiſſionem B tenuioribus à potentioribus ſe metuere diceret, arma vniuerſa tam publica quàm priuata in templis Deorum deponi hortatur, & perſuadet; inde repetenda ſi quando opus eſſet. Quibus ſtatim per ſuos ſatellites occupatis, perſcrutatis inſuper intimis domorum priuatarum penetralibus, ſi quid intus armorum occuleretur, quamplurimos è ciuibus præcipui nominis, maximè ſi quos ſibi infenſos atque aduerſos credebat, interfici iuſſit: cauſſatus rebus nouis eos ſtudere, armaque contra edictum apud ipſos fuiſſe deprehenſa. Adhæc adiunctis priori ſatellitio nequiſſimis perditiſſimiſque ciuibus, tum & ſeruis dominorum cæde pollutis, externum quoque militem ad duo millia mercede conducit. Rebus ſuis ad C hunc modum confirmatis, atq; vniuerſa ciuitate exarmata, liberè ac pro arbitrio Tyrannidem in quoſuis exercere cœpit. Bona interfectorum inter ſceleris miniſtros diuidit: filios eorundem omnes vrbe excedere iubet; pœna capitis conſtituta ni pareant: coniuges dominorum interemptorum ſeruis nubere compellit: reliquam iuuentutem vrbanam interdicto armorũ vſu atque exercitatione, molliter & ad omnem luxum ad vigeſimum vſque annum inſtitui curat. Verùm enimuerò quum iam diu ſumma felicitate Tyrannidem tenuiſſet, & res ſuas in tuto eſſe putaret, in ſenectute vltores ſcelerum Deos atque homines ſenſit, ab ijs, quorum ipſe parentes necauerat, quoſque in exſilium eiecerat, in regia D oppreſſus, atque vnà cum liberis ac neceſſarijs interfectus. Ita liberatis à Tyrannide Cumanis ſumma rei ad Optimates rediit. Ceterùm haud diu Cumanis otium fuit: Etruſci enim inito cum Pœnis fœdere, vix tum à Tyrannide reſpirantes aggrediuntur: terra Etruſcus, mari Pœnus vrbem circumſedit. Cumani cum ſe vndique premi viderent, opem Hieronis ſenioris Syracuſanorum Tyranni per Legatos ſupplices implorant. Haud vanæ fuêre Legatorum preces. Claſſis enim ſtatim ab Hierone in auxilium miſſa, animos Cumanis ad tentandam prœlij fortunam fecit: magno animorum ardore vtrimque concurritur: & æquo diu Marte pugnatum erat, neutro inclinante victoria; cum tandem forti ac fideli

ARISTODEMVS *tyrannidem apud Cumanos occupat.*

CVMANI *Ariſtodemi tyrannide liberati.*

BELLVM *cum Pœnis & Etruſcis.*

Syracuſanorum operâ, fuſis fugatiſq; non ſine magna clade hoſtibus Cumanus ſuperior euaſit. Florere inde rurſus Cumanorum res auctis diuturna pace opibus cœperat; quum nouum illis cum Campanis ſocia amicaque prius gente bellum oritur. Cauſsa belli in incerto eſt: hoc conſtat, priores intuliſſe Campanos; ac Cumanos prœlio ſuperatos fugatoſque atque intra vrbem compulſos, terra marique circumſediſſe: ac tandem poſt longam obſidionem ciuibus nequicquam reſiſtentibus, vrbe per vim potitos, ſpoliatamque & cædibus promiſcuis exhauſtam, colonis ex ſuis in eam conſcriptis incolendam dediſſe. Ceterùm Cumanorum, antequam in Campanorum poteſtatem peruenirent, potentiam teſtantur Coloniæ ab illis deductæ. Primùm *Parthenope* ab illis condita, ab Sirenarum vna, quæ ibi ſepulta erat, ſic dicta. Eam quum poſtmodum Athenienſes, vnà cum Chalcidenſibus occupaſſent; nomen eius in *Neapolim* mutarunt. Tum *Dicæarchia* altera Cumanorum colonia; qua pro Emporio vſi ſunt; quæ poſt *Puteoli* appellata eſt. Ceterùm Campani cùm Cumas à ſe occupatas nouis colonis habitandas dediſſent, etiam reliquias Cumanorum quæ cladi ſuperfuerant, in ſocietatem vrbis agrique receperunt: & ſumma concordia Rempublicam adminiſtrantes, in vnum quaſi corpus coaluêre. Hinc factum vt multa vetuſti ritus argumenta apud Cumanos perſeuerarent, Campanis nihil mutantibus. Egregia Cumanorum erga Romanos fides bello Punico ſecundo enituit. Nam quum vniuerſa pænè Campania à Romanis ad Pœnos atque Hannibalem defeciſſet, initiò ab Capua facto; Cumani vt idem facerent, nec promiſſis, nec minis Campanorum adduci potuêre. Campani itaque quod minis promiſſiſq; non poterant, dolo tentarunt, ſed fruſtrà. Cumani enim fraudem ſuſpicati, diſſimulato tamen ſe quidquam ſibi à Campanis metuere; poſtquam Sempronium Gracchum Conſulem, qui id temporis ad Linternum caſtra habebat, de Campanorum conſilio certiorem feciſſent; eiuſdem Conſulis opera adiuti, non ſolùm Campanorum inſidias euaſêre: ſed diſpoſitis in contrarium inſidijs, ac noctu impreſſione in caſtra Campanorum facta, incautos improuiſoſque aggreſſi, Campanorum ad duo millia cecidêre, captis vnà cum ipſo duce Mario Alfio ſignis militaribus triginta quattuor. Hannibal Campanorum ſociorum clade intellecta, precibus eorundem fatigatus, vaſtato latè agro Cumano, caſtriſque mille ab vrbe paſſibus communitis, Cumas omni apparatu oppugnare inſtituit. Verùm Cumani cum proprijs viribus ſubnixi, tum & Romanorum præſidio adiuti, diſturbatis incenſiſque Pœnorum machinis, facta ſubitò vnà cum Graccho Conſule duabus portis eruptione, fuſis fugatiſque in caſtra vſque Pœnorum ſtationibus, cæſiſque mille quadringentis, Hannibalem obſidionem ſoluere cogunt. Cumanis finito

bello

[Margin notes:]

CVMANORVM *cum Campanis bellũ.*

CVMA *à Campanis capta, eorundem Colonia facta.*

COLONIAE *à Cumanis deductæ.*

CVMANORVM *erga Romanos fides.*

Anno vrb. cond. DXXXVIII. *cum Q. Fabio Verrucoſſo* III. *Coſ lege Liuium lib.* XXIII. *ab* V.C.c.102. 103.

CVMA *à Pœnis obſeſſa.*

A bello Punico petentibus à Romanis permissum, vt publicè Latinè loquerentur; vtque præconibus eorum Latinæ vendendi ius esset. Cumanam quoque rem per Præfectos à populo Romano missos administratã fuisse inuenio. Bello etiam Marsico, quod à multis *Italicum* † appellatur, Cumani Romanos summa fide iuuère · nihilque ab illis omissum quod à bonis & fidelibus socijs præstari posset. Post Iulij tamen Cæsaris cædem, quũ M. Antonius, C. Cæsar Octauianus (qui pòst Augustus appellatus est) & M. Lepidus Triumviri Reipublicæ constituendæ maximam pænè & fertilissimam Italiæ partem veteranis suis post bellũ Philippense in victoriæ præmiũ assignarent; ager quoque Cumanus viritim in iugeribus veteranis diuisus est, ipsaque vrbs *Cumæ*, ciuibus vrbe agrisq; pulsis, iussu Augusti Colonia facta est; nulla præteritorũ in populum Ro. meritorum aut officiorũ ratione habita. Celebratur naualis Cæsaris Augusti cum Sex. Pompeio ad Cumas pugna; qua grauissimã Augustus cladem accepit; maxima nauium parte capta aut depressa. Ceterùm vt de Cumanorum numismatibus ac symbolis in ijsdem expressis aliquid subiungamus; *Conchule* illud quod in primo, tertio, ac quarto spectatur, muricis operculum esse existimo; ideo à Cumanis signatum, quod Murices ad sinum Baianum laudatissimi, si quid Horatio * credimus, capiebantur: aut certè quia purpurissum è purpuris circa hæc litora collectum à ‡ Plinio commendatur. In auersa parte *Paguri*, siue alius cuiusquam è cancrorum marinorum genere caput cum prioribus pedibus sine chelis apparet: *Pagurus* autem veteribus prudentiæ & sapientiæ symbolum fuit: atq; hac de caussa è collo Ephesiæ Dianæ olim suspensus fuisse proditur: & Paguri exsuuijs Dianæ caput ob similem caussam in Bruttiorum numismatibus esse ornatum suo loco referemus. Paguro autem *sapientia* tribuitur, quia vere quum crustam exuerit, & aculeis, armisque suis spoliatum se senserit, lateat; viribusque suis diffisus nullos aggrediatur; donec testam nouam eamque iam induratam recuperarit: *Prudentia* etiam vtitur, in excutienda grauiore testa, si quid Oppiano credimus. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furijs incitatus fertur, alimenta persequens; vt ex pleniore victu facta ad corporis molem accessione, testa disrumpatur. Traditur quoque Pagurum Musicam amare, & ea delectari: ipsumque præcipuè vim Lunæ sentire, qua crescente succulentior fiat & melior: atque ob id Lunæ; ob Musicam verò Apollini sacrum haberi. Apparent in duobus postremis numismatibus capita Sibyllæ Cumanæ, cuius ob vaticinia celebris admodum apud priscos memoria est. Cumarum longitudinem Ptolemæus XXXIX. partium cum triente, latitudinem XLI. S. ponit, & *Liternum* Vrbem Scipionis Africani secessu notam, sextante partis quàm Cumas orientaliorem: quam

Latinus sermo.

† *ab alijs* Sociale, *Diod. Sicul.* Marsicum *nominat l.* XXXVII. *Biblioth.*

CVMANVS *ager veteranis diuisus.*

NVMISMATA *Cumanorum.*

* *Lib.* II. *serm. Saty.* IV. *v.* 32. Murice Baiano melior Lucrina Peloris, &c.

‡ *Plin. l.* 35. *cap.* 6.

PAGVRVS, *piscis, vt sapiẽtiæ symbolum, ac Prudentiæ.*

Oppian. lib. I. *de Piscatũ ver.* 285.

tamen alij vltra Cumas in occidentem transponunt: *Linternum* vero inter Præfecturas, quas Præfecti suffragijs à populo creati administrabant, à Festo refertur. Coloniam ciuium Ro.eò deductam eodem anno, quo & Puteolos, Liuius prodit: Sex.Frontinus eam inter colonias militares ab Augusto deductas recenset. *Vulturnũ* colonia ad Vulturni fluminis ostium erat: eam Ptolemæus septunce quam Cumas orientaliorem, quincunce australiorem facit. Vltra Vulturnũ fluuium *Gaurus mons* ad ripam vsque Liris orientalem pertinebat. Huius montis pars occidentalis *Gaurus*; orientalis & iuga eiusdem *Maßicus*; septemtriolis *Falernus* dicebatur. Falernus ager eius montis ad Septemtrionem decliuitate porrigebatur. Vinum, quod summis collibus nascebatur, *Gauranum*; quod medijs, *Faustianum*: quod imis, *Falernum* vocabatur. Vltra Falernum agrum, Vescinus ager erat, à Vescia Campanorum opido dictus, quod nomen in Annalibus T. Liuij frequentissime deprauatum est. *Vestini* enim Sabinis ad ortum proximi erant; vt *Vescini* Capuanis & Sidicinis.

Vulturnus fl.

Falerna vina.

Vestina vrbs Liuio lib. IX.c.70.& Colonia lib. X.cap.64.

ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩΝ.

SINVESSAM, quæ antea Græcæ originis vrbs *Sinope* vocata fuit, à sinu Setano, ad quem sita erat, dictam fuisse boni in primis auctores Liuius & Strabo prodiderunt. *Sinopes* quidem nominis nonnulli originem repetunt à Sinope Pontici maris vrbe: verùm qua occasione (an nominis similitudine decepti incertum) non referunt.

SINVESSA prius Sinope dicta. T. Liuius lib.X, c.64. Strabo lib. V.Geog.

Ceterũ quod ad Sinuessam pertinet, eius coloniæ deducendæ caussam Samnites præbuerunt, qui Ap.Claudio Cæco II. L.Volumnio II. Coss. per Vescinos in Campaniam agrumque Falernum transcenderant, ingentemque prædam fecerant. Volumnius enim Consul Samnites præda impeditos oppresserat, & Campaniæ agros ab hostili impetu liberatos populo Ro.asseruerat. Placuit itaque vt duæ Coloniæ circa Falernum & Vescinum agrum; vna ad ostium Liris fluuij, quæ Minturnæ dicta est, (de quibus paullò pòst acturi sumus) altera quam nunc describimus in saltu Vescino Falernum contingente agrum deducerentur. Tribunis pl. negotium datum erat, vt plebiscito P. Sempronius Prætor Triumviros colonis in ea loca deducendis crearent: nec qui nomina darent facilè inueniebantur: quia in stationem se propè perpetuam infestæ regionis, non in agros mitti rebantur. Velleius eam proximo demum anno, Q.Fabio Maximo Rulliano V.P. Decio Mure, qui se deuouit, IV. Coss. quarto & vicesimo anno ante bellum cum Pyrrho rege gestum, Sinuessam fuisse deductam & Samnitibus oppositam scribit. Ceterùm bello

An. V.C. CDLVII.

SINVESSA Colonia.

Liuius l.X.

Anno V.C. CDLVIII.

AQVAE Sinuessanæ.

A bello Punico secundo, quum Hannibal à Casilino ad aquas vsq; Sinuessanas populatum excurreret, agrosque ac villas Sinuessanorum vreret, ita vt omnia iam belli cladibus flagrarent, neutiquam is terror Sinuessanos à fide dimouere potuit. Calidas in agro Sinuessano aquas, easque hecticis & phthisicis saluberrimas Strabo & Plinius testantur. addit Plinius easdem feminis sterilitatem; viris insaniam abolere. Huius quoque rei caussa Tacitus Claudium Cæsarem, paullò antequam desiisset morari in terris, aduersa valetudine correptũ, vt vires reficeret, cæli eius mollicia & salubritate aquarum, Sinuessam profectum scribit: forsan quoque in eam spem inductus, vt aquarum beneficio sese à stultitia, qua notatur, liberaretur. B Quod si rerum abditarum symbolis quidquam tribuendum sit, opinari licet hac de caussa Pagurum, quem iam sapientiæ notam esse ostendimus, etiam in Sinuessanorum numismatibus expressum; vt in altera parte Testudinem lutariam salubritatis symbolum. Testudinem enim medicinæ periti hecticis in potu dant, tum ad refrigerandum, tum ad alendum: carnes verò cum hordeo coctas phthisicis vtiles scribunt: nisi vtrumque ad vrbis situm referre malimus; videlicet quòd maritima sit Pagurum; quòd ad saltũ sita & aquis dulcibus abundet; testudinem, vt animal amphibium, signasse. Sinuessanos victoria aliqua nauali, cuius apud nos obscura memoria est, potitos argumenro esse possit Neptunus tridenti suo insignis curru triumphali, qui in altero C nummo spectatur: aut certè eundem ipsis pro Deo tutelari cultum fuisse Sinuessanos etiamsi maritimi essent, sacrosanctam tamen vacationem, quum hostes in Italia essent non habuisse, Senatus-consulto declaratum fuisse Liuius prodit. Obseruo quoque in libello Coloniarum Sinuessam inter Colonias militares in hæc verba recenseri: *Sinuessa muro ducta: iter populo non debetur: ager eius in iugeribus, limitibus intercisis, militibus est adsignatus.* Exstat & vetusta Inscriptio, quo mulsum & crustum & cena Coloniis Sinuessanis. ex testamento L. Pappij Pollionis præbenda præscribuntur. Ptolemæus *Liris* fluuij ostio particulæ vnius sextante orientaliorem; vncia verò Septemtrionaliorem ponit. D huic namque XXXIIX. S. partium longitudinem; XLI. partis cum triente latitudinem adscribit. *Liris* ostium longitudine XXXIIX. partium cum triente; latitudinem XLI. cum quadrante describit. Strabo, qui Augusti æqualis fuit, tradidit maritimã Latij oram vsque ad Sinuessam fuisse suo sæculo protensam; nec diuersa ab eo Plinius tradit. Liris quidem è Vestinorum agro & Apenninis collibus originem ducit, atque in mare Tyrrhenum ad Minturnas adfertur.

Aquæ calidæ. *Strabo lib. V. Geogr.* *C. Plinius lib. XXXI. Nat. Hist. cap. 2. & 3.* *Corn. Tacitus lib. XII. Annal. & lib I Hist. de Tigellino, in aquis Sinuessanis.* *Sup. p. 219. C. D.* *Testudo in re medica.* *Liuius l. X. ab V. C. cap. 64.* SINVESSA *Colonia militaris.* *Vide Vell. Paterculũ.*

MINTVRNENSIVM.

MINTVRNAE Ausoniae.

MINTVRNAS Ausonum fuisse vrbem; Ausones autem Auruncos propriè dictos in Tzetzis Græca historia inuenio, inter Volscos & Campaniam sitos. *Minturnas* tamen etiam Samnitiũ fuisse prodit Stephanus. Has Liris interfluit: supra eas *Fregellæ*; supra Fregellas Arpinum, supra Arpinum Sora, omnes ad Lirim teste Strabone. Lirim prius *Glanicum* fuisse vocatum nonnulli scribunt. Ad huius ripas lucus erat & templum deæ Maricæ non longè à Minturnis dicatum. *Marica* vxor Fauni fuit. eamque pro Dea litoris Minturnensium fuisse cultam Seruius Honoratus testatur.

Strab. lib. v. LIRIS fl. MARICA DEA. Seruius in VII. AEn. Virg. v. 47. & Horat. lib. III. Oda XVII.

Coloniam Minturnas eodem anno esse deductam; quo & Cassinum M. Valerio Maximo; P. Decio Mure Coss. * Liuius libro nono prodidit: decimo tamen scribit, istud XVII. annis, aut (sicuti in Sinuessa meminimus ex Velleij auctoritate) XVIII tardius factum fuisse. Minturnas Coloniam militarem à C. Cæsare deductam Frontinus scribit. Ceterùm bello ciuili Mariano, quum Sulla armatus Marium & eius factionem vrbe expulisset; Equitesque Sullani ipsum persequerentur, vt vitæ suæ consuleret in Minturnensium paludibus se condidisse scribitur: atque inde equitum strepitu territus emergensque, deprehensus & Minturnas abreptus est. Minturnenses quòd tanti viri dignitatem reueriti ipsum incolumem dimiserint, & officiis quoque fugientem prosecuti sint meritò laudantur. Quo autem modo *Minturnæ* cum aliis duobus Ausonum oppidis, Ausonia & Vescia per proditionem principum aliquot iuuentutis in potestatem populi Ro. peruenerint, apud Liuium videre est libro IX. ab v. c. (Portis enim per insidias occupatis eadẽ hora, eodemq; consilio tria oppida capta sunt: & quia ducibus absentibus impetus factus fuerat, promiscuis in ciues cædibus sæuitum est, deleta vniuersa ferè ad internecionem Ausonum gente. In Ausonum itaque regionem cædibus exhaustam Latinorum gentem immissam, atque inde *Latium nouum* fuisse appellatam verisimile est: quod accidisse opinor inter bellum Tarentinum & Punicum primum. Ea fuit olim gentis Ausonum celebritas, vt ab iisdem, teste Dionysio & Strabone, tota Italia à Græcis *Ausonia* diceretur, & mare Ausonium, quod postea Tyrrhenum. Porrigitur in mediterraneis campus *Pontinus*, quam regionem antiquissimis & multis ante conditam vrbem temporibus Mutianus ter Consul, testante Plinio. XXIII vrbibus frequentatam prodidit. Ausonibus nomẽ fuisse factum ab *Ausone* Vlissis & Calypsus filio Festus memoriæ proditum reliquit. Paludum *Pontinarum* frequens etiam apud scriptores mentio est. Has duo flumina efficiebant: quorum præci-

MINTVRNAE Coloniæ. * Ann. CDXLI. post Ro. cond. MINTVRNAE Colonia militaris. Plutar. in Mario Val. Maximus lib. I. c. 6. & lib. II. c. X. & lib. VIII. cap. 2. Appian. l. I. Bel. Ciuil.

LATIVM nouum.

Dion. Halic. lib. I. Antiq. Rom. AVSONIA. Pontinus campus, & palus. Plin. li. III. c. v.

A præcipuum *Vfens*, erat; quod & *Vfentinæ tribui* nomen dedit; vt Festus & Lucretius testantur, & *Latium nouum à veteri distinguebat*. Obseruo à M. Cornelio Cethego Consule * eas paludes fuisse siccatas, & ad agriculturam diuisas.

VFENS *fl. & Vfentina tribus.*
* *Ann. v. c.* DXCIII.

AXVRITANORVM.

TARACINA, quæ Volscorum lingua AXVR dicebatur in Pontinis paludibus sita erat. *Axuris* nomen & numismata exprimunt, & Seruij ‡ ratio cum eisdem congruit: Volscos videlicet B *Iouem Axurium* coluisse, quasi dicas imberbe, & ἄξυρον hoc est, qui barbam non raderet, ξυρὸν namque *nouaculam* Seruius interpretatur. & certè numismata Axuritanorum Iouem imberbem ostendunt; sicuti Minturnensium, barbatum & Latialem. Ceterùm quod ad Volscos pertinet; ij ferè mare versus vltra & citra Vfentem opida *Axur* siue *Taracinam* (quam à situs asperitate *Trachiniam* fuisse dictam Strabo testatur) Antium & Suessam Pometiam (vt cetera opida hîc omittamus) tenuerunt. Volscos primus, vt Dionysio Halicarn. placet, bello prosecutus est Ancus Rex. at Liuius secus; qui Volscis à Superbo rege primùm arma illata scribit. At commotus semel ab eodem Volscorum populus C arma ad ducentos annos sumsit: nec quies fuit aut pax nisi per interualla, & infida. AEmulatione enim inuidiaque in populum Romanum ita acriter flagrabant, inimicitiasq; & hostilitatem ea animorum pertinacia exercuerunt, vt præter Tarquinium Superbum regem tribus Dictatoribus & septem Consulibus Triumphi, & duobus Consulibus Ouationis materiam præbuerint. Axuritanos autem in populi Ro. potestatem à C. Valerio Potito & C. Seruilio Ahala, qui Tribuni militũ cum Consulari potestate † erant, per expugnationem esse redactos obseruo: & opidum vetere fortuna opulentum militibus ad direptionem datum. Additur ob hanc potissimùm victoriam Senatum decreuisse, vt stipendium miles de D publico acciperet; cum ante id tempus de suo quisq; eo munere functus esset. Anno inde octogesimo L. Aimilio Mamercino iterum C. Plautio * Proculo Coss. Axur siue Taracinam trecenti in coloniam missi sunt, & bina agri iugera acceperunt: neque postea, etiamsi maritimi Coloni essent, sacrosanctam vacationem tenuerunt.

TARACINA *Axur.*
‡ *In Virgilij lib.* VIII. *AEneid. ad v.* 74.
IVPITER *Axur.*
Strabo l. V.
Volsci.
Dionysius I. *antiq. Rom. & Liuius, lib.* I.
AXVRITANI *in potestatem pop. Rom. redacti.*
† *Anno* CCCXLVI. *post Ro. cõd.*
* *imo Ypsaeo Deciano, ann. v. c.* CDXXIV.
AXVR *deducta Colonia.*

Inter Caietam & Taracinam oppidũ *Amyclæ* erant, à Laconibus, qui in comitatu Castoris & Pollucis erant, conditum: qui quum tumultuosis & vanis de hostium aduentu nunciis aliquoties perturbarentur, interdixerunt, ne quis nouarum rerum nuncius esset. Ceterùm quum serò hostes superuenientes eos oppressissent, silentium imperatum ipsis fuisse

AMYCLAE
Prouerb. Amyclæ silentio perierunt.

fuisse exitiosum scribitur. Taracinæ longitudinem Ptolemæus XXXVII. partium cum dodrante; Latitudinem quadraginta vnius partis cum quadrante posuit. Vltra Taracinam *Circæium* promontorium & *Circeij* vbs erat, inde *Antium*.

ANTIATVM.

ANTIVM *Albanorum Colonia.*

ANTIVM *ab Albanis conditum.*

ANTIVM Volscorum Metropolis, originis suæ auctores Albanos & Ascanium AEneæ filium habuit. Sunt qui ad Tuscos primordia vrbis referant. Sita erat vrbs in rupe ardua, amœno in mari prospectu, ceterùm portu carens: donec Nero Imperator Colonia Veteranorum eò deducta, portum ornatissimum ibi construendum curaret. Colebatur apud Antiates, summa cum religione, pro tutelari vrbis numine *Fortuna*. Huic Deæ templum intra Vrbem ædificatum erat vti ornatissimum & opulentissimum, ita & certa oraculorũ fide celebre. Auxit admirationem prædicta C. Caligulæ Cæsaris cædes, nominato etiam percussore, quæ mox insecuta est. Mos erat iis, qui Deam consulerent, vt eius simulacrum promouerent; atque ita inter mouendum responsum reddebat. Primùm Antiatibus cum Romanis bellum fuit anno ad Vrbe condita ducentesimo sexagesimo Sp. Cassio Viscellino iter: & Postumo Cominio Aurunco Coss. animũ faciebat Antiatibus ad Romanos bello lacessendum discordia secessusq; plebis in Sacrum montem. Ad delendum itaque nomen Romanum cum ceteris Volscis conspirant, atque agrum Romanum incursionibus populantur. Ceterùm Romani conciliatis inter se plebe & patribus, ac missis contra Antiates cum Postumo Consule legionibus, fusis fugatisque Antiatibus, Longulo opido, in quod se ex fuga Antiates receperãt, per deditionem potiuntur. Inde capiunt Coriolos, quò se maior Antiatum ac Volscorum multitudo receperat. Hac clade fracti pacem petiêre Antiates, Volscique reliqui. Ceterùm non diu eam seruarunt. Consilio enim & instigatione Accij Tullii Volscorum principis, ductuque atque opera Cn. Martij (qui à captis nuper sua potissimùm virtute Coriolis, *Coriolani* nomen assecutus fuerat) occupatis in Latio & finibus agri Romani compluribus, tum Romanorum coloniis, tum sociorum opidis ad ipsam vsque vrbem Romam copias duxêre: remissisq; atroci cum responso non solùm legatis Romanorum, sed & sacerdotibus, qui infulati & supplices ad castra Coriolani pacem petentes venerãt, haud prius legiones agro Romano abductæ sunt, quàm matronæ Romanæ vnà cum coniuge

FORTVNA *Antiatum. Horatius Oda 35. lib. 1. Carm.*

BELLVM *inter Antiates & Romanos.*

A coniuge ac matre Martij Coriolani missæ eundem patriæ reconciliarent. Posthæc occiso Antij per seditionem Martio Coriolano à multitudine populari, quam Accius Tullus motus inuidia rerum ab ipso gestarum in Martium concitaret; ipsoque Accio haud multò pòst cum omni penè exercitu à Romanis cæso, Antiates & reliqui Volscorũ non sine frequentibus ac magnis suorum cladibus, bellum cum Romanis traxêre; factis subinde in agrum Romanum incursionibus; donec T. Quinctius Barbatus * Consul admoto ad Antium exercitu quò Volscorum multitudo metu Romanorum sese receperat, vrbem per dies aliquot obsessam in deditionem acciperet. Antio capto Romani ad Coloniam eò deducendam Triumviros creant; T. Quinctium, A. Verginium, & P. Furium: iussi nomina dare, qui agrum accipere vellent, adeò pauci dedêre; vt ad explendum Colonorum numerum etiam Volsci adderentur. Verùm enimuerò cum colonos (quia minor pars ciuium Romanorum erat) vel per se parum fidos, ciues insuper & indiginæ, qui post Antium deditum ad AEquos & aliò confugerant, in patriam reuersi, sollicitarent, & à Romanis abalienarent; factum est vt Antiates sæpius rebellarent, & imperium detrectarent. Hinc missis identidem à Romanis cum exercitu nunc Consulibus, nunc aliis Magistratibus, ad castigandam vindicandamque Antiatum perfidiam, capto sæpius tum ipso Antio, tum Satrico, quò se subinde Antiates recipiebant, pluribus triumphis, tam de se, quàm de Volscis aliisque gentibus sociis & confœderatis materiam præbuêre. Noua posthæc Colonia ab Romanis Antium deducta est; Antiatibusq; permissum, vt & ipsi si vellent, coloni adscriberentur: iisque ius ciuitatis Romanæ datum est: naues tamen ademptæ, interdictumq; mari Antiatibus. Hic finis rebellandi Antiati populi fuit; mansitque eornm deinceps inconcussa erga Romanos fides. Bello ciuili Mariano ingentem calamitatem vrbs accepit, à Mario per vim capta; multaq; crudelitate in ciues sæuitum. Natum Antij C. Caligulam Cæsarem testatur in eius vita Suetonius; dilexisseque eum hanc vrbem præter reliquas; ita vt si diutius superuixisset, sedem imperij eò translaturus crederetur. Nero autem Cæsar † captus amœnitate loci, Antiatibus immunitatem dedit, & Colonos eò ex milite Prætoriano adscripsit; portumq; ibi operis sumtuosissimi fecit. Xenagoras apud Dionysium Halicarn. auctor est, Vlyssis & Circes tres fuisse filios: *Romum* qui Romam; *Antium* qui Antium; *Ardeam*, qui Ardeam vrbes tres datis iisdem de sese nominibus condidissent. Antij longitudinem apud Ptol. XXXVI. partibus cum dodrante; latitudinẽ XLI. partis cum triente scriptã obseruo. Hinc ad Tiberim vrbs OSTIA duobus & triginta millibus distabat; quam decimo sexto ab vrbe miliari in ora Tiberis Ancus Martius condidit, deductis in eam colonis.

Liuius lib. 2. cap. 165. Plutar. in Coriolano.

**Consul primũ fuit an. CCXXCII. po R. C. & post sexies. T. Liuius lib. II.*

ANTIVM *Colonia iterum à Romanis deducta.*

Suet. in Calig. cap. VIII.

† Quem Antij quoque natum Sueton. cap. VI. ait: & cap. IX. & c. XXV Antiũ venisse.

OSTIA.

HACTENVS oram Italiæ maritimam inter Neapolin & Ostiam vrbes obiuimus: nunc aduerso Tiberis tractu progressi sedem Vrbis, terræ marisque olim principis, populosque, qui Latium vetus antequam Roma conderetur incoluerunt, paucis enumeraturi sumus: vt constet & *Romanos* origine Græcos esse. Memoriæ proditum est, primos omnium qui *Latium* eaque loca in quibus vrbs condita est incoluerunt, Siculos fuisse barbaros & indigenam gentem: eosque Aboriginum armis sedibus suis expulsos, in Sicaniam nauigasse, insulamque in potestatem redactam Siciliam à se nuncupasse. *Aborigines* verò Græcam fuisse gentem ex OEnotriis Græcis oriundā. XVII. enim ante Troiana bella ætatibus; ætatem autem Dionysius Halicarn. XXVII. annis *metitur; vt hic anni componātur, CDLX;) Arcades OEnotro & Peucetio ducibus ex Arcadia in Italiam commigrasse. OEnotrij qui à Græcis Aborigines dicebantur, primi omnium fuerunt, qui ex peregrina gente Latium tenuerunt; à montanis sedibus (vt eas colere Arcadibus mos fuit) *Aborigenes* dicti, si quid Dionysio credendum est. etsi sint qui Aborigines Italiæ indigenas, quasi *sine origene* dicas, nuncupatos prodant. Nonnulli quasi *Aberrigines*, veluti errones & incertis sedibus vagos nuncupatos malunt: nobis tamen Dionysij auctoritas prę ceteris placuit. Annis ante bellum Iliacum ferè centum, *Pelasgi* ex Thessalia pulsi in Italiam venientes, OEnotriis adiuncti & iure cognationis excepti, omnes communi nomine Aborigines appellati sunt. *Palasgi* è Peloponneso & Argis oriundi, nomen à Pelasgo Iouis & Niobes filio eorum rege acceperant. Ceterùm non admodum diuturna fuit Pelasgorum gentis propago in Italia: quinquagesimo namque postquam appulerant anno, ob oracula neglecta multis magnisq; calamitatibus oppressa defecit: eorumque vrbes habitatoribus desertæ, à Tyrrhenis postea occupatæ sunt: qua ratione factum est, vt sæpius *Pelasgorum & Tyrrhenorum* nomina apud antiquissimos scriptores indistinctè accepta fuerint. Sexagesimus ante bellum Troianum annus agebatur, quum Fauno in Aboriginibus regnante, tertia Græcorū ex Peloponneso classis, ex Palantio vrbe Arcadię duce Euandro Mercurij & Themidis nymphæ (quæ & *Carmenta* dicebatur) filio, in Italiam nouas quæsitum sedes venit: qui à Fauno hospitaliter excepti, locoque iis & agris, vbi vrbs postea condita est, assignatis, condito prope Tiberim Carmentæ hortatu oppidulo montem munierunt, quem *Palantium* ab vrbe, ex qua oriundi erant, appellarunt, Postea corrupta voce *Palatium* nominatum. Quarta inde Arcadum classis. Hercule duce in hanc Italiæ partem venit: hic Hispania domita in patriam

ABORIGINES *lege Dionys. Hal. lib. 1. & Aureliū Victorem, de Origine pop Rom.*

* *AEtas alijs centum annorum spacium.*

PELASGI.

EVANDER. FAVNVS *Rex.*

A patriam reuertebatur; Arcadum pars maior, aut ſenio aut longo labore confecta, aut alias ob cauſſas miſſione impetrata in Italia remanſit; quæ Capitolino colle (is tunc *Saturnius* dicebatur) munito, opiduloque condito ibidem conſedit. Iis admixti erant plerique Troiani, qui ſub Laomedonte bello Iliaco priore ab eodem Hercule captiui facti fuerant. Atque hi rempublicam ſuam ſeparatim aliquandiu adminiſtrabant: ceterùm haud multò pòſt, victum, leges ac ſacra cum Aboriginibus communicantes, ſicuti Arcades, & prius Pelaſgi fecerant, vno omnes nomine *Aborigines* appellati ſunt. Præerat Aboriginibus quum Hercules in Italiam deſcenderet; Faunus è Marte, vti credebatur, genitus, Arcadibus B verò Euander. Verùm poſtquam Hercules Cacum, qui Arcadum agros latrociniis infeſtabat, confeciſſet; diuinos ab Euandro honores ex Carmentæ oraculo conſequutus eſt: hæſitque eius ſacrificij ius, & Græcanico ritu curatio, apud duas nobiliſſimas eius ſæculi gentes *Potitiam & Pinariam*; idque ex Herculis inſtituto, ita tamen vt Potitij inter collegas Pinariis potiores eſſent. Poſt Herculis ab Italia digreſſum annus agebatur quinctus & quinquageſimus; quinctus verò & triceſimus ex quo Latinus non Fauni, vt opinabatur, ſed Herculis filius (à quo Aborigines omnes paullò ante Troiæ euerſionem Latini ſunt vocati) apud Aborigenes regnum adminiſtrabat, quum AEneas euerſa patria in Laurentem agrum non longè à Tiberi appulit; fœdereque cum rege Latino per- C cuſſo, filiam ipſius nomine Lauiniam, regni heredem in vxorem accepit. E cuius poſteritate, idque ſtirpe decima ſexta, *Romulus & Remus* gemini, vrbis Romæ conditores prognati ſunt. Hos, vti ſcriptores prodiderunt, primùm editos Amulius Rex, qui fratrem ſuum Numitorem (è cuius filia Ilia à Marte, vti credebatur, in ſomno compreſſa, gemelli prognati fuerant) regno per vim deiecerat; in Tiberim mergendos proiici iuſſerat. Verùm vi fluminis ad Palantij montis radices eiecti, à lupa (ſi quid antiquitati creditur) aliquamdiu enutriti ſunt; donec à Fauſtulo paſtore regio colligerentur. Hoc quoque ab Dionyſio traditur, Arcades Victoriæ fanum in Palantini montis vertice exſtruxiſſe; Victoriam D autem, vti eſt in fabulis Arcadum, Palantis ex Lycaone nati filiam fuiſſe: & honores, quos tunc habebat apud homines; Minerua iubente conſequutam; quòd cum hac dea ſimul educata fuerit. Quin & Neptuno Hippio ſiue Equeſtri Feſtum inſtituiſſe; quod *Hippocratia* Arcadibus, Latinis *Conſualia* dicebatur. Atque hæc paullò altiùs de prima Vrbis origine à nobis repetita ſunt, vt aliqua veterum auctoritate, eorum numiſmatum rationem, quæ Romanorum inſcriptionem præſeferunt & profitentur, fulciremus. Ceterùm diu admodum nos torſit quid de iiſdem conſtitueremus, vſqueadeo vt eadem tanquam adulterina ex

SATVRNIVS mons.

Lege Originem gentis Romanæ in Aurel. Victore: & Onuphrij Rom.

FAVNVS Rex.

Scriptor de Viris illuſtrib. in Appio Claudio Caco c.38.

LATINVS Rex.

VICTORIA.

HIPPOCRATIA *feſta, quæ & Conſualia dicta, quaſi Equeſtria.*

Numiſmata Rom.

ordine numiſmatum mouenda nonnunquam ſtatueremus; potiſſimùm quòd ea Græco artificio peritiſſimè etiam argento cælata videremus: quum conſtet Romanos rudi ære vſque ad Seruij Tullij tempora vſos: inde nota pecudum, vnde pecunia dicta ſit, ſignatum fuiſſe. Argentum verò annis demùm quinque ante bellum Punicum primum ſignatum Plinius* teſtatur; Notas autem argenti bigas atque quadrigas fuiſſe: vnde Bigati Quadrigatique dicti: quemadmodum æris ex vna parte Ianus Geminus, ex altera prora ſiue roſtrum nauis: ita vt ea, quæ hic repræſentamus, numiſmata neutiquam Romana videri poſſint: Quare cùm diu quid hîc ſtatuendum eſſet animo fluctuaremus, hæc tandē nobis haud improbabilis viſa eſt coniectura, eadem olim ab aliquo Antiquitatis peritiore, non minus ingenioſe quàm artificioſe excogitata & procuſa, vt originem quam Romani à Græcis ducere vel credebantur, vel videri volebant, iiſdem exprimeret. Non deſunt qui prodant, Vrbem ipſam ab initio *Valentiam* à Latinis dictam fuiſſe; Euandrum autem poſtea Græcè *Romam* nominaſſe. Arcadum namque dux Euander, vt meminimus, ex Arcadia profugus, litteras Græcas Latinis dedit: quanquam alij id *Carmentæ* matri Euandri attribuant: eamque ob hoc beneficium inter Deas & fatidicas eſſe relatam. Neque aliena ab hiſtoria aut prorſus abſurda fuerit coniectura, auctorem horum numiſmatum vt Hippocratia Arcadiæ Feſta, ſiue Conſualia Romanis dicta ſymbolo aliquo repræſentaret, equi caput & equum expreſſiſſe: Itidem & Mineruam galeatam ſiue Palladem parte aduerſa, Victoriam verò auerſa ſignaſſe; vt victoriæ Pallantis filiæ, quæ vti ſupra memorauimus Mineruæ iuſſu colebatur, rationem haberet. *Herculem* quoque Græcum (cui ex ipſius inſtituto ſacris operabantur) aduerſa parte cum claua & exuuiis leonis expreſſit; vt auerſa *Romulum & Remum* gemellos ab vbere lupæ pendentes. Hactenus itaque rationem coniecturæ noſtræ cum hiſtoria congruentem compoſuimus. Quod ſi cui propiora his aut certiora aſſequi contigerit, vt ea quoque eodem candore impartiri dignetur, rogamus. Ceterùm quod ad Vrbis ab AEquatore diſtantiam, ſiue latitudinem pertinet, eandem duabus vnciis quam Ptolomæus collegit, aut etiam Gnomonica ratio ex Triangulorum doctrina patiatur, minorem artificum obſeruatio hoc noſtro ſæculo deprehendit. nos è Latio in Campaniam Sueſani, quorum numiſmata proximè ſequuntur, reuocant.

Pecunia à pecore dicta Plin. lib. 33. cap. 3.

* *C. Plin. lib* XXXIII. *Nat. Hiſt. cap. III. vbi leg. eſt ita: Argentum ſignatum eſt anno Vrbis* CDLXXXIV. Q. Ogulnio, C. Fabio Coſſ.

ROMA *Valentia priùs dicta. Solinus c. I. Polyhiſt.*

SVESA-

SVESANORVM.

SVESA ad Maſſicum Campaniæ montem ſita erat;de cuius origine,vt nihilſatis certi ab Antiquitate(quantū enim perſcrutari potui)memorię proditū eſt;ita frequens eiuſdem in Hiſtorijs & à prima ferè Vrbis origine mentio eſt;eiuſq; cognomina varia. Sueſam namq; Pometiam Superbū regem Volſcis per vim eripuiſſe; atque,vt Vrbis tunc opulentiam intelligas,ex diuendita præda XL.talenta auri argentique confeciſſe, Liuius auctor eſt. Iterum Ap.Claudio Pulchro & P.Seruilio Iſaurico Coſſ. Volſci ſubitis Romanorum armis victoriaque perculſi,primùm obſides trecentos à Cora & Pometia tradiderunt:mox ad arma conuerſi & prælio victi Pometiam opidum amiſerunt;cuius præda milites ab inopia recreati ſunt. Pometiani direpti diſpoliatique,vt quidam ſcripſerunt, ſeſe Sueſam habitatum contulerunt; quorum acceſſione *Sueſam* cognomento *Pometiam* vocatam credunt. Atqui iſtorum opinionem Liuius à tempore coarguit, qui Sueſæ illud cognominis tribuit Superbo regnante. Ceterùm C. Sulpicio Longo, P. AElio Pæto Coſſ.quum inter Sidicinos & Auruncos bellum eſſet exortum,Auruncique à T.Manlio Torquato * Conſule in deditionem accepti nihil deinde mouiſſent, auxilium à Romanis petierunt. Sed priuſquā Conſules ab vrbe(Senatus enim Auruncos defendi iuſſerat)exercitum educerent, Aurunci opidum ſuum metu deſeruêre,profugique cum coniugibus ac liberis Sueſam bellis prioribus detritā muniêrunt:quæ deinceps *Sueſa Aurunca* ab Auruncis appellata eſt. Auruncorum verò opidum quod deſeruerant,à Sidicinis deletum. Coloniam Latinā L.Papirio Curſore V.C.Iunio Bubulco iter:† Coſſ. *Sueſam Auruncam* eſſe deductā Liuius memoriæ prodidit:id tamen Velleius Paterculus biennio ferè tardius factum teſtatur. Lege Sempronia fuiſſe deductam,iterq; populo non deberi Iulius Frontinus tradidit. Obſeruo Sueſam inter duodecim Colonias, quæ bello Punico ſecundo imperium populi Romani abnuerint, & tributum militemq; vnde darent ſe habere negauerint, recenſeri: quibus tamen ſexto pòſt anno per s.c.imperatum eſt;vt quantū quæque earum coloniarum militum plurimùm dediſſet populo Romano ex quo hoſtis in Italia eſſet,eius ſummæ numerum peditum duplicatū daret, & equites centenos vicenos;ſi qua eum numerum equitū explere non poſſet,pro equite vno tres pedites liceret dare.Exſtat etiamnum antiqua Inſcriptio quæ in colonia Sueſa ordinem Decurionum & Auguſtalium & plebem memorat: quod argumento eſſe nonnulli exiſtimant, Sueſam quoque Coloniam ſub Auguſto militarem fuiſſe: quod tamen apud nullum,quos equidem videre potui,ſcriptorum ſatis certò confirmatur.

SVESA.

SVESA *Pometia.*

Anno Vrb. cond. DCLXXIV.

Lib.1.Annal.c.180. Anno Vrbis CDXVI. *Liuius lib.* VIII.*c.42.*

AVRVNCI.

**Opinor an.* CDVI.*poſt Ro.cond.*

† *An. V.* CDXL. C.

SVESA AVRVNCA *Colonia Latina.*

T. Liuius lib.IX.c.81.

SVESA *Colonia militaris.*

ΤΙΑΝΕΩΝ.

TIANVM SIDICINVM. *Alias* THEANVM *vel Teanum.*

SIDICINI Suesanos sequuntur, quos Strabo è gente Oscorum fuisse putat: horum præcipui nominis vrbs erat *Tianum* cognomento *Sidicinum*, dignitate præstans, & quæ secundã post Capuam magnitudinẽ tenebat, in via Appia sita. Ceterùm vt & istius vrbis fatum & origo nobis ignota sunt; ita quæ de Sidicinis à nobis obseruari potuerunt, paucis repetemus. *Sidicini* itaq; A. Cornelio Cosso, M. Valerio Coruo III. Coss. armis Samnitium oppressi, quum ad Capuanos se contulissent, bellum excitarunt, quod à Po. Ro. cum Samnitibus pro Capuanis gestum est. Capuani namque ab ijs in agro Sidicino fusi, se agros vrbemque in fidem populi Ro. dediderant. Ceterùm biennio pòst quum Samnites icto cùm Romanis fœdere Sidicinis arma intulissent, Sidicini quòd à Senatu repulsi essent, ad Latinos, qui tum bellum populo Ro. parabant, se contulerunt. Verùm enimuerò à T. Manlio Torquato tertium Consule victi fugatique vnà cum Latinis Sidicini, eidem Consuli triumphi materiam præbuêre. Postea & alio prœlio vnà cum Ausonibus, qui arma cum Sidicinis coniunxerant à Romanis superati, cum T. Veturius Caluinus & Sp. Postumius Albinus Consules depopulatis Sidicinorum finibus, exercitum ad ipsa opidi mœnia admouissent, misso anno insequenti nouo aduersum ipsos exercitu, tandem cum Latinis & tota Campania in potestatem populi Romani venerunt. Obseruo Campanis post hæc ferè tempora ciuitatem sine suffragij latione datam; quo tempore suspicari licet & *Tianum Sidicinum* municipij iure donatum: nam etiamsi auctores (quantum equidem obseruare potui) de tempore non prodiderunt, constat tamen diu ante legem Iuliam Tianenses ciuitate donatos, ac iure municipali vsos. Argumento est, quòd C. Gracchus in ea oratione, quã de Legibus promulgatis habuit, Tianum Sidicinum inter municipia refert; conquerens Tianenses tanquam ciues Romanos, à Magistratibus Romanis verberatos. Tianum verò Sidicinum inter militares Colonias ab Augusto deductum, Frontinus testatur; & iter passuum LXXXV. populo deberi; agrumque eius limitibus metricis assignatum fuisse. Ceterùm ne quem illud quoque fallat; duplex *Tianum* Italiam habuisse auctores prodiderunt; vnum, cuius nunc mentionem fecimus, cognomento *Sidicinum*; alterum *Teanum Apulorum*, quod in mediterraneis Dauniorum Apulorum à Ptolemæo recensetur & à Plinio: ijque *Teanenses*, nec longè ab ijs in ortum distantes *Canusini* populationibus fessi, obsidibus L. Plautio Vennoni Consuli * datis, in deditionem Po. Ro. venerunt, vt Liuius prodit. Diodorus Siculus † regionem omnem Dauniorum Apulorum populationibus vexatam & Canu-

SIDICINI. *An.* V. C. CDX. *Liui. lib.* VII. *c.* 74.

Ann. Vrbis CDXIII. *Liuius lib.* VIII. *sect.* 43. & 48.

An. CDXIX. *qui simul Consulatum gessere an.* CDXXXII. *hoc est* XIII. *post anno.*

TIANVM *municipiũ.*

TIANVM *Colonia militaris.*

Alterum TEANVM *Apulum. Plin. lib.* III. *cap.* XI.

* *Anno* CDXXXV. *cum M. Foslio Flaccinatore.* T. *Liuius lib.* IX. *sect.* 58.

† *Diodor. lib.* XIX. *Biblioth.*

& Canuſinós in fidem acceptos ſcribit. Nec de Tianenſium vtrorumque rebus quidquã aliud ſcriptum inuenimus. Ceterùm quod ad numiſmata pertinet, primò quidem *Apollo* capite radiante, auerſa parte *Luna* falcata gibberaque, & cornibus ſingulas complexa ſtellas globũ ſinu excipit. Altero, *Mars* galeatus & gallus Martis ales exprimitur; cui ſupra criſtã granum tritici, fertilitatis ex agricultura ſymbolum, eſt adpictum; quod potiſſimùm effecit, vt Tianenſibus Sidicinis iſtud numiſma adſcriberemus, quia Sidicinus ager frumenti præſtantia, ſicuti Apulorum olearũ cultu commendatur. Quod ad ſtellas vtrobique & varijs inde numiſmatibus adpictas pertinet, nonnulli eò referendum putant, quòd *Magna Græcia* prius *Heſperia* dicta ſit: *Heſperum* itaq; ſiue Veſperuginem; (quã Venerem non ſine ratione quidam opinati ſunt) his nummis exprimi. Verùm Ptolemæus, cui curæ fuit orbis habitati ſitum ab occaſu in ortũ, & decuſſatione ab ÆEquatore in Septemtrionẽ includere, *Sueſam Aruncam* de quã iam diximus, longitudine XXXIIX. partium cum beſſe; latitudinem XLI. partiũ cum quincunce deſcribit: *Tianum autem Sidicinum* triente partis Orientalius, quincunce ſeptemtrionalius collocat: ſed *Teanum Apulorum* duabus partibus cum beſſe verſus ortum à Sidicino diſiungit; ceterùm in eodem parallelo cum Sueſa, & quincunce, quàm Sidicinũ, Auſtralius diſponit. qua ratione Tianum Sidicinũ & Teanum Apulorum ſecundùm globoſam terræ ſuperficiem in ea latitudine paſſuũ CXX. M. à ſe diſtarent.

Nummi Tianenſium inſcripti.

HESPERVS ſtella.

Ceterùm quia *viæ Appiæ* meminimus, & eiuſdem frequens admodum in progreſſu incidet mentio, officiosè me facturum in ſtudioſi Lectoris gratiam opinatus ſum, ſi paucis eandem hoc loci deſcripſero. *Via* itaque *Appia* omnium maxima ac celeberrima, quàm Statius Papinius haud immeritò *reginam viarum* appellat; ab Vrbe ac porta Capena initium ſumebat; ab Appio Claudio Cenſore, vt Frontinus † ait, Capuam vſque munita. Tacitus tamen, & is qui de viris Illuſtribus * ſcripſit, Brundiſium vſque ſtratam prodiderunt. Quare ſunt, qui à Iulio Cæſare, cui eius Viæ cura fuerat commiſſa, Brundiſium vſque à Capua munitam tradant. Ea fuit latitudine, vt plauſtra duo ex aduerſo inuicem occurrentia liberè exciperet, longitudine vero paſſuum CCCXXX. M. Sunt qui propter flexus atq; ambages XX. M. adijciant. Certè Auguſti temporibus, ſi Horatio credimus; ſi Straboni, Tiberij, Brundiſium vſque pertinuit. & Druſus Scribonius Libo coniurationis aduerſus Tiberium reus, vt Tacitus ‡ auctor eſt, aliquando Mathematicos conſuluit, an habiturus eſſet opes, quibus viam Appiam Brundiſium vſque operiret. Hanc nouiſſimè, quod Dio teſtatur, Traianus reſtituit, deſiccatiſque paludibus, exciſis collibus, aggeratis vallibus, ac pontibus exſtructis permeabilem fecit. Fuit in hac haud procul ab vrbe * *Templum Martis*, Centum columnis ſufful-

VIA APPIA.

T. Liuius l. IX. ſect. 83.

† *Lib. de Aquæduct. vrbis R.*

Cor. Tacitus lib. II. Ann.

* *ſiue is Corn. Nepos eſt, ſeu Aurelius Victor. c. 34.*

Diod. Sicul. lib. XX. Bibl. cap. 36.

Horat. Oda 4. Epod. & lib. I. Sat. 5. v. 7. & l. I. Epiſt. 6. v. 25. & Epiſt. 18. v. 20.

Strabo lib. V. & VI. Geog.

‡ *Lib. II. Annalium, & ibi Lipſius Annot. 75. Xiphil. in Traiano.*

* TEMPLVM MARTIS.

fuffultum, & à Sulla in AEdilitate confecratum. Fuit & bonæ Deæ facrarium, ad quod Clodius & M. Papirius interfecti fuêre. Itidem tres Tabernæ, lucus Egeriæ, quem Camœnis Numa facrauerat. * Sepulcra quoque magnorum virorum Calatinorum, Scipionum, Seruiliorum, Metellorum, atque aliorum. Ceterùm *Via Latina* Appiæ ad Cafinũ coniungebatur, XIX. à Capua ftadijs, hanc poëtæ modò *Latiam*, modò *Aufoniam* vocant. vt illam ab auctoris nomine *Appiam*; à gente verò *Claudiam*; & ab Imperatore, qui reftituit, *Traianam*.

*Cicero orat. pro T. Annio Milone. VIA LATINA.

ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ.

CALES *Thracum Colonia.*

AVCTORES, qui huius vrbis originem memoriæ prodidêre, principia eius ab Thracibus, & Calai Boreę & Orithyæ filio repetunt. Sita erat vrbs inter Tianum Sidicinũ & Cafilinum. Ager eius vino generofiffimo; quod *Calenum*† vocatum fuit, fecundus erat. Erat & fons in agro Caleno, qui vini modo temulentos, fi qui ex eo potarent, reddebat. Ceterùm Caleni, quum Romani Sidicinis bellum intuliffent, veriti ne ijs deuictis in fe Romanus arma verteret; adiunctis fibi Aufonibus; (quorum ipfi primariam vrbem incolebant) Sidicinis fe contra Romanos iunxêre. Aduerfus eos Romani L. Papirium Craffum & Kæfonem Duilliũ Confules * misêre: qui cum Calenis Sidicinifque congreffi vno haud memorabili prœlio vtrofq; vicerunt. In fequenti anno * M. Valerius Coruus Conful IV. exercitu victore à Confulibus accepto, ad Cales, vnde bellũ ortum erat, profectus, cùm hoftes ab fuperioris pugnæ memoria pauidos primo impetu & clamore fudiffet, mœnia ipfa oppugnare aggreffus, capto opido, impofitoque præfidio, atque exercitu ingenti cum præda Romam reducto, triumphum *de Calenis* egit. Senatus inde ad demulcendam plebem Coloniam Cales deducendam decreuit. duo millia & quingenti ciuium ad hoc confcripti. Triumvirique Coloniæ deducendæ atq; agro diuidundo creati, Kæfo Duillius, T. Quinctius Capitolinus, M. Fabius Ambuftus. Bello Punico fecundo, quo Hannibalis ductu Pœnorum armis vaftata per quindecim annos Italia eft, Caleni fincera admodum fide, rem Romanam fuftentarunt; captaq; Capua, quæ à Romanis ad Pœnos defecerat, Senatores Campani in vincula coniecti, ac Cales tanquam in tutiffimam cuftodiam miffi funt. Verùm haud multò pòft, cum mutata fide ipfi quoque Caleni detrectato imperio arma ac militem fe dare poffe negarent, Confules ob eam detrectationem increpatos, verecundia magis quàm beneuolentia in

CALES Thracum Colonia. *Silius Italicus lib. VIII. & Steph. Pighius in Faftis ad an. V.C. CDXIIX. † Calenum vinum, Plinio, Strab. Horatio, & Martiali. * Anno Vrbis cond. CDXVII. T. Liui. lib. VIII. fect. 45 & 46. * Ann. CDXVIII. Liuius ibid.

CALES Colonia deducta. Liuius ibid. fect. 49.

Liuius lib. X. Annal. fect. 60.

A in officio continuerunt. Post Cæsaris inde Dictatoris cædem cum Triumviri Reip. constituendæ promiscuè in quoslibet sæuirent, *P. Sittius Calenus* opum amplitudine, & singulari in ciues suos munificentia clarus, in album proscriptorum relatus, ab ijsdem ciuibus suis à seruorum & militum sæuitia seruatus, postea deprecantibus pro eo per legatos Calenis, in patria à Triumviris exsulare permissus est. Inuenio etiam Cæsarem Augustum Colonis agrum *Calenum* limitibus Romanis assignasse, cùm priùs Cræcanicis assignatus fuisset. Vrbem quoque municipali iure donatam fuisse constat. sed quo id tempore acciderit, incertum est. Taciti * Annalibus traditum est, Cæsarum tempore, Quæstorem Calibus fuisse, qui B populi Ro. pecuniam ex Campania ceterisque Italiæ eius tractus regionibus curaret: etsi sint qui *callibus* apud Tacitum scribi malint. non satis exacto, vt arbitror, iudicio, prætexentes illam apud Suetonium † *de Callibus* prouinciam C. Iulio Cæsari Consuli sortiendā cum M. Bibulo decretam. Ceterùm quod ad eius vrbis longitudinem pertinet, Ptolemæus eam XXXIX. partibus cum besse; latitudinem XLI. S. describit.

Dio Cassius lib. XLIII. initio Appianus Bell. Ciuil. l. IV.

** Lib. IV. Annal. I. Lipsius annot. 75 & Liuius lib. XXV. sed copiosè docte Steph. Pighius Annal. Rom. in Fastis ad an. CDIIX. & CDXXCVIII.*

† Suet. in Iulio Cæs. cap. 19.

ΚΑΠΥΑΝΩΝ.

CAPVA *Troianorum Colonia.*

C AMBIGITVR de huius vrbis origine apud vetustos scriptores, à Tuscis conditam Liuius & Velleius produnt: Virgilius autem, & Silius clarissimi poëtarum, simul & Dionysius Halicarnassæus fidelissimus Antiquitatū Italiæ auctor, à Troianis primordia vrbis repetunt. Qui Tuscos eius vrbis auctores scribunt, prius *Vulturnum* fuisse appellatam, ab amne qui mediam diuidit vrbem, tradunt. Ceterùm mutasse nomen Samnites, cæsis nocturno scelere Etruscis, qui eam incolebant; vocasseque *Capuam*, siue à campestri planicie; siue à duce suo Capy. Eorum tamen qui ad Troianos principia vrbis referunt, opinionem confirmat ænea tabula in monumento Capys D (vti credebatur) inuenta, ac litteris Græcis in hanc sententiam inscripta: *Quando ossa Capys detecta essent, fore vt Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, eiusque cædes magnis mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Miraculo ea res fuit, postquam occiso Cæsare Dictatore, qui generis sui principia ab Iulo repetebat, scripto euentus respondit. Capua itaque olim inter maximas orbis totius vrbes *Romam*, & *Carthaginem*, tertia; à mari in Septemtrionem ad duodecimum lapidem distabat; eamque mediam interluebat Vulturnus amnis. Hæc plurimis cùm publicis tum priuatis operibus insignis, præcipuum inter omnia, templum Iouis Capitolini ostentabat, situm alto in tumulo, atque arce munitissima cinctum,

CAPVA Troianorum Colonia.

Cicero in Rulliana ad Quirites.

ad similitudinem eius quod Romæ factum fuerat. Imminebant vrbi Tifatæ colles, vnde vrbem totamque Campaniæ planiciem subiicere oculis licebat. Nulla non modò in Italia, sed ne in toto quidem terrarum orbe plaga est, quam non excedat felicitate *Campania*. Nihil cælo clementius. Bis etenim floribus vernat. Nihil solo fecundius: ideo Palladis cum Cerere & Libero certamen dicitur. Vino Falerno quod fert Campania non aliud prestantius: nihil oleo Venafrano celebrius: superante denique etiam spem agricolarum frugum prouentu.

Campanus ager fecundus.

Agri Campani felicitas.

L. Florus lib. I. c. XVI.

Terminatur Campania ab occasu Liri flumine & Latio nouo: ab ortu Sarnum habet limitem: Samnites Septemtrioni prętenduntur: clauditur Etrusco seu infero mari à meridie. Rerum à Campanis siue Capuanis gestarum altum apud vetustos scriptores per sæcula aliquot silentium est: donec anno ab vrbe condita trecentesimo & tricesimo Samnites Capuam bello adorti, cum plurimis Capuanos prælijs fudissent, tandem ab iisdem per pactionem in societatem vrbis agrique recepti sunt. Inde per occasionem diei festi ciues nouitij capto tempore veteres somno atque epulis grauatos aggressi vniuersis ad internecionẽ cæsis, vrbem cum coniugibus liberisque occisorum occupant. Post triennium ab occupata Capua, Cumanis arma intulerunt: eosque fusos & fugatos, atque intra mœnia compulsos obsedêre: & cum aliquantisper tenuisset obsidio, vrbs tandem per vim expugnatur: interfectisque aut in seruitutem abductis ciuibus, Campani Colonis ex suis ciuibus eò missis, vrbem Cumas incolendam dedêre. Elapso inde septuaginta trium annorum spatio, nouum Campanis bellum aduersus consanguineos suos Samnites exoritur. Samnites enim, quum Sidicinis, quia viribus plus poterant, arma iniusta intulissent; Sidicini necessitate coacti ad Campanorum opem confugerant. Ceterùm Campani luxu deliciisque defluentes ab induratis armorum vsu Samnitibus in Sidicino agro superati, totam belli molem à Sidicinis in semet auerterunt. Samnites namque omissis Sidicinis, ipsam belli arcem Capuam petentes (vnde victoria æquè facilis & prædæ gloriæque plus esset) imminentes vrbi Tifatæ colles firmo cum præsidio occupant. inde quum quadrato agmine in planiciem quæ inter colles & Capuã interiacet descendissent, rursus acie concursum est: & victoria penes Samnitem fuit. Fracti hoc prælio Campani, accisis rebus suis, Romam legatos ad implorandam opem mittunt. Ceterùm cùm primò non impetrarent; negantibus Romanis arma se aduersus Samnites socios contra fœdus esse laturos; legatos tamen ad deprecandum vt Samnites à bello desistant vnà cum Campanis missuros. Princeps legationis, vti ante discessum è patria in mandatis habebat, vrbem Capuam populumque Campanum, atque diuina humanaque omnia

Res à Capuanis gesta.

T. Liuius lib. IV. sect. 108.

Res inter Capuanos & Samnites gesta.

omnia in poteſtatem Po. Ro. dedidit. Qua re moti Patres, cum è maieſtate nominis Romani videretur, non deleri deditos, legatos misêre, qui à dedititiis populi Ro. abſtinere Samnitem iuberent; recuſantibus bellum minarentur. Quibus cum ferociter à Samnitibus reſponſum eſſet, negantibus ſe à bello deſtituros, bellum Samniti per feciales indictum eſt. Conſul itaque Valerius ad tutandos ab hoſtium Samnitium incurſione Campanorum agros miſſus eſt: qui commiſſo felici euentu prælio, Samnitibus non ſine magna cæde fuſis fugatiſque, caſtris inſuper hoſtilibus potitus eſt. Quò poſtquam omnis ſe Campanorũ multitudo cum vxoribus liberiſq; effudiſſet; gratulati populo Romano felicem victoriam, eo ſe primum die renatos conclamabant: ac milites ſeruatores appellantes officiis ac obſequio certatim eoſdem ſibi demereri ſtudebãt. Inde Campanis petentibus præſidium; à Senatu Romano ad arcendas Samnitium incurſiones, Capuam in hyberna miſſum. Verum minimè ſalubris diſciplinæ militari Capua, corruptos luxu licentiaq; milites à patriæ memoria auertit: inibanturque conſilia eodem ſcelere adimendæ Campanis Capuæ, quo illi prius antiquis cultoribus eandem ademiſſent. Ceterùm C. Marcius Rutilus Conſul anni inſequentis, cui Campania prouincia ſorte obuenerat, militarem impetum conſilio fruſtratus, ſpargit rumorem, ſequenti anno præſidia iiſdem in opidis hybernatura. Hac arte eluſos milites ex Campania in Samnium educit. Liberati ad hunc modum populi Romani beneficio, & armis, à graui Samnitiũ bello Campani, ingratiſſimos ſe erga liberatores ſuos oſtendêre; ac ſocietatem cum Latinis aduerſus Romanos iunxêre. Exaſperati tanta ingratitudine Romani, eductis vrbe legionibus, ante Capuam, quò omnis Campanorum Latinorumque exercitus conuenerat; caſtra locant. Copiis ab vtraque parte in aciem eductis, maxima longe Campanorum Latinorumque ſtrages inſequuta eſt. Poſtquam pugnam Campani ſe ſuaque in populi Romani poteſtatem dedidêre; agroque in perfidiæ pœnam multati ſunt. Is Falernus erat: in quem ſtatim Coloni ex plebe Romana miſſi terna ſinguli iugera acceperunt. Equitibus verò Campanis, qui mille & ſexcenti fuêre, quod cum populo Campano non rebellaſſent ciuitas data eſt. Vectigal quoque iiſdem populus Campanus; nummos denarios quadringenos quotannis in ſingulos pendere iuſſus eſt. Egregia dehinc Campanorum in Romanos hoſpitalitas fuit, eos nempe qui Caudino fœdere à Samnitibus ſpoliati, & nudi ſub iugum miſſi fuerant: nec ſecus ac ſi victor exercitus vrbem ingreſſus eſſet, à magiſtratu populoque Capuano obuiam proceſſum eſt: protinuſque Conſulibus inſignia honoris (nam & hi nudi cum reliquis ſub iugum miſſi fuerant) militibus verò arma, equos, & veſtem, benignè præbuerunt: ac proficiſcentes inde

CAMPANI Romanor. Armis à Samnitibus liberati.

CAMPANORVM cum Latinis contra Rom. ſocietas.

CAMPANI à Rom. agro multati.

CAMPANORVM in Ro. Hoſpitalitas. Liuius lib. IX. à principio de Caudina clade à T. Viturio & Sp. Poſtumio accepta an. CDXXXII. L Florus lib. I. Hiſt. Rom. c. 16.

inde ad finem vſque agri Campani nobiliſſimi Campanorum deduxêre. Verùm eam in Romanos benignitatem noua rurſus poſt quadriennium perfidia fœdarunt. Ceterùm oppreſſa eſt Romanorum prouidentiâ conſpiratio, qua principes Capuanorum à Romanis deficere, & rem ad Samnites trahere decreuerant. Bello inde inter Romanos & Tarentinos orto, cum Tarentinorum partes Lucani, Bruttij, & Samnites ſequerentur; & acceſſiſſet inſuper auxilio Tarentinis Pyrrhus Epirotarum Rex; ſoli penè omnium Campani ſe toto hoc bello fidiſſimos præſtitêre; ſtetitque tum eorum potiſſimùm opibus ſubnixa res Romana.

CAMPANORVM *in Ro. perfidia.* *Anno* V. C. CDLXXII.

Ceterùm Campani eam tum in Romanos fidem, bello Punico ſecundo, alia denuò perfidia violarunt. Nam cum ad Trebiam, Thraſimenum, & Cannas pro Romanis ſtetiſſent; poſt prœlium Cannenſe† non ſolùm ad Pœnos defecêre, ſed & ciues Romanos, qui intra Capuam tum erant, balneis incluſos ſuffocarunt; & Hannibalem intra mœnia accepêre, auctore eius defectionis *Pacuuio Calauio*, homine nobili & populari, qui quo anno malè ad Thraſimênum pugnatum erat, ſummum apud Capuanos magiſtratum gerebat. Poſt biennium inde Ap. Claudio Pulchro III. Q. Fuluio Flacco Coſſ. Romani, ad vindicandam Campanorum defectionem, Conſules cum exercitu in Samnium ac Campaniam miſêre; ac poſt varios hinc inde cùm præliorum, tum alios vario Marte atque ſucceſſu bellorum euentus, ipſa vrbs *Capua* diuturna arctiſſimaque obſidione preſſa, ita vt duplici vallo ac foſſa circumducta, nulli niſi ſumma cum difficultate ac periculò exitus aut ingreſſus pateret; intus Hannone cum aliis Pœnorum ducibus ac præſidiariis, foris verò Hannibale rem Capuanam nequicquam defendentibus ac iuuantibus, tandem ad extremum famis & inopiæ redacta, in ſumma auxilij atque commeatuum deſperatione, per deditionem in populi Ro. poteſtatem venit. Mox diſpoſitis tam per mœnia quàm tota paſſim vrbe cuſtodiis, ac portis clauſis ne quis elabi poſſet, primùm arma Capuanis adempta; Punicum inde præſidium comprehenſum: Senatores in caſtra Romanorum adducti, ac vinculis iniectis pars Cales, pars Tianum Sidicinum in cuſtodiam miſſi, poſtea à Fuluio Conſule virgis cæſi ac ſecuri percuſſi ſunt. Ex reliqua nobilitate trecenti in carcerem conditi; alij verò per vrbes Latini nominis in cuſtodiam diſtributi: multitudo verò promiſcua venundata: ipſa vrbs Capua habitari tantùm permiſſa eſt, non etiam muniri: relicta duntaxat libertinorum atque opificum turba: ſine iure ciuitatis, aut vllo neque plebis neque Senatus conſilio aut alio magiſtratu: ceterùm vt ad iura iis reddenda Præfectus ex vrbe Roma quotannis mitteretur. Ager verò Campanus ac tecta publica vniuerſa populi Ro. facta ſunt. Hic exitus fuit defectionis Campanæ. Capua itaque

CAMPANORVM *in fide erga Romanos inconſtãtia.* † *Ad Cannas clades pop. Rom. anno* V. C. DXXXVII. *Liuius lib.* XXII. *Florus lib. II. c.* VI. *Anno Vrbis* DXLI. *Liuius lib.* XXVI.

CAPVA *à Ro. capta.*

A itaque deinceps per Præfectum Roma missum administrata fuit. Ingens populo Romano vectigal ex fructibus agri Campani accessit: Vnde bello Marsico cum tota pæne Italia arma in Romanos sumpsisset, ex hoc potissimùm prouentu exercitus suos aluerunt. Plurimi Romanorum ad demerendum plebis fauorem, agrum Campanum populo diuidere conati sunt: quibus semper Senatus summa vi obstitit. Primus qui hoc tentaret *C. Sempronius Gracchus* fuit: quo inter medios rerum conatus occiso, impedita res est. Iterum *M. Brutus* eadem, sed frustra, perferre conatus est. Tertius idem aggressus Tribunus plebis *P. Seruilius Rullus*: huic se M. Cicero, qui tum fortè Consul erat, obiecit; & cùm insigni oratione populum B edocuisset, quantum inde detrimenti Respublica caperet, si is ager, qui in arctissimis Reipublicæ temporibus subsidio fuisset, in multos diuideretur; obtinuit ne lex ea perferretur. Quartus eam rem in primo consulatu suo Cæsar Dictator aggressus, suffragante Pompeio Magno, Bibulo verò collega, qui solus obsistebat, armis ex foro pulso, legem pertulit; vt ager Campanus ijs ciuibus, qui trium liberorum parentes essent, diuideretur. Ad viginti millia huiusmodi ciuium erant. creati vigintiviri agrum viritim diuiserunt. Ius ciuitatis Capuæ restitutum anno centesimo & quinquagesimo secundo, postquam ab Romanis ob defectionem ad Pœnos in Præfecturæ formam redacta erat. Post Iulij inde Cæsaris cædem cùm C intestinis bellis laniaretur Italia, & maxima eius pars, eiectis prioribus colonis militi veterano à Triumviris in præmium diuturnæ militiæ ac victoriarum decreta & assignata esset, hi quoque coloni, qui paullò antè lege Iulia Capuam deducti fuerant, sedibus suis pulsi, & in eorum locum veterani inducti sunt: & Capua Colonia muro ducta est. Ceterùm quod ad Capuæ longitudinem pertinet, eandem Geographus XL. partium; vt latitudinem XLI. cùm sextante describit.

Cic. tres sunt in Rullum orationes Consulares.

Ager Campanus ciuibus Ro. diuisus.

Ius ciuitatis Capuanis restitutum.

CAPVA Colonia militaris.

Numismata Capuanorum, quæ quidem ad manus nostras peruenerunt agri fertilitatem per aristam tritici granis turgentem exprimunt; aduersa verò parte Mercurium petaso & talaribus instructum. Altero D Apollinis cortinam & Minotauri caput cum ceruice signarunt. Minotauro (quod hîc admonendum puto) Opicorum vrbes ferè omnes, quarum exstant numismata, pecuniam signasse obseruo; Neapolitanos videlicet, quos inter Opicos refert Stephanus; itidem Puteolanos, Suesanos, Calenos & Capuanos; quos & inter Opicos recenseri non video. ita ecquid causæ sit, cur & illi Minotauro signarint, nescio. certè Atellani & Nolani, de quibus ex serie numismatum iam scripturi sumus, inter Opicos censentur; ijdemque vti & ceteri plerique, Minotaurum in nummis suis signarunt. Ceterùm quia ager Capuanus Atellanos contingebat, *Atellam* nunc ordine adscribemus.

OPICI Minotauri in nummis.

ATELLA.

ATELLAM Oſcorum fuiſſe vrbem nonnulli opinantur; Stephanus tamen ex Polybio probat Opicorum; quod & numiſmata ob cauſſas iam à nobis expoſitas teſtari videntur. Opicos & Cumanos mediam intra Vulturnum & Silarim Campaniam tenuiſſe ex veterum lectione patet.

T. Liuius lib. VII. *Annal. initio.* ATELLANAE *fabulæ.* *Diomed. lib.* I. *Grammat.* *Ex Liuio p.* I. *libri* VII.

Atellas Po. Ro. ob fabulas, in ludis antiquitus fuiſſe notas ex Liuij teſtimonio conſtat. Atellanas enim fabulas eſſe Latinas, argumentis & dictis iocularibus ſimiles Satyricis fabulis Græcis Diomedes & Donatus prodiderunt, nec aliter T. Liuius; *Iuuentus* inquiens *histrionibus fabularum actu relicto, ipſa inter ſe antiquo more ridicula intexta verſibus iactitare cœpit, quæ Exodia poſtea appellata, conſertaque fabulis potiſſimùm Atellanis ſunt: Quod genus ab Oſcis acceptum tenuit iuuentus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſa eſt. eò inſtitutum manet; vt actores Atellanarum nec tribu moueantur, & ſtipendia tanquam expertes artis ludicræ faciant.*

Ann. v. c. CDXIX. *iterumque* CDXXXII. ATELLA *municipiũ.* *Liui. lib.* XXII. *de Cannenſi clade: &* XXIII.

Ceterùm quum Velleius Paterc. T. Veturio Caluino Sp. Poſtumio Regillenſi Coſſ. Campanis ſine ſuffragij latione ciuitatem datam fuiſſe prodiderit, ſuſpicor eodem tempore *Atellam* municipij iure fuiſſe donatam: quandoquidem Atella inter municipia à Feſto refertur. Accedit ad hæc Liuij auctoritas, qui inde colligit Cannenſem cladem omnium fuiſſe maximam, quòd qui ſociorum ad eam diem firmi ſteterant, tum labare cœperint; nulla profectò alia de re, quàm quòd de imperio Romano deſperabant: *Defecêre autem hi populi* (inquit) *Atellani, Calatini atque alij.* Idem auctor paullò pòſt ſubiungit Atellam, Calatiamque poſt Capuam in poteſtatem redactam deditione receptas; atque ibidem quoque, vti in Capuanos factum fuerat, in eos, qui capita rerum fuerant, animaduerſum fuiſſe.

Liuius lib. XXVI. *ſect.* 112.

Ceterùm poſtea Senatuſconſulto *Atellani* & *Calatini*, præter eos, qui ex ijs aut ipſi aut parentes eorum apud hoſtes eſſent, libertate donati ſunt, ita tamen vt nemo eorum ciuis Rom. aut Latini nominis eſſet.

ATELLA *præfectura.*

Ex quibus opinari poſſumus Atellam ab eo tempore Præfecturæ formula fuiſſe adminiſtratam: Præfectúmque Atellanis populi ſuffragijs creatum. Verùm & illud obſeruatione dignum eſt, quum *Nuceria* à Pœnis deleta eſſet, Nucerinos Atellam traductos, Atellanos autem Calatiam tranſlatos, *Calatiam* verò Veteranos à Cæſare Dictatore fuiſſe deductos ex Paterculi & Ciceronis auctoritate liquet.

ATELLA *Colonia militaris.* *Cicero lib.* XV. *Famil. & Verr.* V.

Atellam autem ab Auguſto militarem coloniam muro fuiſſe deductam Frontinus ſcribit. *Atellam* Ptolemæus orientaliorem quàm Capuam ſextante partis, vncia Auſtraliorem depingit.

ΝΩΛΑΙΩΝ.

ΝΟΛΑ *Chalcidensium Colonia.*

CVM diuersæ auctorum, de huius vrbis conditoribus extent opiniones, id quod à pluribus traderetur sequuti *Nolam* Chalcidensium coloniam scripsimus. Eam sitam fuisse in campestri planicie traditur: septam quoque fuisse fossis & mœnibus firmissimis, intercurrentibus frequenter turribus: vt, quod situs & natura denegabant, arte atque opere suppleretur. De huius vrbis incrementis legibus atque institutis altum apud scriptores silentium est. Romanorum autem arma Nolanos in se prouocasse inuenio, quum auxilia Palæpolitanis contra Romanos misissent. Hæc ad duo millia armatorum erant: ea multitudo quum Palæpolitanis, quibus auxilio missa fuerat, quàm hosti grauior esset, Palæpolitanorum conspiratione & Romanorum armis vrbe pellitur, & Nolam trepida fuga petit. Romani ad vlciscendum illatum sibi bellum, *C. Pœtelium Visolum* Dictatorem * contra Nolanos mittunt. receperant se intra mœnia Nolana Samnites, infestissimi id temporis Romano nomini hostes; simul & agrestis Nolanorum multitudo. Dictator vrbis situ circumspecto, quò facilior ad mœnia aditus esset, ædificia omnia muris circumiecta incendit: nec multò pòst per vim vrbe potitur. Mansit inde inconcussa vsque ad bellum Punicum secundum Nolanorum erga Romanos fides. Eo tempore quum Hannibal recepta in societatem Capua, exercitum in agrum Nolanum duxisset; militem à populationibus arcebat: quia voluntariam deditionem sperabat: nihil hostile prætermissurus si ea spes fefellisset. Senatus & primores ciuitatis in fide Romana præstabant: plebs nouarum rerum auida ad Hannibalem inclinabat: quòd agrorum populationem atque obsidionem metuerent. Itaque Senatores metu, ne si apertè contra niterentur, resisti multitudini concitatæ non posset: (neque enim auctores rerum nouarum deerant) vt quò mali dilationem inuenirent, placere sibi societatem Punicam simulant: sumptoque spacio, quo de conditionibus, quibus in fœdus amicitiamque nouam transirent, deliberare possent, legatos propriè ad M. Claudium Marcellum Prætorem Romanum, qui tum Cannusij cum exercitu erat, mittunt, docentque quanto in periculo sit Nolana res, defecturam plebem ad Pœnos: nec vlterius resisti absque præsidio Romano posse. Marcellus collaudata Nolanorum fide, confestim

NOLA Chalcidensium Colonia.

* *Dictat.* XLVII. *Anno* CCCCXL. *post Ro. cōd. T. Liuius lib.* IX. *sect.* 80.

NOLA *à Romanis capta.*

Res inter NOLANOS *Romanos & Pœnos gestæ.* *Ex Liuio lib.* XXIII. *à sect.* 39. *L. Florus lib.* II. *Hist. cap.* 6.

confeſtim à Cannuſio Calatiam petit: atque inde Vulturno amne traiecto per agrum Satriculanũ Trebianumque ſupra Sueſſulam per montes Nolam peruenit. Hannibal verò poſtquam Marcellum aduenisse comperit, agro Nolano exceſſit. Nolam itaque Marcellus non tam ſui fiducia præſidij, quàm voluntate principum tenebat: conciliato ſibi interim comitate & muneribus L. Bantio, iuuene acri ac nobili; quem præcipuum defectionis auctorem metuebat: quòd Hannibal eundem aliquando poſt prœlium ſeminecem inter ſtragem corporum repertum, curatumque ac benignè cultum cum donis domum dimiſiſſet. Memor eius beneficij Bantius rem Nolanam prodêre Hannibali conatus fuerat. Poſtea quum iterum Hannibal infeſto cum exercitu ad Nolam rediſſet; & plebs Nolana rurſus ad defectionem ſpectaret; Marcellus ſub aduentum Pœnorum, ne qua Nolanis occaſio nouandi res eſſet, è caſtris intra Nolam ſe recepit. inſtrui inde vtrimque exercitus ad pugnam cœpit, Romanorum pro portis, Pœnorum ante vallum ſuum: præliaque hinc parua inter vrbem & caſtra committebantur; nunc his nunc illis fauente Fortuna. Conuenerat interim per nocturna inter plebem & Pœnos colloquia, vt quum legiones Romanorum ad pugnam portis egreſſæ eſſent, impedimenta eorum Nolani diriperent: clauſis deinde portis muros occuparent; Pœnoſque pro Romanis in vrbem admitterent. Hæc vt è Senatoribus intellexit Marcellus, priuſquam aliquis inteſtinus oriretur motus prœlio decernere ſtatuit. exercitum itaque ad tres portas, quæ hoſti obuerſæ erant, tripartitò inſtruit: Nolaniſque portas ac muros adire vetitis, præſidium apud impedimenta relictum. Ita inſtructi intra portas ſtabant. Hannibali ſub ſignis (quod per dies aliquot fecerat) in acie ſtanti, primò admirationẽ mouit, quod nec exercitus Romanus ſigna portis efferret: nec vllus armatus in muris appareret. ratus inde prodita colloquia, partem militum in caſtra remittit; iuſſos properè omnem apparatum ad oppugnandam vrbem in primam aciem afferre: haud diffidens ſi cunctantibus inſtaret, plebem tumultum aliquem in vrbe moturam. Vix ſucceſſerat ad muros acies, quum patefacta repentè porta quæ media erat, Marcellus ſigna canere clamoremque tolli; ac pedites primùm, deinde equites quanto maximo poſſent impetu hoſtem inuadere iubet. Iam multum conſternationis in mediam aciem intulerant Romani, cũ duabus circa portis P. Valerius Flaccus, & C. Aurelius Cotta legati in cornua hoſtium erupêre. Traditur eo prælio duo millia & trecentos hoſtium cæſos: Romanos vnum, nec plures amiſiſſe. Ingens eius pugnæ gloria fuit; quod eo primùm die Hannibalem vinci poſſe patuit. Hannibal adempta ſpe Nolæ potiundæ retrò exercitum abduxit. Marcellus autem clauſis repentè portis, cuſtodibuſque diſpoſitis, ne quis

T. Liuius l. XXIII. sect. 41. 42. & deinceps.

A ne quis elaberetur, quæstione de iis, qui in colloquio hostium fuissent, in foro habita, supra septuaginta proditionis damnatos securi percussit, bonaque eorum in publicum redegit: legiones inde ab vrbe abduxit. Ceterùm quum post Marcelli discessum plebs iterum defectionem ad Pœnos moliretur, consiliaque de cæde principum iniret; de iis certior redditus Marcellus Nolam cum exercitu rediit. Eò & Hannibal, querelis Samnitium, quorum ager à Marcello per excursiones è Nola vastabatur, excitus venit. Accessit & Hanno alter Pœnorum dux è Bruttiis, cum supplemento quod recens Carthagine aduenerat. Marcellus vbi primùm Hannibalem aduentare intellexit, copias intra mœnia tenuit;

Liuius lib. XXIII. Annal. sect. 46.

Liuius lib. XXIII. sect. 126.

B Senatoribus Nolanorum per muros inambulare, & omnia, quæ apud hostes fierent, circa explorare iussis. Dux interim hostium Hanno, quum ad murum successisset, impetrato, permissu Marcelli, cum M. Herennio Basso & Herio Petreio Nolanis colloquio, postquam per interpretem; Hannibalis fortunam virtutemque simul humanitatem & eiusdem in captiuos Italicos clementiam prolixè verbis extulisset; Romanorum contrà crudelitatem, & superbiam simul etiam aduersa prœliorum ad Cannas & alibi exprobrasset: si Marcellum cum præsidio Romano, & vrbem in fidem Hannibalis tradidissent, neminem alium, quàm ipsos, legem, qua in amicitiam Punicam venirent Nolani, dictorũ pollicetur.

C Ad quæ quum ab Herennio Basso responsum esset, multos iam annos amicitiam inter populum Romanum & Nolanos esse, cuius neutros ad eam diem pæniteat: communia itaque consociataque Nolanis omnia vsque ad vltimum fore cum iis, qui ipsis auxilio venissent. Hannibal hoc demum colloquio, omni spe Nolæ per proditionem potiundæ ablata, vrbem corona circumdedit; vt simul ab omni parte muros aggrederetur. Quem vt successisse muris Marcellus vidit, instructa intra vrbem acie cum magno tumultu erupit. Plurimis primo impetu cæsis, ingens exarsisset prœlium, ni imber magna cum procella effusus, incerta fortuna pugnam diremisset: Romani itaque in vrbem; Pœni in castra rediêre. Imber per noctem & sequentem diem continuatus, quamuis auidos certaminis munimentis se tenere coëgit. Tertio die Hannibal copias prædatum in agrum Nolanum miserat. quod vt vidit Marcellus, extemplò suos in aciem eduxit: nec Hannibal detrectauit certamen. Eo itaque spacio, quod mille ferè passibus inter vrbem & castra Punica patebat, concurritur. Clamor ab vtraque parte sublatus, plerosque ex cohortibus, quæ in agros prædatum exierant, ad pugnam reuocauit; & Nolani aciem Romanam auxerunt. Prœlium diu anceps erat; dum summa vtrimq; vi duces suos hortarentur, & milites pari ardore pugnam capesserent. Donec tandem apud Pœnos nihil ducis exhortatio pro-

D

Liuius lib. XXIII. sect.133. fuit ad confirmandos militum animos, quin, Romanorum vim atque impetum minimè sustinentes trepida omnes fuga ad castra ferrentur: quæ oppugnare volentes milites Marcellus cohibuit, Cæsi eo die è Pœnis ad mille; capti mille sexcenti; signa militaria vndeuiginti, Romanorum minus mille interfecti: is finis Hannibali ad Nolam tentandam fuit. A

NOLA Romanorum Colonia. *Nolam* Coloniam fuisse deductam ante bellum Punicum, ex eo videri potest, quòd Liuius inter octodecim Colonias, quæ sua omnia in Romanorum potestate esse dixerunt, summaque fide auxilia Romanis præbuerunt, etiam *Nolanos* annumeret: incertum tamen nobis est, quo tempore Colonia facta sit.

NOLA municipiũ. *Municipium* quoque Nolam fuisse ex antiquis marmorum Inscriptionibus patet. Inuenio iterum à Vespasiano Cæsare coloniam eò deductam, & Nolam coloniam Augustam appellatam fuisse. obseruo quoque à veteribus *Nolam* inter Opicorum vrbes relatam. Festus *Municipium* sui iuris fuisse testatur. inde lege Sempronia & Liuia Coloniam esse factam opinor. nam in Epitome Liuij, quum L. Cæsar bello Marsico malè aduersus Samnites pugnasset, Nolam Coloniam in Samnitium potestatem cum L. Postumio Prætore venisse, scriptum est. B

Epit. Liuij lib. LXXIII. & de Sulla, l. LXXXIX.

Ptolemæus Geographus Ceterùm Ptolemæus, nisi scripturæ vitium sit, eam inter Picentinorum mediterranea numerat, sub longitudine partium quadraginta cum quadrante; latitudine quadraginta partiũ cum dextante. Nolanos Picentini, si aliorum auctoritatem sequamur, excipiunt vltimam tertiamq; partem Inter Sarnum & Silarum incolentes. Ceterùm quia ipsorum origo à Picentibus populis, qui aduersam his Adriatici maris oram, ab Aterno amne ad AEsim, vt diximus tenebant, dependeat; ordine me facturum existimaui, si de *Picentibus*, inde de Picentinis Campanis, Picentũm, vt Strabo refert, colonis, summatim quædam hîc adscripsero. C

ΠΙΚΕΝΤΙΕΩΝ.

PICENTES. Lib. III. Nat. Hist. cap. XIII. Cur Ver sacrũ voueri soleat Strabo lib. V. Geog. Alex. ab Alex. l. 3. c. 22. Pet. Vict. lib. 35. Var. lect. c. 22. & Liuius etiam lib. 24. Numismata Pic.

PICENTES itaque quondam vberrimæ fuêre multitudinis, ita vt CCCLX. M. Picentium in populi Ro. potestatem venisse Plinius auctor sit; idemque eos à Sabinis, voto Vere sacro, oriundos scribat. Sunt qui ipsis à Pico ductore (cui nomen à pico Martio aue in auguriis præcipua & arborum cauatrice fuerit) appellationem esse factam referant; & *Picentinos* ad nominis è pico rationem, & ad Martem originum suarũ principia referre voluisse opinentur; quòd Martem sedentem cum clypeo Argolico atque hasta, suis in numismatibus expresserint. Inuenio apud Strabonem *Picentes* agrum habitasse à montibus ad mare in longitudinem quàm latitudinem ampliorem: latitudinem D

* Strabo lib. V. Geogr

A dinem autem à montibus ad mare interuallis fuisse disparibus; longitudinem verò centum millium passuum. Fœdus autem cum Picentibus anno ab vrbe condita CCCCLIV. T. Manlio Torquato; M. Fuluio Pætino Coss. quũ fama Gallici tumultus terrorem præbuisset, esse percussum Liuius testatur: & paullò pòst ipsorum indicio populo Ro. significatũ Samnitium res ad arma spectare; seséque ab eisdem sollicitatos: atque hinc Picentibus ob fidem dubijs in rebus seruatam, gratias fuisse actas idem Liuius prodit. Mansisse illos in hoc fœdere triginta annos, suspicari inde licet, quod Q. Ogulnio Gallo, C. Fabio Pictore, Coss. Picentes bellũ, quia arma cum Tarentinis sociauerant, commouerint: & proximis inde Coss.

B de eisdem triumphatum esse tabulæ Capitolinæ referant. siquidem quum P. Sempronius Sophus Consul signum pugnæ proposuisset, aciesque vtrimque in procinctu starent, terra horrendo fragore, vti Orosius prodit, contremuit; ita vt vtrimque armati pauore abstupescerent. Ceterùm, posteaquam Sempronius ædem Deæ Telluri vouisset: terræmotus sedatus, hostisque, etsi difficillimo prœlio, superatus à Floro † scribitur: & Asculum Picenum, gentis vniuersę caput, loco natura munitissimo sitũ, muroq; inclusum & montibus vix vlli exercitui penetralibus, expugnatum. Picentibus victis pacem datã constat: verùm quibus conditionibus non liquet. Agris autem multatos inde colligi haud difficulter potest, quod

C C. Flamininus Trib. pl. vt exstat in Catone Ciceronis, de agro Piceno viritim diuidendo retulerit: qui forsan ager ille fuit, vnde dimoti Picentes isti feruntur, qui à Romanis in Campaniam inter Sarnum & Silarum, vt iam satis exposuimus, traducti fuerant; ac *Picentini*, vti Strabo auctor est, & iam antè meminimus appellati sunt. nam & ab eodem scribitur, aliquot ex ijs Picentibus, qui Hadriam opidum tenebant, à Romanis in hæc loca traductos omnia vsque ad Silarum antiquæ Campaniæ finem, insedisse. Vnde etiam Plinius tradidit, à Surrento ad Silarum amnem XXX. M. P. agrum Picentinum fuisse, intus opidum *Salernum*, & *Picentiam*, atque à Picentia opido gentiliciũ Πικεντῖνος deductum, vnde Πικεντινῶν;

D eadem analogia, qua à Πανδοσία Πανδοσῖνος, vnde Πανδοσινῶν numismata exprimunt; ratio inflexionis Græcanicæ confirmat. Idem Plinius adscribit, Picentinorum agrum templo *Iunonis Argiuæ* ab Iasone condito celebrem fuisse: cuius rei significandæ caussa in Nucerinorum numismate (*Nuceriam* enim Picentinorum fuisse Ptolemæus testatur) *Iunonis Argiuæ* caput; quemadmodum in Crotoniatarum *Iunonis Reginæ Laciniæque*, signatum obseruare possumus. Verùm Picentinos bello Hannibalis à Romanis defecisse, fidemque cum fortuna mutasse, argumento est, quod Strabo non Brattios solùm, sed & Picentinos ac Lucanos à populo Rom. depressos tradit. Ceterùm Picentinorum & Lucanorum

FOEDVS Romanorum cum Picentibus. T. Liuius lib. x. sect. 30.
Anno V. C. CDXXCIV.
Ann. seq. CDXXCV. Paul. Orosius lib. IV. cap. 4.
† L. Florus lib. I c. 19. Frontinus lib. I. strateg.
PAX *Picentibus concessa.*
Cic. de senectute.
Strab. lib. V. Geog.
PICENTINI.
Plin. l. III.
PICENTIA *opidum.*
Pli. lib. III. in extremo cap. V.
IVNONIS *Argiuæ templum.*
NVCERIA *Picentinor.*
Lib. V. Geog.

 canorum

App.lib.1. canorum in Bello sociali video Appianum in historia de bellis ciuilibus meminisse. Adiiciam & illud, *Picentiam*, Stephano auctore, Tyrrhenorum vrbem vocari: neque id temere aut inscienter; quum teste Dionysio Halicarn. Italiæ præcipua pars, quà secundùm inferi maris litora, oramque in meridiem porrigebatur, promiscuo nomine *Tyrrhenia* vocetur: & Tyrrhenos idem Dionysius Crotoniatis vicinos scribat, dissimilitudine tamen linguæ differre. Idem Stephanus testatur, eandem *Picentiam* à Phlegonte *Picentum* vocari.

PICENTIA *tyrrhenorum.*

ΝοΥΚΕΡΙΝΩΝ.

NVCERIA.

NVCERIA vltra Sarnum flumen quatuor passuum milibus sita erat; eademque à mari nouem millibus distabat: atque ab hac vrbe agrum inter Sarnum & Silarum olim *Nucerinum* appellatum; vt populos qui hunc agrum incolerent *Nucerinos* ex veterum monumentis constat. Huius vrbis origo vel initia nulla antiquitatis memoria, quæ quidem exstat, nobis prodita sunt. Bello Hannibalis tantis opibus pollebat, vt eandem Pœnorũ dux aliquamdiu frustra circumsederit: ita vt neque vi, neq; sollicitatis nunc plebis, nunc principum animis, ad imperium cogere potuerit; sed fame demum in deditionem acceperit, pactus, vt inermes cum singulis abirent vestimentis. Postea quum in omnes Italicos, præter Romanos, mitis videri vellet; præmia honoresque iis, qui remansissent ac militare secum vellent, proposuit: nec tamen ea spes Nucerinorum quemquam tenuit: sed dilapsi omnes, quocunque hospitia aut fortuitus animi impetus tulit, per Campaniæ vrbes Nolam maximè & Neapolim. Ex his quum triginta fermè Senatores, ac forte primus quisque Capuam petiissent, exclusi inde, quòd portas Hannibali clausissent, Cumas se contulerunt. Nuceria militi ad prædam data, vrbs direpta, atque incensa est. Postea quum apud Q. Fuluium Flaccum Proconsulem Nucerini quererentur, non esse vbi deletâ Nuceriâ habitarent, Nucerini Atellam, quia id maluerũt, traducti sunt; Atellanis Calatiam, sicuti memorauimus, migrare iussis. Ceterùm vt nihil memoriæ apud scriptores reliquum sit, à quo *Nuceria* post eam cladem instaurata fuerit; frequens tamen eiusdem apud Appianum de Bellis ciuilibus mentio est. & bello Spartacino eam grauissimè affectam Florus prodit. Addit Appianus, *Nuceriam*, ex duodeuiginti coloniis vnam fuisse, quæ Triumuirorum Reipublicæ constituendæ legibus ac decreto militibus sunt attributæ. Frontinus quoque scribit, *Nuceriam* coloniam muro ductam, iussuque imperatoris Augusti deductam fuisse. Adhæc iter populo LX. pedum deberi, agrumque eius limitibus Iulianis

NVCERIA *ab Hannibale capta. Liuius lib. XXIII. sect. 40.41.*

NVCERIA *deleta.*

T.Liu. libro XXVII. sect. 7.

L. Florus lib. 3. Hist. cap. 20.

NVCERIA *Colonia militaris.*

A Iulianis lege Augustana militibus assignatum. Nec ignoramus duplicem in Italia recenseri *Nuceriam*; namque & in Vmbris apud scriptores nominari *Nuceriam*, eamque vel ante secundi belli Punici tempora coloniam fuisse argumento est, quòd Liuius illos *Nucerinos* inter duodeuiginti colonorum populos recenseat, qui difficillimis Reipublicæ temporibus fidem populo Ro. magna constantia conseruarunt; eosque *Nucerinos* apud Plinium cognomine *Fauonienses* vocatos fuisse inuenio. Liuius eosdem cum *Firmanis* & *Hadrianis*, qui in Piceno erant, coniungit: vt hinc suspicari pronum sit (nisi quæ antiquorum obstet auctoritas) Campaniæ Nuceriam, quæ Picentinorum ex veterum testimonio scri-

NVCERIA *Vmbrorum Colonia Rom.*

Plin. lib. III. Natur. Hist. c. XIV. & ibi Iac. Dalechampius.

B bitur, ab his Nucerinis, quum in eum deducti essent locum, conditam fuisse. Vtriusque Nuceriæ vt Coloniæ Ptolemæus meminit: atque Vmbrorum occidentaliorem, quàm Picentinorum, quatuor partibus cum besse collocat; ceterùm parte vna cum besse australiorem: quare Picentinorum Nuceriam sub latitudine XL S partium; Latitudine XL. partium cum besse. ex qua definitione secundùm terreni globi superficiem, (si numeri apud Ptolemæum non fallunt) *Nuceria* Vmbrorum à Picentinorum Nuceriâ in occasum æstiuum CCXXI. M.P. distabit. Hactenus itaque Campaniæ oram agrumque obiuimus; nunc ordo postulat vt in LVCANIAM, & è mediterraneis ad Tusci maris oram deflectamus. Picentinorum vrbes *Surrentum* & *Salernum* celebrantur: inde vltra Silari

C fluminis ostium *Lucania* sese vsque ad Laum fluuium aperit; cuius opida, *Pæstum*, Græcè Posidonia, & sinus *Pæstanus*, Straboni Posidoniates; item *Velia* quod *Hyela* olim; promontorium *Palinurum* & flumen Melphes; tum *Buxentum* opidum, & *Laus* amnis Bruttiorum initium: mediterranei populi, quorum apud veteres nomina celebrantur, *Grumentini*, *Potentini*, *Volcentani*, *Numistrani*: præterea opidum *Pandosia*, OEnotriorum quondam regia; quam tamen Strabo in Bruttiorum finibus ponit; & de Silaro mirum refert, quod virgulta in eundem proiecta non mutato colore neque formâ lapidescant. Patet à Silari ostio ad Laum se-

LVCANIA

SILARVS *fl.*

D cundùm maritimam oram LXV. M. pass. spacium. Tenuêre *Lucaniam* Pelasgi, OEnotrij, Itali, Mergetes, Siculi, Græciæ maximæ populi; nouissimè *Lucani* à Samnitibus oriundi, & à duce Lucio nominati; qui superatis bello Possidoniatibus vrbibus eorum potiti sunt. Hi quum aliquamdiu sub statu populari Rempublicam suam administrassent, postea bellis ingruentibus regem, magistratusque sibi delegerunt. Ceterùm anno ab vrbe condita CCCCXXVII. L. Papirio Mugillano & C. Pœtelio Visolo II. Coss. quum ad eam vsque diem nihil dum rei cum populo Ro. gessissent, varijs antea cladibus ab Alexandro Epirotarum rege vexati, in fidem Romanorum venerunt: virosque, & arma pollicentes,

LVCANI.

T. Liuius lib. VIII. Annal. sect. 70.

 fœdere

LVCANIà Ro. in fidem & fœdus recepti.

fœdere in amicitiam accepti sunt. Quod quum eodem anno violassent, factum est, vt post octauum inde annum Apuliâ perdomitâ bello à Romanis impetiti sint; & repentino Q. Aimilij Consulis aduentu *Nerulum* opidum ipsorum vi captum. Post autem quum oratores Lucanorum ad L. Corneliū Scipionem & Cn. Fuluium Centumalum Coss. questum venissent, Samnites quia conditionibus ad societatem armorum ipsos perlicere nequiuissent, infesto cum exercitu fines ipsorum ingressos, eosdem peruastare, belloque ad bellum cogi; adderentque nunc ita animatos esse Lucanos, vt omnia ferre ac pati tolerabilius ducant, quàm vt vnquam postea nomen Ro. violent; proinde orare Patres, vt Lucanos in fidem acciperent; & Samnitium vim atque iniuriam ab se arcerent; decreuit Senatus vt fœdus cum populo Lucano iungeretur. In quo mansisse videntur donec anno ab vrbe condita CCCCLXIII. P. Cornelio Rufino. M. Curio Dentato Coss. arma cum Samnitibus, Bruttiis & Tarentinis populi Romani per id tempus hostibus sociarent: ita vt amplissimam triumphorum materiam pluribus per octo Consules præliis victi præbuerint. Debellatum esse cum Lucanis à L. Papirio Cursore & Sp. Caruilio Maximo Coss. qui de iisdem ambo triumpharunt, vt est in Fastis Capitolinis, & *Lucanis* eorumque sociis pacem eodem tempore esse datam crediderim. fœderis tamen conditiones vnà cum rebus eorum gestis apud Liuium ceterosq; scriptores interciderunt. Hactenus de *Lucanis* in genere: sequitur vt maritimam Lucaniæ oram per partes obeamus. Strabo auctor est in Lucanis vltra Silarum amnem *Iunonis Argiuæ* templum ab Iasone ædificatum fuisse; quod Plinius cis eundem fluuium in Picentinis constituit.

Ann. Vrbis CDLV. T. Liu. lib. x. ect. 33. 34.

FOEDVS alterum Ro. cum Lucanis.

An. v. cond. CDXXCI.

Strabo l. v. Geogr. copiosè. Plin. l. III. c. v. in extremo, & lib. XVI. c. XXXII. de luco Iunonis Nuceriæ.

ΠοΣΕΙΔΩΝΕΑΤΩΝ.

POSIDONIA. PAESTVM. Strabo lib. v. Geog. initio.

Ab Silari ostio quinquaginta stadiis distabat vrbs quæ POSIDONIA Græcis, *Pæstum* latinis dicebatur; à Doriensibus, si Solino; à Sybaritis, si Straboni credimus, condita. Hæc intimo in sinu sita, ipsi sinui nomen Pæstano, quem Græci *Posidoniaten* vocant, fecit. Strabo tradit Romanos ex Hadria Picentes colonos in Posidoniaten sinum deduxisse. Sicuti enim Sybaritæ prius à Lucanis, ita Lucanos postea à Romanis Posidonia expulsos fuisse. Idem Strabo insalubritatem aëris culpat, ob amnem Silarum in paludes diffusum. Agrum Pæstanum poëtæ & rei rusticæ scriptores ob rosarum præstantiam, quæ flagrantissimum spirent odorem, rosariaque quotannis bifera, commendant. Vrbis verò originem aut nomen numismata ad Ποσειδῶνα quem Latini *Neptunum* vocant referre videntur; qui omnibus in nummis

Nomismata

tridente

tridente suo emicat; & auersis aliquot partibus taurum, qui Neptuno immolabatur, sicuti & VIII. nummo equum, qui Neptuno sacer erat, signarunt. Athenæus prodit Poseidoniatas festum quoddam Græcorum more celebrasse, in quo lacrymantes ab inuicem discederent. Ceterùm quum Alexander Epirota, Magni Alexandri auunculus, à Tarentinis in Italiam accitus excursionem à Pæsto faceret, collatisque cum Samnitibus & Lucanis in agro Pæstano signis, prœlio vicisset, pacem cum Romanis fecit. Verùm C. Fabio Dursone, C. Claudio Canina Coss. *Posidoniam siue Pæstum* coloniam fuisse deductam Velleius, & Epitome Liuij testatur. Fidem inde *Pæstanos* populo Ro. constanter seruasse argumento est, quod legati à Pæsto pateras aureas in summa Reipublicæ difficultate Senatui in subsidium obtulerint; quemadmodum & Neapolitani; adhæc quod Pæstani inter eos populos à Liuio recenseantur, qui laudem constantiæ & fidei ad omnem posteritatem mereantur.

Athenæus lib. XIV. Διπνοσοφ. cap. 7.

POSIDONIA *Romanorum Colonia.*

Inuenio celebrari Parmenidem Poseidoniaten, vt qui stadio vicerit Olympiadis septuagesimæ octauæ anno primo. Pæsti longitudinem Ptolemæus XL. partium cum sextante, vt latitudinem quadraginta partium numerat. Vltra Pæstum promontoria sunt; primum *Poseidonium*, inde *Athenæum* siue Mineruæ, cui Sirenum insulæ opponuntur. AEneas verò cum sociis Troianis è Sicilia per mare Tyrrhenum nauigans, primùm in Italiam appulit ad portum Palinurum; qui ab vno gubernatorum AEneæ ibidem defuncto nomen sortitus est. deinde insulam tenuêre Troiani, cui *Leucasiæ* nomen indiderunt, à Leucasia AEneæ nepte circa hæc loca mortua. E regione Palinuri *OEnotriæ* insulæ, quibus VELIA, de qua nunc dicturi sumus opposita erat.

ΥΕΛΗΤΩΝ.

VELIA *Phocensium Colonia.*

DISTABAT à *Pæsto* in ortum *Hyela* siue *Velia*, si Straboni credimus, vigintiquinque passuum millibus. Hanc à Phocensibus fuisse conditam veterum auctoritate testatũ est. Quum namque Cyrus Crœsum Lydorum regem vicisset, maritimis Ioniæ & AEoliæ regionibus Harpagum ducem præfecerat: cuius tyrannidem quum Phocenses metuerent; atque is ad vrbem obsidendam exercitum adduceret; noctu qui elabi poterant conscensis cum familia nauibus nouas sibi sedes quæsituri, tandem in Corsicam appulerunt: inde, vti Herodotus narrat, Rhegium confugerunt: vrbemque in OEnotriæ agro condiderunt, quam *Hyelam* nuncuparunt. Nominis caussam ab *Elea* eius loci fonte plerique deducunt: alij à fluuio eiusdem nominis per agrum

HYELA à *Phocensibus condita.*

Herod. lib. I. sect. 167.

agrum Eleatem labente. Sunt tamen qui *Eliam* Græco vocabulo à paluſtri loco vocatam malint, Dionyſij Halicarnaſſei auctoritatem & Analogiam ſequuti: Dionyſius enim de agri parte circa ſacrum lacum ab Aboriginibus conceſſa Pelaſgis, qui eò ex oraculo ſedes quæſituri aduenerant, in hanc ſententiam ſcribit: *pleraq; erant paluſtria, dicta nunc iuxta proprietatem antiquæ linguæ* VELIA. ſolebant enim priſci illi Græci nominibus à vocali incipientibus præponere ꝟ ſcriptum vno charactere; is erat ſimilis Γ duplici, ad rectam lineam duabus obliquis † additis, ſic, Fελένη, Fαῦαξ, Fοῖκος, Fανὴρ & multa ſimilia: ita vt *Velia* pro *Elia* dictũ ex eadem ratione opinari liceat. Conditam fuiſſe Eliam circa Tarquinij Priſci Regis Ro. Quincti tempora argumento eſt; quod pars reliqua Phocenſiũ cum eodem ſocietatem coiuiſſe ſcribatur; & Phrutio, Peranoq; ducibus claſſe in Galliam Narbonenſem profectos, Maſſiliam, vt ſuo loco latius proſecuturi ſumus, condidiſſe. Vnde rectè ſcripſit in Virgilium Honoratus * *Veliam* tempore AEneæ non fuiſſe conditam: etiamſi ‡ poëta cecinerit.

——— *Portuſq; require Velinos;* Reſpexiſſe enim ad id nomen, quod eidem loco poſtea à Phocenſibus factum eſt. Portus enim hoc in ſinu fuiſſe multos & nauium ſtationes tutiſſimas, ceterùm exiguas & paruas, conſtat. Condendæ Veliæ auctorem fuiſſe Philiſtionem, aut certè ſtrenuum aliquem & laudatum Velienſium ducem fuiſſe, quidam hinc opinati ſunt, quod ipſius nomen in Mineruæ galea cum triumpho exſtat: alijſque in numiſmatibus eiuſdem nominis ἀκρωστιχία appareant. Palladem ab Eleatibus cultam fuiſſe omnibus, quæ hic propoſuimus, numiſmatibus teſtatum eſt; in quibus ipſius Palladis caput galeatum ſignatur; ipſaque galea varijs ornata ſymbolis; pegaſo, grypho, ſphinge, aut alio aliquo, vti in ipſis numiſmatibus videre eſt. Strabo auctor eſt hanc vrbem optimo Reipublicæ ſtatu quondam adminiſtratam, opibus & potentia floruiſſe; multaque bella cum Pæſtanis & Lucanis geſſiſſe: quibus etſi numero inferiores, virtute tamen & armis pares erant. Ceterùm vt rerum à *Velienſibus* cum vicinis geſtarum memoria intercidit, ita neque qua occaſione, aut quo fœdere cum populo Ro. ſocietatem coiuerint conſtat. *Eleates* namque, quos nonnulli *Veleates* quoque ſcribunt, in Liguria populi, de quibus ter triumphatum fuiſſe in Capitolinis Faſtis teſtatum eſt, nihil ad iſtos pertinent. Obſeruo apud Liuium Quinctio à ſocijs Rheginiſque, & à *Velia* & *Pæſto* debitas ex fœdere naues eſſe datas; quod argumento eſſe poteſt, *Veliam* populo Ro. fœderatam fuiſſe: Coloniam namque Municipium, aut Præfecturam fuiſſe non conſtat. Brutum quum poſt Cæſaris cædem in Græciam traiecturus eſſet, è *Velia* ſoluiſſe Cicero in Philippicis teſtatur. Zenonem Pythagoricum * & Stoicũ Eleatem fuiſſe, & tum Parmenidem Philoſophum

Strabo

Margin notes:

† *Dictũ hoc Digamma AEolicum vide Dial. Antiquit. Ant. Auguſtini.*

* *Seruius in Virg. lib.* VI. *AEn. ad v.* 359. Ni gens crudelis Leucanorum.

‡ *Virgil. AEn.* VI. *v.* 366.

PHILISTION.

Numiſmata

Strabo l. VI. *Geog. initio.*

ELEATES.

Cic. Philipp. I. *& Epiſt. Famil lib.* VII. *& ad Brut Epiſt.*

* *Strabo principio l.* VI. *Geogr.*

A Strabo teſtatur; *Veliamque* ipſorum nomine apud exteros poſteroſq; fama celebratam. * *Veliæ* longitudinem Ptolemæus XL. partium cum triente; latitudinem XXXIX. partium cum dodrante numerat. Vltra Veliam *Buxentum* opidum & Colonia erat: hinc Lai fluminis oſtiũ Lucaniæ terminus. Ceterùm *Lucaniam* ea regio attingit, quam Græci inſederunt: ea in tres partes diuiſa eſt, in *Bruttios, Meſſapios, & Sallentinos*. *Bruttij* expulſis Græcis eam partem occuparunt, quæ quondam OEnotriæ nomen tulit, à Lao flumine vſque ad Metapontũ opidum: ſicut Strabo † ex Antiochi ſententia tradit. nam ab antiquis *OEnotros & Italos* ſolos vocatos ait, qui Iſthmum habitarent; Iſthmum autem eſſe quidquid agrorum inter B duos ſinus includeretur; Hipponiatem videlicet ſiue Napitinum à mari Tyrrheno, & Scyllaticum à Siculo. *Bruttios* narrat Diodorus ſiculus M. Popillio Lænate, Cn. Manlio Capitolino Coſſ. primùm in his regionibus apparuiſſe, homines agreſtes & Lucanorum fugitiuos; atque propterea domeſtica eorũ lingua Bruttios appellatos: occupaſſe autem eos *Terinam, Hipponem, Thurios*, aliaque opida complura; ac Reipublicæ genus ab aliis ſeparatum inſtituiſſe. Quod ſi veros Bruttiorum fines aſſignauimus, verè profectò etiam traditum eſt, maritima eorum fuiſſe, *Tempſam* Coloniam, *Terinam, Rhegium*; *Alecem* flumen Rheginorum agrum à Locrenſi dirimens; *Locros; Caulonem; Scyllacium; Lacinium, Sybarim Seu Thurios*, C *Acirim, & Sirim* flumina; poſtremam verò *Metapontum*. Interiora autem *Numiſtrum, Conſentiam, Hipponem, Heracleam*, quæ & ‡ *Siris* vocata, & vti placet Straboni, *Pondoſiam*. Ceterùm vt ad numiſmatum ordinem redeamus, *Terinam* quæ prima in ora maritima Bruttiorum ſeſe offert, proſequamur.

In Velienſium nũmis leonem ſignari ſolitum, vt & in Maſſilienſium notat Pet. Victorius lib. XXXV. Var. lect. cap. 23.

BVXENTVM *Colonia.*

BRVTTII.

† *Strabo lib.* VI. *poſt principium.*

OENOTRI. *Itali.*

Ann. CCCXCIV. *poſt Ro. cond. Diodorus Siculus lib.* XVI. *ſect.* 15. *ad Olymp.* CVI. *& Vrb. cond.* CCCXCIV.

C. Plinius lib. III. cap. XI.

‡ *Plin. lib. III. c.* XI. *& apud Athenæum l.* XII. *Timæus & Euripides.*

ΤΕΡΙΝΑΙΩΝ.

TERINA *Crotoniatarum Colonia.*

D TERINAM igitur Crotoniatarum fuiſſe Coloniam, ſinumque ab eadem *Terinum* eſſe vocatum Plinius & Ouidius ſcribunt. hanc à Bruttiis captam oſtendimus. Poſtea etiã fœdere cum populo Ro. coniunctã fuiſſe argumento eſt, quod Strabo ſcribat *Terinam* ab Hannibale, quia eandem tueri non poterat, direptam; ſoloque æquatã; quo tempore ille ſe penitus intra Bruttios receperat. nec plura de eadem vrbe apud Scriptores exſtare inuenimus. Quod ad numiſmata pertinet, ea ferè omnia victoriam ſedentem exprimunt. *Trinacriæ* quoque ſiue Siciliæ ſymbolum in iiſdem, vt & in Velienſium nummis exſtat. Nam cum conſtet Siculos circum hæc litora plurima armis

TERINA. *Terinæus ſinus ingens, Plinio lib. III. cap.* X. *& cap.* V. *extremo. Strabo initio lib.* VI. *Geogr.*

Numiſmata.

* Eleates, siue Veliẽses etiam in nummis Leonem cuderunt. Pe. Victorius sup.

TEMPSA. Strabo ibid. Plin. l. III. c. V. extremo.

Anno P. R. cond. DLIX. Plin. lib. XIV. c. VII. vbi hodie Telmesicum edi. video. Strabo. ibid. ex Hom. Odyss. α. ver. 184.

gessisse; credibile est eosdem tam Eleates* quàm Terinenses ac alios eius tractus populos in potestatem redegisse; iisque ad tempus saltem imperasse: atque hinc Trinacriæ symbolum in numismatibus harũ gentium atque vrbium expressum. Nec absurdum fuerit credere Siculos fœdere aut amicitia cum his Italiæ populis iunctos fuisse; atque hinc fortè Trinacriæ symbolum in nummis ipsorum spectari. *Tempsa* de qua iam diximus, Terinæ ad modum vicina fuit: hanc *Temesam* quoque dictam fuisse Strabo & Plinius auctores sunt. *Ausonum* ædificium fuerat, quod postea AEtoli Thoantis socij occuparant: atque ij à Bruttiis eiecti sunt Tempsanum tandem agrum Romani de Bruttiis ceperunt; coloniamque ciuium Ro. P. Cornelio Scipione II. Ti. Sempronio Longo Coss. eò deduxerunt Commendat vina *Temesina* Plinius, traditque & Strabo fuisse & alteram *Temesam* in Cypro celebrem, vtramque metallis & ærefodinis commendatam.

ΠΑΝΔΩΣΙΕΩΝ.

PANDOSIA.

SEQVITVR in numismatibus PANDOSIA quam mediterraneam vrbẽ Strabo in Bruttiis, alij in Lucanis collocant. Hanc OEnotriorum fuisse regiam, & ad Acherontem fluuiũ sitam inuenio. Ab iisdem Apollinem pro tutelari Deo cultum fuisse, & radiatum Apollinis caput & cortina siue tripus in numismatibus probare videntur. Ad hanc Alexandrum Epiri Regem ab exsule Lucano in transitu Acherontis fluuij interfectum sortes Iouis Dodonæi euentu affirmasse auctores testantur. Accito enim à Tarentinis in Italiam à consulto numine responsum fuerat, vti Acherusiam aquã Pandosiamque vrbem caueret: ibi fatis eius terminum dari; eoque ocyus transmisit in Italiam: vt quàm maximè procul abesset ab vrbe Pandosia in Epeiro, & Acheronte amne, quem ex Molosside fluentem in Stagna inferna sinus Thesprotius excipit. Addit Strabo *Pandosiam* situ loci & natura validam fuisse vrbem; & Apollinis oraculo *Triuerticem* fuisse cognominatam: Alexandroque consulenti in hanc sententiam ab oraculo responsum fuisse.

ALEXANDER Epiri Rex à Lucano casus. Ex Liuio lib. VIII. sect. 69. 70. 71. 72. Strabo initio l. VI. Geogr.

Pandosia perdes populum quandoque Triuertex.

Cuius responsi sententia vt in vtramque partem ambigua est; ita Alexander eandem sibi victoriam polliceri, hostibus perniciem minari interpretatus est. *Pandosiam* vrbem in numero fœderatarum fuisse; atque cum Bruttijs in populi Ro. potestatem venisse, ex eo videri potest, quod Liuius prodat, quum à Consule P. Sempronio Tuditano *Petilia* in Bruttijs deuicta esset, *Consentiam & Pandosiam* & ignobiles alias ciuitates, sponte in deditionem venisse. Cetera huius vrbis gesta actaque ad nostram cognitionem non peruenerunt.

PANDOSIA fœderata Romanis. T. Liuius lib. XXIX. sect. 104. Anno DXLIX. post R. C.

AXE-

ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ.

Ex Liuij de Alexandro Epirota historia colligi potest, Acherusium amnem siue *Acherontem*, ex monte edito in quo *Pandosia* sita erat, fontes suos habuisse, & valles trium collium alueo suo irrigasse, seseque in intimo sinus Hipponiatis exonerasse, ad initium Isthmi eius, quem *OEnotri & Itali* soli vocati olim incoluerunt. Populos verò qui circa Acherontem flumen habitabant, *Acherontinos* fuisse appellatos Plinius & Strabo meminerunt. nec quidquam aliud apud Scriptores dè *Acherontinis* memoria dignum obseruare potui, quàm quod Procopius in hoc ferè tractu *Acherontidis* castelli meminerit; & Pontificum libri *Acherontinum* Præsulem nominent. AEquè obscura nobis est duorum, quæ hîc expressimus, numismatum ratio; in quorum vno Iupiter aduersa parte exprimitur, vti auersa eques Nicias hasta prostratum pugilem aut hostem premens, forsan in equestris alicuius victoriæ symbolum: altero dearum aliqua effigies expressa est, Acherontinis forsan tutelaris; à cuius auersa parte capra procumbit; quæ vt Iunoni *Sospitæ* siue (quod nomen numismata etiam Antonini Pij produnt) *Sispitæ*, sacra apud Romanos erat; ita & Mineruæ, quia oliuam lambendo sterilem faceret, capra immolabatur; ea ratione qua caper Baccho, quòd morsus vtriusque tam arbustis, quàm vinetis exitialis esset. Exemplum solertiæ huic animali à Plinio † attributum, à Mutiano obseruatum, adscribam: *Capris* inquit, *duabus sibi ex diuerso in prætenui & longo ponte obuiis, quum angustiæ non paterentur vt sese circum agerent; neque longitudo in tanta exilitate reciprocationem admitteret, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse; atque ita alteram proculcatæ supergressam.* Capras etiam à Macedoniæ & Epiri regibus in honore habitas fuisse Iustinus prodit: eò quòd Caranus primus Macedoniæ regũ, à quo ceteri vsque ad Alexandrum Epiri regem genus ducebant, gregem caprarum veluti ducem oraculo sibi destinatum sequutus, Edyssam regni sui sedem occupauerat; quam mutato nomine *AEgeam* ob beneficij memoriam nominauerit. At *Acherontini* forsan ob Alexandrum Epiri regem suo in agro cæsum, quia is genus à Carano ducebat, capræ symbolo nummos suos notare voluerint: Verum in tam obscura de rebus Acherontinorum memoria, aliis liberam vnde coniecturas sumerent, diuinandi materiam præposuisse contenti, de *Bruttiis* quæ restant prosequamur.

ACHERON *flu.* *T. Liuius lib.* VIII. *Annal. sect.* 70. 71. 72. 73.

ACHERONTINI. *Plin. III. c.* V *fine. Strabo lib.* V. *sed iuxta Batas & li.* VIII. *Geog.*

Nummi Acherontini.

Fuluius Vrsinus Rom. lib. De familijs in Cornuficia gente ex Ouid. 2. Fast. & Silio l. XIII. *bell. Pun.* Rode caper vitem, *&c.* *Ouid. I. Fastor. Explicat. Aug. Polit. c. 26. Miscell.*

† *Plin. lib.* VIII. *c.* 50.

Iustinus lib. VII. *initio.*

ΒΡΕΤΤΙΩΝ.

Strabo lib. VI. initio. Diod. l. XVI. Bibl. sect. 15. BRETTOS vrbs: & gens vnde dicta.

BRVTTIORVM tractum à *Lao* flumine ad Metapontum pertinuisse; *Bruttios* Lucanorum fuisse fugitiuos supra ex Strabone & Diodoro ostendimus. Alij aliam nominis & originis caussam referunt. Stephanus enim *Bretton* Tyrrhenorum fuisse vrbem, à Bretto Herculis ex Baletia filio conditam scribit; regionemque ab ea *Brettiam*, vti & linguam, fuisse appellatam: additque ex Antiocho *Italiam* olim *Bruttiam*, inde *OEnotriam* vocatam. Iustinus autem nominis & originis rationem altiùs ab historia in hanc ferè sententiam repetit: LVCANOS *olim iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituisse. Quippe ab initio pubertatis in filiis inter pastores sine ministerio seruili, sine veste quam induerent vel incubarent; habuisse; vt à primis annis duritiæ parcimoniæque sine vllo vrbis vsu assuescerent. Cibus iis præda venatica; potus, mellis & lactis & fontium liquor erat: sic ad labores bellicos indurabantur. Horum ex numero quinquaginta primùm conuenisse, ex agris finitimorum prædari solitos; confluente deinde multitudine, quum præda sollicitati & illecti plures facti essent, infestas regiones reddidisse: itaque fatigatum querelis Lucanorum Dionysium Siciliæ tyrannum sexcentos Afros ad compescendos eos misisse; quorum castellum proditum sibi per Bruttiam mulierem expugnasse, ibique ciuitatem, concurrentibus ad famam nouæ vrbis Pastoribus, statuisse:* BRVTTIOSQVE *se ex mulieris nomine vocasse. Primùm illis cum Lucanis, originis suæ auctoribus, bellum fuit: tantaque feritas animorum erat, vt nec gentis suæ auctoribus parcerent. Qua victoria erecti, quum pacem æquo iure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt; tantasque breui opes sunt consecuti, vt multas Græci nominis ciuitates Italia expellerent; & formidolosi etiam Regibus essent. Denique quum Alexander Epirotarum Rex, sicuti meminimus *, in auxilium Græcarum ciuitatum magno cum exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Ferocia itaque illorum tanto felicitatis successu accensa, diu finitimis terrori fuit. Ad postremùm Agathocles in auxilium vocatus, spè ampliandi regni, è Sicilia in Italiam traiecit. Principio aduentus eius opinione consternati* BRVTTII, *legatos ad eum societatem amicitiamque petitum miserunt: quos Agathocles ad cœnam inuitatos, ne exercitum traiici viderent, die iis in posterum constituta, conscensis nauibus frustratus est. Sed fraudis haud lætus euentus fuit; siquidem eundem in Siciliam reuerti vis morbi coëgit; quo toto corpore comprehensus per omnes neruos articulosque humore pestifero grassante, extinctus est.* Sunt & qui aliam adhuc nominis caussam referant; eamque à bruti ratione deducant atque hinc genti ob mentis ingeniique stuporem ac stolidam corporis ferociam

Iustinus lib. XXIII à principio. Confert Diod. Siculum l. XVI. Bibl. sect. XV.

Lucanorum ac Spartanorum liberos educandi mos.

BRVTTIA.

* Sup. in Pandosia, ex Liuio, & Strabone.

AGATHOCLES.

Agathoclis tyranni interitus.

ferociam *Bruttiis* nomen esse factum comminiscantur. Sed nobis vel Stephani vel Iustini hac in re auctoritas præferenda videtur; quæ & historia, & numismatum testimonio confirmatur. Nam si ad rationem à Stephano allatam respiciamus, *Hercules* vnde generis sui originem per Bretton eius filium repetant, vt in septimo Bruttiorum numismate apparebit, sicuti & quincto, is qui galeatus cum hasta & clypeo tanquam pugnam sciens spectatur, forsan ipse *Brettos* Herculis filius fuerit. Sin animi vigorem & fortitudinem in rebus gerendis expressam considerare lubebit, ceteris in numismatibus *Martem* ac *Mineruam* geleatos, tum Victoriam, trophæa ac bigas videre licebit: *Iouem* præterea, *Iunonem*, *Apollinem*, *Dianam*, aquilas, variaque alia virtutis & fortitudinis symbola non sine artificio expressa. Aquilæ & Ioui nonnumquam iisdem in numismatibus, copiæ cornu, fertilitatis symbolum, est adiectum. Commendatur enim ab antiquitate Bruttiorum ager ex vini, olei, frugisque prouentu. Expressa est & tertio numismate *Iunò Regina*, cum cicada: forsan quòd in agro Rhegino, qui & ipse Bruttiorum erat, ob Iunonis, quam multa religione & cum silentio *Bruttij* colebant, reuerentiam silere cicadæ crederentur & obmutescere, quæ vltra flumen in Locris canoræ essent. Ceterùm vt ea quæ Bruttij cum ceteris Græciæ in Italia populis gesserunt, à nemine ad posteritatis memoriam satis exactè prodita sunt. ita & ea quæ cum Romanis gesserunt, æquè nobis incerta sunt. Illud ex Fastorum tabulis constat, triumphasse de Bruttiis C. Fabricium Luscinum Consulem anno CCCCLXXV. Proximo inde anno C. Iunium Brutum Bubulcum; mox Q. Fabium Maximum Gurgitem: vt triennio post C. Claudium Caninam; sequenti inde anno Sp. Caruilium Maximum & L. Papirium Cursorem; ita vt hac ratione intra sexennium sex Consules sex de Bruttiis triumphos egerint. Gestarum cum iis rerum memoriam apud Liuium intercidisse ex XII. XIII. & XIIII. librorum epitomis colligere licet. Bruttijs *Hipponem*, de quo mox plura dicturi sumus, esse ademtum Strabo; vt *Crotonem* Liuius prodit. In numerum fœderatorum *Bruttios* esse referendos existimarim; quòd Sulpicius apud Liuium Minioni Antiochi regis legato ita respondeat; Ex QVO *Bruttij in nostram potestatem venerunt, vno & perpetuo tenore iuris semper vsurpato nec vnquam intermisso, quæ ex fœdere debent, exegimus*. *Bruttij* tamen à Romanis ad Hannibalem defecerunt; fidemque Hannibali datam constanter seruarunt; donec senescente bello Punico, & Scipione in Africa debellante, victoria ad Romanos inclinasset. *Bruttij* itaque tamquam socij Pœnorum arma contra Romanos sumserunt; & *Crotonem* Græcam vrbem circumsederunt, opulentam quondam armis virisque; (vt in Crotoniatarum rebus prosequuturi sumus;)

Indigenarũ sermone BRVTTII *serui fugitiui dicti.*

Diodorus Siculus lib. XVI. *sect.* 15.

De BRVTTIIS *triũphantium series.*

Strabo lib. VI. *Geogr.*

BRVTTII *fœderati cũ Romanis. Liuius lib.* XXXV. *sect.* 37. *sed ibi* Regini *&* Tarentini *lego. non* Bruttij: *atqui hi ab illis diuersi non sunt.*

verùm id temporis multis magniſque cladibus ita affectam, vt omnis ætatis minus viginti millia ciuium ſupereſſent. itaque vrbe defenſoribus orbata facilè potiti ſunt: arx tantùm retenta; in quam inter tumultum captæ vrbis quidam è media cæde effugêre. Diu tenuit arcis obſidio, donec perſuaſi à Locris, qui ad Bruttios tranſierant, Crotoniatæ, cùm omni multitudine Locros abierunt. Inde Volones duce Sempronio, ſi hoſtis caput retuliſſent libertate promiſſa, cum XVII. M. Bruttiorum congreſſi, eos ſtrennuè pugnando vicerunt: cœperuntque exinde Conſules *Bruttios* (quia Hannibal in eorum ferè agro ſeſe continebat; aut ſeſe cum agmine conuertebat) quotannis vt prouinciam aliquam ſortiri: ita vt in Bruttijs multo cum ſanguine frequentiſſimè cum Hannibale ſigna collata ſint. Bruttiorum tamen fide Tarentum à Q. Fabio Maximo Verrucoſſo receptum eſt: & Vibius Pactiuſque fratres longè nobiliſſimi gentis Bruttiorum pacem à Romanis petentes veniæ ſpem obtinuerunt. Tandem ad Cn. Seruilium Geminum Conſulem Bruttiorum vrbes, multique ignobiles populi, quum bellum Punicum ſeneſcere cernerent, defecerunt; iamque vniuerſus Bruttiorum populus ad fidem Romanorum redijſſet, niſi metus ex Hannibale eoſdem in officio continuiſſet. Ceterùm Hannibale ab Italia depulſo, quia Bruttij aduerſis Romanorum rebus ad Hannibalem defeciſſent; *Bruttios* ignominiæ cauſſa non milites ſcribebant, neque pro ſocijs habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus præire, apparere, & præminiſtrare ſeruorum vice iuſſerunt. Quod verò lictores è Bruttijs legerentur, *Bruttianos* pro lictoribus à Scriptoribus vſurpari obſeruo: ita Cato dixit, quemdam à *Bruttianis*, hoc eſt, à lictoribus *verberatum*. Hactenus de *Bruttijs* in genere; nunc reliquarum in ijs vrbium hiſtoriam & numiſmata aggrediamur: *Acherontinorum*, quia ordo ita poſtulabat, iam ante ſcripſimus; ſequuntur *Hipponienſium*.

Liuius lib. XXVII. ſect. 46.

Ann. v. c. DXXXVI.

Feſtus Pompeius de verb. ſignif.

ΙΠΠΩΝΙΕΩΝ.

HIPPON *Locrorum Colonia.*

HIPPON.

HIPPONEM Locrorum fuiſſe Coloniam Strabo prodit; atque ab eadem ſinum maris Tyrrheni, qui ab Acherontis fluuij oſtio vſque ad Scyllæum promontorium ſeſe inſinuat, *Hipponiaten* fuiſſe dictum: is antea etiam *Napitinus*; & à Thucydide & Plinio, ſi Hermolao credimus, *Terinus* à Terina vrbe, de qua ſuo loco ſcripſimus, cognominatus fuerat. Ad Hipponienſium agrum Proſerpinam è Sicilia ad legendos flores veniſſe, veterum auctoritate

HIPPONIATES *ſinus.*

ritatē vt Strabo refert credebatur: quoniã Hippon in valle amœnissima situs magna florũ copia exhuberabat. Hinc sunt qui in eo, quod vnicum Hipponiensium ad manus nostras peruenit, numismate, Proserpinæ effigiem signatam opinentur; cui ab aduersa parte copiæ cornu fertilitatis signum, & Caduceum sint adsignata. tamquam Proserpinæ aduentus ipsis & pacis & fertilitatis caussam attulerit. Obseruo quoque hanc vrbem ab Agathocle aliquando captam fuisse; & emporium ab eodem, vt ea commerciis frequentaretur, ad litus fuisse institutum. Ex hac vrbe Bruttij prius Græcos, Bruttios postea Romani expulerunt. Ceterùm C. Lutatio Catulo, A. Postumio Albino Coss. quo anno cum Pœnis in Sicilia primùm debellatum est, Hipponem, vt Velleius auctor est, Colonia deducta fuit, quæ deinceps Vibo Valentia appellata sit. Nam quod Liuius prodit, colonos ex S.C. plebeique scito post quinquagesimum inde annum eò deductos, de coloniæ instauratione intelligendum erit: *Mille, inquit, & septingenti pedites ierunt, trecenti equites: Triumviri deduxerunt* Q. Næuius, M. Minucius, M. Furius Crassipes: quinadena iugera agri data in singulos pedites sunt, duplum equitibus. Sinus *Vibonensis* corallo laudatissimo abundat & Thunnorum piscatura: totoque ad Scyllæum littore pumicibus, quos perpetuo incendio Volcani insula eructat & in aduersam maris oram vndæ expellunt. *Valentiæ* longitudinem Ptolemæus XL. partium cum quadrante, vt latitudinem XXXVIII. partium cum deunce numerat. hinc ad fretum Siculum nauigatur; quo superato Rhegium Iulium, de quo vt numismatum ordinem sequamur, iam dicturi sumus.

PROSERPINA. *Refert Strabo lib. VI. Geogr. post initium. Numisma.*

Anno post R. Cond. DXI.

VIBO VALENTIA *Colonia.*

ΡΗΓΙΝΩΝ.

RHEGIVM *Chalcidensium Colonia.*

RHEGIVM vrbs potentiâ & opibus quondam florentissima, originis suæ auctores Chalcidenses habuit: eos nempè qui sterilitate laborante patrio solo, Apollini ex voto decimati erant. Hi quum nouas quærere sedes statuissent; consulto prius Apolinis oraculo Messeniorum exsules qui patria agrisque ab Lacedæmoniis ob violatas per temulentiam eorum virgines eiecti, incertis per Græciam sedibus oberrabant, secum assumserunt: profectique in Italiam cum Messeniis circiter annum secundum Olympiadis vicesimæ octauæ, quum ad Rhegium promontorium appulissent, adiuuantibus Zanclæis vrbem hoc loco condiderunt.

RHEGIVM *conditum.*

Nomen vrbi promontorioque inditum vetusti testantur Scriptores, à Græco

Strabo l. VI. Geogr.

Iustinus lib. 4. Virg. 3 AEn. v. 414.

à Græco verbo ῥήγνυσθαι id eſt, *à dehiſcendo*. Fuiſſe namque eam Italiæ partem quondam tenui Iſthmo Siciliæ annexam; diuulſamque inde terræmotus violentiâ vndarumque impetu, diſcedentibus terris peruium in medio iter mari præbuiſſe. Certè etiamnum ea eſt hoc in freto Italiæ Siciliæque vicinitas, & ita æqualis promontorium hinc inde altitudo, vt continentis ſpeciem procul intuentibus exhibeat: quo magis autem acceſſeris, diſcedere diiungique promontoria, quæ ante coniuncta videbantur, exiſtimes. Ceterùm *Rhegini* ſtatim ab initio optimis legibus inſtitutiſque rempublicam ſuam firmarunt: eamque rebus domi ac foris clariſſimè geſtis ita auxerunt, vt plurimarum per Italiam coloniarum auctores fuerint. Principes legitima electione vſque ad Anaxilæ filios; qui vltimi ex hac ſtirpe imperarunt, ex gente Meſſeniorum creabantur. Eorum qui ante Anaxilam fuêre res geſtæ iniuria temporum interiêre.

ANAXILAS *Rheginorum tyrannus. Alijs* ANAXILAVS.

Anaxilas quartus ab Alcidamida, qui Meſſenios in Italiam deduxerat, poſt Critenei patris mortem Tyrannide patriæ potitus, quum aſſiduum ipſi cum Samijs, qui Zanclam ex aduerſo Rhegij ſitam occupauerant, bellum intercederet, Samijque infeſtum piraticis incurſionibus mare redderent; vireſq; eorum plurimis quotidie ex Græcia ad ipſos confluentibus augerentur, diffiſus viribus ſuis legatos in Græciam ad Meſſenios cognatam gentem, qui iterum à Spartanis patria pulſi nouas ſedes quærebant, miſit: edocuitque aſſiduum ſibi cum Zanclæis vicinis ſuis eſſe bellum; eoſque poſſidere vrbem opulentam, & ſitus commoditate præſtantem: nec difficilem eius vrbis occupationem fore; ſi ad maritimas Rheginorum copias, Meſſenicus miles terra bellator egregius accederet. Perſuaſi his verbis Meſſenij, quum in Siciliam veniſſent, Zanclæos ſibi occurrentes prœlio vicêre.

RHEGINORVM *cum Zanclæis res geſta.*

Interim Anaxilas educta Rhegio claſse, Zanclæos mari aggreſſus, maximam nauium partem, aut cepit, aut diſiecit; reliquos fugientes ad ipſam vſque vrbem inſectatus eſt. Zanclæos itaque mari Anaxilas, terrâ Meſſenij premebant: qui quum hoſtium impetum aliquamdiu fortiſſimè ſuſtinuiſſent; victi tandem hoſtis pertinaciâ, quum haud dubiam ſibi perniciem inſtare viderent; quòd multis locis ſtrata ruinis mœnia aditum hoſti præberent; ſupplices ad aras Deorum confugêre. Imperauerat Meſſenijs Anaxilas, vt ſupplices nulla religionis habita ratione trucidarentur; reliqui cum vxoribus & liberis ſub corona venderentur: ceterùm Meſſeniorum duces Gorgus & Manticlus deprecati facinoris atrocitatem, ſupplicibus veniam impetrauêre.

De Meſſaniæ vrbis ortu Diodorus Sic. lib. XV ſect. 66.

Capta Zancla Meſſenij, vrbem mutato nomine *Meſſanam* appellauêre: imperiumque ipſius Anaxilæ detulêre: qui ſtatim ad augendam nouæ vrbis potentiam totum ſe contulit.

Numiſmata Rheginenſium.

Obſeruo hunc Anaxilam in Olympijs quadriga mularum viciſſe; atque hinc nummum ſignaſſe,

A signasse, qui Rheginis & Messanensibus communis fuerit; cuius vna pars leporem, altera quadrigas mularum exprimebat; quemadmodum in Messanensiũ numismatibus videre licet. *Rheginensium* tamen numismata quæ ad manus nostras peruenêre, nullam cum Messanensiũ numismatibus similitudinem habent. In plerisque caput Apollinis, tum tripus & Cithara spectantur: id eò pertinere existimaui; quod hæc Colonia ex Apollinis oraculo deducta sit; ciuesque eius Apollini sacri essent. Post Anaxilæ mortẽ cladem non mediocrem Rheginensiũ Respublica sensit. Bello namque inter Iapyges Tarentinosque orto, postquam Iapyges cum viginti millium exercitu, impressionem in Tarentinorum fines fe-B cissent; territi tantis hostium copiis Tarentini, auxilium ab Rheginis petiêre. *Micythus* itaque, quem spectatæ fidei seruum Anaxilas decedens duobus immaturæ adhuc ætatis filiis tutorem reliquerat, ac regnum tutorio nomine administrabat, habito ciuium delectu, tria millia militum auxilio misit: iis sociorum copiis acceptis Tarentini, hosti occurrunt: & quamquam numero præstarent Iapyges, æquauit tamen Rheginorum Tarentinorumque in pugnando virtus aliquamdiu certamen: donec cæsis magna ex parte Rheginis, fluctuare acies Tarentina cœpit: concitante inde se acrius in labantem aciem hoste, fuga præcipiti pars Rhegium, pars Tarentum petunt. Iapyges dum partitis copiis fugientes in-C sequuntur, eorum, qui Rheginos insectabantur, tanta in persequendo pertinacia fuit, vt cæsis penè ad internecionem Rheginis parùm abfuerit quin vrbe etiam potiti sint, cum fugientibus in vrbem irrupisse hostes, tradit Diodorus Siculus. Post triennium ab hac pugna elapsum conditam à Micytho vrbem Teuxontam, coloniamque Rheginorum factam idem Diodorus auctor est. Ceterùm postquam Micythus regni summa cum fide atque integritate à se administrati rationem omnibus approbantibus reddidisset; imperiumque Anaxilæ liberis restituisset, iuuenes regni paterni administrationem capessentes, alter Messanæ, alter apud Rheginos summæ rerum præerant. Post Micythi discessum solutis D metu & verecundiâ iuuenum animis, dum quidquid luberet, & liceret, corruptisque per licentiam nihil sancti, nihil iusti inesset: postquam regium in omnes fastum, crudelitatem promiscuam, in matronas ac virgines libidinem reliquamque morum insolentiam, Rhegini ac messanenses aliquamdiu pertulissent, tandem indignitate rei commoti, in Tyrannorum exitium conspirant: eosque superatos in exsilium eiiciunt. Vt autem ferè accidit iis vrbibus, quæ ab regia potestate in popularem delabuntur, vt sese mutuò intestinis seditionibus lacerent atterantque: ita tum Rheginis euenit. Liberati namque regio dominatu, atque hinc insolita libertate fruentes in omnem præcipites licentiam, dum

RHEGINORVM contra Iapyges res gestæ.

Diodorus Siculus lib. XI. Bibl. Micythus sect. 52.

Diod l. XI. Bibl. sect. 52.

TEVXONTA Rheginorum Colonia.

Diod. l. XI. sect. 66.

RHEGINI tyrannide liberati.

nemo alteri cedere vult, diuulsa per seditionem in duas partes ciuitate A in suummet sanguinem suaque viscera ferrum conuerterunt. Ceterùm quum altera pars quæ viribus & potentia præualebat, infirmiorem opibus & armis imparem premeret, hæc veteranos ex *Himera* milites in auxilium acciuit: qui pulsis ciuitate contra quos implorati fuerant, & mox cæsis & iis quibus auxilio venerant, vrbem cum coniugibus liberisque sociorum occupauere: inde prosperis aduersum finitimos expeditionibus vsi, assiduis incrementis Rhegium auxêre; nouisque institutis & legibus ornauere. atque ita in tantam breui excreuit respublica Rheginorum potentiã, vt Locrensibus Epizephyriis qui Crotoniensium bello premebantur, quinque ciuium suorum millia auxilio mitterent: B qui iuncti cum Locrensibus, Crotoniatas memorabili ad Sagram amnem prœlio† superarunt. Exorto postmodum inter Syracusanos Leontinosque bello, Rhegini vtpote cognati Leontinorum, Locrenses Syracusanorum partes sequebantur: cumque & ab Atheniensibus auxilium impetrassent Leontini; missi ab Atheniensibus cum classe Laches & Cheræadas, in freto se cum Rheginis iunxere; traiicientesque in Siciliam, deuastato hostium agro Messana per pactionem potiti sunt. Syracusani vicissim accitis Locrensibus sociis Messanam profecti vrbem prodentibus ciuibus recipiunt; & traiecto mox freto (quia aberat Rheginorum classis in Siciliam cum Atheniensibus profecta) agrum Rheginum C ferro incendiisque deuastant. Verùm quum Atheniensium classis adiunctis sibi Rheginis in freto occurrisset, tumultuario prœlio congressi, æquo Marte diremti sunt. pace inde inter Syracusanos Leontinosq; facta, auxiliisque domum dimissis, quum rursus Athenienses à Catanensibus ad ferendam opem implorati fuissent; tantis viribus Siciliam repetiente, vt ipsis etiam, in quorum auxiliũ veniebant, formidini essent: prętervectique Italiam nec vsquam præterquam à Thurinis accepti, classem ante Rhegium in ancoris firmauere; & Rheginos, qui incerti quid Athenienses molirentur, portas clauserant, ad renouandam secum societatem inuitarunt. Rhegini intellectis Atheniensium postulatis, relaturos se ad commune Italorum concilium responderunt. Nihil enim absque illorum voluntate decreturos: forum tamen rerum venalium Atheniensibus præbitum; vtque ibi hibernarent permissum. Eadem Rhegini Syracusanis & eorum sociis præstitere: atque ita se medios inter vtrosque neutris hostes, toto hoc bello gessêre. Rheginis inde aliquamdiu otium fuit: donec Dionysio seniore Syracusanorum Tyrannidem adepto armis eiusdem penè ad internecionem deleti sunt. Subegerat Dionysius euerteratque Naxum & Catanam cognatas Rheginis vrbes: metuentes itaque Rhegini, ne aucta potentia firmatisque regni opibus idem in se moliretur,

RHEGIVM ab Himerensibus occupatum.

† *Prou.* Veriora quam quæ apud Sagram gesta. *Strabo lib.6. Cicero 2. de Nat. Deor.*

RHEGINORVM cum Atheniensibus contra Syracusanos res gestæ.

RHEGINORVM aduersus Dionysium res gestæ.

A moliretur, præuenire vltrò, & priores arma inferentes Tyrannum lacessere statuunt. Florebat tum maximè res Rhegina auctis diuturnâ pace opibus: Syracusanorum quoque exsules, quorum ingens numerus apud Rheginos versabatur, non mediocrem partibus ipsorum accessionem fecerant. Spes etiam erat, haud quieturos Syracusanos, vbi primùm implicatum bello Tyrannum vidissent, quin defectione facta arma in eum conuerterent. Rhegini igitur traiecto freto Messanensibus persuadent, vt secum aduersus Tyrannum arma iungant; coniunctisque copiis Rhegini & Messanenses Syracusas ad debellandum Dionysium proficiscuntur. Sed orta in itinere inter eos discordia, vanum belli apparatum reddidit. B Priores Messanenses auctore Laomedonte, qui negabat Dionysium, à quo nullam accepissent iniuriam, bello lacessendum, quamquam reliquis ducibus frustra renitentibus, Messanam rediêre: atque ita Rhegini à sociis destituti tolerando per se bello impares, ipsi quoque dimissis copiis domum reuertuntur. Legatis inde ad Dionysium missis, pacem ab eo petiêre; quã Tyrannus dissimulato in præsens odio facilè concessit: bello namque aduersus Carthaginienses impeditus, amicos sibi Rheginos quàm hostes malebat: ne dum ipse arma Carthaginiensibus inferret, domi ab illis infestaretur. Liberatus autem bello Carthaginiensium, paceque cum illis facta, in Rheginos arma vertit: eductaque C Syracusis centum triremium classe, Rhegium versus enauigat. Quò cum multa adhuc nocte inopinantibus Rheginis appulisset, ignem portis ciuitatis statim iniecit; simul & scalas muris admouit. Viso incendio pauci primò Rheginorum ad restinguendũ concurrêre: mox & ipse dux Eloris audito tumultu accurrit; conspiciensque ciues in extinguendo incendio occupatos, hortatur vt neglecto ignis periculo, in hostem, qui multis iam locis mœnia scandebat, arma conuerterent. Auctis itaque ducis sui præsentia animis, omnes ad arcendum mœnibus hostem auertuntur: saxisq; in subeuntibus deuolutis fractisque scalis scandentes deturbant. Dionysius vbi contra ac sperauerat Rheginos fortiter suis obD sistere, multosque suorum militum cæsos & plures vulneratos vidit, receptui canit: depopulatoque infestissimè agro Rhegino; in Siciliam reuertitur. Edocti tanto periculo Rhegini; reliquos Italiæ Græcos ad ineundam secum contra Tyrannũ societatem legationibus fatigant: neque enim quieturum Dionysium aiebant, quin quàm primùm Rheginos in ditionem redegerit, etiam proxima quæque in seruitutem redigere tentaret. communibus itaque viribus occurrendum, antequam proxima longinquaque inuadat. Mouit hæc legatorum oratio Græcos, vt ad tuendam communem libertatem, fœdus his conditionibus ineretur: vti quàm primùm aliqua Græcorum per Italiam vrbs incursione aut obsi-

RHEGINORVM cum Græcis Italicis fœdus.

obsidione hostium premeretur; reliquæ statim ciuitates pro viribus suis opem ferrent: si qua ciuitas secus fecisset; eius præfecti morte plecterentur. Primo itaque Vere rursus in Rheginos fertur cum centum quinquaginta triremium classe Dionysius. Stimulabat eum super antiquum in hanc vrbem odiū recens contumelia ab Rheginis accepta: nam quum legatos ad eos misisset, qui patricij alicuius* filiam, in matrimonium sibi dari peterent; Rhegini publici lictoris filiam illi misere. Milite igitur in terram exposito, agrum Rheginum ingressus, quidquid priore populatione intactum reliquerat, peruastat. Vrbes fœderatæ intellecto Rheginorum periculo vti conuenerat, sexaginta eis triremes auxilio misêre: in has conspectas Dionysius cum quinquaginta delectis triremibus impetum fecit: & fugientes vsque ad litus insectatus, Rheginis sociis auxilium ferentibus, ad mille quingentos è suis desiderauit. Ceterùm quum anno sequenti ad Cauloniam fœderatorum copias magno prœlio fudisset; destitutos sociorum præsidio Rheginos inuasit. Illi quum in tanto discrimine ab sociis, vtpote victis, nullam exspectarent opem, missis ad Tyrannum legatis pacem supplices precantur. Pax ijs condicionibus à Dionysio data; vt naues traderent; trecenta talenta in sumtus hoc bello factos persoluerent; centum insuper obsides darent. Nihil ab Rheginis recusatum; pecúnia, nauesque traditæ, & dati obsides: iisque acceptis, Dionysius ex agro Rhegino copias abduxit. Verùm enimuerò Dionysius, qui non aliam ob caussam pacem cum Rheginis fecerat, quàm vt eos sub hoc prætextu septuaginta triremium classe spoliaret, (tot enim ipsi traditæ ab Rheginis fuerant) eosque ita maritimo nudatos præsidio faciliùs per obsidionem famem q; sibi subiiceret nouam rursus belli occasioné in illos quærebat: sæpiusque in Italiā eundo ac redeundo ægritudinem etiam interim simulans quo minus eius mora Rheginis suspecta esset, commeatū semper ab iis petebat, redditurū se prima oportunitate pollicitus: idq; eo consilio, vt si dare abnuerent; iustā belli occasionem habere videretur: sin auté traderent; exhaustā commeatu vrbem faciliùs fame ad deditioné compelleret. Benignè primò omnia ab Rheginis prębita: donec sæpius idé postulans Rheginis suspectus esse cœpit; negaruntq; se quid vlterius daturos. Occasio inde Dyonisio iam dudū fœdus abrūpere gestienti, accepta, isq; restitutis statim obsidibus; ciuitatem terrâ marique circumsidet. Rhegini contra *Phytone* viro fortissimo duce creato, pro aris focisq; & pro libertate deuota morti corpora offerebant; nihil ab Dionysio ad occupandam per vim vrbem; nihil contra ab opidanis ad eam tuendam omissum: multi Siculorum in oppugnatione cæsi; nec ipse Dionysius à periculo immunis fuit, dum quodam die suos in oppugnatione vrbis acerrimè hortantem quidam ex Rheginis hasta circa

Marginalia: * *Diodorus Siculus lib.* XIV. *sect.* 107. 108. 109. — PAX *inter Rheginos & Dionysium.* — RHEGIVM *à Dionysio obsessum. Diodorus Sic. lib.* XIV. *sect.* 109.

A circa femur vulnerauit: ita vt cunctis regis periculo territis, oppugnatio omitteretur; & Dionysius desperata vrbis per vim expugnatione; fame eam subigere cogitaret. Rhegini quum in vndecimum vsque mensem pertulissent, eò iam inopiæ deuenerant; vt absumtis omnibus alimentis, non equis, non canibus alijsque etiam dictu fœdis abstinerent. Postremò & lora, detractasque scutis pelles, postquam feruida mollissent aqua, mandebant: egressique vrbem, herbas radicesque sub muro nascentes pecudum modo depascebantur: quod vbi Dionysius intellexit quidquid circa vrbem herbarum radicumque esset, euelli † & abijci iussit: vt corruptæ putrefactæque herbæ vsui inutiles essent. Ipsa iam morte grauiora mala Rhegini patiebantur: extrema itaque necessitate coacti, vrbem Tyranno, cum libera in omnes quod vellet statuendi potestate, dedunt. Dionysius vrbem ingressus, strata passim per vias cadauera eorum quos fames absumserat conspexit; luridaque & pallentia fame superstitum ora, vmbrarum potiùs quàm hominum speciem præ se ferentia; nulla tamen commiseratione in tanta Rheginorum calamitate motus, collectis omnibus qui ferro & fami superfuerant, Syracusas eos transmisit: omnesque qui se talento redimere poterant, incolumes dimisit: reliquos sub corona vendidit. *Phytonem* Rheginorum imperatorem viuum in potestatem redactum, filio eius in itinere in pelagus coniecto, ipsum quoque omnibus ante ludibrijs tormentisque, quæ pati corpus poterat, vexatum mari mersit. Euertit deinde Rhegium Dionysius; mansitque aliquamdiu vrbs absque habitatore inculta desertaque; donec Dionysius Iunior euersam à patre vrbem restaurans, Phæbiam appellauit; ciuibusque, qui ex clade euersæ vrbis superfuerant, incolendam dedit. Ceterùm pulso ab Syracusanis auxilio Dionis Dionysio, ipsoque Dione postea insidijs Calippi Atheniensis occiso, *Calippus* dum ad Catanam occupandam proficiscitur, Syracusas interim amisit: diuque posthæc cum ijs quas habebat copijs per Siciliam vagatus, quum nusquam reciperetur, traiecto freto Rhegium pulso Dionysij præsidio occupat. Vbi quum præ inopia stipendia militibus persoluere nequiret, ab Polyperchonte & Leptine, eodem quo ipse Dionem occiderat pugione interficitur. Post eius cædem Rhegini libertatem recuperarunt. Cumque Timoleontem à Corinthijs ad restituendam Syracusanis Siculisque vniuersis libertatem missum, non longè abesse intellexissent, missis ad eum legatis, vltrò eius societatem amplexi sunt: venientemque cum decem triremibus intra portum recepêre. Verum enimuerò cum & Pœnorum legati cum viginti triremibus in fretum venissent, missi à Carthaginiensibus vt Timoleonti persuaderent, vt dimisso milite Corinthio, Icetis se partibus iungeret: sin autem id facere recusaret, à transitu freti eum arcerent; mandatis

Diod. Sic. lib. XIV. sect. 112.

† imò à iumentis aespersi ac detonderi. Diuinorus.

RHEGIVM *Lib. ... deditum.*

Diodorus lib. XV. sect. 113.

RHEGIVM *euersum.*

RHEGIVM *instauratū Phæbia appellatu est.*

RHEGIVM *à Calippo occupatum.*

TIMOLEON *à Rheginis receptus. Plutarc. & Corn. Nepos in Timoleontis vita.*

datis Carthaginienſiūm Timoleonti expoſitis, benignè in ſpeciem audi ti ſunt: adiuuantibuſque dolum Rheginis, Timoleon, dum legati Pœnorum eum in concione exſpectant, clam ad portum profectus in altum enauigat; incolumiſque Tauromenium appulit. Mortuo autem Timoleonte, diſcordia diſſenſioque inter Rheginos Syracuſanoſque orta, in apertum demum bellum prorupit. Profligatos Rheginos & in vrbem compulſos Syracuſani circumſedêre: quibus in hac neceſſitate conſtitutis inſperatum affulſit auxilium. Agathocles enim, qui poſtea Syracuſanorum Tyrannide potitus eſt; pulſus tum fortè in exſilium à populo Syracuſano Soſtrati calumniis in eum irritato, vt priuatam calamitatem publica clade vlciſceretur; collectis exſulibus Syracuſanis, quorum ingens per Italiam multitudo verſabatur, in Syracuſanos, qui Rhegium obſidebant, mouit: ijſque ſuperatis profligatiſque vrbem obſidione liberauit. Tranquillæ poſthæc Rheginis res vſque ad Pyrrhi in Italiam aduentum fuêre: cuius arma ſimul & Carthaginienſium mari dominantium potentiam veriti; præſidium militare ab Romanis petiêre. miſſa itaque à Romanis Legio cum Tribuno militum *D. Iubellio*, primùm integra fide cum ciuibus vrbem tutabantur: poſtea vrbis opulentia corrupti, ciuibus per ſummum ſcelus interfectis vrbem cum coniugibus liberiſque interfectorum occupauêre: fœdus inde & ſocietatē cum Mamertinis, qui pari ſcelere interfectis ciuibus Meſſanam inuaſerant, iniuêre, multaſque in Sicilia vrbes, vectigal Mamertinis pendere coëgerunt. Romani etſi tam fœdam miſerorū ciuium cædem grauiſſimè ferrent, impediti tamen graui Pyrrhi Tarentinorumque bello, vltionem in aliud tempus differre cogebantur. Mortuo interim Iubellio duce, milites qui Rhegium occupauerant, M. Cæſium ſcribam in eius locum Imperatorem creauêre. Interea ſuperato fugatoque ex Italia Pyrrho, Populus Ro. C. Genucio Clepſinæ * Conſuli vindictam in ſceleratos milites mandauit. Profectus Rhegium Conſul, vrbe poſt diuturnam obſidionem per vim potitus, redactos in poteſtatē milites Romam miſit: quos ſtatim Senatus, reclamantibus fruſtra Tribunis plebis, ſecuri in foro percuti imperauit: & interfectorum mortem lugeri, corporaque ſepulturæ mandari vetuit. Rheginis vrbs cum agro ex decreto Senatus reſtituta ſunt; ciueſque immunitate donati. Egregia dehinc bello Punico ſecundo, Rheginorum fides in Romanis fuit; tentatique ſæpius Pœnorum armis ad finem vſque belli conſtantes in fide & amicitia Romanorum ſoli ferè eius regionis perſtitêre. Nouam deinde Rheginorum vrbs calamitatem, paullò antè bellum Marſicum ſenſit; maxima eius parte terræmotu proſtrata. Bello quod Cæſar Octauianus contra Sex. Pompeium geſſit, Rhegini Cæſaris arma ſequuti, ab eodem ex earum vrbium numero exemti ſunt, quæ poſt

AGATHOCLES *Rheginos obſidione liberat.*

Præſidium Ro.⁽ᵃ⁾ Rheginis receptum.

RHEGINORVM *fœdus cum Mamertinis.* *Polybius lib. I. c.* VII.

* *An.* V. C. CDLXXVII. *iterūq́;* CDXXCIII.

RHEGIVM *à Genucio conſule captum.*

RHEGINORVM *erga po. Ro. fides.* *T. Liuius lib.* XXIII. *ſect* 83. *Strabo lib.* VI. *Geog.*

RHEGINI *bello ciuili Cæſaris partes ſecuti.*

A post bellum Philippense veteranis in victoriæ præmium assignatæ erant. Debellato postea Sex. Pompeio, Cæsar idem exhaustam desertamque magna ex parte vrbem conspiciens, colonos in eam ex classiarijs suis transcripsit: eisque incultas vrbis partes incolendas tradidit. *Municipium* quoque fuisse *Rhegium*, antiquæ marmorum inscriptiones testantur. Floruisse apud Rheginos viros insignes non paucos traditur; quorum tamen absumptis temporum iniuria auctorũ monumentis nomina quoque interciderunt: paucos tamen ex ijs, quorum memoria superest, referemus. *Ibycus* Rheginus Sami apud Polycratem Tyrannum vixit; is primus Sambucam inuenit genus triangulæ citharæ. scripsit Dorica lingua B historiam, libris septem. Is in solitudine ab latronibus comprehensus & iam occidendus, superuolantes fortè grues conspiciens, suæ cædis quandoque vltrices fore dixit: atque ita interfectus est. Spectantibus inde fortè ludos in theatro latronibus, rursus grues superuolauêre; quos vnus è latronibus conspicatus, assistenti socio in aurem dixit; *Ecce Ibyci vindices*; intellectum id fortè ab vno qui proximus adstabat; reque ad magistratus delata, comprehensi latrones, fassique cædem, pœnas dederunt. Fuit & alter *Ibycus* Poëta Comicus, vt AElianus testatur. *Pythagoras* quoque Rheginis statuarum sculptor eximius, multis egregijs operibus claritatem adeptus est: præcipuè inter eius opera celebrabatur teste Plinio, C *Pancratiastis statua* Delphis posita.

Strabo lib. VI. Geogr. RHEGIVM *Colonia & municipiũ.*

IBYCVS *Rheginus. Prou. Ibyci grues. & Ausonius.*

AElianus lib. 6. Hist animal. cap 51.

C. Plin. lib. XXXIII. cap. 8.

ΖΕΦΥΡΙΕΩΝ.

QVAMVIS Geographi plura huius nominis promontoria, opida, & insulas diuersis in locis enumerarent; nos tamen affinitatem, quam hoc numisma cum Locrensium numismatibus habebat, sequuti, idem eorum nummis præposuimus. Primùm, quòd Strabo Locrenses Zephyrium promontorium, antequam in eum locum, vbi postmodũ vrbs fuit, sedes transferrent, incoluisse scribat. dein D quòd huius nummi, quem exhibemus, partis auersæ ora vetustate attrita inscriptionem ΛΟΚΡΩΝ habere verisimiliter potuerit. Eustathius certè Dionysij interpres eadem figura, qua Thraces Boream vocant *Ismarum*, Zephyrum etiam ventum *Locrum* à Locrensibus vocari, ipsosque Locrenses nunc *Locros Epizephyrios*, modo *Zephyrios Locros* nominari tradit. Plinius, Strabo, Ptolemæus, alijque *Zephyrium* opidum, cuius numisma cum hac inscriptione ΖΕΦΥΡΩΤΩΝ habemus ad promontorium Carambin in Ponto Euxino collocant, eiusdemque nominis vrbem in Cilicia fuisse asseuerant. Quin & Plinius libro secundo *Zephyriam* insulam, quæ ex aduerso Halicarnassi Carûm regiæ iacuerit, quæque posterius

Nummi.

Strabo lib. VI. Geogr. ZEPHYRIVM *promontorium.*

ZEPHYRVS. ZEPHYRII LOCRI.

Cap. LXXXIX.

posterius cum continenti iuncta fuerit, ibidem memorat: *Zephyren* quoque insulam inter Sammonium Cretæ promontorium, & Carpathum insulam, item *Melon* insulam prius *Zephyram* appellari consueuisse, prodit. Pomponius Mela *Zephyrium* opidum agnoscit in Creta.

Plin. l. III. c. 5. & lib. IV. c. 12. Mela lib. II. de situ Orbis.

ΛοΚΡΩΝ.

LOCRI *Locrensium Ozolarum Colonia.*

VARIANT in tradenda huius vrbis origine auctores: quidam à *Locris Opontijs* deductam tradunt: alij ab Locris qui Crissæum habitabant sinum; in Italiam Euanthæ ductore profectos, incoluisse primò Zephyrium promontorium; deinde post quadriennium opem ferentibus Syracusanis eò vrbem transtulisse, quo loco postea permansit: *Locrosque Epizephyrios* appellatos produnt. Sita vrbs erat in tumulo, cui Esopis nomen erat; vna sui parte mare, altera agros respiciens; duabus arcibus portuque insigni ornata. Extra mœnia templum Proserpinæ erat, multis donarijs opulentum, vtpotè quod miraculis ac religione sanctum credebatur. Deæ effigies cum tæda in numismatibus inter cetera repræsentatur. Ager vrbis ob soli asperitatem cultu difficilis. Locrensium fines ab Rheginis diuidebat *Alex* amnis per vallem profundam labens; insignis miraculo cicadarum, quæ cum in Locrensium ripa admodum sint vocales & canoræ, in aduersa Rheginensium ripa obmutescunt: atque hinc Locrenses cicadæ symbolo in numismatibus frequentius vsos apud quosdam inuenio: quorum tamen nullum ad manus meas peruenit. Ostentabatur quoque apud Locrenses *Eunomi* citharœdi statua, quæ cicadam citharæ insidentem habebat. quòd in certamine, quod illi cum Aristone Rhegino de artis præstantia fuerat, rupta chordarum vna, cicada fortè superuolans adstiterat, quæ supplementum vocis faceret. Vnde victor hoc certamine Eunomus hanc statuam in patria posuit. Locrensium rempublicam *Zaleucus* optimis legibus institutisque firmauit. sanxit primò, *Vt capitale illi esset, qui merum quamuis æger absque medici consilio bibisset. Iuniores senioribus via cedere, & venientibus assurgere voluit. Mulierem plusquam vna ancilla comite prodire in publicum; vel noctu domo egredi vetuit. Viris annulorum omniumque splendidæ vestis vsu interdixit. Decreuit etiam vt deprehensus in adulterio vtroque oculo multaretur.* Euenit fortè vt Zaleuci filius in adulterio deprehenderetur; omnibusque filio in gratiam patris crimen condonantibus, *Zaleucus* ne primus ipse suamet instituta transgredi videretur, occasionemque inde alijs dissoluendæ in posterum legis præberet; vti beneficio

LOCRORVM origo. Strabo l. VI. Geog.

LOCRI EPIZEPHYRII. TEMPLVM Proserpinæ Locris.

Alex fl.

Cicadæ Locrenses vocales. Nummus. Eunomi citharœdi statua. Strabo lib. VI. Geogr.

ZALEVCI leges.

A beneficio ciuium noluit: néue adoleſcentem omni luminum vſu orbaret, vnum ſibi oculum, alterũ filio erui iuſſit. ita nec oblitus paternæ in filium caritatis, ſimul legi à ſe latę ſatisfecit. His tam ſanctis inſtitutis, diu floruit Locrenſium Reſpublica, laudémque præ ceteris tum virtute bellica, tum inſigni in hoſpites benignitate Locrenſes tulere. Primùm illis bellum (quod equidem ex illorum, qui ad manus meas peruenêre monumentis, deprehendere potui) cum Anaxila Rheginorũ Tyranno fuit: à quo ſuperati, penitus quoque deleti fuiſſent; niſi is nimis Hieronis Diomenis filij Syracuſanorũ Tyranni (ad cuius opes ſupplices Locrenſes confugerant) deterritus, à Locrenſibus vlterius laceſſendis deſtitiſſet. Bellauere inde

Cic. 2. de Legib. & 1. ad Attic. Epiſt. 7. Val. Max. lib. 6. cap. 5. AElianus lib. 13 variæ hiſt. c. 24. Io. Strobæus ſerm. 42.

B cum Athenienſibus, qui arma Syracuſanis intulerant: quo bello Athenienſes leuibus ſæpè prœlijs fudêre; & Meſſanam, quæ ſe in Athenienſium poteſtatem pactione dediderat, per dolũ receperunt: Leontinos alioſque Athenienſium ſocios eruptione facta prœlio ſuperarunt. Memorabile præ ceteris bellum fuit, quod contra Crotoniatas geſſere; qui opibus & potentia inter Italiæ Græcos præpollebant: quo bello metuentes Crotoniatarum in agrum ſuum irruptiones, theſauros Proſerpinæ (cuius, vti iam diximus, extra mœnia templum erat) in vrbem transferre conſtituerant; vix manus admouerãt, cum audita ex Delubro vox vlterius mouere vetuit; *Deam ſua templa defenſuram.* Religio inde Locrenſibus incuſſa:

LOCRORVM *aduerſus Crotoniatas res geſtæ.*

Liuius lib. XXIX. ſect. 50.

C quare circumducere muro templum, vt tutius ab hoſtium iniuriâ eſſet, cœpêre. Vix paululùm in altitudinem murus excreuerat, quum ſubita ruina collapſus eſt. Quod vbi videre Locrenſes muniendi curã abiecere. Verum enimuerò quum non ignorarent, ſe ad tolerandum per ſe bellum Crotoniatarum viribus impares, miſſis ad Lacedæmonios legatis ſupplices opem precantur: illi tam longinquam ab domo militiam aſpernati auxilium à *Caſtore & Polluce* petere iubent: nec illi ſociæ vrbis conſilium ſpreuere; profectíque ſtatim in proximum templum facto ritè ſacrificio, quum perlitaſſent, haud ſecus quàm ſi Deos itineris comites habituri eſſent, puluinaria ijs in naui componunt; confectáque proſperè nauigatione, ſolatia ſuis pro auxilijs reportant. Quumque & Crotoniatæ

D miſſis ad Apollinem Delphicum legatis reſponſum accepiſſent, *votis prius quàm armis vincendos hoſtes*: decimas omniũm rerum Apollini ſacrarunt. Locrẽnſes cognito Dei reſponſo & voto hoſtium, nonas ipſi vouere: tacitamque rem ne votis vincerentur, habuere. Acceptis inde à Rheginis decem millium auxilijs, conſcriptiſque ſuorum ciuium decem millibus, in Crotonienſes, qui caſtra ad Sagram Lucaniæ amnem poſuerant, mouerunt. Vbi in conſpectum mutuum copiæ venere; proceſſumque vtrimque in aciem, Locrenſes animaduerſa hoſtium multitudine, qui ad centum triginta millia in armis habebant, deſperata victoria in

destinatam morte ruunt: id solum enitentes vt quàm maximè cruentam hosti victoriam relinquerent. Ceterùm dum strennuè mori quærunt, felicius vicerunt. Traditū memoriæ est, quamdiu Locrenses pugnauere, aquilam eorū aciem circumuolitasse; nec ante recessisse, quàm vicissent. Apparuisse quoq; ferunt, binos iuuenes insigni forma, armatos pro Locrensibus pugnantes; eosdemque repentè euanuisse, postquam fusi hostes essent. Vnde *Castorem* & *Pollucem* fuisse creditum: Addidit huic opinioni fidem famæ velocitas; quia eodem quo pugnatū est die, victoria Athenis, Lacedæmone & Corinthi vulgata est. Locrenses in memoriam victoriæ, geminas Castori & Polluci aras ad Sagræ fluuij ripas erexere: tum & nummū quoque signarunt, in quo Castoris & Pollucis capita exprimuntur. Strabo tradit ad Sagræ fluminis ripam eo loco quo Locrenses Crotoniatas vicere, templum ab ipsis Castori & Polluci sumtuosissimū fuisse exædificatum, quod sua etiamnū ætate exstabat. Credi potest & aquilam in plerisque Locrensium nummis spectari, ob conspectam, vti diximus, supra aciem cum pugnaretur aquilam. Florentibus post hanc victoriam Locrensium rebus, Dionysius senior operæpretium ducens, & proprijs rebus constabiliendis opportunum, societatem quoquo modo cum tam potenti populo inire, missis ad Locrenses legatis patricij alicuius filiam in matrimonium sibi dari petijt. Renuebant multi filias Tyranno in matrimonium tradere: sed vicit patriæ vtilitas, & imminens ex Tyranno periculum, si preces eius abnuissent. Post diutinā igitur consultationem, *Dorida* Xenæti inter ciues opibus potentiaque principis filiam, vxorem illi dandam decernunt: eam in Siciliam venientem obuius Dionysius humaniter accepit; & in vxorem duxit. Insignis illius posthæc amor in Locrensium Rempublicā fuit; nec illos donis atque officijs, quoad superfuit, colere destitit. Vnde factum vt Locrensium vrbs ex Dionysij benignitate ac munificentia plurimum incrementi acciperet; agro Cauloniate inter cetera Locrensium ditioni ab illo attributo. Mortuo autem patri Dionysius filius succedens, cum propter libidinem & crudelitatem Syracusanis intolerabilis esset, conspiratione facta eiectus ad Locrenses venit. A quibus, vtpote nihil sibi à Dionysio tam priuata quàm publica necessitudine iuncto mali metuentibus, in vrbem recipitur. Sed ille quasi iure potiùs dominationis, quàm ciuium beneuolentia & in exsulem misericordia intra vrbem receptus esset, arcem Locrensium inopinatò occupat: mox in omne flagitij & libidinis genus præceps, abductas à viris vxores constuprat; virgines per vim ablatas, postquam stuprasset, sponsis restituit, tum locupletissimis quibusque ciuium ciuitate pulsis vel interfectis, bona eorundem sibi vindicat. Nec his contentus vniuersos ferè callido commento circumuenit. Vouerant Locrenses quum grauissimo Leo-

Nummus Locrensium cum Dioscuris.

Doris Locrensis Dionysij prioris coniux.

LOCRENSIVM *cum Dionysio fœdus & affinitas. Diodorus Siculus lib.* XIV. *sect.* 45.46.

DIONYSIVS *iunior à Locrensibus receptus. Diodorus Sic. lib.* XVI. *Biblioth.*

A Leophronis Rheginensium Tyranni bello premerentur, si victores forent, die Veneris festo se virgines suas prostituturos. Hoc voto neglecto, quum aduersa aliquoties fortuna rem cum Lucanis gessissent; Dionysius vocatis in concionem ciuibus, id eis ob iram Deorum euenire docuit quod votum persoluere neglexissent. Persuasis itaque Locrensibus, vt vxores virginesque suas quàm ornatissimè sumtuosissimeq; cultas in templum Veneris mitterent; centumque ex iis sorte ductæ voto publico functuræ, salua tamen pudicitia, ac religionis tantùm gratia ad tempus vno in lupanari prostarent, immisso milite omnes suis ornamētis mundoque pretiosissimo spoliauit; Maritis etiam quarundam, qui de iniuria

B conqueri ausi fuerant, iugulatis: vti latius supra in ipsius Dionysij † historia memorauimus. Sexennium iam Locrenses insolentiam ac libidinem Dionysij pertulerant, cum profecto ad repetendum regnū Syracusanum Tyranno vnà cum filio maiore Apollocrate, ad recuperandam libertatem conspirant: occupataque arce filiæ simul duæ, filiusque Dionysij impubes capiuntur: quumque nec prece nec precio semel atque iterum rogando, imò ne Tarentinis quidem intercessoribus vt liberi sibi restituerentur impetrare posset, ira atq; indignitate percitus, atque ad vim conuersus Locrensium agros ferro ignique peruastat: Hinc Locrenses noua super antiquum odium iniuria propter agrorum vastationem accen-

C si, iram vindictamque in Tyranni liberos effudere: filiasque eius omnibus super quàm humana fert patientia tormentis prius excruciatas, fœdeque constupratas, strangulant: laceratisque inhumaniter corporibus, ossa etiam in mortariis contusa, ne quid ad sepulturam superesset, in mari dispersērunt. Variante inde fortuna cum Bruttiis Lucanisque infestis nomini Græco gentibus bellauêre; modo victores, mox victi: donec Romanorum crescente potentia eorum societatem amplecterentur. Ceterùm iniqua illorum temporum conditio haud diuturnam Locrensibus quietem concessit: orto namque inter Romanos Tarentinosque bello, cum Pyrrhus Epirotarum rex à Tarentinis in auxilium excitus

D in Italiam traiecisset, infensus Locrensibus quòd fidem erga Romanos constanter colerent, assiduis agrorum vastationibus aliisque belli cladibus vires eorum atterebat. Inde & Proserpinæ, quod diximus, templum spoliare ausus, pecuniaque in naues imposita terrestri ipse itinere proficiscebatur. Ceterùm prouecta in altum classis, statim fœdissima tempestate lacerata disiectaque est: & naues quæ sacram Deæ pecuniam vehebant in litus Locrensium eiectæ; qua clade deterritus Rex, pecuniam sacram vndique conquisitam in thesauros Proserpinæ referri iussit. Luisse tamen postea sacrilegij pœnam turpi ex Italia fuga, & infelici intra Argos † morte existimatur. Post Pyrrhi ex Italia discessum

† Iunioris p. 161. sup.

LOCRENSES libertatem recuperant.

LOCRENSES Romanorum fœderati.

† nam lapidis è tecto ictu feminæ, perijt Pyrrhus Corn. Nepos c. de Regib. & scriptor de Viris illust. in Pyrrho.

Locrensibus aliquamdiu otium fuit: donec bello inter Pœnos Romanosque orto, Pœni duce Hannibale transcensis Alpibus in Italiam irrupere: Romanosque ad Ticinum, Trebiam ac Trasimenum amnes, deinde maximo & ad Cannas prœlio fudere. ita vt multæ Italiæ vrbes hactenus Romanis fidissimæ, rebus aduersis Romanorum perculsæ, ad Pœnos deficerent. Igitur Hanno vnus ex Pœnorum Præfectis, ducibus adiutoribusque Bruttijs, qui primi à Romanis desciuerant vsus, Græcas vrbes, quæ Romanam tuebantur societatem, adortus, postquam Rhegium per dies aliquot nequicquam tentasset; ducto in Locros exercitu, castra loco editiore locat; vnde tam ipse à Locrensibus conspici, quàm vrbem ipsorum atque agros oculis subijcere posset. Ibi Bruttiorum cohortem subire muros & principes Locrensium euocare ad colloquium iubet, qui Hannibalis amicitiam, si vrbem traderent, pollicerentur. Bruttijs primò fides habita non est: sed postea quàm Pœnus in collibus apparuit, orta in vrbe dissensione, quidam ad Hannonem perfugientes, nunciant reliquam quoque multitudinem haud difficulter in potestatem esse venturam. Conuocata itaque concione, dum leuissimus quisque ad nouam societatem inclinat; alij autem, quorum propinqui in hostium potestate erant, quasi obsidibus datis animos Pœnis obnoxios haberent, reliqui quibus bonum publicum curæ erat, quod pauciores essent, nihil contra auderent, communi in speciem consensu vrbis deditio facta est: L. Atilio Regulo præsidij Romani Præfecto nauibus clam datis prius dimisso, ac Rhegium cum suis peruecto, atque ita Amilcar & Pœni ea conditione intra vrbem admissi sunt, vt fœdus æquis legibus fieret. Locrensibus postea iussu Hannibalis pax data concessumque *vt liberi suis legibus institutisque fruerentur; vtique vrbs cum portu in Locrensium potestate esset.* Additum & hoc in conditionibus fœderis, *vt Pœnus Locrensem, Locrensis Pœnum bello & pace iuuaret.* Postea quum & Croton in Pœnorum potestatem peruenisset; Locrenses permissu Hannibalis Crotoniatas cum vxoribus & liberis in vrbem accepere. Cognita Locrensium defectione, quum Cincius classis Romanæ præfectus, vrbem operibus omnique genere tormentorum acriter quidem, sed frustra oppugnasset, soluta scilicet per aduentum Hannibalis obsidione; postea captæ à Q. Pleminio Proprætore vna ex duabus arcibus, quæ in vrbe erant, opera & proditione fabrorum quorundam, qui in arce habitare, opusque in eadem facere soliti, in numero captiuorum Locrensium Rhegium ad Romanos adducti fuerant; P. Cornelius Scipio Consul, qui in Sicilia Messanæ erat; postquam intellexit Hannibalem ipsum cum reliquo exercitu suis qui in alterã arcem capta priore se receperant, subsidio properare; à Messana soluens in Locros venit: suisque è naui expositis vrbem ingressus est.

LOCRI Pœnis se dedunt.

PAX inter Locrenses & Pœnos.

Liuius lib. XXIX. sect. 17.18.

A est. Hannibal autem vbi Scipionem adesse sensit, accepta recenti suorum clade ducentis è suis à Scipione cæsis, monitis iis qui in arce erant vt sibi consulerent, castra mouit: Pœni itaque qui arcem hactenus tutati fuerant, igne tectis iniecto atque arce relicta, agmen suorum insequuti sunt: atque ita Scipio arce vacua simul etiam castris hostium desertis potitus, statim Locrenses in concionem vocatos grauiter ob defectionem increpauit: sumtoque de auctoribus supplicio, bona eorum alterius factionis principibus ob egregiam illorum in Romanos fidem donauit: publicè Locrensibus nihil concessit, nec ademit: cæterum vti legatos super ea re Romam mitterent imperauit; eam habituri conditione, quam

Locri à Romanis recepti.

Liuius lib. XXIX.

B populus Ro. daturus esset: relictoq; ad præsidium vrbis Pleminio Messanam vnde venerat traiecit. Verùm post Scipionis discessum, ea fuit tum ipsius Pleminij Præfecti, tum militum præsidiariorum incontinentia & crudelitas, vt, dum nullũ iniuriarum, nullum libidinis exemplum in opidanos, liberos coniugésque ipsorum ab ipso duce aut militibus prætermittitur; Amilcarem & Pœnos auaritia & crudelitate longo interuallo superarent; violatis spoliatisque præter alia fana, etiam intactis hactenus præterquã à solo Pyrrho Proserpinæ thesauris: sed sicuti Pyrrhus magno piaculo fœdoque naufragio, vt supra retulimus, id sacrilegium luit: ita nec Romani idem impunè tulerunt: actis veluti in furorem

C omnibus qui se ea templi violatione contaminarant; ita vt dux in ducem, miles in militem hostili rabie in mutuam sese perniciem armarent; orta primum propter poculum argenteum quod Pleminij miles ex opidani cuiusdam domo rapuerat, inter Pleminianos, atque aliorũ Tribunorum milites contentione; postremò etiam acri pugna & concertatione, ita vt animis infestissimis veluti hostes multo cum sanguine in se dimicarent. ne ipsis quidem ducibus, hinc Pleminio legato, illinc Sergio & Matieno Tribunis militum ab ea seditione liberis & intactis; dum suorum quisque caussæ studet impotentius: & Pleminius Tribunos tamquam seditionis auctores & fautores virgis cædi iubet: Tribuni vero milites suos

D aduersus legatum in vltionem concitant. ita vt Pleminius naso auribusque mutilatus atque aliàs pessimè multatus tantum non pro exanimi relinqueretur. Hinc Scipio à Locrensium optimatibus in legatum à Messana accitus quamprimùm aduenit: ac cognita caussa Pleminium absolutum Locris in præsidio relinquit; Tribunos sontes iudicatos & in vincula coniectos ad caussam dicendam Romam mittit: deinde in Siciliam reuertitur. Sed Pleminius dolore vulnerum atque indignatione accensus, dum caussam suam iniuriamque sibi illatam leuiter à Scipione æstimatam sibi persuadet, Tribunos ex itinere retractos omnibus prius tormentis laceratos demum interfici insepultosque abiici imperat: nec mi-

Liuius lib. XXIX. Anni sect. 25. 49. 50.

nore crudelitate in Locrensiû principes vsus est, quos Scipioni de se conquestos esse intellexerat. Locrenses cum Pleminij scelera diutius perferre non possent; decem legatos Romam misêre, qui Senatum de omnibus certiorem redderent. Hi habitu miserabili, sordibus squaloreque obsiti prostratique ante Tribunal Consulum, cum adeundi Senatus, ærumnasque suas apud eundem deplorandi potestaté à Consulibus impetrassent; expositis prolixa ac flebili oratione Pleminij sæuitia, auaritia reliquisque sceleribus, omnigenisque tum ipsi legati; cum Tribunorum, Centurionum ac militum in suam ciuitatem iniurijs ac contumelijs, & in ceteris sacræ pecuniæ è Proserpinæ téplo direptione, legati decem cum M. Pomponio Prætore Siciliæ, ex decreto Senatus Locros missi sunt, qui Locrensium Rempublicam ad Senatus arbitrium componerent; Pleminium aliosque sontes damnatos Romam mitterent. Profecti cum legatis duo Tribuni plebis & AEdilis pecuniam duplicatam è damnatorum bonis in thesauris Proserpinæ reposuerunt: & sacrum piaculare ex decreto Pontificum fecerunt. Tum Prætor milites in concionem vocatos signa extra vrbem efferre iubet, graui edicto comminatus, si quis miles in vrbe remansisset, aut secum quid extulisset quod suum non esset. Locrensibus permissum, vt quod suum quisque cognosceret; prehenderet: si quid non compareret, repeteret. Conuocatis inde Locrensibus, Senatum, Populumque Romanum ipsis libertatem legesque suas restituere dixit: atque ita Senatus Populiq; Ro. beneficio Locrenses ea calamitate liberati sunt. Ceterùm quis deinceps status Locrensiû fuerit; aut quomodo vrbs ipsorum deleta sit, nobis non constat. Viros aliquot claros hanc vrbem protulisse inuenio; & in primis Agesidamum Archestrati filium, in quem hymnum Pindarus fecit, qui pugilatu pueros vicit. Euthymum quoque Locrensem patre Asticlo natum, qui ob insignem fortitudinem Cæcini amnis filius existimatus est. Victoria potitus Olympiade quarta & septuagesima: duabus deinceps insequentibus Olympiadibus, nempè quinta & sexta supra septuagesimam palma donatus; quem quum Italiam rediisset cum spectro quodam congressum tradit Pausanias. Ceterùm Liuius Locros modo in *Bruttiis* recenset; Mox in *Magna Græcia* numerat. Ptolemæus Zephyrium promontorium initium Magnæ Græciæ ponit; & Locros, quibus cognomentum Zephyriis ab eodem promontorio, sextante partis occidentaliores. Locorum namque longitudinem XL. partium cum deunce; latitudinem XXXVIII. partium cum quincunce facit. *Locris Zephyriis* proximè subiecimus multorum auctoritatem sequuti Mamertinos; quorum opidum Mamertium in bruttios fuisse nobile, nec procul à Locris Strabo & Eustathius testantur.

LOCRENSIVM respublica à Romanis constituta. Liuius lib. XXIX. sect. 56.

Pindarus Olympionicum Oda X.

Pausan. in Arcadicis pag. 183.

ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ.

MAMERTINIS nomen à *Mamerte*, (ita enim Oſcorum lingua Martem * appellabant) factum fuiſſe inuenio, ſiue ob gentis illius in rebus gerendis fortitudinem, ſeu ob armorum peritiam, ſiue quòd originem ab eodem Deo repeterent. quod præter veterum auctoritaté numiſmata etiam ipſorum Mamertinorum teſtari videntur: in quibus Martis ſimulacrum vultu geſtuque vario ſæpius apparet, Mamertinos certè ſummo ſtudio Martem & armorum vſum excoluiſſe etiam priſcorum monumenta teſtantur. In ſexto numiſmate *Martis* caput, & lineamentis & nomine Græco expreſſum eſt: cui vti videtur, piceæ arboris fructus à ceruice adſignatus eſt: ſiluã namque fuiſſe piciferam apud Mamertum, & picem Bruttiam ad vaſa vinaria picanda præcipuè commendatam veteres memoriæ prodiderunt. Hanc opinionem Plinius confirmat, qui *Piceam* nucamentum ſquammatim compactum ferre, quale ferè hîc exprimitur; ſcribit; panniculis quàm abietis minoribus gracilioribuſq, nucleos minimos eſſe ac nigros; atque propterea eam à Græcis *Phtirophoron* vocari. Ceterùm vt Mamertinorum res geſtæ nulla memoria ad noſtram ætatem vſque propagatæ ſunt; ita eoſdem ſub Agathoclis in Africa auſpiciis multa fortiter & ſtrennuè geſſiſſe, ex Polybio ceteriſque auctoribus proditum memoriæ obſeruauimus: eoſque, quum vnà cum Agathocle in Siciliam reuerſi eſſent, Meſſanam in hiberna & præſidio vrbis contra Pœnos receptos, eandem prauo nouoque exemplo oppreſſis ciuibus occupaſſe, ſibique ciuium fortunas & agros eiectis poſſeſſoribus vindicaſſe. Adhæc & contra Pyrrhum regem multa fortiter & cum gloria geſſerunt; donec grauiſſima clade ab Hierone fracti, quidam ad Pœnorum, alij ad Romanorum partes inclinarent. Carthaginienſes auxilium miſerunt; quod vt à Mamertinis receptum fuiſſe Romæ nunciatum fuit, Romani metuentes ne Pœni ea opportunitate vſi totam Siciliam occuparent; Mamertinis opem petentibus ferendam eſſe decreuerunt: atque ea ratione primi belli Punici occaſio à Mamertinis (vt latius in rebus Meſſanenſium expoſuimus) orta & oblata fuit. atque iſta quidem paucis propoſuimus, vt prudenti lectori examinandum relinqueremus, num hæc quæ exhibemus, numiſmata ad Mamertinos Siculos an Bruttios potius pertinere arbitrabitur. Ceterum vltra Sagræ fluminis oſtia *Caulon* mons, aliàs *Aulon* dictus, ſeſe attollebat; in cuius vertice *Caulonia* ſiue *Aulonia* vrbs ſita erat: de qua iam ſcripturi ſumus.

MAMERTINI, *vt hodie Poëtis* Mauors *pro Mars.*

Numiſmata Mamertinorum.

Plinius lib. XVI. *Nat. Hiſt. c.*10. *extremo.*

MAMERTINI *Meſſanam occupant.*

*Polybius lib.*1. *Hiſtor. ſect.* VII.

KAY-

ΚΑΥΛΩΝΙΑΤΑΝ.

CAVLONIA *Achiuorum Colonia.*

CAVLONIA condita.

CAVLONIAM ab Achæis duce Typhone AEginensi conditam auctor est Pausanias libro sexto: eam non procul ab Sagra fluuio abfuisse inuenio; & prius *Auloniam* siue *Valloniam* à frequentia conuallium fuisse denominatam; nomen inde mutatum & *Cauloniam* ab *Caulone* monte, in quo sita erat, appellatam. Eum montem vino fuisse fertilem testatur Horatius in odis. Ceterùm quum Cauloniatæ inito cum Crotoniatis & Sybaritis fœdere, Ioui Homorio templum publicè constituissent, vbi de summa rerum in commune consuli posset; leges quoque & instituta Achæorum, vt ex multis vnam rempublicam efficerent, acceperunt. Verùm enimuerò tam præclaro incœpto fortuna defuit: frequentibus namque barbarorum incursionibus qui summo studio Græcorum concordiam impediebant) & postremò Dionysij senioris Syracusanorum Tyranni bello vexati, eam rem omittere coacti sunt. Dionysius enim summa imperij cupiditate ardens, quasi angustis Siciliæ terminis clauderetur, bellum Græcis Italiam incolentibus inferens, *Cauloniam* obsidione cinxerat: id vbi ab reliquis Græcis intellectum est, totis viribus ad commune incendium restinguendum ab his concurritur; delecta ad commune gentis concilium Crotone vrbe: & conuenientibus eò fœderatorum copiis, exercitus in Dionysium, qui Cauloniam per id tempus summa vi oppugnabat, educitur. Dionysius vbi hostium aduentum intellexit, relicta obsidione instructo agmine occurrit. Græci qui nihil minus quàm hostium Dionysij aduentum exspectabant, quum ipsi disperso & disiecto passim agmine venientes in Dionysianos paratos & ad pugnam instructos repentè incidissent, primo incursu funduntur: dux ipsorum Eloris cum paucis fortissimè pugnans occubuit. Dionysius cùm fusis hostibus rursus Cauloniam circumsideret, Cauloniatæ desperatis rebus se suaque in Tyranni potestatem dedunt. Is vrbe euersa ciuibusque Syracusas traductis, agrum Locrensibus donauit. Ceterùm Dionysius Iunior vrbem à patre euersam restituit, nouisque ciuibus incolendam tradidit. Varia inde fortuna vrbs iactata in Bruttiorum tandem ius ditionemque peruenit. Ceterùm quum Bruttij Tarentinorum partes aduersus Romanos fouerent, Campani (quorum potissimum auxiliis res Romana tum nitebatur) Cauloniam quæ Bruttiorum erat; circumsessam & in potestatem redactam euerterunt. Eam rursus ab Romanis restitutam fuisse vel ex hoc patet, quòd bello Punico secundo ad Pœnos Hannibalemque, vt omnis pene

Horat. l. II. Oda 6. & amicus Aulon fertilis Baccho: & *Martial. Epigr. XIII. 125.* Nobilis & lanis & Baccho fertilis Aulon.

CAVLONIA à Dionysio obsessa. *Diodorus Sic. l. XIV. c. 107. 108.*

CAVLONIA Dionysio dedita & euersa.

CAVLONIA restituta à Dionysio iuniore.

CAVLONIA secundo euersa à campanis.

A pene Græcorum ora, defecerit. Eam perfidiam vlturus Q. Fabius Maximus simul & vt à Tarento, quam oppugnare parabat, Pœnum distineret, præfectum præsidij quod à Valerio Læuino Consule aduersus incursiones Bruttiorum Rhegij locatum erat, cum octo millibus hominum, quos sub se habebat & Bruttiorum perfugis agrum Bruttiorum depopulari, inde Cauloniam oppugnare iubet. Direptis itaque fugatisque cultoribus agri, quum vrbs summa vi oppugnaretur, Hannibal, qui tum ad Cannusium erat, intellecto sociæ vrbis periculo Cauloniam ducit: sub cuius aduentum Cauloniæ oppugnatores, ne opprimerentur, in tumulum editiorem ceterùm omnium rerum inopem, se recepêre. quo B loco cum Hannibal vallo fossaque cinctos obsedisset, siti tandem ac fame ad deditionem coëgit. Cauloniatæ Hannibalis auxilio eo periculo liberati, post eius tandem ex Italia discessum, ab Romanis in perfidiæ vltionem ad internecionem deleti sunt: adeò vti Strabo testis sit sua ætate Cauloniæ præter ruinas nihil fuisse reliqui. Plinius quoque refert, Cauloniæ ruinas haud procul ab Locris etiam sua ætate superfuisse. Cauloniatarum quæcumque in manus nostras incidêre numismata aduersa parte *Iouis* imberbis effigiem exprimunt; auersæ partes ceruum cum dictamo herba referunt. Cretenses iis potissimùm insignibus in numismatibus vsos proditum memoriæ inuenio; ob Iouis in Creta educatio- C nem, vnde verisimile videri posset, Cretenses primo *Cauloniam* incoluisse; eosque demum ab Achæis fuisse expulsos.

Liuius lib. XXVII. & XIV. edit. Gruter. & XVIII.

CAVLONIATAE à Romanis deleti.

Strabo lib. VI. Geogr.

Plin. l. III. cap 10.

ΚΑΡΚΙΝΙΩΝ.

CARCINIOS Cauloniatis subiecimus non tam vlla veterum auctoritate instructi, quàm symbolorum, quæ in vtriusque gentis numismatibus exprimũtur, affinitate moniti: quo enim *Magnæ Græciæ* loco Carcinij fuerint, nobis adhuc incompertum est. Aliquando in ea opinione fuimus, *Carcinios* Carcino promon- D torio populos vicinos fuisse. Ceterùm quamuis Ptolemæum eius nominis auctorem nonnulli laudent; in Græcis tamen exemplaribus (quæ quidem ad manus nostras peruenerunt) illud deprehendere non potuimus. suspicati itaque sumus, ab aliquo qui deprauato Plinij codice vsus fuerit, in quo pro *Cocintho Carcinum* peperam irrepserit, (vt ex Polybij lectione Hermolaus conuincit) Carcini quoque nomen in Ptolemæo substitutum fuisse. Nam & Itinerarium quod sub Antonij nomine circumfertur à *Cocintho*, quod esse longissimum Italiæ promontorium aliqui existimant, viginti duo millia passuum numerat. Quia autem numismata aurea & argentea, quæ hîc repræsentauimus, manifestè *Carcinios* edunt; eos

CARCINII.

Plin.l.III. cap. x.

aliquo locorum fuiſſe, etiam ſi nihil comperti habeamus, certum eſt: niſi alteram lectionem Plinij tenendam eſſe putabimus, quæ *Carcinum* opidum Petiliæ vicinũ facit: pro quo Hermolaus *Cæcinum* ex Philiſto reponit: & ad eiuſdem opinionem facere videtur, quod Cæcinus flumen (vnde opido vicino nomen factum fuiſſe veriſimile ſit) idem Plinius in Locris Italiæ fronte enumeret. fecimus itaque quod potuimus; in re enim nobis incomperta aliorum opinionem propoſuimus, vt qui ab antiquitatis copia inſtructiores eſſent, nobis quoq; hac in parte benignam conferre operã dignarentur. Neque enim ad hunc locum facere puto *Caracenos*, quos Ptolemæus Pelignis vicinos conſtituit. Ceterùm quia poſt Cocinthum promontorium ſinus *Scyllatius* in occaſum ſeſe inſinuare incipit, ita vt hîc Italiæ totius Iſthmum Hipponiati aduerſum & quàm arctiſſimum vt in Hipponio expoſuimus; faciat; poſtulat ordo vt de *Scyllatio* opido in intimo ſinus receſſu ſito, vnde ſinus ille nomen accepit, ſcribamus.

CARACENI.

ΣΚΥΛΛΑΤΙΩΝ.

SCYLLATIVM Colonia Atheniensium.

SCYLLATIVM itaque Athenienſium Coloniam fuiſſe, & ab Athenienſibus, qui Mneſtheo comites fuêre, conditũ Strabo refert, & Plinius teſtatur. Sinui nomen Scyllatio ob ſimilitudinem Scyllæ ſcopuli qui Charybdi aduerſus eſt, factum fuiſſe Seruius opinatur: nobis videtur vrbi nomen à conditoribus ex ipſorum conſenſu fuiſſe impoſitum; à qua ſinui nomen *Scyllacio*, vt ab Hipponio Hipponiati factum ſit. Ceterùm quia hic inter duos ſinus, ceruix Italiæ anguſtiſſima vix XX. paſſuum millibus in ortum brumalem extenſa eſt, eam Dionyſius maior eo loco interciſam, Italiæ auferre & Siciliæ adiicere voluiſſe Plinius ſcriptum reliquit. Aliis placet, Dionyſium, niſi eundem aliæ curæ ab eo impetu reuocaſſent, in animo habuiſſe Iſthmum illum à reliqua Italia muro dirimere, prætexens ea ratione futurum, vt Lucanorum Bruttiorumque excurſiones arcerentur: re vera autem, vt ſaniores coniecturabant, vt eo conſilio Græcarum vrbium commercia & neceſſitudines diſiungeret; earumque vires diſſociatas facilius perfringeret. Ceterùm vt fatum fortunaque Scyllatiorum nobis vnà cum antiquitatis ipſius memoria periit: ita & vnicũ tantum quod hîc expreſſimus, Scyllatiorum numiſma in manus noſtras peruenit. Verùm nec hoc ſatis conſtat, quando & qua ratione in populi Ro. poteſtatem venerit. Apud Velleium ſcriptum eſſe obſeruo; proximo poſt C. Caſſi Longini & C. Sextij Caluini Conſulatum * anno Scyllacium, Tarentum, Carthaginemque colonias deductas fuiſſe. Eodem namque anno multas à C. Sempronio Graccho colonias deductas accepimus: ſiquidem ita in Liuij Epitoma

C.Plin. lib. III.c.x.

SCYLLATIVM Colonia Romana. * An. V.C. DCXXX.

A Epitoma † scriptum exstat. *C. Gracchus Tribunus pl. continuato in alterum annum tribunatu, legibus Agrariis effecit, vt complures coloniæ in Italia deducerentur; & vna in solo dirutæ Carthaginis, quò idem Triumuir creatus; coloniam deduxit.* Inuenio tamen in Plutarchi & Appiani historiis, Gracchum in secundo Tribunatu de duabus tantum colonijs deducendis, *Capua & Tarento* tulisse: M. Liuium Drusum Gracchi collegam, ex S. C. legem de duodecim coloniarum deductione & tribus millibus in singulas adscribendis pertulisse. Cicero verò auctor est, Gracchos agrum Campanum attingere non fuisse ausos: quæ ideò adscripsimus, vt prudenti hac in re Lectori iudicium acueremus; vt expenderet, num *Scyllacium, Tarentum*, & reliquæ

† Libri LXI. T. Liuij.

Plut. in Gracchis. Appian. lib. Bell. Ciuil.

Cic. Orat. in Rullum.

B de quibus iam diximus coloniæ, Gracchi an Drusi lege deductæ sint; quum ipse etiam Velleius ea de re ambiguum se esse profiteatur. *Scyllacij* situm, longitudine Ptolemæus quadraginta partium cum dodrante; latitudinem triginta octo cum dodrante ponit. Scyllacij autem sinus extremum promontorium, quod *Lacinium* vocatur, dodrante partis orientalius extendit. Erat in eo nobile *Iunonis Laciniæ* templum, quod à Crotone sex passuum millibus (vt Liuius prodit) distabat: sanctum omnibus circa populis: lucus ibi olim frequenti silua & proceris arboribus, abietibus potissimum, septus, læta in medio pascua habuit, vbi pecus omnegenus Deæ sacrum sine vllo pastore aut custode pascebatur separatimque

LACINIVM promontorium.

IVNONIS Laciniæ templum.

De quo Liuius lib. XXIV. sect. 8.

C egressi cuiusuis generis greges noctu ad stabula reuertebantur; nunquam insidiis ferarum, non fraude hominum violati. Magni ex eo pecore fructus capiebantur; adeò vt columna ex iis, auro solida confecta, eodemque in templo sacrata fuerit. Fama est aram in vestibulo templi sub dio fuisse, cuius cinerem nullus vnquam mouerit ventus; quod Plinius & Liuius memoriæ prodiderunt. Seruius ex veterum auctoritate refert, Lacinium quendam, quem latrociniis agrum infestantem Hercules ibidem occiderit, hoc nominis promontorio fecisse; expiatoque loco templum Iunoni sub Laciniæ cognomento erexisse dedicasseque: quod in Crotoniatarū numismatibus expressum videri potest: in quibus Iunonis

Plin. lib. II. cap. CVII. Ibid. Liuius sect. 9.

Nummi Crotoniatarum.

D caput aduersa auersa Hercules cum sympuuio sedens spectatur. Addit Liuius, Hannibalem propter *Iunonis Laciniæ* templum aram condidisse, dedicasseque cum ingenti rerum ab se gestarum titulo Punicis Græcisque litteris insculpto; detexisse hanc ædem Q. Fuluium Flaccum Censorem, vt iisdem tegulis (nam marmoreæ erant) Fortunæ Equestris ædem, quam bello Cantabrico vouerat, tegeret; ceterùm S.C. prohibitum: tenuitque fama eundem post Censuram minus sui compotem fuisse, ob spoliatum Iunonis templum laqueoque sibi gulam fregisse, sed iam ad *Crotonem* transeamus.

T. Liuius lib. XLII. initio.

ΚΡοΤΩΝΙΑΤΑΝ. A

CROTON *Achæorum Colonia.*

CROTON *Achæorum Colonia.*

CROTON vrbs est salubritate cæli commendata, & victoribus in certaminibus Olympicis clara, ab Achæis duce Myscello ex Appollinis oraculo condita est. *Myscellus* enim locum vrbi condendæ idoneum quæsiturus in Italiam profectus, quum conspexisset Sybarim iam paullò antè conditam fertilitate agri locis vicinis antecellere, in Græciam reuersus est: Appollinemq; consuluit, num hanc vrbem occupare, aut Crotonem condere præstaret. Aderat eodem B tempore Delphis & Archias Corinthius, Appollinem vti & Myscellus de Colonia deducenda consulturus. Quum igitur his Deus optionem proposuisset, vtrum mallent, eligerent; diuitias an sanitatem? sanitatem Myscellus, Archias diuitias elegit: & vterque voto suo potitus est. nam vt diuitiis opulentiaque Syracusæ quas Archias condidit; ita Croto salubritate aëris omnibus in ea regione vrbibus præstitit. Reuersus igitur in Italiam cum Archia Myscellus, Crotonem vrbem ad AEsarum Neæthumque amnes, adiuuante opus Archia, condidit: nomen vrbi auctores à Crotone heroe Herculis hospite, cuius eo loci sepulchrum exstabat, factum affirmant. Refertur à quibusdam Herculem ad hunc fortè locum C cum bobus quos superato Geryone abegerat venisse; exceptumque hospitio à Crotone, quum eum per ignorantiam interemisset; diuulgasse vrbem quæ defuncti nomine vocaretur eo loci olim conditam iri. verisimilem hanc opinionem facit numismatum auctoritas; quæ Herculem claua & exuuiis leonis armatum, nonnumquam & serpentes in cunis elidentis effigiem exprimunt. In plerisque & Iunonis caput spectatur: fortè ob *Iunonis Laciniæ* templum, cuius celebris toto orbe fama erat, & sex tantum millibus passuum ab Crotone distabat; de quo supra à nobis dictum est. Condita autem vrbs est, Olympiadis decimæ septimæ anno tertio breuique salubritate aëris incolarumque frequentiâ in tantum aucta D est, vt principem facilè locum inter vicinas vrbes obtineret: Olympicis quoque victoriis præ ceteris nobilitata: adeò vt Prouerbio iactaretur, *Postremum Crotoniatarum Primum reliquorum Græcorum esse.* Traditur namque vno eodemque tempore, septem Crotoniatas palmam ex Olympiis retulisse. Portum habebat nauigantibus admodum opportunum; validis insuper munita mœnibus, quæ duodecim passuum millia ambitu suo complectebantur: mediam vrbem *AEsarus* amnis interluebat. Erat & arx arduas inter rupes sita, cuius pars vna mare, reliqua agros respiciebat. hæc prius naturali tantum situ vti videbatur inexpu-

CROTON *vrbs condita.*

Sup. p. 275.

inexpugnabilis, postea & muro cincta est, quà per auersas rupes à Dionysio per dolum capta fuerat. *Crotoniatæ* principio originis suæ, fœdere cum Sybaritis, Metapontinisque inito, reliquos Græcos Italia pellere statuerant: quumque in ea expeditione *Strim* vrbem cepissent, ac iuuenes quinquaginta Mineruæ simulachrum amplexos, & sacerdotem Deæ sacris velatum ornamentis inter ipsas aras trucidassent; atque hinc ex ira, vti credebatur, Deorum, peste intestinisque seditionibus laborarent; Crotoniatæ Delphos ad Apollinis oraculum consulendum ante alios profecti, responsum retulerunt; finem mali fore, si offensum Mineruæ numen, & interfectorum manes placassent. itaque quum statuas iuuenibus iustæ magnitudinis, & imprimis Mineruæ fabricare cœpissent, Metapontini quoque cognito oraculo modica iuuenibus simulacra quamprimum posuerunt: Deam vero panificijs placarunt: ita sedata est vtrobique pestis, cum alteri magnificentiæ, velocitate alteri certassent. Haud diuturna tamen Crotoniatis posthæc quies fuit; grauissimo inter eos & *Sybaritis* bello exorto: cuius caussa & origo variè ab auctoribus refertur: ab his ob cæsos à Sybaritis Crotoniatarum legatos, ab alijs ob receptos à Crotoniatis Sybaritarum exsules; idque in hunc ferè modum. Quum florerent opibus & potentia Sybaritæ, superbia insolentiaque ob nimiam felicitatem elati; ad hæc adulationibus Telys ciuis primarij, qui per id tempus summum apud eos magistratum gerebat, corrupti, optimum quemque ciuium morte aut exsilio multarunt: qui expulsi fuerant, ad Crotoniatas confugientes supplices ad aras consederant: eos cum missis legatis dedi sibi postulassent Sybaritæ, negarunt Crotoniatæ se supplices suos prodituros. Quod vbi ad Sybaritas relatum est, bellum Crotoniatis indixerunt; conscriptoque ad trecentorum millium exercitu, copias in agrum hostilem eduxerunt: illi nihil consternati hostilis exercitus multitudine, cum centum millibus armatorum, *Milone* pugile duce, obuiam procedunt. commisso prœlio Milonis præ ceteris virtus enituit. Multa de hoc viro scriptores memoriæ prodiderunt: fortitudinem illi corporis insignem, animi robur inuictum fuisse: sexies in certamine Olympico victorem, eo potissimum die tam hostes quàm ciues in sui admirationem conuertisse: quum ad imitationem Herculis claua & leonis pelle armatus omnibus, qui secum manus contulissent, cæsis, oppositam sibi aciem perrupisset atque in fugam vertisset. Stratagemate quoque vsos eo prœlio Crotoniatas ferunt; nam quum non ignorarent Sybaritarum equos ad tibiæ modos saltationem edoctos; frequentes secum tibicines in aciem eduxisse; quibus modulationem exorsis Sybaritarum equos excussis equitibus saltare cœpisse; conturbatamque suorum aciem hosti facilè profligandam præbuisse. Fusis

Inf. p. 283.

BELLVM *inter Crotoniatas & Sybaritas.*

MILO *Crotoniates. De hoc Pet. Faber in Agonisticis, & infrà p. 281. a.*

hoſtibus quum Crotoniatæ neminem viuũ capi vellent, tanta ſtrages eſt edita, vt pauciſſimi ex tanto numero effugerent. inſequuti inde fugientes inſtructo exercitu Crotoniatæ, Sybarim poſt ſexageſimum à pugna diem in poteſtatem redactam; deriuato in eam fluuio locoque obruto euerterunt: ſolemni execratione in eos addita qui vnquam eam reſtaurare tentarent. Poſt eam victoriam quum in delicias laſciuiamq; verſi, neglectis patrijs inſtitutis, eos quos vicerant Sybaritas imitarentur: & certamen Olympicum conſtituto eodem tempore apud ſe certamine, in quo victori pecunia præmiũ eſſet, diſſoluere tentaſſent: magna breui mutatio in deterius eos conſequuta eſt. Indignati enim auxilium à Locrenſibus contra ſe Sybaritis hoſtibus latum; bellum & his indixerunt: eductiſque in aciem centum & triginta armatorum millibus, aduerſus quindecim tantùm millia, quæ Locrenſes etiam adiunctis Rheginorum auxilijs ſub ſignis habebant, commiſſo infelici ad *Sagram* Lucaniæ amnem prœlio, à Locrenſibus non ſine multa cæde ſuperati ſunt. Creditum eſt Caſtorem & Pollucem pro Locrenſibus aduerſus Crotoniatas equis albis inſidentes depugnaſſe: eorum potiſſimùm auxilio victoriam eſſe partam: pugnantibus Locrenſibus aquilam ſemper ipſorũ aciem circumuolitaſſe; vti hęc in Locrenſium hiſtoria latiùs proſequuti ſumus. Afflixit plurimùm huius cladis calamitas res Crotoniatarum; ita vt multæ vrbis partes abſque cultore deſertæ manerent: ademptiſque ſibi à Bruttijs Terina ipſorum colonia, alijſque inſuper ſuæ ditionis opidis, ægrè admodum aduerſus Bruttiorum inſultus vrbem ſuam tutari poterant. depoſitaque poſthæc omni armorum exercitationiſque cura, degeneraſſent prorſus à maiorum diſciplina, ni Pythagoras Philoſophus, qui tum fortè apud eos agebat, labantes animos ſocordiamque & luxuriam amplectentes, ad virtutis ſtudium aſſiduis adhortationibus reduxiſſet: factumque inde eſt, vt multi poſteà præcipui nominis in Philoſophia viri apud Crotonienſes floruerint. Sunt qui tradant ex Græcis Italicis ſolos Crotoniatas auxilium Græcis contra Xerxem tuliſſe; miſſa triremi inſtructiſſima, cui Phayllum, qui ter Pythico certamine victor fuerat, præfecerant. Verùm Crotoniatas vix longo otio ex prioris belli clade reſpirare incipientes, Dionyſius ſenior Syracuſanorum Tyrannus, bello premere aggreſſus eſt. Ceterùm Crotoniatæ inito cum reliquis in Italia Græcis fœdere, & receptis in vrbem ſuam exſulibus Syracuſanis, qui incertis paſſim per Italiam ſedibus vagabantur, commune ſociorum concilium indicunt: conſcriptoque viginti quinque peditum & duorum millium equitum exercitu *Elorim* exſulem Syracuſanum mutuis odijs Dionyſio inuiſum infenſumque his copijs præficiunt. Is ſtatim vti imperium accepit, raptim in Dionyſium qui tum Cauloniam circumſidebat, profectus, ſocios obſidione

Margin notes:

SYBARIS *à Crotoniatis euerſa.*

De Sybaritarum luxu Athenæus lib. XII. Δειπνοσ.: *&* Adag. *Sybaritica menſa, & calamitas. AElian. l. 1. Var. Hiſt. cap. 19.*

Prœlium inter LOCRENSES *& Crotoniatas.*

Pythagoras philoſ. Crotoniatas docuit.

Diodorus Siculus lib. XI. *Bibliot. ſect. 4. de Locris.*

CROTONIATARVM *cum Dionyſio res geſta.*

A obſidione liberaturus, dum ipſe cum delectis agmen præcedit reliquis ex interuallo ſubſequentibus improuiſus in Dionyſium, qui relicta obſidione cum inſtructo exercitu contra Crotoniatas veniebat, incidit: cuius inopinato aduentu oppreſſus, antequam reliqui auxilio ipſi accurrere poſſent, cum delectorum cohorte cæſus eſt. Dionyſius facto mox in exercitum duce orbatum impetu, conſternatos in fugam agit: quumque in tumulum aquarum indigum confugiſſent, ſiti coacti ſe dediderunt: quibus præter omnium expectationem abſque vllo pretio dimiſſis, ad obſidionem Cauloniæ reuerſus, eandem deditione in poteſtatem receptam euertit: ciuibuſque Syracuſas tranſmigrare iuſſis, agrum Locrenſibus donauit. B Rhegio inde per obſidionem potitus rurſus in Crotoniatas arma vertit: vrbemque arctiſſimè circumſedit. Sed ciuibus pro aris & focis fortiſſimè dimicantibus, irrito aliquamdiu labore tempus triuit, donec per dolum arce potitus, ciues terrore ad pacis conditiones accipiendas compulit. Poſt Dionyſij mortem cum rurſus in libertatem ſe aſſeruiſſent Crotoniatæ, Bruttijs aſſiduo bello ipſos prementibus, auxilium Syracuſanorum, qui poſt Dionyſij Iunioris exſilium ac mortem Dionis iam in libertate agebant, ſupplices implorarunt. Nec difficiles ad ferendam opem Syracuſanos nacti, auxiliares ab illis copias ducibus Antandro & Soſiſtrato accepêre: quibus in vrbem C acceptis, prœlio cum Bruttijs qui vrbem circumſidebant congreſſi, iiſdemque profligatis obſidione liberati ſunt. *Soſiſtratus* ex ducibus Syracuſanorum vnus, inuidia incenſus in Agathoclem, qui poſtea Tyrannidem inuaſit, tum verò Tribunatum apud Syracuſanos gerebat, eundum tribunatu mouit: hinc indignatus Agathocles, ad hoſtes deficiens, Crotonem per inſidias capere conatus eſt: perfeciſſetque rem, ni illi præmoniti irritum eius incœptum reddidiſſent. ita parum abfuit quin ducum diſcordia Crotoniatæ in hoſtium poteſtatem peruenirent. Facta poſthæc cum Bruttijs pace, quum aliquamdiu quieuiſſent, rurſus exſulum ſuorum inſidijs, qui ex Thurijs vbi exſulabant per noctem egreſſi du- D rantibus adhuc tenebris vrbem inuaſerant, pænè oppreſſi ſunt. Ceterùm orta luce conſpectaque hoſtium paucitate, ciues reſumtis animis exſules inuaſerunt, omneſque ad vnum interemere. Bello poſtea inter Tarentinos & Romanos orto, quum accerſitus à Tarentinis in auxilium Pyrrhus in Italiam veniſſet; Crotoniatæ, qui partiũ Tarentinarum erant, aſſiduis eo bello cladibus ita exhauſti fuere; vt dimidia ſui parte vrbs habitatore nuda permanſerit; ita coarctata, vt fluuius, qui priùs mediam perlabebatur vrbem, iam extra muros procul ab ijs quæ habitabantur locis flueret: ciuiumque promiſcuæ ætatis viginti millia capitum nec ampliùs cenſerentur. Verùm enimuerò reſpirare aliquantulum vrbs, ſub

Diodorus Siculus lib. XIV. Bibl. c.104. 105. 106.107.

CROTON *à Bruttijs obſeſſa.*

sub Romanorum tutela cœperat: quũ rursus nouam bello Punico secundo vastitatem sensit. Defecerat ad Pœnos Bruttius Lucanusque infidus semper socius, & cum fortuna fidem mutare assuetus. grauiter Romanum laborabat imperium tot cladibus ad Trebiã, Thrasimenumque, deinde ad Cannas affectum: vsurus ea occasione Bruttius, memor veteris recentisque in Crotonienses simultatis, pactus prius cum Hannibale vt Croto receptus Bruttiorum esset; quindecim millibus armatorum è sua iuuentute conscriptis, Crotonem circumsedit. Haud satis inter se conueniebant Crotoniatæ, plebe rem ad Pœnos trahente; optimatibus in fide Romanorum permanendum esse contendentibus. Bruttij ea dissensione indicio perfugæ cuiusdam intellecta, præterea Aristomachũ inter plebeios principem vrbis tradendæ auctorem fore; denique in vasta vrbe disiectisque latè mœnibus in plebeiorum atque optimatum stationes ac custodias diuisa, quacumque plebei custodiant facilem aditum fore, auctore ac duce perfuga, vrbem corona cingunt: receptique statim à plebe, omnia loca arce tantum excepta occupant. Arcem in perfugium si quid tale accidisset, iam antè à se preparatam tenebant optimates, obsessi in eadem non à Bruttijs tantum sed & à plebe propria. Verùm Bruttij quum arcem suis viribus inexpugnabilem cernerent, Hannonis Pœnorum ducis opem implorant. Is conditionibus rem componere, & Crotoniatis suadere conatus, vt ad frequentandam nouis habitatoribus vrbis suæ vastitatem, Bruttiorum coloniam eò deduci paterentur; præter Aristomachum (qui & ipse cum Optimatibus eò confugerat) neminem mouit; cunctis morituros se prius affirmantibus, quàm Bruttijs immistos in alienos ritus legesque, mox & linguam transituros. Aristomachus quando nec solus ad deditionem persuadere posset; nec vti prius vrbis, ita nunc arcis quoque prodendæ viam aut rationem sciret, ad Pœnos transfugit. Haud multò post quum Locrensium legati, permissu Hannonis arcem intrassent, obsessis persuadent, vt Locros se traduci quàm extrema experiri mallent: iamque vt hoc liceret ab Hannibale impetrauerant. Ita Crotoniatæ ad mare deducti, relicta patria cum vxoribus liberisque Locros habitatũ concessere. Mansit itaque aliquanto tempore sine habitatore vasta ac deserta vrbs; donec finito bello Punico ciues Crotoniatæ in patriam rediêre. Romani quoque postea ad augendam vrbis frequentiam colonos eò per Triumuiros Cn. Octauium, L. AEmilium Paullum, & C. Plætorium deduxerunt, vrbemque mutato nomine *Cortonam* appellarunt; quod nomen vrbi ad hæc vsque tempora permansit. Ceterùm antequam à Crotoniatis discedamus, operæpretium me facturum putaui, si prius illustrium aliquot virorum quos hæc vrbs protulit, mentionem facerem. *Milo* Diotimi filius Crotoniata fuit; qui sex in Olympia palmas

CROTON *à Bruttijs iterum obsessa. T. Liuius lib.* XXIV. *initio.*

Liuius ibidem 24 lib.

CROTONIATAE *Locros translati.*

Liuius lib. XXXIV. *sect. Lugdun.* 108. *in Gruteri sect.* 44. *Croton* CORTONA *appellata.*

cx

A ex lucta adeptus eſt; tantumque corporis robore excelluit, vt taurum* in humeros ſublatum in theatrum intulerit. tecto quoque; in quo Pythagoras Philoſophus fortè diſſerebat, ruinam minante, ipſe tam diu id humeris ſuſtinuerit donec omnibus periculo ereptis, ad vltimum ſeipſum quoque eximeret. Peruncto diſco inſiſtentem nemo, quantumuis viribus præualens, veſtigio mouere poterat. Caput neruo quum cinxiſſet, compreſſis labijs contractoque anhelitu, quum ſanguine intumuiſſent arteriæ, neruum rumpebat. Verùm fatalis huic virium ſuarum fiducia fuit. Nam quum fortè per denſam ſiluam iter faceret; & quercum adactis cuneis hiantem conſpexiſſet, inſertis in hiatum manibus, totis viribus B diſrumpere eniſus eſt: ſed elapſis primo conatu cuneis, coeuntibuſque in priorem compagem arboris lateribus, comprehenſis manibus, Milo lupis (quæ frequens in agro Crotoniatarum fera eſt) prædæ fuit. *Democedes* quoque Medicus clariſſimus huic tempori æqualis, Crotone Calliphonte patre natus, cum iracundum patris ingenium perferre non poſſet, clam aufugit, ac Samum profectus magno in honore à Polycrate Samiorum Tyranno ob artis excellentiam habitus eſt. Ceterùm Polycrate perfidiâ Orætis Sardorũ Satrapæ occiſo, diu in vinculis Sardeis detentus; tandem ad Darium Perſarum regem adductus, quum crus illius, quod fortè intorſerat, ſanaſſet, multis ab eo muneribus affectus ac in familiariũ etiam C numerum receptus eſt. Verùm ardens patriæ deſiderio, intentiſſimis precibus apud Darium obtinuit, vt vnà cum Perſis, qui ad Græciæ ſtatum explorandum mittebantur, proficiſci poſſet, reuerſurum ſe pollicitus. Sed naui qua vehebatur Tarentum appulſa, Perſæ à Tarentinis pro explorationibus detenti ſunt. Interim Democedes clam aufugiens Crotonem venit: quò quum & Perſæ liberi ab Tarentinis dimiſſi perueniſſent, Democedemque per vim tamquam Darij ſeruum vt ſecum proficiſceretur cogere voluiſſent; Crotoniatis eum vt ciuem ſibi vindicantibus, repulſi ac diſcedentes Democedem Crotone relinquere coacti ſunt: qui ducta in vxorem Milonis filia, reliquum ætatis in patria exegit. *Aſtylus* & ipſe D Crotoniata tres * in Olympia palmas curſu adeptus, quum nouiſſima palma Hieronis Syracuſanorum Tyranni muneribus corruptus Syracuſanum † ſe proclamari paſſus eſſet, indignati Crotoniatæ, perpetuum ei exſilium indixerunt, domumq; eiuſdem euerſam in publici carceris vſum verterunt. *Iſchomachus* quoque Crotoniata victor in ſtadio Olympiade ſexageſima octaua proclamatus eſt. ‡ *Diognetus* ſimiliter & *Glaucias* vterque Crotoniata hic quadrageſima octaua, ille octaua & quinquageſima Olympiade palmam è ſtadio retulêre. Crotonem Geographus in longitudine XLI. S. latitudine XXXIX. S. partibus collocat.

MILO *Crotoniatæ.*

**Hinc Adagiũ*: Taurum tollet, qui vitulum ſuſtulerit.

Ex Strabone lib. VI. *Geogr.*

DEMOCEDES *Crotoniata medicus.*

ASTYLUS *Crotoniata patriã negans à ſuis punitur ciuibus.*

* *Olympiade 73. 74. & 75. Diod Sic. l.* XI. *initio: qui hinc Olympiadas cœpit.*

† *Pauſanias lib.* VI. *pag.* 190. *Gr. Qui & p.* 180. *&* 196. *ſimilia refert.*

‡ *Iterumq; Olymp. 69. Pauſan.*

ΣΥΒΑΡΙΤΩΝ.

SYBARIS *Achiuorum Colonia.*

SYBARIS *condita.*

SYBARIS urbs ſoli vbertate & ciuium luxuria mollitieq́ue celebrata, ab Achiuis duce Iſeliceo condita eſt. Sita erat inter amnes Crathim & *Sybarıdem*; quinquaginta in ambitu ſtadia complectens, loco admodũ concauo: hinc ſole in meridie exiſtente ciues æſtu intolerabili affligebantur: mane tamen & veſperi ſaluberrima aura refouebantur. Equos qui ex *Sybari* fluuio biberent, ſternutamentis agitari, atque hinc ab eius potu greges arceri; aquamq́ue eiuſdem fluuij ab hominibus potam, fuſcos & criſpo capillo efficere traditur: econtra *Crathis* bibentibus ex eo armentis hominibuſq́ue albedinem inducit, plurimiſq́ue medetur morbis. Ager vrbis vſque ad miraculum omnium rerum fœcunditate exuberans vinum quoque ferebat præſtantiſſimum, quod *Thurinum* poſtea ab Thurio vrbe vocatum fuit. Ceterùm Sybaritæ breui eò potentiæ felicitatiſq́ue peruenerunt, vt quatuor populorũ imperio potirentur; vrbibuſq́ue viginti quinque iura darent: trecenta ciuium millia, qui arma ferre poſſent, intra vrbem cenſa fuerint. Verùm enimuerò in tanta rerum abundantia nimia quoque fortunæ indulgentia corrupti, totos ſe luxuriæ ignauiæq́ue manciparunt: eò deliciarum progreſſi vt mechanicos omnes, qui cum ſtrepitu artem exercerent, ciuitate eiicerent: &, ne quid eſſet quod ſomnum illis interrumperet, interdixerint; ne quis gallum gallinaceum in vrbe aleret. & è diuerſo quicumque nouum aliquod voluptatis genus inueniſſet eos præmiis afficiebant. Equos etiam ad tibiarum modos in conuiuiis ſaltare edocuerunt: quæ res vt poſtea*referemus, illis exitio fuit. Hoc quoque traditur, Sybaritas quo Græcorum in Olympia conuentum diſſoluerent, certamen ludicrum eodem tempore quo in Olympiis Græci conueniebant etiam in ſua vrbe inſtituiſſe; in quo victori in præmium ingens pecuniarum ſumma dabatur. Primùm illis bellum inita cum Crotoniatis & Metapontinis armorum ſocietate contra reliquos Italiæ Græcos fuit. in eo bello quũ Sirim vrbem de hoſtibus cepiſſent, quinquaginta iuuenes Mineruæ ſimulacrum amplexos, & Deæ ſacerdotem ante ipſas aras obtruncarant. inde quum vrbem ipſorum ex Deorum, vti credebant, ira grauis peſtilentia inuaſiſſet: Apollo Delphicus de mali remedio conſultus reſpondit, finem mali fore, cùm violatum Deorum numen, & cæſorum Manes placaſſent. Obſecuti itaque oraculo Sybaritæ, iuuenibus ſtatuas ex ære poſuerunt: Deos verò ſacrificiis placarunt: vti ſupra retulimus

SYBARIS & Crathis flumina.

Thurinum vinum opt.

SYBARITARVM deliciæ.

*Sup. p. 278. a. & inf. 283. c.

Sup pag. 277. a.

Sup. p. 277. b.

A retulimus. Exarſit inde grauiſſimum inter ipſos & Crotoniatas bellum; de cuius origine ambigitur apud auctores; cum alij ob cæſos ab Sybaritis Crotoniatarum legatos: alij ob exſules Sybaritarum, qui ad Crotoniatas confugerant, nec repetentibus reddebantur, ortum eſſe tradant. Telys erat opibus & potentia inter Sybaritas præcipuus; ſed malis artibus, humiliter plebi adulando inſeruiendoque, magnas opes nactus: is plebis fauore in multorum perniciem abuſus, criminando Optimates plebi ſuſpectos ac inuiſos fecerat; boniſque exutos in exſilium perpulerat. Hi omnibus fortunis ſpoliati Crotonem confugerant, ſupplicesque ad aras in foro conſtitutas ſe aduoluerant. Telys intellecta eorum B fuga, per legatos eos ſibi dedi poſtulat: Verùm Crotoniatis, ſe ſupplices ſuos prodituros negantibus, bellum Crotoniatis indicit: habitoque ciuium delectu cum trecentis armatorum millibus, ex quibus maxima pars equites erant, contra Crotoniatas mouet. Crotoniatæ intellecto hoſtium aduentu, duce Milone pugile cum centum armatorum millibus obuiam profecti, vbi primùm manus conſeri cœptæ, tibicines quos in id frequentes ſecum adduxerant, modulationem incipere iuſſerunt. equi Sybaritarum vt tibiarum ſonum audiuerant; excuſſis dominis tripudiare, ſicuti edocti erant, cœperunt: quidam etiam cum ſeſſoribus ad Crotoniatarum aciem transfugerunt. Crotoniatæ itaque quum C in turbatam ab equitatu Sybaritarum aciem, feroci cum impetu ſeſe intuliſſent, conſternatos in fugam auertunt: atque inſiſtentes fugientium veſtigiis Sybaritas cædunt, ſternuntque paſſim ita vt pauciſſimi ex tanto numero fugæ beneficio cædem euadentes intra Sybarim ſeſe reciperent. Crotoniatæ fortiter victoria vſi, ducto ſtatim ad Sybarim exercitu, vrbem expugnant: deriuatoque in eam amne funditùs euertunt. Elapſis poſt eam calamitatem annis octo & quinquaginta; Theſſali aſſumtis ciuium qui cladi ſuperfuerant reliquijs, vrbem reſtauratam incoluêre: ſed prementibus eos aſſiduo bello Crotoniatis, cùm ab agrorum cultu prohiberentur; vrbem poſt quinquennium deſerunt. Itaque iam ſecundum patria eiecti Sybaritæ, legatos in Græciam auxilium oratum mittunt: offerentes ijs quorum ope in patriam reſtituerentur, ſe D parte agri ceſſuros. A Spartanis ad quos primùm legati peruenerant, nihil impetratum eſt: Verùm Athenienſes moti querelis Sybaritarum, Lampone & Xenocrito ducibus, decem triremes auxilio Sybaritis miſêre. Præcones quoque ab ijs per Peloponneſum miſſi; qui omnibus vnà in eam expeditionem profecturis, vrbem agrumque Sybaritarum communem fore edicerent. Hac ſpe cum multi conueniſſent, animos etiam fecit Apollinis oraculum. Conſultus namque de colonia deducenda, reſponderat; quærendum eſſe locum, vbi aquam cum menſura

BELLVM inter Sybaritas & Crotoniatas.

SYBARIS capta à Crotoniatis & euerſa.

SYBARIS reſtaurata.

potarent homines, cibum absque mensura caperent. In Italiam itaque A nauigantes, & haud procul à Sybari fluuio ad terram appulsi, quum omnia passim scrutarentur, ad fontem peruenêre, qui latices ex ærea fistula eiaculabatur, quam accolæ *Medimnam* vocabant: hinc eum esse locum quem prædixerat Apollo iudicantes; vrbem ibidem condunt; *Thuriumque* ab fonte appellant. Longitudinem vrbis in quaternas partes diuiserunt; primam *Heracleam* appellarunt; alteram *Aphrodisiam*; tertiam *Olympiada*; quartam *Dionysiada* vocari instituunt. Latitudinem verò in ternas partes distinxerunt: nominaque his imponunt, *Heroe*, *Thuriæ*, *&* *Thurinæ*. Viarum interualla exstructis ædificijs exornarunt. Ceterùm haud diu concordes inter se ciues permansêre. Nam quum B Sybaritæ vetusti regionis incolæ, summos quosque magistratus atque honores velut iure hereditario sibi vindicarent, onera autem contributionesque abnuerent, eaque ab nouis tantum ciuibus persolui vellent: præterea exclusis nouorum ciuium vxoribus, vetustæ & suæ duntaxat originis mulieres ad sacra cærimoniasque Deorum eligerent; omnique penitus administratione nouos ciues excluderent, irritati his iniurijs noui ciues aduersus vetustos insurgunt: eosque ad vnum omnes obtruncant. Sed cum sublatis è medio Sybaritis latiore iam potirentur agro, quàm quem commodè colere possent; nouos ex Græcia colonos accersunt: agrumque cum ijs æqua sorte diuidunt. Inito inde cum C Crotoniatis fœdere; & forma Reipublicæ optimè constituta, cum opes ex agricultura plurimùm auxissent; populum in decem tribus distinxêre: quarum tres primas, quia ex Arcadia venerant, *Arcades* appellarunt: totidem alias *Bœotiam, Amphyctionida* & *Dorida*: reliquas quatuor *Iadem, Athenaidem, Euboidem* & *Nesiotin*. Communi inde suffragio *Charondam* legislatorem creant, virum integritate vitæ & rerum cognitione insignem. Hic inspectis quam diligentissimè diuersarum gentium legibus institutisque, optima quæque ex ijs selegit; multaque ab se inuenta illis adiecit. Inter cetera statuit, VT *qui liberis suis nouercam superduxisset, omni publico munere prohiberetur*. Deinde, VT *is qui famam alicuius calumnijs læsisset, myrica coronatus per vrbem circumduceretur*; spectaculo cunctis D simul & exemplo ad præcauendum futurus. *Infamibus* quoque *aut aliquo insigni flagitio contaminatis, reliquorum commercio & consuetudine interdixit*; ne eorum contagione etiam probi corrumperentur. *Professoribus litterarum præmia ex publico constituit*. *Qui in acie ordines aut stationem deseruisset, per vrbem in veste muliebri circumduci, & per triduum in foro omnium oculis & ludibrio exponi voluit*. *Qui alicui oculum eruisset; aut aliquo membro mutilasset, pari pœna afficiendum sanxit*. Interdixit insuper *ne* † *quis cum gladio in concionem populi veniret*: vtque capitale esset qui secus fecisset.

THVRIVM *conditum.*

CHARONDAS *Thuriorum Legislator.*

Talionis lex.

† *Cic. 2. de legib. Laërtius in Pythag. Arist. 2. Politic. Stobæus serm.* XLII. *Val. Max. l.* VI. *c. 6. fin.*

fecisset. Ceterùm euenit fortè, vt quum ipse ad subitam hostium incursionem, armatus vrbe exisset; mox audiens in vrbe plebem paucorum prauitate ad seditionem incitari, immemor se gladio cinctũ in concionem properaret; vbi exprobrantibus æmulis suas ipsummet infirmare leges: *Immo sanciam*, inquit, *meo exemplo*: statimque inspectantibus omnibus gladio incubuit. Post Charondæ mortem discordia inter ciues de coloniæ nomine orta est: hinc Atheniensibus, inde Peloponnesijs, eam sibi auctoritatem vindicantibus: ea controuersia cùm humano consilio sopiri non posset, missi qui Apollinem Delphis super hoc consulerent; responsum retulerunt, Appollinem Coloniæ auctorem scribendum: ita sedata contentione ciuitas ad concordiam rediit. Primas tamen in hac colonia partes Athenienses sibi vindicasse videntur; eò quod Thurinorum numismata omnia *Palladis* caput galeatum (quod Atheniensium insigne erat) semper aduersa parte exprimant. Multis eos quoque bellis Atheniensium partes fouisse inuenio: summamque eorum erga Athenienses fidem fuisse eo bello, quod Athenienses cum Syracusanis gesserunt. Ceterùm cùm Lucani assidua agrorum vastatione, aliisque belli cladibus Thurinos premerent, Thurini, quia impares per se Lucano erant; fœdus cum reliquis Italiæ Græcis inierunt: conscriptisque communi impensa quadraginta millibus peditum, & mille equitibus in agrum. Lucanum irrupere; lateque omnia ferro & flamma deuastarunt. Lucani verò vt hostem securiorem redderent, metu simulato, Thurinos impunè per agros vagari patiuntur. Thurini itaque metum qui simulabatur, verum esse rati, dum absque ordine per agros passim palantur, Lucani in eos nihil tale timentes ex insidiis repente consurgunt: & priusquam militem ad signa reuocare possent, sternunt fugantque. Ita Thurini accisis rebus suis, pacem ab hoste petere coacti sunt. Inde quum quieuissent aliquamdiu, Bruttiorum iniuriis ad arma compelluntur; delectuque ciuium facto exercitum in Bruttios educunt; Corinthiis interim, qui in Siciliam ad Dionysij iunioris Tyrannidem euertendam proficiscebantur, vrbem ipsorum custodientibus. Thurini postquam in agrum hostilem peruenissent, nemine sibi occurrente omnia latè ferro flammaque populati, ingenti præda potiti domum regrediuntur. Corinthiosque multis affectos muneribus dimittunt. Eos deinde tranquilla pace perfruentes, noua ex inopinato calamitas afflixit. *Cleonymus* enim Lacedæmoniorum rex cum classe ad agrum Thurinum appulsus, ciuibus nihil tale metuentibus vrbem inuadit & occupat. Id postquam intellexêre Romani, quorum opes & potentia id temporis latè per Italiam patebant, exercitum ad eiiciendos Thurio Lacedæmonios mittunt; vrbemque in potestatem suam redactam, ciuibus, qui à

Nomismata Thurinorũ.

Bellũ inter THVRINOS *& Lucanos.*

THVRIVM *à Lacedæmonijs occupatum.*

THVRIVM *à Romanis receptum.*

T. Liuius l. x. ab v. c. initio.

Lacedæmoniis pulſi fuerant,reſtituunt.Vix reſpirantē ab ea calamitate vrbem,rurſus Lucani adoriuntur: multiſque affectam cladibus in poteſtatem redigunt. Ceterùm cùm Thurini eo bello quod cum Pyrrho Tarentiniſque geſtum eſt,ad Romanos defeciſſent; Lucani accita Bruttiorum iuuentute,habitoque acerrimo ſuorum delectu, cum ingenti armatorum agmine ad delendam vrbem concurrunt. Romani econtra Fabricio Conſule cum legionibus eò miſſo,ſummo ſtudio ſocios tuentur. Verùm cū Romani, quòd ab hoſtibus multitudine vincerentur, manū conſerere non auderent;iuuenis quidam ſpecie ſupra humanam,primùm eos ad pugnam capeſſendam hortari cœpit: deinde vt tardiores animaduertit,arreptis repentè ſcalis,per mediam hoſtium aciem ad caſtra peruaſit: iiſdemque admotis vallum conſcendit.Inde ingenti voce viam ad victoriam factam eſſe clamitans, Romanos ad caſtra hoſtium capienda, & Lucanos Bruttioſque ad ſua defendenda traxit: vbi quū dubio aliquamdiu euentu certatum eſſet,hoſtes impulſu vmbonis proſtratos,capiendos iugulandoſque Romanis tradidit. Cæſa eo die viginti millia ex Lucanis Bruttiiſque; capta autem quinque millia cum duce vtriuſque gentis Statiô Statilio. Poſtero die,cùm Conſul inter eos, quorū ſtrennua opera vſus fuerat, vallarem coronam ei ſe ſeruare dixiſſet à quo caſtra hoſtium primùm occupata fuerant,nemo inuentus eſt qui præmium peteret; creditum inde Martem fuiſſe; & in argumentum eius, galea duabus diſtincta pinnis inuenta eſt. Thurini ab excidij periculo ab Romanis,vti iam diximus,liberati;accepti beneficij immemores,bello Punico ſecundo ad Pœnos defecerunt. Occaſio defectionis fuit,quod Romani, obſides Thurinorum ob tentatam occultè fugam, ſecuri percuſſerant, quorum cognati atque neceſſarij miſſis ad Hannonem Magonemque Pœnorum duces litteris, nunciant:ſi exercitum ad muros admouiſſet, vrbem ſe in eius poteſtatem tradituros. Præerat Thurinis cum modico præſidio M. Atinius, quem proditores facilè ad certamen temerè ineundū elici poſſe exiſtimabant; non tam militum,quos paucos habebat, fiducia, quàm iuuentutis Thurinæ, quos de induſtria centuriatos ad tales caſus armauerat. Diuiſis itaque inter ſe copiis duces, Pœni agrum Thurinum ingrediuntur:Hanno cum peditum agmine infeſtis ſignis ad ipſam vrbem tendit:Mago cum equitatu propinquis collibus tectus, ſubſtitit. Atinius de peditum duntaxat agmine, per exploratores certior factus, in aciem copias ſuas educit,fraudis inteſtinæ,ſimul & hoſtilium inſidiarum ignarus. Pedeſtre prœlium ſegne fuit; paucis Romanis in prima acie pugnantibus; Thurinis autem exſpectantibus magis euentum,quàm certamen adiuuantibus. & Pœnorum acies de induſtria pedem referebat, vt ad terga collis ab equite ſuo inſeſſi hoſtem incautum pertraherent. Quò vbi

THVRINI à Romanis ad Pœnos deficiunt. *Liuius lib.* XXV. *Annal. ſect.* 15. *Gruterij edit.*

vbi peruentum, coorti repentè equites, inconditam Thurinorum turbam, nec satis fido animo vnde pugnabat stantem, in fugam extemplò auerterunt. Romani, quamquam circumuentos hinc eques, inde pedes premeret, pugnam aliquamdiu extraxêre: postremò tamen & ipsi terga vertunt, atque vrbem petunt. Ibi proditores conglobati, cum popularium suorum agmen patentibus portis recepissent, vbi & Romanos fusos ad vrbem ferri viderunt, conclamant instare Pœnum; permistosque Romanis hostes vrbem intraturos, ni properè portas claudant. Ita exclusos Romanos Pœnis ad cædem tradidêre. Atinius tamen paucis receptus. Certatum inde sententiis, cum alij tuendam esse vrbem; alij cedendum fortunæ & vrbem victoribus tradendam censerent. Tandem Atinio cum suis ad mare & naues deducto, Pœnos intra mœnia recipiunt. Romani cum vrbem post Hannibalis ex Italia fugam recepissent, coloniam Latinam per Triumuiros A. Manlium, P. AElium & L. Apustium eò deduxêre. Ambigitur de hac colonia apud auctores: Strabo statim post bellum Tarentinum deductam tradit, *Copiasque* vocatam fuisse: Liuius autem post bellum Punicum; nullamque de nominis mutatione mentionem facit. Grauissimam inde vrbs calamitatem bello Spartacino sensit. Spartacus, † Crixus, & OEnomaus gladiatores, effracto Lentuli ludo, cum septuaginta aut amplius eiusdem fortunæ viris Capua eruperant; seruisque ad vexillum vocatis, quum statim decem eo amplius hominum millia coijssent; primò Vesuuium montem insederunt: inde cum maior indies afflueret multitudo, iam satis fidens viribus suis Spartacus, Thurium inuadit; & vicinos vrbi montes cum maxima copiarum parte castris occupat. Missus contra eos cum legionibus M. Crassus fugitiuos agro Thurino expulit; & fugientes assequutus Spartacum cum omnibus copijs deleuit. Sed quum fugitiuorum reliquiæ quæ ibi permanserant, agrum Thurinum incursionibus vexarent, C. Octauius Augusti pater, cui ea prouincia extra sortem ab Senatu commissa fuerat, fugitiuos aggressus deleuit: Thurinosque ab ea calamitate liberauit: & filio infanti tum recens nato (qui postea AVGVSTVS appellatus est, imperiumque post Cæsarem Dictatorem accepit) Thurino nomen indidit: cuius effigiem tali cognomine inscriptum, sese habuisse testatur Suetonius Tranquillus in eius vita. Bello inde Siculo cum ab Sex. Pompeio circumsiderentur; ab M. Agrippa fugato Pompeio liberati sunt.

POENI à Thurinis in vrbem recepti.

THVRIVM Colonia latina.

Liuius lib. XXXIV. sect. LII.

THVRIVM copia vocata.

† Ex L. Floro lib. III. Hist. Rom. c. XX.

Anno V.C. DCXXC. De bello seruili & Diodorus lib. XXXIV. Biblioth.

THVRIVM Spartacus occupat.

Suet. in August. c. VII.

META-

ΜΕΤΑΠοΝΤΙΩΝ.

METAPONTVS *Pyliorum Colonia.*

METAPONTVS Pyliorum Colonia.

QVAMQVAM diuerſæ exſtent apud antiquos ſcriptores de huius vrbis origine opiniones; præcipua tamen fama obtinuit, Pylios & Neſtorem conditores fuiſſe. Confirmant inſuper de Pyliis opinionem annuæ inferiæ, quæ in Neleidarum memoriam apud Metapontinos celebrabantur. Habebat hæc vrbs theatrum inſigne; & forum, in quo ara Apollini cognomento Ariſteo erecta erat. Eius cognominis originem ab Ariſteo Proconeſio manaſſe ferunt: Ariſteum namque trecentis ac quadraginta annis poſtquam euanuiſſet, apud Metapontinos apparuiſſe; mandaſſeque vti Apollini cognomento Ariſteo ara & ſtatua in foro erigeretur: iis mandatis editis rurſus è conſpectu mortalium ſublatum. Miſſi à Metapontinis qui Apollinem Delphicum ſuper hoc conſulerent, reſponſum acceperunt; vt dicto audientes eſſent: eo facto feliciorem vrbis ſtatum fore. Inuenio quoque apud Metapontinos templum Iunoni erectum, quod vitigineis columnis ſuſtineretur: ſicuti & in vrbe Populonia ſimulacrum Iouis è vite fuiſſe teſtatur Plinius, idque multis æuis incorruptum manſiſſe. Celebre etiam fuit intra mœnia Mineruæ templum: cuius Deæ numen cum eo bello quod ipſi cum Sybaritis & Crotoniatis ſociis aduerſus Græcos Italicos geſſerunt, cæde iuuenum & ſacerdotis Metapontini violaſſent; & ob id ex ira Deorum, vti credebatur, peſtilentia & ſterilitate laborarent; oraculum Delphicum de mali remedio conſuluerunt: id calamitatis finem futurum prædixit, ſi offenſum Deæ numen, & cæſorum manes placaſſent: paruerunt oraculo Metapontini; & iuuenum interfectorum ſtatuas in templo Mineruæ erexerunt; Deamque ſacrificiis ſibi propiciam reddiderunt: ſedataque ad hunc modum peſtilentia, cum agrum admodùm fœcundum poſſiderent; Apollini Delphico meſſem auream dono miſerunt. atque eò forſan haud abſurdè referri poterit numiſma illud, quod inter Metapontinorum quartum locum obtinet; in quo caput Apollinis ab vna parte Tripus cum ſpica ab altera expreſſa cernuntur. Fertilitatem autem agri *Metapontini* eadem teſtantur numiſmata; quorum ferè omnium partes auerſæ ſpica triticea vel granis frumentaceis ſignantur: in quibuſdam & Cereris caput ſpectatur. Quod autem ad numiſmata attinet, in quibus *Palladis* caput & *Noctua* ſignata ſunt, ea ad templum Mineruæ, de quo iam egimus, ſpectare videntur: niſi ea in Athenienſium gratiam, quorum amicitiam Metapontini ſemper coluerunt, percuſſa credere malis.

Apollo Ariſteus, vide Geraldum & Deor. cognom.

Plin. lib. XIV. Nat. Hiſt. cap. I.

Sup. p. 277. b. 283. a.

Numiſmata Metapontinorum.

malis. Trogus * testatur hoc in templo instrumenta fabrilia, quibus Epeus equum illum Ilio fatalem construxisset etiam suo sæculo extitisse. Ceterùm cum Samnites Metapontũ assiduis exhaustam attritamq; cladibus euertissent; Sybaritæ veriti ne Tarentini eo loco occupato, graues sibi nimia vicinitate essent; colonos ex Achæis cognatis suis euocarunt; iisq; locum vacuum incolendũ dederũnt. Ob hæc cum bellum assiduum nouis ciuibus cum Tarentinis esset, & fortiter se Metapontini tuerentur; victi tandem auxilio Cleonymi regis Spartanorũ ab Tarentinis, ex eiusdem Cleonymi imperio, ducẽtas virgines nobilissimas pulcherrimasque obsidũ loco dare coacti sunt. Partes quoque Alexandri Epirotarum regis (qui auunculus Alexandri Magni fuit) sequuti, ossa eiusdem ab hostibus cæsi redemta in Epirum ad sororem Olympiadẽ vxorẽmque Cleopatram transmiserunt. Posthæc cùm Metapontus eo bello, quod cum Pyrrho & Tarentinis ab Romanis gestũm est, in Romanorum potestatem peruenisset, ab iisdem bello Punico secundo ad Pœnos Hannibalemq́ue defecit, Mouebat Metapontinos ad defectionem super insitam Græcorum ingeniis leuitatem, quod Romani obsides ipsorum, qui Romæ adseruabantur, fugam meditantes saxo deiecerant: dissimularunt tamen quid in animo haberent Metapontini; donec Romanorum ad Cannas clades & Tarentinorum ad Pænos defectio, animos ipsis ad idem audendum fecit. Adiuuit quoque eorum consilio, quod Romani præsidium Metapontinum ad arcem Tarentinam tuendam euocarunt: itaque post præsidij discessum principes ciuitatis missis ad Hannibalem legatis, ad Pœnos defecerunt. Ceterùm quum Q. Fabius decepto per fraudem Hannibale, Tarentum recepisset; Hannibal, qui tum Metaponti erat, vt fraudem fraude compensaret, duos Metapontinos cum litteris principum eius ciuitatis Tarentum ad Fabium mittit, fidem ab Consule accepturos; impunita iis priora fore, si Metapontũ ei cum Punico præsidio prodidissent. Fabius vera esse ratus, quæ per fraudem afferebantur, diem qua Metapontum accessurus esset constituit; litterasque ad principes dedit, quæ ad Hannibalem delatæ sunt. Ille successu fraudis lætus, si ne Fabius quidem dolo inuictus fuisset; haud procul à Metaponto insidias ponit. Sed Fabio prius quàm Tarento egrederetur auspicanti, aues semel atque iterum non addixerant: hostia quoque cæsa Deos consulenti aruspex cauendum ab insidiis & fraude hostili prædixerat. Ita quum ad diem constitutam non venisset, Metapontini vt cunctantem hortarentur iterum ad Fabium missi, repentè comprehensi metu grauioris questionis fraudem & insidias detegunt. Ita Hannibalis Metapontinorumq́ue fraus elusa est. Verùm cum Hannibal Herdoneam, ad quam Cn. Fuluius Proconsul statiua cum exercitu habebat, nutare in

* *Apud Iustinũ l. XX. initio.*

Strabo l. VI. Geogr.

METAPONTINI à Romanis ad Pœnos deficiunt.

T. Liuius lib. XXVII. sect. Grut. XVIII.

fide comperiſſet; exercitu raptim educto, Fuluium cum toto exercitu paucis effugientibus oppreſſit. Herdoneam inde ingreſſus occiſis principibus ciuitatis, reliquam multitudinem ad habitandum Metopontum traduxit. Qua autem fortuna vrbs deinceps vſa ſit; & quomodo in ruinas abierit, incertum nobis eſt. Vrbis huius quanta fuerit potentia, teſtantur clariſſima ampliſſimaque donaria ab iis Ioui Olympico miſſa. inter ea fuit ſimulacrum Iouis inſigni ſpecie, quod altera manu fulmen, altera auem tenebat, capite vernis floribus ornato. Erat & alterum Endymionis ſignum totum ex ebore, veſte aurata. Refertur & in laudibus Metapontinorum, quod Pythagoram aliquamdiu ciuem habuerint, quodque is apud eoſdem mortuus ſit; denique quod mortui ipſius manes non ſecus atque numen venerati, ædes eiuſdem in Templum ipſi dicatum conuerterint. Celebratur & *Hippaſus* Metapontinus, philoſophus Pythagoricus. Obſeruo hanc vrbem bello Spartacino grauiſſimam cladem accepiſſe, direptamque à fugitiuis; cetera eius fata nobis in obſcuro ſunt. Euſtathius auctor † eſt, hanc prius *Sirim* fuiſſe vocatam, deinde *Metapontum* à Metaponto Siſyphi filio. Ptolemæus Metapontum in ſinu Tarentino recenſet ſub longitudine partium quadraginta vnius cum deunce; & longitudine XXXIX. partium cum deunce.

Pythagoras ciuis Metapontinus, ibidemque mortuus.

† *In Dionyſium Afrũ, & in Homeri Iliad. γ.* Κίρις, πόλις Ἰταλική.

ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ.

SALENTINORVM.

POST Metapontum Ptolemæus Tarentum ex ordine ſubiungit: ceterùm quum Tarentum Salentinorum, de quibus iam ſcripturi ſumus, vrbs fuerit, congruum nobis videbatur *Salentinos* Tarentinis præponere. A Tarento itaque vlterius progreſſis occurrit Iſthmo incluſa regio ad Brundiſium vſque; quam *Iapygiam, Meſſapiam, Calabriam & Salentinam* veteres variante eiuſdem regionis nomine adpellarunt. Iapygiam ab Iapyge Dædali filio, Cretenſium, qui hanc regionem aliquando incoluerunt, duce; itidemq; à Salentinis Cretæ populis *Salentinam* fuiſſe dictam obſeruo, alij à ſalo, hoc eſt mari id nominis deducunt. Quamquam alij hanc regionem in duas partes, vt Strabo auctor eſt, diſtribuerunt; vnam in qua Tarentum, quam *Calabriam & Meſſapiam*; alteram in qua *Brundiſium*, quam *Salentinos* ſiue vltimam Iapygiam adpellarunt, Latitudo peninſulæ iſtius à Tarento Brundiſium itinere terreſtri XXXII. M. paſſuum patebat; quod ſpatium Strabo paſſibus non definitis includit; ſed tantum eſſe diſtantiæ, quantum expeditus curſor

SALENTINI *populi. In Ro marmoribus duplici* LL. SALLENTINI.

IAPYX.

A cursor diurno itinere cōficere posset; ceterùm secundū oram maritimam à Tarento Brundisium vsque numerantur ducenta passuum millia; totaque peninsula fronte in ortum brumalem extenditur. Hanc tredecim olim vrbibus claram fuisse Strabo testatur; quæ tamen ipsius sæculo in angustos & tenues vicos abiissent. opida verò per continentem à Tarento *Vria*, *Massapia*, *Aletium*; in ora verò Senonum *Gallipolis*, quam Græcè originis fuisse Mela scribit, LXXI. passuum millibus à Tarento distabat. inde XXXII. P. M. promontorium quod *Acran Iapygiam* vocant; ab eo *Basta* opidum, & *Hydruntum* XIIII. millibus ad discrimen Ionij & Adriatici maris, quà breuissimus in Græciam transitus est; eum pontibus iactis pedestri via sternere Pyrrhus Epirotarum rex primùm cogitauit, centum B millium pass. interuallo: (nisi apud Plinium mendosi sint numeri,) post eum M. Varro, quum bello piratico classi Pompeianæ præesset; sed vtrumque aliæ curæ impediuerunt. *Salentinorum* nomen in hac regione antiquissimum fuisse argumento est, quod Dionysius Halicarn. testetur promontorium illud, quum AEneæ classis eam Italiæ oram obiret, Salentinum tunc, postea Iapygium fuisse appellatum. quòdque idem etiam in numismatibus expressum sit. Idem Dionysius tradit, Troianos cum ad illud promontorium vnà cum AEnea appulissent, exscensionem ad Mineruæ templum fecisse; quumque totam eam oram AE- C neas præternauigasset, in templo *Iunonis Laciniæ* æream phialam donasse, cui nomen ipsius antiquis admodum litteris inscriptum erat. Testatur & Strabo apud Salentinos Mineruæ fanum fuisse locupletissimum; & certè Mineruæ caput galeatum cono & cristis insigne primum Salentinorum numisma prodit; cuius auersa pars equestrem statuam exhibet: quæ cuius sit incertum est: nisi Messapij, aut Peucetij (qui Oenotrio fratre hasce regiones olim tenuit) eam esse opinari lubeat: aut tutelaris alicuius numinis nobis incogniti. Scribit Seruius AEneam iccirco ad hoc Mineruæ templum venisse, quod fama ferebat Palladium à Diomede & Vlysse ex Ilio raptum, hîc depositum fuisse, Salentinis autem Roma- D norum arma, quantum ex veterum Annalium monumentis colligo, primùm illata sunt M. Atilio Regulo, L. Iulio Libone † Coss. Zonaras Calabriæ bellum indictum scribit; quòd crimini ipsis daretur; Pyrrhum regem receptum; & sociorum Po.Ro. agros iniustè depopulatos. re autem vera, quò Brundisium sibi adiungere cuperent, propter portus opportunitatem. Inde enim in Illuricum & Græciam sicuti breuissimus, ita & facillimus traiectus erat; quòd eodem vento soluere & redire liceret. Eutropius his item Coss. bellum cum Salentinis susceptum scribit; captósque vnà cum vrbe sua Brundisinos: nec ab eodem Florus * dissentit. Messapios quoque proximo anno victos ex Triumphorum serie

Plin. l. III. Nat. Hist. cap. XI.

Numisma. Strabo l. VI. Geog.

Seruius in III. AEn. aduers. 544. Palladis arx mifonæ

† *Anno CDXXCVI. post Ro. cond.*

* *Lib. I. Hist. Rom. c. XX.*

Oo 2 manife-

manifestum est. Quatuor siquidem coss. de Salentinis triumpharunt; quod argumento est, hoc bellum biennio ferè gestum; nec Atilij Reguli & Iulij Libonis armis edomitos fuisse, sed anno demum insequente, quo D. Iunius Pera & N. Fabius Pictor de Salétinis & Messapiis triumphum egerunt, in deditionem fuisse receptos. nec de his aliud quidquam comperti habere potuimus. Cæterùm Ptolemæus Iapygiæ siue Salentinorum promontorium, quò longissimè in maria excurrit Italia, sub longitudine partium XLII cum triente; latitudinem XXXIIX partium cum dodrante reponit. numerat & inter mediterraneas Salentinorum vrbes *Rhudiam* Ennio poeta & ciue nobilitatam: hinc Cicero Ennium vocat *Rhudium* hominem à maioribus suis in ciuitatem receptum. Hinc tamen Eusebius C. Mamilio Turrino, Q. Valerio Faltone* Coss. Tarenti natum sed mortui ossa ex Ianiculo Rudiam fuisse translata refert. Ennij Epitaphium apud Ciceronem in Tusculanis descriptum est. Sequitur vt nunc ordine de *Tarento, Hydrunte & Brundisio* agamus.

Anno V. C. ÇDXXCVII.

Cic. pro Archia poeta.

** Anno Vrbis DXIIII. Obijt verò septuagenarius an. DCXXCIV. teste Cic. in Catone. Nemo me lacrumeis decoret, &c. Lib. I. Tusc.*

ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ.

TARENTVM *Laconum Colonia.*

TARENTVM magnæ Græciæ vrbs, vti quondam clarissima, ita & potentissima, sita erat in peninsula: quæ maximum quidem ac pulcherrimum, ceterùm qui maxima ex parte importuosus erat, sinum efficiebat. Iacebat depresso admodum loco, stadia centum ambitu complectens: imminebat vrbi arx altiori loco extructa, quæ vndique aut mari aut altissimis rupibus claudebatur. Stadium habebat ornatissimum; & forum amplissimum, in quo erat *colossus Iouis* ex ære fabrefactus, cuius secunda post Rhodium magnitudo celebrabatur. Erat & *Herculis* templum; & in eo eiusdem simulacrum artificio insigne Lysippi opus: quod postea Romani, Tarento per Fabium Maximum à Pœnis recepto, in Capitolium transtulerunt. *Neptunum* pro diuo tutelari colebant: atque à *Tarante* Neptuni filio nomen vrbi & fluuio factum auctores testantur; numismatum auctoritas, in quibus Tarantis & nomen & imago apparent, confirmat. *Iupiter* quoque cognomento Καταιβάτης (*à fulminis iaculo*) statis ac solemnibus sacrificiis à Tarentinis ea de caussa colebatur; quòd Iupiter milites (qui capta Carbinarum vrbe, in ciues admodū crudeliter desæuierant; & pueros puellasque in Deorū immortalium templis fœdè stuprauerant) fulmine percussisset. Manebat itaque consuetudo apud interfectorum posteros, vt positis pro numero occisorum columnis, nullo eos luctu, nulla parentatione prose-

TARENTVM per e vocalem secundam, quod Græcis ΤΑΡΑΝΤΟΝ & Τάραντος.

Colossus Iouis.

Strabo l. VI.

A prosequerentur. Ager Tarentinus quamquam saxosus & asper in specie, admirandæ tamen fecunditatis erat; quique pecori gratissimum præbebat pabulum; arborum insuper multitudine & densitate amœnus, & vini præstantia nobilis. Originem vrbis, auctores primò à Cretensibus repetunt; eis nempe qui occiso Cocali insidiis in Sicilia Minoë, sine duce diu incertis sedibus vagi & palantes, huc tandem appulerint: locique commoditate allecti, opidum indito à Tarante Neptuni filio nomine condiderint. Ceterùm quum breui eorum opes coaluissent, à Partheniis duce Phalanto vrbe & agro exuti sunt. Partheniorum origo talis fuit. Agebatur apud Eleos Olympias nona, quum Lacedæmonij, siue

Strab. lib. VI.

TARENTVM conditum.

Partheniorũ origo Tarenti: ex Straboni lib. VI. Geograph.

B ob occisum à Messenijs Teleclum regem, seu ob stupratas virgines suas, (vtrumque enim refertur) bellum illis mouerunt: quumque incerta diu fortuna nunc victi, nunc victores rem cum illis gessissent; victos tandem magno prœlio Messenios, & intra vrbem compulsos obsedere; iuramento prius facto non ante soluturos obsidionem quàm expugnassent. Verùm enimuerò quum ea opinione longius protraheretur, veriti ne hac pertinacia grauiùs sibi quàm Messenijs consulerent: (quippe illis quantum iuuentutis bello intercidat domi assidua fecunditate suppleri: sibi belli damna assidua, & fecunditatem domo absentibus nullam esse) iuuenes legunt, ex eo genere militum, qui ipsis in supplementum venerant:

C ijsque Spartam remissis promiscuos omnium feminarum concubitus permisêre. Ex his nati ob notam materni pudoris, *Parthenij* sunt vocati. Lacedæmonij post vndeuicesimum obsidionis annum, expugnata Ithome vrbe Messenidis domum regressi, Parthenios tamquam adulterino partu progenitos, nequaquam pari cum alijs honore habebant. Parthenij ea iniuria accensi, in patriæ perniciem cum Helotibus seruis coniurant: conuenerat, vt quum Phalantus pileum capiti imponeret, cæderentur passim Spartani; & vrbem ipsi occuparent. Ceterùm prodito consilio, quum omnes ad rem patrandam in foro conuenissent, præco in medium procedens, Phalantum pileum capiti imponere prohibuit.

D Hinc illi proditos se videntes, partim fuga elabuntur; partim ad aras supplices confugiunt. Iussos benè sperare Spartani, sub custodia adseruant. Interim missus ad consulendum Apollinem Delphicum de Colonia Phalantus responsum tale accepit:

Oracula duo Apollinis.

Satyreum & pinguem populum tibi trado Tarenti
Incolere, & latè cædem per Iapygas ædes

Oraculo intellecto proficiscuntur domo Parthenij, quumque in Italiam appulissent, Tarentinos sedibus suis eijciunt atque vrbem occupant. Quidam eandem historiam aliter referunt: Phalantum nempe ab Apolline responsum accepisse, *vbi sub æthra pluuiam animaduertisset, vrbis*

 & agri

& agri hostilis compotem futurum. Quare, postquam domo profectus cum socijs Parthenijs Barbaros sæpe prœlio fudisset; nec tamen vrbem aliquam expugnasset; desperare de rebus suis cœpit: quid enim deum aliud præmonuisse, quàm irritos ipsi conatus futuros? numquam enim sereno cælo (id Græcis *æthra* significat) pluuiam sperandam. In hac anxietate constitutum dum vxor benignis verbis solatur; atque ille reclinato in sinum ipsius capite iacet, obortis præ dolore lacrymis viri caput perfudit. Qui mox intellecta ex hoc casu oraculi ambiguitate, atque animo recepto (nam vxori *Æthræ* nomen erat) ea nocte quæ hunc diem sequebatur, *Tarentum* vrbem capit. Vrbe potitus, quum assiduis incrementis potentiam eius auxisset; ab ingratis ciuibus in exsilium pellitur; & Brundusium (quò veteres Tarentini sedibus suis paulò antè eiecti concesserant) confugit: mitioresque in se hostes quàm ciues expertus benignè excipitur: exactoque apud eos quod reliquum vitæ fuit, iam morti vicinus illis persuadet, vt ossa sua conterant, contusaque in foro Tarentinorum occultè spargant: eos ita patriam recuperare posse, Apollinis oraculo proditum esse. Illi arbitrati Phalantum in vltionem sui fata ciuium suorum prodidisse, consilio paruêre: sed diuersa oraculi sententia fuerat: Æternitatem enim vrbis, non amissionem hoc pacto promiserat. Ita manibus hostium atque exsulis ducis consilio, stabilita in æternum Parthenijs Tarentina possessio est; qui damnata sua in benè meritum ingratitudine, memoriam Phalanti diuinis honoribus prosequuti sunt. Primum Tarentinis bellum cum Messapijs fuit; qui suspecta vrbis incrementa habentes; priores iniuriam intulerunt; Heracleámque Tarentinorum coloniam peruastato agro obsedêre. Ex aduerso *Tarentini*, *Iapygiæ* & *Peucetiæ* regum societate confirmati, in aciem processêre: Acre inde prœlium cum mutua vtriusque partis pernicie fuit: sed victores tandem Tarentini, Messapijs in fugam versis, magnoque hostium numero in fuga cæso, pacem victis suppliciter precantibus concedunt. Ex manubijs hostium ænea equorum & mulierum signa in victoriæ monumentum Apollini Delphico misêre. Seditione inde ac discordia inter victores orta, *Opis* Peucetiorum rex assumtis in societatem Iapygibus, arma in Tarentinos vertit. illi intrepidè impetum hostium excipientes, occiso rege Peucetios ac Iapyges in fugam coniiciunt; consecrataque prædæ decima, signa inde tria ex ære ad Apollinem Delphicum transmittenda fieri curant. primo signo *Opis* rex expressus erat, ea forma qua in pugna ceciderat: altero *Taras* Neptuni filius; tertio *Phalantus* Coloniæ auctor: ponè eum effictus erat ex ære Delphinus: quòd fama esset eum naufragum apud Crissæum sinum in litus à delphino euectum. atque eò quidam pertinere putarunt Delphinum illum qui

Phalantus TARENTVM capit.

TARENTINORVM cum Messapijs bellum.

OPIS Peucetiorũ Rex à Tarentinis cæsus.

Nummi Tarentinorum cum Delphino.

qui virum nudum dorſo vehens in omnibus ferè Tarentinorum nummis conſpicitur. Haud diuturna Tarentinis poſthæc quies fuit: Iapyges namque irritati potius quàm fracti priori clade, habito acerrimo delectu ad viginti armatorum millia conficiunt. Tarentini hoſtium multitudine territi, auxilium à Rheginis petiuêre: acceptaque ab illis fortiſſimorum iuuenum manu, hoſtibus occurrunt. Ceterùm aduerſum Tarentinis prœlium fuit, victoreſque Iapyges diuiſo in duas partes exercitu fugientes inſequuntur; tantaque celeritate qui Rheginos inſectabantur vſi ſunt, vt vnà cum fugientibus in vrbem irrumperent. Pace inde per aliquot annos vſi Tarentini, in tantum opibus & potentia creuêre, vt triginta peditum & tria equitum millia ſub ſignis haberent: claſſem præterea maximam atque inſtructiſſimam, atque ita egregie aliquamdiu Rempublicā ſuam adminiſtrauêre; Archyta Pythagorico ciue ſuo, legiſlatore creato: qui ſexies aduerſus hoſtes imperator deſignatus, & toties victor, multum ad patriæ felicitatem contulit. Poſt cuius mortem Tarentini in luxuriam & ignauiam prolapſi, vicinis contemtui eſſe cœpêre. Quumque à Lucanis bello petiti eſſent, Archidamum Lacedæmoniorum regem multis precibus ad auxilium ferendum exciuêre. ſed is cum exercitu in Italiam profectus, à Lucanis cum omnibus copiis internecione deletus eſt: corpuſque eius inſepultum alitibus feriſque relictum. Excitauere tot clades torpentes luxuriâ Tarentinorum animos: imploratur itaque in auxilium Alexander Epeiri rex: nec difficilem ad preces regem Tarentini experti ſunt. Is namque oraculo præmonitus, caueret Acheruſiũ amnem vrbemque Pandoſiam, eum locum ipſi fatalem fore; quò longius ab Epeiro abeſſet; maturiùs in Italiam copias traiecit. Sed (vti ſupra in Pandoſia retulimus) in tranſitu Acherontis fluuij haud procul ab vrbe Pandoſia, ab exſule Lucano ex inſidijs confoſſus, interfectuſque fidem oraculo adſtruxit. Corpus regis fœdè laceratum eſt: præciſo namque medio, partem Coſentiam miſêre exules Lucani: pars ipſis ad ludibrium retenta eſt: poſtea cadaueris cremati oſſa à muliere quadam in Epirum ad propinquos regis remiſſa ſunt. Poſt tam miſerandam fortiſſimi regis cædem, pax à Tarentinis cum hoſte facta. At quum Romanos *Palæpolim* cognatam vrbem ad deditionem coegiſſe Tarentini viderent; tum & vicinos ſuos Lucanos ſocietatem cum illis inijſſe, libertati ſuæ timere cœperunt. Enimuerò nihil iam ſibi reſtare; quàm vt aut hoſtes, aut domini Romani habendi ſint: poſtquam Lucanus & Apulus Romanam ſocietatem amplexus; & vicinus illis Samnis Romanorum armis pæne oppreſſus ſit. Itaque poſtquam Lucanos prius per fraudem à Romanorum ſocietate auertiſſent, legatos ad L. Papirium conſulem *Luceriam* Samnitium vrbem per id tempus circumſedentem

TARENTINORUM *côtra Iapyges bellum.*

ARCHYTAS *Tarentinorum legiſlator. Strabo l. VI. Geogr.*

Archidamus Laconum Rex.

Alexander Epirota caſus.

Liuius lib. VIII. ſect. XXVII.

T. Liuius lib. IX. sect. Grut. XIV.

sedentem misêre; Romano Samnitique denuntiantes, *bellum omitterent; per vtros stetisset, quò minus ab armis abscederetur, in eos sese pro alteris pugnaturos.* Ea legatione Papirius audita; perinde ac dictis illorum motus; deliberaturum se cum collega simulat: accitoque eo atque omnibus ad prœlium præparatis, signa extra vallum efferri iussit, legatis interim Tarentinorum occursantibus ac responsum flagitantibus, *Auctoribus* inquit, *vt videtis dijs ad rem gerendam proficiscimur*: nec alio responso eos dignatus est hæc altera Tarentinis in Romanos irarum caussa. Ceterùm quieuêre aliquamdiu, donec anno ab vrbe condita CDLXXII. in bellum manifestum prorupêre, cuius origo hæc fuit. Imminet portui ad prospectum maris positum vrbis theatrum: ibi fortè ludos spectabant Tarentini, quum classis Romana litus legens ab illis conspicitur. Tarentini itaque relictis spectaculis, conscensisque nauibus classem inuadunt ac capiunt. Extemplò legati Roma ad res repetendas missi: quos cum Tarentini iniurijs affectos violare non dubitassent, bellum exortum, quod per sexennium mutuis magnisque cladibus gestum est, Tarentini Pyrrhum Epeiri regem, quem ipsi prius in bello aduersus Corcyreos adiuuerant, in auxilium exciuere. Is tanta vsus celeritate in Italiam peruenit, vt famam etiam de se præuerteret: manumque prius cum Romanis conferret quàm venisse putaretur. Primum Pyrrho cum Romanis prœlium fuit, ad *Heracleam* Tarentinorum Coloniam, inter Sirim Acirimque amnes: vbi victor iam pænè Romanus insueta Elephantiorum specie territis equis virisque superatur. Post hanc pugnam Pyrrhus auctus auxiliaribus Samnitum Lucanorumque copijs, vsque ad trecentesimum à Roma stadium progressus omnia incendio ruinisque impleuit. Quumque misso Romam *Cinea* oratore legato, pacis conditiones offerret: nec eas Senatus admitteret, desperans conditionibus rem componi posse, ad belli cogitationem animum conuertit: congressusque ad Asculum in Apulia cum C. Fabricio iterum, Q. AEmilioque Consulibus post ambiguam diu vtriusque partis fortunam, tandem superatur. A qua pugna Pyrrhus, accersentibus Syracusanis, in Siciliam transgressus, varia fortuna per biennium ferè integrum cum Carthaginiensibus de Siciliæ possessione dimicauit. Romani interim occasione eius absentiæ vsi, Lucanos, Tarentinos, & Bruttios maxima pugna superarunt: multisque tum Lucanorum tum Bruttiorum vrbibus quà vi quà deditione potiti sunt. Id vbi Pyrrhus intellexit, in Italiam reuertitur: signaque cum Romanis in Lucania sub campis Aurusinis contulit: productisque in primam aciem elephantis, vnus ex his pullus graui ictu teli saucius vnà cum matre auersus, atque incurrens, ordines turbauit; & certam Romano victoriam dedit. Vltimum hoc Pyrrhi cum

Florus lib. I c. XVIII.

Liuius lib. VII. Epito. Liuij l. XII. XIII. & XXXI. L. Florus l. I. c. XVIII. de bello Tarentino.

TARENTINORVM *aduersus Romanos res gestæ.*

Anno V. C. CDLXXV.

A B C D

cum Romanis prælium fuit;ſtatimque deſperatis rebus, ſexto poſtquam venerat anno Italia diſceſſit. Relictus à Pyrrho cum præſidio Tarenti Milo, quum offenſam ciuium contraxiſſet, illi duce Nicone creato eum in arce obſederunt. Ille quum fortiter reſiſteret, & fudiſſet aliquoties obſeſſores, Tarentini deſperata per ſe victoria, pars Romanum, alij Carthaginienſem in auxilium euocarunt. Milo quum mari à Pœnis, terra à Romanis grauiter premeretur, deſperatis rebus, Romanis ſe dedidit. hoc modo Tarentum in poteſtatem Romanorum deuenit. Tarentinis inde aliquamdiu otium fuit, ſub tutela Romanorum acquieſcentibus: donec bello Punico ſecundo, quo Italia à Pœnis duce Hannibale fœdè lacerata & vaſtata eſt; relicta Romanorũ ſocietate ad Pœnos defecerunt. Dimiſſi enim ab Hannibale quinque nobiles Tarentini, partim ad Thraſimenum, partim ad Cannas capti, memores beneficiorum, maximam iuuentutis Tarentinæ partem ab Romana ſocietate ad Pœnos auerterant. Adhæc & alius caſus reliquorum Tarentinorum animos in Romanos concitauit: ac rurſus occaſio res nouare volentibus præbita. Obſides enim Tarentini, qui Romæ in atrio Libertatis aſſeruabantur, inſtigante Philea Tarentino, qui Romæ per ſpeciem obeundæ legationis verſabatur, corruptiſque per eundem duobus è cuſtodibus duce ac comite itineris eodem Philea, profugerant. Hi Taracinæ è fuga Romam retracti, prius ſpectante atque approbante populo virgis cæſi, poſtea è ſaxo deiecti ſunt. Huius atrocitas pœnæ Tarentinos tum publicè tum priuatim, vt quiſque interemtos affinitate aut amicitia contingebat, in Romanos irritauit. Ex iis tredecim Tarentini nobiles coniurarunt, quorum principes Nico & Philomenes erant. Hi priuſquam maiora tentarent; colloqui cum Hannibale ſtatuunt; noctu per ſpeciẽ venandi vrbe egreſſi, & quum haud longè à Pœnorum caſtris abeſſent, ceteri ſe in ſylua iuxta viam occuluerunt; Nico & Philomenes ad ſtationes vſque progreſſi captique, vltro id petentes ad Hannibalem deducuntur. cui cum cauſſam itineris ſui aperuiſſent; collaudati oneratique promiſſis ac dimiſſi, iubentur vt in vrbem reuerſi, apud ciues ſuos ſimularent, prædandi ſe cauſſa vrbe egreſſos & quò fidem facerent, pecora Carthaginienſium paſtum dimiſſa, in vrbem agerent, permiſſum. Conſpecta à Tarentinis iuuenum præda, quum idem iterum & ſæpius auderent, minus admirationi fuit. Rurſus inde conuento Hannibale Nico & Philomenes pacti ſunt, Tarentinos liberos leges, ſuaque omnia habituros; neque vllum vectigal Pœno penſuros; aut inuitos aliquod præſidium recepturos: Romanum præſidium in Carthaginienſium poteſtate fore. Vbi hæc inter illos conuenerunt; tunc verò Philomenes per ſpeciem venationis & prædationis conſuetudinem noctu, (ob metum ſcilicet hoſtium vti videri volebant) egrediundi,

TARENTVM Romanis deditum.

TARENTINI à Romanis ad Pœnos deficiunt.

Liuius lib. XXIV. sect. XIII.

Liu. l. XXV. sect. Grut. 7.8.

redeundique frequentiorem facere; canésque & alius apparatus ſequebantur: captumque ferè ſemper aliquid, aut ab hoſte præparato oblatum donabat aut Præfecto aut cuſtodibus portarum. Vbi iam aſſidua conſuetedine eò adducta res eſſet, vt quocunque noctis tempore ſibilo dediſſet ſignum, porta aperiretur; Hannibal motis concubia nocte ſignis, duce foris Philomene, intus verò Nicone ſuas partes agente; per eam fraudem duabus portis intra Tarentum admiſſus eſt. Tumultu inde orto qualis in capta vrbe ſolet; cæduntur paſſim Romani. Præfectus præſidij Romani intellecto tumultu in arcem ſe recepit: eódem orta iam luce & reliqui Romanorum, qui cædem euaſerant, confugêre: Hannibal autem conuocatos ad concionem Tarentinos benignè alloquitur, teſtatus ſe quo animo in ciues Tarentinos, quos ad Thraſimenum & Cannas liberos dimiſerat fuiſſet, eo deinceps & erga Rempublicam ipſorum futurum. Inde ſigno dato hoſpitia Romanorum direpta ſunt. Poſtridiè ad arcem, quò ſe Romani receperant, oppugnandam Hannibal ſe conuertit. quam poſtquam tam mari, quo in peninſulæ formam pars maior circumluitur, quàm præaltis à terra rupibus cinctam videret, ab ipſa quoque vrbe vallo & muro ingenti ſeptam, eoque inexpugnabilem eſſe, vallo & operibus ab vrbe interſepire inſtituit: quam dum & à terra & à mari arcta longaque obſidione fruſtra premit, accedente ſubinde Romanis nouo præſidio, Hannibale verò vrbe relicta in hyberna digreſſo, ac Carthalone præfecto, cum Pœnorum Bruttiorumque præſidio ad vrbis tuitionem relicto, Romani Tarentinorum pertinaciam indignè ferentes; Q. Fabium Maximum Conſulem ad Tarentum recipiendum mittunt. Is facto impigrè itinere, caſtriſque in ipſis faucibus portus Tarentini locatis, atque omnibus ad oppugnationem idoneis magna cura præparatis quum Bruttiorum præſidij, quod ab Hannibale Tarenti relictum fuerat præfectus mulierculam, cuius frater apud Fabium militabat, deperiret; proditione eiuſdem præfecti atque opera mulierculæ, & militis fratris ipſius, ſimul etiam Bruttiis præſidiariis adiuuantibus, Tarentum recepit. Vrbe capta, Tarentini ad primum telorum conjectum in fugam ſe dedêre, per nota itinera in ſuas aut amicorum domos dilapſi. Cæſi ex ducibus Nico & Democrates claſſis Tarentinæ præfectus, tum & Carthalo Punici præſidij Præfectus: inde promiſcuè armati atq; inermes Pœni pariter ac Tarentini, inter eos & Bruttiorum nonnulli: Philomenes alter ducum, qui Tarenti ad Hannibalem prodédi auctor fuerat, equo ipſius, cum quo è pugna exceſſerat, vacuo per vrbem errare conſpecto, in puteum ſe precipitaſſe creditus eſt, corpore ipſius nuſquam inuento. A cæde ad direptionem concurſum: Triginta millia capitum ſeruilium capta traduntur: argenti vis ingens facti, ſignatique: auri vero (ſi credibile eſt)

TARENTVM ab *Hannibale captum. Liuius lib.* XXV. *ſect.* VIII.

TARENTVM à *Q. Fabio Maximo receptum. T. Liuius lib.* XXVII. *ſect. Gruter.* 17.18.

A LXXXVII millia * pondo: signa tabulæque innumeræ, inter quæ *Herculis simulacrum*, quod Romæ in Capitolio collocatum est. Fabius de Pœnis Tarentininisque triumphauit. Veniam rebellionis Tarentini post diuturnam disceptationem, deprecante pro illis Fabio Maximo, qui eos in Romanorum potestatem redegerat, à Senatu impetrarunt: reuocati quoque ex S.C. Tarentini qui patria ab Hannibale pulsi fuerant: iisque omnia quæ bello amiserant restituta. Bis Coloniam Tarentum deductam fuisse obseruo: semel eodem anno quo Scyllacium & Mineruium: sed qui deduxerint, quot deducti fuerint non traditur. Iterum Coloniam militarem factam tradit Corn. Tacitus Nerone IIII. & Cosso Cornelio B Lentulo Coss. deductosque infrequentes veteranos, vt promiscuè collecti erant; nulla rei familiaris cura: proinde dilapsos dispersosque rursus per Italiam nihil infrequentiæ vrbis subuenisse. Vrbi vetustum nomen vsque ad hæc tempora permansit. Produxit hæc vrbs viros aliquot illustres, inter quos fuere *Aristoxenus* Musicus Aristotelis familiaris: *Rhinton* Poëta Tragicus: *Iceus* medicus, cuius in Protagora mentionem facit Plato. *Apollodorus* medicus Tarentinus, cuius libro vigesimo mentionem facit Plinius: *Heraclides* quoque Tarentinus Mechanicus præstantissimus, qui primus Sambucam machinam ad vrbium oppugnationem adinuenit: Itidem & *Archytas* nobilissimus mechanicus. De-C nique & *Lysis* Tarentinus, Philosophus Pythagoricus, cuius meminit, in Pythagoræ vita Diogenes Laërtius. Distat Tarentum ab insularum Fortunatarum meridiano duabus horis cum dextante, ab æquatore versus Septemtrionem quadraginta partibus. Sequitur ex ordine HYDRVNTVM.

* *Sunt coronat.* 9296000. *Liuius lib.* XXVII. *sect.* XVIII.

TARENTVM *Colonia deducta.*

Tac. l. XIV. *Annal.* *Anno* V.C. DCCCXIII.

ΥΔΡΩΝΤΙΝΩΝ.

HYDRVS *Cretensium Colonia.*

D HYDRVNTI nuncupationem apud veteres variare obseruo. Sunt enim qui *Hydrus*; sunt qui *Hydruntum* pro eodem opido in Messapiis scribant, nomine Græcis & Latinis vsitato. Huius vrbis originem paucis, vt à maioribus ipsius per manus traditum erat, Paulus Diaconus rerum Longobardicarũ libro secundo in hanc ferè sententiam prodidit: Quum olim Creta ægrum prouentum ob siccitatem agrorum haberet, Cretenses sterilitate fessos alias sedes quæsiuisse; appulisseque ad *Hydruntem* necdum ædificatam; ceterùm oraculo admonitos Cretenses eam sedem deseruisse; & in Suriam recurrisse. nec quid-

HYDRVNTVM.

HYDRVNTVM *à Cretensibus conditum.*

Steph. περὶ πόλεων. quidquam aliud de eius vrbis origine aut vocabuli *Hydruntis* ratione apud probatos auctores obseruare potui. Sunt qui tradant fluuij quoque & montis nomen esse *Hydruntem*, cui vrbs ipsa imminebat. *Iapygium* promontorium extremum in agro Salentino erat; in quo *Leuca* vrbs; & ab ea passuum ferè viginti millibus *Hydruntem* distare Strabo tradit: circa Leucam fontem fuisse fœtidissimi halitus. Fabulis proditum est, reliquos Gigantes è vicina Campaniæ Phlegra, quum Hercules pulsos exagitaret, ad ea fugitasse loca; contractosque subiisse terram, & ex eorundem cruore talem effluxionem retinere fontem. Vocatos autem fuisse *Leuterinos*: eamque ob rem & litus illud *Leuterinum* fuisse appellatum Hydruntinorum vnum tantum ad manus nostras (quod exhibemus) numismata peruenit, quod aduersa parte Neptuni faciem; auersa eiusdem tridentem, circumpositis delphinis exhibet. Aliud de Hydrunto nihil apud priscos scriptores exstare meminimus; quod de iure eius aliquam mentionem faciat; vnde quia neque Coloniam neque municipium aut forum aut Præfecturam fuisse constat: verisimile est inter fœderatas Populo Ro. ciuitates esse recensendum. Et quantum ex iis quæ supersunt monumentis colligi potest, quia in Messapiis *Hydruntum* erat; iidemque vnà cum Salentinis in populi Ro. potestatem venerint, suspicor & Hydruntum in fœdus à populo Ro. acceptum. Obseruo Plinium scribere ab Hydrunte in Græciam breuissimum esse transitum; & Orico Epiri oppido passuum quinquaginta mill. traiectu oppositam. Quamquam alij Apolloniæ, quæ Macedoniæ attribuitur, obiectam scribant. Hydruntis longitudinem Ptolemæus XLIII. partium numerat: latitudinem XXXIX. Ab Hydrunte verò, secundùm maris Hadriatici oram quinquaginta pass. M. distabat, de quo iam scripturi sumus Brundisium; interque eam & Hydruntum *Luspia* ad mare, & paullò interius *Aletium* erat.

LEVCA. Strab. l. VI. *Numisma Hydruntinum.* *Plinius lib. III. Nat. Hist. c. XI.*

BPENΔHΣINΩN.

BRVNDISIVM vrbem portus commoditate celebratam, conditam fuisse ab Cretensibus traditur, iis nempe qui capta ab Theseo Cnosso patria huc appulsi sedes fixerint. AEtoli post bellum Troianum, cum duce Diomede tempestate ad litus Brundisiũ adacti; vrbem eiectis vetustis cultoribus occuparunt: AEtolos inde rursum Apuli expulerunt. Sed pulsi patria AEtoli quum per legatos Apollinis oraculum consuluissent, responsum acceperunt, locum quem reperissent, perpetuò possessuros. Hoc oraculo confirmati, restitui sibi ab Apulis vrbẽ sub belli comminatione postularunt. Sed vbi Apulis oracu-

BRVNDISIVM à Cretensibus conditum. *Aly* Brundusium, *per quintam scribunt vocalem.*

A oraculum innotuit: legatos interfectos in vrbe sepeliunt; eo modo sedem ibi perpetuò habituros: atque ita defuncti responso oraculi, æternam sibi vrbis possessionem, vt credebant, stabilierunt. Sita erat vrbs in peninsula angusto isthmo continenti adnexa; quæ in sinum portuosum excurrebat. Portus Brundisinus cunctis Italiæ portubus præstabat. Multi in hac ora portus includuntur; qui finibus internis excepti nulla fluctuum agitatione aut vndarum violentia turbantur. Locus hic similitudine caput ceruinum exprimit; vnde & nomen vrbi inditum tradunt: *Brundisium* namque Messapiorum lingua *caput cerui* significare. Ager Brundisinus multarum rerum vbertate præstat; lanæ præsertim & mellis B præstantia laudatus. Brundisinorum respublica primò sub Regum potestate fuit: ijs bellum Phalantus Lacedæmonius intulit. Caussa belli fuit, quod Brundisini expulsos sedibus à Parthenijs & Phalanto Tarentinos intra vrbem receperant: eo bello quum inferiores Brundisini discessissent, agri parte à Parthenijs mulctati sunt. Ceterùm quum Phalantus inuidia ciuium patria pulsus, Brundisium confugisset, Brundisini immemores cladium ab eo acceptarum ac viri fortunam miserati, Phalantum humaniter excipiunt. Verùm nec hostium beneuolentia, nec ciuium ingratitudo, Phalanti animum à caritate patriæ auertere potuerunt. Morti itaque proximus (vti supra in *Tarentinorum* historia re- C tulimus) Tarentinis qui Brundisium confugerant suasit, vti ossa sua post mortem contunderent, contusaque in foro Tarentinorum occultè spargenda curarent: ita namque eos patriam recuperaturos Apollinem Delphicum vaticinasse. Illi rati eum offensum ciuibus suis, oraculum fatale prodidisse; consilium Phalanti sequuntur. Ceterùm contraria eius oraculi sententia erat: perpetuitatem enim vrbis, non amissionem hoc pacto promiserat. Brundisinorum numismata affinitatem cum Tarentinorum habere videntur: quod & hæc, vti Tarentinorum, virum nudum delphino vectum exprimunt: siue is *Taras* fuerit Neptuni filius, Tarenti, vt supra à nobis dictum, conditor: siue ipse Phalan- D tus, quem in naufragio aliquando à delphino exceptum, atque ita seruatum quidam tradidère. An autem ciues Tarentini, qui patria pulsi ab Brundisinis in vrbem & Rempublicam suam recepti fuerant, hoc numismate originem suam ostendere voluerint; an verò id ad Phalantum referendum sit, lectori iudicandum relinquimus. Ceterùm quum Brundisini bello Tarentino Pyrrhum Tarentinosque contra Romanos iuuissent, Romani victo Pyrrho & extra Italiam pulso, Salentinis, quorum caput Brundisium erat, duce M. Atilio Regulo Consule, bellum intulerunt; qui victis hostibus de Salentinis triumphauit. Nec tamen hoc anno edomiti sunt: sed N. Fabius Pictor & D. Iunius Pera, Consules

BRVNDISINORVM *aduersus Parthenios bellum.*

Sup. p. 294. b.

Brundisina numismata.

Taras, Tarenti conditor.

Anno Vrb. cond. CDXXCVI.

Pp 3 anni

anni † insequentis, Salentinos vniuersos simul & Brundisium in deditionem acceperunt; atque ambo de Salentinis triumpharunt. Anno inde tertio & vicesimo postquam in Romanorū potestatem *Brundisium* venerat, Colonia ciuium Romanorum eò deducta est, * A. Manlio Torquato & C. Sempronio Blæso II. Coss. Otium inde aliquamdiu Brundisinis fuit; donec bellum ciuile inter Iulium Cæsarem & Pompeium Magnum exoritur. Pompeius enim, vt faciliùs in Græciam traijceret, Brundisium cum viginti cohortibus profectus erat. eò & Cæsar cum legionibus sex peruenit: atque ibi aliquamdiu maxima contentione inter Cæsarem & Pompeium certatum est: dum ille iactis qua fauces portus arctissimæ erant ab vtraque parte molibus & aggeribus aliisque operibus exitum portus obstruere, Pompeianisque traiectum in Græciam impedire conatur: Pompeius verò contra instructis adornatisque magnis onerarijs, quas in portu Brundisino inuenerat nauibus, opera Cæsaris disturbare, suosque quoquomodo in oppositam continentem traiicere studet. Donec tandem Pompeius impetum & virtutem Cæsaris veritus, occultè in Græciam cum suis traiecit: paucis quo Cæsarem falleret, dum reliquus exercitus naues conscenderet, in muro quasi ad defensionem relictis. Brundisini, Pompeianorum militum iniurijs & ipsius Pompeij contumeliis permoti, Cæsaris partibus fauebant: itaque cognito Pompeij de fuga concilio, rem Cæsari significarant: qui, ne quam rei gerendæ occasionem omitteret, scalas parari, milites que se armare iubet. Ceterùm quum Pompeius sub noctem soluisset, ij qui in muro tamquam custodiæ caussa collocati fuerant, signo quo conuenerat reuocati, nauibusque actuariis, quas Cæsar in id loco expedito reliquerat, excepti, Pompeium subsequuti sunt. Cæsariani autem applicatis ad muros scalis; vrbem milite vacuam occupant: peruenientesque ad portum duas fortè cum militibus, quæ ad moles Cæsaris adhæserant, capiunt. Cæsar omnibus vndique nauibus militibusque Brundisium conuenire iussis constitutis in Italia rebus, quindecim millia legionariorum & quingentos equites in Græciam transuexit: reliquos ibi cum M. Antonio, vt & eos prima oportunitate transmitteret, reliquit. Sed quum Libo vnus ex Pompeij Præfectis cum quinquaginta nauibus ad impediendum Cæsarianorum transitum profectus, insulam portui Brundisino obiectam (*Sasonem* vocant) occupasset; Brundisium quoque obsidere instituit. Ibi aliquamdiu inter Antonium & Libonem certatum est; donec Libonianis ab Antonij equitibus qui vndique per litus dispositi erant aquatione prohibitis, Libo obsidionem omisit: Antonius autem conspecto mari à nauibus hostilibus vacuo cum reliquis copijs ad Cæsarem traiecit. Cùm eam ciuilis belli tempestatem Brundisini euasissent; rursus in grauiores

*† An. v. c. CDXXCVII. BRVNDISIVM in potestatem Rom. redactum. * An. v. c. DIX. BRVNDISIVM Colonia ciuium Romanorum. T. Liuij Epitoma lib. XIX.*

Cæsar lib. III. belli ciuilis.

A B C D

A grauiores calamitates post cædem Cæsaris inciderunt. Exorto namque inter Cæsarem Octauianum (qui postea *Augustus* appellatus est) & Brutum Cassiumque bello, Domitius Ahenobarbus qui partes Bruti & Cassij sequebatur, assiduis incursionibus agrum Brundisinum vastauit: ita vt ne victis quidem pugna Philippica ab Cæsare Antonioque sociis desisteret, quin infestum incursionibus agrum Brundisinum faceret. Accessit insuper, quod & Antonius postea cum Cæsare dissidens, accito in partes suas Ahenobarbo Brundisium venit. Quem vt Brundisini viderunt, memores cladium ab illo acceptarum porta clauserunt. Antonius se excludi indignatus, ceruicem qua vrbs continenti iungi-B tur fossa muroque obsepsit. Sinum quoque ipsum & quas complectitur insulas crebris castellis insedit: vrbemque oppugnare iam parabat: sed reconciliatis inter se amicorum opera Cæsare & Antonio Brundisini obsidione liberati sunt. Brundisium secundùm longitudinem metitur Ptolemæus partibus quadraginta duabus & semis, latitudinem septemtrionalem partium triginta nouem cum besse. Inter Brundisium & Arpos vrbes celebrioris nominis ad mare adiacebant; *Rhudia* Ennio alumno clara, *Egnatia*, *Barion*, olim Iapyx, *Canusium* ad Aufidum fluuium; *Salapia*, *Sipus*, *Apeneste*, & *Hyrium*, mons *Garganus* amnes *Cerbalus*, & *Frentus*.

Rhudia Ennij patria sup. f. 292.a.

C

ΑΡΠΑΝΩΝ.

ARPI *AEtolorum Colonia.*

DELETA post decimum obsidionis annum à Græcis Troia, quum duces victores ad sedes patrias remearent; Diomedes AEtolorũ rex, AEgialeæ adulteræ vxoris conspiratione regno pulsus, cum iis quos ad Troiam secum habuerat militibus Italiam petit. Ibi gentes Monadorum & Dardorum, arma sibi inferre au-D sas, prœlio victas extinxit, vrbesque ipsorum duas *Apinam* & *Tricam* funditus deleuit. In agro inde ab hostibus capto cum sedes figere statuisset; plures in eo vrbes & vnũ præcipui nominis *Argos Hippium* condidit: huius vrbis potentiam cum plurimum auxisset, ad AEtolorũ regnum recipiendum reuocatus, moritur. Ceterùm vrbes ab eo conditæ, per vicinorum Barbarorũ commercia, in Barbaricos penè mores & ritus abierunt: ab iis *Argos Hippium*, primum corrupto vocabulo *Argyrippa*: postmodum autem *Arpos* appellatum est. Enimuerò adeo huius vrbis potentia inualuit, vt finitimos populos à se *Arpanos* cognominauerint: & vrbem *Salapiam* condiderint. Orto inde inter Romanos & Apulos bello, quum

ARPI.

ARGOS Hippium.

ARGYRIPPA quæ & Arpi.

Arpani SALAPIA.

ARPANI Romanis dediti.

quum Apuli victi in Romanorum ſe poteſtatem dedidiſſent, eorum deditionem & Arpani, qui partem Apuliæ tenebant, ſequuti ſunt. Manſit itaque aliquamdiu inconcuſſa Arpanorum erga Romanos fides: donec victis ingenti prœlio ad Cannas ab Hannibale Romanis, proditione * Caſſij Atinij, qui gentis Arpanorum longè primus erat, in poteſtatem Hannibalis traderentur. Ceterùm Atinius poſtquam ſecus ac putauerat rem Romanam reuireſcere; econtra labeſcere Hannibalis Pœnorúmque potentiam cerneret, clam nocte cum trium tantùm ſeruorum comitatu in caſtra Romana venit; promittens *ſi ſibi ea res præmio foret, Arpos ſe Romanis proditurum.* Quod poſtquam Fabius Conſul ad conſilium retuliſſet; multi transfugam vt perfidum aſpernabantur; necandúmque vt proditorem & infidum cenſebant. Contra ea Conſulis pater Fabius, Atinium in libera cuſtodia vſque ad finem belli ſeruandum cenſuit: tum demum conſultandum, vtrum prima defectio pœnam; an reditus præmium mereretur. Reliquis itaque Fabio aſſentientibus, Atinius Cales in cuſtodiam miſſus eſt. Fabius admotis propius vrbem caſtris, *Arpos* oppugnare inſtituit. Situm inde vrbis ex propinquo contemplatus, qua parte tutiſſima erat, quia minus cuſtodiebatur, oppugnare inſtituit: comparatiſque omnibus haud impigrè, quæ ad vrbium oppugnationem vſui eſſent, fortuna etiam inſperata virtutem diligentiamque Conſulis adiuuit. Imber denſiſſimus nocte media coortus præterquam quod cuſtodes, vigileſque ab ſtationibus dilapſos fugere in tecta coëgit; ſonitu etiam largioris procellæ, ſtrepitum portam demolientium exaudiri prohibuit: ita vt Conſul paullò ante lucem, non ſentientibus opidanis, per effractam portam in vrbem irrumperet. Tum demum exciti ſomno hoſtes ſunt, imbre iam conquieſcente. Præſidium Punicum intra vrbem quinque ferè millium armatorum erat: & ipſi Arpani tria hominum millia in armis habebant. Concurſum primò in tenebris, anguſtijſque, poſtea cum illuxiſſet colloquia inter Arpanos, Romanoſque fieri cœpta: Arpaniſque ſe purgantibus, ac Prætore Arpanorum à ſuis ad Conſulem deducto, fideque inter ſigna acieſque data; Arpani repente arma pro Romanis in Pœnos conuertunt. Hiſpani quoque, qui paullò minus mille Arpis erant, nihil vltra pacti, quàm vt ſine fraude Punicum emitteretur præſidium, ſigna ad Romanos tranſtulerunt. Ita *Arpi* ſine clade vel calamitate vllius, præterquam vnius veteris proditoris & noui perfugæ, Romanis reſtituti. Ceterùm quum bello Italico, quod ab multis *Sociale* vel *Marſicum* vocatur, Arpani iterum cum reliqua Apulia à Romanis defeciſſent; ab C. Cæcilio Metello ingenti pugna victi: in deditionem venerunt. Quæ deinceps fortuna vrbis fuerit, & quomodo Strabonis ætate nihil præter ruinas ex ea ſuperfuerit,

* *Caſſij Altinij, in Liuio lego, lib.* XXIV.

T. Liuius lib. XXIV. *ſect.* XLV. *Gruter. & deinceps.*

ARPI à *Romanis recepti.*

Strab. l. VI. *Geog.*

A fuerit, traditum memoriæ non exſtat. Tertium Arpanorum numiſma aprum quod AEtolorum fuit inſigne exprimit, cuius dorſo imminet venabulum, quo veriſimile eſt Arpanos originem ſuam ab AEtolis poſteritati teſtatam voluiſſe. Littus inter Anconam & Arpos accolebant vrbes *Buca, Iſtonium, Ortona, Cupra* maritima, *Firmum & Hadria:* vnde mari Hadriatico nomen, *Truentum* cum eiuſdem nominis fluuio, *Potentia*, & *Nomana*. Iam amnes ſe hic in mare exonerabant *Tifernus, Sarus, Aternus, Fiternus, Vomanus, Bathiuns, Apernus, Matrinus, Potentia*, & *Muſcius*.

Numiſma.

B

ΑΓΚΩΝΙΤΩΝ.

ANCONA, *Syracuſanorum Colonia.*

CVM Dionyſiorum patris & filij Tyrannide premeretur vrbs Syracuſana, plurimi Syracuſanorum, vel quibus crudelitas eorum odio erat; vel qui offenſos metuebant, ſpontaneo exſilio patriam reliquerant. Ij in Italia ad Cumerum promontorium appulſi, cōſiderata loci opportunitate, vrbem ibi inter duo promontoria condidere; ita vt vrbs in ipſo litoris circumflexu *cubiti formam referente* ſita eſſet: vnde etiam nomen ei impoſitum. Græci namque eiuſmodi curuitates *ἀγκῶνας* vocant: quam opinionem confirmat & numiſmatum C auctoritas, in quorum aduerſa parte *cubitus* exprimitur. Iuxta Anconam pars oræ prominens ingentem ambitu portum complectebatur, qui obiectis vtrinque promontorijs præmuniebatur. Ceterùm cum tempeſtatibus procelliſque marinis obnoxius eſſet, obiectis à Cæſare Traiano molibus quæ maris impetum refringerent, tutior eſt redditus. Ager Anconitanus frugibus & vino (quod à palma fortè ſimul enata *Palmeſium* vocabatur) fecundus erat. Inuenio quoque Anconitanos Venerem ſanctiſſimè coluiſſe; atque huic Deæ ædem pulcherrimam intra vrbem fuiſſe exſtructam. Ancona quaſi terminus erat intra Italicas D Galllicaſque gentes. Quo autem tempore in poteſtatem Romanorum peruenerit non traditur: quantum verò coniectura aſſequi licet, bello id Picentino accidiſſe veriſimile eſt: Ancona namque inter Picentinos cenſebatur. Picentini quum bello Italico ſiue ſociali iterum contra Romanos rebellaſſent, rurſus ad imperium armis redacti ſunt. Anconam quoque à Iulio Cæſare captam cum in Pompeium Magnum moueret, tradit in familiaribus ad Tironem epiſtolis Cicero: & ipſe Cæſar in commentarijs ſuis de bello ciuili. Coloniam quoque Anconam deductam agrumque limitibus Græcanicis, militibus fuiſſe aſſignatum obſeruo. Plinius ſcribit *Anconam* Cumero promontorio oppoſitam

ANCONA condita: à cubiti forma dicta.

ANCONA à Cæſare capta. *Cic. l. XVI. Epiſt. ad famil.* *Cæſar lib. I. belli Ciuil.*

ANCONA Colonia. *C. Plin. lib. III. Nat. Hiſt. c. XIII.*

fuisse, in ipso flectentis sese oræ cùbito. Anconæ longitudinem Ptolemæus prodidit triginta sex partium semis, latitudinem verò quadraginta trium partium cum besse. Inter Anconam & Pisaurum vrbs erat *Senogallia*; amnes *AEsis* & *Metaurus*. A

ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ.

DE huius vrbis origine, incrementis, rebusq; gestis altum apud auctores silentium est. Græcos tamen conditores fuisse ex numismatibus patet. Nomen vrbi à fluuio Isauro quo *Ariminum* versus alluebatur, factum inuenio: eamque haud procul ab Hadria vrbe sitam fuisse. Quo autem tempore *Pisaurum* in potestatem populi Romani peruenerit, non traditur. Coloniam eò deductam ciuium Romanorum, ijsque sena iugera in singulos assignata; Triumuiros item Q. Fabium Labeonem, M. Fuluium Flaccum & Q. Fuluium Nobiliorem deduxisse, libro tricesimo nono tradit Liuius. Fuit in eo Colonorum numero Actius Tragœdiarum scriptor, & ab eo fundus, qui ipsi circa vrbem obuenerat, Actianus denominatus est. Velleius Paterculus prodit quadriennium postquam Bononia deducta erat, *Pisaurum* ac *Potentiam* deductam. *Pisaurum* ab Antonio Consule post cædem Cæsaris armis stipato iterum fuisse deductum, argumento est, quòd Plutarchus testis idoneus in Antonij vita prodat, paullò ante prœlium Actiacum *Pisaurum* opidũ non longè ab Hadria, quò Antonius colonos adscripserat; terræ hiatu labefactatum fuisse. *Pisaurum* quoque publicis Populi Ro. beneficijs ornatũ fuisse ex Liuio constat: qui à Fuluio Flacco Consule viam ad Pisaurum vsque silice stratam; & templum Ioui in vrbe ab eodem fuisse exstructum prodit. Accusatur apud antiquos scriptores *Pisaurum* ob aëris corrupti, Augusto potissimùm mense, graues & pestiferos halitus & euaporationes: vsqueadeo vt ciuium paucissimi quinquaginta annorum ætatem ferant. adhæc quod æstuante Sirio quotannis infantes magna cum frequentia ob aëris putredinem efferebantur. Hinc Catullus ad Iuuentium scribens, *Pisaurum* vt moribundam sedem vituperat. Hospites enim ibi, vt statuas inauratas, aëris inclementia statim pallescere. *Pisaurum* Ptolemæus, assentientibus etiam antiquis scriptoribus, Gallis Senonibus asscribit: certè vltra Italiæ terminos, quos Romani suo imperio asseruerunt, situm fuisse inuenio. Ceterùm quum hanc quoque regionem, quæ inter AEsim & Rubiconem erat, Romani imperio suo adiunxissent, exstincto Senonum (qui Romanos grauissima frequenter clade vrbemque incendio vastauerant) nomine eandem propter affini-

B: PISAVRVM *opidum.* PISAVRVM *Colonia.*

C

Liuius lib. XLI. sect. 27

D

Epigram. LXXXII. Nemóne in tanto potuit, &c. Præterquam iste tuus moribunda à sede Pisauri. Hospes inaurata pallidior statua.

A affinitatem Vmbriæ attributam fuisse facilè crediderim: siquidem video Strabonem Vmbriam AEsi & Rubicone fluminibus, tum Ancone & Arimino opidis terminasse: atque in ea *Ariminum, Senam, Fanum & Metaurum,* quæ Senonum antea fuerant, numerasse. Valerius quoque Maximus tradit; Asdrubalem à Nerone & Salinatore *in Vmbria* cæsum; quos ad Senam & Metaurum pugnasse constat. Pulsos autem ex agris Senonis, & eò ciues Romanos esse translatos, multis mihi argumentis ac coniecturis persuasum est: primùm quòd obseruo Catonem (vt scriptum est apud Plinium) memoriæ prodidisse, in hoc tractu *Senones* qui Romam incenderant, funditus interiisse: deinde, quòd colonias duas in eorum a-B gro à Romanis collocatas video; *Senam* videlicet, pulsis statim Gallis, vt Polybius ait: & *Ariminum*, de quo iam dicturi sumus, anno CCCCLXXXV. P. Sempronio & Ap. Claudio Coss. Huc accedit, quod rogante C. Flaminio Tribuno pl. anno DXXI. latum est ad plebem, de agro Gallico cis Ariminum diuidendo. Pisauri longitudinem Ptolemæus XXV. partibus cum triente; latitudinem XLIII. cum dodrante definit.

Strabo lib. VI.

Plin. l. III. Nat. Hist. cap. XV.

ΑΡΙΜΕΙΝΕΩΝ.

C QVAE fuerit vrbis *Arimini* origo, aut quo tempore & à quibus condita, non satis constat. Sunt qui ab Arcadibus conditam credant, iis qui in Latio olim cum Euandro colonias deduxerint; partemque aliquam Arcadum in oram Hadriaticam penetrasse, & Ariminum vrbem; cui nomen ab Arimino fluuio fecerint, condidisse: argumento esse quod numismata Ariminensium Pana, peculiarem Arcadiæ Deum cum disparibus fistulis exprimunt. Quorum opinionem, vt infirmare nolo: ita nec oppugnare decreui: quum alij illud Panos symbolum ad agros in toto Ariminensium tractu compascuos & fertilissimos, & maximam gregum armentorumque in iisdem frequentiam referre malint. *Ariminum* namque in planicie amœnissima situm D fuit: atq; à meridie fructiferarũ arborum siluis, magno cum fructuum & vini prouentu, ab oriente agris compascuis; ab occidente annonæ & frugum copia luxuriabat: à septemtrione mari Hadriatico abluebatur. Quænam verò huius vrbis fortuna, quòdve fatum fuerit, antequam deletis in ea regione Gallis Senonibus in potestatem populi Ro. veniret, nobis in obscuro est. deductos eò colonos P. Sempronio Sopho, Ap. Claudio Coss. Paterculus & Epitome Liuiana testantur. Atque eam vrbem siue coloniam Iuris Italici deinceps fuisse argumento est; quòd cis Rubiconem flumen, qui Italiæ terminus erat, primùm occurrebat. Termini namque Prouinciæ Galliæ, vt meminimus, à mari supero Rubico; ab

ARIMINVM.

ARIMINVS fluuius.

ARIMINVM Colonia. Anno v. c. CDLXXXV.

infero Arnus erant: quæ res effecit vt primis temporibus, quemadmodum *Pisæ* pro Liguria; sic *Ariminũ* pro Gallia communi sermone vsurparetur: cuius rei auctorem habemus Liuium; qui libro XXVIII. ita scribit: *Vrbana Prouincia Seruilio obtigit; Ariminum (ita Galliam appellabant) Sp. Lucretio.* *Rubiconem* verò fluuium, Italiæ ad Galliam Togatam finem fuisse, testimonio est nobilissimum illud Ciceronis in Antonium. *An*, inquit, *faciat vt exercitũ citra flumen Rubiconem, qui finis est Galliæ, educeret?* Cæsarem autem intellexit, qui cum cohortes suas, vt ait Suetonius, ad Rubiconem prouinciæ suæ terminum consequutus esset, reputans secum quantum moliretur, conuersus ad proximos; *Etiam nunc* inquit, *regredi possumus; Quod si ponticulum transierimus, omnia armis agenda erunt.* Quod & Lucanus multis post annis carminibus suis est prosequutus: eandemque Ariminum primum opidum è Gallia in Italiam venientibus occurrisse videor satis disertè ostendisse: quum versibus suis per enumerationem colligat, quoties fortuna Romanos lacesseret, hâc semper hostibus ad bellum iter fuisse: ita Ariminenses Senonum motus expertos; inde Cimbrorum furores & impetum; antea etiam Punica duce Hannibale arma; vti post multos annos Teutonum; postremò & Cæsaris bella ciuilia mouentis. vsqueadeo vt eadem vrbs variis belli cladibus, & imperio Romano fatalibus semper lacessita fuerit; denique etiam in partem militarium Coloniarum venerit; quum Trium viri post victoriam Philippensem rerum potirentur: cuius rei non solùm Appianus testis est; verùm etiam antiqua id Inscriptio cõfirmat, quę *Patronam Coloniæ Arimini* memorat. Arimini Senonum vrbis longitudinem Ptolemæus trigintaquinque partium; latitudinem quadraginta trium cum dextante circumscribit.

Suet. in Cæsare cap. 31. & 82.

Lucã. lib. 1. belli Pharsal. v. 225. Hic ait, hic pacem temerataque iura relinquo, &c.

ARIMINVM *Colonia militaris.*

Appian. Alexan. l. II. Bell. Ciuil.

VErum ab Arimino extremo Galliæ Togatæ termino ad vlteriores in Septemtrionem & occasum Galliæ terminos, qui citra vltraque Alpes secundum ius imperij Romani extendebantur, progrediamur. GALLIAE autem nomine hoc loco, ad Romani potius iuris consuetudinem, de qua pòst dicam, quàm ad veritatis rationem aptè appello quidquid montium, camporumque mari Ligustico; fluminibus *Arno, Rubicone, Formione, Hadriatico sinu* & conuexa ipsa propè Alpium crepidine continetur. Mare enim à meridie est: Alpes à Massilia propè in in orbem per vada *Sabatia*, *Taurinos, Salassos, Rhætos, Comum*, *Brixiam, Veronam, Vicetiam*, *Opitergium, Aquileiam &* *Tergeste* vsque in sinum Hadriaticum ductæ, Occidentis & Septemtrionis partes tuentur, sinus ipse cum duobus, quæ dixi, fluminibus partem orientis definit. Hanc mediam ferè discriminat *Apenninus mons*, & flumen maximum *Padus Apenninus* ab eodem ferè vnde Alpes initio exsurgens, ad mare vsque Hadriaticum & Se-

GALLIAE *Cisalpinæ termini.*

Apenninus mons.

A & Senam opidum porrigitur. Padus ex Alpino quodam in Vagiennorum Ligurum finibus *Vesuli* montis fonte erumpens, longo per medios campos tractu multis in sinum Hadriaticum ostijs sese exonerat. In eundem ex Apennino non minimi nominis flumina octo; ex Alpibus vero vndecim influunt. Quoniã autem in multas nationes hæc quam descripsimus regio distributa est; in Ligures, Gallos, Venetos & Carnos; de singulis quàm breuissimè poterimus, ea quæ ab Antiquitate desumsimus paucis complectemur. In agro Gallorum Cisalpinorum describendo Boiorum tantùm, Insubrum & Cænomanorũ meminero: quòd reliqui, quantum ipse coniectura consequi possum, iampridem ab his, vt Senones à Romanis, bello deleti fuissent. Hi verò ab ortu Solis Senonibus, teste Polybio, ab occasu Liguribus Cispadani ad Trebiam adhæserunt: meridie quidem Apennino; à Septemtrione Pado inclusi. Quod cum ita sit, apparet opida eorum fuisse vltra Rubiconem ad mare *Rauennam*, intus *Cæsanam, Forum Liuij, Fauentiam, Forum Cornelij, Claternam; Bononiã, Mutinam, Campos Macros, Nuceriam, Rhegium Lepidi, Parmam, Brixillum, Fidentiam, &* *Placentiam*: vltra eam est *Trebia*. Pulsis autem per varia tempora Gallis pleraque Romanos occupasse, declarant frequentes eorum Coloniæ, *Bononia, Mutina, Parma, Placentia, Cremona*. Ostendit & nomen *Togatæ Galliæ*, (sic enim hæc regio postea est appellata) quod ab eo ductum videtur, quòd ei Prouinciæ *togæ Romanæ* vsus concessus esset. Hoc autem nomen ea regio primùm tulit, quam Senones tenuerant; Inde autem & Boiis, qui finitimi erant Senonibus exturbatis, idem nomen communicatum puto.

Plin. l. III. c. XV. Nat. Hist.

GALLIA TOGATA.

Sequitur vt paucis de *Liguribus* agamus. Inuenio itaque *Ligures*, qui cis Alpes habitabant in duas partes fuisse distractos; *Transapenninos &* *Cisapenninos*. Transapennini fines à meridie mare Ligusticum; à Septemtrione Apennini iugum ab Oriente primùm Macram amnem; post impetu in Etruriam facto Arnum; ab occasu eiusdem Apennini & Alpinini congressum ad Nicæam habuerunt. Atque ex his alij *Montani*, alij *Maritimi* appellati. Montani, vt in veteribus rerum Italicarum Commentariis scriptum est, à Nicæa vnde Apenninus attollitur, vsque ad fontes Macræ pertinuerunt: à Macra autem vsque ad Arni fontem *Ligures Apuani*. Maritimi verò à Massilia, vt ait Polybius, vsque ad Pisas, quod primum opidum ex Liguribus in Tuscos eunti occurrit: quamquam illud etiam Trogus in Liguribus, vt ea ferebant tempora, collocarit. Ceterùm à Pisis opido Romam vsque Etruria pertinebat; hoc est, vti ego ex Polybio auctore nulla in re contemnendo interpretor, inter *Arnum Tiberimque* flumina concluditur.

LIGVRES.

Polyb. l. III. Hist. cap. XXVII.

PISAE.

Apud Iustinum lib. XLIII.

Pol. lib. II. cap. XXXII.

ETRVRIA quæ & Tyrrhenia.

ETRVRIAM, quæ olim *Tyrrhenia* dicebatur, ab antiquis in tres partes distinctam inuenio, quarum vnam *Maritimam* appellarunt: alteram *Ciſciminiam*, tertiam *Tranſciminiam.* Maritimæ opida à Tiberi ad Arnum progredientibus ſecundùm oram maritimam obeuntibus, aut non longè ab eadem diuertentibus hæc occurrebant: *Phregenæ, Alſium, Cære, Pyrgi, Sabate* opidum cum lacu, *Caſtrum nouum, Tarquinij, Grauiſcæ, Coſa,* de qua paullò pòſt latiùs acturi ſumus; itidem *Volcæ*, Telamon promontorium, *Labro, Populonia, Volaterræ*; & vnde initium ſumſimus, *Piſæ.* *Ciſciminia* omnem regionem cis Ciminium montem continet; quæ eſt inter Tiberim regionem maritimã, & iuga Ciminia: quo in ſpatio erant, Veij, & de quibus ex ordine proſequemur, *Falerij* ſiue *Faliſci, Caperra, Nepet* & *Sutrium*, lacus *Cimnus* & Vadimonis. *Tranſciminia*, vt eſt in Epitomis rerum Italicarum antiquis, à iugis Ciminijs ad Piſtorium pertinuit, atque opida habuit *Ferentiam, Troſſulum* nouem millia paſſuũ citra Volſinios, teſte Plinio, *Bleram, Cortonoſſam, Contenebram, Salpinates, Cluſium, Ruſellas, Senas, Fluentinos,* qui & Arnienſes dicebantur, *Fæſulas, Piſtorium, Stellates, Arretium, Crotonam, lacum Traſimenum,* & *Peruſiam.* Quemadmodum autem Latinorum, ſic & Etruſcorũ commune quondam Concilium fuit ad *Fanum Volturnæ*: quo in loco duodecim Etruriæ per ea tempora principes populi de ſumma rerum conſultare, ac de bello paceque ſtatuere ſoliti ſunt. Fuerunt autem vti accepimus hi, *Veientes, Cærites, Faliſci, Vulſinienſes, Cluſini, Peruſini, Arretini, Ruſellani, Volaterrañi, Populonienſes, Piſani* & *Fæſulani.* Vt autem quique ex his proximi vrbi Romæ fuerunt, ita primi bello Romano tamquam continenti quodam incendio conflagrarunt. Proximi autem fuêre *Veientes*, quorum agrum Tiberis à *Cruſtumino* & *Fidenate* (qui in Sabinis ſunt, vt ait Plinius) diuidit, duodecim paſſuum millibus procul à Roma. Cum his ergo primùm acie decertauit Romulus, cum pro Fidenatibus conſanguineis ſuis arma cepiſſent; eoſque prœlio fuſos, ea agri parte quæ Tiberim attingebat & *ſeptempagi* dicebatur, ceteriſque quæ ſunt ad fluminis oſtium locis, teſte Dionyſio, multauit. Eoſdem deinde ſæpius rebellantes reliqui ferè omnes, qui Romulum ſecuti ſunt, Reges deuicerunt: è quibus Ancum Martium tradit Liuius, ſilua Mæſia Veientibus ademta, vſque ad mare imperiũ prolataſſe, atque Oſtiam in ore Tiberis condidiſſe. Inde verò regnante Priſco, reliquam Etruriam belli Romani contagione arſiſſe in Dionyſij hiſtoria ſcriptum inuenio, cum quinque Etruriæ populi arma cum Latinis iunxiſſent: eoſque ad Eretum in agro Sabinorũ prœlio victos leges pacis accepiſſe. Poſtea C. Iulio. Q. Fabio Coſſ. Veientibus agrum Ro. populantibus, nec res reddentibus bellum eſt indictum: idque per octo annos continuos geſtum, quo bello trecenti & ſex Fabij, qui ſibi hoſtem illum depopoſcerant,

Marginal notes: COSA. — FALERII. FALISCI. — ETRVSCORVM concilium. — *Liuius lib. 1. ab V.C.* — *Anno CCLXXI. poſt R.C.*

Margin letters: A B C D

A rant, ad Cremeram amnem deleti sunt. Deinde L. Quinctio, Mam. AEmilo, L. Iulio Tribunis militum consulari potestate, Fidenates legatis Romanorum interfectis ad Lartem Tolumnium Veientium regem defecêre; *Veientibusque* arma capientibus, *Falisci* de quibus ex ordine scribemus, sese adiunxerunt.

Anno V. C. CCCXV.

ΦΑΛΕΙΩΝ.

FALISCI *Argiuorum Colonia.*

B AGAMEMNONE Mycenarum & Argiuorum rege Clytemnestræ vxoris adulteræ, & AEgysthi adulteri insidiis cæso, cum AEgysthus regnũ, quod per scelus inuaserat, Tyrannide & crudelitate premeret; Halesus Agamemnonis ex Briseide, vti quidam, vti alij ex Clytemnestra, filius, (alij aurigam ipsius fuisse tradunt) AEgysthi sæuitiam veritus assumta voluntariorum & clientium ex Argis manu in Italiam profectus, cùm ad Massicum montẽ consedisset, postea ibi vrbem condidit: vrbique & genti à se nomen fecit. *Haliscam* enim vrbem, & *Haliscos* ab Haleso auctore & conditore prius dictos C tradunt nonnulli; qui postea *Falisci* vocati sunt, aspirata in F. digamma AEolicum commutata; eadem ratione, qua Dionysius tradit priscos Græcos consueuisse nominibus à vocali incipientibus præponere digamma illud F. additus ad lineam rectam duabus obliquis: ita vt pro ἑλένη, οἶκος, ἄναξ, ἀνὴρ proferrent, Fελενη, Fοικος, Fαναξ, Fανηρ, & multa similia, cui suffragatur, quod & in numismatibus antiquis FΑΛΕΙΩΝ non per Φ sed F digamma loco aspiratæ præposito scriptũ videmus. *Halesus* autem vti noui ciues originis suæ admonerentur, templum Iunoni, Argiuo illi simile erexit; in quo ijdem sacrorum ritus annui obseruarentur; essent sacrificiorum similes quoque apparatus, & cultrices templi sacrificulæ, & D puella innupta, quam *Canephoron* appellabant, sacrificium auspicari solita; præterea chori virginũ, quæ in veste alba quàm poterant splendidissimè cultæ incedentes carmen patrium in laudem Deæ canebant: ac vias quacumque sacerdotes cum victimis reliquoque sacrificij apparatu incederent, vestibus floribusque sternebant. Capram autem in templum illud Iunonis inferre nefas erat. *Halesus* postquã vrbem ab se conditam optimis legibus institutisque ornasset; auxilium *Turno* Rutulorum regi aduersus AEneam & Troianos ferens, in prœlio occubuit. Post eius mortem *Falisci* cum aliquamdiu libertate potiti fuissent; in ius tandem ditionemque Etruscorum; qui maximam Italiæ partem olim armis domuerunt, conces-

FALISCA condita, & vnde dictum nomẽ.

concesſêre; & inter duodecim Etruriæ populos deinceps annumerati ſunt Vrbi tamen gentique Faliſcorum, ſuæ leges ſuaque inſtituta permansêre. Duas præcipui nominis vrbes *Faliſcis* fuiſſe quidam tradunt, modico à ſe interuallo diſtantes, quarum prior *Faliſca* ſiue *Faliſcum* à conditore, vti iam diximus, appellata fuerit: altera *Faleria* ſiue *Falerium* à Falerio Argiuo Haleſi comite nomen ſortita. Aliis placuit *Falerium* opidi nomen eſſe; gentem verò *Faliſcos* dici. De *Falerio* addit Dionyſius Halicarn. etiam ſuo ſæculo quamuis à Romanis habitaretur, ſcintillas tamen Pelaſgici generis ſeruaſſe; multaque moris Græcanici longiſſimo tempore apud Falerios perduraſſe; vti armorum ornatus, haſtas & clypeos Argolicos: ſacrorum quoque apparatus, ædes Deorum, expiationes, ſacrificia & multa ſimilia. Ager Faliſcorum quamuis multa ſui parte aſper & montoſus, lætiſſimis tamen paſcuis abundabat; & lino admodum fœcundus erat. Perlabebatur Faliſcorum regionem Clitumnus amnis, eo miraculo celebris quod eius aquæ potæ albedinem armentis inducerent. Nihil quod memoria dignum ſit, à Faliſcis ante annum ab vrbe condita CCCXVI. geſtum: hoc demum anno ſocietatem Lartis Tolumnij Veientium Regis, & Fidenatium ſequuti, arma Romanis intulerunt. Aduerſus quos Mam. Aimilius Dictator ab Romanis miſſus, ingenti eos prœlio ad Nomentum cæſo inter ceteros Veientium Rege ſuperauit. Sequenti inde anno, Conſules Romani agrum Faliſcum ingreſſi, quum intra muros ſe contineret hoſtis, omnia latè depopulati, quod peſtilentia Romæ ſæuiſſimè graſſaretur reuocati, pactis cum hoſte induciis legiones ex agro Faliſco abduxêre. Quieuêre inde Faliſci vſque ad annum ab vrbe condita CCCLI. quo anno inita cum Capenatibus ſocietate, caſtra Romanorum, qui tum Veios circumſedebant, inuasêre; ipſis ſimul Veientibus eruptionem facientibus: ita vt hinc Veientes, inde Faliſco prementibus conuerſæ in aduerſa Romanorum legiones, aliæ aduerſus Faliſcos & Capenates, aliæ aduerſus Veientes erumpentes depugnarent. Sed diſſenſione M. Sergij & Verginij Tribunorum, qui priuatis inter ſe odiis diffidebant, ac binis quæ Romani ad Veios habebant caſtris, hic maioribus, ille minoribus præerant, factum eſt, vt dum Sergius, cuius caſtra hoſtes oppugnabant, opem ab inimico per arrogantiam petere dedignatur; Verginius verò pari pertinacia auxilium collegæ laboranti vltrò ſubmittere differt, Faliſci interea, Capenates ac Veientes caſtris Romanorum paucis effugientibus potirentur. Quæ clades vbi Romæ accepta eſt, Sergio & Verginio propter mutuas diſcordias Magiſtratu abire iuſſis, alij in locum illorum creati ac Veios miſſi, *Faliſcos Capenateſque* magna cum cæde caſtris eiiciunt. *Faliſci* nouis ſtatim copiis conſcriptis accitiſque Capenatibus, cum rurſus caſtra Romanorum aggrede-

An. CCCXVI. poſt R. C.

FALISCORVM *aduerſus Romanos res geſtæ.*

Liuius lib. IV. & V. Annalium.

T. Liuius lib. V. ſect. XIX.

A aggrederentur non ſine ſtrage repulſi, pluribuſque inde aliis ſuper alias cladibus fracti, auxilium à communi Etruriæ concilio ad Veientes obſidione Romanorum liberandos per legatos petiêre. Verùm Etruſci cum prius Veientibus hoc negaſſent, ſe ne tunc quidem aduerſus Romanos auxilia miſſuros reſponderunt: ſi qui tamen ex iuuentute ſua voluntarij ad bellum ire velint, non prohibituros. Eo cum reſponſo regreſſis domum Legatis, ingens voluntariorum numerus ex Etruria ad Faliſcos acceſſit: quorum acceſſione aucti Faliſci, accitis Capenatibus, in Romanos mouerunt. His L. Titinius & Cn. Genutius Tribuni militum cum exercitu obuiam facti, dum fortiùs quàm cautiùs pugnant, in inſidias B præcipitantur. Genutius fortiter pugnans occubuit. Titinius collectis ex multa trepidatione militibus in editum tumulum euaſit. Ea clades Romam perlata, quum maiorem quàm pro re terrorem feciſſet, M. Furius Camillus Dictator dictus eſt. Is cum P. Cornelio Scipione Magiſtro equitum profectus, ac Faliſcos in agro Nepeſino cum Capenatibus adeptus, eoſdem magna ſtrage fudit; ſimul etiam caſtris exuit: inde & Veios cepit. Poſt biennium inde Romani Camillum Tribunum militum creatum rurſus contra Faliſcos miſêre: qui ſtatim cum exercitu agrum Faliſcum ingreſſus, caſtra haud procul ab vrbe Faleria poſuit. Tenebant ſe prius mœnibus Faliſci donec populationibus agro- C rum & villarum incendiis irritati vrbem egreſſi in aperto caſtra locarent: ita tamen vt præ metu Romanorum haud longiùs quàm mille paſſus ab vrbe progrederentur; loco quàm caſtris ceperant aſpero vndiq; & prærupto fidentes. Ceterùm Camillus motis noctu caſtris dum Faliſci caſtris ſuis egreſſi in Romanos caſtra in ſuperiore tumulo munientes opus impedituri impetum faciunt, fuſis fugatiſque, ac præter caſtra propria in vrbem compulſis Faliſcis, caſtra etiam illorum cepit. Circumſideri inde vrbs & munimentis claudi cœpta eſt; cumque leuibus interdum per eruptionis occaſionem prœliis tempus tereretur, neutro inclinante ſpe, maximè cum frumentum aliaque neceſſaria largiùs obſeſſis quàm D obſidentibus ſuppeterent; videbatur hæc obſeſſio non minùs diuturna, quàm ad Veios fuiſſet, futura, ni caſus inſperatus Imperatori Romano fidei integritatiſque opinionem & maturam ſimul victoriam peperiſſet. Quum moris eſſet apud Faliſcos eodem liberorum præceptore ac pædagogo vti, Falerij ſub vno ludimagiſtro pueri ſimul complures, & in his etiam principum liberi erudiebantur. Is cum in pace conſueſſet pueros ſuæ curæ commiſſos, ante vrbem luſus exercitationiſque cauſſa producere; & ne in bello quidem eum morem intermitteret; accidit, vt dum variatis ſermonibus & luſibus pueros ſolito longiùs à porta trahit, ſimul & intra hoſtium Romanorum ſtationes, deinde in caſtra, denique & in

T. Liuius l. v. Annal.

Anno v. c. CCCLVII. quo Veij capti.

T. Liuius lib. v. Annalium, ſect. 27. Scriptor de Viris illuſtr. in Camillo cap. 23. quæque ibi olim ex Alphio Auito notabamus.

prætorium perduceret: puerosque coram Camillo adducens addidit; Falerios se in potestatem Romanorum tradidisse; quando eos pueros, quorum parentes summam rerum in vrbe teneant, ipsi dediderit. Sed Camillus tantam hominis perfidiam exsecratus, spretum increpatumque, manibus à tergo reuinctis, ac detractis vestibus denudatum, pueris tradidit: virgas quoque, quibus illi proditorem vrberantes in vrbem agerent, dari iussit. Falerij tantam in hoste fidem ac iustitiam admirati deposito statim omni in Romanos odio, legatos ad Camillum, deinde permissu Camilli Romam ad Senatum mittunt; qui Falerios atque vrbem ipsorum in fidem potestatemque Romanorum dederent. Atque ita Faliscis in fidem receptis, quo plebs Romana eo anno à tributi onere leuaretur, pecunia quanta in stipendium annuũ militibus sufficeret, Faliscis imperata est: ac pace concessa, legiones ex agro Falisco abductæ sunt. Haud diu in fide perstitère Falisci; namq; C. Marcio Rutilo, & Cn Manlio iterum Coss. postquam occultè prius arma cum Tarquiniensibus sociassent; Romanis per fæciales res repetentibus non reddiderunt: nihil tamen memorabile ab iis Consulibus contra Faliscos gestũ: sed anno insequenti; quo M. Fabius Ambustus, & M. Popillius Lænas vterque Coss. iterum fuêre, Fabio bellum contra Faliscos obuenit: qui cum Legionibus in Faliscos profectus, à Faliscis Tarquiniensibusque cum instructo exercitu occurrentibus prœlio superatus est. Iniecerat terrorem turbaueratque insolita specie primo congressu Romanam aciem, quòd sacerdotes Faliscorum agmen suum cum facibus ardentibus, anguibusque prælatis incessu furiali præcedebant. Sed postquam Consul, Legati, Tribunique milites, puerorum more vana pauentes, irrisissent, increpassentque, pudor animos à priore trepidatione in ferociam conuertit; discussoque vano hostium apparatu ac facto in armatos impetu, funduntur, sternunturque Falisci cum Tarquiniensibus: tota denique acie in fugam compulsa etiam castris exuti sunt. Hac clade irritati potius quàm fracti animis Falisci, totam in Romanos concitant Etruriam; ingentibusque Etruscorum copiis aucti ad Salinas castrametantur. At C. Marcius Rutilus Dictator in hos profectus, ancipiti primùm prœlio certauit; sed acriore impressione facta, auersis in fugam hostibus castris etiã ipsorum potitus est. Ita Falisci accisis rebus suis, trepidi intra fines suos se receperunt: assidua inde agrorum vastatione coacti pacem supplices ab Romanis petierunt, impetraruntque. Eam pacem quum integra aliquamdiu fide coluissent, rursus L. Papirio Cursore, Sp. Caruilio Coss. arma cum Etruscis aduersus Romanos sociarunt. Contra eo missus Consul Sp. Caruilius, Faliscos multis cladibus fractos pacem denuò petere coëgit. Rebellasse inde iterum Faliscos post bellum Punicum secundum

& cum

Anno post R.C. CCCXCVI.

Anno Vrbis CCCXCVII. Liuius lib. VII. Annal. cap. 43.

Anno Vrbis cond. CCCXCVII. Liuius lib. VII. c. 47.

PAX inter Faliscos & Romanos. Anno V.C. CDLX.

A & cum iis duce A. Manlio Torquato Consule debellatum esse inuenio. Is namque ducto in agrum Faliscum exercitu, occurrentes sibi Faliscos prœlio fudit: deuastatoque agro Falisco exercitum ad Faleriam vrbem admouit, eamque per vim captam euertit. Totum inde nomen Faliscum sexto postquam venerat die in deditionem accepit. Manlium de Faliscis triumphasse Fasti Capitolini * testantur. Deductam ab Romanis in Faliscis *Coloniam Iunoniam Faliscam* inuenio; colonisque agros ab Triumuiris assignatos: sed quo id tempore factum sit nobis ob scriptorum incuriam incertum est. Quia autem Falisci sub eodem parallelo cum *Cosis* maritima Etruriæ vrbe à Ptolemæo recensentur, eadem fecit parallelo- B rum æqualitas, vt à Faliscis ad *Cosanos* maritimos Etruriæ populos transiremus.

Anno Vrbis cond. DIX.

FALERIVM *captum & euersum.*

* *Vrbis condita anno* DXII.

FALISCA *Colonia Iunonia.*

COSAE.

Κ ο Σ Ω Ν.

COSAM auctor est Plinius Vulsiniensis, qui inter duodecim principes Etruriæ populos recensentur, ædificasse. De *Vulsiniensibus* itaque, vt Cosanorum maioribus, pauca & explorata, vt accepimus, in medium adducturi sumus. Captis Veiis L. Valerio Potito, M. Manlio Capitolino† Coss. nouum bellum cum Vulsinien- C sibus exortum est: quo quum propter famem & pestilentiam exercitus Ro. duci nequiret; Vulsinienses ob id animis elati, Salpiniatibus adiunctis, agros Romanos vltrò incursauere. Itaque duobus inde populis bello indicto cum Vulsiniensibus pugnatum. Fusa primo concursu in fugam acie, octo armatorum millia ab equitibus Ro. interclusa, positis armis in deditionem venerunt. Vulsiniensibus bello fessis, ea conditione, vt res populo Ro. redderent, induciæ in viginti annos datæ sunt. Obseruo quoque à L. Postumio Megello‡ Consule, traductũ in Etruriam exercitũ principio Vulsiniensium agrum vastasse; deinde cum Vulsiniensibus ad tuendos fines egressis haud procul mœnibus ipsorum depugnasse: duo mil- D lia & ducentos Etruscorum cæsos; ceteros vrbis propinquitate tutos fuisse. inde tres validissimas Etruriæ vrbes, *Vulsinios, Perusiam, Aretium* pacem petiisse; & vestimenta frumentumque pro militibus cum Consule pactos, missis Romam oratoribus, indutias in quadraginta annos impetrasse. In fragmentis Tabularum Capitolinarum scriptum est, Ti. Coruncanium *de Vulsiniensibus & Vulcientibus* triumphasse. Quod ideo hîc adscripsi, quod Plinium prodidisse videam, *Cosam Vulcientium vrbem* (quo loco aliis *Vulsiniensium* nomen substituere placuit) *à Populo Ro. deductam.* Paterculus etiã auctor est, *Cosam & Pæstum* C. Fabio Dursone, & C. Claudio Canina * Coss. vtramque ad mare Etruscum; illam in Etruria, istam in Campa-

COSAE. *Plin. lib. III. Nat. Hist. cap.* V.

VVLSINIENSES.

† *An.* V. C. CCCLXI.

Liuius l. V. *sect.* 93.

‡ *Cos. Ann. post* R. C. CDXLVIII. *&* CDLIX. *iterum &* *III.* CDLXII.

Liuius l. IX. *&* X. *Annal.*

Plin. l. III. Nat. Hist. cap. V.

COSA *Colonia.*

Paterc. l. II.

* *An.* V. C. CDXC.

Plut. in Quinctio.

** an. Vrbis DLVII. Liuius lib. XXVI. cap. XII.*

Campania, vt ſuó lócó memorauimus, deductam; Plutarch. quoq; tradit *Narniam & Coſam* à T. Quinctio Flaminino ante Conſulatum deductas. Ceterùm octogeſimo ferè quàm deducta fuerat anno L. Furio Purpureone, M. Claudio Marcello Coſſ.* Coſanis poſtulantibus vt ſibi colonorum numerus augeretur, mille adſcribi iuſſi ſunt; dũ ne quis poſt in eo numero eſſet, qui L. Cornelium, & Ti. Semproniũ Coſſ. hoſtis fuiſſet. Eſt & illud obſeruatione dignum, quod Liuius memoriæ prodidit, difficillimis Reipublicæ & belli Punici tẽporibus, recenſeri *Coſanos* inter eos colonos, qui in fide manſerunt: Nam quod idem Liuius prodit *Coſſanos* ab Hannibale per fraudem interceptos; procul dubio de iis hoc intelligendum, quos inter *OEnotrios* Stephanus recenſet. argumento eſt, quod idem † ſcribat, Hannibalem poſt Cannenſem cladem, à Statio pollicente ſe Coſſam traditurum, in Hirpinos ea occaſione euocatum fuiſſe. mox rem geſtam paucis in hanc ferè ſententiam proſequitur. *Coſſanum* fuiſſe nomine Trebium nobilem inter ſuos, ſed factione familiæ quæ per gratiam Romanorum potentior erat oppreſſum, rem ad Hannibalem inclinaſſe, quem Cannenſi pugna ferocem cum exercitu aduenire nunciabat, & vulgi ſermonibus ſpargebat: Coſſanos itaque ob metum Hannibalis vrbe exceſſiſſe: vacuam vrbem ſine certamine occupatam, & præſidium Punicum acceptum: *Coſſam* cum aliis aliquot Samnitium vrbibus, paullopòſt à Q. Fabio Conſule vi receptam fuiſſe. Idem Liuius quum ſub Q. Fabio Maximi filio, & Ti. Sempronio iterum Coſſ. prodigia quæ nunciata erant enarrat, inter cetera refert arma in *Iouis Vicilini* templo, quod in agro Coſano erat, concrepuiſſe. quod vt de *Coſanis Etruſcis* intelligi poſſit, facit Coſanorum numiſma quòd hîc exhibemus: in eo namque ab auerſa parte aquila Iouis ales dextro pede contextam è lauro corollam, ſiniſtro ſceptrum premit; non ambiguo ſymbolo Iouis numen in ea colonia in veneratione fuiſſe. Numiſma autem iſtud ad Coloniam referendum iccirco nonnulli opinantur, quod ab aduerſa parte aut coloniæ alicuius magiſtratum; aut certè Coſam nouis colonis, vt ex Liuio memorauimus, auctam fuiſſe Triumuirorum ſymbolo exprimi credant. Sunt qui de colonia quidem cum præcedentibus eadem opinentur; ſed quod in numiſmate Tres viri ad iter accincti appareant, ad Coſanorum calamitatem referant; qua ob ſoricum copiam ſedes ſuas deſerere coacti ſint: vt à Volaterrano quoque memoriæ proditum eſt. eam tamen fabulam à Rutilio Numantio poëta (qui multis ante ſæculis ſub Honorio Auguſto vrbis Præfecturam geſſit) irriſam fuiſſe obſeruo; nec veriſimiliorem haberi quam gruum cum Pygmæis pugnam multorum figmentis celebratam. Verùm quod ad vrbis ſitum pertinet, ex Strabone (vti & ex Ptolemæi quoque Tabulis) obſeruo, Coſas haud procul à mari Tyrrheno exſtitiſſe in ſinu

Stephanus de Vrbibus.

† Liu lib. XXIII. initio alij Compſam *ibi legunt.*

Liuius lib. XXIV. sect. 41. Anno Vrb. DXXXVIII.

Liu. lib. XXXIII. c. 9.

Raph. Volaterranus libro V. Comment. Vrbanor.

Cl Rutilius Itinerarij pag. 6 Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ. Ridiculum cladis pudet, &c.

A in ſinu autem illo tumulum fuiſſe ſublimem, in quo opidum à Vulſinienſibus ſiue Volcientibus exſtructum fuerit: ſub tumulo portum Herculis fuiſſe, & lacum ex mari ſalſum: ad ſinus ipſius oram Thunnos venantium ſpeculam exſtitiſſe: Thunnum namque Piſcem, non modò glandes, verùm etiam purpuras, quarum magna circa has oras frequentia erat, proſequi. *Coſam* plerique auctores numero ſingulari; quidam numero plurali *Coſas* proferunt. & ſic numiſma antiquum exprimit ΚΟΣΩΝ. Virgilius quoque ſcribit: *Quique vrbem liquêre Coſas*. Præterea apud pleroſque *Coſſa* & *Coſſani* cum ſſ. geminato legimus: alij per ſ. ſimplex *Coſa* & *Coſani* ſcripsêre, ſicuti & numiſma antiquum, cuius auctoritatem ſequuti & nos ita ſcripſimus. B Vltra Coſam *Populonia* erat, vna ex duodecim Etruriæ vrbibus, quæ ad commune concilium ad Volturnæ fanum, vt memorauimus, conuenire ſolebant. Vlterius ad Arni & AEſaris confluentem *Piſæ* opidū, à Piſanis, qui è Peloponneſo cum Neſtore aduerſus Ilium militarunt, conditum. Vltimum illud Etruriæ opidum erat, & Liguribns proximum: atque hinc eueniſſe opinor quod Liuius *Piſas* pro Liguriæ prouincia vſurpauerit; quum ita ſcribat: *P. Porcius Laca Prætor ſortitus eſt Piſas, vt ab tergo Liguribus eſſet.*

PISAE opidum.

Liuius lib. XXXIII. ſect. 29.

C Ligurum natio, vt auctor eſt Dionyſius Halicarn. antiquiſſima, & regio latiſſima fuit: quippe quæ ante Gallos Italiam inſederit; nec ſolùm Italiæ, ſed etiam Galliæ vlterioris partem non modicam obtinuerit, in qua Saluues Deceates, Oxybij & Vocontij Ligures habitarunt. vnde autem in Italiam aut in Galliam venerint, idem pro incomperto reliquit. Maritimos Ligures Polybius à Maſſilia ad Piſas vſque extendit. quamquam Piſas quoque Trogus in Liguribus collocarit. quæ ora opida habuit Fanum Herculis, Lucum Feroniæ, Lunam, & poſt Macræ fluminis oſtium, Erycis ac Veneris portum, Tigulliam, Genuam, Vada Sabatia. Albingaunum, Albium Intemelium, Herculis Monæci portum, Nicæam, & finem Italiæ Varum flumen. Vltra flumen à mari Galli- D co vſque ad Druentiam Salluuii gens Liguſtica (vt memorauimus) habitarunt per ſtadia quingenta, ſiue millia paſſuum LXII. vt Strabo auctor eſt. vltra Varum itaque inter *Salluuos Tauroentium, Olbia, & Antipolis* erant, Maſſilienſium, vt Strabo & Stephanus prodiderunt, coloniæ. Addit Strabo Antipolin quæ in Narbonenſi prouincia ſita erat, inter Italicas ſua adhuc ætate vrbes annumeratam; Nicæam Liguriæ Maſſilienſibus attributam; & quum ſuper eo iure Maſſilienſes Antipolitanis litem in Senatu Romano mouiſſent, Antipolitanos iudicio à Maſſilienſium imperio fuiſſe liberatos. Antipolitanos vnà cum Salluuis in

LIGVRIA. *De hac Vbertus Folieta, initio ſuorum Analium Liguriæ ſeu Genuenſiū.*

SALLVVI.

ANTIPOLIS.

potestatem populi Romani venisse opinor: quum namque Salluui & Vocontij, Massilienses bello & incursionibus vexarent, Massilienses qui ab origine (vt paullò pòst latius explicabimus) Romanorum socij fuerant & inter Salluuos ad mare habitabant, opem & auxilium à Romanis petierunt & impetrarunt: missique ad bellum Allobrogicum (quod non solùm contra *Gallos Allobroges*, sed & aduersus alios complures vicinos populos, & in his *Salluuos & Vocontios* gestum est) C. Sextius Caluinus † Cn. Domitio Ahenobarbo Cos. de Salluuis & Vocontiis triumphauit vti apparet ex antiquo fragmento marmoreo Magistratuum & triumphorum Romanorum. Atque hæc qua potuimus breuitate perstrinximus; vt quæ deinceps de *Massilia* dicturi sumus, & de *Antipoli & Athenopoli*, ceterisque Massiliensium coloniis commodiùs intelligi possint.

† *Anno* DCXXXI. *post* R. C.

ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΩΝ.

ANTIPOLIS *Massiliensium Colonia.*

ANTIPOLIS à Massiliensibus condita.

ANTIPOLIN à Massiliensibus vltra Varum flumen sicuti Tauroentium & Olbiam; cis Varum autem Nicæam contra Barbarorum insultus conditas fuisse Strabo testatur: quò nauigantiũ commercia, & mare à piratis libera essent, si ipsi loca montana vti & portus præcipuos in potestate haberent. Idem tradit Græcos Ligures omnes à principio Salluuos appellasse, regionemq; eam Ligusticam quam Massilienses tenebant: Romanosque contra istos primùm arma mouisse, eò quod ipsis transitum in Hispaniã intercluderet: latrociniis namque ipsorum omnia terrâ marique quàm latissimè infestabantur; opibusque vsque adeo accreuerunt: vt octogesimo demùm anno iter publicum per ipsorum regionem exercitui Romano ad sesquimiliare pateret. Meminit Antipolis Tacitus in bello Vitelliano, vocatque Municipium Galliæ Narbonensis: atque illud esse puto, quod iam ex Strabone meminimus; Antipolin contra Massiliensium disceptationem Italiæ fuisse attributam. Ptolemæus Antipolin inter Deceates sub longitudine XXVII. latitudine quadraginta trium reponit. nunc de Massilia dicendum.

SALLVVI Ligures.

ANTIPOLIS municipium. Cor. Tacitus lib. II. Hist. initio.

A

ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ.

MASSILIA *Phocæorum Colonia.*

MASSILIAM omnium ſcriptorum etiam antiquiſſimorum monumentis celebratam, diximus ſitu ſuo perſtringere eius trianguli verticem, quo Polybius Italiam tribus lateribus circumſcribit: adhæc eodem auctore, maritimos Ligures à Maſſilia vſque ad Piſas extendi; atque Alpes à Maſſilia propè in orbem ad Tergeſte vſque in ſinum Adriaticum ductas, occidentis & Septemtrionis Galliæ partes tueri. atque hæc quantum ad Maſſiliæ ſitum, quo Italiam Ligureſque Gallos contingebant: ſupereſt vt de vrbis ipſius origine & maioribus diſſeramus. Obſeruo itaque *Maſsiliam* coloniam fuiſſe Phocæorum, videlicet eorum qui in Ionia fuerant. Phocæam, enim Athenienſes vnà cum Philogene in Ionia haud procul à Smyrna condiderant: nomenq; vrbi à phoca *vitulo marino*, qui dum fundamenta vrbis iacerent ipſis apparuiſſet, fecerant. Maſſilia vero tali occaſione & cauſſa condita eſt. Cyrus Perſarum rex quum Crœſum Lydorum regem opibus ſuperbientem armis edomuiſſet, & in poteſtatem redactum regno ſpoliaſſet, maritimis Ioniæ & AEoliæ regionibus Harpagum ducem præfecerat. Is quum ſuperbè admodum & ex libidine dominaretur, metum Phocenſibus incuſſit: quos vt tumultuari accepit; tamquam vrbem obſeſſurus propius ad Phocæam mouit. Phocenſes verò, vt vim ab Harpago parari vident, noctu qui elabi poterant, conſcenſis cum familia nauibus in Epheſum vela faciunt: idque ex omine quod fortè nauigationis eiuſdem gubernatori exciderat, conſulendam videlicet eſſe Dianam, quò curſum oraculo ſuo dirigendum Dea reſponderet: Dianam namque tota Ionia magna veneratione colebat. Nocte vero eâdem quà Phocenſes Epheſum appulſi fuerant, Ariſtarcha inter Epheſias matronas honeſtiſſima vidit Dianam in ſomno monentem, vt vnà cum Phocenſibus accepto ſecum quodam ſimulacro nauigaret. Italiam itaque ex Deæ oraculo petunt: pars in Lucania *Velium* (vt ſuo loco proſecuti ſumus) ſiue *Hyelam* condidiſſe; ceteri regnante Tarquinio Priſco cum Romanis ſocietatem coiuiſſe ſcribuntur. Inde cum tota claſſe Phrurio & Perano ducibus in Galliam Braccatam profecti, Maſſiliam Ariſtarchæ monitu ad Rhodani oſtia iuxta Ligures condiderunt: loco rupibus & cautibus aſpero, cui portus in formam Theatri ſubiacebat: vrbeque Mœnibus ampliſſimis cincta arcem exſtruxêre; templumque in arce Apollini Delphico (quod *Delphi* in Phocide ſiti eſſent) vti & alterum Dianæ Epheſiæ ſplendidiſſimum, ob oraculi memoriam condiderunt. *Ariſtarcham*, quam

MASSILIA

Plinius lib. III. Nat. Hiſt. cap. 4.
Strabo lib. IV initio.
Polybius lib. III. Hiſt.

B

MASSILIA *Phocæor. Colonia.*

C

D

Pag. 247. A.

quam summo in honore Phocenses habebant, eiusdem Dianæ sacerdotem creatam fuisse memoriæ proditum est. Consentiunt cum historiis numismata; *Apollinem* namque & *Dianam* à Massiliensibus cultos fuisse tam Apollinis quàm Dianæ capita & Tripodes Massiliensium numismatibus expressa abundè testantur. Accedit adhæc, quod à Pausania in Phocaicis memoriæ proditum est, Massilienses Delphis in æde Mineruæ Phronææ (*Prouidæ* Latinè diceres) æneum Apollinis signum dono posuisse; eosdemque Phocensium, quæ Ioniæ gens fuerat, colonos fuisse; partem eorum qui ex Phocæa Harpagum Medum effugissent: donum ideò Apollini æneum posuisse; quòd, occupata quam tunc tenebant in Gallia regione, nauali pugna Carthaginienses vicissent, illudque ex decima de Pœnis superatis dedicasse. Addam & istud, quod numismatibus aliquid adferre poterit Massiliensium; Apollini proximum fuisse leonem æneum à Phocensibus, qui agrum Elcaten incolebant, obsidione quâ à Cassandro vrgebantur, liberatis missum. Quum itaque Phocenses Ioniæ genus & originem ad Phocenses Græciæ referant, in suspicionem adducor hinc toties in Massiliensium numismatibus leonem apparere. Sunt qui nono, quod inter Massiliensium spectatur, numismate, *Aristarchæ* sacerdotis Dianæ faciem exprimi credant: Taurū verò cornupetam, quem postremum numisma exhibet, coloniæ symbolum esse: pisciculum aut qui tauro imminet ideo additum, quòd eo loci, vti Mela testatur, eiusmodi piscium genus effodiatur: aut quòd maritimâ sit Colonia. Refert inter prodigia Liuius † quod alij naturæ loci attribuunt; in eo Galliæ agro quà aratrum inducebatur, sub existentibus glebis pisces emersisse. atque ista quidē sunt quæ ad numismatū rationem ex historiis obseruare potuimus. Hactenus quæ ad originem vrbis pertinent paucis enarrauimus; nunc ea quæ reipublicæ eiusdem statum auxerunt & conseruarunt. Trogus Pompeius * qui sese historiæ veritatem, atque ab intiis & prima Rerumpublicarum aut Regum dominatione scripturum profitetur, in hanc ferè sententiā narrat. *Phrurium* ‡ & *Peranum* classis Phocensium præfectos ad Segoregiorum Regem, nomine *Senanum*, in cuius finibus vrbē condiderant, amicitiam petentes conuenisse. Fortè eo die rex totus erat in apparatu nuptiarum *Gyptis* filiæ: quam more gentis inter epulas genero, qui præ ceteris placuisset, collocare parabat: itaque quum ad nuptias inuitati omnes processissent, inuitati sunt ad conuiuium & Græci quos nominauimus, hospites. Introducta deinde virgo cùm iuberetur à patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, omnibus omissis ad Græcos conuersa, aquam *Perano* porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ vrbis à socero accepit. Atheuæus, diuersosnè auctores à Iustini Trogo sequutus, an suæ ætatis memoriam incertum, à Trogi narratione

Ædis Mineruæ Prouidæ.

Massil. nummi.

Pompon. Mela l. II. in Gallia Narbonensi.

† *Liuius lib.* XLII *sub initiū: adde, Strab. lib.* IV. *Senecæ l.* III. *Natur. qu. cap.* XVI. *Plin lib.* 9. *cap.* 57.

* *Apud Iustinum lib.* XLIII.

‡ *Alij* Furium *legunt.*

Athenæus lib. XIII. *δειπνοσοφ.*

ratione variat;decimo tertio namq; libro hanc historiam euentu quidem eandem,nominibus tamen & tempore diuersam prodidit. *Nanum* videlicet regem qui nuptias filiæ, quam *Pettam* vocat, parabat, *Euxenum* Phocensem,qui eò fortè accesserat,ad conuiuiū euocasse. Nuptias more gentis ea conditione & pacto celebrari solitas,vt sponsa post cœnam ad conuiuas accedens phiala mista cuicumque ex præsentibus procis prębibisset & phialam porrexisset,eum sibi maritum videri delegisse.Pettam itaque ingressam, siue casu siue consilio, phialam Euxeno obtulisse:atque ita patrem Euxeno filiam in vxorem collocasse; maritum mutato vxoris nomine eandem *Aristoxenam* appellasse; atque in eius rei memoriam gentem Protiadarum à Proto Euxeni & Aristoxenæ filio apud Massilienses multis postea sæculis celebrem fuisse. Vt autem inter conuiuiales Athenæi,& sobrios Iustini sermones nihil iudicij aut sententię interponamus, quum Peranus per Glyptin Senani Segoregiorum regis filiam vicinis etiam amicus factus esset,Massilienses cum Gallis & Liguribus res magnas gerere cœperunt;siue dum armis se aduersus vim externam tuentur, siue dum vltrò eos à quibus petiti fuerant lacessunt: sicuti mortuo rege Senano contra filium eius Commanum accidit; qui quum Massiliam ex insidiis intercipere conaretur, septem Ligurum milia à Massiliensibus vnà cum rege cæsa sunt: institutumque (quia Floralibus dum ciuitas somno ac vino sepulta esset, Commanus eam inuadere tentauerat) vt festis postea diebus portas clauderent; vigilias agerent, stationes in muris haberent & peregrinos recognoscerent. Vicêre etiam nauali prœlio,vti supra ex Pausania memorauimus,Carthaginienses. Ceterùm *Massilia*, postquam à prima statim origine diu cum finitimis luctata esset,pace tandem cum iisdem parta, rerum gestarum fama, opum abundantia,colonorum frequentia, & armorum gloria, præcipuè autem populi Ro. societate & amicitia propugnata, florebat. Ciuitatem inde optimis legibus & Græca disciplina institutam & morum grauitate compositam, sexcenti ex optimatibus (qui ab honoribus, quos quoad viuerent,capiebant, Τιμοῦχοι vocati sunt)suo consilio gubernabant. Fuitque eadem Respublica vel à prima origine & antequam Massilia conderetur, (cum Tarquinio namq;Prisco, vbi primùm in Italiam appulissent Phocenses,antequam sedes fixissent,fœdus percusserant) amicitia & fœdere Romanis iuncta, vti iam ante comemorauimus; fidemq; & fœdus semel percussum constanter seruarunt, & magnâ cum comitate ac benignitate coluerunt:ita vt non desint auctores qui tradant,Massilienses,quum Romani arctissima obsidione à Senonibus Gallis in Capitolio obsessi libertatem auro appenso redimere cogerentur, aurum & argentum tam publicum quem priuatum ad conficiendum pondus contulisse: mœstitiám-

MASSILIENSIVM res gestæ.

Sup. pag. 320.b.

MASSILIENSIVM cum Romanis fœdus & amicitia.

Roma à Gallis capta.

ftitiámque ob captam vrbem publico etiam luctu teftatos. Pro quibus meritis, quum vicinorum fibi inuidiam propter opum & commerciorum abundantiam commouiffent, Salluumque armis vexarentur, populi Romani aufpiciis & armis protecti funt. Exftitêre & noua populi Ro. in Maffilienfes beneficia, quum deuicto Ariftonico Eumenis Afiæ regis ex pellice filio, Phocenfes Ariftonici partes fequuti, deprecatoribus Maffilienfibus à Senatu veniam obtinuerunt. nec fuit exiguum iftud beneficium, quia Phocenfes & tunc & antea, Antiochi bello arma contra Romanos infefta tulerant. Adhæc bello ciuili inter Cæfarem & Pompeium, quum Domitium Pompeianum recepiffent, Cæfarem exclufiffent, poftea à C. Trebonio Cæfaris legato & D. Bruto nauali prælio victi iterum à Cæfare libertate donati funt. Ceterùm Reipublicæ optimè inftitutæ ratio nobiliffimum quemque Romanorum eò tandem pellexit, vt qui antea difciplinarum cupidi & ingenij excolendi cauffa Athenas fe conferre folebant, poftea *Maffiliam* fefe reciperent; ita hic inter alios L. Antonium, Iulij Antonij filium, literis operam dediffe, ficuti & Iulium Agricolam, Taciti focerum, obferuo. Apud eofdem quoque T. *Annium Milonem* exfilij fedem elegiffe Afconius Pædianus teftatur; aliofque aliquot viros virtute & doctrina nobiles ibidem habitaffe conftat. Suetonius quoque prodit Lucium M. Agrippæ filium ab Augufto adoptatum dum ad Hifpanicos exercitus proficifceretur, *Maffiliæ* mortuum effe. Maffilienfes inter alia præclara inftituta fumtuariis etiam legibus luxuriæ modum impofuerant. Athenæus nàmque auctor eft, Maffilienfes, vt mulierum pudicitiæ confultum effet, vetuiffe ne qua mulier vinum guftaret: atque vt pudicitiam dotem effe pulcherrimam confirmarent, legibus cautum fuiffe, ne dos maxima centum aureos, veftitus quinque, & totidem mundus muliebris excederet. Auctores habeo, qui Maffiliam conditam fcribant anno vrbis conditæ CLXX. quo anno etiam Eclipfis Solis maxima circa initium Arietis, quam Thales Milefius multis ante annis futuram prædixerat, Olympiadis quadragefimæ octauæ anno quarto obferuata fuit. Nomen vrbi factũ *Maffalia*, fi Stephano credimus inde putatur, quod quũ Phocenfes ad terram appuliffent; gubernator nauis pifcatorem, quem Græci ἁλιέα vocant fortè iuxta litus oberrantem inclamaret, iubens illum rudentem è naui proiectum μάσαι id eft alligare, μᾶσαι enim lingua AEolica eft pro δῆσαι, quod eft *ligare*, dicitur, quafi velit dicere Stephanus gubernatorem pifcatori dixiffe μάσαι ἁλιεύς hoc eft, *alliga pifcator*, videlicet *rudentẽ*, atq; hinc Μασσαλίαν poftea vocatam: fic enim Græci proferunt. Quum Maffilienfes agrum incolerent frumenti non admodum feracem, vitem & oleum potiffimùm coluerunt, & Gallos earum culturam & vfum docuerunt: atque hinc

MASSILIENSES à Cæfare libertate donati.

Maffiliæ qui ftudijs operam dedêre.

T. Milo, Maffiliæ exfulans. Sueton. in Augufto kap. 65.

A hinc forsam in octauo Massiliensium numismate capiti Mineruæ vua ab occipitio adsignata est. Eodem etiam quidam referunt, quod in quarto numismate, oleæ ramusculum expressum videmus. Addam è Plinio Massiliæ pateram Iouis ex vite fuisse ad multa sæcula incorruptam: quod orgumanto est Iouem etiam à Massiliensibus cultum fuisse; cuius caput septimo numismate ob eam caussam expressum credere licet. Massilienses cum ciuium frequentia abundarent, non solùm in Liguria Colonias deduxerunt, vti memorauimus, *Tauroencium, Antipolin, Agatham, Athenopolin, Olbiam, & Nicæam*; verùm & in Celtiberia siue Hispania citeriore *Emporias* condiderunt. *Emporitani*, vt Strabo auctor est, Dianam Ephesiam B eximia veneratione colebant, nempe originis suæ à Massiliensibus, vti in præcedentibus diximus, memoriores. Habitauerunt ab initio *Emporitani* in quadam insula, quam suo tempore *Paliopolin* fuisse vocatam idem auctor testatur: sicuti *Diopolin* eam insulæ partem quam murus à Palæopoli intercludebat: quæ & antea ex indigenis inquilinos habuerat, qui etsi suam haberent rempublicam, communia tamē cum Græcis ad propugnationem mœnia incolebant: eâque duplicata erant, medio dirimente Muro: sed temporis progressu eodem iure ciuitatis cum Hispanis vsi sunt quod & in aliis multis euenisse scribit Strabo, Barbaris Græcanicisque legibus mixtim temperatis. Testatur & Liuius *Emporias* vrbem à Pho- C censibus oriundam: Obseruo in Epitomis‡ Liuij scriptum esse à Q. Opimio Consule† Transalpinos Ligures, qui Massiliensium opida *Antipolin & Nicæam* vastabant, edomitos. Ptolemæus *Massiliam* ab extremo Occidente horam vnam cum besse sitam esse prodidit; latitudinem verò habere quadraginta trium partium cum quinque scrupulis. Stephanus tradit gentilitia nomina esse, Μασσαλιώτης, Μασσαλιήτης, καὶ Μασσαλιεύς, Latini *Massilienses* scribunt, quum tamen nominis ratio exigat *Massalienses*, per primam non tertiam secundo loco vocalem: atque idem nomen ipsa numismata exprimant.

Numismata Massil.

Plin. lib. XIV. Nat. Hist. cap. I.

MASSILIENSIVM *Coloniæ.*

Strabo lib. VI. Geogr.

EMPORIAE *Massiliensium Colonia.*

T. Liuius l. XXVI. c. 66. ‡ *Libri XLVIII. Liuij.* † *an. V. C. DCXIX.*

D

A

DE
COLONIIS
GRAECORVM.

QVIA Coloniarum frequentiſſima noſtris in Commentariis mentio occurrit; eæque partim iure, partim origine à Romanorum coloniis diuerſæ ſunt, operæprecium me in gratiam ſtudioſi Lectoris facturum confidebam, ſi Coloniarum à Romanis deducendarum ſex potiſſimùm cauſſas fuiſſe (à Græcis & aliis gentibus quatuor tantum fuiſſe) paucis quantum ex vniuerſa Antiquitatis memoria repetere potui, oſtenderem. Cur itaque Romani eum morem ſemel à Romulo cœptum & vſurpatũ numquam poſtea intermiſerint, aut quotidie nouas colonias deducerent, aut veteres etiam renouarent, ſex potiſſimùm cauſſas reddi poſſe obſeruaui. I. Vnam, ad priores populos coercendos; II. alteram, ad hoſtium incurſiones reprimendas; III. tertiam, ſtirpis augendæ cauſſa; IV. quartam, plebis vrbanæ exhauriendæ; V. quinctam ſeditionis ſedandæ; VI. ſextam, vt præmiis veteranos afficerent. Quæ omnia vt nobiliſſimis antiquorum monumentis perſpicua ſunt, ita mihi de iis vlterius non eſſe laborandum opinor. Romuli namque veſtigia ceteri Reges; exactiſquè Regibus Senatus Populuſque, ac poſtremò Senatus populique auctoritate & poteſtate iam infirmata Imperatores ſunt ſequuti. Ius autem coloniarum & rempublicam ipſarum ſingulis coloniis vt opportunum fuit adſcripſimus, & qua quæque occaſione, quo etiam tempore in Italia aliiſque prouinciis deducta fuerat, quantum ex antiquorum auctoritate nobis in promtu erat, enarrauimus. Ceterùm vt comparatione nunc de Græcorum coloniis & aliarum gentium iſta meliùs appareant paucis quoque nunc deducendarum ab ipſis coloniarum cauſſas proponemus. Eas quatuor fuiſſe à nobis ſumma diligentia obſeruatum eſt. I. Prima quum incolæ viribus hoſtium expulſi, ſedes alias quærere coacti ſunt: vt Troiani poſt vrbis euerſionem in Latium ſe receperunt: phocenſes tyrannide à præfecto regis Perſarum afflicti in Celticam: vbi & *Maſsiliam* condiderunt. atque eius migrationis infinita ſunt apud Pauſaniam & Strabonem exempla. II. Alterum coloniarum genus abundante multitudine deductum eſt; vel propter inopiam agro-

A agrorum, aut cæli intemperiem. ſic Miletus, ſi Senecæ auctoritatem ſequemur, CCCCC. & LXXV. populos in diuerſa effudit: Athenienſium in Aſia turba fuit: Totum Italiæ latus quod mari infero & Ionico alluitur maior Græcia dicta eſt. Tuſcos Aſia ſibi vindicat; Tyrij Africam incoluerunt. in Hiſpaniam Pœni, Græci ſe in Galliam, in Græciam Galli ſe immiſerunt; Pyrenæus Germanorum tranſitus non inhibuit. Nihil enim, vt ab omni antiquitatis memoria repeti poteſt, eodem ferè loco manſit quo genitum eſt. Aſſiduus humani generis diſcurſus eſt; quotidie noua vrbium fundamenta iaciuntur; noua gentium nomina prioribus exſtinctis aut in occaſionem conuerſis oriuntur. Tertium Co-B loniarum genus, imperij propagandi ac tuendi cauſſa ſuſceptum eſt; quo potiſſimùm vſi ſunt, vt nunc expoſuimus, tum vt ciuitatem domeſtica ſeditione liberarent; tum etiam vt victos populos in fide & obſequio retinerent, atque hæc vna cauſſa eſt, cur imperium illud tam longè lateque propagarint. ſic Hiſpani nunc in Americam & Indiam Colonos deduxerunt. Poſtremum genus Coloniarum eſt in captiuis abducendis; vt quum primum decem tribus Hebræorum, deinde octogeſimo poſt anno reliquæ in Chaldæam abductæ ſunt. Decem enim Tribus huc illuc diſperſæ in Aſia feruntur; Tribus Iuda & Beniamin reditum in patriam impetrarunt, quæ ſexcenteſimo poſt anno à Romanis in C ſeruitutem rurſus abductæ ſunt, ac toto terrarum orbe ab vltimis Europæ ac Scythiæ oris; in Africam & Aſiam vniuerſam diffuſæ, qui exemplo nobis eſſe poſſunt omnes populos Coloniarum multitudine confuſos: quod hæc vna gens his quoque temporibus in *Chaldæa, Parthia, India, Gallia, Græcia, Italia, Hiſpania, Germania, Africa*, diſperſa videatur. Quod Romani qui ab Oenoplia ad Danubium vſque, à Britannia in Perſidem Colonias ſuas, arma, ac Legiones propagarunt? Ceterùm ex his ferè intelligitur, omnes homines tum peragrationibus, tum etiam Coloniarum multitudine ac frequentia; tum denique bellis & ſeruitute iam pridem ita confuſos, vt vix vlli de originis ſuæ D antiquitate ac vetuſtate certis argumentis gloriari poſſint, Verum vt de Coloniis hoc loco diſputationem non inſtituimus longiorem; ita quilibet, cui Antiquitatis cognitio & hiſtoriarum noſtrarum de SICILIA & MAGNA GRAECIA ceteriſque orbis, quas nunc quidem euulgamus, partibus lectio cordi erit; paucis ad iſta latiùs indaganda & obſeruanda ex hac noſtra ratiocinatione viam ſibi apertam, vt Lectoris vtilitati & voluptati conſuleremus, experietur. Eſt & illud obſeruatione dignum Græcorum Numiſmata ferè in coloniis nuncupandis ΝΕΩΚΟΡΩΝ vocem vſurpare diu quidem nos ea vox torſit; quouſque

Seneca Conſolat. ad Heluiam, c. VI *Plin. l. v. c. 29 & Strabo l. XIV. Geogr. τὸ πλῆθος τῶν ἀποίκων.* *III.* *IV.* *Iudæorum per orbem diſperſio.* ΝΕΩΚΟΡΩΝ.

ex antiquis Græcorum hiſtoriis à nobis deprehenſum eſſet κόρον etiam A *hominum multitudinem* ſignificare; ex quo per νεωκόρων intelligi *nouam Coloniam* fuiſſe iterum inductam veterib. colonis, infrequentia aut morte aut alio calamitatis genere ad numerum non reſpondentibus intelligendum eſſe crediderim. Argumento ſit quod cum *Coloniam* ſemel atque iterum colonis exhauſtam & nouis colonis ex hiſtoriis denuo frequentatam legimus, numiſmata Δὶς ϗ τρὶς νεωκόρων exprimant.

INSCRI-

INSCRIPTIONES QVAE AD COLONIAS ET VRBES NECESSARIO PERTINERE VIDEBANTVR, EX MARMORIBVS ANTIQVIS FIDELISSIME, VT IN IISDEM LEGEBANTVR, DESCRIPTAE.

Neapoli.

S. P. Q. NEAPOLITANVS D. D.
L. BAEBIO L. F. GAL. COMINIO
PATRONO COLONIAE.

Ibidem.

ORDO ET POPVLVS NEAPOLITAN.

Ibidem.

GENIO COLONIAE NEAP.

Ibidem.

PATRON. COLONIAE NEAPOLITANAE.

Puteolis repertum, litteris in fine mutilis; nunc Neapoli in domo Hadriani Guilielmi.

PRO SALVTE ET VICTORIA AVGVSTORVM DEO MAGNO
GENIO COLONIAE PVTEOLANORVM ET PATRIAE SVAE
Q. AVRELIVS HERMODION SEVIR AVGVSTALIS ET CVRATOR
EORVM
EXSTRVXIT ET DONVM DAT //////////////////////

Ibidem.

AB COLONIA DEDVCTA ANNO XC.
N. FVFIDIO N. F. M. PVLLIO DVO VIR
P. RVTILIO CN. MALLIO COS.
OPERVM LEX II.

Puteolis.

Puteolis.

AEDIL. COLON. PVTEOLANORVM.

Ibidem, in fronte templi maioris, quod antiquum eſt, quadratum, totum ex Pario marmore, operę Corinthiaco pulcherrimo.

/.///// VRNIVS L.F. TEMPLVM AVGVSTO CVM ORNAMENTIS D.D.
Forſan L. CALPVRNIVS.

Cumæ.

PILVMNO SANCTISSIMO
GENIO MVNICIPI SACRVM
P. IVBENTIVS ACHARIVS II. VIR.

Sinueſſæ apud Petrinum.

L. PAPPIVS L. F. TER.
POLLIO II. VIR.
L. PAPPIO L. F. FAL.
PATRI
MVLSVM ET CRVSTVM COLONIS
SINVESSANIS
ET CEDIANIS OMNIB. MVNVS
GLADIATORIVM CENAM COLONIS
SINVESSANIS ET PAPIENIS
MONVMENTVM
H–S CIↃ ∞∞ EX TESTAMENTO
ARBITRATV
L. NOVERCINI L. F. PVB.
POLLIONIS SVPERIORIS
ET HEREDIS.

Taracina

Taracinæ quæ olim Anxur.

ROMAE ET AVGVSTO CAESARI
DIVI F. COLONIA ANXVR.

Ibidem.

TI. IVLIO. TI. F. STEL. PAETINO
BASSIANO PATRONO COLON.

Sueſſæ, tabula marmorea.

C. TITIO CHRESIMO AVG. LIB.
HVIC ORDO DECVRIONVM
QVOD PRO SALVTE ET INDVLGENTIA IMPERAT.
ANTONINI PII FELICIS AVG. ET VOLVNTATE PO-
PVLI MVNVS FAMILIAE GLADIATORIAE EX PE-
CVNIA SVA DIEM PRIVATVM SECVNDVM DIGNI-
TATEM COLONIAE EDIDERIT HONOREM BIS IL-
LI QVO QVIS OPTIMO EXEMPLO IN COLONIA SV-
ESSA HABVIT ET VT AQVAE DIGITVS IN DOMO
EIVS FLVERET COMMODISQVE PVBLICIS AC SI
DECVRIO FRVERETVR ET TITIO CHRESIMO FI-
LIO EIVS OB MERITA PATRIS HONOREM DECV-
RIONATVS GRATVITVM DECREVIT ORDO DECV-
RIONVM ET AVGVSTALIVM ET PLEBS VNIVERSA

Nolæ.

T. TETTIENVS T. F. FELIX. PATRON.
COL. NOLANAE

In alia tabula.

L. SICINIO L. F.
SER. VALENTI
PATRONO MVNICIPI
CVRAT. REIP. NOLANORVM
S. P. Q. NOLANORVM
D. P.

Tt Ibidem.

Ibidem.

L. RANIO ACONTIO L. F. PVBL.
OPTATO VIR CLAR. COS. ORDIN.
CVRATORI REIP. NOLANORVM CVR. PEC. P. XV.
VIR SACRIS FACIVND. PATRONO R. P. III.
VIRO AD AGR. DIVIDEN. X. VIRO STLITIB.
IVDICANDIS STAT. EX AERE
S. P. Q. NOLAN. D. D.

Tegeani in Calabria.

VIAM FECEI A RHEGIO AD CAPVAM ET IN EA
PONTEIS MILIARIA TABELLARIOS VE POSEIVI
SVNT A RHEGIO AD CAPVAM MIL. CCLXXXV.
HINCCE AD COLVMELLAM MILIARIA CCX.
A BIBONA AD LOCROS MILIARIA XXXXV. A FRETO
AD SCYLLAM MILIARIA LX. IDEMQVE FECEI
VT EX AGRO POPLICO ARATORIBVS
CEDERENT PASTORES.

Tabula marmorea olim reperta Hydrunti,
postea Neapolim translata.

M. BASSÆO M. F. PAL. AXIO
PATR. COL. CVR. R. P. II.
VIR MVNIF. PROC. AVG. VIAE OST.
ET CAMP. TRIB. MIL. LEG. XIII. GEM. PROC.
REG. CALABR. OMNIB. HONORIB.
CAPVAE FVNC. PATR. COL. LVPIENSIVM PATR.
MVNICIPI HYDRENTINORVM VNIVERSVS
ORDO MVNICIP. OB REM PVBL. BENE
AC FIDELITER GESTAM HIC PRIMVS
ET SOLVS VICTORES CAMPANIAE PRAETIS
ET AESTIM. PARIA GLADIAT. EDIDIT.
L. D. D. D.

Brun-

Brundisij.

IMP. CAESAR
DIVI NERVAE
F. NERVA TRAIANVS
AVG. GERM. DACIC.
PONT. MAX. TR.
POT. XIII. IMP. VI. COS. V.
P. P.
VIAM A BENEVENTO
BRVNDISIVM PECVN.
SVA FECIT.

Ibidem, pro foribus ædium Diomedis Athenæi medici, in basi marmorea.

ΕΥΚΡΑΤΙΔΑC ΠΕΙCΙΔΑΜΟΥ
ΡΟΔΙΟC
ΦΙΛΟCΟΦΟC ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟC
ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΗC ΒΡΕΝΔΕCΙΝΩΝ ΒΟΥΛΗC
ΕΙC ΤΑΦΗΝ ΨΗΦΙΖΑΜΕΝΗC

EVCRATIDAS PISIDAMI F. RHODIVS
PHILOSOPHVS EPICVREVS.
L. *P. D. D D.

*Forte. B.i. Locus Brundisij datus decreto decurionum.

In basi statuæ, olim reperta Anconæ, postea Romam translata.

C. SALLIO ARISTAENETO V.C.
SEPTEMVIRO EPVLON. SODALI
AVG. IVRID.
PER PICENVM ET APVLIAM CVRATORI
VIAR. AVREL.
ET CORNELIAE TRIVMPHALIS PR. K. TVTELAR.
Q. DESIGNATO ET EODEM ANNO
AD AEDILITATEM PROMOTO X. VIRO
STLITIBVS IVDICAND. ORATORI MAXIMO
DECVRIONES
ET PLEBS COLONIAE ANCONITANORVM
PROPTER HVMANITATEM
ABSTINENTIAM EFFICACIAM.

Auximi in Piceno x. ab Ancona miliari.

L. ATTIO SEVERO
PRAEF. COH. I. AFR.
C. R. E Q. IVDICI SELECTO EX V. DEC.
PR. AVXIMI PAT. COL.
AEDILI. II. VIR. ANCONAE

Anconæ in arcu Traiani.

IMP. CAESARI DIVI NERVAE F. NERVAE TRAIANO OPTIMO AVG.
GERMANIC. DACICO PONT. MAX. TR. POTXVIII. IMP. VIII.
COS. VI. P. P. PROVIDENTISSIMO PRINCIPI SENATVS P. Q. R.
QVOD ACCESSVM ITALIAE HOC ETIAM ADDITO EX PECVNIA SVA
PORTV TVTIOREM NAVIGANTIBVS REDDIDERIT.

Pisauri in Palatio Ducis Vrbini, in basibus statuæ.

HERCVLI
AVG.
CONSORTI
D. N.
AVRELIANI
INVICTI AVGVS.
RESPVB. PIS.
CVRA AGENTE
C. IVLIO PRISCIANO V. C.
DVC. CVR. R. P. PIS. ET FAN. PIN.

VICTORIAE
AETERNAE
AVRELIANI
AVG. N.
RESPVBLIC. PIS.
CVRAM AGEN.
C. IVLIO PRISCIANO
V. E. DVCEN. CVR. R. P.
PISAVR. ET FAN. PP. M.

Idem.

ALBIAE C. F. BALBINAE
FLAMINICAE PISAVRI
ET
ARIMINI PATRONAE MVNICIPI
PITINATIVM PISAVRENSIVM
HVIC ANNO QVINQVENNAL. PETINI
PRISCI MARITI EIVS PLEBS VRBANA
OB MERITA EORVM //////////////////

Arimini.

PATRONO COL. AVG. ARIMIN.

NOTA-

NOTARVM SINGVLARIVM, ET EORVM, QVAE per nexus & comprehensiones litterarum sibi implexarum, vel alioqui paucioribus litteris per compendium scripta sunt, tam Græcorum nominum, quàm cognominum explicatio, vnà cum Epithetorum Deorum, Dearumque passim in numismatibus occurrentium, Latina interpretatione.

Α Αρχαγέτα. Tabula VI. Nummus VIII.
Α.Χ Αθηνῆ Χαλκίοικος. Minerua Chalciœca. Tab. X. Num. I. Tab. XXXVI. Nummus X.
Α. vel ΑΚΡ. Ακράγαντος. Tab. X. Num. III. VII. & VIII.
Α. siue ΑΓΙ. Antiatum. Tab. XVII. Nummus IX. & X.
Α. In linea penultima Inscriptionis marmoreæ, quæ est Suessæ, ignoratur.
ΑΓ. ΑΓΑ
Α. siue ΑΝ.
Α. Τ Tab. XXII. Num. III. Tab. XXVI. Num. X. Tab. XXXI. Num. IX. Tab. XXX. Num. III. & VIII. Tab. XXXII. Nu. III. Hæc sunt prima elementa nominum eorum qui magistratum aliquem gesserunt. Forsan, Αγαμεμνων, Αγάνωρ, Ανδροκλίδης, vel Αντιφάνης. Απολλοφανης Τυφῶνος, nomen & cognomen.
ΑΘΗ.ΧΑΛΚ. Minerua Chalciœca. Tab. X. Num. II.
ΑΡΕΟΣ. Martis. Tab. XXVII. Num. VI.
ARIM. Ariminiorum. Tab. XXXIV. Num. VIII.
ΑΡΤ. Αρτέμις. Tab. XV. & XVI. pluribus nummis.
ΑΡΤΕΜΙΣ. Diana.
ΑΡΧΑΓΕΤΑ. Apollo. Archagetes. Tab. VI. Nu. VII. & VIII. Tab. XXVI. Num. X. Tab. XXXI. num. IX.
ΒΑ Βασιλέως. Tab. XIII. Num. I.
ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Regis ibid. Tab. num. IX. & X. Tab. XIV. passim. Ta. IX. Nu. I.
BRVN. Brundisiorum. Tab. XXXIII. Num. VIII.
Γ. ΓΑΣ.
ΓΛΑ Tab. XXIX. Num. X. Tab. XXXVII. Num. II. Tab. XXXII. Num. IX. Tab. XVI. Num. III. Forsan Γυνασίμαχος, Γυτοκράτης, Γάσιππος, Γλαῦκος, &c.
Δ Δρεπανῶν. Tab. VIII. Num. IV.
Δ ΔΙ Tab. XV. Num. IV. Tab. XIX. Num. IV. & VI. Tab. XX Nu. II. Tab. XXII. Nu. V. Tab. XXIII. Nu. II. Forsan. Δαμοκράτης, Δημοφῶν, Διοφάνης, Δαμασίας, Δέγμηνος, Δωρόθεος, &c.
ΔΙΟΣ ΕΛΛΑΝΙΟΥ. Iouis Græci.
Δ
Κ Forsan nomen & cognomen. Δαίφρων κλεῶνος. Ta. XXVII. Nu. I.
ΔΡ Ta. XVI. Nu. VII. Forsan. Δρύας, &c.
ΕΠΗΚΕΤΑ.
ΕΠΙ Tab. VII. Nu. VIII. Ta. XV. Num. X. Forsan, Επιμενίδης, Σωπάτρου, aut Επικράτης, &c.
ΕΥ. siue ΕΥΘ.
ΕΥΣ. ΕΥΦ.
aut ΕΥΦΑ. Tab. XXXIII. Nu. III. Ta. I. Nu. IV. & VI. Tab. XV. Nu. X. Ta. XXXI. Nu. VI Tab. XXX. Nu. I. Forsan Εὔανδρος, Εὐθυμένης, Ευξενίδας, Ευφρων, Εὐφάνωρ, &c.
FA Faλείων. Tab. XXXV. & XXXVI. Pluribus nummis.
ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Iupiter Liberator. Tab. III. Nu. III. & IV.
ΖΟΠ. & ΖΩ. Tab. XXXI. Nu. X. Ta. ibidem, Nu. VIII. Ta. XXXII. Num. VIII. & X. Forsan, Ζώπυρος, Ζωσίστρατος, Ζώστηρ, vel Ζώφυρος.
Η. siue ΗΧΙ. Tab. XIII. Nu. VIII. Ta. XXX. Num. VII. Forsan. Ητεωκλῆς, Ηχίων, &c.
ΗΡΑ Ηρακλήτων Tab. IX. Nu. VII. & VIII.
Θ Θουρίων. Tab. XXIX. Num. VIII.
Θ ΘΕ. Tab. XV. Nu. III. Ta. XXII. Nu. X. Ta. XVI. Nu. I. Forsan. Θαλῆς, Θελχίων aut Θεοκλῆς, &c.
ΙΕ Tab. XXII. Nu. II. Forsan, Ιέρων.
ΙΣ Tab. XVII. Nu. V. Forsan. Λυκάβας ἑπτακαιδέκατος. id est annus. XVII.
ΙΖ ΙΩ. Tab. XV. Num. II. Tab. XVI. Nu. V. Ta. XXXII. Nu. I. Forsan ἴσμηνος, Ισοκράτης, Ιώφων.
Κ Tab. X. Num. V. & VI. Forsan, Κώκαλος. Rex Sicaniæ.
ΚΑΥ. siue
ΛΥΑΚ. Καυλωνιάταν. Ta. XXVII. Nu. X. Ta. XXVIII. Nu. II.
ΚΚ'ΛΑ. & Tab. XVI. Nu. II. Ta. XIX.
ΚΛΑΝ. Num. V. Ta. XX. Nu. IV. Tab. XXXI. Nu. VII. Ta. XXXII. Nu. IV. Forsan. Καλλίμαχος. Κλειάδης, Κλεόφιλος, Κλυσώνυμος, Κλαῦος, &c.
ΚΒ Forsan nomen & cognomen, Καλλικράτης, Βίτωνος, Tab. XXIV. Nu. X.
ΚΟΡΑΣ. Virginis scilicet Proserpinæ & Mineruæ.
ΚΡΟ Κροτωνιάταν. Tab. XXIX. Num. I. & II.
ΚΣ Forsan nomen & cognomen. Κλάρον Πορφυρίωνος. Ta. XXII. Nu. IV.

Æ Λεοντίνων. Tab.v. Num.x.

Λ. Æ Tab.xiii. Nu.v. Ta.xv.Nu.i. Ta.xxxvii. Nu. iii.Ta.xx.Nu.vii.Forsan, Λαάδαμος, Λεωνίδης, Λεωτυχίδης, Λίχας, &c.

ΛΟΚΡΩΝ ΝΕΩΚ. Λόκρων νεωκόρων. Id est Locrensium nouis Colonis inductis frequentatorum, quasi dicas repopulatorum. Ta.xxvii. num.ii.

ΛΥΣ.& ΛΩΡ. Tab.xv.Num.viii.Ta.xxxi.Num.viii. Forsan, Λύσιππος, Λωρίχιος, &c.

M. MAN. Tab. xxii. Num.i. Tab.xxx. Num.v. Forsan. Μάντικλος, &c.

MP Forsan Hercules, Μαραθώνιος. Tab. ix. Num.iv.

M. BIT. Forsan. nomen & Prænomen latinum, vti sic Marcus Biton. Ta.xxxiii. Num.x

META & METAΠ. Μεταποντίων, Tab. xxx. & xxxi. Pluribus Num.

Y Ta.iv. Num.ii. Ta. xvi. Num. vi. Forsan.

MIΔ. M. Μίδας, Μυρμιδων, aut Υμβίλικος, &c.

N Forsan Νισαῖος, Syracusanorum Tyrannus. Tab.iii.Nu.v.

NAΠ Tab.xiii. Nu.vii. ignoratur.

NE & NE Tab. xxxii. Num. ii. & iv. Forsan Νέλεος, aut Νηφος, &c.

NE. siue NEΩK. Νεωκόρων. vide supra, Λόκρων.

NK Ta. v. Nu.iii. Forsan. Νικοκλῆς, &c.

Ξ. ΞΕ Ta.xv.Num.vi. Ta.xxix. Nu.ix. Ta.xvi. Num. viii. Forsan. Ξάντιππος. vel Ξῦθος aut Ξενόδωρος, &c.

OΠE Ta.xxxvii. Nu.iii. Forsan ὄπεος.

Π Ta.xv.Nu.v. Ta.xix.Nu.vii. Ta.xxiii. Nu.i. Ta. xxvii. Nu.iii.iv. v.vii.& viii. Forsan Πάμφιλος, Πάνδαρος, Πελάγων, Πένθιλος, Πείσανδρος, πυθοκλῆς, Πλίσαρχος, Πολυάντης, aut in Ta.xxxvii.Num.iii.Nomen & cognomen forsan Περισθένης ὀπιῶνος.

ΔE Δ

K

R Λ Tab. vi. Nu.ix. Ta. xxviii. Nu.i. Ta.xiii. Num.x.& ix. Forsan nomina & cognomina, Περίανδρος, Ἀρρίφωνος, Πολιμέςωρ, Δάμωνος.

Πανδίων. Κλεωνύμου Πλαςεινς Κλεάνδρου, &c

ΠOΛ Tab.xxxii.Nu.viii. Forsan, πολυμήδων.

ΠOΣ. siue MOΠ, ΠOΣΞI. vel ΠΩMEI. Ποσειδωνιάτων. Ta.xxi. passim.

PH. siue PHΓ. Ρηγίνων. Ta.xxvi. passim.

Σ Συρακοσίου Ta.xiii. Num. x. Tab. xiv. Num. i. & ii.

Σ. ΣA Tab xix. Num iii. Ta.xx. Num.ix. Ta. xxxii. Num.ii. Forsan Σιλέαδος, Σιμωνίδης, Σκίρον, aut Σαμαγόρας

HM Tab. ix. Num. vi. Forsan, Σπινθάρου, φίλωνος cognomen.

ΣT. ΣY. Ta xxx. Num.iv. Ta.xxxii. Num. v. Forsan Στάφιλος, Σύνναδος.

ΣYBA. Συβαρίτων. Tab.xxxv. Num.i.

ΣYPA. Συρακοσίων. Tab. ii. & iii. passim.

ΣΩ Forsan, Σωτῆρος. Ta. v. Num.i.

ΣΩ. ΣΩΞE. Tab. xv. Nu.vii. Tab.xxx. Num.ii. Forsan. Σωκλεος, Σωξένης, &c.

ΣΩTEIPA, Scilicet Diana Seruatrix. Tab.xiv. Nu.iv.

T Tab. xxxii. Num.iii. Forsan, τύφωνος, sic Απολλοφάνης τύφωνος.

TEΛ. Ta.xxxi. Num. v. Forsan, Τελαμών.

YΠAΛ. Tab.xxi. Num.i. Forsan. Υπάλληλος.

Φ.& ΦI. Φιλων. Ta.ix. Nu.vii. & viii. Tab.x.Nu.i.

Φ.& ΦI. Φιλιςίωνος. Tab xxii. passim.

Φ Tab.xv. Num.ix. Ta. xviii. Num.x. Ta.xix. Nu.viii. Tab. xxvii. Num. x. Tab.xxviii. Num. v. Forsan, Φάλαντος, Φέρης, Φιλήτας, Φορμιων, Φύλακος, &c.

X Χάλκας. Tab.ix.Num.iii. Tab.x. Num. i.

XAΛKAΣ. Minerua Chalcioeca.

XAΛ

XAHΔ.

XΩΛ. Tab.xxxii. Nu.iv. Tab xxxiv. Nu.i. Tab.vii. Nu.v. Forsan, Χλάμυρος, Χληδὸς, Χωλότης, &c.

ΨOΦOΔ. Tab.xii. Num. ix. Forsan, Ψοφοδεὼς, Ψοφόδης aut Ψοφοδος, &c.

ΩAIΠ. Tab.v. Num.vii. Forsan, Ωδύπους, &c.

∞ pro M. Mille.

CIↃ decem millia.

Notarum characteres in Tab. vi. Num.iii. & iv. Tab. vii. Num. vii. & viii. ignorantur.

INDEX

I N D E X.

RERVM MEMORABILIVM ET PROPRIORVM NOMINVM,

quæ in ipſis numiſmatibus cùm ſpectantur, tùm leguntur, non parum ad intellectum numiſmatum conferens.

Ἄργος.

Hercules

Medu-

S.

T.

In,

V.

X.

Z.

FINIS.

IN,

INDEX EORVM QVÆ IN HISTORIA VRBIVM ET POPVLORVM SICILIÆ & MAGNÆ GRÆCIÆ

obſeruatione digna continentur.

Numerus paginam notat: litteræ ſubiectæ a.b.c.d. ad oram denarij interuallum deſignant.

filiorum

mobilis

Syra-

B

Leon-

C

Calabriæ

Olympi.

E.

Eumenides

Halesus

Leontino-

Milo

N.

O

Pompei

Q.

Sabinorum

Meta-

FINIS.

ERRATA *ad marginem ab operis commissa, sic ante legendum corrige.*

Pag.20.c.lit lege: Vide Iac.Schegkij Præmessa.30.d.Hermocratis, adde F.42.a.v.5.Apolliniades, vt in textu. 47.b.l. Genucius. 54.b.leg.accepta. 57.d.redactæ. 58.c.Athenæo ac.Plat.60 a.v.4.leg. κισσοκόμην 64. a. Catanæorum. 67.d.lege Pithyonicis. 74.d.maledicus, adde, erat, ait. v.pen περὶ τῆ.78, c.v.6.l.SP.pro Spurius. 48.d.Odysseæ: adde, Lib.xii.à v. 322.98.v.4.a.fine lege M.Atilium: & in marg.scribe: cdxcvii. 105.c.in ora scribe: Virg.III.Aen.v.706. 106.d.v.2.lege intercidit, non intercedit, 109. b. oculorum acuta acies scribe in marg. Plinius lib. vii. cap. 21. Ælianus lib.xi. cap. 14. 122. d. v. 6.a. fine, leg. Stratonico. 124.b. à Pindaro.adde: Pithyonicon 16. φερεσφόνας ἕδο-134.b. leg.in Bœoticis. 148.d.corrige, ablegabant. 151.c.in ora post. Æmilium, dele comma. 167. d.in fine lege Tyranni Cæsares. 168.c.leg.Dionys.Lamb. 170.d. v.penult.leg. ex Theopompo. 171.v. 2.leg. SYRAC. 181.d.in ora, Xenodocus. 185.a in marg.Biblioth. 187 b.leg.ex Timæo. 191.b.in marg.dele, ab v.c. repone, CAP. 79. 80. 192. v.penult. monenti.leg. momenti. 198.c.auerso, lege, querno folio. 212.b.Stratius, leg.Statius. 225.b.in ora, lege T.Liuius. 229.c.An.v.c. CDXL. 251.c.Aug.leg.Ang. Politian. 252.b.confert, leg. Confer. 265.a.Scribe, Io. Stobæus. 272.b. leg.in marg.Martial.lib.xiii.Epigr.125. 293.d.lege, per Iapygas edes.

SICILIAE HISTORIA POSTERIOR

SIVE EORVM,

Quæ post pacem sub Augusto terra marique partam vsque ad hoc sæculum gesta sunt, compendiosa narratio:

HVBERTO GOLTZIO
HERBIPOLITA VENLONIANO
CIVI ROMANO
AVCTORE.

SERIES EORVM QVAE IN HAC POSTERIORE SICILIAE HISTORIA CONTINENTVR.

HVBERTI GOLTZII
HERBIPOLITAE VENLONIANI
CIVIS ROMANI
IN
HISTORIAM POSTERIOREM SICILIAE
PRAEFATIO.

SICILIA, *vt ab initio patria Læstrygonum & Cyclopum fuerit; & post eos nutrix tyrannorum, nunquam domesticis armis seruitutem satis excusserit; sed externis solum, libertatem totam recuperauerit, quantum ex priscorum monumentis, aut numismatum etiam subsidio repetere potuimus, vsque ad pacem sub Augusti auspiciis terra mariq; partam; in priore historia nostra iam retulimus. adhæc vt sæpius, posteaquam in Prouinciæ formam redacta erat, à fugitiuis lacerata affectaq; fuerit, ostendimus. Ordinis itaq; & instituti nostri ratio, nunc exigere videtur, vt breui enumeratione quis Romano imperio externis bellorum procellis ignauiaq; Imperatorum labefactato, perpetuus Siciliæ ad hoc nostrum vsque sæculum status fuerit prosequamur. Primum igitur Gothorum armis per viginti annos lacerata sub Saracenorum siue Arabum inde imperio ducentis & triginta prope annis seruiuit; ab quorum iugo Nortmannorum principum virtute liberata, sub iisdem centum triginta septem annos exegit; porrò exolescente Nortmannorum stirpe, Sueuos septuaginta annis plus minus dominos habuit, donec tandem Conradino Sueuorum vltimo, per iniuriam iussu Caroli Andegauensis supplicio affecto, in Gallorum potestatem deuenit, Pontifici quoque Romano vectigalis facta. Huius verò Caroli præfectorum sæua tyrannide, & promiscua in matronas virginesq; libidine, Siculi postmodum lacessiti, sumtis pro libertate armis, cruentissimâ in Gallos cæde, nulli sexui, nulli ætati parcences grassati sunt: & ipse Carolus*

 postremò

postremò per Petrum Aragoniæ regem, regno (quod Petrus ob C
stantiam Manfredi olim regis filiam, in vxorem ductam, pertin
ad se aßerebat) exutus est. hinc postremò ab Aragonia gente, suc
stione continua per ducentos propemodum annos, ab nouem eiusd
gentis & familiæ regibus, vsque ad Ferdinandum Catholic
Castellæ regem in ea regnatum; donec Ferdinando Catholico Caro
Quinctus ex filia nepos & Imperator Romanus, qui Rempublica
Christianam iam fatiscentem, virtute sua in meliorem spem erex
& Carolo Philippus secundus, in ius regni, viuo adhuc patre succe
sit. Vsqueadeo vt nisi fallant Chronologi tantum temporis ab A
gusti imperio vsque ad hoc sæculum nostrum porro numeraturi simu
quantum ab eiusdem imperio ad primam Siculorum memoriam re
trò colligi potest. totumq́ue hoc spatium propemodum tria millia centum
viginti annorum comprehensurum est. Ceterùm posteaquam &
istam quoque partem per compendium tradiderimus, paucis etiam
Gothorum, Nortmannorum, aliorumq́ue regum qui aut vtrique Si-
ciliæ cis & vltra Pharum coniunctim aut Neapolis, & Siciliæ regnis
separatim præfuerunt, ELENCHVM *historiæ nostræ subiunximus: ad-*
didimus insuper illustrium virorum Elenchum, *eorum inquam* SI-
culorum, *qui rerum gestarum gloria, vel sapientia, aut meritis in*
Rempublicam commendantur; quorumq́ue rationem, non offerente
sese opportunitate hactenus habere non quiuimus.

SICILIAE

SICILIAE HISTORIA POSTERIOR SIVE EORVM, QVAE POST PACEM SVB AVGVSTO terrâ marique partam vſque ad hoc ſæculum geſta ſunt, compendioſa narratio,

HVBERTO GOLTZIO HERBIPOLITA VENLONIANO CIVI ROMANO AVCTORE.

DE GOTHIS ET VANDALIS.

ROMANO iam imperio ſeneſcente & ad conuerſionem ſuam præcipiti, quum partim in Thracia veluti à ſuo corpore auulſum; partim in Italia Imperatorum diſcordia affectum eſſet; omnium peregrinorum & barbarorum armis lacerari & conuelli cœpit: ita Perſæ Aſiam; Gothi & Hunni Thraciam atque Pannonias; Weſtrogothi Hiſpanias; Suevi Gallias; & Oſtrogothi tandem Italiam, & de qua nunc nobis dicendum eſt, Siciliam occuparunt. Ceterùm Theodoſio Iuniore imperium Orientis adminiſtrante, Genſericus Vandalorum rex Carthagine capta, Siciliam: & poſtmodũ Anicio Maximo imperium in Occidente tenente; vrbem Romam anno poſt natiuitatem Chriſti CCCCLV. inuaſit. Succeſſit Theodoſio Cæſari Valentinianus; ſub quo Flauius AEtius, imperatoris ſui auſpicijs Hunnorum res & Attilam regem, Gothorum copijs adiutus, in Gallia grauiter afflixit. AEtio mox vel æmulatione vel inuidia iuſſu Valentiniani interempto; & ipſe à militibus ſuis confoſſus perijſſe ſcribitur. Auguſtulo deinde Oreſtis filio Occidenti, & Zenone Orienti imperantibus, Odouacer Herulorum auxilio, Italiæ principatum, deiecto Auguſtulo, per ſedecim annos tenuit. Zeno, vt ſibi Italiam aſſereret, Theoderico Gothorum regi auctor fit, vt contra Odouacrum bellum moueat; quem is ad Aquileiam aſſequutus prœlio vincit; mox apud Rauennam ſæpiùs acie profligatum, & Rauennæ mœnibus ſeſe includentem, triennio obſeſſum ad deditionem compulit, occupataque Italia Theodericus Siciliam, quam præſidijs nudam videbat, affectat eamque magna claſſe adortus, cum circumiacentibus paſſim in-

AN. à Chriſto nato CCCCL.

GENSERICVS Vandalorum Rex Siciliã occupat.

ATTILA Hunnorum Rex.

An. CDLXXVI.

ODOVACER Herulorum Rex Italiam occupat.

An. CDXCIII.

THEODERICVS Gothorum Rex Siciliã occupat.

Ann. DXL. BELLISARIVS *Siciliam recuperat.*

fulis fuo imperio adijcit. atque vt Siciliam præfidio contra vim externam muniret; Panormi arcem fibi quoque erexit. Theodericus inde anno regni fui tricefimo feptimo orbus moritur. poft cuius mortem, quum Gothorum in Italia & Sicilia res, domeftica feditione, & Theodahati regis ignauia, in deterius quotidie prolaberentur; infulam Bellifarius Iuftiniani Cæfaris fui aufpiciis decimo octauo quàm à Theoderico occupata fuerat anno, Gothis inde expulfis Romano imperio reftituit. Totilas tamen Gothorum rex Siciliæ non diuturnam quietem permifit; & poft aliquot ignobilia opida partim, vi partim deditione capta, Syracufas terra marique obfedit: fed affectis in Italia Gothorum rebus, Totilas omne copiarum robur ex Sicilia deduxit. mox Artabanes, Iuftiniani præfectus qui cum claffe poft Liberium miffus erat in Siciliam (quum Liberius tantum Syracufarum portum, inuitis hoftibus intraffet, ftatimque nulla re memorabili gefta abiiffet) poftquam hoftium vires vidit afflictiores, non Syracufas modo liberauit obfidione: fed Gothos etiam per partes adortus; qui opidatim, præfidij cauffa in tota infula difperfi erant, facile debellauit, & regnum Iuftiniano reftituit. tandem poft Totilæ interitum & varios bellorum motus reliquiæ Gothorum à Narfete altero Iuftiniani duce eorum rege Theia in prœlio occifo, oppreffæ funt; poftquam à Theoderico Italia & Sicilia Gothorum imperio LXI. annis occupata fuerat. & Sicilia Græcorum aufpiciis adminiftrata eft.

TOTILAS *Gothorum Rex Siciliam deuaftat.* *Ann.* DXLI.

DLIV. NARSES *Gothos in Sicilia extinguit.*

DE SARACENIS.

AN. A CHR. N. DCXIV.

SARACENI qui nomen fuum à Sara, Abrahami vxore repetebant, fedes in Arabia felici fibi delegerant: gens ea vfque ad Heraclij imperium obfcura; tunc quidem fines fuos egreffa cum Arabibus atq; aliis, quæ ipfis circumfufæ erant, nationibus confufa in multitudinem infinitam excreuit. Anno namque falutis noftræ fexcentefimo & decimoquarto quum Heraclius Auguftus fuperato Cofrhoe Perfarum rege; Africam, AEgyptum, Suriam, Mefopotamiam, & quidquid fuerat à Perfis occupatum Romano imperio recuperaffet, fola Arabia in armis erat. Cuius motus magnum toti orbi incendium, belli & religionis fæuiffimas faces accendit, & maximum malorum feminarium; quo magna mortalium, & orbis habitati pars ex veritatis luce in denfas opinionum & errorum nebulas præcipitata eft eius impietatis caput & fons Mahumethes fuit, dubium Arabs an Perfa: vtrumque enim traditur. Ceterùm quum is anno Chrifti fexcentefimo & tricefimo fecundo, mortuus & Mechæ fepultus effet: eiufque aufpiciis Saraceni Afiam occupaffent: Europam quoque inuadere aufi primò Rhodum peti-

MAHVMETHES *Apoftata.*

DCXXXII. SARACENI *Siciliâ depopulantur.*

A petiuêre; mox Colossum æneam Solis statuam LXX. cubitorum altitudine terræ motu primùm euersam, deprædati sunt. inde AEgæo mari latrociniis vexato & Cycladibus direptis, in Siciliā prouecti, litorales eiusdem oras primùm populantur, mox vt neminem obsistere vident, in mediterranea excurrunt, ferro & igne multiplicique clade insulam affligunt. qua cognita Constans Augustus, Olympiū Exarchum cum classe contra eos misit; qui tam atroci pugna prœlioque nauali cum Saracenis congressus scribitur, vt propior victo quàm victori hostibus tandem superatis, & insula liberata, paucis pòst diebus tantis laboribus fractus è viuis excesserit. Constans inde Augustus quum Romæ benignè admodū exceptus; B eandem opibus ac preciosissimis quibusque signis spoliasset, Neapolin primò inde in Siciliā transfretauit. substitisq; Syracusis quoad tributum quod Italiæ, Siciliæ, ceterisque insulis prouincijsq; ex libito, non ex veteri formula imperauerat coëgisset quod tanta acerbitate per sexennium exactum est, vt non solum multi fortunis, sed liberis etiam & vxoribus spoliati sint; qui à parentum aut maritorum obæratorum amplexibus, ad seruitutem auellebantur. Sed Constans breui scelerum suorum vltionem expertus est, dum namque molliùs & solutiùs inter suos versatur, feruenti balneo vaporeque ex Mezentij siue Magnentij (variat enim apud scriptores nomen) insidijs suffocatus est. Hic Magnentius ordinum duC ctor sub Heraclio imperatore fuerat, & imperium scelere suo affectabat. cuius Motus statim Theodorus Exarchus, vndique coacto milite oppressit. variat in hac parte scriptorum auctoritas, sunt qui Constantinum vt patris mortem vlcisceretur, sibique vindicaret armis imperium, cum classe in Siciliam venisse tradant: aliis placet, eum metu paterni casus domi mansisse, ita vt Saraceni comparata classe, Siciliam nouis motibus agitatam aggressi sint: Syracusas quæ nullo præsidio tenebantur subita vi adorti ceperint, & quia ibi tutò hærere, nondum confirmatis opibus, non poterant, ob Italiæ & Africæ quæ iam ipsis bellum moliebatur propinquitatem; omnia cæde promiscua prosternunt Romanæ vrbis ornamenta, huc vt memorauimus à Constante congesta; omD nemque Syracusanorum gazam in naues componunt, prædaque amplissima ditati AEgyptum repetunt. Sunt tamen alij, qui scribant, quod propius ad veritatem accedere videtur; à Constantino cuncta, quæ pater Romanis ademerat, oppresso patris sui percussore Magnentio Constantinopolin transportata: Barbaros autem post Magnentij cædem insulam inuasisse. Ceterùm ne ordinem seriemque rerum deinceps gestarum vsque ad Siciliam à Saracenis occupatam abrumpamus, pauca de Orientis & mox Occidentis Imperatoribus adiiciemus. Constantino Iustinianus filius eius nominis secundus successit; sequuntur inde principes; ita

vt se-

OLYMPIVS Exarchus cum classe in Siciliam missus.

DCL.

THEODORVS Exarchus iterum.

DCLIII.

SARACENI Siciliam iterum inuadunt.

DCCXXVII. vt sequens præcedenti exsilium aut excidium intentaret. Leone autem Isaurico imperãte Sicilia Sergij præfecti opera ab Imperatore desciuit; sed ab eodem iterum mox in potestatem redacta est. Posthæc quum Pipinus DCCLII. Francorum Rex Stephani secundi Pontificis rogatu, Aistulphum Longobardorum regem Romanis rebus infestum domuisset; & paullò pòst Carolus eius filius, cui rerum gestarũ magnitudo Magni cognomentum peperit, Desiderium Aistulfi filium, Hadriano pontifice petente debellatum captumque cum suis in Galliam misit. Mox quum Carolus Leonem tertium Romanorum Pontificem à populo & proceribus Romæ expulsum, armis reduxisset; à Pontifice Imperator & Augustus salutatus est: atque ita Occidenti summa Imperij dignitas, quæ trecentis & triginta annis in Thraciam translata fuerat, restituta est. Carolus pacem ab Irene imperatrice antè præscriptam cum Nicephoro eodem fœdere, iisdemque legibus confirmat; ita diuiso imperio, vt Sicilia cum Calabria & Apulia DCCC. Nicephoro: reliqua Italiæ pars Carolo cederet. Per id tempus, (annus à Christo nato octingentesimus agebatur) Saraceni AEgypto, Africa, Suria & Hispania potiebantur, contra quos Carolus multa præclarè gessit. post mortem Nicephori Sicilia Stauratio; inde Michaëli Curopalato; & eius DCCCXXI. filio Theophilacto; mox Leoni Armenio Michaëlique Balbo Constantinopolitanis imperatoribus paruit. eo imperante Saraceni qui Africam occuparant, cum classe Siciliã inuadunt, & omnia ferunt aguntque; mox & Panormum & aliquot opida per vim capiunt. Siculis ea clade oppressis, Bonifacius Corsicæ Comes cum Etruscorum auxilijs saluti fuit; is quum in Africam exercitum exposuisset inter Vticam & Carthaginem Saracenos aggressus, magno prœlio fudit, & ter acie congressos vicit & profligauit; ita vt Saraceni tot cladibus è Sicilia detracti; ad suorum auxilium relicta Panormo, ceterisque insulæ locis in Africam reuocati sint. Liberata Bonifacij stratagemate & virtute Sicilia, Michaël Imperator in eam Præfectum cum magno militũ præsidio Euphemium; cui legatum Exarchum adiunxit, transmisit. Saraceni interea classem duce Sabba expediunt. contra quos Michaël classem, ductore Theophilo cum sexaginta Venetorum triremibus instruxit; concurritur nauali certamine ad Crotonis litora; Theophilus captis aut depressis nauibus, solus fuga euasit. Sabba victor in Dalmatia opidum Austense diripit; Venetorum naues è Suria venientes cum mercibus capit; Anconam direptam incendit: prædaque ditatus in Africam reuertitur. Variant deinceps Siculorum Annales in occasionis enarratione. qua Arabes siue Saraceni in Siciliam à Michaëlis Augusti Præfecto euocati, eandem CCXX. fermè annis intoleranda seruitute oppresserunt. sunt qui Georgij Maniacis perfidiæ hoc imputent; caussam aut fabulam affingunt. eum rerum nouarum studio captum

PANORMVS à Saracenis capta.

EVPHEMIVS Siciliæ præfectus.

A captum Siciliam quam ex Michaëlis imperio administrabat, occupasse. pecuniam suo nomine & imagine signasse. Michaël, vt scelus Georgij vlcisceretur, cum vxore sua fallax consilium & dolum communicat. mortuum Imperatorem ex subito morbo euulgatur; Augustam, quasi ad secundas aspiraret nuptias, præferre cunctis Maniacem; hunc per legatos ad matrimoniũ sollicitare: eundẽ hac occasione oblata accensum, tamen fraudem subesse veritum, filium insulæ cum arcanis mandatis præfecisse: mox ipsum vt in Palatium Constantinopoli peruenerat, comprehensum & capitis supplicio perfidiæ pœnas luisse filium intellecta patris calamitate, Siciliam, vt in mandatis habebat, Saracenorum regi in clientelam

B tradidisse. Ceterùm vt in ea enarratione multa admodum infarciuntur; quæ vt fabulosa labefactari possint; ita etiã à temporum ratione & euentuum ordine infirmantur. Maniacem namque Siciliæ præfuisse & sub Constantini Monomachi imperio multis pòst annis floruisse; & Saracenos magna Siciliæ parte expulisse veterum monumentis testatum est. propius verò est, quod Ioannes Curopalates Græcus auctor tradit; Euphemium Michaelis in Sicilia Præfectum, audaci scelere vestalem ad libidinem suam è loco sacro rapuisse: atque quum eius fratres germani de virginis incestu Euphemium apud Exarchum accusassent; ille & Euphemij potentiam & iram veritus querelas neglexit. Fratres ad

C Michaëlem profecti incestuosum criminabantur, decernit Imperator Exarcho vt Euphemium in potestatem redactum, naribus truncatis extremo supplicio afficiat. Euphemius ijs cognitis, cum militibus cõtra imperatorẽ conspirat. Exarchus vim metuens è Sicilia excedit; Euphemius Rex salutatur; & regnum sibi paucis admodũ obstantibus vindicat. mox etiam, ne qua vis externa ipsum percellere possit, amicitiã & fœdus cum Saracenis, qui tunc Caruenum tenebant; & cum Abrahamo ipsorum rege coniungit. Abrahamus classem cum XL. M. in Siciliam, præfecto ijs Alcamo strenuo viro mittit; is quum ad Mazaræ emporium appulisset, classem, vt spem reditus suis præcideret, nisi virtute eum sibi ape-

EVPHEMIVS Siciliæ Rex salutatus.

ABRAHAM Saracenorum Rex.

ALCAMVS præf.

D rirent, combussisse scribitur: & Selinontinos expugnasse; captiuos vt Siculis metum incuteret, in ahenis coxisse. Mox Saracenis plurima deduntur opida; Alcamus vt & præsidio & loco sese contra vim hostiũ muniret, in edito & prærupto monte Alcamum arcem & opidum condidit. atque quum ille à Siculis obsideretur, Abrahamus alium exercitum; cui Ased Benforat præfecit, in Siciliam misit; cuius opera & Alcamus obsidione liberatur; & ceteræ vrbes Saracenorũ imperium accipiunt, Euphemius interea Syracusas, diademate & regio ornatu insignis, ingreditur. eundem fratres Vestalis quã diximus inter colloquendum impetu facto obtruncant, caputque palo præfixum circumfertur, & ad Michaëlem

SELINOS à Saracenis capta.

ALCAMVS condita.

ASED BENFORAT præf.

SARACENI *Siciliã occupant.* DCCCXXIX.

MESSANA *à Saracenis capta.*

imperatorem Constantinopolin transmittitur. Saraceni Sicilia, exceptis Syracusis & Tauromenio potiuntur. Messanam magno labore, & dimidiam tantũ; ita vt Christiani altera vrbis parte, suis legibus & iure agrisque vterentur; ipsi reliquam incolerent, ad pacis conditiones coegerunt. atque vt antea insula ab Heraclij tempore græcis litteris, ac gymnasiis, templisque Græcanico ritu constructis ornata fuerat: ita deinceps Mahumetana impuritate profanata; multaque ædificia & fornices latericiæ Saracenica imperitiâ & ruditate erectæ sunt. Administrabatur prouincia per quinq; Præfectos; quorum præcipuus Raxi dictus Messanæ prætorium habebat; eiusque Præfectura ad Tauromenium vsque secundum Ionici maris, ad Tyndarida secundum Etrusci maris litora extendebatur. huic quatuor reliqui parebant: quorum vnus Catanæ; alter Syracusis; tertius Drepano, quartus Panormo præerat. Sergius Pontifex Maximus vt Saracenos Sicilia depelleret Ludouicum secundum Imperatorem obtestatus, responsum accepit, eam belli prouinciam Michaëli esse relinquendam; Michaël, quum Theophilum filium misisset, is clade accepta, victus Constantinopolim rediit. Michaële inde patre defuncto Theophilus imperium accepit; qui quum bis cùm Saracenis in Asia infeliciter pugnasset, morbo extinctus est; cui Michael cum Theodora matre successit, isque vt imperio solus potiretur, Theodoram cœnobio inclusit; Basiliumque Macedonem sibi in regni socium cooptauit qui, vt nulla fides regni sociis esse, & ius imperij caussa violari solet; Michaelem postquam cum Theodora matre annos XIV. & solus XI. imperasset, obtruncat. Basilius imperij successor cum Imperatore & cum Pontifice Romano fœdus percussit: classẽ præfecto Niceta instruxit: qui circa Peloponnesum & Apuliam Saracenos aliquoties nauali prœlio fregit. Saraceni vt Syracusis potirentur classem, quæ agros papularetur mittũt, contra quos Basilius, naues armamentis & nautico instrumento instructas duce Hadriano in Siciliã nauigare iussit. Interim dum Hadrianus in Peloponneso cunctatur; Syracusani à Saracenis obsidione vrgẽtur & acerrimè oppugnantur; caditq; telo tormentario percussus Hocobus Saracenorũ præfectus. crescit Syracusiis ex ea Hocobi cæde animus & pertinacia; sed Saraceni & viribus & numero potiores magno impetu in vrbẽ, perruptis magna vi portis irruũt. mox etiã classe in portũ subducta; vrbs à Saracenis diripitur; & ferro igniq; euastatur. Sed adhuc Hadrianus apud Hieracium portũ otio & voluptatibus indulgebat; intellectaq; siue per malos (vt fertur) genios, siue quacunq; alia ratione Syracusarũ clade Constantinopolin confugit; eundẽ Basilius quia in officio cessarat, virgis cæsum, in exsiliũ relegauit; iamque Sicilia Saraceni pręter Tauromenium potiti; etiam Calabriã & Apuliam prædationibus vastant & Panormũ sibi sedem deligunt.

AN. DCCCXLI.

DCCCLVI.

DCCCLXVI.

HOCOBVS *Saracenorũ præfectus.*

SYRACVSAE *à Saracenis capta.*

A deligunt. Ceterùm quũ Basilius Stephanum quoque Mazentium cum classe contra Saracenos cum imperio misisset, ille Imperatoris sui mandata oblitus, inq; Venerem & voluptates solutus, reuocatur; succedit Nicephorus Phocas, qui Saracenos Italia expulit, & vrbes aliquot recepit; hostesque, vt se intra Siciliam continerent, coercuit. Tum quies Italiæ successit vsque ad Constantinum Leonis filiũ, & Basilij nepotem. Leone autem cognomento Porphyrogeneto regnante Saraceni magna vi Tauromenium aggressi, dura aliquamdiu obsidione circumsessum, maxima demum ciuiũ cæde expugnarunt. Constantinus mortuo patre septennis vnà cum matre Zoe & Alexandro patruo Imperiũ suscepit. & Saraceni

TAVROMENIVM à Saracenis captum. DCCCCLXXXII. DCCCCVIII.

B rursus Italiam populantur. Imperator etiam à Bulgaris vexatus, per Eustathium pacem cum Saracenis qui Siciliã occupauerant fecit, vectigalemq; se XX. M. aureis quotannis fore spopondit. Interea Simeon Bulgarorum princeps & Fatlus Saracenorum in Africa Rex, contra Imperatorem res nouas moliuntur; quorum legati iuxta Calabriam intercepti & ad Constantinum VIII. Augustũ missi sunt; is Bulgaros in carcerem condi iussit; Saracenos incolumes & muneribus etiã ornatos ad Fatlũ transmisit. Fatlus animi magnitudinem in hoste admiratus, eidem dimidium vectigalium remittit; & eius amicitiã colit. Fatlo defuncto Bulchar Saracenus rex in Sicilia successit; is Græcos Calabria & Apulia eiecit; &

FATLVS Saracenorũ in Africa Rex. DCCCCLIX.

BVLCHAR Saracenorũ in Sicilia Rex. DCCCCLXII.

C magnam Græciam ad Garganum vsque montem in potestatem redegit. Constantinus tanto eius successu consternatus; per Ioannem Afieretum pacem cum Saraceno fecit. Sed quum fœderis percussi tempus conuersum esset, Saracenique Calabriam nouo bello affligerent; Constantinus classem cum Carbea & Morleone præfectis, & exercitum duce Mariano Argo iisdem opponit; Saraceni tanto apparatu consternati, & naufragio etiã perturbati, pacem iisdem quibus antea legibus cum Græcis componunt; atque ab eodem tempore res in Sicilia vsque ad Nicephorũ Phocam quieuêre. Phocas autem imperio potitus Manicellũ Leonis fratris sui ex pellice filium cum classe in Siciliã misit; qui ætatis imperitia, & vitiis ob-

DCCCCLXIV.

MANICELLVS cum classe in Siciliam missus.

D rutus; à Saracenis in locis asperis & impeditis victus & profligatus est. Phoca interfecto Basilius successit, is præfecto Oreste eunucho classem contra Saracenos instruxit; sed quũ is senio cõsumtus anno ætatis LXXII. antequã magni aliquid gereretur, fatis concessit; fratrem suum Constant. habuit successoré; cuius auspiciis Orestes quũ bellum administraret, Saracenorũ fraude per indutias deceptus, magna cum clade è Sicilia expulsus est. felicioribus inde auspiciis per Nicephorũ Carentem, Romani Argyropoli (qui gener Constantini ex Zoe eius filia in imperiũ socero subrogatus erat) legatũ contra Saracenos in Græcia & circa Cyclades insulas pugnatum est, victoriam breuis æui admodum Argyropolus siue Ro-

DCCCCLXXVII.

M.XXIX.

M.XXXII.

manus (vtroque enim nomine apud ſcriptores nuncupatum) vxoris ſuæ fraude in balneo ſuffocatus, proſequi non potuit. Auguſta Zoe Michaëlem Paphlagonem ſibi matrimonio iunxit; & eundem Auguſtũ ſalutari fecit. atque quum Saraceni maximo cum belli apparatu iterum Græciam & Thraciam inuaſiſſent; magnaque clade etiam à ducibus Michaelis nonnunquam repulſi eſſent; Michael Barbarorum magnos apparatus & potentiam veritus, per Georgium legatũ ab Apollopharo Saracenorum rege pacem petit, & impetrat; & in pacis fide Apollopharus filium ſuum ſponte obſidem Michaëli Auguſto miſit; qui ab eodem inter aulæ ſuæ proceres cooptatus eſt; quibus Principum inter ſe officiis etiam Sicilia aliquamdiu ab externis & domeſticis motibus quieuit, donec Saracenorum fratrum diſcordia & regni æmulatio, otium publicum inteſtinis bellis turbauit: Aphocaps namque Apollopharum fratrem natu maiorem ex inſidiis prœlio ſuperat; Michaël Imperator id præcanti per legatos Apallopharo Georgium Maniacem cum imperio in ſubſidium mittit. Georgius iſte ob nobilitatem, patre namque Gudelio patricio natus erat; & militares artes clarus habebatur. Interim dum in itinere Georgius eſt, Apollopharus euocato ex Africa ſubſidio Aphocapſem pugna profligat; & Siciliam recuperat; & vt tanti rerum motus componerentur inter fratres; per amicorum fidem diſcordiis ſopitis, pax ſequuta eſt. Georgius autem vt intellexit Apollopharum in cuius ſubſidium veniebat, cum fratre pacem feciſſe, ex ſocio hoſtis eius efficitur; Italiæque Principum amicitiam ambire cœpit. Florebant eo ſæculo in Italia Nortmanni principes; ob rerum geſtarum gloriam commendati Guilielmus Ferrobrachius; & Robertus Guiſcardus, quos ſibi fœdere Maniaces, vt Saracenos faciliùs Sicilia expelleret, coniungit, copiiſque collectis Nortmanni & Græci inſulã inuadunt; Meſſanam quæ Barbaros vbi externa auxilia oſtendebãtur eiecerat; recipiunt: profligati Saraceni fuga Syracuſas petunt, Guilielmus hoſtiũ ducem Arcadiũ ſingulari pugna congredi auſum trucidat; & eius copias fundit; & Syracuſæ eiecto Barbarorũ præſidio recipiuntur. Apollopharus cum fratre Aphocapſe vt Siciliam tuerentur, contractis vndique militibus; contra Maniacem victorem mouent; acieque vincuntur; vt nonnullis placet Maniaci virtute; quamuis ſint qui Guilielmi in re militari peritiæ eam victoriã adſcribere malint. Maniaces hoſte profligato quum late victricia ſigna circumferret, XIII. vrbes intra breue temporis ſpatium expugnaſſe traditur. Proſperum vſqueadeo rerum ſucceſſum Maniaci aut auaritia aut inuidia interrupiſſe creditur: nam quum neglectis (quorum virtute res bene geſta erat) Nortmannis, prædam præfecturaſque Græcis tantum & ſuæ gentis militibus non in commune vt conuenerat diſtribueret; auerſio animorum & diſcordia

M. XXXVII.

APOLLOPHARVS Saracenorũ in Sicilia Rex.

APHOCAPS.

GEORGIVS Maniaces in Siciliam miſſus.

MESSANA recepta.

SYRACVSAE receptæ.

A scordia suborta est; & inter altercandum quum Arduinus, qui ordines apud Nortmannos Principes ducebat, liberius de iniuria conquestus, iurgiis & verberibus à Maniace violatus esset; altiùs ea in Guilielmi animum penetrauêre; qui communicato defectionis consilio cum fratribus tempus & occasionem captabat. missusque cum suis & fratrum copiis ad hibernandum in Apulia eandem eiectis Græcis occupat, & imperio suo adiungit, Maniacem cum magno exercitu contra se venientem, acie victum retrò in Siciliam fugere cogit. Saraceni interea ex Africa nouis copiis aucti, iuxta Trainam castris positis, à Maniace, altero quam Siciliam receperat anno, acie victi sunt; eo in prœlio quinquaginta hostium B millia cecidisse; ducem fuga vitæ suæ cõsuluisse scribitur. Maniaces quod is incolimis euasisset, Stephanũ Augusti sororiũ classique præfectum, negligentiæ criminatus, conuiciis & verberibus violauit. Stephanus litteris ad Ioannem Augusti fratrẽ, scriptis vt se vlcisceretur, Maniacem proditionis insimulat; qua calumnia effecit, vt Maniaces à Michaële Augusto euocatus in carcere conderetur; & ipse cum Basilio eunucho Siciliæ præficeretur. qui per ignauiã, à Saracenis superati & ex insula eiecti sunt; iamque iterum Sicilia sub Barbarorum dominatione, excepta Messana seruiebat. quum hostes contra Messanam maximis vndique copiis contractis mouent & arctissima obsidione vrbem premunt. Præerat vrbi Catacalonus C Armenius, rei militaris peritissimus. Is vt hosti securitatem augeret, metum simulans sese intra mœnia cõtinuit; mox barbaros die festo & epulis & vino sepultos, subita eruptione trucidat; ceteros qui arma ceperant profligat; Apollopharum ipsorum regem cum XXX M. cecidisse scribunt. Dum hæc in Sicilia geruntur Zoe Augusta post mortem mariti Maniacem è carcere liberat, & in Italiam contra Nortmannos omnia populantes ducem cum copiis misit. qui vt prouinciam armis pacauit; sic iterum domesticis odiis capitaliter petitus sibi & armis & virtute salutem quæsiuit; Pardum namq; Constantini Monomachi auspiciis contra se missum aggreditur, & acie superatum interficit. hinc Imperator à militibus salu- D tatus Epirum, nequidquam pacis conditiones offerente Constantino occupat. Ob quæ Imperator Stephanum Sebastophorum cum legionibus contra Maniacem mouere iubet; victus magna clade apud Ostrobium Epiri vrbem Maniaces, confoditur. Interea dum diuersis orbis partibus ciuili bello imperium Orientis conuellitur; Saraceni, copiis ex Africa euocatis, Messanam diuturna obsidione fractam expugnant; inque vrbem ferro flammaque sæuiunt. Hactenus itaque Sicilia sub Orientis Imperatoribus, tot belli cladibus, miserè affecta; modo Græcorum; modo Barbarorum armis obnoxia & prædis lacerata; tandem Nortmannorum auspiciis ab vtrorumque crudelitate liberata est.

APOLLOPHARVS *Rex in prælio occisus.* M.XLIV.

M.XLIX. MESSANA *à Saracenis iterum capta.*

A

DE NORTMANNIS.

AN. A CHR. N. M.LVII.

ANNVS iam erat à Christo nato millesimus & quinquagesimus septimus quum rebus in Sicilia, inde in Apulia prosperè gestis; Saracenis subactis, Græcis ex Italia ob dominandi impotentiam depulsis;Robertus Guiscardus, & Rogerius fratres Nortmanni rerum in Apulia & Calabria potirentur, atque quũ Rogerij virtus & olim in Sicilia rerum gestarum gloria omnium oculos animosque conuertisset, mouit etiam & trium Mamertinorum cogitationem, vt patriæ tam dura Barbarorum seruitute oppressæ remedium aliquod ex propinquo sperarent, factaque conspiratione & communicato cum fidissimis consilio, ipsi ad Rogerium, qui tunc Mileti in Calabria erat, legationem suscipiunt, benigneque auditi; Pontificis etiam Nicolai II. sanctione auxilium à Rogerio impetrant; qui fide data acceptaque eos in spem mentemque melioré erectos dimittit: copiasque ad expeditionem quàm potest occultissimè parat; legati ad suos reuersi, arcanis consiliis omnia in Rogerij aduentũ, vt conuenerat, præparant. Rogerius è Rhegio cum XXVI. nauibus soluens, ad Messanæ litora centurias militum vndecim & ducentos equites quibus Gothifridum fratrem præfecit, exponit; & ad mœnia ducere iubet: ipse cum classe portum subire cœpit. Saraceni subito & inopinato hostium impetu torpescentes, quum etiam armatos in sese intra mœnia Mamertinos irruere; portasq; vt auxilia admitterent refringere viderent: vndique ancipiti malo circumuenti ad internecionem trucidantur; non paucis saluti fuit Rogerij clementia, qui per præconem ijs incolumitatem promittebat; qui CHRISTVM SERVATOREM, è iurata Mahumetis impietate profiterentur. Messana ad eum modum recepta, Rogerius fratrem suum Robertum natu maximum in Siciliam, vt communibus auspiciis eam liberarent, euocasse scribitur. Nortmanni fratres Messana præsidio munita, in mediterranea cum copijs mouent, Romettam deditione capiunt, inde Centuripinos obsidione cingunt; sed à præsidiarijs repulsi, quia nunciabatur Belcabutum Saracenum cum XV.M. exercitu contra se mouere; sub Enna positis castris cõsederunt: mox ex itinere cum Barbaris congressi, eosdem prœlio, cæsis decem millibus, profligant: inde diuisis copiis Robertus Ennam obsidet; Rogerius in Agrigentinorum agros irrumpit, & omnia ferro flammisque populatus, cum magno captiuorum numero, & pecorum præda ad fratrem reflexit. qui quum frustra aliquoties Ennam tentasset; ambo Messanam in hyberna profecti, Robertus in Italiam traiecit. Oritur interea dissidiũ ingens inter Robertum & Rogerium: Rogerius enim mediam Calabriæ partem,

M. LVIII. | B | C | M. LX. | MESSANA *iterum recepta.* | NORTMANNORVM *cum Saracenis prælium.* ET VICTORIA. | D

quia

A quia non dabatur, vt conuenerat, armis repetebat: mox acie congressi fratres, Rogerius victor, Hieracium deditione accipit: Robertus Hieracium obsidet; atque à Basilio familiari intra mœnia receptus, parùm abfuit quin ciuium seditione oppressus & trucidatus sit; obtinuit, vt in magistratuum potestate esset, quousque frater eius Rogerius de ipso statuisset. Rogerius clade fratris sui intellecta in commiserationem vertitur; & ad eius salutem properat; mutuisque amplexibus molliti fratres pacem faciunt. Rogerius pacatis in Italia rebus, in Siciliam reuersus dum Nicosiam haud procul ab Argyra situm opidum oppugnat, nuncium accipit Traianenses præsidio eius eiecto arma B sumsisse. Itaque citatum agmen eò rapit vt Græcos in ipso conatu opprimeret. Ceterùm quum hoc frustra esset quia Græci vrbis partem, quam occupauerant vallo & præsidiis munierant statim ab quinque Græcorum millibus à tergo circumsidetur, & omni commeatuum commercio intercluditur. Rogerius vt armis omnia experiretur, in Græcos toto impetu & citatis equis inuectus magnam stragem edidit; ceterùm equo ipsius ab hoste confosso prostratus; mox gladio in circumfusos irruens viam sibi ad suos aperuit; & inter hostiũ castra, & vrbis præsidium quatuor mensibus consedit. Græci quia Nortmannos angustia rei frumentariæ & iniquitate loci interclusos sedendo opprimi posse confide- C bant, in otium & negligentiam prolapsi, inque vinum epulasque procliues; Nortmannorum vigilantia & fortitudine præoccupati profligantur; Traianaque recepta; in Perinium defectionis auctorem laqueo animaduersum est; ceterorum qui ea coniuratione tenebantur fortunæ Nortmannis in prædam datæ sunt. Interea quum Saraceni nouis copiis aucti in Ennensem vsque agrum excurrissent; eos inter prædandum assequitur Robertus, & magna clade fusi profligatique; triginta milium exercitum cogunt, & Ceramium obsident. Fama tenet Rogerium exigua admodum manu, ingentem hostium multitudinem non sine manifesta numinis præsentia fudisse, generoso enim equo vectum ante prima signa D equitem apparuisse cruce rubrâ insignem, quem Diuum Georgium opinabantur; cumque primam hostium aciem ceteris panico metu consternatis perrupisse; Nortmannosque ad pugnam prœliumque acuisse scribitur. decem millia hostium eo prœlio ceciderunt. & XX.M. Barbarorum qui ad prærupta & tuta sese loca ex fuga receperant, per obsidionem expugnata, cæsa, aut in seruitutem venundata. Post eam cladem Barbaros numquam iustâ amplius acie cum Rogerio congressos, velitationibus, insidiis, aut populationibus quà poterant agendo ferendoque latrocinatos obseruo. Octauo demùm anno Rogerius fratrem suum Robertum in auxilium euocat; qui coactis vndique viribus Panormum intra paucos dies

SARACENI à Nortmannis iterum victi.

M.LXXI. PANORMVS à Nortmannis recepta.

dies expugnatione à fratre adiutus cepit. Nortmanni victoria clementer vsi ciuitatem in gratiam recipiunt, ciuesque libertate donant; templa à Saracenis profanata lustrari iubent; Nicodemum eius vrbis Pontificem à Barbaris eiectum restituunt. quibus beneficiis omnium gratiam fauoremque collegerunt; & Rogerius ab Vrbano II. Pontifice Maximo Comes Siciliæ appellatus est.

ROGERIVS Siciliæ Comes appell.

M. LXXXV.

SYRACVSAE à Nortmannis receptæ.

AGRIGENTVM à Nortmãnis receptũ.

Rogerius inde Messanam propugnaculis & publicis ædificiis ornat: Sacerdotes prædiis ditatos, ad sacrorum curationes per ducentos fere annos ob Barbarorum tyrannidem intermissas reuocat & restituit: Syracusas quadrimestri obsidione cinctas, Saracenisque frequenti pugna terra marique profligatis deditione capit. Sequenti deinde anno Agrigentum Rogerius occupat; captisque ibidem Chamuti, Saracenici præsidij apud Ennenses Præfecti, vxore liberisque, eosdẽ benignè & humaniter habuit.

ENNA à Nortmannis recepta.

Inde cum equitibus Ennam profectus; Chamutum spe redimendæ vxoris, prolisque euocatum; equitatu circumdatum capit; vrbeq; in potestatem ea calliditate redacta; Chamutum eiurata Mahumetica impuritate, CHRISTO SERVATORI cum liberis & vxore initiatum; & libertate, agris, prædiisque donatum, vt Mileti in securitate & otio reliquum vitæ degeret, commigrare fecit. Iam Sicilia in potestatem redacta; & à seruitute Barbarorum liberata erat; præter Næetum & Butheram vrbes; quæ vi capi non posse videbantur. Ceterùm quum Rogerius iustitia & liberalitate erga omnes vsus, Siculos multis sibi beneficiis demeruisset; Buthera sponte tam benigni iustique victoris clementiã sequuta sese dedidit.

BVTHERA à Nortmannis recepta.

NAEETVM à Nortmannis receptum.

Næetini etiam qui nullis armis expugnari poterant, & Barbarorum præsidio tenebantur, supplices quoque vnà cum Saracenis Rogerio accidunt; seseque & suas fortunas eius voluntati permittunt, quos ille comiter acceptos, & Christo initiatos, in gratiam recepit, iisque Iornandum filium præfecit. Atque quum iam nihil quod in Sicilia vinci posset, superesset: etiam ab aliis, qui adhuc Saracenorum dominatione premebantur, seruitutem esse depellendam putauit. quare Melitam insulã; & mox Gaulon Melitæ vicinam, eiectis inde Barbaris sibi suisque posteris per arma vectigales fecit. Traditur ipsum corpore firmo & procero: oris magna dignitate & egregia forma fuisse. adhæc in facundia, militarique peritia, consilioque promtum & expeditum: benignum præterea, comem & erga omnes liberalem fuisse; magnoque sui desiderio relicto, cũ grata nominis sui ad posteritatẽ memoria excessisse filijs solum Simone & Rogerio, quos Adelanda Hierosolymorum Regina procreauerat superstitibus. Simon patri successit, qui quum breui admodum tempore supervixisset: Rogerium fratrem in Siciliæ & Calabriæ Comitatu successorem habuit. Is ad maiora aspirans; quum etiam

MELITA à Nortmannis recepta

ROGERIVS Comes moritur.

AN. A CHR. N. M.CII.

SIMON Siciliæ Comes moritur.

AN. A CHR. N. M.CX.

ROGERIVS I. vtriusque Siciliæ Rex appellatus.

patruelis

A patruelis sui proles varijs casibus extincta esset; ex eorum morte etiam Apuliæ principatu auctus, regium diadema affectat: & vtriusque Siciliæ Rex; (iam enim Neapolis, Apuliæ & Calabriæ regnum sub Siciliæ nomine conprehensum erit.) siue regnorum cis & vltra Pharum Rex ab Innocentio secundo, Pontifice Maximo appellatus est: & Panormi insignia regia, coronámque accepit. Varia hic & maxima bella gessit. Quum in Africam arma transtulisset, rebus contra Arabes prospere gestis; Tripoli, Aphrodisio, Siphacio, Capsióque opidis in potestatem redactis, Tunetanum regem ad pacis leges coëgit. Inde in Suria contra Saracenos Ludouico Francorum regi adfuit; Græcia contra Emanuëlem Augustum & contra Venetos Emanuëli suppetias ferentes, arma tulit. in vtraque expeditione, terra marique victorem multa non solum præclarè sed & fortiter etiam gessit. Domum inde reuersus Cephalædum, quod Barbari prostrauerant, instaurauit; ibi & CHRISTO SERVATORI amplissimum templum, in victoriæ suæ monumentum exstruxit. Scribitur fuisse corpore pleno & procero, robustoque: vultu asperiore, voce obtusa; publicè seuerum; priuatim humanum & comem: barbaris terrori, suis amori, iustitiæque laude omnibus commendatus erat. moritur anno ætatis LIX. Guilielmo filio solum ex tribus, quos progenuerat, superstite. nam Rogerium Apuliæ ducem; Alphonsum Capuæ Principem ambos adhuc florentis ætatis amiserat. de Rogerio Apuliæ duce traditur; eum, ingenuæ puellæ & ex Comitũ familia oriundæ forma captum, vsque adeo in amorem proiectum fuisse; vt à patre rege, quo saluti Rogerij, iam in desperationem prolabentis consultum esset, legitimas cum eadem impetrarit nuptias: exque eo coniugio Tancredum, qui Guilielmo bono successit; & Constantiam procreatos. Constantiam virginum Vestalium ordini auus Rogerius Panormi adscripsit: eámque postea legibus solutam Celestinus III. Pontifex Max. Henrico Sueuo Augusto vnà cum Siciliæ vtriusq; regno collocauit. Sed hæc loco suo memorabimus. A Rogerij patris vt iustissimi ita & laudatissimi Principis virtute Guilielmus filius, quem pater adhuc viuus successorem sibi cooptauerat, in tyrannũ degenerasse traditur; Primoresque regni fide & probitate commendatos partim exsilio afflixisse, partim necâsse, si contra Maione quodam Barense, qui ob morũ similitudinem in eius familiaritatem obrepserat, homine obscuro; & in auaritiam atq; libidinem profuso, vt intimo & necessario vsum, qui proceribus ceteris, exitiũ apud credulas regis aures & suspicacē animum molitus; etiam vacuo ab amicis rege, eadem perfidia regnum affectabat. Deuinctóq; sibi in consiliorum necessitudinē Hugone Panormi Præsule, placuit euerso per calumniam Lorotelli Comite Roberto, qui potentia sua ipsorum conatus fracturus

M.CXXIX.

B

C

ROGERIVS Rex moritur. M.CLI.

GVILIELMVS vtriusque Siciliæ Rex.

D

metuebatur;regiæ prolis tutelã affectare; & ſub eius prætextu eius regni inuadere.Quorum praua conſilia Roberti ſagacitate & prudentia;etiamſi multi proceres ipſorũ artibus & delationibus euerſi eſſent impedita ſunt. Poſthęc diſſidio inter Maionem & Hugonem factionũ iſtarum capita ob ambitionem oborto;Matthæus Bonellus,qui Maionis affinitatẽ, deſponſata ſibi filia,variis actibus prenſare videbatur;ob eam cauſſam familiariter admiſſus, Maionem ex inſidiis incautum opprimit & fuga elabitur. Maionis cadauer omni ludibriorum genere à populo plebeque vexatum eſt. Rex ob eiuſdẽ cædem ira incenſus, pacari nullis rationibus potuiſſet, niſi regia inſignia inter Maionis theſauros reperta, concepti ſceleris argumenta fuiſſent. Bonellus in gratiã regis, quia hoſtem & inſidiatorem regiæ ſecuritatis, & publici otij perturbatorem,occiderat recipitur. Ceterùm paullò pòſt quum Bonelli potentiã vt nimiam regi ad omnia formidoloſo ſuſpectam,factio Maionana reddidiſſet; ſceleriſque inuidiã detorquendo molliiſſent; Bonello Rex amicitiam & familiaritatem renunciauit. Is veritus ne noua factioſorum conſpiratione, & regis crudelitate otium publicum perturbaretur;vnà cum optimatibus & proceribus pro libertate coniurat: placuit, regem in poteſtatem procerum eſſe redigendum;factionem Maioniam opprimendam & delendam;proles regias, & regni curam in agnatorum & gentilium tutelam,quoad regiam ipſæ adminiſtrationem obire poſſent tradendos. Capto inde tempore coniurati, Gauaretto præſidij regij Tribuno muneribus corrupto,(neglectis etiam Bonelli mandatis;qui nihil ante reditum ſuum & rebus bene compoſitis tentandũ monuerat)veriti ſi cunctarentur vlteriùs, ne res iam cum multis communicata per indicium ad regis aures penetraret,arcem occupãt; regem captum in carcerem detrudunt; regias gazas, & inſtrumenta domeſtica diripiunt;in muliebrem ſexum ſtupro & libidine graſſantur. Dehinc Regis primogenitum Rogerium,equo impoſitum & per vrbem regia pompa deductum,regem fauſtis acclamationibus ſalutant.ſed populo vt in Rogerij verba iuraret perſuaderi non potuit.atque quum poſt triduum vt conuenerat Bonellus non appareret,vulgus vt ſemper ad omnia mobile, ad miſerationem flectitur:Regem paucorum ſcelere oppreſſum, ad libertatem vt ipſis redderetur, commota ſeditione & magno cum furore repoſcunt. In eo tumultu,Rogerius magnæ ſpei puer,quũ caput è feneſtra incautiùs,vt proſpectaret,exſeruiſſet,ſagitta circà oculũ percuſſus, paullò pòſt exſpirauit. Vrgent inde Panormitani in regia obſeſſos coniuratos & regem ſibi tradi petunt,alioquin ipſis extrema minantur. Rex ex feneſtra ſuis,ſqualłore & pedore ſordidus oſtentatur. Vicit inuidiam rei in indignitas: vertitque in commiſerationem regia maieſtas eò miſeriarum proiecta. quare violatores regis ad ſupplicium depoſcuntur. Rex

GVILIELMVS Rex à Siculis captus.

ROGERIVS Guilielmi F. occiſus.

A B C D

A Rex libertati suæ restitutus, eos, qui ipsum violauerant, capitaque coniurationis fuerant, incolumes abire iussit: commotus inde tot simul aduersis rebus, & domesticis etiam insidiis anxius, animo mentéque concidit: regiamque vestem; siue dignitatis & maiestatis oblitus abiecit. Excitatus tamen inexspectato admodum motu; nunciabatur namque Bonellum cum coniuratis in proximo magnas copias habere; nouasque iterum res moliri: eò legationẽ misit; percunctatum, ecquid Bonellus ceterique militẽ suis auspiciis conscriberent? quid pararent? responsum à Bonello; ipsum supplices ad se confugientes excludere non potuisse postulare, vt leges quas Rogerius Comes tulerat; Rex reipublicæ præstaret. ad B ea Rex respondit, nihil metu à se vel minis impetrari posse; quod si ab armis discederetur, faciliùs ea, quæ postulabant, impetraturos. Bonellus vbi primos conatus fefellisse videt, suorum consensu victus Panormum versus mouet, & castra tribus ab vrbe millibus metatus, consedit. Ibique aliquamdiu neglecta rei bene gerendę opportunitate frustra tempus triuit; quum ciues & commeatuum inopia arctati; partium quoque studiis irrequieti; ad res nouas spectarent; incertum quo consilio obsidionẽ sponte soluit. Rex interea anxius, Bonellum magni spiritus virum, & caput factiosorum à perniciosis consiliis reuocandum statuit. & per legatum amicitiam ipsi offert; cuius sedulitate effectum est; vt Bonellus cum rege C venia ipsi rebellionis data, in gratiam rediret: ceteri, qui in eodem crimine fuerant, in exsilium vt materia seditionum tolleretur abire iussi. Verùm motus iste malè compositus, ob superbiamnè regis an auaritiam incertum; mox maiore cum tumultu diuersis in locis, iterum recrudiut. ad hæc exsulum armis, qui societatem cum Saracenis; passim adhuc insulam sub tributo incolentibus Siciliæ status turbatus est. Eius sceleris inuidiam Bonellus nulla sua culpa, sed per calumniam sustinere apud regẽ coactus tumultuantibus nequidquam pro eius libertate ciuibus; oculis orbatur; & corporis quoque robore neruis per incisionẽ abruptis, soluto; carceris deinceps squallore contabuit. Rex inde in Buteram quæ defecerat mo- D uet; & in opidum per pactionẽ recipitur; Hinc quum contra Apulos rebelles expeditionem rex sumsisset; Gaytus Martinus Eunuchus, cui se absente regni negocia aliquot commiserat oblatam sibi fratris in eo (quem memorauimus) motu cæsi, occasionem vlciscendi, amplexus; promiscua in eos quibus infensus erat cæde Barbaricam crudelitatem exercuit; ita vt sub hujus dominatione Sicilia nouam tyrannidẽ experiretur; donec commoti hominis sæuitia Siculi, eum in ordinem cogerent. Rex demũ pacatis in Italia rebus reuersus, Panormũ publicis ædificiis, patrem suum Rogeriũ imitatus ornauit; deinde, quum in alui fluorẽ prolapsus esset, moritur. mortem eius multorũ cum lætitia exceptã scribitur tum quod reip.

SICVLORVM cõtra Gulielmũ coniuratio.

GVILIELMVS Rex moritur. M. CLXVI.

curam iniuſtis ſemper & rapacibus harpyis commiſiſſet; tum quia iuſtos per calumniam opprimi aut peruerti paſſus eſſet: tum quod auaritia inexplebili, argento, auroque, facto, rudi, ſignatóve ciues ſuos per tyrannidem ſpoliaſſet; & corium ad mercium permutationem ſignari iuſſiſſet; vſque adeo vt ob ea vitia etiam inuidioſo nomine Malus cognominatus fuerit, Regis mortem Regina tam diu diſſimulauit, quouſque paratis omnibus, quæ ad filij ſucceſſionem neceſſaria erant, eadem fama & regem mortuum, & regnare Guilielmum eius filium euulgaret, Guilielmus itaque ſecundus annos vndecim natus patri iuſtis perſolutis ſuccedit; qui ob virtutem Bonus appellatus eſt: & imperij poteſtatem cum matre Margareta, vt pater moriens iuſſerat, communicauit. Is ſtatim & morum comitate gratiaque, adhæc formæ dignitate omnium oculos in ſe conuertit: adhæc matris quoque eius in ciues benignitas & beneficentia, omnium animos in ſpem mentemque meliorem erexit. Interea tamen domus regia factionibus, ambitione & auaritiâ purpuratorum in partium ſtudia diuellitur. Iiſque malis inteſtinis labefactata eſt reſpublica, etiamſi ab externis armis pace frueretur; ægreque tandem & regis lenitate, & Reginæ prudentia tam graues regni motus in extremam calamitatem progreſſuri componuntur. Ceterùm vt Guilielmus diſcordia purpuratorum ſuorum & partium ſtudiis domi variis motibus impeditus fuit; ita multis calamitate aut aduerſis rebus fratres, armis, opibus, conſilio protexit. Alexandrum tertium Pontif. Rom. contra Friderici Ahenobarbi Imperatoris potentiam armis defendit: Andronico, qui Orientis Imperium ſcelere occupauerat ſua ope deiecto, & domi cæſo, effecit vt Iſaacius in eius locum Imperator crearetur. mox laborantibus in Suria Chriſtianis & ſubſidio per commeatum, & miſſis copiis ſaluti fuit. Poſthæc reuocato è Græcia ab exſilio, in ſpem regni Tancredo patruele ſuo, orbus è viuis exceſſit, anno ætatis ſuæ XXXVII. Tancredus Panormi Siciliæ regnum variis iterum motibus turbatum per Procerum electionem accepit. Ceterùm quia is ius regni, quod ſibi Pontificio iure deberi Pontifex Clemens III. oſtendebat, occupauerat; & ſummi quoque Pontificis auctoritate contemta, armis Apuliam infeſtauerat; mortuo Clemente, Cæleſtinus tertius ipſi æmulum, qui eius contumaciam edomaret Henricũ Sueuum Friderici Ahenobarbi Auguſti filium imperatoremque oppoſuit; eidemque Henrico Conſtantiam Rogerij vt memorauimus, filiam, Tancredi ſororem, quamuis virginitatis perpetuæ voto obſtricta eſſet, legibus ſolutam, (vt ius vtriuſque regni veluti dotem iam ſuam armis ſibi & poſteris ſuis vindicaret,) in vxorem dedit, ea tamen conditione vt Romano Pontifici tributum certum quotannis penderet, Mors inde Tancredi ex morbo, quincto quàm regnauerat anno in ipſo

GVILIELMVS II vtriuſque Siciliæ Rex.

TANCREDVS vtriuſque Siciliæ Rex. M.CLXXXVI.

M.CXCIV.

A ipso belli apparatu sequuta; omnia Henrico Cæsari proniora ad regnum armis occupandum fecit. Aberat is interea temporis in Germania vt sibi copias conscriberet; quum Tancredo Rogerius filius eius nominis secundus in regnum succederet. Sed cognita Tancredi morte, coacto vndique exercitu in Italiam mouit, & Neapolin frustra tentat; veritusque ne dum ad Neapolis obsidionem tempus sedendo extraheret & spes suas cunctatione corrumperet; quia vi non poterat, Rogerium dolo euertit; eundem namque spe pacis deceptum, & incautũ in potestatem redigit, regnoque exutum & oculis orbatum; & ne qua spes regij sanguinis superesset, virilibus mutilatum in Germaniam relegasse & carceris squallore confecisse scribitur. B in eius rei narratione auctores tamen variant; ij Rogerium quum in regni consortium à patre adhuc viuo cooptatus esset, desponsata ipsi Irene, Isaacij imperatoris filia, paullò pòst fato functum fuisse tradunt. Tancredum animi dolore & regni motibus anxium curis & angore contabuisse: ipsi filium nomine Guilielmum altu & artibus Sibyllæ matris suæ surrogatum, ad regnum obrepsisse: Henricum proximo inde anno armis regno Neapolitano potitum, Constantiam quoque vxorem, quæ à piratis intercepta in Tancredi potestatem venerat; recepisse: Sibyllam Tancredi viduã quæ cum Guilielmo iam rege, & tribus filiabus in arcem nulla vi expugnabilem sese condiderat; spe pacis & pactionum C fœdere ab Henrico circumuentam, cum tribus filiabus in Germaniam relegasse. Guilielmum prunis ardentibus oculorum vsu orbatum. vsqueadeo vt isti hanc calamitatem Guilielmum: illi Rogerium subisse; & in huius an illius morte, Nortmannorum stirpem, quæ in Sicilia & Apulia principatum per centum triginta septem annos tenuerat extinctam esse scribant.

ROGERIVS II. vtriusque Siciliæ Rex.

GVILIELMVS III. vtriusque Siciliæ Rex. M.CXCIV.

DE SVEVIS.

D HENRICVM Sueuum sextum eiusdem nominis Augustum tam tristibus initijs, extremaque clade Nortmannorum gente deleta, regni vtriusque auspicia inchoasse Siculorum rerum scriptores memoriæ prodiderunt; tantæque crudelitatis vicem Henrici posteris quarta inde stirpe in Conradino, vt suo loco memorabimus, ante sæculi vnius conuersionem à Carolo Andegauensi repositam fuisse. addunt, Constantiam Augusti vxorem grauidã & partui vicinam Panormi extenso in publicum tabernaculo; (quia idcirco quod quinquagesimum iam superasset annum infecunda vulgò credebatur) vt in matronarum præsentia, & simulati partus & supposititij suspicionem adimeret,

HENRICVS SVEVVS, AVGVSTVS vtriusque Siciliæ Rex. AN. A CHR. N. M.CXCV.

merret, filium Fridericum enixam esse. Ceterùm Henricus in aliquot qui coniurationis in ipsius caput conuicti erant, animaduertit; & paullò pòst in crudelitatem quoque prolapsus in aliquot, qui Tancredi partium fuisse accusabantur, nulli parcens ordini promiscuè proscriptionibus, ferro, flammisque sæuiisse; & rapinis quoque fiscum suum impleuisse ab iisdem accusatur. Id tamen fatentur, ab eodem quantum humana cura prouideri potuit, Siciliæ res ad tranquillitatem compositas esse. eundem vxoris dolo vt dolorem tam alta mente repostum, quem de nepote Rogerio an Guilielmo incertum; tot contumelijs lacerato conceperat, vlcisceretur veneno; alij morbo tradunt esse extinctum; moribundumque Fridericum qui tunc quinctum agebat annum, & Constantiam vxorem tutelæ Pontificis Romani & Philippi fratris sui commendasse. Ipsum statura quidem mediocri, corpore tenui & imbecillo; oris tamen magnam præ se tulisse dignitatem describunt: prudentem adhæc facundum & aucupio deditum fuisse; & hoc genus venationis primùm ab ipsius patre Friderico Ahenobarbo in Italiam translatum testantur. Ceterùm quum Philippus Friderici patruus & tutor, in Germania etiam tunc ciuilibus bellis commota, abesset; Constantia virilis animi mulier interea regnum magna cura & summa cum iustitia administrabat; & Fridericus iam septennis Panormi ex more regium diadema, regiumque ornatum sumsit, & faustis populi acclamationibus in regem inauguratur. eiusque mater paullò pòst moriens filium Innocentij tertij Pontificis Maximi clientelæ commendat; Friderico decimumquinctum agenti annū Constantia Alfonsi Aragonum Regis filia Panormi nubit: Philippus interea Augustus Friderici patruus, postquā in Germania frequenter Othonem Saxoniæ ducem prœlio fregisset, imperiumque factionibus irrequietum composuisset; nono quā Imperator inauguratus erat anno insidijs Othonis Palatini Comitis cæsus est. Huic Otho quartus Saxoniæ dux in imperium successit; qui Augustus ab Innocentio III. Pontif. Max. salutatus & Romæ inauguratus; Campaniam, quæ ditionis Friderici erat; Flaminiam, quæ Pontifici parebat, armis inuasit: atque quum ad Innocentij intercessionem id vetantis non obediret; Pontifex vt Friderici caussam & ius ditionis Pontificiæ tueretur sacrosancta potestate vsus; eidem diris deuoto imperatoriam dignitatem abrogat; & Septemvirorum Senatui auctor fit, vt Fridericum Siciliæ regem iam tunc vicesimum (si rectè putant Chronologi) agentem annum Cæsarem crearent, qui Othonem exsecratum bello prosequerentur. Fridericus eodem tempore quo se Cæsarem à Septemviratu designatum accepit, etiam filiolo recens nato cui nomen Henrico fecit, auctus animum ad tantum dignitatis fastigium suscipiendum, se suisque maioribus dignum sumsit. & dissuadentibus etiam

FRIDERICVS SVEVVS *vtriusque Sicili: Rex.* MCXCIX.

FRIDERICVS *II.* AVGVSTVS. MCCXX.

A etiam amicis Romam profectus summo cum honore excipitur: inde Genuam, mox Papiam vsque progressus, Alpibus superatis, Othonem, Philippi Francorum regis societate adiutus, prœlio fractum in Saxoniam fugere coëgit. Victor inde Romam reuersus ab Honorio III. Pontifice Maximo Augustus salutatur & inauguratur: mox quũ nunciaretur nonnullos Principes in Apulia res nouas moliri; opida oppugnare; in Tuscia quoque arma moueri: coactis copijs eos qui arma sumserant in potestatem redactos aut supplicio punit, aut in exsilium agit. Interea Saraceni qui passim adhuc in Sicilia, vt memorauimus, degebant, à Friderico fiducia locorum, quæ incolebant, duce Mirabetto deficiunt. Eos Impera-
B tor magna vi aggressus superatos, ne quid deinceps moliri possent, ex ipsorum rupibus & arcibus detractos in potentia & plana transtulit; viginti millia quoque in Nuceriam Campaniæ opidum ex Saracenis colonorum deduxit; quorũ deinceps virtute & armis vsi Fridericus eiusque posteri multa præclara gesserunt. in Mirabettum defectionis auctorem laqueo animaduersum scribunt. Proficiscitur inde in Germaniam Fridericus & Henricum ex Constantia filium indicto Septemvirorum Herbipoli conuentu Cęsarem designari fecit, & ipsum sibi in collegam cooptauit. Interea odium Friderici in Pontificem Honorium quod multorum querelis & delationibus coaluerat, in manifestam simultatem erumpit;
C quod tamen Ioannis Hierosolymorũ Regis, qui rebus in Suria à Sultano profligatis, opem ab Honorio rogaturus Romam venerat, intercessione emollitum est, & odijs in gratiam Reipublicæ depositis, Fridericus ducta in vxorem Iolanta; regis profligati, vnica filia prouinciã liberandæ Suriæ suscepit, sed expeditionem in proximum vsque annum distulit. Nascitur interea ipsi ex Iolanta filius Conradus dictus; eaque paullò pòst animi curis ob mariti in se asperitatem confecta, vt nonnulli produnt, moritur. Fridericus primo vere contractis vndique copijs in Cyprum vela facit, inde in Suriam nauigans Sultanum ad eas pacis leges coëgit; vt Hierosolymorum regnum, vnà cum Palæstina restitueret; fœdereque in decen-
D nium percusso sine sanguine bellum maximum confecit, & rem Christianam recreauit. Ipse verò Hierosolyma liberalibus ingressus in regem Hierosolymæ inauguratur: vrbemque tot belli cladibus affectam instaurat, ædes sacras restituit & nouas erigit; Nazarethum & Ioppen opida propugnaculis & præsidiario milite munit; inde Raynaldum Equitum Magistrum Suriæ præfecit, & rebus compositis in Apuliam sua absentia factionibus irrequietam reuertitur; & cum Gregorio IX. Pontifice (ab quo quod expeditionem sacri belli varijs tergiuersationibus eludere videbatur sacris illi interdictum fuerat) in gratiam redit. Friderico Italia absente, prauo nonnullorum consilio Henricus quem in Cæsarem pater

FRIDERICVS *Hierosolymorũ Rex.* M. CC. XXIX.

coopta-

cooptauerat corruptus, ius imperij occupare conatus erat: quem Fridericus cum duobus filijs in potestatem redactum, in Calabriæ opido Maturano relegatum ibique inedia confectum; atque Conradum fratrem eius in locum à Septemviris surrogatum tradunt. Inde quum Fridericus Pontificis Maximi auspicijs, Romanos Viterbij quam circumsederant, obsidionem soluere coëgisset, nunciatur; Siciliam magnis motibus turbatam; caput seditionis & auctorem esse Martinum Balleonem, qui etiam Friderici vitam insidijs petiturus esset. Fridericus eò citatum agmen rapit, & Messanam facilè recipit, Balleonem captū exuri, in ceteros alio supplicij genere animaduerti iubet. Syracusis quoq; & Nicosiæ noxij puniti sunt. Centuripen vrbem, quæ contumaciùs ab eo defecerat, magna vi expugnatam funditùs euertendam decernit; & Augustam in Orientali Chersonnensi fronte de suo nomine condi fecit. Dehinc ex Sicilia Romā cum Conrado Cæsare designato profectus à Gregorio IX. benignè exceptus est. Ceterùm Pontifex nimiam iam Friderici contumaciam expertus prę- sertim quum socias Mediolanensium ciuitates oppugnare cœpisset, ad belli consilia conuersus, Venetos sibi fœdere iungit. Atque quum illi Apuliæ oras classe infestarent, Fridericus magno impetu contra Pontificem insurgens, cædibus & populationibus obuia quæque vastat, & ad stipendiorum angustiam redactus coriacea moneta vsus, eandem auro argentoque, rebus suis iam prosperioribus permutauit. Inde Romam frustra tentat; Rauennam occupat, Beneuentum vi captum demolitur; Cassinense monasterium per legatos deprædatur; armatisque copijs ad vrbem denuò contendit: contra Gregorius comitia procerum Ecclesiasticorum Romæ vt communibus suffragijs Friderico imperium abrogaret, indicit. Ijs terra marique Fridericus insidias facit; & per Entium filium suum Sardiniæ regem plurimos Ecclesiæ Purpuratos intercipit, quos in carcerem Amalphiæ condidit. Scriptores tradunt Gregorium Pontificem vsqueadeo vbi eos interceptos cognouit, consternatū fuisse, vt præ animi angore & mœrore febri correptus, breui interierit. Gregorio Cælestinus IV. paucorum dierum Pontifex; & huic Innocentius IV. succedit. is nequidquam tentata pace cum Friderico per intercessionem Balduini Imperatoris Constantinopolitani, in Gallia; aduerso Rhodano Lugdunum vectus, Senatum Ecclesiasticum indicit, eoque Fridericum citari per legatos primùm, & inde per præconem iubet; qui quum ad condictum diem non apparuisse renunciaretur; ex Senatusconsulto, Pontificiæ etiam censuræ obnoxius à sacris arcetur; & ab Imperatoria dignitate mouetur. Fridericus ira accensus Italiam bello quatere, omnia incendijs ferroque vastare, Pontificiorum omnia agere, ferreque. Inde in Campaniam flectens Petrum Capuanum supremū Siciliæ Cancellarium conspi-

M.CCXLV.

A conſpirationis accuſatum, oculorum vſu orbari & in carcerem conijci iuſſit. quem ſibi, ne tantæ contumeliæ & fortunæ ludibrio ſuperſtes eſſet, mortem conſciuiſſe ſcribitur. Tarenti interea Friderico hibernanti, nunciatur, Entium eius filium Bononiæ captum detineri. Euocatis itaque mox vndique copijs vt eum liberaret, morbo impeditus & tardatus, Idibus Decembris, anno ætatis ſuæ LVII. moritur. corporis mediocrem ſtaturam ei tribuunt; vultum lætum & apertum; linguarum Latinæ, Græcæ, Saracenicæ & Germanicæ magnam peritiam; in bonarum artium profeſſores & Academiarum prouentus augendos liberalitatem & benignitatem commendant; eumque Ptolemæi de cæli Conuer- B ſionibus opera in Latinum ex Barbarico ſermone tranſlatum, alioſque & ſapientiâ & medendi arte nobiles auctores Europæ primùm oſtendiſſe, adhæc magnis & dubijs in rebus conſilio fuiſſe præſenti & expedito ſcribunt, omneſque ſui ſæculi Principes militari gloriâ viciſſe. Tres habuit vxores, Primam nomine Conſtantiam Aragonicam gentis, & ex ea Henricum Cæſarem: ex Leopoldi Auſtri filia Henricum, Fridericum & Conradinum procreauit. Alteram Ioannis Hieroſolymorũ regis filiam Iolantam; quæ ipſi Conradum Auguſtum; Conrado Margareta Auſtria Conradinum peperit. Tertiam Elizabetham Angliæ Regis ſororem, ex qua Iordanus in infantia extinctus; Henricus, cui pater Siciliam C legauerat, in pueritia morbo conſumptus nati ſunt. Ex concubinis Manfridum, qui ab vtriuſque Siciliæ regno malis artibus parto deiectus eſt; Entium Sardiniæ; Henricum Corſicæ reges; & Fridericum Antiochiæ Ducem genuit. Mortuo non ſine veneni ſuſpicione Friderico Auguſto, Conradus Cæſar è Germania ad capeſſendum vtriuſque Siciliæ regnum in Italiam profectus; à Manfrido Tarenti Principe, fratre ſpurio, quem pater moriens cùm imperij poteſtate regnis, ne quid abſente adhuc Conrado turbaretur, præfecerat, excipitur: & Neapolin quæ ad Pontificem defecerat, & fruſtrà à Manfrido tentata fuerat, octauo demum menſe per cuniculos, aut quòd alij tradunt, fame ad imperium coëgit, vrbemque D multa clade deformatam, militi etiam ſuo diripiendam dedit. Atque quum vbique compoſitis exiguo quidem ſpatio, octo videlicet menſibus vltra biennium, regnaſſet, venenum ipſi dolo Manfredi per clyſterem infuſum eſſe & perijſſe, Conradino filio, quem heredem ſcripſerat, ſolùm ſuperſtite tradunt. Ceterùm quum regni Neapolitani Proceres & ciuitates abſentem in Germania Conradinum negligerent, eiuſque tutores & præfectos odiſſent; etiamſi præcipua pars Conradini auſpicia ſequeretur; & inſuper Sicilia factionibus irrequieta nutaret, Manfridus capto iam tempore, conſilijs & artibus non viribus vtendum ratus, Neapolitanum & Siciliæ regnum deiecto Conradino occupaturum ſe confidit.

MCCL.

CONRADVS AVGVSTVS *vtriuſque Siciliæ Rex.*

MCCLII.

MCCLIV.

Placuit itaque primùm, præfecturam à Friderico moriente sibi commissam, vt Conradini adhuc in Germania absentis, imperium cum potestate administraret, exercere. moritur interea qui eius tam callidis consiliis obstruere poterat Innocentius IIII. Pontifex Maximus: & eo mortuo Pontificatus ad interregnum per biennium redijt; Manfridus occasione temporũ vsus, Pontficias copias ex improuiso, eductis è Nuceria Saracenis adortus, oppressas armis exuit: & Manfridoniam vrbem demolita Sipunte, nouam de suo nomine, & salubriore cælo sitam condidit. Post hæc quum Alexandri IV. Pontificis armis vrgeretur, ad artes suas conuersus, nuncios subornat, qui Conradinum esse fato functum mentirentur; ipse vt eorum verbis fidem adstrueret, funere regali pompa deducto, luctu quoque simulato, eam personam tam dextrè egisse scribitur; vt omnibus eâ impostura deceptis, regio deinceps habitu sumto; regem se salutari & coronari fecerit. dehinc vt etiam necessitudine & affinitate opes suas confirmaret, quum filiam haberet nubilem nomine Constantiam, eam Petro, Iacobi Aragonum regis filio, qui post cædem Gallorum Siciliæ regno potitus est, collocat: mox Siciliam ad noui regis imperium tumultuantem in potestatem redegit: & Messanæ primùm receptus, & Rex à populo salutatus, Panormum proficiscitur, & à regni Proceribus corona regia redimitur. Siciliæque rebus ita compositis, auspicijs Vrbani IV. Pontificis tanquam Ecclesiæ hostis euertitur: qui misso ad Ludouicum Francorum regem Legato, eiusdem fratri, Carolo Andeuagensium Duci, vtriusque Siciliæ regnum ex Pontificia auctoritate offert. Carolus suorum consilijs impulsus & opibus adiutus, omnia ad tantam exspectationem moliri cœpit. Interea & Manfridus magnum belli apparatum instruit. Carolus cum triginta triremibus è Massilia soluens; Ostiam appulit, inde aduerso Tiberi subuectus, Romæ benignè & comiter exceptus, Siciliæ vtriusque Rex, in æde Lateranensi à purpuratis Pontificis certis legibus inauguratur. Conuenerat enim vt Carolus eiusdemque posteri annuum XL. M. aureorum tributum Pontifici Rom. penderent; ne ipse posterique eius externum aliquod imperium, siue oblatum illud esset, siue armis acquisitum caperent. mouit inde contra Manfridum Carolus, quem ad Beneuentum assequitur; & collatis vtrinq; signis diu & ancipiti Marte acriter pugnatur; Carolum primo quidem prœlio fusum fugatumque; altero, Manfridum ante primam aciem acerrimè pugnam cientem, à suis desertum & proditum & ab equo vulnerato excussum, cecidisse; eiusque cadauer, quia viuo sacris interdictum erat, ad ludibrium proiectum, hostes in foueam prouolutum mole lapidum obruisse scribunt. Auctores habeo, qui magnum ad Caroli victoriam momentũ fuisse Ioannem Casertæ Comitem testentur. qui vt violatæ

MANFRIDVS vtriusque Siciliæ Rex. MCCLV.

CAROLVS vtriusque Siciliæ Rex. MCCLXV.

MANFRIDVS Rex in prœlio occisus.

MCCLXVI.

A violatæ à Manfrido vxoris suæ contumeliam vlcisceretur; ab eodem defecisse, & media in pugna ad Carolum transiisse traditur.

DE GALLIS.

PARTA victoria Carolus Beneuentum deditione capit & Pontifici vt conuenerat restituit, eò quum vndique regni Neapolitani proceres intellecta Manfridi morte conuenissent, Carolum regem faustis acclamationibus salutant: mox & Siculi sese B cum ceteris in eius potestatem dediderunt; Massanensesque omnium primi detractis Manfridi signis, Caroli signa proposuisse scribuntur. Restabat Nuceria, quæ ad omnia Caroli imperia contumax, maximo Saracenorum præsidio protegebatur, eam per pactionem qua Saracenos liberè suis legibus vti permittebat, Carolus accepit: hic Manfridi vxorem, eiusque filium capit, quem oculis orbatum carceris squallore consumsit. Inde in Etruriam contra Gibellinos moturus, à quibus Conradinum Sueuiæ Ducem in Italiam vt hereditaria regna armis repeteret, magnis promissis impletum vocari intellexerat; Saracenorum nouo motu, qui ad Conradinum res suas inclinare nunciabantur, ex itinere reuocatur. C Conradinus interim multa Procerum frequentia stipatus, anno post patris sui excessum XIIII. in Italiam degressus, in Campaniam mouit: Conradum ex Friderico spurio fratre nepotem, & Antiochiæ Principem vt suis auspiciis Siciliam in potestatem redigat cum copiis præmittit. Is quum haud longè à Thermis militem exposuisset, easdem paruo labore occupat; & inde Fulconem Caroli Proregem acie profligat; victoris imperium, Agrigentũ, Augusta, Argyra, Leontiũ, Heraclea, Catana, aliaque non pauca Siciliæ opida sequuntur. Fulco Messanam sese in tuto recepit. Et iam Sicilia iterum intestinis bellis per triennium omnique calamitatum & latrociniorum genere vexata, modo à Carolo, modo à Conradi- D ni partibus laceratur. Ceterùm Conradinus Ligurũ & Pisanorum classe adiutus, deiectis Gallorum præsidiis Messana, ceteráque Sicilia exceptis Panormo & Syracusis potitus est. In Neapolitano quidem regno Nuceria, & alia aliquot oppida Gallorum dominationem pertæsa ad Conradinum oblata occasione sponte deficiunt. Carolus vt imperium armis partum, armis tueretur, in Marsos mouerat; eò Conradinus contractis vndique copijs occurrit: pugnatur acerrimè, cadit ante primã Gallorum aciem Philippus Montfortius Equitũm Gallorum Magister. Is quia regio paludamento insignis ante ceteros eminebat, Germani qui in procinctu stabant falsò regem qui cecidisset opinati, solutis ordinibus in

AN. À CHR. N. MCCLXVI.

SICILIA intestinis bellis lacerata.

D 2 hostem

hostem vndique impetum faciunt. Carolus qui in omnem pugnæ casum expeditus in subsidijs cum Prætoria cohorte substiterat, intellecto Germanorum errore, in laxatos eorum ordines inuectus magnam stragem facit, fusosque profligat. Conradinus fuga elapsus, abiecto paludamento cum Friderico Austrio, tribus tantùm comitatus quum Calonum habitum sumpsissent, triduum per saltus viarum ignari oberrat: & ad Asturam peruenit, vnde cùm piscatoria nauicula delati decessisset indicio annuli, quem Conradinus piscatori vt panem ipsis emeret misso dederat, agniti; à Ioanne Frangipane Asturæ domino capti, in Caroli quoque potestatem venerunt: & Neapoli carceris squallore annum vnum macerati, violata etiam regiæ dignitatis in Conradino maiestate, ambo publicè securi percussi sunt. Siciliæ præerat eo tempore cùm proregia dignitate Conradus Caputius Antiochiæ Princeps, in quem captum, per Guidonem Montfortium iussu Caroli laqueo sæuitum est. Carolus vtroque regno ad eum modum potitus, in Siculos, quia non facilè cesserant, acerbiùs & crudeliùs consuluit, tributumque ijs iniquissimè imperauit, & exegit acerbissimè. Inde Gallos reipublicæ, qui omni libidinum genere & dominatione graues erant præficere: ijsque & præsidiarijs omnem rapiendi & stuprandi licentiam indulgere: exsilia, vincula, proscriptiones, omniaque suppliciorum genera in omnem sexum crudelissimè repræsentari. Ceterùm quum ille etiam legatos, qui ad deprecandum venerant, in carcerem conderet; neque Pontificis quoque auctoritate mollitus ciuium iniurias vlcisceretur; patientia diutiùs læsa in furorem conuersa, paullò pòst ex leui occasione in Gallorum perniciem erupit. Duplex inde fama est, sunt qui casu in Gallorum cædem concursum, sunt qui rem consilio procuratam scribant, nos vtriusque caussas & occasionem in pauca conferemus. Vetuerat Carolus ne quis ciuium Siculorum publicè cum telo aut armis esset. id milites exploraturi, omnium sinus pertentabant; tandemque eò licentiæ progressi sunt, vt etiam virginum honestarumque matronarum sinus sub eo prætextu lasciuiùs explorarent. Ex more recepto apud Panormitanos S. Spiritus ædem tertio Paschatis festo extra vrbem vtriusque sexus ciues magna frequentia adibant; hic Gallus quidam, Droettum vocant, quum in eo cœtu cuiusdam matronæ sinus lasciuiùs quàm pudicitia pateretur scrutatus esset; irritatus ea contumelia maritus, stricto quo Droettus à tergo accinctus erat pugione eundem iugulat: clamore mox & tumultu, vt fit, ad eum casum oborto, impetus vndique fit in Gallos, quorũ ducenti extra portam cæsi, mox intra vrbem ciues odium iamdiu conceptum tanto furore expleuerunt, vt promiscua cæde Gallos; nulli sexui, ordini, ætati parcentes, trucidarent. Panormitanorum exemplum ceteræ per Siciliam vrbes sequutæ eisdem cædibus grassati sunt. Quibus

M.CCLXVI.

CONRADINVS *vtriusque Siciliæ Rex capitali supplicio adfectus.*

SICVLORVM *in Gallos coniuratio.*

M.CCLXXXII.

A B C D

A Quibus consilio factum placet; ij ab eisdem causis occasionem repetunt, & incredibilem quoque Gallorum tyrannidem accusant; sed verisimilius in hanc ferè sententiam scribere videntur. Ioannem Prochytam Salernitanum, qui Manfrido regi medicus fuerat, referunt huius coniurationis caput fuisse, & personam suam prosperè egisse qui filiam à Gallo quodam vitiatam anxiè dolens, eam iniuriam aliquoties ad Carolum, vt legibus in stupratorem virginis ageretur detulerat; verùm quum se etiam deludi sentiret, iam odij & iræ caussas in Carolum transfert: & rationes quibus ipsum magna cum clade Gallorum euerteret; ex occasione temporum commodissimas non negligit, non ignorabat auersos à Carolo ob B tyrannidem omnium Siculorum animos: Petro autem Arragoniæ regi ius regni vxoris suæ nomine deberi; atque vt hunc opibus etiam & armis iuuare ad ius suum prosequendum possit, Michaëlem Palæologū Orientis Imperatorem in quem Carolus magnum belli apparatum moliebatur, facilè vt Caroli impetum à se auerteret, in societatem armorum cum Aragonio venturum censuit. Vbi hæc nonnullis cum quibus consilij sui rationes communicauit, placuerunt, Ioannes vltrò citróq; commeando, per litterarum commercia & amicorum fidem, intra biennium vsq; adeo profecit, vt Petus Arragoniæ rex vxoris suæ precibus, quæ soceri ipsius Manfredi, nepotumque suorum nefandam cædem oblata opportunitate C piis armis vlciscendam hortabatur, victus & Palæologi auro adiutus, & Nicolai III. Pontificis Maximi auctoritate, qui Siculorum calamitatem miseratus erat, euocatus, prætextu belli quod in Africam sese apparare simulabat; classe in Siciliam copias suas exposuerit. Intereà temporis dum Aragonensis sese ad expeditionem parat, Ioannes Prochyta rationem comminiscitur, qua per cædem Gallorum Aragonensi faciliorem ad occupandam insulam aditum aperiret. Siculorum oculos vltione gratissima pasceret; eosque ad fidem Aragonensi præstandam scelere maximo obligaret. Placuit itaque tertius à Paschatis festo dies, vt quum primū circa vesperam ære campano signum daretur; Gallos omnes promiscuè (nec D habendum vllum sexus, ætatis, ordinis discrimen) esse confodiendos. additur Ioannem vt id quod moliebatur arte aliqua & dolo à suspicione auerteret, per Siculas vrbes oberrando furorem simulasse, ac canna auribus Gallorū vt magis falleret admota, ridicula aut inepta; contrà Siculis cædem Gallorum futuram, diem, horam, signum, indicasse. Illuxit itaque vltimis Gallis in Sicilia dies & funestissimus A.D. III. Kal. Aprileis, Caroli regis anno decimo septimo, quum ad vnum omnes per totam insulam à ciuibus cuiuscumque ordinis tantâ crudelitate trucidati sunt, vt etiam grauidæ euiscerarentur, eorumque fœtus, ne quid Gallicæ stirpis in Sicilia superesset, saxis illiderentur, duarumque horarum spatio octo

GALLORVM cædes.

M. CC. LXXXII.

millia Gallorum eâ clade peremta scribuntur. Intereà dum Galli sæuæ libidinis & diu toleratæ crudelitatis pœnas luunt; Aragonensis circa Africæ litora oberrabat, & Hipponensem agrum incendijs vastabat. deinde vt Prochytę consilia successisse, & Siculos in ipsum oculos animumque conuertisse intellexit, ad id cuius gratia cetera ficta, factaque erant, conuersus, vela suos in Siciliam facere iubet, & ad Drepanum copias exponit. Carolus tum fortè Neapoli erat, quum de cæde suorum, & Sicilia ad res nouas commota, adhuc tamen Messanenses incertos quas partes potissimùm sequerentur, nutare vno eodemque nuncio certior fit. Is copias quas in expeditionem contra Palæologum paratas habebat, in Siciliam mittendas decernit; omnemque belli apparatum toto impetu in perduellionis reos conuertendum, & nihil cunctandum, dum adhuc spes ex Messanæ motibus superesset, itaque classem expediri, & milites terrestri itinere Rhegium conuenire iubet. ceterùm quum huic rei omnem curam impenderet nuncium accipit, Aragonium conuersa ex Africa expeditione in Siciliam classe Drepanum appulisse, eumque à Panormitanis regem salutatum: Messanenses vt omnium tardissimè ita atrocissimè, concepta ex rebus nouis fiducia, in Gallorum cædem grassatos esse. Igitur quum cladem clade noua auctam; & se omnino Siciliæ regno exutum vidit; animo menteque concidit; & vt erat irarum impotens, sceptrum, quod regio more manu tenebat mordicus inuasit, diuque ita immotus vt quidam litterarum monimentis prodidère, consedit, sed postquam bilis deferbuerat classem XL. triremium; (etsi sint qui nauium numerū octuplo maiorem recenseant) conscendit; & iuxta Catanam XC. peditum XXIV. millia equitum exponit. Messanenses interea quæ tolerandæ obsidioni, & tuendæ vrbi vsui esse possent, conuehere, vrbem instaurare, & omnia magna cura apparare. Carolus admotis ad vrbem copijs, Messanenses terrere, vexare, lacessere; eorum agros ferro, flammaque vastare: & Mylas occupare. Mamertini aut successibus aliquot Caroli consternati; aut bellorum pertæsi, dum Carolo deditionem offerunt, si præteritorum obliuio sanciatur: superbo responso excepti, audiunt, Mamertinis, quos iam vicisset (tumultuaria enim velitatione equites aliquot profligauerat aut ceperat) victoris arbitrium esse exspectandum. acuit ea res Messanensium animos: ita vt omnes Caroli impetus, virtute, ciuium consensu, magistratuum sedulitate, armisque & constantiâ frangerent. At Carolus postquàm vim procedere non videt, Alaimum Leontinum vrbis præfectum, muneribus, sed frustrà apud animum tunc quidem nullo precio venalem, corrumpere tentat. mox vt contumaces fame frangeret, mari classe, terrâ equitatu Messanenses commeatu arcuit, & vt angustia rei frumentarię ad maximam inopiam prolaberentur, arctissimâ obsidione

MCC-LXXXII.

MESSANENSIVM *in Gallos crudelitas.*

A obsidione eosdem clausit. Legatos itaque Mamertini ad Aragonium mittunt, qui eundem de Mamertinorum fide, constantia, & necessitate doceant, & auxilium rebus in præceps ruentibus exorent.

DE ARAGONIIS.

MESSANENSIVM legati Petrum Aragonium faustis acclamationibus Panormi Siciliæ regem salutatum, & inauguratum conueniunt. Is legatis benignè auditis, auxilia & commeatum expediri iubet; & Rogerium Lauriam classis suæ Præfectum, B militari peritia clarum cum XL. triremibus præmittit; ijs mandatis instructum, vt vel Caroli classem profligaret, aut si id non posset, commercia commeatuum ipsi impediret. Aragonius terrestri itinere citato agmine contra Carolũ mouens, quingentos, cum peritis & notis Centurionibus milites non intermisso itinere properare iubet, qui Messanensiũ labores & vigilias sustinerent; quoad ipse cum toto exercitu pugnam cum hoste conserere posset. Ceterùm vt iusta se pro Siculis arma induisse doceret, Legatos ad Carolum mittit, qui eum è regno suo, quod sibi dotis & soceri nomine deberi asserebat, decedere, & Siculos à tyrannide; Mamertinos autẽ obsidione liberare iuberent; & abnuenti pugnam C exspectandam denunciarent. Carolus etsi ad Legatorum postulata ferociùs respondisset, tamen rem ad deliberationem reuocat; placuit itaque apparatúne hostium territis, an rerum angustia coactis, incertum è Sicilia in Calabriam exercitum in hiberna transportare. Vasis itaque conclamatis & ædibus aliquot sacris direptione profanatis, obsidionem soluit. Lauria Aragoniæ classis Præfectus, Gallos ad Pelorum assequutus, eos aliquot nauibus captis aut depressis profligat. Petrus rex ex itinere Mylas deiecto Gallorum præsidio recipit: & à Messanensibus in eius aduentum promiscua multitudine effusis VI. Nonis Octobreis faustis omnium acclamationibus, parens, conseruator, & Rex Siciliæ salutatus, in D vrbe tot belli cladibus deformata excipitur. superuenit in tanta omnium lætitia & publica aggratulatione Iacobus Petri regis filius cum XXXV. triremium classe quam in portum Messanensium subduxit. atque vbi nunciatum est Caroli triremes, ex præterita clade ab instrumento nautico claudas è Rhegio Neapolin vela facere; Rogerius quantum remigiorum celeritate potuit cursum extendens, easdem assequutus profligat; & quadraginta triremes captas Messanam deducit. Petrus ex Messana Siciliam obiturus, vt insulã ad tranquillitatem & otium componeret, classi spurium suum Iaimum Paridem cum imperio præfecit; eundemque paullò

PETRVS ARAGONIVS Siciliæ Rex salutatus.

AN. A CHR. N. MCC-LXXXII.

MCC-LXXXIII.

paullò pòst quia temerè & malè contra patris mandata cum hoste pugnasset, in exsilium expulit; & classis imperium Rogerio Lauriæ didit. mox fretum quoque traiiciens in Italiam bellum transfert; & Rhegium nullo labore capit; Caroli equitatum ad Fanum Martini trucidat: Seminariam occupat. Fama tenet Carolum missa legatione, cum Petro de de iniuria expostulasse, vt qui aliena iniustè & per vim inuaderet: Petro autem ius suum iustis armis prosequi respondente, Carolum eundem ad experiendum vtri plus iuris Mars decerneret, Burdegalæ ad singulare certamen iis conditionibus, vti vtrinque centum tantum equitibus stipati venirent prouocasse: eam pugnam nonnulli Pontificio edicto vetitam; alij (vsque adeo eius sæculi scriptores variant, aut odio aut amore corrupti) Carolũ; nonnulli Petrum ad condictum diem non apparuisse, prodiderunt. Petri interim in Hispania absentis imperium Iacobus eius filius in Sicilia gerebat; eiusque auspiciis Caroli classis ad Melitam insulam profligatur; & insula in Aragoniorum potestatem redigitur, Rogerius quoque Lauria deuicta Gallorum classe, cum quadraginta triremibus Neapolitanam oram incendiis & populationibus eo consilio vastabat, vt Carolum Claudum Caroli regis filium ad vlciscendum sociorum iniurias in pugnam naualem irritaret; postquàm adolescentem nec ad procerum iussa, neque patris monita obtemperantem, in certamen properare videt: fuga simulata eum vsque ad Circeium promontorium protraxit; inde conuersis velis toto impetu in eundem inuectus superat; eiusque Prætoria quum per Paganum vrinatorem perterebrata vitium fecisset & vndis irrumpentibus, depressionem nauis omnes qui cum eo vehebantur, metuerent; qui in ea erant, sese vnà cum Carolo ceterisque Proceribus Rogerio dediderunt. Carolus cum ceteris in arce Mamertina custodiendus traditur; Rogerius cum XLII. quas ceperat triremibus in portum Messanensem, triumphantis more inuectus, classem suam subduxit. Carolus rex interea adiutus fratris sui Philippi opibus è Massilia soluens, & inter nauigandum filij clade intellecta, Neapolin tunc admodum nutantem appulit; classeque CL. nauium expedita, & contractis vndique copiis; filij cladem vlturus Rhegium obsidet; à quo Pontij Catelaunij, qui vrbis præsidio præfectus erat, virtute repulsus est. Oritur interim apud Messanenses sibi Gallos ad cædem deposcentium seditio: magnoque furore populus ad arcem prouolat; & quum captiui non dederentur eos igne iniecto conburunt. Carolus tamen regis filius, qui in vltionem Conradini ad supplicium poscebatur, pietate Constantiæ reginæ conseruatus; Cephalædum in custodiam mittitur, & inde in Hispaniam transuectus est. Ceterùm quum Carolus eius pater paullò pòst apud Fogiam Calabriæ opidum in febrim incidisset, moritur; &

MESSANENSIVM Seditio.

Roberto

A Roberto fratri suo Atrebatensium Comiti pro filio regni imperium administrandum tradidit. In hoc rerum tumultu Rogerius classis Aragoniæ præfectus in Calabria & Apulia signa victricia circumfert, & viginti duo opida ad imperium Aragonium coacta præsidiis, & propugnaculis muniuit. Dum hæc in Italia geruntur, aduersa Europæ parte Philippus Galliarum rex, vt Petrum Aragonium ad sua defendenda distineret, Hispaniæ bellum mouet; & Gerundam obsidione claudit, cui Petrus cum exercitu vt obsidionem solueret occurrit, prœlióque victus, paucis pòst diebus ex vulnere quod in acie acceperat, anno ætatis suæ quinquagesimo quinto Barcinonæ III. Idus Nouẽbris, filiis quatuor, Alphonso, *MCC-LXXXVI.*

B Iacobo, Friderico & Petro; duabus filiabus Isabellâ & Iolante superstitibus moritur. testamento Alphonsum Aragoniæ, Iacobum Siciliæ regem scripserat, ea lege; vt si quid Alphonso orbo humanitatis accidisset, Iacobus in Aragonense; Fridericus in Siciliæ regnũ succederet. Alphonso itaque sine liberis defuncto; Iacobus deserta Sicilia; Aragoniam occupabit; & Fridericus Siciliam ex qua occasione grauissimi motus orituri sunt. Iacobus itaque Aragonius peractis patri inferiis Panormi regio diademate ornatus inauguratur, & prospero optimóque in posterum omine rex salutatur. inde Messanam profectus Calcærandum Catelauniũ cum imperio contra Manfredum Claremontiũ qui Caroli copias ducebat in

PETRVS Rex ex vulnere moritur.

IACOBVS Siciliæ Rex. MCC-LXXXVI.

C Calabriam mittit. qui quũ Castrum villarium, & Moranum opida recepisset; ab eisdem iterum per ignauiam deiectus est, Claremontius quũ ad Iacobum transire desertis Caroli partibus pararet; fraude ad cenã à Morani domina inuitatus, circumuenitur, & non sine redemptione dimissus ad Aragonenses defecit. Intereà classis Aragoniæ maritima Galliæ circa Prouinciam depopulatur; & Bernardus Sarrianus XII. triremium præfectus Capreas & Prochytam insulam capit; & Asturam expugnauit; filiúmque Frangipanis eius, qui Conradinum ex fuga retractum Carolo prodiderat, hasta traijcit: & opidum ferro flammáque prosternit. Nec multò pòst Iacobus rex ab Alphõso Aragoniæ rege, fratre suo, Alaimum

D Leontinum, quem Petrus rex in Hispaniam cum duobus nepotibus ob conspirationem contra regem, sub specie legationis, ne quid in Sicilia clientium potentia freti turbarent, missum in carcerem condiderat, ad supplicium repetit. Alphonsus Bertrando Iacobi legato cum ceteris tradi iussit qui ex Iacobi regis imperio quum ad Hieronesum insulã Drepano ferè oppositam delati essent; Alaimus cum nepotibus Mineo & Mazarino culeis insuti, vt affectati regni pœnas luerent, in mare præcipitantur. Interea Galli capto tempore Augustam, quum ciuibus ad solenne Leontinorum forum profectis, vrbem sine præsidio esse per exploratores didicissent, subito impetu capiunt, mox & arcem nullo labore occupant.

AVGVSTA à Gallis capta.

Ad primum captæ vrbis nunciũ rex cum expeditis copiis profectus Catanam vt hostes expelleret venit: eò etiam cum classe Rogerius appulit; inde Augustam nauigans milites exponit, & magna vi multoq; suorum & hostiũ sanguine vrbem recipit; arcem nullis armis expugnare potuit. Placuit itaque fame eandem in potestatem esse redigendam. consedit rex ad arcis obsidionem; & Rogerium magnacum classe ad reprimendos & auertendos hostium conatus, Calabriæ & Neapolitana litora, insulásque inferi maris infestare iubet. Rogerius iussa sequutus, quum omnia longè lateque vastasset hostibus etiam quiescentibus, eis insultare; & ad pugnam lacessere. Ij instructa classe pugnandi copiam faciunt; acerrimè concurritur; tandem Rogerius victor procerum præcipuos ad deditionem cogit XL. triremes capit, ceteras deprimit, aut inutiles facit. mox classem cum tribus captiuorum milibus signísque ab hoste captis, ad Iacobum regem misit; & cum Gallis biennij inducias fecit. Iacobus interea Gallos fame ad arcis deditionem coëgit; & armis exsutos vita donauit. Deinde à Caietanis qui deditionem offerebant accersitus, classem XL. triremium litora Calabriæ & Campaniæ obire iubet, ipse exposito ad Rhegium exercitu, terrestri itinere ducit: opida Seminariam, Sinopolin, Babulinum quæ defecerant ad imperium suum redire cogit. ad Vibonem Valentiam substitit; vrbem quæ neque minis Rogerij neq; precibus cesserat; per vim expugnat, & supplicibus veniam dat; quinque inde opida recipit, & ex itinere cum Atrebatensi aliquot velitationibus feliciter pugnauit. Is enim extremum ferè agmen Iacobi aut carpebat; aut in Frumentatores cum impetu inuehebatur; & itinera quibus Iacobus duceret infestabat; atque quum ad Scyllam vt eam à commeatu & præsidio imparatã interciperet constitisset, rex immissis in vrbem aliquot cohortibus; eum in Campaniam deflectere coëgit. Iter deinde intermissum prosequutus ad Beluederium castra posuit; Rogerij Sangenesij perfidiam, qui datis etiam filijs obsidibus ad Gallum transierat, vlturus, ter oppugnatum opidum: ter præsidiariorũ virtute defensum scribitur. Ceterùm quia nunciis Caietanorũ vt properaret vrgebatur; Lauria castrorum & classis præfectus, extrema omnia tentaturus; Sangenesij filios duos caueæ illigatos vt patrem ad commiserationem moueret; eo loci quem potissimum præsidiarij tormentis in Siculos immissis petebant exposuit. atque quum nihil ab eo furore remitteretur, filij eius cum cauea præcipitati & afflicti sunt; primogenitus statim exspirauit; alter conualuit; & Iacobus vt vidit sibi properandum Sangenesij Constantiam, quæ armis frangi non poterat beneficentia remisso ipsi vtroque filio; altero in tumulum fericis obuolutũ composito; altero incolumi; gratissimo parentibus dono expugnasse scribitur. Cõscensa deinde classe copiis ad Caietæ litora expositis, Caietano-

VIBO VALENTIA *capta.*

A Caietanorum promissa exspectaturus considit: & Auellinæ Comitē pręsidij Præfectum acie profligat; fugatum vsque adeo aeriter insequitur, vt ei reditum ad vrbem intercluderet. Inde Fundos vsque & per Formianum agrum omnia belli cladibus vastat; & castra munito & edito in tumulo metatus, vrbem obsidet. Attrebatensis vt Caietanis subsidio esset, cum exercitu quingentis vix passibus à castris Iacobi eo consilio consedit, vt si ille à fronte Caietam vrgeret; ipse à tergo hostem lacessendo in se converteret, aut mutuo metu distineret. In hoc rerum statu legati ab Arogonum rege Alphonso, & Edoardo Angliæ rege, Pontificis quoque nomine missi superveniunt; qui pacem, aut si id non possent, indu-B cias inter vtrosque componerent. ex Legatorum sententia induciæ vtrinque datæ sunt. Iacobus inde in Siciliam cum classe reuertitur Alphonsus, regis Franciæ & Pontificis auctoritate victus Carolum II. Andegauensis filium quem in potestate habebat, acceptis Lodouico, Roberto & Philippo eius filiis obsidibus, libertate donat, Eum Nicolaus IIII. Pontifex Maximus Romæ benigniter exceptum Neapolis & Siciliæ regem creauit. Durantibus adhuc induciis, Alphonsus Aragoniæ, Edoardus Angliæ reges, magno studio pacem inter Iacobum & Carolum componere sed nullo successu conantur. Iacobus rex elapso induciarum tempore classe quadraginta triremium in Calabriam traiicit; Hieracium C & alia aliquot opida expugnat; sed prosperum in rebus gerendis cursum nuncius interrumpit; qui Alphonsum Aragoniæ regem, in apparatu nuptiarum, quibus Angliæ regis filiam ducturus erat, pectoris vitio correptum; intra triduum morte extinctum nunciabat: rogare regni proceres, vt ad hereditarium regnum primo quoque tempore accipiendum, properaret. Iacobus Fridericum fratrem, vt suis auspiciis Siciliæ cum Proregia potestate & imperio præesset in insula subsistere iussit. Ipse VI. Kal. Augusti è Drepano soluens XVII. Kal. Septembris Valentiam VI. Idus eiusdem mensis Barcinonem venit. atque quum sui regni prouincias obeundo legibus & institutis composuisset; rex Aragoniæ salutatus & inauguratus est: & filiam Castellæ regis sibi despondit. Interea D Sicilia sub Friderico Pro rege auspiciis Iacobi otio & pace fruebatur; ceterùm ne classiarij sociique nauales otio torpescerent, Rogerius classis præfectus cum viginti triremibus in Peloponnesum nauigat; & Maluasiam opidum, indeque Chion insulam deprædatus, mox Methonensibus quoque male multatis magna cum præda domum reuersus; in Lucanos, qui Mamertinis infesti fuerant, mouit. Carolus posteaquàm Iacobum in tantam rerum & fortunæ amplitudinem creuisse videt, rebus suis diffisus cum Bonifacium VIII. Pontificem Maximum fautorem haberet, ejus intercessione pacem cum Iacobo iis conditionibus componere conatur,

M.CC.LXXXIX. III. Kal. Iun.

CAROLVS *II. à Pontif. vtriusque Siciliæ Rex creatus.*

M.CC.XCI.

IACOBVS *Aragoniæ, & Siciliæ Rex.*

vt Iacobus Siciliæ regno cederet; sororemque Caroli Blancam in matrimonium duceret, repudiata Hispaniarum regis filia, cuius ante nuptias pactus erat, & Robertus Caroli filius Iolantam Iacobi sororem in coniugem acciperet. Ad ea Iacobus respondit, Siculos super ea re consulendos esse, & missa vltrò citroque legatione, Pandulfus Fulco equestris ordinis vir, facta dicendi copia in hanc ferè sententiam libero ore locutus scribitur. Carolum semper dubiæ fidei, fœdera nulla conserturum; coniugij necessitudinem, quam offerret, in ipsius potestate non esse, fidem qua Iacobus rex sibi Castellæ regis filiam desponderat, sine scelere dissolui non posse: Siculis cum Gallis capitale odium esse, quod sine alterius gentis interitu molliri aut nullis hominum consilijs exstirpari posset. illos vt vltionis materiam semper quæsituros; ita istos nunquam arma, quæ sumsissent ad extremum vsque spiritũ posituros, supplicare se ne Siculos clientes & ciues suos, pro quorũ libertate pia arma per XII. annos gens Aragonia induisset, Gallorum libidini, crudelitati, perfidiæ violandos & lacerandos obijceret. Iacobus legatos benignè auditos, & consolatione recreatos fide data dimisit. Nutantem paullò pòst eius animum Bonifacius Octauus Pontifex Maximus perculit, & partium Gallicarum fecit; eumque magnis promissis impletum, à fide quam dederat Castellæ regis filiæ absoluit; & ei Blancam Caroli sororem collocat; ac Iacobo Pontificiæ auctoritati cedente Siciliæ regnum Carolo impetrat. Quod vt in Sicilia euulgatum & exploratum est, omnes ad Fridericum proregem prouolant eique vt ius suum, quo patris testamento in Siciliæ regnum Iacobo fratri (vt memorauimus) succedere deberet, armis tueretur, suadent. mox conuentu procerum Catanæ indicto omnium suffragiis, & publica cum lætitia Fridericum regem Siciliæ designant; in eius verba & fidem iurant; se nunquam Gallorum imperium accepturos, Fridericum vsque ad extremum spiritum non deserturos conclamant. magno inde procerum comitatu Panormum deductum, regiis cærimoniis inauguratum, magno cœtu circumfusi regem salutant. Quum in hoc rerum tumultu aliquam animorum inclinationem Calamandrius Caroli legatus speraret; Messanæ concionem habuit, qua, vt Carolum in regem acciperent persuadere conabatur: ad quæ verba (tantum in Gallos odium erat) procerum concursus fit, Calamandrius exploditur, ferociterque responsum est, Siculos delecto & creato sibi rege Friderico, pacẽ per arma quæsituros. hinc parum abfuit quin legatus à populo saxis violaretur. Fridericus inde Siciliam obire; beneuolentiam procerum, ciuium, officio, beneficentia, comitate, & liberalitate demereri, omnia ad subita belli præsidiis firmare, & munitionibus instruere. Inde Messanam profectus maximo cum apparatu, & effusa ciuium aggratulatione excipitur. Dehinc

IACOBVS *Siciliæ regno se abdicat.* MCCXCV.

FRIDERICVS *Siciliæ Rex.* MCCXCVI.

A B C D

A Dehinc vt bellum à Sicilia distineret, in Calabriam traijcit, & Scyllaceum quod à Gallis tenebatur obsidet. insidet ea vrbs præruptis in rupibus & vtrinque fluuio abluitur. Aragonij præsidijs vbique ad ripam depositis ciues ab aquatione arcebant, & siti ad deditionem cogunt. Tentatur deinde semel atque iterum, obsidione bellóqueCatanzarium, quod Petrus Rufus comes cum præsidio tutabatur. qui cum Rogerio quem sanguine contingebat, XL. dierũ inducias ijs legibus pactus est, vt interea Caroli regis voluntatem consuleret. postquàm nunciatum est eum desperatis Calabriæ rebus Apuliam contra hostes muniendam suscepisse; Cantazarium deditione in Friderici, qui iam ad Crotonam signa promouerat, potestatem venit, inde ad Roccam cognomento imperialem à Caroli
B legatis frustrà tentatam mouit, & eam fugatis hostibus ab obsidione liberat: Fanum Seuerini & Russanum ceteraque Calabriæ opida, ad eius imperium certatim redeunt. Superuenit in tam lætis rerum initijs à Iacobo Aragoniæ rege nuncius, è Dominicanorũ sodalitate Petrus cognomento Corbelles, qui mandata sua Friderico breuibus in hanc ferè sententiam exposuit: Iacobum Aragoniæ regem Ecclesiasticarum legionum imperatorem Pontificis Bonifacij VIII. auspicijs creatum, petere ipsius ad Aenariam insulam colloquium, vt Fridericus sedatis bellorum motibus pacem cum Carolo & Pontifice componeret; ni parêret, imperium se
C suum contra ipsum oblitum etiam necessitudinis fraternæ, magna cum seueritate prosequuturũ. Fridericum nihil ea denunciatione fuisse commotum produnt; & læto alacrique vultu respondisse, se, si vis ingruat, contra fratris sui postulata tam iniqua ius suum pijs armis defensurum. mox vt ad subita belli sese apparatu omni instruerent, Velascum Alagonium cum imperio in Calabria, & copijs vt victoriam suam prosequeretur reliquisse: ipsum in Siciliam traiecisse; Rogerium in aduersa Italiæ parte cum classe ad Hadriatici maris oram opidum Lecciam; & mox Hidruntum cepisse; dehinc difficili pugna haud procul à Brundusio Gallorum equitatum profligasse scribitur. Fridericus conuentu procerum
D Plotij indicto, ad Senatum de fratris sui postulatis refert; certatur sententijs, Rogerius Friderico proficiscendum censet, & exiguo viæ compendio tantam belli impendentis procellam esse auertendam: alij manendum, & nihil temerè fratri, partiũ studijs corrupto, aut fluctuanti credendum, eo die variantibus sententijs nihil decerni potuit, altero, Fridericus legato respondisse proditur, se, quum adhuc in proregia dignitate esset, fratri quidem iubenti parere debuisse; nunc quum suæ potestatis, & ex patris testamento, & procerum populique suffragijs rex creatus esset, nullam se fratri iniqua postulanti reuerentiam debere. sin vis inferatur, fas esse vt se suosque & ius regni armis tueretur. Rogerium Lauriam qui alie-

niore animo in Fridericum esse cœperat & commeatum à rege ostensis Iacobi litteris petebat, non nisi datis vadibus sua negotia obire permisit: ceterùm is vadimonio liberato fuga elapsus ad Iacobum transfugit. Iolanta interim cum fratris sui classe Romam deducta Roberto Caroli filio ex fœdere, præsente Iacobo nupsit. Ioannes Lauria Rogerij patruelis qui nouis Siciliam motibus turbabat, prœlio profligatus, ad Rogerium fuga elapsus est; & Rogerius qui id temporis copijs à Carolo acceptis partes Friderici oppugnabat, opidis, quæ per Siciliam tenebat exutus est. Ceterùm quum is Cantazarium in Calabris opidum oppugnaret, Velascus Alagonius cum CCC. equitibus eundem DCC. equitibus stipatum, vulnere afflictum, profligauit, & obsidionem soluit. Iacobus vt fratrem suum ad libidinem & voluptatem hostium communium vexaret, & bello infestaret, cum LXXX. triremium classe præfecto Rogerio Romam nauigat. Fridericus LXIV. triremibus instructus præfecto Conrado Auria Genuensi lustratis Calabriæ litoribus Aenariam vt fratris sui cursum interciperet; aut eius classem inuaderet petijt. ceterùm à fratre præmonitus, consultius ipsum ad sua defendenda intra regnum se recepturum; vt eius vel iram molliret, an alia qua de caussa incertum in Siciliam reuersus est. Iacobus Neapoli communicatis cum Carolo, & Pontificis legato consilijs, cursum in Siciliam dirigi, Lauriæque consilium sequutus, ad Pactas exscensionem fieri iubet. Pactenses tanto apparatu territi & ab omni re imparati sese dedunt. nutant & ceteræ vrbes; imperiumque Iacobi sequuntur Mylæ, Noara, Monsfortis, & alia aliquot præsidia. superato inde Pelori promontorio Syracusas versus Iacobus nauigat, easque mari & terra obsidendo claudit: & vallis Nætinæ agrum, longè lateque populationibus infestat. Vrbi Syracusanæ præerat Claremontius, eamque longa & difficili obsidione fatigatam, intestina etiam proditione & fame vexatam, magna cum Syracusani populi constantia Friderico conseruauit. Iacobus ne sedendo tempus tereret Buxemium, Palatiolum, Xuthinum, Ferulam & Buccherium agri Syracusani opida per deditionem capit: Buccherium à Friderici legatis receptum est; & iterum à Gallis acerrimè oppugnatũ depulso hoste defensum, sed noctu quum vim difficilioris iterum oppugnationis metuerent, à ciuibus fuga delapsis desertum est. Fridericus vt ex propinquo suis subsidia ferret; & hostium excursiones arceret: Catanam sibi belli sedem delegit. atque eo tempore Ioannes Barresius, qui exceptis ceterorum opidorum præfecturis, Petræpreciæ, haud longè citra Gelam sitæ præerat vnà cum præsidijs ad Iacobum transiuit. Ceterùm quum Galli nihil hostile metuentes Petram suis prædis receptaculum delegissent; & omnia eò ferrent agerentque; Velascus Alagonius eos ex insidijs opprimit, & præcipui nominis

MYLAE captæ.

A nominis Centuriones carcere condit; gregarium militem, denis vna catena reuinctis, ad Fridericum vt de ijs statueret deduci iussit. Pactenses interea ad Friderici imperium redire conati; ab arcis præsidio impediti, & Ioanne Lauria cum classe adnauigante oppressi sunt. Mamertini Ioannem Lauriam cum xxx. triremibus è Mylis redeuntem, adorti, pugna nauali fundunt & capiunt; vix duæ triremes fuga elapsæ sunt; quæ nuncium acceptæ cladis deferrent. Iacobus aduersa pugna fractus, & quod vltrà xx.M. militum varijs belli cladibus cecidisse, & classem afflictam conquereretur; belli tædio captus, legati Pontificij auctoritatem & suorum consilium sequutus, qui fessis rebus otium & quietem aliquam esse B dandam censebant, suos classem conscendere iubet: Peloroque superato classem ad Mylas subducit. Traditur hinc Iacobum Friderico legatum misisse qui pacem se Friderici rebus suo nomine facturum sponderet, si captas ab ipso triremes vnà cum Ioanne Lauria ceterisque captiuis sine precio redderet, ea legatio quia procerum consilia dissuadebant accepta non est. & de Ioanne Lauria, & Iacobo Rocca vt de perduellionis condemnatis securi supplicium sumtum. mox & Fridericus expeditam classem in fratrem mouet, is subductis velis procellæ & sæuientis tempestatis iniurias tolerare, quàm cum fratre concurrere maluit; & classis partem ad AEolias insulas afflixit: cursuque in Italiam flexit. Engium etiam C quod ad Gallorum partes transierat per Henricum Vigintimilium Friderici legatum aliquamdiu frustrà obsessum, à rege cum copijs superueniente fame sitique ad deditionem coactum est; mox & Petra per Claremontium oppugnata captaque; & sine armis sponte ad Friderici imperium, vrbes quæ defecerant, aut ab hostibus captę fuerant, venia omnibus data redierunt. Nutabant, fluctuabant adhuc incerta fide, Mylæ, Noaria, Monsfortis, itidem Pactarum & Samperij arces; quũ nunciatur, Iacobum noua classe instructum, magnum belli apparatum facere. addebatur ipsum, vt terrorem Siculis moueret, Robertum & Philippum Caroli filios classe sua exceptos in Siciliæ possessionem armis deducere. venturum tantis copijs, vt fratrem hostibus restitutis è Sicilia deijceret; Sicu- D los Gallis ad libidinem trucidandos obiiceret. Fridericus nihil ea denunciatione perterritus classem xL. triremium expedire vt fratri occurreret; ipse prætoria vectus è Messana soluit, & ad Orlandi promontorium in hostilem classem inuectus, dum ferociùs quàm consultiùs pugnat grauissima clade oppressus, mente concidit, sed Hugonis Emporitani opera vi remorum impulsa prætoria, hostibus eripitur, & cum xII. triremibus, quæ fuga sese subtraxerant, Messanam rex incolumis deuectus est. Vigintiduæ triremes ab hoste captæ, aut depressæ sunt. desæuijt in captiuos proceres omni crudelitatis genere, vt mortem patruelis sui vlcisceretur

Rogerius

Rogerius Lauria, in gregarium militem, & socios nauales Gallus omnem vltionis libidinem exercebat. Rex interea ad mentem rediit, & in spem meliorem suos consolatione efficaci erexit; Messanæque rebus consilio & præsidio confirmatis, ad Ennam, vt ex insulæ totius vmbilico vndique subsidia laborantibus submitteret, cum exercitu profectus est. Iacobus vtcunque victoriâ potitus, quum se tantum detrimenti accepisse videret, vt propius victum se quàm victorem testaretur, animo concidit; conuocatoque procerum concilio, fidem iam se suam satis liberasse Pontifici Bonifacio VIII. Carolo regi, eiusque filijs qui aderant, obtestatus, sibi in Hispaniam, vt res quoque regni sui commotas componeret, redeundum ostendit; & quia iam fratrem aduerso prœlio, & Siciliam maxima clade concussisset; facilè Siculos ipsorũ armis, modò victoriâ vti scirent, cessuros adiecit. consilio inde dimisso classem suam ad profectionem in ancoris expeditam stare, & mandata sua exspectare iussit: procerumque aliquot captiuorũ permutatione cum fratre suo Friderico facta; reliquos, itidem opida capta, Roberto Caroli filio, & Rogerio Lauriæ, iisdemque imperium quoque cum exercitu tradidit: ipse à Sicilia soluens Neapolin nauigat; atque à Carolo, qui se desertum queritabatur, alieniore animo exceptus, in Cateloniam reuertitur. Robertus itaque Calabriæ dux post Iacobi profectionem belli gerendi prouinciam suscepit; & Randacium ad Aetnam situm opidum frustrà tentat, aliquot tamen ignobiliora præsidia ad Rogerium defecerunt; Francovillani ad res nouas commoti ab Auria præfecto præoccupantur: & iam Rogerij copiæ angustia frumentationis dilabebantur, nisi Adranum tam facilè cessisset: ibi miles Roberti omni rerum copia recreatus ad Paternionem deducitur. præsidio præerat Manfredus Malætta Friderici II. Augusti olim clientulus; & Iacobi ac Friderici regum alumnus. is ad otium & libidinem proiectus, animo ignauo hostibus vrbem, ne quam vim experiri cogeretur, dedidit. Flagitiosum hoc exemplum Vizinenses sequuti sunt; in Claremontium vi expugnatum omni crudelitatis genere sæuitum est. hinc Ardonium ad deditionem coactum; à Plotio hostis per Calcærandum & Palmerium Friderici legatos profligatus est. Robertus inde Catanam proditione capit. eadem perfidia & Næetum occupatur: & Næetinę vallis opida Buxemium, Palatiolũ, Rhagusa. Carolus tanto filij successu lætus, Philippum quoque Tarenti Principem cum XL. triremibus & DCC. equitibus diuersa insulæ parte, vt Fridericum vndiq; bello distineret, in Siciliam mittit. Hic quũ ad Drepani litora copias exposuisset, Mazarinæ vallis agros, effuso in varias partes equitatu populatur: contra Philippum Fridericus ad Falconariam aciem castra metatus, in aciem descendit; eumque equestri prœlio fusum capit: eiusque præcipui ordinum ductores Rogerius Sanse-

ROBERTVS Calabriæ Dux.

ADRANVM à Gallis captum.

CATANA à Gallis capta.

PHILIPPVS Tarenti Princeps.

A Sanſeuerinus Sergius Segmolphius, alijque aliquot in poteſtatem venerunt; Petrus Saluacoxianus quum ſe dediſſet, quia ad hoſtem aduerſis circa Orlandum rebus tranſierat, nequidquam magna auri talenta promittens ab irato centurione Gilletto trucidatus eſt: cecidit etiam eo in prœlio Florus equitum Philippi magiſter: paullò pòſt & Brennæ comes à Roberto ad intercipiendum Galliam arcem, cum valida equitum peditumque manu miſſus, calliditate & adulteratis Montanerij Soſæ litteris, in inſidias prolapſus à Velaſco fuſis, & trucidatis eius copijs captus eſt. Rogerius Lauria Siculos interea procaciùs & temerariè exſultantes & XL. triremibus in eum inuectus prœlio nauali iuxta Neapolin ſuperat.

B Ceterùm quum hoſtium claſſis poſt eam victoriam maris commercia intercluderet, & frumentatio vndique ab hoſte interciperetur, Meſſanæ fame laboratū eſt; & arctiſſimè commeatus ſubuehi potuit; placuit itaque à plebeia & inermi turba Mamertinos exonerare; eos Fridericus deduxiſſe, comiter appellaſſe, & omni officiorum genere proſequutus eſſe ſcribitur. atque quum Nicolai Palicij virtute Mamertini ad omnia obſidionis incommoda fortiter & conſtanter obdurarent, Robertus eorum pertinacia victus, per Iolantam vxorem, Friderici ſororem pactis inducijs, claſſem copiaſque deduxit. Deinde quum Carolus Philippi regis Galliarum frater Roberti patruelis magnum ad Thermas in ore Africi maris exercitum expoſuiſſet, & virtute Friderici acriter repulſus nihil armis proficeret: & Fridericū & Robertum petito colloquio ad pacis conſilia flexit. capita fœderis in hanc ſententiam percuſſa fuiſſe obſeruo. vt Fridericus Helionoram Caroli regis filiam, Roberti ſororem, ſibi vxorem duceret, Carolo Calabriæ, Appuliæ & Campaniæ imperium & ius eſſet; Fridericus Siciliam quoad viueret libere poſſideret, opida capta vtrique regi, ſuis in regnis reſtituerentur, captiui ſine precio liberarentur, transfugæ exſularent & bonis multarentur. Pace ijs legibus compoſita & ſeruata, Fridericus Helionoram, Meſſanæ nuptijs celebratis menſe Maio vxorem duxit, quæ ipſi filium nomine Petrum pòſt biennium peperit. Sicilia

MCCCII. PAX inter Aragonenſes & Gallos.

D inde ſub Friderico bello & pace laudatiſſimo Principe duodecim annis læta in pace quieuit: eam bene compoſitam, & ſi mutuis Principum offenſionibus aliquandò ſollicitam externi Principes perturbauerunt. Henricus Lucenburgenſis ſeptimus eius nominis Imperator, vt à Pontifice inauguraretur, Romam venerat, quem Robertus de eodem ſibi metuens, miſſo cum copijs Ioanne fratre ſuo Roma expulit. Is tot Roberti & olim & nunc quoque iniurijs contumelijſque vexatus eum imperij hoſtem eſſe decernit & proſcribit adhæc vt aduerſarium ipſi potentiſſimum & acerrimum opponeret, Friderico Siciliæ regi fœderis lege ſoluto, imperium cum belli gerendi poteſtate dedit.

M.CCC. XIV. ROBERTVS Neapolis Rex ab Imper. HENRICO VII. proſcriptus.

F Fride-

Fridericus itaque Cæſaris auſpicijs vſus, Robertum laceſſit, Rhegium primo impetu capit: mox & quinque Calabriæ opida ſeſe dedunt; ab eo victoriæ curſu litteris Henrici, vt copijs cum ipſo coniunctis Robertum maiore vi aggrederentur, Caietam auocatur: ſed quum inter nauigandum intelligeret Henricum veneno per fraudem in agro Senenſi expiraſſe, nuntio tam inauſpicato conſternatus, curſum in Siciliam reflexit. At Robertus vires quas in Henricum comparauerat in Fridericum conuertens in ora Segeſtana opidum quod caſtrum maritimum vocabatur, proditione captum munit, & Drepanum obſidet; claſſes vtrimque ad pugnam naualem inſtructas tempeſtas anteqũam concurrerent diuellit & lacerat: premitur etiam omni rerum inopia Roberti miles: atque feſſis vtrimque rebus de XIV. menſium indutijs paciſcuntur; & Roberti exercitus nulla quaſi re geſta in Calabriam deportatur: & quum is vario deinde apparatu diuerſis in locis, Siciliam, aliquoties agros populando tentaſſet; ſemper cum clade ſuorum repulſus, inſidijs & artibus potiùs quàm armis hoſtilia gerebat. Fridericus interea ætatem ſuam vergere, & læta cum indole Petrum filium adoleſcere videns, eundẽ in regni ſocietatem, vt prauas aliquot factioſorum ſpes demoliretur annum ferè duodeviceſimum agentem ex procerum ſuorum conſilio cooptat, & regia poteſtate donatum Panormi inaugurari fecit, & eidem Elizabetham Bauariæ ducis filiam collocat, Robertus vt erat irrequieto animo, ita nullum ſpiritum ſatis tranquillum ducebat. & proſperis Friderici rebus vrebatur; omni conſilio pertinaciaque, vt eundem euerteret graſſatus Carolum filium multa procerum frequentia & centurionum, ordinumque ductoribus ſtipatum cum imperio & claſſe validiſſima, vt Panormum peteret emittit, & arcanis quoque mandatis de vrbis obſidione & expugnatione eum inſtruit. Præerat vrbis præſidio Clarimontius iſque ciuiũ, qui ad omnem obſidionis neceſſitatem fortiter tolerandam obduruerant egregia virtute & conſtantia fretus, egregiè eam tuebatur, equitatu interim latè per inſulam vagante obuia quæque vaſtata & direpta ſunt. Ceterùm quum Carolus multis ſimul locis per triduum vrbem tota vi & omni oppugnationis genere, magna cum clade ſuorũ repulſus, fruſtrà oppugnaſſet, quia vi non poterat, fame eam capere decreuit. Panormitanis iam ad extremum inopiæ prolapſis ſaluti fuit, quod Carolus, patris ſui litteris ab obſidione auocatus ſit. Is igitur citatum inde agmen per Siciliam rapiens agros, villaſque omni latrociniorum genere infeſtans, in Calabriam nauigauit. Roberto anniuerſarium erat, aratores meſſis tempore quotannis aliqua in inſulæ parte inuadere; prouentum, annonamque, nullo tamen cum rerum ſuarum ſucceſſu, populationibus corrumpere; calamitatẽ inferre; cladem accipere; quouſque per proditionem Panormitana arce intercepta ab

PETRVS II. Siciliæ Rex. M.CCC-XXI.

A B C D

A ab eadem iterum magna vi eiectus est. Fridericus intereà à Ludouico Bauariæ duce (qui Cæsar designatus, bellum contra Fridericũ Austrium æqualibus ferè suffragijs creatum, ciuile gerebat) in auxilium vocatus, filium suum Petrum ducis Ludouici generum, cum LXX triremium classe in Italiam misit. qui Aenariæ insulæ & Caietanis agris igne, ferroque vastatis, Asturam quæ à priore clade vtcumque respirauerat in vltionem Conradini ibidem, vt memorauimus, intercepti, vnà cum arce funditùs deleri iussit. & aliquot inde agris opidisque direptis quum Ludouicum Roma profectum, eumq; à belli suscepti consiliis auersum esse intelligeret, in Siciliã cum classe reuersus est. Aetna mons proximo inde anno pri-

M.CCC-XXIX.

AETNAE montis incendium.

B die Kal. Iulij grauissimo motu concussus, horrendo fragore cum ingenti terræ mole subsedit: & eructatis flammarum globis & riuis igneis, Catanensium & Aeitanorũ agros magnis cladibus oppressit; inde inducta per cælum caligine, offuscataque densis tenebris luce diurna, tantam cineris nigerrimiq; pulueris copiam depluit, vt non solùm vicinæ, sed & longiùs positæ regiones cooperirentur, verùm etiam flante vehementiùs Borea in Melitam vsque insulam ea cineris nubes deferretur. Obortæ deinceps inter duos præcipui nominis purpuratus simultatum caussæ, Siciliam nequidquam contra nitentibus regibus vigintiquatuor annis intestino aut externo bello, mutuoque partium exitio grauissimè afflixerunt. Partium

M.CCC-XXXIV.

C capita duo comites Franciscus Vigintimilius Hieracij; alter Motucæ Ioannes Claremontius erant. Vigintimilius Constantiam Clarimontij sororem eius sterilitatem caussatus, repudiauerat; & pellicem suam sibi matrimonio iunxerat: eam sororis contumeliam vtcumque vellet, vlcisci tamen Clarimontius in Vigintimilium non potuit; obstabat eius apud Fridericum & gratia & auctoritas contulit, itaque se Clarimontius, ad Ludouicum tunc quidem (vt memorauimus) Italiam varijs belli cladibus infestantem; & rerũm gestarum commendatione etiam apud regem gratus, domum reuersus, vltionem callidè dissimulat, quousq; capto tempore Vigintimilium Panormi inuadit, & securum, incautumque aliquot vulneribus occupat. Rex Clarimontium; quia vetuerat ne qua vis

SICVLORVM bella ciuilia.

D fieret, vt publicæ pacis violatorem proscribit. Clarimontius ad Ludouicum recurrit, eumque Ludouicus frustrà Friderico conciliare nititur: quare is animi dolore victus, ad Robertum transit; eiusque classi præfectus agrum Thermitanum & Mazariensem populationibus vexat, & ab Alicatæ vrbis oppugnatione depulsus, ad Ludouicum neglectis Roberti auspicijs dilapsus in gratiam receptus est. In hoc rerum tumultu Lotophagites (quæ nunc Gerborum vocatur) insula à Friderici præfectis, qui tributa acerbiùs imperauerant, & crudeliùs etiam coëgerant, ad Tunetanum regem defecit: & Fridericus podagræ morbo fractus

FRIDERICVS II. Siciliæ Rex moritur.

M.CCC-XXXVI.

anno ætatis sexagesimo quincto, regni sui quadragesimo; crinito sidere ab occasu Brumali prælucente in agro Catanensi III. Idus Iulij moritur. Succedit ei in regni administrationem filius Petrus II. qui ipso quoque viuo, vt memorauimus, coronatus erat. Læta huius regni auspicia factio Vigintimilia & Clarimontia perturbarunt: Clarimontij proscripti & exulantis partes fouebant Palicij fratres; qui noui in regis animum obrepserant; Damianus ad Cancellariam dignitatem, Matthæus ad quæsturam regiam admotus, in Vigintimilij exitiũ conspirant, eumque omni studio euertere machinantur. Indicitur interea procerum conuentus, eò Vigintimilius per amicos de periculo admonitus ad regis edictum non apparuit: filium misit, quem ex Paliciorum consilio rex vnà cum ijs qui eum comitabantur proceribus, in carcerem conijci iussit; mox Rufo Cephalædensi quæstioni subiecto, tormentisq; lacerato indicium extorquent quo ille Vigintimilium, cum Antiocheno ob eam caussam latitare indicat; quod in caput regis coniurassent; & ordinem caussamque perfidiæ & mutua litterarum commercia prodit. Vigintimilius & Antiochenus vbi se per indicium regi proditos intelligunt, ad Robertũ transeunt; illius defectionem viginti opida; istius octo sequuntur; & detractis Siciliæ regis insignijs; Roberti reponunt. Rex & fuga & indicio conuictos proscribit, & hostes iudicatos armis prosequitur: opida haud difficili labore occupat. Vigintimilius dum fuga elabi conatur, ex præcipitio delapsus à militibus membratim discerpitur: Antiochenus fuga sibi salutem peperit & quum se in arcem Mystrettensem recepisset, abeundi cum fortunis suis potestatem pactus, ad Robertum nauigat, quem magna spe & vanis promissis impletum eò perculit, vt in Siciliam quinquaginta triremium classem instrueret. qui quum classi præfectus ad Rocellam arcem (reflectitur ea post Cephalædum in Brumalem occasum x. pass. millibus) copias exposuisset, Colissano, Gratterio, Brucato & Montangelico opidis, quia Vigintimilij ditionis fuerant potitus; supplementa & commeatum ex Neapoli accipit & Thermas Himerenses arcta obsidione oppressas siti ad deditionem coëgit. Petrum namque regem ne Thermitanis subsidium ferret, motus ex Rogerio Passaneto repetundarum reo nouus auerterat: is enim vt rebus suis vitæque consuleret, Leontinorum arcem occupauerat. Ceterùm Passaneto per pactionem in potestatem redacto, Velascum cum aliquot signis contra Gallos proficisci iussit: qui hoste per metum cedente, vrbes, quas occupauerat, partim armis, partim deditione recepit. Robertus Antiocheni iterum sequutus consilium Mylas vt frumentationem Messanensium intercluderet, per aliquot menses obsessas, fame ad deditionem coëgit, ipseque Antiochenus telo percussus in ea obsidione fato functus est. Petrus interea etiam magnam

A magnam ad Liparam temeritate Rolandi fratris sui spurij cladem, captis aut depressis XXII. triremibus accepit. Ceterùm domi Paliciorum fratrum potentia iam omnibus nimia & inuidiosa, etiam Ioannem Randacij ducem, regis fratrem peruertere per inuidiam & calumniam moliebatur, nisi Ioannis innocentiam Petri fratris pietas & fides protexisset, quare quum Paliciani fratres ob eius sceleris vltionem Panormi à populo per seditionem ad supplicium deposcerentur, à regina conseruati, & Pisas in exsilium pulsi sunt; atque in hoc rerum tumultu Petrus anno ætatis suæ XXXVII. regni sui XVII. haud procul ab Enna VI. Idus Augusti exspirauit. Cuius mors præmatura & filij Ludouici ætas (sextum B enim tum ferè agebat annum) ad regni curas immatura, Siciliam nouis ex partium studiis motibus anxiè, perturbauit. quum namque procerum consensus Ludouicum regia corona Panormi donasset, & Ioannem patruum eius ex patris testamento tutorem & Siciliæ proregem declarassent, neque is aduersa valetudine Syracusis oppressus munia sua obire posset: Paliciorum exsulum factio, occasionem, qua ipsis reditum recuperarent oblatam esse rati Fridericum Callarium Messanæ præfectum subito impetu trucidant; & prætorem magistratumque Paliciæ gentis aut factionis creant: atque vt proregis iam ad vltionem properantis impetum in ipsorum exitium vergere vident, accitis è Neapoli in subsidium C Gallis arcem in portus ostio, quæ à S. Seruatore nomen habet, commeatu & instrumento instructam occupant. eam prorex magna vi expugnat, & in factiosos laqueo animaduertit. Eodem tempore Robertus Neapolitanorum rex Siciliæ hostis fato functus est, cui Ioanna ex filio Carolo neptis successit. Ea quum Andreæ Hungariæ regis filio nupsisset, Siciliæ regnum, contra Messanenses duce Gotofrido Scyllaceij comite, cum XL. triremium classe & M. equitibus misso, affectare & armis tentare cœpit. Sed Gotofridus Ioanne Siciliæ prorege cum copiis in auxilium Messanensium superueniente, quia pugnam conserere non audebat, obsidionem soluere & in Calabriam fugere cogitur. Andreas inter hæc auersæ D vxoris Ioannæ scelere laqueo strangulatur; & eadem Ludouico Tarenti principi qui ipsam adulterio corruptam in mariti necem impulisse credebatur nubit. At Ludouicus Hungarus fratris Andreæ mortem vlturus, magnum contra Ludouicum & Ioannam exercitum ducit; qui sceleris sibi conscij & hostis apparatu consternati, regni curam Carolo Dyrrachij duci committentes Narbonam profugerunt. Siculi Ioannæ metu & cura liberati, & temporum occasione vsi Mylas, mox & Liparam deditione recipiunt; & Calabriæ oram prædationibus infestãt: hinc quum circa Neapolin victricia signa circumferrent, Neapolitani & bellorum & turbarum pertæsi seditionem mouent, & Ioannam quæ iam pace cum

PETRVS II. Rex moritur.

LVDOVICVS Siciliæ Rex. M.CCC. XLII.

M.CCC. XLII.

ROBERTVS Neapolitanorum Rex moritur.

ANDREAS Neapolitanorum Rex.

Ludouico Hungariæ rege facta, in regnum redierat, ad pacis consilia cogunt. Ceterùm quia pax nullis adhuc legibus tam celeriter componi poterat, induciæ septem mensium datæ sunt. Posthæc pacem his conditionibus factam obseruo, vt Ludouicus Siciliæ regnũ possideret, si qua vis vrgeret, Neopolitanis cum XV. triremiũ classe auxilio esset; LX. talenta Ecclesiæ Romanæ penderet Ioanna Ludouico eiusque posteris Siciliæ regno cederet & Pontificis Clementis VI. auctoritatem in pacis sanctione; & ab eodem Siculis veniam censuræ Ecclesiasticæ impetraret. Pace iis legibus composita, quum ab externo hoste otium esset, Sicilia pestilitate, factionibus, intestinis bellis, & agris populatione exustis aut ab aratoribus desertis; fame; tum quod inter præcipuæ calamitatis eius genera numerandum est, Ioannis proregis subita morte, opprimitur; cuius vita, siquid in humanis rebus virtus aut prudentia potest, vnicum tantis malis remedium opponebatur. Ioanni defuncto, Velascus Alagonius in proregia potestate successit. Ceterùm Matthæus Palicius qui Pisis, vt memorauimus, exsulabat, eius fratre Damiano ibidem defuncto, reginæ Elizabethæ opera & fauore, & factiosorum auxilio in Siciliam rediit. Is restitutus in integrum, & Messanensium sibi animis conciliatis in Velasci, cui infensior erat & Catalaunorum exitium cum præcipuis aliquot proceribus præcipuè iis qui Clarimontanæ factionis erant, coniurat, & seditione Panormi, per complices suos excitata, Catalaunos passim obuios trucidat; ceteros non adparentes magno cum furore ad cædem deposcit: opida, arcesque, iis per totam insulam deiectis eodem impetu occupat. Velascus vt se contra coniuratos tueretur, Catanam præsidio & commeatu vndique conuecto instruit; vrbem propugnaculis, & conta omnem oppugnationis impetum vallo fossisque munit. Clarimontani contractis vndique suorum copiis in agro Catanensi castra metantur; eòdem & regina cum Ludouico filio sese confert. Velascus eruptione facta acriter ad Catanæ muros cum hoste congressus, eundem magna clade fractum profligat. cadunt etiam ex Catalaunis aliquot proceres, & inter hos præcipui nominis Gulielmus Peralta comes. Clarimontani aduerso prœlio fracti dilabuntur, & bellum per insulam intestinum spargunt, aluntque: mox & ciuitates partium furore contactæ, inter se mutuis vulneribus & latrociniis grassantur: agri vastantur; aratores eiiciuntur, armenta, gregesque abiguntur; adhæc nihil sacri vsquam inuiolatum mansit. Hinc secuta agrorum sterilitas; & in tantam omnium prouentuum penuriam Sicilia, quæ olim Pop. R. horreum vocabatur, prolapsa est, vt libera corpora sese cibi vel minimi gratia in seruitutem venderent, virgines in stuprum prostituerentur. Ludouicus adhuc puer interea sub Mathæi Palicij tutela Messanæ adolescebat; sed quum Palicius sub tutelæ prætextu

Pax inter Ludouicum Regem & Ioannam Neapolis Reginam.

A B C D

textu

textu tyrannidem affectare videretur, & pecunias magna cum inuidia imperatas, acerbissimè cogeret, omnibus iam exosus ab Henrico Rufo, qui Mamertinorum operâ in vrbem exceptus erat, ex latebris quibus se abdiderat protractus, Ludouico etiam inuito vnà cum vxore & filio primogenito per vrbem vnco iniecto raptatur, & trucidatur. Ludouicus posthæc Henrici curæ & tutelæ commissus ab eo Catanam deductus, à Velasco, ceterisque Catalaunis & Catanensibus magna cum aggratulatione excipitur, eiusque accessu Alagoniorum opes confirmantur, & Clarimontij rebus suis in deteriùs vergentibus, se fortunasq; suas Ludouico & Ioannæ Neapolitanorum regibus dediderunt. Anxia tot motibus Sicilia, etiam grauiori mæstitia duorum funerum Velasci Alagonij senio consumti, & Ludouici regis nondum pubertatis annos egressi percellitur. accedebat ad hæc quod Fridericus eius frater nondum XIII. annos natus impeditus procerum factione, neque regium insigne adsumere, neque quidquam cum imperio, neque auspicato gerere poterat; Messana à Neapolitanis occupata erat; Leontinum eorum præsidiis tenebatur; Syracusæ à factiosis sollicitatæ nutabant. & quod etiam constantissimos percellebat, Acis opidum grauissima obsidione clausum, quia nullis auxiliis defensum erat ab hoste expugnatum nunciabatur. Rebus vsque adeò fractis & desperatis, lumen animi, ingenijque sui Artalius Alagonius, Velasci primogenitus ostendit, qui hostes exigua cum manu adgressus, eos, expugnatis aliquot triremibus, ab Acitanæ arcis obsidione detraxit; & ab insula depulit, Siciliamque hostium armis oppressam, & domi seditionibus laceratam protexit, & Fridericum III. in regem inaugurari fecit. Transfugæ vbi res Ludouici & Ioannæ in Sicilia fractas vident; Friderico regi supplices accidunt, eiusque clementia, Artalisque consilio in gratiam recipiuntur, & inducta præteritorum obliuione partibus etiam inter se regis studio reconciliatis; regnum ab intestinis armis liberatum, & contra hostium insultus munitum est. Constantiam inde Petri Aragonum regis filiam ex Hispania deductam in vxorem Fridericus rex accepit, ex qua ipsi filia Maria regni hæres futura nata est eaque vix bimula, à matre moriente Artalis Alagonij curæ & tutelæ commendata est. Ceterùm Ludouico defuncto adhuc sub Ioannæ Imperio & præsidio Messana tenebatur, quæ eiectis per Artalum hostibus, Friderico restituta est; arcem verò Artalis quæ adhuc à Gallis tenebatur magna vi adortus expugnauit & iam Sicilia iterum ab hostibus liberata, pax inter Fridericum, & Ioannam Neapolitanam (nam eius maritus paullò antè è viuis excesserat) Gregorij XI. Pontificis Maximi intercessione in eam sententiam componitur, vt Fridericus eiusque posteri Siciliæ insularumque vicinarum regnum possiderent, & regno Neapolitano Ecclesiæ que;

MCCCLV. LVDOVICVS *Rex Neapolis.* LVDOVICVS *Siciliæ Rex moritur.* MESSANA *à Neapolitanis capta.* ACIS *opidũ captum.* FRIDERICVS *III. Siciliæ Rex.*

M.CCC. LVII.

M.CCC. LXV. stæque Romanæ beneficiarij, clientes & vectigales essent paci etiam necessitudinis vinculum adnexum; Antoniaque Hadriæ ducis filia, Ioannæ neptis, Friderico regi desponsata est, nuptiæ Messanæ celebratæ sunt; & Fridericus, quum eousque itinera ab hostibus & perduellibus obsessa liberum ipsi commeatum interclusissent, Panormum profectus & regio more diademate redimitur, & Antonia eius vxor, faustis acclamationibus, regina salutatur. Fridericus inde cum regina Messanam, vna triremi vectus, scelere Henrici Rufi excluditur; nec hoc temerario eius ausui satis fecit; regem qui se Rhegium cum triremi subduxerat, noctu insequitur, eumque in potestatem redigere conatus, frustratur; triremis namque remigum magno nixu impulsa, regem incolumem eripuit. ceterum regina ex pauore & consternatione animi in febrim incidit cuius vehementia septimo inde die exspirauit. Atque quum Fridericus tertiam sibi vxorem, Bernabonis Mediolanensium reguli filiam despondisset, ante nuptiarum diem Messanæ anno regni sui vndecimo, ætatis XXIIII. mense Iulio è viuis excessit: moriens Artalio Alagonio Mariam filiam (vt ante eius mater testamento fecerat) cum proregia Siciliæ dignitate commendauit. post eius mortem quæ ipso viuo sopita erant odia inter Alagonios & Clarimontios liberius recrudure. Raimundus Moncatinus Clarimontanæ factionis noctu Catanam profectus (aberat namq; Messanæ ad vrbis eius statum componendum Artalis) arcemque furtim ingressus, Mariam nihil tale suspicantem rapuit & ad arcem Augustæ transtulit. Artalis eius facinoris nuncio consternatus, cum delectorum militum agmine Augustam, præsidium oppugnaturus; & Mariam liberaturus properat, & signiferos gregariosque ad celeritatem vrget. Sed Raimundus non ausus eius impetum exspectare, Mariam, triremi ad id à Manfrido Clarimontio Panormo missa exceptam, in Alicatæ arcem, inde in Catelaniam transuehit, & ad Barcinonam exponit: eamque Martino, Martini ducis albimontis filio & Ioannis Aragonũ regis nepoti collocat, qui Siciliæ Rex in nuptiis fausta acclamatione salutatus est. Obiit eo tempore Manfridus Clarimontius, cuius filius Andreas Panormi vrbis præfecturam occupauit. Inter hæc Martinus pater, cum filio Martino & Maria nuru in Siciliam vela facientes, Drepani benignè excepti & regum aggratulatione salutati; à Panormo per Andream exclusi sunt. Enimuero Andreas paullòpòst in potestatem redactus, & securi percussus eius perfidiæ pœnas luit, atque in eo gens Clarimontia, quæ tot factionibus Siciliæ viscera, tot cladibus rempublicã ob vnius fœminæ contumeliam (vt suo loco exposuimus) lacerauerat, defecit. Vigintimilij, & Montecatini in regum gratiam recepti sunt. Panormum inde ingressi Martinus pater & filius, & Maria nurus reges salutantur, & filius eius cum Maria nuru

Margin notes: M.CCC. LXVIII. — MARIA Siciliæ Regina. — MARIA Regina capta. — M.CCC. LXXXVI. MARTINVS Siciliæ Rex.

A nuru regni auſpiciis inaugurantur, communibuſque conſiliis & opibus inſulam inteſtinis bellis & ſeditionibus malè multatam & conuulſam pace componunt. Artalius qui Catanam armis ſibi vendicaturus metuebatur, vrbe ceſſit & in Acin ſe ſuaſque fortunas tranſtulit. Dum hæc in Sicilia geruntur, Ioannes Aragonũ rex fato functus eſt, Iolanta vnica filia ſuperſtite; Ioanni Martinus frater Albimontis dux ex patris teſtamento & procerũ ſuffragiis in regnum Aragoniæ ſurrogatur. Auctores habeo, qui Martino filium nominè Fridericum ex Maria natum ſcribant; atque eum dum ſextum ætatis ſuæ annum ageret cum æqualibus haſtiludio concurrentem, cuſpide circa frontem confixum, ſtatim B exſpiraſſe; matrem præ animi dolore deinceps contabuiſſe morboque VI. Kal. Iunij conſumtam: & Martinum defuncta Maria, vxorem Blancam Nauarræ regis filiam duxiſſe. Inde quum pater eius Aragoniæ rex, qui Ioanni fratri præmortuo in ius regni ſucceſſerat, inauguratus eſſet, & Sardinia eius imperium abnueret, Martinus eius filius, Siciliæ rex in Sardiniam cum claſſe & copijs profectus inſulam armis in poteſtatẽ redegit; mox laboribus cæli eius inclementia, fatigatus paucis poſt eam victoriam diebus extinctus eſt. Prodidêre quidam eius mortem adhuc immaturam, annum enim agebat tertium vltra triceſimum, magnum vbique luctum mouiſſe: obſeruatum quoque ipſum in- C felici omine, (ſi quid omina præſagij habent) regem ante patrem fuiſſe creatũ, quaſi ante patrem vita defuncturus eſſet, cui vnicus heres, columen & poſteritas gẽtis erat. Pater quinquageſimum ſecundũ ingreſſus annum, ventre etiam ex intercute inflato, Margaretam ſpe propagandæ ſobolis regiæ duxiſſe vxorẽ, & liberos ex ea non ſuſcepiſſe ſcribitur. Atque quum fratri in regno Aragoniæ, filio in Siciliæ regno ſucceſſiſſet, Blancam nurum ſuam, proregię dignitatis auctoritate in Sicilia donauit, & paullò pôſt moriens, neminem teſtamento ſuo ſucceſſorem deſignauit, illud tantùm ſcripſit ſe procerum ſuffragiis commendare, vt eum ſibi regem ſurrogarent, qui gentis neceſſitudine ipſum quàm proximè D contingat, & prudentiæ nomine commendatiſſimus ſit. Poſt Martini itaque mortem varia in Aragonia & Sicilia de ſucceſſionis iure certamina ſunt oborta: affectabant enim regni hereditatem Iacobus comes Vrgellenſis, ex Ioanne ipſius Martini patruo natus: & Alphonſus Gandiæ dux, partè ex altera Ludouicus puer Ludouici Francorum regis filius ex Iolanta, nepte Martini, & Ioanne Caſtellæ rege eius fratre ortus. Connenit itaque, vt Iudices nouem ſeligerentur, qui ſuper ea contentione iudicarent: ij poſthabitis reliquis, & excluſo etiam Friderico Martini innioris ex pellice filio competitore quarto, Ferdinandum Ioannis Caſtellæ regis ſecundò genitum & abſentem,

MARTINVS ſenior Aragoniæ Rex.

MCCCC.

MARIA Regina moritur.

MCCCCIX.

MARTINVS Siciliæ Rex moritur.

MARTINVS Pater Siciliæ Rex.

MARTINVS Pater Siciliæ, & Aragoniæ Rex moritur.

MCCCCX

nec ambientem, regem Aragoniæ declarant. erat is Martini ex Heliónora forore nepos. Huic Ferdinando cognomen iufto ob infignem in nepotulum fuum pietatem fuiffe factum obferuo, memorabili ad omnem pofteritatis memoriam exemplo, quum namque Henrico fratri defuncto cum omni procerum cœtu iufta perfoluiffet; omnium fuffragijs & acclamationibus rex Caftellæ declaratus, tamen fublato in humerum anniculo infante, defuncti fratris filio, ad cœtum vniuerfum dixerit, Eccum regem veftrum: pluris pietatem iuftitiamque quâm regnum fecerit faciens, quo beneficio fibi & omnium animos demeruit; & regni curam fúfcepit, & plures terrâ marique victorias adeptus eft. A B

DE CASTELLANIS.

FERDINANDVS Aragonum Rex an. à Ch. n. M.CCCCXII.

FERDINANDVS patre Ioanne Caftellæ rege (vt memorauimus) natus, in Aragoniæ regem electus, & Cæfareæ Auguftæ III. Nonas Septembr. coronatus, nec dum fe regem Siciliæ appellari voluit, obftabant inteftinæ adhuc eius infulæ contentiones, vt adhuc de rege futuro dubitaretur. Affectabat regium nomen Bernardus Caprera infulæ totius præfectus; huic fpem faciebat, quod Aragonia per mortem Martini regis (vti diximus) inteftinis bellis laborabat, & quod ipfe vniuerfis Siculis imperaret. Blancam ob fexus imbecillitatem, & quod viri obitu proregia dignitate exuta videbatur, contemnebat. eius tamen coniugium, vt ea occafione ad regnum obreperet, fperabat. Sed frangebat eius fpem, quod ipfe olidus fenex, turpiter & reginæ florentis ætatis & venuftiffimæ matrimonium, nulla neque gentis, neque morum, neque virtutis aut ætatis commendatione vel illecebris gratiofus ambiret. Itaque quod per gratiam non potuit, per vim tentare eamq; rapere ftatuit. Id Catanæ primùm ex infidiis fruftrà conatus eft, idem Syracufis per vim occupata vrbe, quum tentaffet repulfus eft; tertiò ipfam Panormi nihil tale metuentem ex improuifo & nocte rapuiffet, nifi illa fefe è ftrato proripiens, fuga ad triremem quandam per tenebras elapfa fuiffet. Eodem tempore quum à Ferdinando rege legati appuliffent, qui motus Siciliæ componerēt; neque Caprera quidquam illorū auctoritati concederet, à Sanctio comite captus & multo ludibrio malè multatus, in Hifpaniam iuffu Ferdinandi deportatur, & ab eo in gratiam recipitur. Sicilia in poteftatem redacta, tum demum fe Ferdinandus quoque Siciliæ regem nominari paffus C D

SICILIA iterum ciuilibus bellis lacerata.

FERDINANDVS Aragoniæ & Siciliæ Rex. M.CCCCXII.

A passus est: & per tres legatos, quibus proregiam in insula potestatem dederat, summa cum tranquillitate per annos quatuor administrata est. Bellum ipse in Bætica contra Sarracenorum regem gessit, quem vsqueadeo varijs cladibus attriuit, vt eundem ad petendam pacem plerisque eius opidis expugnatis coegerit. Dehinc Ferdinandus dum ad Aquam-latam, quod opidum x. millibus à Barcinone abest, agit, grauiùs ex calculi cruciatibus decumbere cœpit. huc properè accurrit Alphonsus filius: nam Petrus aderat, duo, secundus ac tertius, ille Ioannes, iste Henricus nomine, in Castella cum patruele degebant. Sanctius paucis antè diebus (sed pater ignorabat) calculo decesserat, paterno morbo, magnum Patri morienti Alphonsi præsentia solatium attulit. in huius ore, in huius colloquio, in huius pietate acquiescebat. hunc quamquam post se regnaturum, maximè tamen inter septem liberos suam mortem indoliturum affirmabat. quinque iam filios nuncupauimus, duæ filiæ supersunt; quarum Maria Castellæ regi; Eleonora regi Portugalliæ collocata erat. Ceterùm duobus ferè mensibus calculi cruciatu confectus, inter suorum colloquia & amplexus IV. Nonas Aprileis defecit. Fuit autem Ferdinandus natura sublimi; sed à fastu remotus, animo intrepido, sed erga iustitiam reuerenti. In contumaces ac sontes seuerus: erga misericordiâ dignos clemens; ex rebus quidem bene gestis gloriam captabat; verùm natura pacis studiosior erat. Statura fuit proceriore, aspectu graui & suaui, colore candido. satis plenis ac robustis membris. Successit Ferdinando Alphonsus filiorum eius maximus, cui ab animi excellentia Magnanimo cognomen fuit. Is initio suscepti regni Petrum fratrem Siciliæ Proregem & Nætinorum ducem creauit. Dum Alphonsus Corsicam bello tentaret à Ioanna II. Neapolis regina, quæ Ladislao fratri in regnum successerat, accitus; in eius auxilium, (Ioanna namque à Ludouico tertio Andegauensium duce bello vexabatur) venit; & instauratis in Sicilia viribus, auctaque classe, debellatis reginæ hostibus, ab eadem ex auctoritate Ioannis XXIV. Pontif. Max. in filium adoptatus, omnia pacata habebat; quum pauco pòst tempore mutato feminæ mobilis animo, Ludouico Andegauensi in suum locũ surrogato, abdicatus, Neapolin, vt ius suum armis prosequeretur, bello vexauit; sed auocatus in Hispaniam, vt auxilium Henrico fratri suo, tunc quidem à Ioanne Castellæ rege capto, ferret, Petrum fratrem suum classi copijsque, vt auspicijs ipsius bellum gereret, cum imperio præfecit, & ex itinere Massiliam expugnauit & diripuit, vt Ludouicum Andegauensium ducem à bello Neapolitano ad sua defendenda reuocaret; direptam Massiliam incendio consumsit. Inde in Hispaniam profectus & cum Ioanne rege recon-

FERDINANDVS Rex moritur. M.CCCC. XVI.

ALPHONSVS Aragoniæ & Siciliæ Rex.

M.CCCC. XVI.

IOANNA II. Neapolis Regina. M.CCCC. XIV.

M.CCCC. XX.

MASSILIA ab Alphonso rege capta.

reconciliatus fratri libertatem restituit; regressusque in Siciliam, parata & instructa classe Africam petijt, & Lotophagiten insulam, quam nunc Gerborum vocant profligatis inde Barbaris recepit, interea Ludouico Andegauensi defuncto, Renatus eius frater ab Ioanna regina in spem successionis adoptatur, nec multò pòst quum & regina decessisset, Alphonsus fratrem suum Siciliæ præficit. ipse ad Caietæ obsidionem nauigat; atque quum eam decimo mense obsedisset, nauali prœlio cum Genuensibus congressus vincitur, & cum Ioanne Nauarrensium rege & Henrico fratre, multisque proceribus viuus in hostium potestatem venit. Capti ad Philippum Mariam Mediolanensium regulum, qui cum Genuensibus contra Alphonsum bellum gerebat, deducti; & ab eodem benignè & comiter habiti, & sine redemtione liberati sunt. Alphonsus ad regnum Neapolitanum redijt: Ioannes & Henricus in Hispaniam profecti sunt, vt militem conscriberent, & auxilia Alphonso submitterent. Alphonsus inde Caietam recepit, ac post Renati eiusque vxoris Elizabethæ varios conatus & Eugenij IV. Pontif. Max. frustratam operam, Neapolin obsedit. hic dum incautiùs quædam extra vallum Petrus eiusdem frater explorat, bombarda percussus interiit. Ceterùm Alphonsus vrbem quum diu tenuisset obsidio, immissis per aquæductum quendam militibus capit, Renatus fuga in arcem nouam elapsus est, sed desperatis rebus, acceptisque ex pacto decem aureorum millibus, arcem dedidit & in Galliam se recepit. Alphonsus Neapolin arce, portu, fontibus, aquæductibus, vijsque constratis adornauit; & terræ motibus concussam instaurauit. atque quum annum ætatis ageret LXV. Iulio mense in arce Neapolitana excessit; anno postquam Neapolitano regno potitus erat, XVII. Ferdinandum filium spurium in regno Neapolis sibi successorem instituit. Is diu bellum gessit contra Ioannem Andegauensem prædicti Renati filium. Ferdinando successit Alphonsus iunior filius, qui à suis expulsus in Sicilia Messanæ diem clausit. Carolo tunc Octauo Francorum rege à partibus accito. Ceterùm interea huius filius Ferdinandus Iunior, Ferdinandi Catholici Hispaniarum & Siciliæ regis vicinum timentis aduersarium auxiliis adiutus, post varios magnosque Caroli conatus in regna per vim restitutus est. Huic absque liberis mortuo, Fridericus patruus successit; qui quum in suspicionem Regis Catholici indicio Lodouici Francorum regis venisset, ipsorum armis regno pulsus in Gallia exsulauit. Deinde Gallis post varios belli motus expulsis regnum in Ferdinandi regis potestatem redactum est. atque hæc breuibus de Ferdinando eiusque posteritate enumeranda hoc loco nobis fuisse putauimus. Quod ad Alphonsum pertinet, is virtute sua omnibus sui sæculi principibus caliginem induxisse

ALPHONSVS *Rex à Genuensibus captus.* M CCCCXXXV.

NEAPOLIS *ab Alphonso Rege capta.* M.CCCCXLI.

M.CCCCLIIX.

ALPHONSVS *Rex Neapolis exul moritur.*

A induxiſſe proditur, coluit enim non ſolùm bellica virtute illuſtres, ſed & felicia ſui ſæculi ingenia: liberalitate hoſpitio, & beneficijs proſequutus eſt. commendatur prudentia, beneficentia, pietate, doctrina, clementia. huius præclarè geſta ſapienter & argutè dicta, quaſi non regis tantum, ſed etiam præſtantiſſimi Philoſophi à clariſſimis auctoribus celebrata ſunt. Staturâ fuit mediocri, colore ſuppallido, vultu læto, oculis fulgentibus, naſo aquilino; crinibus nigris, in dicendo terſus, breuis ac venuſtus; in reſpondendo ſalſus & argutus. Ipſi in regnis Aragoniæ & Siciliæ, Ioannes frater ſucceſſit: ad quem & propter Blancam vxorem Nauarræ ditio peruenerat. Ioannes & viuo patre Ferdinando Si-

IOANNES *Aragoniæ & Siciliæ Rex.* MCDLIIX.

B ciliæ Prorex & Architalaſſius fuerat, ex Blanca filium genuit Carolum & Blancam vxorem. Henrici Nauarræ Principis ac Helionoram, virum fuiſſe clementia, liberalitate, ac pietate commendatum inuenio. Siculi habito apud Calatam Hieronis conuentu, legatos ad eum deſtinarunt Simonem Bononium Panormi præſulem; Raymundum Moncatam Adranij comitem, Antonium Lunam Calatabellottæ comitem: qui in Hiſpaniam profecti in eius verba iurarent, & regiam poteſtatem ipſi deferrent. Poſt Blancæ obitum Ioannes vxorem duxit Ioannam Friderici Caſtellæ Architalaſſij filiam, ex qua liberos procreauit Ferdinandum, & Ioannam Ferdinandi Neapolitanorum regis vxo-

C rem, Ioannam vxorem Nauarræ regno cum Proregia poteſtate præfecit; quod iniquè ferens Carolus priuignus, ad quem materno iure id regnum peruenìebat, Neapolin ſe contulit & inde in Siciliam profectus biennio ibidem hæſit. verùm inde ne res nouas per occaſionem moliretur, à patre reuocatus, cuſtodiæ traditur; ſed mox procerum ſtudio patri ſuo reconciliatus & liberatus, ter in patrem ac nouercam coniurauit, Barcinonenſium opibus adiutus, ter veniam obtinuit: tandem infelix Princeps ſeu febri correptus, ſeu, vt ſuſpicio tenuit, per nouercam intoxicatus, Barcinonæ moritur. oborta erat & eodem ferè tempore Meſſanæ ſeditio. conſpirauerant quidam ex plebe contra patricios, ſed coniu-

D ratione quorundam indicio euulgata, auctores in vincula coniecti & iuſſu Bernardi Richiſenij Proregis, nequidquam tumultuante furioſiùs plebe, laqueo enecati ſunt, in Colam quendam Tabutanum, quod arma coniuratorum domi celaſſet, crudeli ſupplicio laniatis candenti forcipe membris, animaduerſum eſt. Ioannes interea rex multis coniuratorum bellis fatigatus Ferdinandum filium regem inſtituit: cui exacto deinde triennio Elizabetham Ioannis II. Caſtellæ regis filiam collocauit: quæ Henrico & Alphonſo fratribus præmortuis ſuccedens, Hiſpaniam vlteriorem viro in dotem contulit; quam Ferdinandus eius (vt memorauimus) auus, ne iuſtitiam violaret, accipere etiam

MCDLXX-III.

oblatam noluerat. At Ferdinandus, priusquam Castellæ regnum in possessionem sibi asserere poterat, diu bello fatigatus est ab Henrico sororio, qui aut connubium dissoluere, aut sororem regno spoliare contendebat; sed tandem ei bello finem Henrici mors attulit, cuius obitu Ferdinandus Castellæ rex salutatus est. Ceterùm regina sibi potiorem in eo regno potestatem vindicante, post varias altercationes conuenit, vt paribus auspiciis regnarent. tamque regis quàm reginæ nomina in edictis; in signis militaribus; imagines in numismatibus signarentur. Viuo adhuc patre in nuptiis Elizabethæ inter faustas acclamationes etiam Siciliæ rex Ferdinandus salutatus erat, atque Ioannem Cardonam qui suis auspiciis insulam cum Proregia dignitate administraret in Siciliam miserat. Is cum nouas tributorū & vectigalium rationes excogitasset; easq; imperare vellet, obstiterunt magna constantia Messanenses, ceterarum vrbium legatis vel metu, aut per adulationem adsentientibus neque quidquam imperari, quum ipsi etiam contumeliis affecti intercederent, potuit. Moritur interea Barcinonæ mense Ianuario, senio laboribusque confectus Ioannes, expleto iam anno ætatis octuagesimo quincto: eique in regno succedit Ferdinandus filius; qui benignè auditis Messanensium legatis, quos illi ad ipsum, vt eum de Cardonæ tyrannide certiorem redderent, miserant; Cardonam magistratu abdicauit, & in eius locum Gasparem spem suffecit. Interhæc tentatur bello Ferdinandus ab Alfonso Lusitanorum rege, Castellæ ius sibi vindicante, quod Ioannam, quam ducturus erat, Henrici filiam, & ex Blanca sorore neptem suam esse falsò persuasus esset. Inuasit etiam Nauarræ regni vrbem Fontem Rabiam Ludouicus Francorum rex, quod iniquè ferret, Elizabetham fuisse Ferdinando collocatam, neque filij ipsius Caroli vllam rationem habitam. Ceterùm Ferdinandus ijs bellis confectis, Hispaniam varijs motibus & latrocinijs turbatam composuit. Mouit inde in Bæticam, eamque Hispaniæ vlterioris partem, quæ nunc Granata vocatur, quam Sarraceni Arabesque per octingentos ferè annos possederant: eiectis inde Barbaris decimo demum anno in potestatem redegit. in ea expeditione vt multa sunt fortiter & cum magna gloria à Ferdinando rege gesta, ita non paruam eius victoriæ partem Elizabethæ reginæ scriptores attribuunt, inclaruit quoque eo bello Consaluus Cordubensis, qui posteà ob rerum gestarum gloriam Magni cognomento donatus est. Malacam litoralem haud procul à freto Herculeo vrbem penultimo ferè loco expugnatam tradunt, vltimo omnium difficillimè cessit Granata Barbarorum regia, quæ constructis etiam ne exercitus deduci deberet hibernaculis diu obsessa est, nec nisi fame expugnari vrbs potuit: qua cum admodum preme-

MCDLXXIV. FERDINANDVS *Catholicus Castellæ Rex.*

MCDLXXVII. ELIZABETH *Regina.* FERDINANDVS *II Siciliæ Rex.*

MCDLXXX

IOANNES *Rex moritur.*

FERDINANDVS *Rex Granatam pulsis Saracenis recuperat.*

MCDXCII.

B C D

A premerentur, Ferdinando se dediderunt: eique ob eam contra hostes Christiani nominis partam victoriam, Catholici cognomentum datum est. Inde quum Barcinonæ degeret, à quodam obscuri nominis Hispano magnum periculum adijt, qui siue insania, siue malo dæmone impulsus, regem circa ceruicem gladio percussit: eoque peremto regnum sibi pollicebatur. At rex ab eo discrimine recreatus, Iudæos, qui Christum, eiusque doctrinam per baptismum profiteri recusabant, vndique regnis suis expulit: & in eos qui in Iudaismum Christiana religione eiurata, relapsi erant, per opinionum quæsitores ad id creatos ignominia & cruciatibus sæuiri iussit. Mox quum Turcæ bellum in B Apuliam mouissent, & Hidruntum expugnassent, Ferdinandus Catholicus, Ferdinando patrueli suo in auxilium septuaginta triremes misit, quibus Henricum Enriquesium præfecerat. Interim dum ea classis Neapolin & inde Panormum petit; Turcæ intellecta Mahumedis morte, opidum ex pactione Alphonso Ferdinandi filio reddiderant, & se subduxerant, Proximo inde anno pestis oborta octodecim hominum milia Messanæ consumsit. Ferdinando Catholico etiam æternam & gratam posteritatis memoriam peperit, pars incogniti anteà orbis per Christophorum Columbum ipsius auspiciis illustrata, & classis orbi terrarum circumuecta. Circa idem ferè tempus moritur Ioannes C vnicus Ferdinandi filius Salamancæ, ob cuius mortem per omnem Ferdinandi ditionem in omnes formas luctus itum est. Interhæc Consaluus Magnus cum classe sexaginta triremium Cephalleniam insulam adgressus, eam deuictis Turcis expugnauit: victorque inde reuersus Gallos, qui Appuliæ & Calabriæ quasdam adhuc partes occupabant, expulit, & Neapolitanum regnum in potestatem Castellanorum regum redegit. Parta hac victoria, Ferdinandus virili carens prole generum sibi & tot regnorum successorem delegit Philippum Austrium principem florentis ætatis, & virtute commendatum, eidemque filiam suam Ioannam collocauit. ex quibus Carolus Quinctus D eius nominis Imperator, & eius in imperio successor Ferdinandus orti sunt: qui maiorum suorum gloriam rebus gestis illustrarunt; & posteritati virtute sua & dignitatum fastigio præluxerunt. nec obmittendum quatuor filias, easque omnes reginas ex eisdem parentibus prognatas. Helionoram quæ Emanueli Portugalliæ, & inde Francisco Franciæ regi collocata est; Mariam quæ Ludouico Hungariæ regi; Elizabetham quæ Daniæ regi Christierno & Catarinam quæ Ioanni Emanuelis filio nupsit. Interea dum Philippus cum Ioanna vxore principatus sui prouincias in Germania inferiore & Belgica obiret, Elizabetha eius socrus Methymnæ è viuis excedens, testamento regnorum

MCDXCII.

HIDRVNTVM à *Turcis captum.*

MCDLXXX

MCDXCVII.

FERDINANDVS *Cathol. Neapolitanorum Rex.*

ELIZABETHA *Castellæ Regina moritur.*

regnorum omnium curam Ferdinando marito suo commendauit. A
Ferdinandus peractis Elizabethæ iussis, conuentu procerum indicto, eos in verba Ioannæ filiæ iurare conpulit. Post biennium inde ab Elizabethæ morte, Philippus, ex Belgica in Hispaniam appulit & consensu soceri, procerumque suffragiis vnà cum vxore in regna Legionis, Castellæ, Granatæ inauguratur, & Carolus eius filius sextum tum agens annum Castellæ princeps est designatus. Ferdinandus Hispaniæ rebus Philippo commissis, in Italiam cum altera quam duxerat vxore ad componendas Neapolitanorum & Siculorum res profectus est.

PHILIPPVS *Austrius Hispaniarum Rex.* MDVI.

Tam læta omnium rerum auspicia post quartum ferè mensem triste sidus, cometam vocant, turbauit. prælucebat illud mense Augusto orientem solem, subsequebatur occidentem, & circa arcticum circulum conuertebatur. subsequuta mors Philippi regis portento tam atroci prænunciata creditur. excessit ille quum quartum regnaret mensem Burgis IV. Kal. Octobris, ætatis suæ anno XXIIX. B

MDVII. PHILIPPVS *Hispaniarum Rex moritur.*

Ioanna regis morte consternata regni curam Francisco Ximenio Hispaniæ Cardinali commisit; patremque Ferdinandum qui in ordinandis Neapolitani regni prouinciis occupatus erat; per litteras vt in Hispaniam morte Philippi regis perturbatam, & ab imperij maiestate destitutam rediret, rogauit. Is sexto demum quàm ex Hispania abierat mense, nondum compositis Italiæ rebus, quum Ioannem Nucham Sicilia proregem magistratu mouisset, eique Ramundum Cardonium suffecisset, Neapoli discedens, Consaluum Magnum qui virtute & magnitudine sua, regibus formidini erat; secum in Hispaniam, affectati regni suspicione, aut certè Purpuratorum inuidia perculsus, deduxit. Inter nauigandum Sauonæ Ludouicum Franciæ regem multa cum comitate & mutuæ beneuolentiæ signis per triduum conuenit: Posthæc in Hispaniam reuersus, eam per sexennium post generi sui mortem administrauit; missoque in Africam Petro Nauarro, per eum Oranum Mauretaniæ vrbem mox & Bugiam Numidiæ opidum expugnat; & Africæ litora infestat. C

MDVII.

MDIX.

Eodem ferè tempore & Messana per mensem vnum grauissimis terræ motibus (vsque adeo vt maxima pars ciuium in tabernaculis extra vrbem, ruinam veriti degerent) concussa est: & Cardonio Proregi successor cum proregia potestate Hugo Montecatinus datus. Interea Nauarrus Catholici regis imperator Tripolin deiectis inde Mauris primo impetu capit, vrbemque diripit. tam prosperum victoriæ cursum, clades imperatorum ambitione in Lotophagitæ (nunc Gerborum vocant) insula à nostris accepta interrupit. AEquali potestate imperatores à rege Catholico vt Gerborum insulam deiectis inde Mauris liberarent, Garzia Toletanus Albani ducis frater; & Petrus Nauarrus D

MDX. AN. CHR. MDXI. TRIPOLIS *Mauritaniæ vrbs capta.*

creati

A creati erant, his quum ob rerum gestarum gloriam, nihil Garziæ nobilitati aut generi cedere vellet; alter imperare, alter obedire nollet; discordibus consiliis semet impediebant, mox etiã Garzias cum hoste irruente congressus, & ab Nauarro desertus, trucidatur, & copiæ, quæ siti & æstu solis torrebantur, Maurorum vndique insultantium impetu deletæ sunt. Nauarrus ob rem suo vitio malè gestam omni imperio à rege exutus, ad Gallorum regem defecit. Cęterùm quum milites qui cum Nauarro Maurorum manus euaserant apud Panormum expositi essent, ijque fame, egestate, & stipendiorum inopiá fracti ad rapinas dilaberentur, ciuium in se arma concitarunt: & ex ijs primò impetu ad du-B centos cæsi sunt, latiusque sæuitum fuisset, nisi Hugonis Proregis auctoritas plebis impetum sedasset. Sicilia inde varijs in locis tum ob adulteratæ monetæ fraudem, tum ob vectigalia in cibum imperata, tum ob partium studia ad res nouas spectabat; ceterùm Proregis diligentia & procerum fauore is motus antequàm vlteriùs serperet sopitus potius quàm oppressus est. Cùm namque nunciatum esset Carolum Austrium Ferdinandi Catholici morte, in Siciliæ regnum hereditate successisse, Siculorum nouæ seditiones eruperunt, initiumque turbarũ inde ortum est; quod rege nouo, Hugo Montecatinus eius auspicijs proregiam potestatem, nisi noua auctoritate regis Prorex declaratus, administrare aut C gerere non posset. Excesserat è viuis Ferdinandus Catholicus Madrigaleij in agro Guadalupiano, vitæ LXV. regnorum XLII. anno, VIII. Kal. Februarij. quod posteaquàm Panormi (vt memorauimus) nunciatum est, Panormitani grauissimam aduersus Hugonem, vt sese de eius libidine, auaritia, atque crudelitate vlciscerentur, eum potestate deijcerent, seditionem mouerunt. Hugo autem etiamsi ipsi ex S. C. Panormi proregia potestas prorogata erat, tamen sibi suisque rebus metuens, vt plebem molliret, vectigalia remittit; nexos ob fiscum soluit. sed ea metu expressa beneficentia plebem non solùm non mitigauit, verumetiam infensiorem illi reddidit: eoque furoris prolapsa est, vt Hugonem D veluti reipublicæ grauem per vim Panormo expellerent; quem Mamertini benignè exceperunt, & proregiâ potestate ipsi per senatus decretum prorogata omni honore & officiorum genere prosequuti sunt. Reliquæ verò Siciliæ vrbes, Panormitanorum facinus sequutæ, ab eodem defecerunt. Interea & apud Messanenses tumultuatum est, & plebeij à Patricijs honorum communicationem extorserunt; ita vt quatuor Patricijs magistratibus duo pari potestate è plebeis adlegerentur. Carolus dum in Sicilia eius regni auspicia ad eum quem diximus modum turbabantur, in Belgica erat; atque vt à Prorége de

MDXVI.

CAROLVS *Austrius vtriusque Siciliæ Rex.*

FERDINANDI *Regis Catholici mors.* MDXVI.

carum rerum ſtatu certior factus eſt; Didacum Aquilam vt de ſeditione A inquireret, in Siciliam legatum miſit. qui Procerum conſilium ſequutus, Hugonem ceteroſque qui tumultuum auctores habebantur ad regem ſuum proficiſci, & ad eius tribunal de ipſorũ controuerſia & turbarum cauſſa referre iuſſit. Carolus quum de Hugonis & legatorum contentione cognouiſſet, Hectorem Pignatellũ in Siciliam miſit, vt motus inſulæ ex ſuo decreto cõponeret. Is Panormi benignè exceptus, procerum nonnullos Neapolin ſpecie honoris (hoc enim in arcanis aulæ mandatis habebat) ablegat; ſuſpicionem ea res vulgo mouit, quaſi illi ad ſupplicium Raimundo Cardonio proregi, non autem ad iudicium tranſmiſſi eſſent, qua occaſione ſeditioſi nouas iterum res moliri cœperunt; vſque- B adeò vt ne eos quidem à furore reuocaret, quod venia & obliuio præteritorum per præconem promitteretur; mouebat enim quod in ea lege xx. diſſimulato nomine exciperentur, in quos à Senatu iudicatos animaduerteretur. quum itaque ſinguli, qui factionum principes fuerant, ſuo capiti metuerent, Luca Squarcialupo duce magiſtratum Senatumque Panormitanum ad cædem depoſcunt; & Curia effracta è latebris extractum trucidant, curiamque & obuia quæque diripiunt. tam funeſtum per alias inſulæ vrbes exemplum eodem ferè tempore perpetratum eſt. Pignatellus ad Mamertinos eo ſcelere non contactos fuga elapſus eſt. Guilielmus Vigintimilius Panormi præfectus, quum C ſimulato pauore & fauore coniuratis ſecuritatem præbuiſſet; eos incautos cum Squarcialupo cæde præoccupat, & per compita viarum præſidia, vt plebis conciliabula conuentuſque diſtineret, oppoſuit: tormenta bellica, quibus populi audacia creſcebat, in arcem conuehi iuſſit; atque eo facinore ſeditionem, quæ per triennium & menſes ſex Siciliam varijs cladibus, & inteſtinis malis turbauerat oppreſſit. Ceterùm quum Carolus maiores ex Pignatelli litteris in Sicilia motus metueret, v. m. peditum, mille equites eidem in ſubſidium miſit; quibus ſtipatus, proſcriptione, ædium demolitione, laqueo, gladio, noxios, aut profugos ſeueriſſimè puniuit. Carolus compoſitis Siciliæ rebus, eos D qui capita coniurationis oppreſſerant præmijs affecit, Pignatellum MDXIX. proregia poteſtate donauit; Hugonem claſſis ſuæ præfectum conſtituit, qui quum Algerium Mauritaniæ Cæſarienſis opidum obſideret, fœdiſſima ex Septemtrione tempeſtas ſub finem Auguſti oborta, claſſem eius afflixit; & viginti naues aut lacerauit aut depreſſit, quinque militum millia varijs caſibus perierunt. Hinc quum ille curſum in Ebuſum Hiſpaniæ inſulam flexiſſet, atque ibidem per aliquot dies ſupplemento copiarum & inſtrumento nautico claſſem inſtauraſſet,

Drepa-

A Drepanum petituros, à nouem Piratarum (Saraceni erant) triremibus inuaditur, atque è piratarum manibus, difficili admodum pugnâ, sagitta in ore percussus sclopeto in humero confixus, elapsus est. Saraceni pitatæ in Calabriam traiecerunt, Rhegiumque magno cum impetu occuparunt, & turbam puerorum femininique promiscui sexus ab arcis præsidio, ne simul admitteretur hostis exclusam, ad seruitutem rapuerunt. At Hugo classis regiæ præfectus Lilybæo soluens Lotophagiten insulam petiit, eamque magna vi expugnatam regi Hispaniarum vectigalem fecit. Ab ea victoria reuersus, proregia potestate in regno Neapolitano donatus est. Interea Carolus Hispaniarum rex B Maximiliano Imperatori Septemvirorum suffragiis non iis quidem obnoxiis, sed liberis, & à principe Senatus Saxoniæ Duce in suum locum surrogatus, successit, censuerat ille è republica futurum, si Carolum principem magnæ indolis, florentis ætatis, & potentia maximum, Austriæque genti, ex qua tot iam reipublicæ salutares Augustos creauerant, connexum, Cæsarem renunciarent. Septemviri, sequuti eius auctoritatem Carolum in Hispania absentem Cæsarem Augustum decernunt. Referebatur inter prospera eius diei omina, quod pridie Natalis sui Carolus, & eodem ætatis suæ anno, quo Augustus Consulatum acceperat, Cæsar salutatus esset; nec auspiciis id improsperis C præsenserunt, vterque enim pridie quàm vicesimum expleret annum, summos in republica honores suscepit, & res maximas, pace belloque gessit. Ceterùm Caroli Quincti vitam & res gestas victoriarumque tropæa per habitati orbis partes erecta tantique principis virtutes tam arcto compendio non adstringemus, sed ea tantum quæ ad Siciliam & Neapolin, vt locus postulat, pertinent, summaria enumeratione complexuri sumus; cui nonnumquam vt obuia erunt veluti per Chronologiam præcipua quæque à Carolo Cæsare, aut auspicijs ipsius fortiter & feliciter gesta, interseremus. Siciliæ rebus per Pignatellum Proregem (vt memorauimus) compositis, Fridericus, Vincentius, & Cæ-D sar fratres, cognomento Imperatorij (Imperatoria familia inter nobilissimas Panormitanorum recensebatur) Romæ tum exsulantes, Siciliam in Francisci Gallorum regis potestatem redigere conati sunt; adiuti in eo opera Antonij Columnæ, qui Francisci auspicijs bellum in Insubria gerebat, pertraxerunt quoque in partes suas, Fridericum Patellium Cameratæ comitem, ob ademtam sibi Motucam, Cæsari infensum. Ceterùm coniuratione quorumdam indicio detecta. Imperatorij fratres, Cameratæque comes Fridericus & aliquot alij eodem scelere contacti, varijs supplicijs temeritatis & perfidiæ

CAROLVS V. Imperator Cæsar Augustus.

Ann. MDXIX. Vide inf. pag. 54. a.

fidiæ ſuæ pœnas luerunt. Sub id tempus reſpublica Chriſtiana grauiſſimum à Solymanno Turcarum principe detrimentum accepit, quum ſuperiore anno Albam Regalem Hungariæ vrbem cepiſſet, eamque prouinciam longè latéque vaſtaſſet; nunc autem Rhodum, poſtquam terra marique eam ſextum menſem oppugnauerat, in poteſtatem redigiſſet. Magnus Rhodiorum Equitum magiſter, qui belli diuturnitatem & omnes obſidionis difficultates magna conſtantia pertulerat, deſperatis ad extremum rebus ſalutem ſibi ſuiſque pactus vrbem Turcis dediderat; ecquid enim alius ſpei ſupererat quum ſe ob Principum Chriſtianorum diſcordiam, factiones, & inteſtina bella deſertum videret? Is Meſſanam pridie Kal. Maias publicam mœſtitiam pullatis & velis & ſignis teſtatus, cum triremibus quatuor appulit, comiterque à ciuibus, & benigne habitus eſt. Laborabant ea ferè tempeſtate Meſſanenſes, graui & exitioſo peſtilitatis morbo, cuius ſæuitiâ multa hominum millia Meſſanæ aliiſque in vrbibus conſumta ſunt. Eodem ferè tempore Franciſcus Galliarum rex, cum ingentibus Gallorum Heluetiorumque copiis, Pœninis, Coctijſque Alpibus ſuperatis, in Taurinos deſcendit. & deinde Mediolano Inſubrum metropoli capta. Papiam, (in quam ſe Antonius Leua dux Cæſarianus cum pedite Germanico receperat) nequidquam diſſuadentibus multis belli peritis ducibus vallo foſſaque cinctam circumſedit. Inter hæc Borbonius aliique Cæſariani duces qui iam ad octo millia Germanorum peditum contraxerant in regem copias duxerunt; inque eius etiam muro munita caſtra irruperunt & Gallorum aciem, quæ intra vallum inſtructa ſtabat, in fugam auerterunt; rex ipſe prolabente equo proſtratus, ſe in Caroli Lanoij Proregis Neapolitani poteſtatem dedidit. octo millia Gallorum militum & octo proceres cecidiſſe; præterque regem Franciæ etiam regem Nauarræ in Cæſarianorum poteſtatem veniſſe; Momeranciumque & omnem ferè Gallicam, quæ prœlio interfuerat, nobilitatem captam proditur. Cæſarianorum è gregariis ſeptingenti; nullus qui cum imperio eſſet, deſiderati ſunt. tantulo impendio Cæſari ingens victoria ſtetit, qua Papiæ obſidionem ſoluit, Mediolanum è Gallorum poteſtate eripuit; Italiæ ſeruitutis formidinem incuſſit. commendatur in eo prœlio Marchionis Guaſtij virtus & animi præſentia; Marchionis Piſcariæ in re militari ſumma peritia; ducis Borbonij conſtans etiam in extremo diſcrimine fides, Lanoij Proregis erga milites & benignitas & beneficentia. nec fraudandus laude ſua Antonius Leua, qui ſumma virtute Gallorum inſultus, intra Papiæ mœnia obſeſſus repreſſit; Papiamque & præſidiarum militem incolumem vſque

[Margin: [illegible]]

[Margin: FRANCISCVS Gallorum Rex captus. MDXXV. Deſcripſit Latinè hanc pugnã Hadr. Barlandus, Belga, Paulus Iouius, & Galeacius Capella: aliiq́.]

A que in in Cæsarianorum aduentum præstitit. Parta victoria, Cæsariani duces Franciæ regem, cum sexdecim triremium classe in Hispaniam miserunt: ei Cæsar omnem honorem à suis deferri passus est; ceterùm in colloquium non admisit. ob quam rem commotus rex in grauem ægritudinem incidit, & finiturus morte miserias suas credebatur: ni Cæsar perhumaniter eum consolatus, spem ei maturæ libertatis fecisset. Nec multò pòst Cæsaris sorore Elionora, Emanuelis Portugalliæ regis vidua, in coniugem ducta, obsidibusque quoad pacta præstarentur datis filiis in libertatem restitutus est. Cæsar posteaquàm regem liberum dimiserat, vxorem duxit Isabellam Ioannis Lusitaniæ regis sororem. nuptiæ magno cum apparatu Hispali mense Martio celebratæ sunt. Posthæc quum Pontifex cum Cæsaris hostibus permotus (vt quidam scriptis suis prodiderunt) Cæsarianorum ducum, qui Franciscum Sfortiam Mediolani regulum, iniusto bello petebant, licentia fœdus iniisset. in hunc Cæsariani duces, vt eum ab reliquorum fœdere diuellerent, arma verterunt: imparatumque Pontificem adgressi, vrbem Romam ex improuiso occupant, palatium diripiunt. Pontifex in eo rerum tumultu in arcem effugit, nec dubium erat, quin si perstitissent in arcis obsidione Cæsariani, Pontifex in eorum potestatem, ob commeatus inopiam deuenturus fuerat: ni Hugo Cæsariani exercitus Imperator, verecundia eius maiestatis motus, pace cum eo initâ, exercitum abduxisset. Ceterùm quum Pontifex pacem, vtpote quàm metu impulsus inierat, abrupisset; confœderati eius auspiciis in Campaniam & Neapolitanum regnum cum exercitu profecti, aliquot vrbes per deditionem, Salernum per vim capiunt. Verùm tam læta rerum initia turbauit, quod socij ex pacto neque supplementa classi, neque stipendium, aut commeatum ex formula societatis militi submitterent: & quòd Pontifex quem & belli tædium, & sociorum infida & inconstans deliberatio frangebat; cum Cæsarianis neglecta aliorum societate octo mensium inducias & persolutis in stipendiarios Cæsaris LX.M. Ducatorum ea conditione pacem fecerit, vt vtrimque bello capta deductis præsidiis restituerentur. Vrgebat Pontificem ad pacem faciendam, præter sumtuum quibus se oppressum queritabatur magnitudinem, imminens à Borbonio duce metus, quem citatum agmen in Etruriam rapere, & nulla rerum difficultate deterritum, vrbem versus mouere nunciabatur. Euocato itaque Prorege, eoque audito & in vrbem recepto, iam à pauore securus, stipendiarios suos inconsultissimè exauctoratos, missione donat. Borbonius eâ occasione vsurus, nihil intermisso itinere, vt & vrbem & Pontificem ab omni re imparatum &

MDXXVI.

præsidijs nudatum præoccuparet, quincto Nonas Maij castra in agro Romano ponit, proxima inde aurora certus aut mori, aut vincere; eò enim furoris extrema necessitas temerarium impulerat nebula tectus exercitum ad Leoninam vrbem (pars ea vrbis est) duobus ex locis subire iubet; ipse vt suis alacritatem acueret, ante principia emicat, murumque conscensurus, glande plumbea inguen traiectus, occumbit. Eius morte nihil oppugnatio intermissa esset (instabat enim & vrgebat Philebertus Orangiæ princeps castrorum præfectus) vrbs magna vi militum expugnata, & omni rapinarum & calamitatis genere deformata est. Pontifex, vt captam vrbem vidit, cum tredecim purpuratis in arcem Angelicam sese recepit, & ab omni spe & auxilio destitutus pacem iniquissimis conditionibus accipere coactus est. Dehinc quum Lotrechus Gallici exercitus Imperator, multas in Insubrum agro vrbes (inter quas præcipuæ Papia & Alexandria erant) de Cæsarianis cepisset; Pontifex nullis promissis permoueri potuit, vt ad societatem Gallicam rediret. Ceterùm Lotrechus fortunam suam prosequutus, in Campaniam Neapolin petiturus mouit (peditum ad octoginta, equitum vigintimilia habebat) hoc exercitu quum omnes in itinere vrbes vel vi aut deditione cepisset, pridie Kal. Maij castra in agro Neapolitano ponit, vrbemque obsidet. Tenebatur Neapolis decem millium veteranorum partim è Germanis, partim ex Hispanis selectissimorum præsidio, Præfecti erant Hugo Moncatius (qui in proregiam potestatem, mortuo Caietæ paucis antè diebus Lanoio, successerat:) Princeps Orangiæ exercitus Cæsarei Imperator; Marchio Guasti Alphonsus Daualus; alijque nobilissimi ordinum ductores. Positis castris Lotrechus suos ad concilium conuocat; certatur sententijs, an Neapolis vi & oppugnatione, an obsidione capienda esset? placuit eam sedendo in potestatem redigendam. deterrebat Lotrechum ab oppugnatione veteranorum Cæsaris, quam toties experti essent, virtus; & imperatorum in re militari peritia; adhæc verebatur, si quam vim intentaret, ne ancipiti malo circumueniretur; imminebat namque Gallorum ceruicibus, si à fronte obsessos vrgerent, Cæsarianorum à tergo præsidium, quod montem S. Martini insidebat. sin obsidione vrbem premeret, facilè cessuram ob rerum inopiam, interclusо per Philippum Doriam maris commercio, rebatur. Sed istud consilium quod constantissimè Lotrechus complectebatur, exitio Gallis fuit. Ceterùm quum Doria cum aliquot triremibus ad Salernitanum sinum in anchoris stare nunciaretur; Prorex eius opprimendi impetum capit; triremes sex, mille sclopetarijs ex Hispanorum legione selectis-

MDXXVII.

MDXXIIX.

A B C D

A selectissimis instruit, ipse cum præcipuis ordinum ductoribus Prætoriam conscendit. Doria per exploratorem de hostium apparatu certior factus, & ipse in eorum occursum properat, magnoque impetu in aduersarios inuectus, eorũ triremes expugnat; Prætoriam ipso in pugna cæso Prorege capit; triremis qua Marchio Vasti cum Ascanio Columna vehebatur, detersis remis, & ab instrumento nautico mutila, quum & ignem concepisset, & socij nauales aut cæsi, aut vulneribus confecti essent, sese Doriæ dedidit. magna clades eo die ex temeritate Proregis accepta est; & res Neapolitana in magnum discrimen præcipitata; quum classe exuti à maris commercio interclusi essent, quare B vt annonæ consulerent, vrbem ab inutili turba exonerarunt. & iam spes Lotrechio creuerat, quia & litteræ interceptæ erant quæ Cæsaris auxilium in extrema rerum inopia petebant; & pestilitatem in vrbe obsessa grassari nunciabant. nec minore omnium rerum difficultate in castris Gallorum laborabatur, & euulgato per exercitum morbo militum numerus & morte & fame diminuebatur. Sed his tam aduersis rebus, Lotrechij pertinacia expugnari non potuit, qui neque nouos in supplementum milites conscribebat, neque eorum consiliis qui meliora suadebant acquiescebat: quare operæ precium est ex hoc euentu obseruare, quanta cum pernicie multorum peccent ij, qui suo C consilio contenti, arrogantia quadam vt primas tenent, ita & consiliorum suorum prærogatiuas vrgeant. Lotrechius enim, etsi imperator longa rerum experientia confirmatus, maximaque apud suos in auctoritate esset; animo tamen elatiore & imperiosiore quàm ducem deceret erat; quæ res & ipsi & cunctis exitio fuit. Dum hæc apud Neapolim geruntur, Veneti diuersa parte Apuliam, secundum Hadriatici maris litora; captis aliquot vrbibus infestabant, Andreas Doria classem Genuæ subduxerat, ibidemque duces à Philippo (vt memorauimus) captos benigne exceperat; ipseque aut Marchionis Vasti consilio persuasus, aut animi dolore, quia se à Galliarum rege negligentiùs D haberi angebatur, ad partes Cæsaris transijt. Neapoli omnium rerum inopia crescebat, vsque adeo vt toto mense Iulio nihil frumenti subuectum, nullus panis vsus esset, sed in Gallorum castris pestilitas iam latissimè sæuiebat, & Lotrechius morbo oppressus, nulla imperatoris munia obire poterat; ad hæc miles præ stipendiorum inopia dilabebatur. obsessi cum equitatu erumpentes hostium commeatum intercipiebant, & eò inopiæ Gallos redegerant, vt non minores ipsi difficultates quàm obsessi experirentur. Intereà Lotrechius ex morbo hominem exuit; atque quum nemo iam in Gallorum castris cum

imperio

imperio esset, quin morbo oppressus decumberet, placuit obsidionem noctu soluere & Auersam petere. Sed Cæsariani de hostium fuga per exploratores edocti erant, itaque itinere præoccupato Gallos fundunt profligantque; Petrum Nauarrum & aliquot militum Tribunos capiunt. Marchio Salutiarum diuerso itinere cum magna copiarum parte Auersam interea incolumis peruenerat, quem Cæsariani eodem impetu sequuti ad deditionem cogunt, militesque exutos armis, dimittunt. Ita Neapolitano regno à Gallorum armis liberato; Genua quoque paullò pòst Andreæ Doriæ, ciuis sui virtute, Gallorum imperio erepta, in libertatem vindicat, & in Cæsaris clientelam sese tradit. Interhæc ipse Cæsar in Italiam venit, paceque cum Pontifice, Galliarum rege, & Venetis facta, & Francisco Sfortia in Mediolanensem principatum restituto, Bononiæ à Pontifice Clemente VII. coronatur. Inde Florentiam in Pontificis potestatem redigit, & rebus Italiæ compositis in Germaniam profectus, Augustæ Septem-virorum comitis Ferdinandum fratrem suum, in regem Romanum cooptat. Mox Turcarum Imperatorem, qui superiori anno à Vienna quam expugnare tentauerat depulsus, Pannoniam vastauerat, cum magnis copiis in Austriam reuersum, contractis in vnum totius Germaniæ viribus, militeque veterano ex Italia & Hispania accito deterritum eo apparatu, redire ad suos inglorium coëgit. Inde in Italiam profectus, Bononiæ iterum cum Pontifice colloquium habuit; deductis militaribus præsidiis, Italiæ vrbes multis belli incommodis adflictas recreauit. Interim Andreas Doria Coronen & Patras Peloponnesiacas vrbes expugnatione capit, Turcarum classis præfecto Himerale, quia viribus impar erat, naualis prœlij aleam subterfugiente. Inter prodigia relatum est, quòd per triennium citra Tropicum Cancri ter crinita sidera apparuerint; quorum primùm mense Iunio, alterum Iulio, tertium deinde Augusto manè Soli exorienti prælucebat, occidentem sequebatur. Ariadenus Ahenobarbus classis Turcicæ præfectus, qui in Himeralis locum suffectus erat, per fretum Mamertinum vectus Italiæ maritimas oras infestauit, Tempsam Bruttiorum (quod nunc *Sancti Lucidij opidum* vocatur) Fundos, Formias & alia aliquot opida diripuit, agrisque ferro, igneque vastatis; flexo in Africam cursu *Gulettam* arcem & *Tunetum* Muleasse rege, qui ob crudelitatem & superbiam ciuium suorum odio laborabat, eiecto, per deditionem cepit. Motus tam prosperis Ariadeni rebus Cæsar, vt potentissimum hostem antequam inualesceret, à Siciliæ, & Italiæ ceruicibus depelleret, magno apparatu classem quingentarum nauium instruit,

MDXXIX.

FERDINANDVS Romanorum Rex.

MDXXX.

CAROLI V. Cæsaris in Africam expeditio. MDXXXV.

GVLETTA capta.

TVNETVM captum.

A B C D

A instruit,& in Africam nauigat,expugnataque magna vi *Guletta*, hostibus acie profligatis,& Ahenobarbo fugato *Tunetum* XII. Kal. Augusti capit. Muleasse deinde datis ipsi legibus in regnum restituto, *Gulettam*, vt Christianorum propugnaculum esset, præsidio muniuit. Capta sunt & Cæsaris auspicijs *Vtica, Hippo, Siphax*, & alia aliquot Africæ opida. Cæsar post deuictum hostem, conscensa classe in Siciliam nauigat, & Drepani descensione facta, terrestri itinere Panormum profectus, magno apparatu excipitur, tricesimo inde die per Siciliæ mediterranea digressus, Messanam VIII. Kal. Nouembris venit, ibique quum Ferdinandum Gonzagam Siciliæ Proregem creasset, freto traB iecto per Bruttios Neapolin petijt, & triumphali pompa in vrbem inuectus, inde Romam profectus est. Proximus inde annus AEtnæ montis incendio Siciliæ calamitosus fuit. Messanæ quoque pomerium eodem anno auctum & vrbs mœnibus nouis & propugnaculis munita. Panormitani imperato in vinum & panem tributo mœnia vrbis instaurarunt,& munimentis instruxerunt. Andreas Doria cum centum quadraginta triremium classe contra Ahenobarbum nauigans ad Ambracium sinum hostem assequutus,infeliciter pugnans grauem cladem pertulit, fugaque in Corcyram delatus est. In litore Neapolitani sinus, inter Baias & Puteolos magno cum impetu ac fragore sulphuC reus ignis erumpens, saxa, pumices, ac puluerem eructauit; agrosque incendio populatus, feras in siluis & in mari pisces flammis consumsit, & iuxta Baias montem ex eructatis molibus congessit. Puteolani cinere torridi vrbe ob metum incendij deserta Neapolin confluxerunt. Balnea olim celebrata & languentibus salubria, tum cineribus obruta euanuerunt. Sequenti deinde anno cùm sub Leone sidere cometes mense Maio appareret, & mense Aprili Sol totus in Sicilia defecisse videretur, creditum est ea prodigia Imperatricis mortem, quæ paullòpòst sequuta est,præsignificasse. Dehinc quum Cæsar alienissimo anni tempore mense Octobri (quo maria ob tempestuosa Virgiliarum sidera clauduntur) classe Algerium petisset,expositoque in terram miD lite vrbem obsideret, fœdissima tempestas ex Septemtrione ea nocte oborta, Cæsaris classem grauissima clade centum ferè & triginta triremibus depressis, ceteris concussis afflixit. Classiarij, milites que qui in Africæ litora vi tempestatis impulsi erant, ab Afris, Turcisque trucidati sunt. acerbissimum fuit quod onerarijs quæ commeatum vehebant, corruptis aut elisis famem & inediam metuebant. noctem tam fœdè exactam non mitior dies excepit, qui nimbo & densissima pluuia sæuiens, neque manendi sub dio locum, neque quietis spacium dabat;

MDXXXVII.

NEAPOLIS motus.

MDXXXIX.

& iam ad extremum inopiæ ventum erat, ita vt miles equorum & iumentorum carne pasceretur. Cæsar in tam aduersis rebus animo obfirmato, vultuq; sereno suos consolatione & subsidijs, quibus poterat, erigebat & confirmabat. Auctores habeo qui decem militum millia ea clade consumta scribant. Cęsar recollecto milite, qui ex clade superfuerat, in Belgicam, quam Guilielmus Gelriæ, Cliuiæq; regulus, auspiciis Francisci regis inquietam habuerat, profectus est; Guilielmumque aliquot eius ditionis vrbibus captis, cedere Gelriæ principatu, & pacem petere coëgit. Sub idem ferè tempus maxima Siciliæ pars grauissimo terræ motu concussa est, & Ariadenus Ahenobarbus Turcicæ classis Præfectus, cum classe centum quinquaginta triremium, ad ferendas Franciæ regi suppetias (nam fœdus tum inter Turcam & Francorum regem initum erat) venit: superatoque Messanæ freto, Rhegium ciuium metu desertum diripit & incendit: & deinde arce quoque per deditionem potitus, versus Massiliā cursum flectit, & in itinere Nicæam Massiliensium olim coloniam, excepta arce, occupat & depopulatur. Inde de regis Franciæ iniqua societate conquestus, versus ortū vela faciens, Neapolitanam oram, Ischiamq; insulam direptionibus vexat: Liparam vrbem fortiter à ciuibus propugnatam, decimo die cum Liparensium grauissima clade expugnat. Capta sunt decem hominum millia. Lipara direpta est & flammis consumta. Culpam tantæ cladis Petrus Toletanus Prorex Neapolitanus sustinet, quòd non satis maturè Liparensibus præsidium misisset. Cæsar Liparam paullò pòst instaurare iussit, nouosque eódem ex Hispanis colonos deduci. Ahenobarbus direpta Lipara, in Siciliam vela facit, Mylasque & Pactas variis cladibus afflixit. Posthæc Messanæ, ex Turcicæ classis, quæ circa fretum in ancoris stabat, metu tumultuatum est, & vrbs præsidio, propugnaculis, & commeatu firmata. Ceterùm quum Senes Turcicæ classis præfectus obseruasset tantum ad obsidionem ferendam apparatum, & præsidij ad propugnationem ferendam promtitudinē, subductis velis per fretum Mamertinum superato Leucopetra promontorio cursum in Cephalleniam flexit. Messanæ adhuc patrum plebisque discordia vigebat; sed publicus metus eam contentionem remisit, conuenitque ea conditione inter eos, vt publica decreta & acta nullam vim legis haberent, nisi à Senatu Iuratorum signarentur. Successit deinde Gonzagæ in proregia dignitate, Ioannes Vega, qui Cæsaris nomine apud Pontificem Maximum legatione fungebatur. Neapolitani contra Petri Toletani Proregis imperium grauissimos motus excitarunt, quod opinionum Quæsitoris Magistratum (Inquisitionis vulgò vocant) indu-

A inducere in regnum inuitis proceribus tentaſſet: eaque ſeditio non ſine grauiſſima vrbis Neapolitanæ calamitate, tandem finem habuit. Sub idem ferè tempus Cæſar Maximilianum Ferdinandi fratris primogenitum, data ei in matrimonium Maria filia generum delegit, eundemque Hiſpaniæ regnis proregia dignitate præfecit, vt abſente Philippo (eum enim ad ſe in Belgium euocabat) nihil ibi nouaretur. euocauerat autem eo conſilio filium Cæſar, vt ſe viuo & præſente Belgicæ prouincijs inaugurarетur: Principique ſuo ciues, proceresque fidem ipſius auſpicijs darent & acciperent. Eum namque prudentiſſimus imperator earum prouinciarum, in quibus editus & educatus B erat, genium eſſe facilè obſeruabat: vt principis ſui præſentis maieſtatem colerent & reuererentur; abſentis tædio marceſcerent. Meſſanenſes ne & ipſi in publica omnium aggratulatione inofficioſi haberentur, principi felicem & auſpicatum in Italia aduentum Mediolani XIII. M. Ducatorum munere boni proſperique ominis gratia congratulati ſunt. Latè interea longeque circum omnia Italiæ litora, quæ in mediterraneum ſiue Tyrrhenum mare imminent, Dragutus prædatoriam claſſem raptabat: ipſamque adeò Genuenſium oram multis cladibus vexarat: inde in Africam vela faciens Monaſterium (ita enim nonnulli vrbem, quam Sarracenico vocabulo *Mahdian* vocant, C antiquitùs nominatam prodiderunt) Solymanni auſpicijs eo conſilio occupat, vt inde frequenti excurſione Siciliam vicinaſque & circumpoſitas Italiæ inſulas infeſtaret. Ceterùm Carolus Imperator tot vnius piratæ iniurijs vexatus, Vegæ Siciliæ Proregi; & Auriæ claſſis Præfecto imperium dedit, vt Dragutum qua poſſent vi & apparatu de maris commercio exturbarent. Prorex itaque & Auria in Africam Cæſaris auſpicijs traiiciunt; Monaſterium primò impetu capiunt & diripiunt: Aphrodiſium † opidum (quod nunc *Africa* vocatur) magno cum militum labore expugnant, Barbariſque eiectis noſtrorum præſidio muniunt. In ea expeditione, in qua multi fortiſſimique viri D deſiderati ſunt, obijt quoque Muleaſſes Tuneti rex, quem Carolus Auguſtus (vt meminimus) ante annos quatuordecim in regnum, Ahenobarbo armis deiecto, reſtituerat: idemque paullò pòſt Amethi filij ſui fraude regno exutus, Hiſpanorum auxilio recuperare amiſſa conatus erat; ſed victus acie, in filij poteſtatem viuus deuenerat, cuius iuſſu oculis orbatus, fuga tandem Panormum elapſus eſt, ibidemque aliquot annis exſulauit, quouſque quinto demum anno in hac expeditione (quæ partim, vt in regnum denuò reſtitueretur, ſuſcepta erat) excederet. Dragutum fuga elapſum Auria ad Menin-

MDXLVIII.

Aduentus PHILIPPI *Principis in Italiam.*

MDXLVIII

MDLI.

† *Hanc Afrodiſij expeditionem Latinè conſcripſit Chriſtoph. Stella, Barcinonenſis.*

Muleaſſis Regis Tuneti caſus.

* Geluez, Hispanicè.

gem insulam, quæ veteribus *Lotophagites*, nunc * *Gerborum* vocatur, classe obsedit: sed is ex incremento maris elabendi occasionem capit; angustumque & vadosum æstuarium tumescentibus vndis superans elusis obsessoribus euasit. Eodem tempore octo ex classe nostra triremes, iuxta *Lopadusam* insulam tempestatibus afflictæ perierunt. Classis interea à Turcarum principe, vt res repetitum veniret, missa, Sene Bassa præfecto haud procul à Messana appulit: is cum Vega ob Aphrodisium captum de violatis à Cæsare induciarum, quas in triennium pactus erat, legibus conquestus, Aphrodisium sibi per iniuriam ereptum reddi postulauit: ceterùm quum à Vega nihil benignè responderetur, Senes, quum frustrà Catanam sese tentaturum videret, in Augustam se conuertit, vrbemque à ciuibus metu desertam incendit, arcemque imbecilli admodum præsidio munitam capit & diripit. Hinc Melitensium agris ferro, flammaque depopulatis, vrbem ipsam strennuè propugnantibus Rhodijs equitibus per octiduum frustrà oppugnauit. indeque repulsus, *Gaulon* siue *Gaudon* insulam (vtriusque enim scripturam probatissimi auctores adprobant) nostro sæculo *Gozum* dictam, aggreditur. ceterùm vim, alacritatemque propugnantium sese metuere simulans, inde digressus, in altum prouehitur: & ob eius discessum securos, noctu reuersus, ex improuiso opprimit, oppidumque diripit. Inde in Africam flectens Tripolin Rhodiorum octingentorum præsidio firmatam, quæque iam quadragesimum annum Christianorum auspicijs tenebatur, Galli cuiusdam proditione occupat. Sequenti deinde anno Solymanus Rustanum Bassam cum centum viginti triremium classe Henrico Francorum regi ex fœdere in subsidium mittit, vt Neapolin opera & artibus Salernitani principis (is à Cæsare cum aliquot coniuratis ad Gallum defecerat) regis Henrici auspicijs interciperet. Sed proditionis & coniurationis consiliis per indicium Mormini cuiusdam patefactis, ea Turcarum expeditio, quamuis Andreas Auria amissis septem triremibus profligatus esset, vanum exitum habuit, domumque ingloria redijt. Euimuerò Salernitanus etsi prima non ex voto cessissent, tamen Turcarum principem adijt, vt eiusdem classis reditum in Italiam sollicitaret. benignis auribus excepta sunt transfugæ, vt libera consilia; placuitque Dragutum præfectum circa proximi anni solstitium mittere. classis itaque octuaginta triremium omni apparatu bellico & instrumento nauali instructa, Draguto vt imperatori; Salernitano vt legato creditur; qui Ionio mari superato impetum in Locrensium oras faciunt, easque depopulati

Senes Bassa.

Melita ins.

Tripolis proditione capta.

A B C D

A populati in Siciliam deflectunt, Leocatam ad Gelam fluuium sitam, ex improuisò occupant & diripiunt, ab Sacca (ea olim *Himera* fuit) Amodei præfecti stratagemate repulsi sunt. is enim vt fiduciam sui contra hostium vim & apparatum simularet, patere vrbis portas iussit, omniaque compita tympanis clangoreque tubarum perstrepere: ipse cum exiguo, quem habebat, equitatu vrbem egressus, per olineta, quæ densissima eodem loco, quo hostes imminebant, colebantur; frequenti cursu flexuque viarum vndique sese cum suis ostentabat. Turcæ, magnas Amodeo adesse copias suspicati, omisso oppugnandæ vrbis consilio, è Sicilia soluerunt, & Italiam repetentes B deprædata *Ilua* insula in Corsicam descensionem faciunt, Bonifacium arcem loco munitissimo & firmissimo sitam, expugnant, & Gallorum ditioni subijciunt. Dum hæc circa Italiæ oras, insulasque Tyrrheni maris à Draguto geruntur, Auria Cæsaris præfectus, sexaginta triremium classe contra ipsum prouectus, eius impetum fregit. Proximo inde anno quum Dragutus Herculis portum inuasisset, opera & virtute Cosmi Medices Florentinorum principis, qui Senogalliam (nunc *Senas*, aut vocabulo detruncato, aut alia ratione, nuncupant) eo tempore obsidebat, magna cum Turcarum clade ab Italiæ maritimis oris depulsus est. Reiectus ab Italia Dragutus, C quum in Corsica aliquot vrbes, & duas præcipui nominis frustrà tentasset, in Sardiniam classem suam hostili animo appellere conatus, à præsidiariis vicinorum calamitate præmonitis, magnis viribus repulsus est. Hactenus quis Neapolis & Siciliæ status sub Caroli Quincti Augusti auspiciis fuerit, compendio nos esse complexos arbitramur; nunc qua occasione viuo patre in vtriusque regni potestatem, Philippus filius raro: & memorabili tamen ad omnem posteritatem exemplo successerit, paucis perstringemus. Eduardus fraudéne suorum an domestica seditione, aut arcanis aulæ suæ perierit, ijs quibus hæc curæ sunt examinandum propono: Eduardo D mortuo in Angliæ reginam Maria, inuitis regni æmulis, procerum suffragijs surrogata est. Hanc Cæsar Philippo filio, qui pòst Germaniæ inferioris prouinciarum inaugurationes in Hispaniam redierat, tum amissa priore coniuge cælibi, in vxorem collocauit. Ceterùm vt ad dotale regnum, regiam quoque auctoritatem & publicam regni potestatem filio adiungeret, eundem nuptiarum die per legatum suo nomine, Neapolis regem salutari iussit. Erat is annus à Christo nato vltra millesimum quinquagesimus quartus, atque

PHILIPPVS *Mariā Angliæ Reginam ducit.* MDLIV.

 ab

ab eo tempore (quod hic quoque memorandum ob posteritatis memoriam est) initium regni Neapolitani acceptum in acta publica referri cœpit. Proximo inde anno ex Anglia Philippus Neapolitanorum rex (paullò antè etiam à patre Cæsare Mediolanensis Ducatus prouentubus auctus) in Flandriam traijcit & Bruxellis à patre Cæsare, Hispaniæ, Siciliæ & Indiæ regnis, cum omnium ordinum aggratulatione inauguratur. Ceterùm vt Siciliæ historiam vsque in hoc seculum, vti instituimus, prosequamur, missus est in Siciliam Fridericus Enriquezius Philippi designati à patre nomine Legatus, vt fidem noui regis nomine daret & acciperet. Tam auspicata & læta rerum in regno Neapolitano, & Siculo initia Paullus Quartus, Pontifex Max. turbauit, qui ad vindicandum Ecclesiæ Romanæ ius regni Neapolitani, Philippo regi difficile & impeditum mouit bellum. accessit ad ea incommoda, quod Henricus Galliarum rex Belgicas Philippi prouincias, vt eum bello diuersis Europæ partibus distineret, inuasisset, & Duacum Artesiæ validam vrbem per insidias, sed frustrà tentasset. mox idem quoque Rex vt Pontificis partes foueret, Ducem Guisianum cum copijs (XII. peditum, duo equitum millia fuisse scribuntur) in Italiam misit: deditque ei in mandatis, vt Mediolanum ex itinere tentaret, & Neapolin inuaderet. Philippus vt Pontificis conatum reprimeret Albanum ducem ipsi cum imperio & exercitu opposuit. Is vt Pontificios ad sua defendenda distineret, Ostiam occupat. Neapolitani vt Gallorum motus frangerent, in belli sumtus regi Philippo vicies centena millia aureorum contribuerunt. Interea Philippus, vt Gallos pariter ad sua tuenda conuerteret, Sabaudiæ ducem Belgicarum prouinciarum & Germaniæ inferioris Proregem cum validissimis copijs in Veromanduos immittit. Is nec opinantibus Gallis Fanum Quintini arctâ obsidione circumsedit; cuius obsessæ fama, regem Henricum ad ferendam suis opem excitauit; missusque est ad soluendam obsidionem cum valida Germanorum Gallorumque manu, Anna Mommerancius equitum Magister, quem domestica lingua *Conestabilium* vocant. Sed istæ Gallorum copiæ ab Sabaudiæ duce fusæ, fugatæque, ipseque Connestablius viuus in nostrorum potestatem vnà cum filio redactus est; itidem Reyngrauius Germanorum peditum ductor, alijque aliquot Galliæ proceres capti sunt. Sub finem verò Augusti Fanum Quintini aliquamdiu bellicis tormentis verberatum magna vi expugnatur: classis regiæ Præfectus (*Ammi-*

PHILIPPVS Neapolis Rex salutatus. MDLV.

PHILIPPVS Hispaniæ, Siciliæ & Indiæ Rex.

A (*Ammiralium* vocant) viuus in poteſtatem venit: eodem victoriæ curſu Haynum opidum & arx Caſteletum nomine ad imperium coacta ſunt. Galliarum rex Henricus tot ſimul cladibus fractus exercitum ſuum, quem Guiſius ducebat ex Italia reuocare coactus eſt: ipſeque Pontifex, quum ab Albano premeretur, ſeſeque à Gallis decedente Guiſio deſertum quereretur, pacem cum Philippo per Legatos fecit. Intereà quum Ioannes Vega Siciliæ Prorex malè à multis ob ſeueritatem & dominandi impotentiam audiret, multiſque Siculorum querelis apud regem Philippum vrgeretur, coactus eſt ex Philippi imperio ſeſe poteſtate abdicare: ſucceſſoremque

B habuit Ioannem à Cerda Metymnenſium ducem, principem modeſtiſſimum & clementiſſimum, & regis domum ex ſtirpe materna contingentem. Carolus Cæſar poſteaquam ſeſe regnorum omnium & prouinciarum ſuarum poteſtate filio ſibi ſuffecto (vt iam memorauimus) abdicaſſet: claſſe vna cum duabus ſororibus, Eleonora Franciæ; Maria Hungariæ reginis in Hiſpaniam traiecit. atque vt ſeſe priuatum etiam ad otium & tranquillitatem componeret; miſſa ad ſeptemviros Electores legatione fratrem ſuum Ferdinandum ſibi in imperio ſuffici petijt, & ipſorum ſuffragijs impetrauit. Obſeruatum eſt à nonnullis, eam legationem in

FERDINANDVS Romanorũ Imperator.

C VI. Kalendas Martias, hoc eſt Caroli Cæſaris natalem incidiſſe. Eum diem, vt ipſi auſpicatiſſimum nonnulli ex rebus geſtis colligunt. argumento eſſe quod Franciſcum Gallorum regem ſuis auſpicijs per Legatos ad Papiam in poteſtatem acceperit: quod anno ætatis ſuæ XXX. Bononiæ eodem die coronatus ſit à Clemente Septimo, & imperij inſignia acceperit. Ceterùm hic annus Caroli Cæſaris & trium reginarum morte funeſtus fuit. Septimo enim quàm ſeſe imperio abdicauerat menſe IX. Kalendas Octobris, anno ætatis ſuæ LIX. extremum diem in Hiſpania clauſiſſe traditur. aliquot ante menſibus Elionora Franciæ regina,

CAROLVS V. Imp. moritur. MDLVIII. *Sup. pag. 46. d.*

D paullò pòſt Cæſaris mortem, eiuſdem ſoror Maria Hungariæ regina; vt & Maria Angliæ regina Cæſaris nurus è viuis exceſſerunt. Potitus eſt intereà in Flandria non longè à Grauelinga inſigni victoria Philippus, fuſis fugatiſque Gallis, magnoque prœlio per Egmondanum Comitem debellatis. Sequuta inde lætiſſima vtriuſque partibus & auſpicatiſſima pax per connubia; filiam namque ſuam Henricus Francorum rex Philippo Regi; ſororem verò Emanueli Philiberto collocauit; ipſeque adeò rex Henricus morte

PHILIPPVS Rex Iſabellam Francor. Regis filiam ducit. MDLIX.

morte sua tantam omnium aggratulationem funestauit. Quæ deinde sequuta sunt, & qui motus ob opinionum & factionum dissidia Galliam & ditiones Philippi perturbauerint, vt ad huius historiæ seriem regnorumque Neapolis & Siciliæ necessitudinem non pertinentia, nunc latiùs prosequuti non sumus.

A

HVBERTI GOLTZII
GOTHORVM, SARACENORVM, NORTMANNORVM, SVEVORVM, HISPANIARVMQVE REGVM,
QVI VTRIVSQVE SICILIAE REGNVM TENVERVNT, ELENCHVS.

GOTHORVM IN ITALIA ET SICILIA REGES.

B

ODOVACER Herulorũ rex, Oreste Augustuli Imperatoris patre interfecto & tota Italia occupata, ab Romanis rex Italiæ atque vrbis Romæ salutatus est: x. Kal. Septembris, an. ab vrbe condita MCCXXVIII. Augustulo, qui vix annum imperium in Occidente tenuerat, eius metu se abdicante. Is demum ab Theoderico Gothorum rege aliquot prœliis victus, & intra Rauennam per triennium obsessus; cùm rerum inopia victus se dedisset, postquam per annos XVI. menses VI. & dies XIII. in Italia regnasset; iussu Theoderici occisus est: III. Nonas Martij, anno à Christo nato CCCCXCIV. — AN. A CHR. N. CCCCLXXVI.

THEODERICVS AMALVS, Theodemiri filius, Valamiri nepos, primus Gothorum in Italia rex, victo & occiso Odouacre, & tota Italia in potestatem redacta, ab Romanis rex salutatur. Is successu fortunæ vsus, mox Siciliam, quam quasi præmium belli in medio positam videbat, inuasit, nemineque repugnante subegit. Inde contra Francorum regem, pro VVestrogothis cognatis suis arma sumsit, cæsisque triginta Francorum millibus, Vasconiam iis ereptam, Almarico VVestrogothorum regi restituit. Regnauit post Odouacris cædem annos XXXIII. menses V. & dies XXVIII. obiit IV. Nonas Septembris anno à Christo nato DXXVI. — CCCCXCIV.

C

ATHALARICVS AMALVS, Eucharici filius, Theoderici regis ex Amalsuentha filia nepos, auo mortuo, sub tutela matris Amalsuenthæ in regnis Siciliæ & Italiæ successit. Huius ingenium cùm ab educatoribus corrumperetur, multi eorum, iussu Amalsuenthæ reginæ, interfecti sunt. Regnauit cum matre annos VII. menses X. dies XXVII. obiit III. Kal. Iulij, anno à Christo nato DXXXIV. — DXXVI.

D

AMALSVENTHA Regina, Theoderici regis filia Eucharici vidua, primùm cum filio Athalarico octênium ferè regnauit; sed eo fatis sublato, cum imparem se tot regnis administrandis videret: Theodahatum consobrinum suum regni socium fecit. Multa de huius feminæ virtutibus ab auctoribus produntur: summam eminuisse tum in vultu, tum in verbis eius maiestatem: virtute præditis comem & humanam, delinquentibus seueram & rigidam fuisse; præterea calluisse eam omnium ferè gentium linguas, & Latinis, Græcisque litteris etiam ad miraculum eruditam fuisse. Theodahati scelere occisa est, dum eius rapacitati & auaritiæ se opponit. — DXXXIV.

THEODAHATVS AMALVS, tertius Gothorum in Italia & Sicilia rex primò cum Amalsuentha regina, eaque demum occisa solus regnauit. Nihil ab hoc — EODEM AN.

memoria dignum gestum, nisi quod primis regni sui initijs, Francos Italiam inuadentes, prœlio victos eiecit: & Græcos per præfectos suos Dalmatia expulit. Sed cùm ob rapacitatem & auaritiam, scelúsque in Amalsuentham reginam commissum, inuisus suis esset; & ab hostibus ob socordiam & negligentiam contemneretur: Bellisarius iussu Imperatoris Iustiniani arma Gothis intulit, Siciliæque regnum & Bruttios, vrbémque Neapolim de Gothis cepit. Inter tot rerum turbas cum Theodahatus solita ignauia obtorpesceret, indignati Gothorum proceres VVitigem virum manu promtum in regem elegerunt: eiúsque imperio Theodahatus, postquam biennium & menses ferè IX. regnauerat, occisus est, mense Martio. A

DXXXVII VVITIGES vir bellica virtute insignis, ceterùm genere obscurus; quartus Gothorum in Italia rex (nam Sicilia tum amissa erat) fuit. Hic vt regnum sibi confirmaret, post occisum Theodahatum, Matesuentham Theodorici regis ex Amalsuentha filia neptem, inuitam & repugnantem in vxorem duxit. Cum Bellisario Iustiniani imperatoris præfecto, varia fortuna bellum gessit, eúmque intra Romanæ vrbis mœnia compulsum, integro anno & diebus nouem circumsedit. aduentu inde nouarum ex Græcia copiarum obsidionem soluere coactus: Mediolanum quod Græci occupauerant recepit. Inde ab Bellisario Rauennæ obsessus, quum fame victus se dedidisset, Constantinopolim captiuus, cum Gothorum principibus abductus est: anno regni sui IIII. quincto autem anno postquam Græci primùm arma Gothis intulerant. B

DXL. HILDOVALDVS VVitige in captiuitatem abducto, ab Gothis rex salutatur. Transpadanam tantum regionem tenebant. In tanta suorum necessitate Hildoualdus non dimisit animum: sed contractis in vnum Gothorum copijs, cum Vitali Iustiniani præfecto signa contulit: eúmque prœlio superatum interfecit & præbuerat de se spem, quod Gothorum regnum in integrum restituturus esset, ni insidijs eorum, quos Varaiæ insignis viri cæde offenderat, cùm vnum tantum regnasset annum, occubuisset. C

DXLI. ARARICVS ROGVS, Hildoualdo, non melioribus quàm ille regnauerat auspicijs, in regnum Italiæ successit. siquidem vix menses quinque tenuerat regnum, quum eorum insidijs qui Totilam regem creauerant, occubuit.

EOD. AN. TOTILAS BADVILLA ab Gothis rex ob virtutem creatus fuit. Cuius statim insigne specimen dedit, Græcorum ducibus duobus prœlijs profligatis, & Apulia, Calabra, Lucaniaque in potestatem suam redacta. Vrbem Romam proditione quorundam admissus, cœpit, incensóque Capitolio, præcipuísque ædificijs & mœnium parte euersa, fœdum in modum deformatam, reliquit. Restitutam inde ab Græcorum ducibus, cum iterum cepisset, in omnem sexum & ætatem ferro sæuijt. Siciliæ quoque arma intulit, perque totam insulam ferro, incendijsque grassatus, multis vrbibus partim vi, partim deditione potitus, cum suos in Italia premi intellexisset, parte copiarum ibi præsidio relicta, Italiam repetijt. Hinc cùm diu Græcorum arma exercuisset: dum Longobardis, qui in auxilium Narsetis Iustiniani præfecti veniebant, ad Brixellum occurrit, in prœlio fortissimè pugnaciens, interfectus est, anno regni sui XI. D

DLII. THEIAS octauus & vltimus in Italia Gothorum rex, quamquam attritæ admodum assiduis cladibus Gothorum vires essent; Narseti tamen aliquamdiu fortiter restitit. Ceterum quum eum Narses apud Nuceriam vrbem castrametantem ad pugnam prouocasset, in prœlium de summa rerum descensum est. dimicatum tanto ardore animorum à Gothis, vt ne cæso quidem Theia rege suo, antè pugnandi finem fecerint quàm Narses per preconem, veniam ijs, qui arma ponerent, daret. Hic finis Gothorum regni in Italia & adiacentibus Italiæ insulis, fuit: Gothique in Italorum nomen concesserunt. Theias non vltra annum Gothorum regno potitus est.

INTER-

A INTERREGNVM IN SICILIA FVIT, nunc Saracenis, nunc Græcis, regnum insulæ occupantibus. Saraceni ad extremum Siciliam, victis Græcis, obtinuerunt.

BVLCHAR Saracenorum primus in Sicilia rex fuit: quum prius Saracenorum in Africa reges, per præfectos Siciliæ regnum administrare soliti essent. Is multa bella contra Constantinopolitanos Imperatores gessit: Calabriamque & Apuliæ partem eisdem ademit. DCCCCXLII.

APOLLOPHARVS secundus rex Saracenorum in Sicilia fuit. Huic cum MXXXVI. B primo dissensio & inde bellum cum fratre minore Aphocapse ortum esset; Græci eâ occasione vsi, Siciliam inuaserunt, quibus dum obsistere Apollopharus pace cum fratre facta, conatur, & Messanam, quam Græci occupauerant circumsidet, occiditur. Post mortem eius, cum Saraceni nouo ex Africa supplemento aucti, Siciliam recuperassent: iterum insulæ possessione, Nortmannorum principum virtute exuti sunt; & Sicilia Nortmannorum facta.

NORTMANNORVM IN ITALIA ET SICILIA COMITES, DVCES, ET REGES.

TANCREDVM Altæ Villæ in Nortmannia Comitem, quidam Guilielmi, alij C Roberti filium scribunt. Huic ex duabus vxoribus duodecim filij fuêre; nempe ex Moriella Sarnus, Gothifridus, Drogo, Tancredus, Malogerius, Alberedus, Gothifridus secundus & Frumentinus: ex Fresenda autem secunda vxore, Guilielmus Ferrobrachius, Robertus Guiscardus, Hunnifridus, & Rogerius Bossus. Igitur Trancredus cùm ad tam numerosam sobolem alendam, non sufficere Comitatus sui opes non ignoraret; in Italiam cum liberis suis Sergio IIII. Pontifice Maximo, anno autem à Christo nato MIIII. migrauit. Ibi aliquot annis diuersis sub principibus stipendia quum meruisset, Guilielmumque Ferrobrachium testamento reliquis filiis præfecisset, obiit. MIIII.

GVILIELMVS FERROBRACHIVS, cum Nortmanni nullis adhuc certis sedibus per Italiam vagarentur, Georgij Maniacis Constantinopolitani Imperatoris præfecti signa cum alijs Italiæ principibus viris, contra Saracenos sequutus D est. Conuenerat inter eos, vt Sicilia capta (in eam namque expeditionem moliebantur) præda, & agri, vrbesque de hostibus captæ æqualiter diuiderentur. Sed cum Maniaces (*Malochum* Blondus vocat) pacta non seruasset: Guilielmus indignitate rei accensus, Apuliam tum Græcis parentem inuasit, Maniacéque, qui auxilio suis accurrerat, acie, superato, tota Apulia & Calabriæ parte potitus; primus Nortmannorum Apuliam sub Comitis titulo tenuit. Obijt anno à nato Christo M XXXIX. MXXXVII.

DROGO Trancredi ex Moriella vxore filius, Guilielmo fratri in Comitatu Apuliæ successit: quamuis sint, qui excluso Guilielmo, ab Drogone initium Nortmannorum comitum sumant; eumque pulsis Apuliâ Græcis primum Nortmannorum in ea fixisse sedes prodant. Drogo in principatus sui initio, ab Græcis prœlio victus & magna Apuliæ parte spoliatus est: sed mox reparatis copiis Græcos victoria exultantes, adortus, superatos acie finibus suis eiecit. Inde cùm iam per annos vndecim comitatum Apuliæ tenuisset: Visonis Apuli coniuratione, interijt, MXXXIX.

ML. HVNNIFRIDVS fratre Apulorum perfidia cæſo, tertius Apuliæ Comes fuit. Huic ſtatim ab initio nihil antiquius fuit, quàm fratris ſui percuſſores bello perſequi, quos tandem in poteſtatem redactos capitali ſupplicio adfecit: & poſtquàm per annos ſeptem rerum potitus eſſet, obiit. A

MLVII. GOTHIFRIDVS Hunnifridi frater, quartus Nortmannorum, Comitatum Apuliæ, tenuit, Is cum beneuentum Pontificiæ ditionis vrbem inuaſiſſet Leonis IX. Pontificis Maximi, arma in ſe prouocauit. Ab quo bello petitus eundem, Giſulphi Salernitani Principis auxiliis adiutus, apud Ciuitam Apuliæ opidum prœlio victum, cepit. quem mox ob Pontificiæ dignitatis reuerentiam, in honore habitum, datis qui proſequerentur dimiſit. Nec multo inde pôſt tempore obiit, quum Apuliæ Comitatui per triennium præfuiſſet.

MLX. BAGELARDVS, Gothifrido in Apuliæ Comitatum ex teſtamento ſucceſſit. Eum nonnulli Hunnifridi, alij autem Gothifridi (quod vero ſimile magis eſt) filium ſcripsêre. non diu hic Apuliæ dominatum tenuit; nam vix menſibus ſeptem præfuerat, quum Roberti Guiſcardi patrui ſui armis eiectus eſt. B

EODEM AN. ROBERTVS GVISCARDVS ſextus Apuliæ Comes, Comitatum pulſo nepote Bagelardo occupauit. Hic Calabriam & Lucaniam de Græcis cepit. Venetos aliquot naualibus prœliis vicit, Dyrrachium expugnauit; Romanos Gregorio VII. Pontifici Max. rebelles, multis cladibus caſtigatos ad officium coëgit, quibus geſtis ab Gregorio Pontifice Dux Calabriæ & Apuliæ Comes creatus eſt, eique iuramentum vt Eccleſiæ Beneficiarius præſtitit. Viginti inde & quatuor annis Calabriæ & Apuliæ quum præfuiſſet, obiit, Rogerio filiorum natu maximo herede ſcripto.

MLXXXIIII. ROGERIVS BOSSVS Tancredi filiorum natu minimus, primò ab Roberto Guiſcardo fratre, aliquot Apuliæ opidis præfectus fuit. Inde Roberti fratris auxilio Siciliæ parte potitus: poſt eius demum mortem tota inſula pulſis Saracenis, in poteſtatem ſuam redacta, ſe Siciliæ Comitem & Calabriæ ſcripſit. obiit menſe Februar. anno decimoſexto, poſtquam primum Siciliæ comitatu, poſt Roberti fratris mortem potitus fuerat. C

MCI. SIMON Rogerij filius primogenitus, ſecundus Siciliæ Comes fuit. Is multis Apulorum ſeditionibus (nam & Apuliæ pars ipſi parebat) vexatus cùm vix annum rerum potitus fuiſſet, abſque liberis vitâ exceſſit, Rogeriumque fratrem ſucceſſorem habuit.

MCII. ROGRRIVS II. Rogerij filius, tertius Siciliæ Comes, poſt Simonis fratris primogeniti mortem fuit. Apuliæ inde & Calabriæ Ducatu, ex morte Guilielmi nepotis ſui qui ſine liberis obierat, auctus; quum inſuper Neapolim, aliaſque de Græcis cepiſſet vrbes; ab Innocentio II. Pontifice Maximo, quem in prœlio ab Guilielmo filio ſuo captũ libertati reſtituerat: viceſimoſeptimo Comitatus ſui anno, rex vtriuſque Siciliæ cis & vltra Pharum, creatus eſt. Poſthæc Saracenis in Africa bellum intulit, Emanuelem ſecundum, Orientis Imperatorem, qui Chriſtianos Hieroſolymam petentes multis incommodis adfecerat, vaſtatis Conſtãtinopolitanæ vrbis ſuburbiis, compeſcuit. Inde in Siciliam regreſſus, viceſimoſecundo anno poſtquam primùm rex creatus fuerat obiit, XVI. Kal. Maij, anno à Chriſto nato MCL. D

MCL. GVILIELMVS qui ob auaritiam & crudelitatem Malus vocatus eſt, cum Rogerio patre biennium & menſes decem, & poſt eius mortem anno XVI. in vtraque Sicilia regnauit. Viuo patre magnam de ſe ſpem ob diſciplinæ militaris peritiam præbuerat;

A buerat; quam nec in principatus sui initio fefellit: quum Apulos rebelles perdomuisset, & Saracenos multis cladibus afflixisset. sed mox apparuit simulatione virtutis, eum vitia sua texisse; nam domi reses factus, ob ignauiam hostibus contemtui, & ob sæuitiam suis inuisus fuit. Vnde multis suorum rebellionibus vexatus, multis coniurationibus petitus, Guilielmo filio hærede relicto, diem extremum clausit. Obiit pridie Kal. Maij, anno à Christo nato MCLXVI.

GVILIELMVS II. tertius vtriusque Siciliæ rex, patri in regno, non in moribus successit, siquidem quantum ille crudelitate & auaritia, tantum hic clementia & liberalitate excelluit; vnde Bonus diuerso à patre cognomine, cognominatus est. Nec huic tamen humanitas sua profuit, quominus seditionibus Siculorum & bellis intestinis inquietaretur. Cum Andronico Orientis Imperatore, qui Imperium per summam perfidiam cæso nepote legitimo herede, inuaserat: bellum gessit; Constantinopolitanisque auctor fuit, vt trucidato Andronico, Imperatorem Isaacium Commenum crearent, Christianis quoque, qui in Palestina Saracenorum armis premebantur, opem tulit. Obiit sine liberis, quum vtriusque Siciliæ regnum annis viginti B administrasset. MCLXVI.

TANCREDVS Rogerij primi Regis, ex filio Rogerio (is ante patrem obierat) ex Pellice filius: quum Guilielmus absque liberis discessisset, rex vtriusque Siciliæ creatus est. Sed Clemens III. Pontifex Maximus, quia regnum Ecclesiæ beneficiarum Tancredus absque eius permissu occupauerat, bellum ei mouit. Ceterùm Clemente mortuo, Celestinus III. qui Clementi in Pontificatu successerat: bellum excepit, isque, quia per se impar Tancredo erat, Henricum VI. Imperatorem, data ei in matrimonium Constantia Rogerij primi regis filia, in Tancredum armauit. Huic se fortiter Tancredus obiecit, regnumque quamdiu vixit contra eiusdem insultus defendit. Obiit anno regni sui nono, & post Christum natum MXCIV. MCLXXXVI.

C

ROGERIVS III. Tancredi filius, vtriusque Siciliæ rex, hunc nonnulli ab patre in regni societatem assumtum, & paullò ante eius mortem fato cessisse, affirmant: sunt qui scribant eum patri in regnum successisse, & post octauum regni sui mensem, ab Henrico VI. imperatore captum, oculisque & virilibus priuatum, in carcere interiisse. MCLXXXVI.

GVILIELMVS III. Sextus & vltimus ex Nortmannorum familia, vtriusque Siciliæ rex. qui Rogerium III. ante patrem obiisse tradunt; hunc dicunt post Tancredum patrem regem fuisse, & in eo Nortmannicam stirpem in Sicilia extinctam, D quum ab Henrico VI. imperatore captus, & oculis virilibusque priuatus, in carcere obiisset. Annis à primo Guilielmo Ferrobrachio CLVII. & mensibus aliquot elapsis. MCXCIV.

SVEVORVM IN VTRAQVE SICILIA REGES.

HENRICVS VI. Romanorum Imperator, Friderici imperatoris filius, victo & capto Guilielmo III. rege, regna vtriusque Siciliæ vt dotalia, nam Rogerij olim regis filiam in coniugio habebat, occupauit. Hunc Siculis ob crudelitatem, quam in Nortmannicam stirpem, & eius fautores exercuerat, odio fuisse scribunt, absque Constantia vxore veneno petitum, Frederico quinquenni puero herede relicto, interiisse; anno, postquam Siciliæ regno potitus fuerat, quarto. Obiit Messanæ pridie Kal. Septembr. anno à Christo nato MCXCIX. MCXCV.

MCXVIII. FRIDERICVS Henrici VI. filius, quinquennis puer patri sub tutela matris Constantiæ succedit & iam septennis Panormi regio diademate insignitus est. Annum agens ætatis vicesimũ, Innocentij III. Pontificis Maximi intercessione, ab Germanorum Septem-viris imperator, contra Othonem IIII. quem Pontifex, Pontificiæ ditionis agrum deuastantem, imperiali dignitate priuauerat; creatus est: eoque armis imperio pulso, Romæ, ab Honorio III. Pontifice Maximo, Augustus salutatus & inauguratus est Hic multis contra Pontifices, multis contra Siculos rebelles, & Saracenos bellis gestis, Hierosolymæq; regno Saracenis ademto; anno ætatis suæ quinquagesimo septimo, Ferentini moritur. Idibus Decembris, anno à Christo nato MCCL.

A

MCCL. CONRADVS Imperator, Friderici II. imperatoris filius, patri in regno vtriusque Siciliæ successit. In Germania Conradus erat, quum Fridericus, è viuis excederet: itaque in regnum veniens id variis motibus turbatum offendit. Neapolinque ad Pontificem defecisse, quam vrbem cùm vi non posset, arte cepit, diripiendamque militi concessit. Veneno inde perijt, Manfredi spurij fratris insidiis, cùm annos III. menses V. & dies X. regnasset, Conradino filio, qui adhuc puer in Sueuia educabatur, herede relicto. Obijt Neapoli XI. Kal. Iunij, anno à Christo nato MCC LIIII.

B

MCCLV. MANFRIDVS Friderici II. imperatoris ex pellice filius, Conrado fratre veneno sublato, post biennium ferè ab eius morte elapsum, regnum vtriusque Siciliæ, Conradino nepote suo legitimo herede excluso, inuasit. Sed Vrbanus IIII. & post eum Clemens IIII. Pontifices Maximi, indignati ab Manfrido qui nothus erat, Siciliæ regna occupari, Carolum Andium ducem aduersarium ei excitârunt. Ab quo ad Beneuentum, Manfridus prœlio victus, & occisus est, quum annos XI. regnasset.

CONRADINVS Conradi imperatoris filius, quum occupatum ab Carolo Andegauensi vtriusque Siciliæ regnum, & Manfridum occisum intelligeret: cum exercitu in Italiam ad repetenda auita regna, decimoquarto post patris obitum anno venit. Ceterùm victus à Carolo & ex fuga retractus; Neapoli in publico, cùm aliquot aliis Principibus viris, securi percussus est, anno à nato Christo MCCLXIX.

C

GALLORVM IN VTRAQVE SICILIA REGES.

MCCLXV. CAROLVS Andegauensis Ludouici IX. Gallorum regis filius, ab Clemente IIII Pontifice Maximo, rex vtriusque Siciliæ, contra Manfridum Pontificij nominis hostem creatus est: Manfridoque acie victo & occiso, vtrumque reguum rege orbatum, occupauit. Cum Conrado inde Sueuorum duce, qui ad repetenda regna hereditario iure sibi debita veniebat; prœlio congressus victor fuit, & in Conradinum captum capitali supplicio, VII. Kal. Nouembris, anno à Christo nato MCCLXIX. animaduertit. Posthæc coniuratione Siculorum, & Petri Aragoniæ regis armis Siciliâ pulsus, Neapolis tantum regnum tenuit. Regnauit annos XIX. menses VI. dies XI. Obiit VII. Idus Iannuarij, anno à Christo nato MCCLXXXV.

D

REGES SICILIÆ VLTRA PHARVM.

MCC XCII. PETRVS Iacobi Aragoniæ regis filius Aragonum rex, Siciliæ regnum vt dotale (nam Manfredi olim regis filiam in coniugio habebat) ab Carolo Andegauensi, qui id Manfrido, & Conradino regibus occisis, inuaserat, armis repetijt: Siculorumque fauore adiutus occupauit. Ob quæ à Martino IIII. Pontifice Maximo, diris deuotus, & ex Pontificia auctoritate, Aragoniæ & Siciliæ regnis priuatus est. Igitur Petrus cùm tueri regnum suum contra Philippi, Gallorum regis insultus conatur, commisso ad Gerundam vrbem prœlio victus, paucis pòst diebus, ex vulnere, quod in pugna acceperat interijt: annis quatuor elapsis ex quo primum Panormi in Siciliæ regem coronatus fuerat. Obijt III. Idus Nouembris, anno à Christo nato MCCLXXXVI.

MCC XCVI. IACOBVS Petri Aragonum & Siciliæ regis secundo genitus, post patris sui mortem rex à Siculis salutatus est. Hic cum Gallorum res aliquot cladibus afflixisset: Calabriamque illis parentem euastasset: Alphonso Aragoniæ rege fratre primogenito absq; liberis mortuo, ad id regnum accipiendum accersitus est. Posthæc cùm Siciliæ regno annos vndecim potitus esset, Bonifacij octaui Pontificis Maximi promissis persuasus, id Carolo II. Neapolitanorum regi restituere voluit. quod vbi Siculi cognouêre, eius Fratrem Fridericum, regem communibus suffragijs crearunt.

MCC XCVI. FRIDERICVS Petri Aragoniæ regis tertio genitus, quum frater ipsius Iacobus Aragoniæ rex, Siciliæ regnum Carolo II. se redditurum pactus esset; Siculorum omnium propenso fauore, regium diadema Panormi accepit. Multa hic bella primum cum fratre suo Iacobo Aragonum rege, qui Siciliæ regno, vt Gallis insulam, vti promiserat, traderet; spoliare ipsum conabatur: & inde cum Carolo II. & Roberto eius filio Neapolitanis regibus, gessit. Petrum quoque filium, vt res nouare volentibus materiam præriperet, regijs

REGES NEAPOLITANI SIVE SICILIÆ CIS PHARVM.

MCC XXCIX. CAROLVS II. *Caroli filius, ab Alphonso Aragoniæ rege, apud quem diu in vinculis fuerat, datis obsidum loco tribus filijs, quarto pòst patris mortem anno liberatus; ab Nicolao IV. Pontifice Maximo, Romæ vtriusque Siciliæ regno inauguratus est. III. Kal. Iunij, anno à nato Christo* MCCLXXXIX. *Hic cum Iacobo & Friderico Siciliæ regibus, multa bella varia fortuna gessit. Regnauit annos* XX. *menses tres, dies* XXVIII. *obijt Neapoli* IIII. *Nonas Maij: qui an. à nato Christo* MCCCIX. *erat.* MCCCIX.

ROBERTVS *Caroli II. Neapolitanorum regis filius, qui viuo patre Calabriæ dux fuerat, pòst eius mortem regio diademate ab Clemente V. Pontifice Maximo apud Auenionem insignitus est. Ecclesiæ Vexillifer creatus, Ferrariam Pontificis imperium aspernantem, armis ad officium coëgit. Ab Henrico inde Lucemburgensi Romanorum Imperatore, quia Florentinos Imperatoriam Maiestatem contemnentes, subsidio iuuisset, imperij hostis declaratus; & Friderico Siciliæ regi bellum aduersum eum gerendum, commissum est. Sed Robertus Henrico Imperatore paullò pòst ex veneno moriente, Friderici conatus facilè repressit: & mox Friderico quoque mortuo cum Petro II. Siciliæ rege Friderici Filio, multa bella gessit. Florentinis, qui ab Ioanne Boëmiæ rege, bello premebantur, opem tulit: ijsdemq; petentibus Carolum filium dominum dedit, vt Castrucij tyranni Lucensis, arma reprimeret. Is deinde Carolus cùm patri subsidio venisset ab Ludouico Bauaro Germanorum Imperatore timenti bellum, in itinere morbo correptus interijt. Non euasit Robertus Ioannis XXIII. Pontificis Maximi, anathematis notam. nam quum fœdus inijsset, cum alijs Italiæ Principibus, contra Boëmiæ regem, cui fauebat Pontifex, ipse cum alijs diris deuotus est. Paullò antequam è viuis excederet, Ioannam ex Carolo filio neptem, Andreæ Ludouici Hungariæ regis fratri, vxorem dedit, eosq; testamento successores designauit. Obijt Neapoli* XIV. *Kal. Februa-*

giis insignibus decoratum, regni socium fecit. Obiit Catanæ III. Idus Iulij anno ætatis suæ quincto & sexagesimo, regni autem sui quadragesimo.

MCCC XXXVI. PETRVS II. cum patre Friderico annos quindecim, & post eius mortem solus sexennium regnauit. Friderici patris auspiciis multa fortiter contra Robertum Neapolitanorum regem gessit. Rex iam solus factus, aliquot Siciliæ proceres ab se deficientes, partim interfecit, partim Sicilia eiecit. Interhæc Benedictus XII. Pontifex Maximus, Petro regi Siculisque sacris interdixit: resque eius regni in deterius vrgere cœperunt; nam Sicula classis à Roberto rege victa profligataque est & multæ Siculorum vrbes ad eum defecerunt, atque in hoc rerum tumultu Petrus rex, anno ætatis suæ tricesimo septimo, VI. Idus Augusti haud procul ab Enna, Lodouico filio infante herede relicto, fato cessit.

MCCC XLIII. LVDOVICVS Petri II. filius patre defuncto, quinque annos & menses septem natus, Panormi regium diadema procerum consensu accepit, eique ob ætatem immaturam, tutor Ioannes Randacij Dux patruus eius datus. Verùm multi Siculorum primores, regis sui pueritia ad res nouandas abusi. Siciliam grauissimis motibus conuulserunt: quibus dum obsistere Ioannes tutor regis conatur, peste correptus moritur. Huius morte seditiosis animi creuerunt, iamque plane contemto rege, per totum regnum cædibus & incendiis grassati sunt. Accessit insuper ad Siciliæ calamitatem sæuissima pestilentia, & valida fames, vsque adeo vt multi inopia pressi liberos & vxores venum dederint Interhæc & Ludouicus rex, anno ætatis duodevicesimo regni vndecimo, nullis ex se relictis liberis moritur.

MCCC LV. FRIDERICVS III. Petri II. filius, cui, quod non satis constare mente credebatur simplex cognomentum fuit: post Ludouicum fratrem regnum Siciliæ variis turbatum motibus accepit. Messana enim Panormus & Leontinum, aliaque regni Siculi opida, Ioannæ II. Neapolitanorum regi- aut Claromontanorum qui Ioannæ auspicia sequebantur, præsidiis tenebantur. Ceterùm

Februarij, anno regni tertio à nato Christo MCCCXLIII.

MCCC XLIII. IOANNA *Caroli Calabriæ ducis filia, Roberti regis neptis, cum marito Andrea auo in Neapolis regnum successit. Virumque Andream per complices suos in arce Auersana strangulauit: & Ludouico Principi Tarentino, Philippi Roberti fratris filio, iterum nupsit, intellectoque Ludouici Hungariæ regis Andreæ fratris aduentu, Ioanna & Ludouicus eius vim expectare non ausi, in Narbonensem Galliam profugerunt, regni cura Carolo patrueli suo Dyrrachij duci commissa: quem Ludouicus captum capitali supplicio adfecit, regnumque Neapolis in potestatem redactum præsidiis quum firmasset, in Hungariam rediit. Nec multò pòst adnitente Clemente* VI. *Pontifice Maximo, pax Ioannæ iis conditionibus ab Ludouico data est, vt Ioanna regina appellaretur, Ludouicus eius maritus principatus Tarentini titulo contentus esset. Verùm Clemens accepta à Ioanna vrbe Auenione, Ludouicum Tarentinum regiis ornauit insignibus. Vrbanus inde* VI. *Pontifex Maximus Ioannæ reginæ iniurijs lacessitus, Ludouicum Hungariæ regem ad iterum bellum Ioannæ inferendum sollicitauit. Inductus Pontificis auctoritate rex Ludouicus Carolum Dyrrachij ducem, eius Caroli, quem ipse supplicio adfecerat filium, (bellum tum eius auspicijs contra Venetos gerentem) in Ioannam mouere iussit. Itaque ingressus regnum Neapolitanorum Carolus, Ioannæ exercitu varijs prœlijs dissipato, Neapoli dedentibus se ciuibus potitus, ipsam in arce Oui aliquamdiu circumsessam, fame ad deditionem coegit: coniectamque in carcerem carnifici strangulandam tradidit,* III. *Idus Iunij, quum annos triginta octo & menses septem apud Neapolitanos rerum potita esset.*

MCCC LXXX. CAROLVS III. *Caroli Dyrrachij ducis filius, Ioanna regina in carcere strangulata, Neapolis regnum occupauit & ab Vrbano* VI. *Pontifice Maximo confirmatus est. Nec multò post ab eodem Pontifice quia eius nepotem Capuæ principatu donare abnuerat,*

Ceterùm Artalis Alagona Friderici regis auſpiciis Claromontanos aggreſſus, eoſdem Leontino capto, & Meſſanæ Ioannæ reginæ præſidiarijs pulſis, ad pacem petendam adegit. Ita Siciliæ rebus vtcumque ad tranquillitatem compoſitis, Fridericus rex anno ætatis viceſimo quarto, regni autem vndecimo, Maria vnica filia herede ſcripta, Meſſanæ menſe Iulio hominem exuit.

MCCC-LXIIX. MARIA Friderici III. filia, patri ſub Artali Alagonij tutela ſucceſſit. rurſumque factiones & bella inter Claromontios & Alagonios, quæ viuo Friderico quieuerant, recruduerunt. Raimundus Montecatinus, qui Claromontanæ factionis erat, reginam Mariam abſente Artali (qui eam Ioanni Galeacio Virtutum Comiti) deſponderat ex arce Catanenſi raptam in Hiſpaniam tranſuexit: ibique eam Martino, Martini ducis Albimontis filio, & Ioannis Aragonum regis nepoti, collocauit.

MCCC-XXCVI. MARTINVS Martini, Albimontis ducis filius, regnum Siciliæ ex Mariæ reginæ coniugio adeptus. regnumque Claromontanis deletis, alijſque factioſis ſublatis, pacauit. Mortua inde regina Maria coniuge XI. Kal. Iunij, anno à nato Chriſto milleſimo & quadringenteſimo; ipſe, quia ſine liberis obierat in regnum ſucceſſit. Ceterum quum in Sardiniam inſulam, patri ſuo, qui tum Aragoniæ rex creatus erat, rebellem cum claſſe mouiſſet; inſula iam perdomita, anno ætatis tertio & triceſimo, regni autem viceſimo tertio, abſque heredibus moritur.

MCCCIX. MARTINVS Aragonum rex, filio ſine herede exſtincto, quum regnum Siciliæ hereditario iure ad ipſum perueniſſet: Siculorum ſuffragijs, rex Siciliæ ſalutatus eſt. Hic cum poſt decimum regni ſui menſem, hominem exuiſſet: Siciliæ tandem regnum quum biennium ob inteſtinos motus ſine rege fuiſſet, ad Ferdinandum cognomento Iuſtum, qui Aragonum rex electus erat, peruenit.

MCCC-XII. FERDINANDVS Ioannis Caſtellæ regis filius, cognomentum Iuſtus, qui Aragonum rex poſt mortem Martini, multis competitoribus ſuperatis appellatus fuerat, ſed

abnuerat, ipſumque intra Nuceriæ mœnia circumſederat, Eccleſiæ hoſtis declaratus & regno Neapolitano abdicatus eſt. Interea Ludouicus Hungariæ rex abſque virili ſobole diſceſſit, ipſeque Carolus per legatos euocatus ad regnum accipiendum, apud Albam regalem regium diadema accepit. Interijt inde inſidijs Elizabethæ reginæ Ludouici regis viduæ, quæ Mariam filiam ab eo regno ſpoliatam indignabatur. Obijt III. *Kal Martij quum annos quatuor, menſes octo, dies viginti ſex regnaſſet, Ladiſlao, Ioannáque liberis ſuperſtitibus, quos Neapoli apud Margaretam matrem reliquerat.*

MCCC-XXCVI. LADISLAVS *Caroli* III. *filius adnitente Bonifacio* IX. *Pontifice Max. Caietæ regium diadema impubes adhuc accepit. Eiuſdem quoque Pontificis auxilius adiutus Ludouicum Andegauenſem, qui maximam regni partem, poſt Caroli* IIII. *regis mortem occupauerat, expulit, regnumque recepit. Iamque regno Neapolis potitus, ab Hungariæ principibus, populiſque euocatus: Iaderam vrbem cepit, allatoque nuncio Neapolitanos res nouas moliri; Iadera Venetis vendita in regnum rediịt, inque defectionis auctores præcipuè autem Sanſeuerinates regulos ſeueriter animaduertit. Vrbem Romam ter, ſemel ab ipſis Romanis contra Innocentiū* VII. *Pontificem Maximum accitus, bis proprijs auſpicijs occupauit, & magiſtratus pro ſuo arbitrio dedit & ademit. Ex Marſis agroque Piceno & Latio multa occupauit: ob quæ ab Alexandro* V. *Pontifice Max. vt Eccleſiæ hoſtis regno priuatus, Ludouicus Andium dux rex in eius locum creatus eſt. obijt Neapoli* VIII. *Idus Auguſti, anno regni ſui* XXVIII. *menſe* V. *& diebus* XI.

MCCCC-XIIII. IOANNA II. *Ladiſlai regis ſoror, vidua Guilielmi ducis Auſtriæ, fratri abſque liberis mortuo in regnum ſucceſſit. Cumque cuidam Pandulfello elegantis formæ viro, vſque ad infamiam nimis indulgeret, hortatu principum, Iacobo Marchiæ comiti ea conditione nupſit, vt principatu Tarentino contentus, regni titulo abſtineret. Is tamen Ioannæ matrimonio potitus, promiſſa non*

sedatis tandem Siculorum seditionibus ab legatis Siculis rex Siciliæ salutatus est. Bernardum Capreram, qui seditionum & bellorum ciuilium auctor fuerat, regnumque affectauerat, in vinculis ad se adductum, venia donauit. Obiit IIII. Nonas Aprileis anno à Christo nato MCCCCXVI. quarto anno postquam à Siculis Rex salutatus fuerat.

A *non seruauit, sed arce Noua per præfecti proditionem capta in Pandulfellum capitali supplicio animaduertit. Sfortiam qui reginæ copijs praerat in carcerem coniecit. Ceterùm Iacobus mox reginæ insidiis oppressus, coniectusque in carcerem, quum euasisset, in Galliam rediit. Ioanna autem quum liberis careret Alphonsum Aragonum & Siciliæ regem & eo mox muliebri leuitate repudiato, Ludouicum Andegauensem eóque sine liberis mortuo, Renatum eius fratrem adoptauit. Regnauit annos XX. Obijt Neapoli an. à nato* B MCCCCXXXIIII.

ALPHONSVS VTRIVSQ. SICIL. REX.

MCCCC-XVI.

ALPHONSVS Ferdinandi filius, eidem in regnis Aragonum & Siciliæ successit. Huic ab rerum gestarum gloria, & intrepida constantia Magnanimi cognomentum fuit. A Ioanna regina, vt eidem contra Ludouicum Andeganensem auxilium ferret, in filium adoptatus, cum ingenti classe Neapolim venit. sed haud multò post ab regina prauis quorundam consilijs seducta repudiatus, Neapolim & aliquot regni Neapolitani opida occupauit ob quæ regina Ioanna abdicato Alphonso, Ludouicum Andegauensem adoptauit in filium. Cum hoc Ludouico, & eo mortuo, cum eius fratre Renato, Alphonsus diuturnum bellum gessit: tandemque pulsò Renato Neapolim, & inde totum regnum in potestatem suam redegit. Anno à Christo nato milesimo & quadragesimo secundo. Alphonsus cùm legitimis filijs careret, Ferdinandum filium ex pellice natum Calabriæ ducem in spem successionis declarauit. Dehinc multis bellis cum Venetis, Gallis, alijsque hostibus gestis, anno ætatis sexagesimo, regni Siciliæ & Aragoniæ quadragesimo secundo, Neapolitani autem decimo sexto, hominem exuit. Aragoniæ & Siciliæ regnis Ioannem fratrem, Neapolitano autem Ferdinandum filium testamento præfecit.

REGES SICILIÆ VLTRA PHARVM.

MCCCC-XIIX.

IOANNES Ferdinandi filius, Nauarræ rex; quum Alphonsus frater nullos legitimos hæredes ex se reliquisset, eidem in regno Aragonum & Siciliæ successit. Is viuo patre Siciliæ Prorex fuerat. Vicesimum agens annum, Blancam Caroli Nauarræ regis filiam, ex cuius dote Nauarræ regnũ adeptus est, duxit. Bellum gessit cum Barcinonẽsibus qui auctore Carolo eius filio (quẽ ex Blanca Nauarræ regis filia sustulerat) ab eo defecerant, Carolumque inuito patre regem Nauarræ facere conabantur. tandem

REGES NEAPOLITANI SIVE SICILIÆ CIS PHARVM

C

MCC-LIIX.

FERDINANDVS *Alphonsi filius illegitimus, post patris mortem ab Neapolitanis communi consensu rex salutatus est. Interea Tarenti, Roxanique principes Ioannem Andegauensem Renati filium, ad Ferdinandum regno spoliandum euocarunt. qui cum in Italiam venisset, multorum accessione opibus confirmatus; Ferdinandum apud Sarnum profligauit. Sed Ferdinandus reparato exercitu, iterum cum hostibus apud Troiam Apuliæ vrbem congressus, superior fuit: & cuncta quæ Ioannes*

tandem procerum interuentu pater filio reconciliatus est. Ludouici Gallorum regis exercitum, qui Perpenianum vrbem circumsidebat, ingenti cum cæde profligauit, vrbemque obsidione liberauit. Siculorum seditiones auctoribus supplicio adfectis oppressit. Obiit Barcinonæ Kal. Februarij, anno ætatis octuagesimo, regni vicesimo.

MCD-LXXIX. FERDINANDVS II. Cognomine *Catholicus*, Ioannis regis filius, ex testamento patris, Aragonum, Sardiniæ & Siciliæ rex. ducta in vxorem Elizabetha Henrici IV. Castellæ regis sorore, Castellæ quoque regnum adeptus est. Nam Henricus IV. vnicam tantum filiam & ipsam Elizabeth. nomine, reliquerat: quam Portugalliæ regis filio in vxorem dederat: sed post Henrici mortem quum constaret Elizabetham, quæ pro filia regis habebatur, ab matre suppositam fuisse (quia Henricus genitalibus debilis, nec idoneus ad procreationem fuerat) excluso Portugalliæ regis filio, regnum Ferdinandus occupauit. Sed quum regina potiorem sibi partem in Castellæ regno vindicaret, post diutinam disceptationem, conuenit, vt paribus auspicijs regnarent. Bellum inde Ferdinandus suscepit, & ad pietatem simul, & ad gloriam maximum. Nam Bæticæ partem, quam vocant Granatam, adortus, eam Mauris; qui per annos octingentos id regnum tenuerant, post sextum annum, quàm cœptum bellum fuerat, pulsis, abolitaque Mahumetana superstitione, Christianæ religioni restituit: Vnde *Catholici* cognomentum meruit. Ferdinandum Neapolitanum regem (qui Gallorum armis regno exutus fuerat) auxiliis ad recuperandum regnum adiuuit. Inito inde fœdere cum Ludouico XII. Francorum rege, Alexandro VI. Pontifice Maximo adsentiente, paciscitur; vt paribus auspiciis opibusque regnum Neapolis, eiecto Friderico qui in Ferdinandi II. locum successerat, occuparent. Huic itaque bello impar Fridericus (vir nihil minus quàm ad arma natus) ad Ludouicum regem in Franciam se contulit.

A *nes occupauerat recepit contra Florentinos quoque & contra Xistum* IIII. *Pontificem Maximum, ducta Alphonsi filij, vt Herculem Estensem Ferrariæ ducem, quem Pontifex lacessebat, tueretur, bellum gessit. Hydruntum inde quod Turci occupauerant, recepit. Ceterùm Ferdinandus cum suos nouis vectigalibus vexaret. grauissimo procerum suorum bello petitus est; quos tamẽ mox victos, & in potestatem suam redactos securi percussit. Obijt* VIII. *Kal. Februarij, anno Christi* M CCCCIIIIC. *Regnauit annos* XXXV *menses* VI. *dies* XXV.

B MCD-XCIIII. ALPHONSVS II. *Ferdinandi filius, qui viuo patre Calabriæ dux fuerat, multaque bella eius auspiciis fortiter gesserat, post mortem patris regni habenas accepit. Sed quum Carolum* VIII. *Gallorum regem cum ingentibus copiis ad occupandum Neapolitanum regnum venire intellexisset, suis diffisus, quibus se inuisum esse non ignorabat, regno se abdicauit, regiaque potestate in Ferdinandum filium translata, in Siciliam abiit, quum regno vix tredecim menses potitus esset.*

C MCD-XCV. FERDINANDVS II. *Alphonsi filius, patre in Siciliam profecto, rex Neapolis communi omnium suffragio appellatus est. sed nec ipse Gallorum aduentum exspectare ausus, in Aenariam insulam secessit: regnumque Carolus* VIII. *Galliarum rex nemine obsistente occupauit. Carolo inde in regnum suum redeunte, Ferdinandus auxilius Ferdinandi Hispaniarum regis adiutus, regnum Neapolitanum recepit: pacatisque iam vndique rebus, duodeuicesimo regni sui mense, nullis relictis liberis, excessit.*

D MCD-XCVI. FRIDERICVS *Ferdinandi primi filius, Ferdinandi* II. *patruus, nepote absque heredibus mortuo, Neapolitanum regnum accepit. Is Ludouici* XII. *Francorum & Ferdinandi Catholici Hispaniarum & Siciliæ regis (qui Neapolitanum regnum inter se diuiserant) bello petitus: cùm imparem se tantæ moli cerneret, relicto regno, cui quinquennium præfuerat, in Galliam ad Ludouicum regem hostem suum profectus est: ibique in exsilio diem extremum clausit.*

A

VTRIVSQVE SICILIAE REGES

MDI. FERDINANDVS itaque (vt iam diximus) vnà cum Ludouico XII. Gallorum rege, Neapolitano regno potitus, id aliquamdiu æquo iure cum eo tenuit, donec eorum culpa qui limites inter agros, qui cuique cederent, in confinio posuerunt; disceptatio primò inter vtriusque regis Præfectos, & postremò bellum ortum est; primo prœlio Hispania à Gallis intra Baroli mœnia compulsi sunt. Exinde Gallorum negligentia (qui veluti pacato iam regno per otium fruebantur) Hispani instauratis opibus, Duce Gonsaluo belli fortunam tentant apud Cidoniolam, victisque Gallis Neapolim, totumque regnum Ferdinandi auspiciis in potestatem suam redegerunt. Igitur Ferdinandus quum regnū Neapolitanum armis edomuisset: etiam Africæ arma per Petrum Nauarrum intulit, & Tripolin, & Oranum, aliasque vrbes de Mauris cepit. obiit anno ætatis sexagesimo quinto, regni quadragesimo secundo, Carolo ex Ioanna filia nepote, quia Philippus Austrius Ioannæ maritus ante obierat, herede scripto.

B

MDXVI. CAROLVS Philippi Austriæ ducis filius, Ferdinandi ex Ioanna filia nepos, Ferdinando auo in regnis Hispaniarum & vtriusque Siciliæ, & Philippo patri in Germaniæ inferioris Prouinciis successit. Siculos & Hispanos initio regni sui tumultuantes, punitis seditionis auctoribus, compescuit. Decimonono ætatis suæ anno ab Germanorum Septem-viris absens imperator creatus est, & Bononiæ postmodum imperatorium diadema de Clementis VII. Pontificis Maximi manu accepit. Multis inde de diuersis hostibus partis trophæis, anno ætatis quinquagesimo sexto, se sponte imperio & omnibus regnis abdicauit. septimo inde quàm se abdicauerat mense IX. Kal. Octobris, anno à Christo nato MDLVIII. obiit.

C

MDLVIII. PHILIPPVS Caroli V. Imperatoris filius, tum per Mariæ vxoris dotem Anglorum rex, postquam pater se sponte abdicauerat, Hispaniarum, Indiarumque & vtriusque Siciliæ regna, Germaniæque Inferioris possessionem accepit.

HVBERTI

A HVBERTI GOLTZII

SICVLORVM QVI SAPIENTIA, CARMINE, ELOQVENTIA, ALIISQVE ARTIBVS EXCELLVERVNT, ELENCHVS.

QVVM Siciliæ ſitum, res geſtas, & quæ ob vtilitatem lectoris cum voluptate coniunctam nobis enumeratione digna videbantur, vel ex priſcorum auctoritate, vel ex poſteritatis teſtimonio colligeremus; obſeruauimus quoque Siculos ingenio vt acuto, ita etiam arguto fuiſſe, & hinc facundiæ artificioſæ, ſiue Oratoriæ artis Ariſtoteli, Bucolici carminis inuentores Diodoro cenſentur, & inſuper exornatores eos Lyrici, Comici, Tragici poëmatis fuiſſe teſtatiſſimum eſt. adhæc Mechanicum ex Geometria vſum, Horologij diſcriptionem; machinarum bellicarum & Catapultæ inuentionem, illuſtrandæ picturæ cauſſam, quæ Mathematũ ſunt beneficia mortalibus primum oſtendiſſe, quare quum & Ciceronis teſtimonio conſtet & antiquitatis auctoritate confirmatum ſit, clariſſimis eam ſapientia, artibus, carmine, viris quondam fuiſſe ornatiſſimam, noſtri candoris eſſe opinati ſumus, hic Siculorum, qui lumen animi, ingeniique ſui & ſuis æqualibus & poſteritati quoque oſtenderunt, nomina, patriam, ſtudium, lucubrationes veluti per ſyllabam & Alphabeti ſeriem complecti.

PHILOSOPHI ET GEOMETRAE.

ARCHIMEDES Syracuſanus, qui Hieronem II. ſi quid Plutarcho credimus, ſanguine contingebat & Philoſophus & Geometra omnium ſæculorum nobiliſſimus fuit: iſque primus magna cum Reipublicæ vtilitate, Geometriam ad vſum mechanicum adiunxit. Hunc vnicum cæli ac ſiderum ſpectatorem Liuius; Cicero *diuini ingenij hominem* vocat. Ceterum Archimedis ingenium hiſtorici, philoſophi, oratores, & poëtæ magna laude extulerunt. Eius vitam apud antiquos Proclus Lycius, æqualibus noſtris, Petrus Ramus deſcripſit Commentaria in eiuſdem ingenij, quæ quidem exſtant, monumenta, & Eutocius Aſcalonita conſcripſit, nos eius interitum in Syracuſarum deſcriptione retulimus, Archimedis ſepulcrum Syracuſanis Cicero Quæſtor, ex Sphæra & Cylindro, quæ in eius monumento poſita erant, oſtendiſſe extra portas Segregianas, & ex eadem vrbe humilem homunculum ſe è puluere & radio excitaſſe gloriatur. Eiuſdem quæ nunc exſtant monumenta, paucis recenſebimus. Opuſculum *de Circuli dimenſione*: Alterum *de Sphæra & Cylindro*, tertium *de Iſoperimetris, planis & ſolidis*; quartum *de Quadratura Parabolæ*, quintum *de monumentis æqualibus ſiue Aequiponderantibus*, Sextum *de Speculis comburentibus*. Septimum *de numero arenæ*. Plurima eaque acutiſſimi ingenij ſui inuenta & Reipublicæ vtilia ad poſteritatis memoriam litteris conſecrauerat, quæ vel iniuria temporum, aut incuria hominum conſumta dolemus. Ab eo quoque Lunæ & Solis, & quinque errantium ſtellarum motus in ſphæra alligatos & vitream ſphæram, in qua mira conuerſione, & diſſimili motus circulorum, ſiderumque lapſus ſua ſponte euntes redeunteſque cernebantur, excogitatam; Cicero teſtatur & Claudianus carmine deſcribit.

Cic. Tuſcul. v.

Scripta Archimedis exſtant.

ARISTOCLES Meſſanenſis philoſophus ſectæ Peripateticæ, is eam ſapientiæ partem, quæ *naturam rerum* inquirit, decem libris; & totidem libris eam partem quæ *de moribus* agit complexus eſt. *Artem quoque dicendi* ſcriptis ſuis ornauit: Traditur, eundem

eundem ad lectoris iudicium propoſuiſſe, idque facta ex priſcorum auctoritate comparatione, *Homerúſne an Plato doctior* fuerit? A

CHARONDAS Catanæus Pythagoricus, & legum ſcriptor laudatiſſimus, hic Catanenſibus; & ceteris qui Italiam aut Siciliam incolunt Chalcidenſibus leges (vt latiùs *Catanæ* deſcriptione proſequuti ſumus) ſcripſit.

DIO Syracuſanus Platonis auditor fuit, frater Ariſtomachæ Dionyſij primi vxoris. Expulit hic Dionyſium II. Eius vitam & res præclarè geſtas, tum ex Syracuſarum deſcriptione, tum ex Dionyſij II. vita deſumere licebit.

EMPEDOCLES Agrigentinus Pythagoricus, patre Methone; aut, quod aliis placet, Archionio natus: & pace & bello clariſſimum ſui ſæculi decus fuiſſe ab antiquitate memoriæ proditum eſt. adhæc tanta animi magnitudine vt oblatum à ciuibus ſuis regnum recuſauerit; pro regia poteſtate, magiſtratum triennalem mille virorum inſtituerit, ita vt in eum cuiuſlibet ordinis viri adlegerentur. Sapientiáne an eloquentia? medicina an poëtica maior fuerit incertum eſt. *de ſapientia* Heroico verſu ſcripſit, cuius fragmentum nonnulli Florentiæ, apud Medicæos bonarum litterarum Mæcenates ſupereſſe, adfirmant. * Ariſtoteles quoque facta Homeri & Empedoclis comparatione; *Homerum* poëtam, *Empedoclem* philoſophum naturalem iudicauit. Eundem quoque Oratoriæ artis ſiue Eloquentiæ inuentorem, quam Gorgias iſtius diſcipulus ſcriptis tradiderit, idem auctor adfirmat. Medendi arte clariſſimum fuiſſe argumento eſt, quòd peſtilentiam multis in locis ignium ſuffitu ſedauerit, quòd Selinuntios (vt ſuo loco memorauimus) à graui aëre per aquarum dulcium deriuationem liberauerit: quòd quum futuras & agris calamitoſas præſenſiſſet ex iniuria cœli tempeſtates, eaſdem arte & induſtria, vt eſt apud Laërtium, auerterit. indeque nomen ab arcendis ventorum procellis *Colyſanemos* habuerit. Empedoclem xliij. opera ſcripſiſſe, quæ Hieronymus philoſophus ſe legiſſe teſtetur, eundem Diogenem auctorem nuncupare poſſum. In Olympiis quoque celete fuiſſe victorem obſeruo: ac floruiſſe eò tempore quo Xerxes Græciam bello vexabat; & Fabij cladem ad Cremeram acciperet. Pertinaciſſimè eum & inimicitias & ſimultates ſuſcepiſſe & exercuiſſe Suidas & aliquot alij accuſant. In eius mortis genere variant auctores. Quidam ipſum in Aetnam ardētem ſeſe præcipitaſſe, vt Deus à poſteritate credula haberetur * prodiderunt; Alij Methone naturali morbo exſtinctum. Sunt qui Megaræ in Sicilia ex dolore rupti cruris, anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo ſeptimo mortuum ſcribant. B C

* *Et ſelecta quædam à ſe è Simplicio in Ariſtot. De Phyſica auſcultat edidit H. Stephanus.*

* *Horatius & ibi Acron.* Deus immortalis haberi Dum cupit Empedocles ardentem frigidus Aetnam Inſiluit.

EVCLIDES Gelenſis Platonicus, & Geometriâ præſtantiſſimus; alius fuit ab illo Megarenſi, cuius Elementa exſtant. Vixit (vt Heron Mechanicus teſtatur) tempore Ptolemæi primi; iunior Platone, ſed Eratoſthene & Archimede antiquior. multaque ab Eudoxo & Theæteto aſſumta, demonſtrauit. Scripſit & *Dialogos* aliquot. Quidam etiam auctores ſunt, hunc à Ptolomæo, Num regia via ad *Geometriam* aliqua pateret percunctatum; reſpondiſſe, nullam eſſe niſi eam, quæ XIII. libris (quæ nunc Elementa *Euclidis* vocantur) demonſtrata eſſet. D

ICETAS Syracuſanus, quem nonnulli *Hicetam* vocant, affirmabat omnia ex harmonia & neceſsitate fieri: terramque ſuo & primo circulo conuerti.

MONYMVS Syracuſanus, Cynicus, ac Diogenis Cynici filius, vir ſanè elegantiſsimus & copioſiſsimus; qui multa in Philoſophia ſcripſit: & contemta gloria veritatis ſtudioſiſsimus fuit.

PHILO-

A PHILOLAVS Syracusanus (vt nonnulli contendunt) Crotoniata fuit, & Pythagoricus. Is Platonis tempore floruisse traditur. Dio namque ab eodem pecuniæ cupidissimo Pythagoræ III. liberos petente, Platone & Dionysio II. redimēte XL. minis *vt nunc est pecuniæ precium* CCCLX. *coronatis)* redemit, ex quibus Plato opus illud, in quo Timæum Doricè loquentem inducit, composuisse & de natura mundi disseruisse scribitur.

PROBVS Lilybætanus, vt doctissimus ita eloquentissimus fuit, atque eius videndi caussa Porphyrius Lilybæum venit.

SYMMIAS Syracusanus, & Stilponis auditor; eius filiam famæ parum honestæ in vxorem duxit.

an huius Ouum cum Theocrito editum?

THEODORVS Syracusanus philosophus *de re militari* liberos edidit.

B TIMAGORAS Gelous Philosophus ac Theophrasti primum, inde Stilponis auditor fuit,

ORATORES.

ATHENAGORAS Syracusanus & sapientiæ & eloquentiæ nomine commendatur, & in patriam pietate.

BION Syracusanus, & Oratoriam facultatem locupletasse & scriptis ornasse traditur.

CAECILIVS Calatianus, qui & *Archagathus* cognominabatur, natione & lingua Græcus, lege Iudæus fuit, in dicendi arte celeberrimus. Romæ Augusto imperante C publicè Oratoriam professus est. Multa conscripsisse fertur, inter quæ nominantur *contra Phrygas* libri duo: *Elegantiæ Atticæ* secundum Alphabeti seriem, quæ apud Suidam etiam nunc leguntur. *Comparatio Demosthenis & AEschinis. comperatio Demosthenis & Ciceronis.* Item *de genere elocutionis decem Græciæ oratorum.* Plura de hoc Dionysius Halicarnassensis, & Plutarchus in x. Græciæ Oratoribus.

CORAX Syracusius, sophista & orator celebris fuit. Hunc Aristoteles vnum ex primis Eloquentiæ inuentoribus facit. Hic ciuibus exacta dominatione suis legibus viuere incipientibus persuadere cœpit, vt libertatem vrbis tuerentur, eiusque ingenio cognito Syracusani filios, vt ipsorum pueritiam formaret, eius eruditioni permiserunt Oratoriam artem post Hieronis primi mortem publicè profiteri exorsus, primam orationis partem *Exordium*; mediam *Narrationem*; tertiam *Epilogum* vocauit.

CTESIAS Syracusanus, qui & TISIAS, Coracis discipulus, argutus & acutus sophista & orator fuit; primusque Oratoriam artem, si quid Aristoteli credimus, edi- D dit: artem & præcepta Eloquentiæ addidit, vt auctor Rhetoricorum ad Herennium testatur. CTESIAS *quem fortunæ tenuitas emergere non sinebat, quùm cum Corace pactus esset vt duplum mercedis si ipsi Oratoriam perdoceret, persolueret, atque vbi eam perdidicisset, promissa liberare nollet; eum Corax in ius vocauit, comparauit ille atque rogare institit, ecquid esset ars Oratoria? respondente Corace, artem persuadendi esse. Captiosè subinstitit, si persuasero tibi Corax; tamquam persuadens; nihil soluam, quia vici. Si non persuasero, non soluam, nam non persuadens artem me non docuisti; retorsit altero dilemmate Corax; Immo si tibi persuasero, CTesia, promissum capiam, vt victor: si autem non persuasero etiam solues mercedem, quia tanta te eruditione præstantem fecerim, vt persuadere non potuerim, Iudices vtriusque captiosis admodum argutijs oblectati, censuerunt, Mali corui* (allusione nominis ad κόρακος) *malum ouum esse: Captiosum doctorem, sophisticum etiam habere discipli-*

discipulum. Gellius eadem lib VI ad *Protagoram & Euathlum* refert.

GORGIAS Leontinus Philosophus & Orator nobilissimus Philolai filius, vt AElianus; Charamantidæ, vt Pausanias & Philostratus auctores sunt. Empedoclis primùm, inde Ctesiæ discipulus fuit. Hunc tanta dicendi peritia eaque extemporali præditum fuisse scribitur, vt de quacunque re in disceptationem, quæstionemque vocatus copiosissimè se dicturum profiteretur, ausúsque fuerit in maxima circumstantium corona ex singulis poscere qua de re quilibet audientium audire vellet * In Oratoria atque sophistica arte vsqueadeò commendatum testantur, vt quotannis, non minoris quàm centum minis *(siue, vt nunc est pecuniæ precium, nongentis coronatis)* doceret. Quid quid ornamenti habent poëtæ Tragici, vestem nimirum, pulpitum, personas, heroum nuntios, quibus scena & proscenium commendatur, à Gorgia mutuati sunt. Huius vitam Philostratus latissimè prosequitur; & nos quoque, quum de Leontinis ageremus, quæ huc repeti possunt, complexi sumus. Illud addam, hunc omnium mortalium primum & auream statuam* & solidam, quæ ipsius effigiem ad viuum exprimebat circiter LXX. Olympiadem in templo Apollinis sibi posuisse, quum ceteris non aurea, sed deaurata poneretur. Athenis tandem senio confectus anno ætatis octauo supra centesimum moritur: ad extremam vsq; senectutem corporis salubritate, animi mentisque vigore, nullo memoriæ detrimento vsus. Interrogatus cur tam diu viuere voluerit? Respondit, nihil se habere quod senectutem * incusaret. Percunctatus quî valetudinis constantiam tam diuturnam seruasset? Respondisse fertur, id sibi euenisse, *quia aliorum conuiuia sectatus non esset*. Morti vicinus, quum à somno vrgeretur lusisse dicitur; Iam me somnus incipit fratri *(morti)* tradere. Mortem namque somni fratrem Homerus† effingit. Funus eius tanto Athenienses honore prosequuti sunt, vt quum Areopagitas funebribus iustis ænea statua donarent, sanxerint, vt ipsi aurea poneretur. Huius aliquot orationes in Bibliotheca D. Marci Florentiæ exstare & Fazelus & Lascaris testantur: exstantque vna Palamedis Apologia & altera in Helenam Oratio Græcè edita ab H. Stephano typographorum quondam στεφάνῳ.

† Cicero in Tusculan. & 2. de Finib.

*Cic. 3. de Orat.

M. Tull. Cicero in Catone maiore. Mors somni soror.

† Virgilius quoque & alij poëtæ.

LYSIAS Syracusanus Cephali filius, domi nobilis, CTesiæ & Gorgiæ discipulus, vnus ex decem Græciæ magnis oratoribus fuit. Plures conscripsit Epistolas: Artem quoque Eloquentiæ: Orationes vltra trecentas, ex quibus XXXIII. Græco Latine tantum supersunt. De quo in decem Græciæ Oratoribus Plutarchus in opusculis Moralib. & in Bibliotheca Photius Patriarcha CP.

POLVS Agrigentinus Gorgiæ quoque discipulus, magnus Orator nec minor sophista, qui Græcorum & Barbarorum, qui ad Troianum bellum profecti fuerant, genus & maiores descripsisse proditur. Huius calliditatem Lucianus illudit, qui eum, quum laudem ex dicendi facultate affectaret, semper in magna hominum frequentia, quæ ad ludos publicos variis ex regionibus confluebat, orationes habuisse testatur, sed eiusdem vt clarissimi philosophi bonus in primis auctor Aristoteles meminit.

THALES Calatianus orator *successum Philosophorum & sectas sapientium* descripsit.

POETAE ET MVSICI.

ACHAEVS Syracusanus, quem alij ACHIVVM nominant, *decem Comœdias* conscripsit.

ANDRONVS Catanæus Musicus fuit; is (si Athenæo credimus) morem & modum

A dum saltandi ad tibiam, adhæc gesticulandi, ac rhythmos canendi industriam inuenit.

APOLLODORVS Gelensis inter Comicos antiquissimos citatur.

ARCHIVVS Agrigentinus sexaginta Tragœdiis conscriptis, gratam sui memoriam ad posteritatem transmisit.

CALLIMACHVS Syracusanus, Euphratis Syracusani ex filia nepos, *de insulis* carmine scripsit, & omnis generis versus composuit. Eiusdem libri plusquam octingenti tempore Ptolomæi Philadelphi exstitisse feruntur.

CHARMVS Syracusanus poëta, ad quodlibet, quod in conuiuiis apponebatur ferculum, ex tempore aliquod carmen edere solebat.

B CARCINVS Agrigentinus, *Tragedias* XVI. composuit. Vide Lilium Giraldum in Historia Poëtarum.

DINOLOCHVS Syracusanus, Epicharmi discipulus, creditur Dorica lingua XIV. comœdias conscripsisse.

EMPEDOCLES Agrigentinus, Empedoclis Oratoris auus, aut vt nonnullis placere video oratoris nepos. Eum viginti quatuor *Tragedias* composuisse; eloquentia & philosophia clarissimum; militari peritia celebratum fuisse; adhæc Olympiade LXXI. vicisse à quibusdam memoriæ proditum est.

EPICHARMVS Megarensis; Siculus, aut, vt aliis placet, Syracusanus, Pythagoræ discipulus, & Comœdiæ inuentor celebratur. is multò ante Chionidem & Magnetem antiquissimos Comicos floruit, & Græciæ triium duplicium Z Z ostendit, multasque Comœdias edidit. Auctores habeo qui prodant, *Epicharmum* ab Hierone primò multatum, quòd lasciuiores, quàm aulæ regiæ pudorem decebat, versiculos Reginæ recitasset. Eum Plautus, si Horatio credimus, est imitatus. & hanc ipsi Cicero sententiam tribuit: *Mori nollem, sed mortem nihil æstimo,* Tusculana I.

C

EVDOXVS Syracusanus secundus ex tribus Agathoclis filius, multas *Comœdias* scripsit, ex quibus victoriam octies adeptus est, ter in Vrbano certamine, quinquies Lenaica.

IBICVS Mamertinus (vel, vt aliis placet Rheginensis) è nouem Græciæ Lyricis vatibus vnus. Huius poëma vt lasciuum Cicero notat. plurima Dorica lingua & Lyrico metro cecinisse, & Sambucum musicum instrumentum Calabris ostendisse traditur. Quo mortis genere interierit in Rheginorum descriptione retulimus.

D

METELLVS Agrigentinus Musicæ artis peritissimus. Hic Platonem Musices peritiam docuisse scribitur.

MOSCHVS Syracusanus, quem nonnulli MOSCHIONEM vocant, poëta & Grammaticus citatur; atque is multa in aliorum scripta comentatus; multa quoque & ipse versibus conscripsit: exstantque eius Eidyllia, falsò antea Theocrito adscripta.

ORPHEVS Camarinæus poëta Epicus fuit, & inter cetera *descensum ad inferos* carmine celebrasse proditur.

PHILEMONES tres fuisse obseruo, eosque omnes Syracusanos & Comicos poetas, Vnum Alexãdri Magni ætate floruisse, Comœdiarumque numerum vitæ suis annis exæquasse: Nonaginta siquidem annos vixisse, totidemque Comœdias composuisse; & ex vehementi risu obiisse testatum est. Aliter PHILEMON, si Suidæ auctoritatem sequi placebit, ætatem sensuum bene compos, vltra centesimum annum produxit, huius somnium tale celebratur; quum nouem puellas è domo sua non reuersuras exire inter dormiendum vidisset, præsensisse sibi à Musis fatalem diem prænunciatum. Tertius PHILEMON huius filius, quatuor Comœdias in lucem edidit. Vide Giraldum.

PHOCYLIDES Mylensis (nisi *Milesium*, quod nonnulli contendunt, fuisse malis) æqualis Theognidi, Philosophus & poëta prudentissimus: carmina & Elegos quibus lectorem ad virtutis studium magna sententiarum auctoritate exhortatur, conscripsit.

PHILOXENVS Syracusanus vates Lyricus, quum Tragœdiam à Dionysio conscriptam, censoria grauitate totam litura induxisset, ab eodem in latomias coniectus, fugaque paullò post elapsus Tarentum peruenit. Cùm verò à Dionysio per litteras magnis promissis plenas reuocaretur, Laconicῶs nihil aliud quàm οὐκ, rescripsit

PHOTINVS, siue, quod nomen ab aliis proditum est, PHORMVS Syracusanus, poëta Comicus fuit, & Epicharmi in Comœdiarum, inuentione socius. Hic Gelonis, cui familiaris erat, filios erudiendos suscepit; primusque talari veste in publico vsus est, quam alij veteres in scena tantum gestabant: & scenam puniceis pellibus ornauit.

SOPHANES, aut, vt quidam malunt, SOSIPHANES Syracusanus fuit & Tragicus poëta, Euripidis æqualis, vnus è septem Græciæ Tragicis celebratur. Mimos viriles muliebres, itidem Tragœdias lxxiij. composuit; in quibus palmam septies est adeptus. Itidem & alia tàm stricta quàm soluta oratione composuit. Platonem sub quietem huius lectione somnum sibi impetrasse nonnulli testantur, quod alij ad SOPHRONEM accommodant, & pro SOPHANE *Sophronem* scribunt.

STESICHORI Himæræi poëtæ Lyrici vitam, quum de *Hymera & Catana* Vrbibus ageremus, aliqua ex parte memorauimus; nunc istud addam, habuisse ipsum fratrem Marinum Geometram, alterum verò Halianartem legum latorem; & filias doctissimas; eundem quum contra Helenam scripsisset, visu orbatum, atque quum ea quæ odiosa erant, recantasset oculorum aciem recuperasse.

THEOCRITVS Syracusanus, *Bucolicorum* illustris vates patre Praxagora, matre Philina natus, regnante apud Aegyptios Ptolemæo Lagi scripsit. Poëmata quæ in Eidyllia distribuit, Dorica lingua composuit, quorum proprietas moribus & verbis pastoralibus potissimùm congruit. *Bucolicorum* * genus apud Tyndaridem vrbem quo tempore Orestes cum Iphigenia, Dianæ Fascelidis (vt suo loco memorauimus) simulacrum ex Tauris reportauit: Alij, quod verisimilius est, Syracusis inuētum produnt: Nam quum Syracusani post varias seditionum procellas ad concordiam & tranquillitatem Dianæ operâ rediissent, Dorici pastores hoc carminis genus concinentes Dianam celebrabant.

* *De his Fuluius Vrsinus Commentario ad Eclogas Virgilij. vt de hoc poeta suprà dictum in Thermis Himerensibus, pag. 95.*

THEOGNIS Megarensis poëta, & sapientissimus & sententiarum copiâ grauis. Vitæ namque præcepta Elegis breuibus, acutis, & argutis complexus est. Elegiam quoque de iis qui in Syracusarum expugnatione non cecidissent, composuisse & ad Cyrum, quem vnicè colebat, poema vt eruditissimum, ita prudentissimum scripsisse Suidas auctor est, eumque floruisse Olympiade quinquagesima nona. Alij verò Siculum esse pernegant.

HISTO-

HISTORICI.

A

ANTIOCHVS Syracusanus, Xenophanis filius, Historiam à Cocalo Sicanorum Rege exorsus eam ad. Xerxis vsque mortem, voluminibus nouem septingentorum annorum res gestas complexus, continuauit. Eundem Sicularum & Romanarum rerum historicum Pausanias nuncupat.

ARCHETYMVS Syracusanus Historicus fuit & Philosophus, quem septem sapientum cum Cypselo Corinthiorum Tyranno colloquium descripsisse, Laertius tradidit.

CALLIAS Syracusanus de rebus ab *Agathocle* gestis Commentaria conscripsit, quorum fides suspecta est.

DEMETRIVS Calatianus, historiæ scriptor vt celebris, ita & prudens nuncupatur; & idem de rebus sua ætate in Sicilia & Italia gestis libros viginti scripsisse memoratur.

B

DIODORVS Agrinæus qui cognomento celebriori SICVLVS vocatur, Historicus vt & clarissimus ita & diligentissimus, quadraginta libris res in toto ferè orbe gestas descripsit, ex quibus adhuc supersunt XV. integri libri, & reliquorum Ecloge, seu Excerpta.

EVHEMERVS Messanensis fuit, Iouis & ceterorum, qui Dij putabantur, res gestas collegit, historiamque contexuit ex titulis & inscriptionibus sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur; maximeque in Fano Iouis Triphilij, in quo auream columnam à Ioue positam fuisse scribit, cui, vt rerum à se gestarum monumenta essent, *res à se gestas* inscribi iusserat. Eam *Euhemeri* historiam Ennium esse interpretatum & sequutum Lactantius testatur.] De hoc Euhemero historico Diodorus Siculus libro VI. Biblioth. qui liber cum interciderit cum aliis eiusdem plurimis, ex eo decerpta leges in Eusebio lib. II. Euangelicæ Præparat.

C

LYCVS siue LVPVS Messanius, Buteras etiam cognomento vocatus, plurima volumina *de Sicilia & Africa* edidit.

PHILISTOS fuisse duos, vtrunque Syracusanum obseruo: alterum cognomento *Naucratiatam*, qui plurima à Siculis gesta scripserit, & Dionysij affinis, in bello, quod iste cum Pœnis gerebat, occiderit. Alterius, qui & idem Historicus fuit, vitam & interitum in Syracusarum descriptione, & Dionysij secundi vita prosequuti sumus.

THEMISTOGENES Syracusanus multa *de rebus Syracusanorum* gestis, itidem *Cyri regis expeditionem* descripsit.

TIMAEVS Tauromenitanus, Andromachi filius quem Epitimæum à reprehendendi studio cognominarunt, *in Sicilia rebus & Italia gestis* libros octo composuit, *itidem de Historicorum erroribus* in quos accerrime inuectus est, scripsit: cetera, quæ hîc desiderantur, è Diodoro Siculo lib. XIII. Bibliothecæ, cap. XC. & suprà, ex Tauromenitana descriptione peti possunt.

D

MEDICI.

ACRON Agrigentinus, Zenonis filius, Medicus celebris & Hippocrate antiquior; publicè Athenis medicinam, id temporis quo & Empedocles eloquentiam professus est multaque Dorica lingua, vt Ionica dialecto Hippocrates, *de arte medendi* scripsit.

APPVLEIVS CELSVS Centoripinus, à Scribonio Largo, vt Medicæ

artis peritissimus commendatur. Memoriæ proditur in patria eius canes rabie exagitati & mortales mordicus inuadere solitos; eumque, vt illi malo remedium opponeret, antidotum quotannis componere contra rabiosos canes, & suis ciuibus mittere consueuisse. A

CREON Agrigentinus Medicinæ nomine etiam ab Empedocle commendatur. Ab eodem medicorum factionem, qui se *Empiricos*, ab experiendi inconsulta audacia vocabat, originem traxisse Plinius testatur.

HERODICVS Leontinus Gorgiæ frater, etiam ob medendi artem à veteribus celebratur.

MENECRATES Syracusanus tanta medicinæ scientiam arrogantia exercuisse scribitur, vt quum comitiali morbo correptos liberare magna cum admiratione posset, Iouem se dici & haberi voluerit; ceterùm dignum tanto fastu responsum tulit Quum namque tali inscriptione vsus esset: *Menecrates Iupiter Agesilao Regi salutem;* Rex contemtis quæ subiungebantur, facetè rescripsit *Rex Agesilaus Menecrati* ὑγιαίνειν hoc est, *sanitatem.*] ille regi *salutem*; Rex isti, vt furioso, *meliorem mentem* precatus est. B

PHILISTION Siculus (patriæ nomen non proditur) Medicinæ doctrina, & ob discipulum *Edoxum Cnidium* inclaruit.

PHILONIDES Ennensis, in Medicorum numero recensetur.

POLIYCLETVS Messanensis, & medendi arte & sapientiæ nomine celebratur; Adhæc quòd Phalaridem Agrigentinorum Tyrannum ab incurabili morbo, vt ex prima *Phalaridis* epistola constat, liberauerit. C

Hæc vtriusque Siciliæ Historiâ, nihil continet quod Catholicas aures possit offendere imò cum magno reipublicæ fructu excudi poterit. Quod attestor

Iacobus Pamelius S. Th. Licent. ordinariâ, Regiaque auctoritate librorum Censor.

AD

AD HVBERTVM GOLTZIVM ANTIQVITATIS ILLVSTRATOREM

CIVITATE ROMANA DONATVM;

QVÆQVE OLIM CAVSSA CIVITATIS ROMANAE DONANDAE.

MELCHIOR BARLAEVS Antuerpiensis.

*M*AXIMA *virtutis quondam reuerentia genti*
Ausoniæ fuit, hæc constaret acumine clari
Ingenij, foret aut posita in præstantibus armis:
Tantus amor laudum, famæq; arrecta cupido
Mortales summis studijs accenderat omni
Conatu Heroum meritis acquirere nomen.
Ergò continuæ procedunt ordine pugnæ,
Soláque captatur pretium dein gloria fusi
Sanguinis, atque suis anima immoritura tropæis
Exultat, facinus memorent modò tale nepotes:
Atque alijs fuit, at multò felicior illa,

Cura, per ingenij vires extendere famam,
Et mundi spatium illustres arctare per artes.
Ante alios verùm populos pulcerrima ROMA
Cælo, quà licuit, Martis, studijsq; Mineruæ
Affectauit iter, virtuteq; cedere cuiquam
Difficilis, super hac, aliquod sua si foret extra
Mænia ab externo facinus cum laude peractum,
Hoc proprium reri, & sola sese ducere dignum.
Hinc, quod & alterutra instituit virtute notatos
Vrbe sua donare viros, & ciuis honestis
Dignari titulis, & ius concedere regni:
Scilicet hinc est, quod peregrinis libera iactet
Se debere nihil, cumq; in sua iura patentis
Traxerit orbis opes, dederitq; insigne per artes
Omnigenas specimen, tamen asseruare superbæ
Virtutis sese, & solam incunabula dicit:
Forsan id exemplo, quo Delphus clara Leonti,
Aureus vt foret, & proprius decreuit, alumnus:
Noluit illa quidem iactare mapalia, Porci,
Tusculate, nec Marce, tuæ sacra fulmina linguæ,
Arpinas vel ager Marij sibi vendicat arma;
Contendit sed Roma suos hos esse, quod huius
Fota sinu virtus, & disciplina cubarent.
Atque eadem ratio est, eadem quod te quoque GOLTZI
Quamuis lene Mosa tua te natalia flumen
Conspexisse ferat, gremio tamen optima mater
Explicito excipiat, proprium contendat alumnum
Esse suum, virtutis enim rationibus illa
Innixa, & solidis, tibi quod fortuna negauit,
Hoc meritis tribuit; nomen dat ferre superbum
Romani ciuis, tum ius concedit honorum
Omne tibi, & pleno suffragia ferre Senatu.
Nec mirum tali quod te dignatur honore,
Ars cùm nulla tuæ similis nunc vllius extet:

Vt

Vt non illa parens dici tua, tu potiore
Illius esse parens ratione videbere dici:
Nec faciem solam, nec enim simulacra, sed vrbem
Antiquam imperijs modò, temporibusq; reductis,
Longo damnatam iuri caliginis æuo,
Eruis, & solis veterum monumenta Latinis
Cognita, nunc orbi das restaurata videre,
Quantuscumq; patet: populi virtutis amantes
Intentiq; oculis, attentiq; auribus adstant:
Nec sese in laudes aut lingua resoluere tantas
Vlla audet, nec cuiusquam comprêndere mente
Vlla valet ratio, totisq; atque omnibus hærent
Sensibus attoniti tanta ad mirecula, laudant
Ingentesq; tuos animos, artemq; potentem
Admirandi operis: tum plus debere fatetur
ROMA *tibi, quàm Pompeio, socerôue Monarchæ:*
Ille quidem domito vastam trahit orbe ruinam,
At tu productis, quæ non placabilis hostis
Perq; domos ferro, Lyparæq; vagatus alumno,
Et quæ multotiens Iano redeunte vetustas
Proruit, amißam reparas cum nomine formam.
Vnde quod in ciuem modò te Latialis adoptat
ROMA *suum, nam olim claram quæ sola colebat*
Virtutem, postquam in cineres vastante redacta est
Barbarie, secum illam etiam cecidiße putauit.
Nunc verò, vt superas venit rediuiua sub auras,
Si qua alibi virtus mortales emicat inter,
Eße suam, generísve sui putat, inde, quod illa
Te sibi tam claræ caußa virtutis adoptat:
Et quamquam HERBIPOLI *ducis genus & tua* VENLON
Applaudenda Mosæ dedit incunabula, BRVGIS
Sit secura domus placida composta quiete,
Alma tui tamen est æternum ROMA *theatrum*
Nominis, ampla in quo, spectandaq; gloria cunctis

Luxu-

Luxuriat populis, quod nec debebis auito
Aut generi, patrióve solo, virtutibus autem
Tam raris, HVBERTE *tuis, & rebere nasci,*
Quam sit adoptari, tantò minus, inclyta quantum
Fortunæ virtus præstat; quæ quàm tibi maior
Tanto maior erit merces operosa laborum.

INDEX RERVM MEMORABILIVM PROPRIORVMQVE NOMINVM

QVÆ IN HAC POSTERIORE

Siciliæ historia obseruatione digna continentur.

Elionora

eius

N

O

P

R

S

Sergius

FINIS.